32-2-C

Digitized by Google

Cst. 41. Tab. 6a. no. 122.

Digitized by Google

1 HERMES. ÆGYPTIVS.
2 MARIA HEBRÆA.
3 DEMOCRITVS GRÆCVS.
4 MORIENVS ROMANVS.
5 AVICENNA ARABS.
6 ALBERTVS MAGNVS GERMANVS.
7 ARNOLDVS VILLANOV. GALLVS.
8 THOMAS AQVINAS ITALVS.
9 RAYMVNDVS LVLLIVS HISPANVS.
10 ROGERIVS BACON ANGLVS.
11 MELCHIOR CIBINENSIS VNGARVS.
12 ANONYMVS SARMATA.

SYMBOLA AVREÆ MENSÆ DVODECIM NATIONVM.

HOC EST,

HERMÆA SEV MERCVRII FESTA ab Heroibus duodenis selectis, artis Chymicæ usu, sapientia & authoritate PARIBVS *celebrata, ad Pyrgopolynicen seu Aduersarium illum tot annis iactabundum; virgini*

CHEMIÆ

Iniuriam argumentis tam vitiosis, quàm conuitiis argutis inferentem, confundendum & exarmandum, Artifices verò optimè de ea meritos suo honori & famæ restituendum,

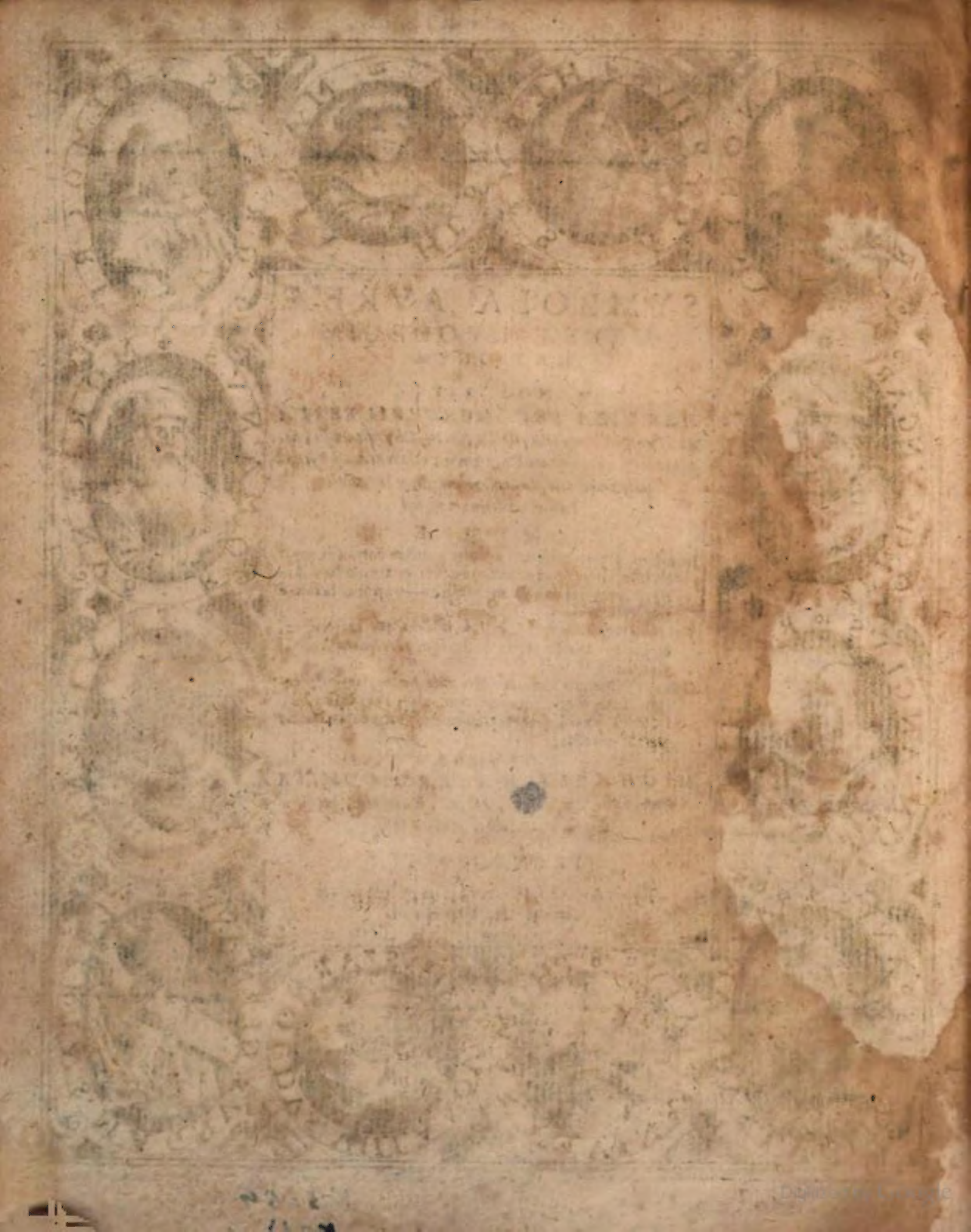
Vbi & artis continuatio & veritas inuicta 36. rationibus, & experientia librisque authorum plus quam trecentis demonstratur,

Opus, vt Chemiæ, sic omnibus aliis Antiquitatis & rerum scitu dignissimarum percupidis, vtilissimum, 12. libris explicatum & traditum, figuris cupro incisis passim adiectis,

AVTHORE
MICHAELE MAIERO COMITE Imperialis Consistorii, Nobili, Exempto, Med. Doct. P. C. olim Aulico Cæs.

FRANCOFVRTI
Typis Antonij Hummij, impensis Lucæ Iennis. M. DC. XVII.

133:54
Digitized by Google

ILLVSTRISSIMO
ET GENEROSISSIMO S. R. IMP. COMITI AC DOMINO
DN. ERNESTO,
COMITI HOLSATIÆ, SCHAVM-BVRGI AC STERNBERK, DOMINO in Gehmen &c.

D. D. D.

MICHAEL MAIERVS, COMES PALATII Cæsar. Nobil. Exemptus, Phil. ac Med. D. P. C.

SOCRATES *Philosophus*, Comes illustrissime, *iudicio oraculi Delphici, totiusq; Græciæ sapientissimus habitus, hoc vnicum se scire profitebatur*, Quod nihil sciret: *Et Heracletus veritatem in subterraneis sepultam claustris detineri aiebat, vnde valdè difficile sit eam emergere, nisi à patre, hoc est*, Tempore *tandem reueletur et eruatur: Qui duo excellentissimi viri, quam-*

uis in cæteris ſuæ doctrinæ theorematis minimè conuenerint, tamen hac parte diuerſis dictis; at iiſdem ſententiis valde ſunt vnanimes; Nempe humanæ mentis imbecillitatem eſſe tantam, vt ad vera Entia, prout ſunt, non niſi rariſſimè penetrare valeat, at plærumque vmbras pro ſolido corpore, inſtar Æſopici canis, captet & circumgeſtet: Hinc illæ in vnâ eâdemq; re animorum ſententiarumq; diuerſitates: Hinc tot ſectæ in omnibus diſciplinis, quæ iterum in infinitas opiniones diſcinduntur & ab inuicem à Veritatis vnitate ſeparantur: Hinc tot ſomnia vigilantium & phantaſmata ſcripturientium: Quicquid vnus pro indubitato ſtatuit, id alter eludit, et econtra: Quæ huic veritas ipſa nuda et plana credita eſt, vix alteri veſtigium veritatis, nedum faciem, referre videtur: Horum omnium cauſam vt alter philoſophorum dictorum optime expreſſit, ſic primus effectum in ſe ingenue agnouit. Accedit ad rerum ipſarum obſcuritatē et veſtem tenebroſam, qua veritas tegitur, glaucoma oculorum mentis et linguæ varietas: Hæc n. duo cum ſecundū ſoli ac poli depreſſionē aut eleuationē per totum terrarum orbem lōge inter ſe differāt, hinc factum, vt oculis vel nimis craſſis vel alio colore imbutis, in tenebris latentem veritatem non videant, at videre ſe exiſtiment, quemadmodum ſenes quidā hoc vitio laborantes quid pro quo accipiunt; Aut linguæ alienæ ignorantia, alterum aliter, quā ille vult, intelligat: Inde accidit vt inſtar ſagittariorum feram in denſis dumetis latentem

ſcien-

ſcientium, at non quo puncto loci, ab omnibus lateribus ſagittis impetant, rariſſimi autem ſtringant aut vulnerent. Vnicum vero in his ſublunaribus ſeſe offert, quod cum omnibus omnium ætatum & locorum philoſophantibus abſtruſiſſimum & quaſi non ens, videatur, indignumq; indagatione; tamen ſi bene conſideretur, ab innumeris, non in ſuperficie hærentibus, ſed in profundum rei penetrantibus, veluti punctum aliquod immobile, notatũ oculis, perceptum mente, & linguæ idiomatis diuerſiſſimis, quamuis ſub tropis & figuris, plus millies expreſſum; idq; SVBIECTVM CHEMIÆ *habetur: In hoc enim, omnibus alijs ignorantibus excluſis concordant omnium ætatum, etiam antiquiſſimi, philoſophi, & in præcipuis ſuis allegorijs & fictionibus primi poetæ; Omnium nationum populi differentes ingenijs, linguis, moribus, religione, legibus & alijs vitæ inſtitutis; Imo omnium locorum ſapientes, non ſolum tot regnorum Europæ, ſed & Africæ & Aſiæ: Quod cum perpenderim, atque hinc, circa Chemicam veritatem, omnium, quotquot extant ſcientiarum cupidi, capaces aut rudes, vota in binas ſententias diuidi animaduerterim, ab vna parte Chemiæ deditos et fauentes præcipuarum nationum duodecim, quæ fuerunt in promptu, tanquam* APOLLINEM *quendã; ab altera eidem contradicentes, quorum eſt promiſcua et maior multitudo, veluti* PANA, *conſtitui: A quo cum Apollo toties ad certamen cantus prouocatus ſit, hoc eſt,* Chemia, *eiq; addicti ab ignaris et ſtolidis,* Pa-

Digitized by Google

ni, *hirsuto, brutisque pedibus & capite cornuto, non dissimilibus, contumelijs & dicterijs agitati, non potui præterire, quin tandem eos ab vtraq; parte committerem, vt de victoria non tam dulcedinis cantus, quam* Veritatis *exprimendæ gratia, dimicarent: Hæc instituti mei ratio cum nulli ingenuo nō laudabilis esse possit, siquidem dici soleat:* Amicus Socrates, Amicus Plato, veritas magis amica, *in eam redegi formam, quæ tot nationibus earumq; decretis ordine producendis, inprimis conueniret, nempe vt ad* Mensam, *ob philosophorum dignitatem & artem vocitatam Auream, collocarentur, ac singuli cum suis congentilibus stipati Aduersarium, nempe Pyrgopolynicen, à prædictis omnibus subdelegatum, expectarent & exciperent pugnantem, rationibusq; firmis conuincerent. Cum itaq;* Illustrissime Comes, *inprimis necessarium sit, vt in tam insigni & hactenus inaudito Philosophorum omniū ætatum & nationum conuentu velitationeq; Arbiter aliquis præclarus, splendore generis, iustitia, iudicio & ingenio à Musis non auerso, quem vtraque partes non reformident, sed lubentes agnoscant, eique se subijciant, statuatur, hoc consilio, nullum equidem* Tua Celsitudine *digniorem, illustriorem, ac omnib. virtutibus ac dotib. animi, corporis, fortunæq; magis insignitum, reperire potui; Quippe* quæ in Sacro Rom. Imper. inter antiquiores *domus illustrissimas locum amplissimum, nec non ditionem, obtineat; Deinde cum iā ante paucos annos in Cels. Tuæ regione es-*

sem,

ſem, eiq; mea ſeruitia qualiacunq;, data occaſione, tanquã in tranſitu, coram D.D. Cancellarijs, Medicoque, vigilantiſſimis Bokelburgi offerrem, quæ nec ingrata eidem fuiſſe intellexi, hinc non præterire potui, quin hæc Symbola aureæ Menſæ 12. nationum, opus licet ſub manu languida mihi natum, tamen multis perutile & acceptum futurum, Celſ. Tuæ, (cui, prout politiſſimis & precioſiſſimis quibuſq; reb. præ omnibus delectatur, vtinam ſat comptum & politum videretur) dedicarem, tranſmitterem & inſinuarem. Magna eſt inſuper Celſ. Tuæ in literatorum ordinem literaſq; propenſio, vt non iniuria Chemiæ propugnatores philoſophi talem & tantum ſibi Tutorem, præ vi & iniuria quacunque ſeſe defenſurum, gratulentur. Nec vero laborem hunc meum tanti æſtimo, quaſi dignus ſit, vt tanto Comiti merito offerri debeat, at quia Celſitudini Tuæ ea eſt innata Clementia, inque ſtudia fauor propitius, vt minutiora etiam literatorum ſchediaſmata non negligat, ſed vultu manuque beneuola recipiat, oculis menteq; curioſa perluſtret et euoluat, hinc audaculus Tuæ Celſitudinis nomen præſcripſi meis pagellis: Quod vt clementi accipiat animo, precibus, queis poſſum contendo maximis. Celſitudo Tua me ſemper ſibi ad ſeruitia paratiſſimum habebit, quam Deo Opt. Max. Commendatam velim. Dabam Francofurti cis Mœnum, menſe Decembri. Anno 1616.

Digitized by Google

TRES SCHOLA, TRES COESAR TITVLOS DEDIT; HÆC MIHI RESTANT,
POSSE BENE IN CHRISTO VIVERE, POSSE MORI.
MICHAEL MAIERVS COMES IMPERIALIS CONSISTORII etc. PHILOSOPH: ET MEDICINARVM DOCTOR. P. C. C. NOBIL: EXEMPTVS FOR. OLIM MEDICVS CÆS: etc.

IN INSIGNIA ET TITVLOS MAGNIFICI ET NOBILISSIMI VIRI, DOMINI

MICHAELIS MAIERI

COMITIS PALATINI, EQVITIS, EXEMPTI, PHIL. ET MED. DOCTORIS, P. L. & Cæsar. Maiest. quondam Medici.

Ic, Maiere, suos tibi cum Natura recessus
Pandat, & immersum gurgite quicquid habet.
Cum tibi Pegasides faueant, dederitq́; medendi
Et reliquas artes Delius ipse suas.
Quid mirum Diui fueris quod cura Rudolphi,
Sis in amore Ducum, Dux sacer Aonidum?
Perge velut magni Iouis armiger ales, inertem
Bufonem gelida tollere victor humo.
Sic ea, quæ clypeum decoratq́; premitq́; patentem
Frons galeam, æterno flore superstes erit.

Petrus Finxius Med. D.

Ad eiusdem Insignia.

Quid Iouis est ales, Maiere per æthera tranans?
Num sic mente cluis, num cluis ingenio?
Altiuolans patulo Rex est Aquila orbe volucrum:
Sic tu mente cluis; sic cluis ingenio.
Bufo quid in terra repens cum torque figurat?
Ad mentem informas corpus & ingenium:
Arte vires, ternoq; gradu decoraris ab arte:
Hinc LAVRVS TRIPLEX, *hinc Diadema duplex.*
Atro felle caret, nec rostro lædit adunco
Turtur, ab augurio qui tuus, extat auis.
Hæc sunt Maieri laudata insignia, viuax
Nobilitat virtus & bona fama virum.

M. Petrus Ailberus Olsnitio-Variscus P.L. Cæsar.

Aliud in eadem insignia.

Quid sibi vult Aquila & Bufo? illa volans super astra,
Ille at humi repens? Virtutem ad Numina euntem
Vult illa humanæ spernantem pondera fæcis.
Bufo homini simile est bruto, terramq; tenenti,
Qui ratione carens supra locat infera cælum,
Alite ni vectus Iouis æthera tendit ad aureum,
Vt, Maiere, vehit te trans cælestia virtus
Omnia turtureo & te Diui pectore donant.
Nomen & in terris vernat ceu splendida laurus,
Donec celsa petat cæli laquearia laurus.
Hinc geminis clares galeis Diuûmq; hominumq;
Armis, corda etiam Diuûmq; hominumq; mereris.

M. Samuel Rulingius P.L.C.

In eadem insignia.

O Maiere inter Comites es nomen adeptus,
Aula Palatinum te Laterana vocat,

Quippe

Quippe quod insigni (mirum) virtute corusces,
Ac similem possis vix bene habere tui:
Ecce tibi Cæsar donauit splendida signa,
Quæ quicquam arcani conuenienter habent.
Nam velut ad solem volitat pernix Iouis ales
Inspicit in radios luminis atq; acie:
Haud aliter mentis scrutaris acumine pernix
Mystica naturæ, quæ latuere diu.
Sicut & in bufone vides telluris amante,
Qui nisi tollatur, repit, vt ante, solo:
Sic nisi quem virtus tollat, mortalia curat
Ac terrena solet quærere bufo velut.
Quid geminæ Galeæ? claris virtutibus orta,
Tu siquidem duplici nobilitate micas.
Quod superest istis insignibus vtere felix,
Laurigér ac titulum nobilitatis habe.

Iohannes Cnorrius Mittenvvaldensis P.L.C

EPIGRAMMA AVTHORIS.

VNum opus vnanimes primæuo tempore gentes
Dicitur in varios distribuisse sonos:
Scilicet hoc fuerat Babylonica vertice turris
Dum foret ætherijs æquiparanda polis.
Mentis vt insanæ lueret pro crimine lingua,
Hei mihi, diuersos quam tulit illa modos.
Non audita prius gens hic idiomata fudit,
Frater & hic fratri barbara verba dedit.
Non lapis hic lapis est, liceat res vna videri
Possit, at ambiguas cepit habere notas.
Nulla fuit populis concordia mentis & oris,
Sensa animi quiuis non potuere loqui.

Intellexit enim, quod noluit alter, & vnus
Quod voluit dicens, alter id esse negat.
Vnum opus en priscis hac vsq; ad tempora seclis
Consona diffusis gentibus ora dedit.
Hoc equidem fuerat, Moles ad sydera cœli
Chemia varijs ædificata sophiss
Mentis vt argutæ caperet dictamina lingua,
Sit licet alternis hæc variata sonis.
Hic populi incipiunt se intellexisse loquendo,
Quamuis non vno dent sua verba modo.
Hic lapis huic lapis est, liceat nil tale feratur,
Vnanimes rebus sunt & amore pares.
Omnis in hoc toti redijt concordia mundo,
Alterius mentem quilibet vt capiat.
Vna equidem res est, milleno nomine quamuis
Dicatur, varijs sitq; coquenda focis.
Singuli in hac vna Græci, Mauriq; & Hebræi
Conueniunt, miris se sociantq; tropis.
ARCIS in excelso tantæ se culmine VIRGO
Abdidit, AEgypti CHEMIA diues opum.
Filia quæ fertur Sapientûm nata cerebro,
Edita ceu Pallas creditur esse Ioui:
Dextera cuius habet medicamina certa salutis,
Diuitias numeris absq; sinistra gerit.
Cui non pro tantâ sit amor bella horrida, bella,
Virgine Regina dite ciere manu?
Cui non sit volupe in patrijs occumbere campis,
Si quod amet, tanta dote superstes erit?
Crede mihi, non est vir, at imbellissimus ille,
Fœmineo qui non pro grege bella subit.
Ergo animis aude validis Heroica turba,
Pro te pugnat amor, castaq; virgo tibi.

Aliud

Aliud eiusdem.

AVrea Saturno sub Rege peracta feruntur
Secula, si meruit fabula prisca fidem.
Tum Pax orbe fuit toto celebrata, nec vllus
Martis honos, degit tum lupus inter oues:
Nec gladiis, nec vomeribus fuit vsus aduncis,
Omnia cum tellus semina sponte daret.
Singula quin flauo fulserunt arua metallo,
Estq́; fauissa cauis crebra reperta locis.
Tum quoque vixerunt clari pietate senatus
Turba virûm. sequitur quos schola docta sophos.
Omnibus vna fuit reuerentia Numinis, at non
Lingua, nec vnius gens gemina soli.
Arte super terris noti, scriptisq́; per orbem
Scilicet æternum promeruere decus:
Illorum nullis obliuio nomina seclis
Deleat, omninò râ quæ sine morte virent.
Inde mihi sancta cum religione colantur,
Et vigeant fastis intemerata meis.
Saluete Heroes, *Hermetica corda, per æuum*
Palladiâ illustres arte valete senes.

Præfatio ad Lectorem.

Votiescunq; candide lector, *illius Maioricani Philosophi, acerrimi naturæ indagatoris, cõsiderarim sententiam, quam Theorica Testamenti pro conclusione refert in hunc modum* : QVI AD TALE TEMPERAMENTVM VENERIT, dignus erit vt ad MENSAM DVODECIM PARIVM collocetur , *recordatus sum antiquæ consuetudinis, quâ viri Martiâ virtute, bellicâq; gloriâ insignes & veluti pares,* ad Mensam Auream, *hoc est, aureis Vtensilibus, poculis & patinis magnificentissimè instructam soliti sunt discumbere , quemadmodum antiquitus apud Romanos* L. Verus è Syria reuersus Romam, celebrauit cœnam ad quam duodecim tantum conuiuæ admissi sunt , & impensa centum & quinquaginta millia coronatorum : Donauit enim conuiuis omnes famulos cœnæ inseruientes , vasa aurea & argentea, lectos, peristromata & reliquum conuiuij apparatum: *Paulo autem ante nostram ætatem tale quid sæpissimè (in cæteras gentes taceam)* in Germanorum Torneamentis *& proauorum memoriâ in* Borussia à quodam Teutonici ordinis *magistro honorificentissimè factitatum animaduertimus. Hoc enim veluti brabeion virtutis & paludamentum honoris Martialis, vt omni æuo semper laudabile extitit ita huic nationi imprimis vtile inuentum fuit , cum nobilitatem armis deditam in virtuosis factis & præclaris facinoribus adeò animarit, vt quamplurimi vitam sibi acerbam putarent, si non*

L. Veri Romani mensa.

Vlricus à Jungingen. A.C. 1410.

nes rebus magnificè gestis spreto omni periculo incumberent, quò aliquando ad tantam virtutis mensam, veluti apicem dignitatis summum, aspirarent. Idem in Græcorum *ludis variis,* Olympicis, Pythiis, Isthmiis & Nemeis *propositum fuisse apparet, ad quos olim iuuentus Græciæ confluxit tanto studio, vt non absq; causa Xerxes admiratus fuerit, tantum operæ & laboris pro quernea vel populea fronde impensum, quantum fortè pro diademate aureo: Nec n. victori Olympico portæ capiendo sat amplæ fuerunt, quippe qui per dirutos muros in patriam ab omnibus honorificentissimè acceptus, ingrederetur: Vt Romanorũ coronas Triũphales, Murales, Nauticas, Ciuicas & alias hic prætereamus quib. illi ad tantũ Imperij fastigiũ, dum virtuti præmium, vitio pœnam statuerint, euecti sunt. Quicquid n. à laudabili b. laudatur, id augeri, quod cõtẽnitur, id decrementum pati solet: Vt itaq; virtus quotidie accrescat, encomium sui postulat, scelera verò vt extirpentur, infamiã meruerunt. Quod si verò contrarium eueniat, tũ vt virtus ferè omnis extinguatur, vitiũq; efflorescat, necessum est. Huic nõ absimile nostro seculo cõtingere nõ solum in militia & castris Martialibus, sed etiã Palladijs & humaniorib. artibus, maxime dolendũ est. Inter has nil arcanius sublimius & laudabilius Chemiâ, vtpote, quæ de prophanis loquẽdo, sit ars artiũ & sciẽtia sciẽtiarũ, quẽadmodum nõ ex vulgò deceptorum Alchymistarũ, qui ne literã eius capiunt, sed ex lõga omnis seculi doctissimorum, inq; reliqs sciẽtiis alias clarissimorũ virorũ serie cõstat, qui eã lõgo tẽpore inuestigarũt, inuestigatã tandẽ obtinuerunt, obtentã scriptis suis partim, partim manuũ labore, posteris attestatã reliquerũt. Nihilominus inuẽti sunt quã plurimi, qui artem ipsã, nõ artẽ eiusq; artifices, homines leuissimos, vanos & subdolos proclamẽt, nõ aliã ob causam, quã quod ipsi arbitri non videant aut intelligant, quomodo ea ars vera esse, h. e. quod nõ perspiciãt quomodo per artẽ naturale opus, aut per naturam artificiale promoueri possit: Verum his immaturis Donorum Dei æstimatoribus virgulam censoriam nimis præcocis iudicij adempiam velim: Non enim discuntur artes occultæ conuitiis, iniuriis*

Romanorũ corona.

Artis Chymicæ dignitas.

Chemiæ detrectatores.

&

& calumniis in artifices congestis, sed laboribus, sumptibus & studiis diu noctuque continuatis, quibus tamen nisi gratuita summi largitonis benignitas affluat, nec vi, nec audacia, nec ingenij calliditate quicquam operæ precio dignum acquiritur: Si sane, prout meritus quis est de Repub. aut literatura, præmium recipere debeat, non illi tot & tanti viri calumniis aut dicteriis, sed encomiis & honorificis titulis prosequendi sunt, qui quæ ipsi pro se solis inuenerint & elaborarint, posteritati tamen non incognita esse voluerint, licet non tam indignis, indoctis & duræ ceruicis, quam intelligentibus Adæ filiis & docilibus. Quod si vero quam plurimi illorum scriptis ad literam vel sensum à natura alienum detortis decipiantur, ipsi sibimet erroris causa fuerunt, cum sæpius inculcari ab artificibus audiant, non nisi doctissimos, acuti ingenij, optimæ intelligentiæ, constantis voluntatis, patientes laborum, vigiliarum & studiorum, verè philosophos, non idiotas aut vulgariter doctos, sat diuites, non extreme pauperes, ad epulas Mensæ philosophicæ inuitari; præter quos si alius accurrerit & non de appositis quid gustauerit, id ipsius temeritati asscribendum fore: Interim meam in credendo facilitatem vt excusare nequeo qui cum innumeris alijs, tam doctis quam indoctis, idoneis, quam inidoneis, viam communium errorum, in nullo mihi diffidens ingressus sic nec experientiam in hisce tam raris attestari cupio: tantum mihi inter cætera quæ tractaui, experientiæ accessit, vt de illis, quæ sunt extra Aulam Chemiæ liberius dijudicare præsumam, qualia sunt, quæ hoc tractatu continentur: Quæ intra Ilij muros geruntur, de his mortui audiantur consiliarij, vt pote omni exceptione maiores testes, fidissimi & oculati, quorum vnus plus valet, vt Comicus ait quam auriti decem: Hi etsi sua innocentia & vitæ puritate freti cum iam humanum gloriolæ & lucelli, qui viuos plerumque excruciat, affectum exuerint, & ad locum omnibus mortalibus communem concesserint, alienis nec vituperijs supprimi, nec laudibus euehi valeant, ita vt detrectatorum minas & calumnias flocci faciant, nostram verò commendationem & quasi in integrum restitutionem

Artifices Chymici laudibus & honoribus digni, cur.

Chymici non causa aliorum errorum.

tionem

sionem vix desiderent, tamen, ne velut ingrati muli, matrem, quæ hac e sapientia nos enutriuit, calcitrando petamus, aut ab aliis peti admittamus, in didactri vicem hanc gratiam illis referimus, uti, quantum in nobis fuerit, à canum latratibus, viperarum linguis & nequissimorum hominum manibus manes illorum liberemus & defendamus, quod hoc scripti genere nos assecuturos speramus; quo quatuor, nisi fallor, vna fidelia parietes tingemus: Primo *enim Chemiæ veram antiquitatem, nec non authoritatem & continuam seriem perque tot sæcula, nationes, gentes & linguas propagationem hic insinuabimus, quo aduersarij, si modo non omni iudicio destituantur, facilè eneruari & conuinci, aut ad minus, emolliri poterunt, vt mitiorem (non adeò capitalem) de re Chymica eiusque authoribus forte dicturi sint.* Secundo, *Authores ipsos legitimos & veros Chemiæ tam antiquos quàm recentiores cum suis suffraganeis à calumnijs maledicorum & sugillationibus inuidorum eripiemus & optimæ suæ famæ gloriæ & honori restituemus, quod inprimis fieri decuit.* Tertio, *aduersariorum spicula plumbea & nimis obtusa in ipsorum ceruices retorquebimus, hoc est, fallacias eorum & argutias in ratiocinando illegitimas domum ipsis reportandas indicabimus.*

Quæ causa motiua huius scripti.

Quatuor hoc scripti genere obtineri.

1.

2.

3.

Quarto *affirmatiuam pro Chemica veritate partem, quantum licet & sufficit defendendam nobis sumemus, ne scilicet frustrà ab illis irritati videamur, chalybeam, aut certe minitantem ictus, aciem inferendo. Ex quibus apparebit illis emeritis veteranis aut potius veteratoribus & veterinarijs, qui adeò ante pugnam victoriam, ante hostem visum, triumphum cecinerunt, nondum esse Chemiam virginem illam puram & innocuam, in Arce sua munitissima latentem, prostratam, pessumdatam aut penitus è medio sublatam; ita vt nunquam (veluti iactant) vires recuperare possit, sed potius ridendam fore bis senum vesaniam, qui cum ex bello Chymico profugi, dum in fuga sunt, se hostem prostrasse glorientur, risu omnium dignissimi: E contra vero Chemiam, quæ va-* 4.

Chemiam nondum debellatam, aut pessumdatam.

Chemiam Reginam esse artium.

na habita est illis, verissimam, quæ vilis, nobilissimam, quæ prostibulum vulgi, castissimam, quæ abiecta, Reginam omnium artium reuera existere; ante cuius aulæ vestibulum hanc Mensam Auream duodecim Paribus paratam, *& ab ijs cum hoste* Pyrgopolynice *(qui vno eodemque tempore, vt ex Plautina Comœdia patet, omnes artifices Chemicos ante ter mille annos in Europa, Asia & Africa huc vsque viuentes, in centenis diuersis prouincijs, tantis à se inuicem temporis & loci spacijs remotos, vno, si dijs placet, ictu, capite truncauit) velitationem institutam fuisse præsupponimus, eam ob causam, quod hosti adita Chemiæ intrare, vt nec peregrino, liceat: Cum optimus ille* Bonus Ferrariensis *probet, quod ars Chymica neque rationibus satis probari, neque etiam disputationibus labefactari possit, Et quod argumenta ferè omnia, quæ contra eam adducuntur, non aliunde procedant, quam ex ignorantia eorum, quæ in arte sunt:* Aduersarius virginem *negat, hi demonstrant: ille omnibus vitijs naturæ & morum maculatam, hi puram & castam asserunt: Ille pauperem, hi diuitem declarant: Ille inermem, impotentem & fallacem hi contra dicunt: Quid multis? Lis vtrobique agitur anceps & varia non gladiis, at linguis, non pugione, sed ratione; Nec Arbiter, qui dirimat, interuenit: Aduersarius prouocat ad adoculatam manifestationem, vt sese qualis & quanta sit* Chemia, *publicè ostendat, nudam palpandam omnibus præbeat, potentiam & diuitias aliasque dotes edoceat, modum, quo hæc obtinuit & possideat non abscondat, sed singula sua bona & dona reuelet: Et sane hæc esset commodissima via* Pyrgopolynici *rostrum (vt olim Lullio ab Arnoldo accidit) obstruendi, Experientia facta manuali sæpius repetita & additis rationibus tantæ operationis clarissimis, nisi causæ essent grauissimæ, quæ prohibeant virginem Chemiam sese vulgo propalare & prostituere.* Nam primo *parcendum est sexus imbecillitati, virgineæq; castitati:* Secũdo *nõ est sat tutũ, Reginã ex arce sua alias inaccessa*

Pyrgopolynices communis hostis Chemicæ aliorum subdelegantis.

Aduersarii conuitia.

Causæ, cur Chemia virgo non palam conueniendo, aut prostituenda ad ... ...

cessa prodire, seseq; nudam & capiendam aduersario offerre: quod sæpe vsu venisse obseruatum est, nisi cautissime in his prospiciatur æquis obsidibus. At qui obsides Reginæ tantæ æquiualere possent? Tertio tantus spectatorum & otiosorum concursus contingeret, vt hinc vitæ periculum si non immineret virgini, tamen damna quamplurima impendere viderentur, quæ rationalis quicunque facile ex seipso perspiciet. Vnde tutius existimatum est, vnum Pyrgopolynicen aduersarium & incredulum, aut ex ignorantia aut inuidia manere, quam tantam Reginam suis bonis exui aut spoliari, cum ipsius credulitate. Quam enim facile est, demonstrare problema aliquod geometricum (exempli gratia, omnem angulum acutum supra lineam rectam cum suo vicino obtuso esse duobus rectis æqualem) tam procliue esset, Veritatem Chemiæ contra hostes & osores eius demonstrare patefactis omnibus illius arcanis, sed quia hæc aperire omnibus nefas & sacrilegium sit, nisi per ambages anfractus & varios gyros, vt nautæ aliquando sinuant vela contra ventum oblique annitendo eo, quo volunt, hinc Chemia virgo illibata hucusque permansit. Nec vero quis mirabitur, cur arma inter epulas, ceu musicam in luctu, misceamus, qui considerabit in antiquorum conuiuijs inter epulandum gladiatores sæpenumero commissos fuisse apud Romanos vt in Saturnalibus, quæ eadem sunt cum Mercurialibus institutione prima & origine, apud Athenienses vero in Mineruæ festis, vbi varijs armorum ludis ac telis dimicabatur: Adhæc nostra spicula non sunt cruenta, vt conuiuis epularum fastidium creent, sed Platonica potius rationis & orationis fercula, quæ quem vulnerant, instar Peliæ Achillis hastæ, eundem sanent, quem reficiunt pridie postridie quoq; efficiant: Ad quæ seu fercula seu spicula, prout quilibet ergo hanc Virginem animatus (dum illa, vt candida, amicitiam & inimicitiam in fronte promptā gerit) omnes quotquot sunt arbitri huius seu cœnæ seu pugnæ, inuitamus & remittimus, ad illa nimirum beneuolos puellæ huius procos, ad hæc maleuolos eiusdem osores, vt vtrique ad Dei omnipotentis laudem, Reipublicæ

Aduersarius sit incredulus.

Chemiæ veritatem argumento vnico demonstrari posse.

Cur arma inter epulas tractentur.

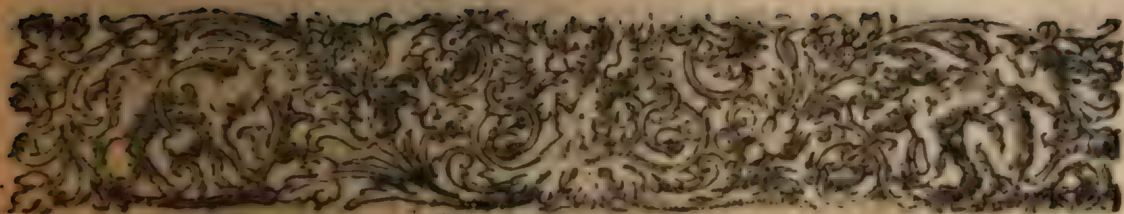
vtilita-

vtilitatem, proximi bonum prouehendum vnanimes conspirent: quod faxit ille, à quo, tanquam Patre Luminum, *omnia bona & dona descendunt perfecta.*

Amen.

SYM-

SYMBOLA AVREÆ MENSÆ DVODECIM NATIONVM.

LIBER PRIMVS.

Quæ causa & occasio huius conuentus Philosophici.

P*Ost horribiles minas & grauissimas debacchationes, quas Pyrgopolynices in* CHEMIAM *Virginem, orphanam, & ab omnibus derelictam, iam pridem effuderat* (proclamans illam spuriam, meretricem, adulteram, deformem, imbellem, impotentem, mendacem, mendicam, inhonestam, imò omnium scelestissimam, sacrilegam, relegandam aut morte pessima delendam) *hæc præ dolore animi impatiens Comitia indixit omnibus, quotquot sese* DOMINAM *agnoscerent, præsertim* SENIORIBVS, *qui effrenatæ illius insaniæ responderent, seseq́; pro virili castam & intactam defenderent.* Conuentu itaque habito ex præcipuis nostri Orbis nationibus, duodecim inprimis comparuerunt, singulæ in suas TRIBVS d-

Nationes quæ conuenerint.

uisæ, quarum omnium quasi REX & antesignanus HERMES ille Ægyptius cum suis popularibus & confinibus extitit: Post hunc *Hebræi*, mox *Græci*, deinde *Romani*, quinto *Arabes*, sexto *Germani*, septimo *Galli*, octauo *Itali*, nono *Hispani*, decimo *Angli*, vndecimo *Vngari*, vltimo *Sarmatæ*, ordine incesserunt: Singulæ autem ex his gentibus primatem sibi elegerunt, qui vnus pro omnibus suę TRIBVS calculum ferret, quemadmodum aliàs in magnis eiusmodi concilijs seu comitijs fieri solet, vbi plurimorum nutus & suffragia ad vota paucorum electorum contrahuntur. Ducum verò seu Capitaneorum hæc fuere nomina: Post *Hermetem dictum Ægyptium, Maria Hebræa, Democritus Græcus, Morienus Romanus, Auicenna Arabs, Albertus Magnus Germanus, Arnoldus de villa noua Gallus, Thomas Aquinas Italus, Raimundus Lullius Hispanus, Rocherius Bacon Anglus, Melchior Cibinensis Vngarus, Anonymus Sarmata*: Hi omnes cum suis gregarijs coniuncti haud aspernandam Triariorum phalangem cõstituerunt in pomærijs ARCIS CHEMIÆ: Quos cum Hermes ad nutum Reginæ præsentes vidisset, lustrationemq; singulorum diligentius instituisset, *En*, inquit, *hæc est lux illa, quâ nobis decertandum est omnibus cum Aduersario Reginæ acerrimo, qui vt illi iniuriosus & maledicus hucvsque extitit, sic nobis dedolandus:*

Capitanei qui singularum nationum.

Hermetis oratio ad nationum capitaneos.

& armis

& armis, quibus adeò tumidus ſeſe effert, exuendus erit: Verum vt ſinguli ſuos in hoſtem ictus validiores animare poſſint, MENSAE AVREAE à Regina nobis, honoris gratiâ, instructæ accumbentes, Symbola conferemus, quibus feſta hæc, à nobis HERMÆA appellata, ſolenniter celebrabimus: His dictis, conſedere pro ſuo quiſque ordine & loco, omneſque in HERMETEM, veluti Regem, intenti vultum mentemq; humaniſſimè direxerunt: Erat autem menſa hæc inſtar Orbis rotunda, ex duabus Hemicyclijs compacta, quarum vna ruberrimi coloris, altera niuei viſa eſt; nullam aliam ob cauſam, quam vt hoc quaſi Hieroglyphico Conuiuæ aſſidentes admonerentur, hos inprimis *colores* eſſe veros & legitimos, Lunæ & Solis proprios, quos Chamęleon verſipellis nullo modo imitari aut exprimere poſſit: Cum enim veritas ſimplex hiſce coloribus denotetur, hinc fallarij cæteros omnes induunt, hos non item. *Sed vt in recenſendis* & colligendis HERMETIS aliorumq; Symbolis, hoc eſt, argumẽtis pro Chemia aduerſus hoſtem adductis, ordinem obſeruemus; *Primo* cuiuſq; PRIMATIS gentem, patriam, vitam, res geſtas, opera & alia huc ſpectantia, quatenus illa in noſtram cognitionem deuenerint, enarrabimus: *Deinde* cõterraneos cuique ſuos itidem Chemię addictos adijciemus: *Hinc* aduerſarij momenta & tela Chemiã

Symbola conferenda ad auream menſam.

Menſa philoſophica quæ & ſolis.

Ordo quis obſeruandus in ſingulis.

1.

2.

3.

4. oppugnantia ponderabimus : *Demum* responsa,
5. tanquam scuta valida, singulis opponemus: *Ac denique* grauis armaturę manus solidissimas hosti immittemus, hoc est, Syllogisticas lanceas & frameas in iugulum eius adaptabimus, quibus etiamsi non omninò enecetur aduersarius, (nec enim sanguinem profundere est huic consessui solenne) tamen sese petitum, strictum & superatum (etiamsi id perneget linguâ) mente fatebitur.

I. HER.

I. HERMETIS ÆGYPTIORVM REGIS ET ANTESIGNANI SYMBOLVM.

SOL EST EIVS CONIVGII PATER ET alba Luna Mater, tertius succedit, vt gubernator, Ignis.

PRimarium apud Auream Mensam locum HERMETI ÆGYPTIO, tanquam proregi & Vicario suo Regia virgo CHEMIA deputauit & attribuit, vt iam antè commemora-

 uimus,

uimus, qui mox Feciales suos ad bellum hosti Pyrgopolynici indicendum emisit: At cum hic fortè in Germania siue Lotharingia, vel etiam Gallia aut Italia, aliisuè locis vagaretur, nonnihil temporis intercessit, antequam conueniri potuit. Interim dum ipse aderit, nos de Hermete eiusque sequacibus nonnulla consideratione dignissima in medium producemus: HERMETEM non esse personam fictitiam, aut, ut quidam perperam existimant, ex Arabum illorum, qui Hispaniam aliquot abhinc retro seculis incoluerunt, familiâ quendam obscuræ originis ac famæ extitisse, qui vt deceptus sit ab aliis, sic vicissim alios decipere voluerit, prout aliqui calumniantur, sed Ægyptium antiquissimum Philosophum, Trismegistum à Græcis dictum ex indiciis & circumstantiis innumeris constat: Huius enim fit sæpissimè mentio in Græcorum libris longè ante illa tempora, cum primum Mahometani Hispaniam obtinuerunt, imò ante ipsum Mahometem natum, vt patet ex variis locis librorum Augustini de ciuitate Dei, Apuleio Madaurensi Philosopho, Iamblicho, (quorum, vtpote Ethnicorum, hic fuit Pythagoricus, ille vero Platonicus) Suida, Fulgosio & quamplurimis aliis: Quando autem Hermes apud Ægyptios vixerit præcisè determinari non potest, cum superet omnem ætatē temporis apud Historicos, nec quicquam ad nos de eo peruenerit, nisi ex Græcorum monumentis, qui longo post ipsum vixerunt interuallo: Nihilominus iudicio omnium optimè sentientium patet, ipsum ante Pharaonum, Ægypti regum, tempora vixisse, circiter annum Mundi 1956. hoc est à diluuio 300. ante natum Christum 2007. Vnde Abrahami (qui Pharaoni cuidam in Ægypto adfuit) euocationem ex Charan vrbe Mesopotamiæ 44. fere annis antecessit: Hoc autem tempus coincidit cum eâ ætate, quâ Oceanus, Osiris & Isis

Hermetem non esse personam fictitiam.

Hermes quando vixisse creditur.

His Dii Ægyptii primi (licet fabulosè) regnasse præsupponuntur, nempe ante Dynastiam Ægyptiorum, quâ pastores regno præesse inceperunt, secundùm Eusebii traditionem Anno mundi 2139. De parentibus Hermetis æquè obscura fama spargitur, nisi quod ipse patrem sibi Hermetem alium nominet, cui inprimis credendum erit: Nullò modo itaque verum videtur, quod C. Agrippa in quadam Epistola narrat, Hermetem fuisse nepotem Abrahami ex Ismaele aut aliis, ex concubinis susceptis, filiis, de quibus post sub Indicis Philosophis Brachmanis dicturi *sumus*. Abrahamus quidem à Chaldæis per traditionem patrum diuersas hominique vtilissimas artes acceperat; inter quas rerum naturalium scientia & astrologica fuit doctrina, cuius arcana non vulgaria absque dubio Regem Ægyptium Pharaonem docuit, cum ipsi adesset: Nec verò credibile est, Ægyptios ex sese tot artes, quibus pòst celeberrimi fuerunt, primos inuenisse, sed vel Hermetem, vel eius prædecessores à Chaldæis, ipsisque Senioribus à SEM filio Nohæ descendentibus, quasi per manus traditas accepisse. Magiâ enim naturali (quæ rebus naturalibus vtitur, ex quarum virtute, compositione & temperaturâ mirifici effectus proficiscuntur, cum nihil aliud sit, quam Physica Practica) excelluerunt Babylonii & Chaldæi; ac Magi, *teste Aristotele lib. 1. de philosophia*, antiquiores fuerunt Ægyptiis sapientibus: *Serenus Abbas apud Cassianum collat. 8. cap. 22.* dicit doctrinam à Deo traditam de cælestibus & sublunaribus rebus Adamum cōmunicasse filio suo Seth (quæ erat vera Theologia, Astronomia, Physica & cognitio rerum omnium proprietatum & naturarum) qui eam conseruauit incorruptam, donec filii Dei (vt ait scriptura)) mixti sunt cum filiabus hominum; hoc est, cum posteris Cain: Tunc ex iis orta propago sacrilega, quæ iam à Deo

Hermetis Pater.

Hermes vnde artes primitus acceperit.

defecerat, instinctu Dæmonum salubrem hanc doctrinam in superstitiones Magicas & artes noxias conuertit, successuque temporis vsque adeò accreuit in peius, vt omnis scopus huius artis (Magiæ scilicet naturalis) remotissimus esset à cultu diuino. Cham autem (qui Zoroastres Bactrianorum rex creditur) cum patre Noa & fratribus diluuio seruatus, antè inundationem Magiæ artem, & septem alias liberales artes quatuordecim columnis inscripsit, septem æneis & septem lateritiis, contra duplex orbis excidium, quod præuiderat, vnum per aquas, alterum per ignem, atque ita seminium tam malarum, quam bonarum scientiarum transmisit ad posteros. Idem Zoroastres, vt tradit author Scholasticæ historiæ, scripsit vicies centum millia versuum, in quos Hermippus commentatus est, at quos Ninus maiori ex parte combussit, vtpote de Magica illicita scriptos: Sic Magicas artes tàm illicitas, quàm licitas, quoque ante diluuium viguisse idem Serenus Abbas antedicto loco testatur. Vnde percipitur Aegyptios, qui gloriantur sese per 20. millia annorum astronomiæ notitiam habuisse, maximè falli suis persuasionibus, cum primitùs eam ab Abrahamo, aut Nohæ nepotibus, vt fortè plerasque alias artes sub Magia Naturali seu physica comprehensas, acceperint. *Bernhardus* comes, vir grauis, ex aliorum coniecturis Hermetem coæuum Mosi & Aaroni facit, dum inquit: *Vixisse fertur ante legem & post, quo tempore multi sapientes viri vixerunt.*

Quod Hermes longè ante Mosis ætatem vixerit.

Verùm nos Hermetem his longè antiquiorem statuimus: Quia Mosis æuo Ægyptus iamdiu floruerat his artibus, quod patet ex diuitiis & luxuria Regum, qui Pyramides iam ante extruxerant, aliaq; stupenda opera, quorum meminimus *lib. 1. Hieroglyph. Ægyptio-Græcor*: perfecerant, ad quæ Israelitarum seruili opera vtebantur, vt notum est

ex ſacra hiſtoria. Ad hæc Apim, Oſirim, Iſim & reliqua numina tunc ante multa ſecula coluerant: Vnde Iſraelitæ in abſentia Moſis, cum in deſerto viuerent, ad hunc Apidis colendi ritum, quem in Ægypto viderant & obſeruarant, Aaronis conceſſu reuertebantur, facto idolo aurei vituli ſeu Apidis (Apis enim linguâ Ægyptiâ bouem ſignificat) quod deinde Moſes reuerſus ex monte Sinai confregit & combuſſit in cineres, quos populo Iſraelitico in potu bibendos propinauit.

Cum vero demonſtrauerimus in dictis Hieroglyphicis, cultum Ægyptiorum ſacrorum cum arte Chymica, quæ in templo Vulcani (vbi Apis alebatur in aureis cubilibus,) exercebatur, ſemper coniunctum fuiſſe, imo in eius artis occultiſſimæ gratiam introductum, inde patet, quod cauſa, vtpote Chemiæ tractatio & hinc proueniens Medicina arcaniſſima, prior fuerit ſuo effecto ſeu conſequente, hoc eſt, Religione ac operibus Ægyptiis hinc dependentibus. *Palæphatus lib.* II. Mercurio ſeu Hermeti patrem Philonem aſſcribit, qui ex Proſerpina filiâ, quam in balneo conſpexerat, genuit hunc filium, eumque cum exponere vellet propter inceſti dedecus, cõſuluit Mathematicum quendam, qui eo tempore famâ erat celebris propter Aſtronomicas prædictiones & vaticinia: Is Philoni patri reſpondit, puerum, qui ex eius filia natus erat, fore maximum & doctiſſimum rerum diuinarum interpretem, obtenturumque inter homines magnam authoritatem & potentiam: id illi ex aſtris promitti euentu certiſſimo: Pater hoc vatis reſponſo motus puerum ſeruauit & educauit, curauitque bonis literis & liberalibus omnibus diſciplinis inſtitui, ita vt cum tempore miraculo omnibus factus ſit, propter doctrinam & ingenii acumen. Sed hæc fabuloſa eſſe & Hermeti, exemplo Mahometis, affictа nemo non videt: Nec vero opus

Hermetis libri. est illi alium patrem quærere, cum ipse, vt dictum, Hermetem patrem agnoscat, non Philonem: Libros Hermetem scripsisse quam plurimos recenset *Iamblichus in libro de mysteriis*, vbi COLVMNARVM MERCVRII mentionem fecerat in hunc modum: *Principia quidem*, inquit, *tota vniuersaliauè, vt narrat Seleucus, Mercurius ipse tradit viginti millibus voluminibus, vel sicut Meneteus recenset, tradidit voluminibus triginta millibus, itemque sex millibus & quingentis, atque viginti quinque, & in eis perfectè omnia demonstrauit.* Idem dicit, *Mercurium de Dijs AEthereis, Empyræis & cælestibus scripsisse, ac de Empyræis libros centum, totidemque de AEthereis, mille de cælestibus composuisse:* quorum permultos in Græcum Sermonem translatos tradit his verbis: *Qui enim libri sub Mercurij titulo circumferuntur, opiniones Mercuriales continent, etsi sæpè Philosophorum Græcorum stylo loquuntur: sunt enim ex lingua AEgyptia in Græcam translati à viris philosophiæ non imperitis.* Incredibile verò & supra fidem omnem positum videri possit, ab vno homine tot scripta edita esse, quæ vel sola toti mundo in philosophicis sufficerent: Sed considerandum est, virum illum omnibus numeris absolutissimum hæc velut oris sui sacrificia Deo Creatori consecrâsse, hymnis & laudibus diuinis innumeris repleta, eumque absque dubio de singulis creatis singulos libros, tanquam Vniuersi paginas, conscripsisse. *Ex Hermetis libris qui extent.* Ex libris eius paucissimi adhuc supersunt & ad nostram ætatem peruenerunt, nempe *Pimander*, *Asclepius*, *Tractatus 7. capitulorum*, & Tabula vocata Smaragdina: Asclepium Apuleius ante sesquimille annos & amplius, Latinum reddidit, Pimandrum Marsilius Ficinus: HERMES vocatur Græcis, quia interpretem Dei quasi egerit apud homines: *Hermes cur dictus Trismegistus.* TRISMEGISTVS, quia & Philosophus & Sacerdos, & Rex maximus fuerit, primusque inuentor & institutor legum AEgyptiarum, vnde consultor Isidi relictus

lictus dicitur ab Osiride in Indias expeditionem susceptu-
ro: Sed alii, inter quos Suidas est, potius eum Trismegistum
dictum volunt, quia primus ex Dei Opt. Max. reuelatione
MYSTERIVM TRINITATIS DIVINAE inter Eth- *Hermes*
nicos tradidit tam clarè, vt vix clariùs alicubi inuenia- *mysterium*
tur: DEVM VNVM & solum esse docet PATREM, & *Trinitatis*
ἀνώνυμον: Quia cum vnus sit & solus, nomine non eget, vt ab *tradidit.*
aliis discernatur: Et hunc Deum, qui solus est & Deum a-
lium neminem suæ Diuinitatis socium admittit, fatetur
esse conditorem hominis. Atque DEI huius summi FI-
LIVM vocat δημιουργόν, quod per eum facta sint omnia, quæ
in hoc mundo creata sunt: Et huius FILII nomen ait in-
cognitum esse omnibus hominibus, ipsis etiam Angelis,
qui DEO assistunt & eius voluntatem iussaque prom-
ptitudine mirabili exequuntur; Mysterium tamen ge-
nerationis huius filii admirantur & suspiciunt, cuius
nomen ore non potest exprimi: Idem Trismegistus (vt
citat Lactantius libr. 4. de vera sapientia) fatetur DEI
Summi FILIVM venturum in carne, vt legitur eo li-
bro, qui inscribitur λόγος τέλειος: Hunc quoque Dei filium
testatur Hermes venturum vltimis seculis ad libera-
tionem & salutem piorum. De Trinitate loquens Her-
mes, vt citat eum Suidas, in ea vnam esse Deitatem in-
quit his verbis: FVIT LVMEN INTELLIGENS
ante Lumen intelligens, & fuit semper MENS MEN-
TIS *lucida: Et nihil aliud fuit huius* VERITAS, *&*
SPIRITVS *omnia continens: Extra hunc non est* DEVS,
non Angelus, non essentia vlla alia: Omnium enim DOMI-
NVS *est &* PATER *&* DEVS, *omnia sub ipso & in ipso
sunt. Obtestor te Cælum Magni* DEI *sapiens opus, Obtestor te*
VOCEM PATRIS, *quam locutus est primùm, cum om-
nem Mundum formauit, obtestor te per* VNIGENITVM,

SERMONEM & PATREM *omnia continentem, propitius propitius mihi esto:* Hermetis hymnos miræ pietatis circa finem huius tractatus audiemus: Ex quibus constat, Hermeti nomen Trismegisti non absque causa datum siue ob multiplicem rerum diuinarum humanarumque scientiã, quâ Ethnicos philosophos omnes antecelluit, siue ob Trinitatis mysteria, quæ ex singulari Dei inspiratione omnium primus explicauit: Huius profunda in diuinis sapiẽtia primitus ex intentione illius artis, quæ in TABVLA Smaragdina & in libro illo 7. capitum explicatur, sine dubio originem duxit, cum hæc à terrestribus ad cælestia sensim ascendat & intellectum aperiat, vulgoque magis admirabilis existat, quam vlla alia ex speculatiuis scientiis seu Metaphysicis seu Mathematicis, quarum sensibilis effectus ita non animaduertatur: Etsi vero plerique, qui Trismegisti vitam aut scripta euoluunt, Chemiæ vix vllã mentionem faciant, omniaque ad aliam intentionem interpretentur: tamen satis patet, eum esse verę Chemiæ, si non primum inuentorem, tamen instauratorem, secundum quã, vt dictum, Ægypti regnum reformauit & nouas leges instituit. In Asclepio Chymicorum Deorum, hoc est, terrenorum, post cælestium considerationem, mentionem facit, prout manifestum fiet, si paulo acutiùs introspiciatur: *Vbi cap.* 8. Causam exponit, cur solis hominibus intelligentiam & disciplinam suam DIVINITAS sit impartiri dignata, dum inquit: *Hominem ex animalibus cunctis de sola ratione disciplinaque agnoscens, per quæ vitia corporum homines auertere atque abalienare potuissent, ipsos ad intentionem spemq́. immortalitatis prætendit: Denique & bonum hominem, qui posset immortalis esse, ex vtraque natura composuit, diuina atque mortali: Et sic compositum per voluntatem Dei hominem etiam constitutum esse meliorem Dijs, qui sunt ex sola immortali natura formati, & omnibus*

Vnde Hermetis sapientia.

Hermetem fuisse Chemiæ artificem & instauratorẽ.

Hermes secundum Chemiam Ægypti leges instituit.

bus mortalibus;propter quod homo diis cognatione coniunctus, ipsos religione & sancta mente veneratur, dijq; etiam pro affectu humana omnia respiciunt atque custodiunt: sed de hominibus paucis istud dictum est, pia mente præditis, de vitiosis verò nihil dicendum est, ne sanctissimus sermo eorum contemplatione violetur. Post sequenti capite tractat de diis terrenis in hunc modum: *Et quoniam, inquit, de cognatione & consortio hominum deorumque sermo nobis indicitur, potestatem hominis, ô Asclepi, vimque cognosce: Dominus & Pater, vel (quod est summum) D E V S, vt effector est deorum cælestium, ita homo effector est deorum, qui in templis sunt, humana proximitate contenti, & non solum illuminantur, verum etiam illuminant, nec solum ad eum proficit, verum etiam confirmat Deos, Miraris ô Asclepi, an nunquid diffidis, vt multi:* Asclep. *Confundor ô Trismegiste, sed tuis verbis libenter assensus, felicissimum hominem iudico, qui sit tantam felicitatem consecutus:* Ac deinde, postquam statuas se intelligere ac religionem interituram demonstrasset, addit: *O AEgypte, AEgypte, religionum tuarum solæ supererunt fabulæ, & æquè incredibiles posteris tuis, solaque supererunt verba lapidibus incisa, tua pia facta narrantibus.* Postea cap.13. *Omnium mirabilium vincit admirationem, quod homo diuinam potuit inuenire naturam, eamque efficere; quoniam ergo proaui nostri multum errabant circa deorum rationem increduli & non animaduertentes ad cultum, religionemque diuinam, inuenerunt artem, quà deos efficerent; cui inuentæ adiunxerunt virtutem de mundi natura conuenientem, eamque miscentes: Et quoniam animas facere non poterant, euocantes animas dæmonum vel angelorum, eas indiderunt imaginibus sanctis, diuinisque mysterijs, per quas solas idola & benefaciendi & malefaciendi vires habere potuissent:* Et mox: *Isin verò vxorem Osiris quam multa præstare propitiam, quantis obesse scimus iratam? Terrenis etenim dijs atque mundanis facile est irasci, vt pote, qui sunt ab hominibus, extraque naturam facti atque compositi: Vnde contingit, ab AEgyptijs hæc sancta animalia.*

Dii terreni qui Hermeti.

Isin & Osirin esse terrenos deos.

malia nuncupari, coliq́; per singulas ciuitates eorum animas, qui ea consecrauêre viuentes, ita vt eorum legibus incolantur & eorum nominibus nuncupentur &c. Ac paulò post: Ascl. *Et horum, ô Trimegiste, deorum, qui terreni habentur, cuiusmodi est qualitas?* TRISM. *Constat ô Asclepi de herbis, de lapidibus, de aromatibus, vim diuinitatis naturalem in se habentibus:* Ac deinde: *Sic deorum fictor est homo, & ne putes, fortuitos effectus esse terrenorum deorum, ô Asclepi, dij cœlestes inhabitant summa cælestia, vnusquisque ordinem, quem accepit complens atq; custodiens.* Hactenus Hermetis verba; quæ Diuus Augustinus & alii, prout sonant, accipientes non iniuria pro idololatria horrenda detestantur & reiiciunt; quibus nos hac in parte assentimur, cum constet Ægyptum idolis abundasse, ideoque Deum per Ezechielem prophetam suæ genti dicere: *In idolis Aegypti nolite pollui. Ego Dominus Deus vester.* Vbi & de Idolum cessatione & eiectione, *Disperdam*, inquit, *simulachra & cessare faciam Idola de Memphi, & dux non erit amplius de terra Aegypti:* Verùm cum nonnullos videamus Hermetis verba analogicè accipere, vt certum est de Lazarelo (qui facit idola Apostolos, fictorem hominem Christum, virtutem inditam, Spiritum Sãctum &c.) nos illa similiter eodem sensu, sed ad philosophiam potiùs, quam theologiam, hoc est, Chemiam interpretabimur; idque meo iudicio longè rectiùs. De Christo enim & Apostolis Hermetem illa intellexisse nullo modo est verisimile, quamuis nos ita à posteriori intelligere possimus; sed hoc modo non esset difficile plæraque dicta & figmenta poetarum, aliorumque apud Ethnicos scriptorum, ad Christum detorquere; quod contra veritatem fieri neutiquam debet. Hermetem Ethnicum fuisse & Ægyptium in tenebris gentium educatum non inficiamur, nihilominus ex scriptis eius satis apparet illum à Deo singulari-

Terrenos Deos constare herbis & lapidibus.

ſingulariter illuminatum fuiſſe, vt illa prophetico ſpiritu ſeu inſtinctu diuino de DEO VNO, hominum, Angelorum & omnium creatore, PATRE, LOGO & SPIRITV æterno, apertéque de FILIO DEI ſcripſerit. Vnde Socrates & Plato in Ægypto verſati hæc dogmata de Deo libris ſuis paſſim inſeruerunt, cum fide Chriſtiana eo reſpectu valde conuenientia. Certum enim eſt magnum illum Regem, ſacerdotem & philoſophum mente coniectaſſe multa de Omnipotenti & Æterna Dei ſubſtantia, quæ ſuæ diuinitatis nullum participem vel ſocium admittit, cum ſolus ſit omnium conditor; omnesque creaturæ cum cæleſti Maieſtate collatæ, minus ſint, quam nihil. Quapropter rigidi illi cenſores non audiendi ſunt, qui philoſophorum antiquorum laudem ita imminuunt, ut nihil illis relinquunt, quam politicas quaſdam virtutes quæ ab omni pietate ſint alienæ. Sanè tantum gloriæ, ſiquidem cum veritate coniuncta ſit, ſummis illis viris non eſt inuidendum. Ignaros quidem fateor illos fuiſſe aduentus Chriſti ſeruatoris, per quem ſolum ſalus mundo parta eſt, at nihilominus, non dubito, eos mente concepiſſe vnum Deum, qui ſolus coli vellet ac deberet. Reliquos Gentium Deos crediderunt eſſe Genios, Aſſeſſores illius ſummæ diuinitatis, à quâ, communicatione quadam, multum potentiæ in humanas creaturas accipiebant, vt illis in neceſſitatibus opitulari poſſent, morbis ſuccurrere, alimoniam præbere, telluris vbertatē promouere & reliqua eiuſmodi procurare, quæ ad ornatū & neceſſitatē facerēt, ideò quaſi ſecundū honorē Geniis illis tribuerūt, quatenus per eos ſūmus ille Deus tā excellētes virtutes operaretur. Philoſophia verò, fundata in opinibus humanis, ideoq; maximos in ſe continens errores, poſtea anſā præbuit cultus Idolorū & mortuorū; qui poſtquā introduct⁹ eſt, paulatim extirpauit.

Hermetem de diuinitate multa piè tradidiſſe.

Philoſophia anſam præbuit idololatriæ.

extirpauit omnem reuerentiam, quæ Deo summo debebatur: Neque in potestate fuit posterorum eradicare è mentibus hominum conceptam hanc de pluralitate Deorum opinionem, quam vulgus obstinaciter retinuit & principes superstitiosi edictis seuerissimis seruari præceperunt. Hinc videmus Socratem potâ cicutâ mortem vltrò subiisse, quod vnum Deum conditorem rerum omnium coli debere doceret, Platonem, Theophrastum, aliosque plurimos hanc opinionem, iuxta Hermetis, Aegyptiorumque doctissimorum doctrinam, secutos de vitâ periclitasse. Qui si scriptores habuissent idoneos suarum opinionum de Deo promulgatores, fortassis legeremus insignia pietatis illorum testimonia: Metus illos coercuit, ne auderent propalare, quod animo sentirent. Mitiorem igitur pro Hermete interpretationem nos amplectemur, & dicemus ipsum per statuas, quibus animæ includerentur, longè aliud intellexisse quam marmora & lapides in statuas formatos, nempe subiectum Chymicum. Nam hoc velut statua quædam est lapidea, cui infunditur, anima sua spiritualis natura, & sic statuæ illæ animatæ cernuntur, & multa edunt mirabilia: Deum summum vocat creatorem cælestium deorum, hominem fictorem terrestrium: quales autem dii illi terrestres sint, ipse exponit, cum inquit, *eos ex herbis, lapidibus & aromatibus, vim naturalem habentibus, constare:* Vnde apparet Hermetis opus esse naturale omnino & non magicum aut illicitum, multo minus diabolicum, cū in omnibus scriptis à diabolo abhorreat: Et si, vt res est, fateri velimus, per Deos, qui in templis locantur, quorum homo effictor est, Deos aureos intelligit seu Idola Osiridis aut Isidis ex solido auro facta; in quibus cum religio omnis Aegyptiorum fundata erat, ideo addit, *eius solas fabulas superstites mansuras, quæ posteris incredibiles erūt,*

Socrates cur cicutam bibit.

Quid Hermes per statuas intellexerit.

Hermetis opus non magicum.

sed

sed verba lapidibus incisa Aegypti pia facta narratura: Atque sic de artis Chymicę, qua dii eiusmodi terrestres fieri possent, amissione, quæ subsecuta esset, conqueritur: Quomodo autem hæc cum veritate ipsa conuenerint, experientia demonstrauit. Omnis religio, cultus ceremoniarum, leges, agrorum distributiones à Mercurio institutæ erant, Mercurius vero à Vulcano (cui maxima Ægypti templa dicarunt) eruditus & institutus; quibus nihil aliud innuitur (consentientibus sexcentis aliis circumstantiis in *lib.*1.*Hieroglyph.relatis,*) nisi Chemiæ artem, quæ per Vulcanum proprie exercetur & Mercurio in manus traditur, Ægyptiis multa obseruanda prępscripsisse: vt nimirum hæc præ ignaris occultaretur, adeo, ne cuiquam ex vulgo cognitum esset, tale quid in rerum natura existere, multo minus, apud Ægyptios sacerdotes aut reges exerceri: Duplici autem modo vsi sunt veteres illi huius artis inuentores & propagatores, nempe scriptione Hieroglyphica animalium in pyramidibus & lapidibus facta, & allegorica seu fabulosa de diis fictis, eorumque monstrosis rebus gestis narratione; Cum itaque successu temporis Ægyptus ab exteris petita fuisset & expeditiones à regibus Chaldæis, Persicis & Græcis in eam sæpius tentatæ, sacerdotes eius scientiæ veritatem agnoscentes paulatim obierunt, ita vt paucissimis lux eiusdem remanserit, præter fabulas & de diis fictis opiniones monstrosas, si ad literam accipiantur, quales sunt, quod Typho Osiridem interemerit & in multas partes diuiserit, quæ ab Osiridis matre, eademque coniuge & sorore Iside recollecta, composita & diuinis honoribus culta sint, membro virili absente: Hæc & his similia de diis figmenta, ab ignaris, vt sonant, accepta, omnem deorum gentilium vanitatem, errores & opiniones vbicunque multiplicarunt, ex mille millibus vix vno superstite, qui

Vulcano Aegypti maxima tē pla dicata.

Mercurius à Vulcano eruditus.

Duplex modus Aegyptiorum artem Chymicam tegendi.

Fabulæ de diis fictis Aegyptiorum.

causas & originem huiusmodi cultus verissime respiceret: Isin, vxorem Osiridis inter Idola quoque ab hominibus facta recenset; quia esse eam ex terrenis diis & mundanis, qui facile irascantur & hominum manibus facti sint, ipsemet fatetur.

Isin & Osirin non esse ex diis cœlestibus.

Quibus satis demonstrat, quod hic non cœlestes deos intelligat, & quod tales non fuerint Isis aut Osiris, vt posteriores ex Ethnicis scriptoribus arbitrati sunt, eosque Poetæ secuti, sed terrenos hominum manibus factos. Hæc nostra interpretatio non est violenta, sed conuenit cum ipsis circumstantiis ab Hermete præscriptis. Etsi vero quamplurimi in hoc mundo AVRVM terrenum Deum non appellent voce, tamen reipsa habent & venerantur, mente & oculis gestant, eique ad nutum loquuntur, tacent, currunt, stant, & nihil non faciunt: Imo plerisque Deus cœli in ore, terræ in pectore, voto & suspirio: Quantos labores, vigilias, vitæ pericula, per fas, nefas, aquas, terras, imo infamiam, exilium, capitis pœnam & crucem plerique subeant & sustineant, pro hoc terreno bono, auro, obtinendo, cuilibet notorium est: Hinc Poeta: *Pauperiem fugiens currit mercator ad Indos*: Et, *ô ciues, ciues, quærenda pecunia primum, Virtus post nummos*: At si dicatur, Hermetem de statuis loqui, quæ de Chymicis nullo modo accipi possunt, cum in Chymia statuarum nec mentio nec vsus sit: Fateor, statuas per se nihil facere ad Chymiam, at si sint ex herbis, lapidibus & aromatibus, vt Hermes dicit, maxime eo respiciunt & sunt Chymiæ propriæ: Quod cum nonnulli recentiorum scriptorum intellexerint, harum statuarum non semel diuersis locis meminerunt: Senior in allegoria seu typo Venationis Leonis: *Deinde caput*, inquit, *manus & pedes colligo & calefacio eis aquam extractam à cordibus statuarum ex lapidibus albis & citrinis,*

Aurum pro terreno Deo habetur mundanis.

Statua ex herbis & lapidibus Chymica.

nis, quæ cadit de cœlo tempore pluuiæ & colligimus eam & reseruamus ad decoctionem capitis, manuum ac pedum Leonis huius: Idem meminit statuæ sub figura sapientis, cum inquit: *Aperiam tibi manifeste, quæ celauit ille sapiens, qui fecit statuam illam in domo illa, in qua descripsit totam illam scientiam quasi in figura sua & docuit sapientiam suam in lapide suo & manifestauit eam intelligentibus: Scias quod ista statua est in figura sapientis* &c. Illa enim est statua eadem, ex cuius corde aqua extrahitur, cuius & meminit Raymundus Lullius, qui in codicill. cap. 47. *Et ideo*, inquit, *per ablutionem aquæ & desiccationem ignis semper extrahis Deum à cordibus statuarum*: Propter antedicta & innumera alia merita tradunt Hermetem non solum viuum summa reuerentia ab AEgyptiis cultum, & *Theut* quasi diuino Mercurii nomine appellatum, sed quoque in eius mortui honorem *Hermopolin* ciuitatem conditam, & primum anni mensem, qui apud Ægyptios September est, denominatum fuisse: Ad hæc eundem non solum in Ægypto sed per totum orbem terrarum diuinis honoribus post obitum affectum, templis illi arisque & sacrificiis dicatis: Ac inter cæteras eius statuas vna fuit lapidea *in Achaia Pharis*, quæ oracula reddebat: Ad eam enim sub vesperam thus incendebatur in ara, lucernæ replebantur oleo, & ad dextram simulacri manum reponebatur nummus aheneus, precesque auribus Dei obmurmurabantur, quibus rite peractis sciscitantes discedebant è templo domum obturatis auribus, egressique in forum, quam primo vocem apertis auribus excipiebant, responsi loco interpretabantur, tanquam à Mercurio emissam. At hæc superstitioni hominum imputanda, qui huius viri excellentissimi posthuma memoria ita abusi sunt: Eodem modo fabulosa arbitramur, quæ Hermeti asscri-

Hermes cultus post mortem ab Aegyptiis.

Hermeti statua dicata post mortem.

Superstitio in Hermetis honorem orta.

aſcribuntur magica ludicra tanto viro, tam graui pioque indigniſſima.

Abeli falſo aſcripta.

Veluti *S. Thomas in libro, quem edidit de ente & eſſentia*, tradit Abelem Adami filium conſcripſiſſe quædam de virtutibus & proprietatibus planetarum, cumque cognoſceret mundum periturum diluuio generali, characteribus certis id deſignauit, ſignatumque ſecretum lapidi incluſit, ne quid damni ex inundatione Cataclyſmi ſcripta acciperēt. Multis poſt diluuium ſeculis ſcripta hæc peruenerunt in manus MERCVRII TRISMEGISTI, ex quibus de multis edoctus, quę omnia in ſuum conuertit, nempe modum conſecrationum & arcana plurima ad Magiam naturalem pertinentia: Eadem ſcripta per manus tradita ab illa antiquitate tandem deuenerunt ad *S. Thomam*, ex quibus didicit confectionem quarundam imaguncularum, quæ conſecratæ ad certos planetarum influxus & cœli poſitionem, auertunt occurſum noxiorum animalium, impoſitæque fontibus efficiunt, vt vrnæ frangantur, ad aquarum contactum. Hæc ſint, vt velint, quod aſcribantur Patriarchæ Abeli ab omni ratione alieniſſimum eſt. Ad quid enim illi hæc contuliſſent, qui non hiſce nugis magicis, ſed vera pietate & cultu diuino, nempe precibus aſſiduis ad Deum fuſis, gratiarum actione pro muneribus acceptis ſæpiſſime inſtituta, fiducia in filium Dei venturum in carnem iuxta promiſſionem Euangelicam Adamo poſt lapſum datam, *Semen mulieris conteret caput ſerpentis*, & his ſimilibus religioſis inſtitutis, meruerit, vti DEO gratus, Caino inuiſus & occiſus fuerit, primuſque ſanguinem ſuum terrę bibendum, animam cælo, vnde exorta fuerat, obtulerit: Quis pro certo affirmarit Abeli aliquod literarū genus cognitū fuiſſe, quo quid memoriæ mandare potuerit: verū quod alii de Setho, hi de Abele referunt.

Abel Patriarcha quibus occupatus.

Abel an ſcribere potuerit, ignotum.

Simili

Simili modo vanitatis coarguendi sunt, qui artis Chymicę atque inde petitæ præclarissimæ medicinæ initium & vsum ad Adamum aliosue Patriarchas, qui ante diluuium ad vitæ longæuitatem hoc DEI DONO vsi fuerint, transferunt; tanquam impossibile foret Deo absque hoc medio eorum produxisse vitam ad octingentos aut noningentos annos, ita vt etiam post aliquot centenos annos filios filiasque progenerarint: Nam causa ea in medicina humana non est sufficiens nec propria ad producendam vitam ad tantum temporis, cum absque Dei nutu ne ad annum, diem aut horam, ætatem hominis prolongare possit, cum hæc sit in solius Dei manu: Causa autem naturalis lõgæuitatis Patriarcharum ante diluuium hæc traditur, quia illi simplici victus ratione semper vsi, nec luxuriæ, gulæue dediti, nec otio indulgentes nimio vt nec immodico labori, vigiliis aut curis propter diuitias immensas, vestes preciosas, honoris aut regni ambitus, epulas delicatas, quia hæc & his similia non æstimabantur; multo minus propter fundos & bona filiis relinquenda pro hæreditate; quia hæc illis erant ampliora, quam coli potuerunt. Præcipua autem naturalis causa fuit virtus infusa semini humano in summo suo vigore & efficacia, vnde factum, quod robusti & longæui parentes, tales genuerint filios: Præter has vero omnes, benedictio diuina adfuit, quę ex singulari sua prouidentia primos patres donauit tanta longæuitate generandique potentia ad multiplicandum genus humanum, mundumque adhuc vacuum incolis ornandum & propagandum. Quibus causæ oppositæ oppositos effectus produxerunt, nempe vitæ abbreuiationem sensim post diluuium ad hoc vsque tempus: Luxuria enim, gula, curis inanibus & cæteris vitiis præualere incipientibus, hinc ex parentibus morbosis morbosi fœtus, nec tam vali-

Chemia initium vanè ad Adamum eiusue filios referri.

Causa naturalis longæuitatis patrum ante diluuium.

Adamum sciuisse multas artes: vide Hieroglyph. l. 1. p. 48.

di ac longæui, vt prius, sunt editi: Crescentibus enim delictis, creuerunt pœnæ, at vitæ anni decreuerũt ex iusto Dei iudicio: Si itaque Patres illi ad Medicinam conficiendam non opus habuerunt artis Chymicæ exercitio, multo minus ad diuitias: Aurum enim apud eos non in tãta æstimatione fuit, vt nunc, imo vix in aliquo pretio: cum notum sit nostris sæculis apud Aethiopas, Indos & plurimos Insulanos Orientales, id in nullo respectu extitisse, plurimisque ferrum ad arma & cultros expetitum præ auro: Apud quosdam Aethiopes aurum in nullo vsu fuisse traditur, nisi pro cathenis ad detinendos sontes & captiuos: Quod si Adamus eiusque nepotes proximi veram auri naturam & prærogatiuam essentialem perspexissent, propter quam id esset maxime appetibile, eius copiam ex fluuiis, qui tum quoque temporis auriferi fuerunt, habere potuissent, ne opus fuerit Vulcani opem & artem implorare, aut per infinita conamina & exercitia nouum artificium Chymicum idque verissimum, inuenire: Interim de Tubalcain non negandum est, attestantibus sacris literis, quod omne genus artium metallicarum, aut circa metalla versantium, inuenerit & tractarit, cui si Chemiæ primus vsus (vt à multis fit) asscribatur, non absq; ratione forte videbitur: Hoc certum arbitror, Patriarchas ante hunc, si sciuerint ex Dei dono Chemiam speculatiuè, non tamen exercuisse eius practicam. Nec vero hic præterire possum quorundam inoportunam curiositatem, qui Marsilii Ficini opinionem sequuti, adfirmant, Mercurium hunc Trismegistum conscripsisse libros de origine mundi, à Deo omnipotente, sapiente & bono conditi, ex quo Moses bonam suæ Genesis partem desumpsisse probetur, quod iisdem verbis vtatur, quib. Hermes in prima creatione, *Et ferebatur spiritus Domini super aquas*. At horũ opinio manifeste absurda & falsa inueni-

Adamum non eguisse Chemia.

Tubalcain inuentor fabrilium artium.

Cui asscribi possit Chemiæ primus vsus.

Opinio falsa Ficini refutata. Mosen quid hausisse ex scriptis Trismegisti.

tenitur. Nam sit *Hermes* habuit creationem mūdi ex patri- 1.
bus *Chaldæis* & *Semi* posteris, Annon inde Moses per lineam
Abrahami, qui à tempore Hermetis, vt supra dictum, non
longe abfuit, & arcana plurima à patribus traditione co-
gnouerat, habere potuit? Imo longe certius & perfectius;
quia Abrahamus Deo charus & electus fuit ex omni nu-
mero Chaldæorum, ex cuius posteris Mosen historiam
mundi conscribere voluit. Si vero Hermes prophetico spi- 2.
ritu illa ante dicta scripserit. An hic ipse spiritus diuinus
Mosi non adfuit, qui eo, vt propheta, & propugnator Isra-
elitarum, motus & animatus tanta edidit miracula coram
Pharaone, non vi magica, sed Dei Omnipotentis iussu &
manu ad confusionem magorum omnium Ægypti? Ter- 3.
tio Moses hoc priuilegium habuit non solum præ Herme-
te Ægyptio, adhuc Ethnico, sed etiam præ hominibus o-
mnibus, prophetis & sanctis quibuscunq;: *Quod cum* DEO
VIVO & VERO *locutus sit de facie ad faciem.* Vnde non opus
habuit testimonio hominum, quantumuis excellentium
in omni genere doctrinæ, *cum à* FONTE LVMINVM *& om-
nis Sapientiæ poterit haurire ea omnia, quæ ad suæ historiæ certitu-
dinem facerent.* Quod si Mercurius & quidam alij consen-
tanea multa publicarunt cum eis, quæ in sacris continen-
tur voluminibus, non dubium est, quin ea didicerint à
Chaldæis, aut ab Israelitis & Aegyptiis, qui eam doctrinā
à primis patribus quasi per manus acceptam & diu in sua
puritate conseruatam retinuerunt; quæ successu tēporis,
Dæmonum astu & populorum in superstitiones & ido-
lolatriam procliuium violentia, paulatim in mentibus *Alia opinio impro ban- da.*
hominum refrixit, obscurata est & extincta. Huic er-
rori non absimile est, quod quidam scribunt, *se magnam
partem initij Euangelij Iohannis Euangelistæ inuenisse in Platonis
operibus, quasi Diuus Iohannes à Platone Ethnico Euangelij*
sui

sui arcana summa mutuatus sit: Qui ita iudicant, Ethnicismo propinqui sunt & pessime falluntur: De Platone, quod Ægyptiis aliquamdiu conuixerit & doctrinas multas secretissimas ab iis didicerit iam ante demonstratum est. Legisse quoque eum Hermetis libros, quos nos citauimus, & multos alios, qui nunc interciderunt, in Aegypto credibile est, vnde tanta mysteria hausta suis scriptis accommodarit. Quid iam dicemus de iis, qui hoc nostro tempore Creationem mundi, natiuitatem, passionem, mortem, resurrectionem & ascensionem Christi, imo ferè omnes articulos fidei, sacrilege & impiissime ad Chymicam artem transferre conantur? Annon hi delirant impudentissime, vt saltem aliquid noui in medium suæ inuentionis producant? Tales Ethnicis iam dictis neutiquam sunt æquiparandi, quia illi diuina & humana, cœlestia & terrena non confundunt, at semper ab inuicē distinguūt, hi vero, quasi Christiani, omnes pietatis metas trāsiliunt, verecundiæ fines perrumpunt, Veritatis falsitatisq; mixtionē procurare attentant; de quibus aliàs. Nunc ad Chymicos Hermetis libros nos cōferemus, inter quos admodū breuis quidā sub nomine Tabulæ Smaragdinæ extat & ad nostram ætatem peruenit; de qua Albertus *Magnus in libro de secretis Chymicis tradit*, Alexandrum Magnum in suis itinerib. inuenisse sepulchrū Hermetis, patris omnium philosophorum, plenum omnib. thesauris, non metallicis, sed literis aureis scriptis in *Tabula Zaradi*, quam alias Smaragdinā vocant. Quod si ita est, non in Indica expeditione id contigit sed in Aegypto, cum ad *Hammonis* oraculum proficisceretur, de quo tamen *Curtius*, aliiq;, quod sciam, rerum ab Alexandro Magno gestarum scriptores, non faciunt mentionem. At nullum est dubium hāc Tabulam, aut eius inscriptionem longè ante Alexandri tempora apud Aegyptios

Plato vnde diuina sua habeat.

Quorūdam Christianorum falsæ opiniones de Chymicis.

Tabula Smaragdina Hermetis.

Alexander Magnus inuenit Hermetis sepulchrum.

ptios sacerdotes cognitam fuisse, licet literis Hieroglyphicis notatam, ne vulgaribus legi aut intelligi posset: Tãtum Alexander Magnus ex conuersatione cum *Sacerdote Leone* pro arcano nulli reuelando accepit, *Deos, Iouem, Martem, Iunonem, Osirim, Isim*, & reliquos omnes, tum indubitate pro diis receptos & per maximam orbis cogniti partem cultos, non esse, nec fuisse deos, sed homines; quod *Alexander* ad matrem *Olympiadem* perscripsit, iussitq; Epistolam lectam in ignem coniici. Quid si nec homines, vt reuera non fuerunt, quid itaque? Non sanè omnino nihil, at dii chymici, hieroglyphici, quibus vsi sunt tanquam literariis Elementis aut sententiis axiomaticis, ad declaranda sibi inuicem animi sui sensa ab antiquissimis inuenti & introducti, vt alii videntes eas figuras, non legere, legentes autem minimè intelligere possent; quemadmodum hæc copiosius in hieroglyphicis nostris demonstrauimus. *Tabula Smaragdinâ*, vt dictum, inuentâ, aut quocunque modo publicata, innumeri fuerunt, qui eius breuitatem cum obscuritate coniunctam inspicientes magni aliquid mysterii in ea abscondi nõ sine causa imaginati sunt. Imò nullũ fuit dubiũ quin de magisterio philosopho seu chymico artificio, cui⁹ Hermes auctor extiterit, explicari deberet. *Morienus* (qui Hermetis mentem diuinam ait omnes philosophiæ partes plenariè attigisse) tradit post obitum Hermetis discipulos eius in huius libri præceptis per multa tempora studuisse, donec effectum consecuti essent; qui deinde innumerabilia dedere præcepta ex inuidia, ne & alii post eos ad artem, propter obscuritatem & difficultatem eius, peruenirent: *Bernhardus Comes* inquit eo libello totum opus contineri, cuius hæc ponit summam. VERVM EST CERTVM *& verissimum. Quod est superius, naturam habet inferioris, & ascendens naturam descendentis: Coniungas vnicâ viâ dispositioneq;*

Alexander M. à Leone sacerdote Ægypti quid resciuerit.

Dii Ægyptionẽ chymici fuerũt illis in vsu, vt literaria elementa.

Ex Tabula Smaragdina multi Chymicum artificium cognouerũt.

Tab. Smaragdinæ summa.

SOL *est eius coniugij pater & alba luna mater, tertius succedit, vt gubernator, ignis. Crassum fac subtile & hoc spissum reddito: ad hũc modum gloriam habebis huius mundi.* Cui exiguo libello hoc inprimis accidit, quod poeta canit: *Breuis esse laboro, obscurus fio.* Alii enim hæc verba ad diuersissimas intentiones interpretati sunt, vt patet ex multorum libris; quidam ad automata sua quasi motus perennis, alii ad medica, nonnulli ad physica aut astronomica: quam plurimi verò ad artificium chymicum, quò rectissimè quoque referri debere omnes authores chymici & res ipsæ vnanimiter satis conuincunt: Huius quoque *Tabulæ*, vt cæteros prætercam, meminit *Iohannes Pontanus*, recentior author, testaturque se annis tribus continuis in philosophorum libris studuisse (nempe post multorum annorum errores præmissos) in solo præsertim *Hermete, cuius verba*, inquit, *breuiora totum comprehendunt lapidem, licet obscurè loquitur de superiore & inferiore, de cælo & terra.* Ita omnibus ætatibus Tabula illa Smaragdina in admiratione doctissimorum virorum meritò habita est, tum ob authoris summam excellentiam & celebritatem, tum ob contentorum in ea dignitatem, cum multis viam veritatis aperuerit. Præterea est *Tractatus quidam septem capitulorum verè Hermeticus & Chymicus*, quem æquè omnium ætatum Chymici pro authentico agnouerunt & receperunt hucvsque. In quo, quæ in Tabula antè dicta obscurius & breuius tradita sunt, clarius & latius euoluuntur. Hunc nonnulli esse Arabis cuiusdam Anonymi existimant, cum ex Arabico in latinum sit translatus, quod manifestè ex translatione apparet. Verum hic considerandum erit, Ægyptiorum libros partim à finitimis Græcis, partim ab Arabibus, qui Ægyptiis vicinissimi sunt & aliquando subiecti fuerunt, in suas linguas translatos esse; ex quibus longè lateque vsitatis idiomatis tandem in Latinum

Tabula Smaragdin. Interpretationes variæ.

Tab. Smaragd. omnibus ætatib. admirabilis.

Tractatum 7. capitulorum esse Hermetis.

tinum conuersi sint. Hinc *Asclepius & Pimander* græcorum videntur authorum, Tractatus vero hic 7. capitum, *Arabis seu Mahometani*, cum hæ nationes chymicis operibus diu ante alias, nobis vicinas, inclaruerint, vt post patebit. Quod si quis verò præ mentis ignorantia aut ingenii tarditate ex hactenus dictis scriptisque philosophicis nondum lucem veritatis perspicere possit, vt animaduertat Hermetem in arte chymica apud Ægyptios, & in vniuersum, Instauratorem & antesignanum esse, eamque artem in Ægypto inde à multis sæculis exercitatam & quasi vernaculam extitisse, ille credat, quid velit, ac sibi persuadeat, quid placeat, interim rei veritati nullam vim faciet, nec essentias veras suâ opinione iis contrariâ, subuertet: Libera vt sint hominum ingenia oporteat, sed ita, ne intellectus, qui diuinæ est originis, ab imaginatione vel phantasia, quæ brutis communis est, subiugetur aut captiuus ducatur. Aliis, qui sunt veræ chymiæ amantes, historiam de Ægypti aurificio, præter antedicta, certissimam & irrefragabilem testimonio infallibili producemus, & quidem ipsissimis authorum verbis. *Paulus Diaconus in vita Diocletiani Cæsaris; Postquam*, inquit, *Achillem AEgyptiorum Ducem octomenses in Alexandria AEgypti obsessum profligásset Diocletianus omnes chymicæ artis libros diligenti studio requisitos conflagrauit, ne reparatis opibus Romanis repugnarent. Idem testatur Orosius lib.*17.*capit.*16.*Et Suidas in verbo*, CHEMIA. *Chemia est*, inquit, *auri & argenti confectio, cuius libros Diocletianus perquisitos exussit, eò quod AEgyptij res nouas contra Diocletianum moliti fuerant, duriter atque hostiliter eos tractauit. Quo tempore etiam libros de chemia auri & argēti à veteribus conscriptos conquisiuit & exussit, ne deinceps AEgyptiis diuitiæ ex arte illa cōtingerēt, neuè pecuniarū affluentiâ cōfisi in posterū Romanis rebellarent.* Hæc ille, Quod circiter annū Christi ducētesimū nona-

Historia de Aegypti verissimo aurificio.

Circiter annum Christi 296.

nonagesimum sextum contigisse tradunt. A quo tempore ille Alexandrinus, Ægyptius, Morieni præceptor, non multum abfuit. Huius historiæ alii complures quoq; meminerunt; tanquam rei semel factæ, quæ cum infecta fieri nequeat, etiamsi à multis chymiæ veritas non creditur, contra ipsos artis & rationis vacuos protestabitur. Si hæc delere ex hystoricis verba possint, per nos licebit. Διὰ τὰ παντειδῶντα Αἰγυπτίοις πρὸς τὸ πλοῦτον ἐκείνοις ἐκ τῆς τοιαύτης προσγίνεσθαι τέχνης.

Verba non delenda ab aduersariis.

Sunt, qui hæc euidentissima hystoriarum testimonia sciẽtes dementesque prætereant, extenuerunt & floccifaciũt, dum ex suâ imaginatione probare conentur, Chymiã ante sexcentos abhinc annos ex Arabum Mahumetanorum schola primum prodiisse, nec ante id temporis quicquam de ea arte fallaci, vt perhibent, scriptum aut scitum fuisse: Hi præ bile tument contra iam dictos authores, quod ausi sint suæ imaginationi quid contrarium adferre & Chymię antiquitatem veritatemque aliquo modo stabilire & confirmare. Vno oculo se orbos gestirent, si Chymicos cæcos monoculi viderent. Quid *Paulo Diacono, Orosio & Suidæ* cum chymicis? Annon, vt hystorici, rem veram narrant? quam fortè subticere ipsos decuisset, si de incredulitate quorundam post tot centenos annos futurum certi fuissent. Si ex hystoriis à viris grauibus, non adulatoribus, aut alicui genti infestis, conscriptis, aliorumque testimonio confirmatis, delere liceat, quid libeat, nescio quid veritatis remanebit? Gens in gentis gratiam aut odium quid scribere poterit, ob gloriam alienę laudis ad se transferendam, (vt videmus sæpe ab Italis fieri, aliisque finitimis pro sese aduersus nationem Germanicam, quæ propriæ illorum laudes sordēt & vituperationes aliis affictæ, vt inuidorum canum latratus floccifiunt) verum nulla causa est, cur viri in aliis fide dignissimi, propter res, quas ignorãt & fortè nõ esse in rerũ

natura

natura putant, nempe Chymiam, eiusque aurificium, se suspectos faciant; falsitatem & mendacia referendo: De eo nullum est dubium; quod antedicti historici, ex aliis authoribus id narrarint, nec ex sese primitus hauserint: Quales verò illi fuerint, qui Diocletiani tempore vixerint, non occurrit; cum vel omnino tanta temporis mora perierint, vel in manuscriptis hactenus latuerint.

Quod si quis non minus euidens eadem de re testimonium, at sub allegoria aliqua occultatum, legere desideret, apud *Cornelium Tacitum* nō dubiæ authoritatis scriptorem *lib. 6. Annalium*, id perlustret; vbi narrat sub imperio Tiberii circiter annum eius regni decimum, *ab vrbe condita* 787. à nato Christo fortè 27. *Auem Phœnicem in AEgyptum venisse præbuisseque materiem doctissimis AEgyptiorum & Græcorū multa super eo miraculo disserendi*: Et mox dicit, *se Sostride primum Rege, post Amaside dominante, deinde Ptolemæo ex Macedonibus tertio, in ciuitatem, cui Heliopolis* (quæ Thebæ AEgyptiæ) *sei Solis vrbs; nomen; cum aduolasse, multo cæterarum volucrum comitatu, nouam faciem mirantium*: Addit autem qualis sit auis, quoties & quando redeat & quid in Solis vrbe faciat: De forma, *Sacrum Soli*, inquit, *id animal & ore ac distinctu pinnarum à cæteris auibus diuersum, consentiunt, qui formam eius definiere*: *De numero annorū varia traduntur*; ait: *maximè vulgatum, quingentorum spacium; sunt: qui adseuerent* 1461. *interijci, prioresque alites*: At quia hæc in distantia temporis & interuallo annorum (quod inter Sesostridem, Amasidem, Ptolemæum 3. & Tiberium intercedit) non conueniunt, *Vnde nonnulli*, inquit, *falsum hunc Phœnicem, neque Arabum è terris credidere, nihilque vsurpauisse ex his, quæ vetus memoria firmauit*: Quid faciat, sic narrat: *Confecto quippe annorum numero, vbi mors propinquet, suis in terris struere nidum, eique vim genitalem affundere, ex qua fœtum oriri, & primam adulto curam sepeliendi patris, neq;* Auis Phœnix in Æ-gypto.

id temerè, sed sublato myrrhæ pondere, tentatoque per longum iter, vbi par oneri, par meatui sit, subire patrium corpus, inque SOLIS *aram perferre atq; adolere. Hæc incerta & fabulosis aucta: Cæterum aspici in AEgypto eam volucrem, non ambigitur.* Hæc Tacitus: Tã certum, quam quod certissimum est, Ægyptios per auem Phænicem intellexisse tincturam auream, atq; Taciti tempore, vt nec ante vnquam, nec post, nisi ætate Morieni sub initio Christianismi huc vsque, nulli gentium, ne quidem doctissimo, cognitũ fuisse scripto vel relatione aperta, aut in mentẽ venisse, esse artem tanti effectus, nempe aurificii, verissimam causam: Hinc AEgyptiorum tot allegoriæ, nec non Græcorum figmenta de personis, rebus, locis & temporibus, quibus hæc contigerint; cum omnia debeant intelligi de re vna, quæ tot Deorum nominib⁹ appellatur: Eadem res est Phœnix, auis, quæ post certum annorum numerum redit in AEgypti vrbem, Solis dictam, ibiq; se Solis auem cremat, ex quo cinere nouus Phænix enascitur: Veteres hoc propter famæ constantiam & doctorum hominum, qui aliquid ea de re olfecissent, in scriptis allegoricis concordantiã, credere nolentes volentes quasi coacti sunt, cum aliam viã aut rationẽ non intellexerint; qua id esse, aut non esse possit: At nobis talia velle persuadere, esset *Aethiopem dealbare*, qui scimus ex innumeris argumentis pleraque antiquorum fabulosa de Diis, Deabus, heroibus, animalibus, festis, ludis & institutis, scripta & cantata, Chymiæ occultissimè esse velamenta, imprudentibus ob oculos obtẽsa, vt videant lucem solis non nisi per vmbras: Prudentioribus vero iisdem data fuit occasio indagandi & inquirendi apud alios scientes, qualia sint ea arcana, quæ ibi delitescant: Hæc fuit causa, cur tot perspicacissimi viri ex Græcis aliisq; populis Aegyptum, aliaque remotissima loca perlustrârint, vt nimirum solẽ viderent absq; vmbris, hoc est, rẽ ipsam

Ægyptios per Phœnicem intellexiß: Tincturam aureã.

Veteres credidere Phœnicem reuera esse auẽ ex constanti fama.

Qua causa moti peregrini Ægyptum adierunt.

ipsam absq; allegoriis: Imo eadē fuit causa, cur AEgyptum nulli peregrino adire liceret, nisi cum contumelia vellet arceri & in fines regni deportari; quia scilicet *Phœnix* tum forte patrem suum sepeliuit in ARA *Solis*, ne forte cineres eius ad peregrinos dispergerentur, quod & factum est sequentibus tēporibus, cum mitiores regnarēt Reges: Hinc *Græci Busiridis* sæuitiam famosis scriptis detestati sunt, quasi ille peregrinos mactaret Ioui, cum reuera Rex præclarus aliàs & philosophus in his arcanis expertissimus fuerit, qui tamē aduenas in regnum non admiserit propter certas causas, cum scilicet nec mercibus nec bonis AEgyptii indigerent alienis: De quibus omnibus & huc spectantibus aliis videantur *Hieroglyph. nostra AEgyptio Græca*, quæ ea intentione & fine, vt artis Chymicæ veritas in allegoriis latens apertissime demonstretur, scripta & edita sunt.

Nunc ad Hermetis Sequaces & Gregarios nos conuertemus, qui omnes eius latera stipant & vestigia sectantur; *Atque hi sunt* trium ordinum. *Hermetis sequaces.*

I. HERMETIS CONGENTILES Ægyptij.

M*Ena*, Rex Aegypti, qui leges quasdam, Mercurii præcepto tanquam magnorum bonorum causam futuras, *promulgauit.*

Busiris, qui Heliopolin, Solis vrbem, seu Thebas AEgypti condidit, quæ quanta fuerit & quam magnifica, videatur Diodorus Siculus: Cōdidit & Busirim & in ea magnum Isidis templum.

Simandius: cuius Epitaphium; *Rex regum Simandius sum, si quis qualis fuerim, & vbi iaceam, nosse velit, meorum aliquid operum exuperet: vide Hieroglyph. nostr. l. 1. p. 23.*

Sesostris: Hic Memphi in Vulcani tēplo statuas sumptuosissimas

fissimas posuit, suam & vxoris, vnius lapidis, altitudine cubitorum 30. filiorum verò 20. Cuius patri post natum Sesostrem in somnis *Vulcanum* prædixisse scribunt, infantem genitum toti orbi imperaturum: Vbi notandum ab omnibus despectum & deiectum *Vulcanum* hic in AEgypto maximum esse Deum, (scilicet Chymicorum) oracula reddere, admirandi artificii templum habere: At cur hoc, non vt coquerent cibos, sed Medicinas, corpori humano; æquè, vt illos, necessarias. Quatuor regibus ante currum vice equorum iunctis dicitur in summis festis vsus, dum in *Vulcani* templnm tenderet.

Miris, qui Labyrinthum condidit.

Chemnis, qui Pyramidum maximam exstruxit.

Amasis, qui Secundam: sub quo Phænix in AEgyptum rediit.

A. Mundi 3228. *Sethon*, qui & Rex *& Vulcani Sacerdos* simul extitit: de quibus summis muniis, quomodo conueniant; iudicent alii: Non absque dubio *Sethon Vulcano* litauit, tanquam inter Deos vltimo, sed primario, *qui nempe Mercurium* erudierat, vt *Mercurius* leges populo præscriberet, ex *Isidis* decreto.

Adfar Alexandrinus, qui Morienum artem docuit.

A Christi 703. *Calid Rex AEgypti Saracenus*, qui à Morieno doctus est.

Hos verè fuisse Chymiæ peritos, partim ex operibus eorum stupendis & hieroglyphicis inscriptionibus longissimo tempore post se relictis luce meridiana clarius patescit, vt alibi relatum est, partim ex libris, de ipsis vel ab ipsis scriptis: quamuis ad nostram memoriam paucissimi peruenerint; quia ipsi, vt incogniti, permanere optarunt etiam suis conterraneis eo tempore, quo vixerunt, ita contigit; multò magis nobis, ab ipsis adeò temporum & locorum spatio remotissimis.

2. AEGY-

2. ÆGYPTIORVM COLONIÆ Chymicæ.

COloniæ à variis gentibus in diuersas orbis partes sunt sæpissime ductæ propter certas causas vulgo notas & politicas: At nos suspicamur præter has, Ægyptiorum quosdam quasi priuatos homines relicta patria in alias regiones longinquas migrasse, ibique vel ciuitatem vel regnum suis sumptibus instituisse; & eiusmodi plerumque fuisse ex sacerdotibus oriundos, propter opera Hieroglyphica ab ipsis in Deorum aut sui honorem posita, artis illius Chymicæ, quæ *in Vulcani* templo, *Memphi*, honorata & tractata fuit, non inexpertos: *Ex his Phœnices*, aut quosdam eorum Principes esse primarios iam antè alibi demonstrauimus: *Cadmi* fratrem *Phœnicem*, sororem *Europam*, patrem *Agenorem*, auum *Belum* fuisse tradunt: *Cadmum vero à patre* emissum ad sororem (quam *Iupiter* sub forma bouis in terræ partem, iam inde dictam *Europam* comportarat) quærendam condidisse *Thebas* in *Bœotia* ad fontem, vbi socii eius à Dracone horribili alii post alios interempti essent: At hic, *Typhonis & Echidnæ* filius, à *Cadmo* trucidatus est, eiusque dentes pro seminio terræ inspersi, mox protulerunt *Terrigenas* armatos in *Cadmum* irruentes, quorum vnum cum lapide percussisset, aliis inde ciuile bellum mouentibus sibique mutuas manus inferentibus, ad vnum omnes cæsi & extincti sunt: Hanc esse allegoriam, & non historiam, nemo non videt: *Cadmum fuisse virum artis auri metallorumque fusionis peritum*, aperte tradunt: quæ nihil aliud est, quam Chemiæ descriptio, qua *Cadmus* valde excelluit, &, ex patria institutione, immensas diuitias comparauit: *Thebas* in *Bœotia* ex bouis quasi indica-

Phœnices.

Cadmus conditor Thebarum Bœotiæ.

Draco Typhonis & Echidnæ filius à Cadmo interemptus, chymiæ subiectum.

Cadmus peritus artis metallorum.

E tione

Cadmi allegoria quid significet. tione condidit, iam amissis sociis, nempe à Dracone deuoratis: Quæ omnia modum artificii, quod calluit, demonstrant; Quis sit Draco ille, *Typhonis & Echidnæ filius*, quid per dentes ipsi extractos & seminatos, indeque armatam virorum repentinam segetem exortam intelligatur *lib. 2. Hieroglyph. sub explicatione allegoriæ de aureo vellere*, sat abundè declarauimus. Quod *Europa* eius soror à *Ioue* in Taurum conuerso auecta sit, eiusdem generis est fictio, vt ibidem patet: Eius filia *Semele* ex *Ioue Dionysium* fingitur peperisse; authore *Orpheo*, at *Iouis* fulmine matre combusta, ipsum *Iouem* suo femori immaturum inseruisse fætum ad maturitatem vsq; qui post *Bimater* dictus: vt sub *Bacchi seu Dionysij* fabula retulimus: De *Cadmi* nuptiis cum *Harmonia, Martis & Veneris* filia celebratis, quibus omnes Dii sua dona contulerunt non iniuria multa scribunt: At quod tandem cum *vxore in serpentem mutatus sit, id Cadmeæ* infelicitati imputãt: Sed nos scimus ita rationem suadere, vt ex duobus matrimonio vero coniunctis genus vnum fiat *Mercuriale* & in igne currens, serpentis instar: Notatu dignissimum est quod in Insula *Rhodo* sacerdotes, qui præessent sacris, instituerit & reliquerit, *ibiq; Mineruam Lindiam* donis ornarit, *inter quæ antiqui operis olla fuit ærea*, hisce Phœniceis literis inscripta: TERRA RHODVS A SERPENTIBVS VASTABITVR: Quæ verba merè sunt Chymica licet nec ab historia aliena. Fratrem *Cadmi Phœnicem*, apud *Phœnices* ab eo sic denominatos, regnasse tradũt, quos primos nauigiis exteras petiuisse oras Hispaniæ, aliarumq; regionum, vt mineras auri scrutarentur & colligerent, inquilinis adhuc non cognitas aut æstimatas, ex historiarum monumentis patet: Post hunc *Tyrij principes* arte Chymica celeberrimi fuerunt, cõtra quos Ezechielis comminatio grauissima extet, dum sub persona Dei diceret ad eos: MVLTIPLICAVI IIS ARGEN-

Cadmi nuptiæ cum Harmonia memorabiles.

Rhodus Ophiusa dicta propter serpentũ multitudinem.

Tyrii Principes.

GEN-

GENTVM, ET IPSI FECERVNT IDOLO SVO AVRVM: In cuius Prophetæ explicatione *Rabbini* apud Iudæos testantur, *Principem Tyri Chymiam exercuisse, ideoq; Prophetam illi exprobrare, quod eius artis fiducia Deus sibi esse videretur.* Nam Propheta, vt ipsi aiunt, narrat, *quod aurum & argentum, quod in thesauris suis haberet, non è terra effodisset; non à subditis exegisset, nec hostibus eripuisset, sed sibi ipse fecisset, hac scilicet arte fretus, ideoque Daniele sapientiorem esse & omnia secreta naturæ perlustrasse.* Ex *Phœnicia* quoque *Beli* filia *Dido* in *Lybiam* seu Africæ oram maritimam nauigasse traditur, ibique vrbem Carthaginem condidisse, regnumq; nouum erexisse, cui fabulas Poetæ aspergunt. *De Colchis Ammianus* l.22. narrat, *quod sint antiqua AEgyptiorum soboles*, *Diodorus eos AEgyptiorum* Colonias vocat, qui in Ponto habitant, fodinas metallorum secuti: Hinc aurea illa allegoria de *aureo* vellere Colchis asscripta est eam ob causam, quod illa regio metallis & illis mineris abundauit, quæ ad Chemiæ artem requiruntur: *Solis* filius in luco *Martis* pellem ouillam à *Mercurio* deauratam exposuit variis artificibus, quam tandē *Iason*, id est, medicus subtili strategemate, ex *Medea*, hoc est, Rationis Theoreticæ consilio, obtinuit: Primo *Draco* dentibus spoliandus erat (qui sunt materia artis purificata) per oisam soporiferam, quæ satis nota est herba colligēda sole ingrediēte in capricornū, cū eo tempore radix eius sit maxime efficax: Secundo hi dentes in terrā propriā spargēdi sunt, q̄ terra Aquario sit subiecta, hoc est, aquosa vel aq̄s abundās: Tertio tauris terra subuertēda & supra semini spargenda: Hinc tumultus bellicus virorū mox crescentiū & per se pereuntiū, Atq; hic est meta pellis aureæ obtinendæ. Si qui hæc ad alia exponant, quā natura rei & circumstantiæ admittunt, eos *nodū in scirpo quærere* sinimus & ex aperta veritate sibi, nescio quas, fabulas fingere. *Phrygiā quoq;*

Rabbini Iudæorum testantur principes Tyri fuisse Chymicos.

Colchi.

Vnde aurei velleris allegoria.

Tria peragenda ad aureum vellus impetrandum.

Phryges.

 metal-

metalliferam fuisse & poetarum carminibus celebratam; constat ex Troiæ deuastatione, de qua hic nihil adiiciemus, cum *in hieroglyph. toto libro 6.* de ea egerimus: *Ganymedis* raptus, & *Midæ* votum conuincunt (qui ambo Phryges fuerunt) artis Chymicæ scientiam hisce locis non fuisse omnino ignotam: Hinc fingitur *Iuppiter Ganymedem* sub forma aquilæ subuehere in cælum; Et *Midas*, quicquid contigerit, voto obtinuisse, vt id in aurum verteretur, nempe ex indulgentia Bacchi, Dei Chymici, quem hospitio excepisset. *Diodorus Siculus Danaum* quoque Ægyptium fuisse narrat, qui cum filiabus profectus in *Græciam*, *Argos*, antiquissimam Ciuitatem, condiderit: Sic *Belum* tradit in Babyloniam colonos traduxisse, ibique sacerdotes, quos *Babylonij Chaldæos* vocant, more Ægyptiorum astra obseruantes, Physicos & Astrologiæ deditos, instituisse; Hos autē duos Chymicos fuisse constat ex *Belidibus*, aliisque allegoriis, nec non ex monumentis in eorum honorem erectis, quæ suo videantur loco: *Dipetes* quoque *Atheniensis Mnethei* pater, *AEgyptius* origine, Atheniensium ciuis & post Rex factus est cui diuitiæ potentiam & authoritatem, hæ regnū conciliarunt; Similiter & *Erichtheus* genere fuit *AEgyptius*, qui, vt vulgo creditur, propter frumentum ex *Aegypto Atheniensibus* allatum, regnum apud eosdem obtinuit: Hic rex factus mysteria *Cereris Eleusinæ* ab *AEgyptijs* translata instituit; de quibus post agemus.

Danaus. *Belus.* *Dipetes.* *Erichtheus.*

Eumolpides insuper, vt *Diodorus* ait, ab *AEgyptijs* sacerdotibus traducti sunt, *Eleusinijs* præfecti. Hinc *Athenienses* soli ex *Græcis* per *Isidem* iurare, forma moribusque Ægyptiis similes eorum, quam plurima affectare, eodem teste, perhibentur, verum hæc sub Græcorum tribu copiosius euoluentur.

Eumolpides.

3. *AEGY-*

3. ÆGYPTIIS CONFINES.

PErmulti audientes nostram verissimam de continuatione artis chymicæ assertionem. *Qui fit*, inquient, *Cur hæc ars, si semel fuit in hominum usu & exercitio, non facta sit alicui genti, Regi aut ciuitati hæreditaria* adeò vt in perpetuum perduret, nec semper opus sit de nouo eam tot sumptuum temporis & laboris interpositione indagare? Verùm illi sciant. Vt nemo in hac vita à Deo præteritur aut negligitur, quin mortem suam obeat aut citius aut tardius, ex Dei dono, ita nec hoc tàm præclarũ Munus in alicuius manus peruenit ignorante Deo, imo volente, vidente & cõcedẽte. Si hoc verũ, nemo hoc vnquã ex manu diuina accepit nisi qui Deo dignus visus sit. Et si indignus nonnihil ipsius Medicinæ acceperit per fas & nefas, scientiam tamen ipsius nequaquam habuit. Hæc est causa, cur illi, qui hoc Dei Dono gauisi sint, siue reges & publicæ personę fuerint, seu priuatæ, semper ipsam artem celauerint & sub vmbris sermonum obscuriorum velauerint, adeò vt de quo subiecto eiusmodi allegoriæ, fictiones aut fabulæ siue animalium characteres & notæ introductæ, vulgo nõ cognitum fuerit. Inde iuramentis strictissimis artifices inter se conuincti & legati fuerunt, ne quisquam quid alteri voce, scripto, nutu aut alio quocunque modo de suis secretis aperiret. Eam quoque ob causam, si quando sacerdotes Isiaca sacra (quæ fiebant à sacerdotibus mitratis, rasis capitibus & omnibus corporis partibus, albâ talarique & linea veste amictis) celebrarent, eorum mysteria tecta & plebi incognita, verbis exprimi non permiserunt, sed silentio sacro texerunt. Ideo SILENTII statua (quæ Sigalion dicebatur) in aditus principio erigebatur, fauere linguis iubebantur

Obiectio quorundam.

Chemia donatur [illegible] concreditur.

Cur artem celauerint eius periti.

Silentii statua sacra Ægyptiis [illegible]tur.

assistentes & oculos ad eam imaginem conuertere. Hinc quoque Sphyngum simulacra ad altaris angulos addebãt, quæ abstusatum rerum sacratarum reconditam & profũdam scientiam denotabant. Vt enim Sphynx ænigmata Thebanis proposuisse narratur omnibus ferè inexplorata, sic hoc loco arcanam artis Chymicæ, sacræ habitæ, cognitionem significat. His non obstantibus, inuenti sunt viri sapientes in diuersis nationibus, qui semel naturæ aperto & lustrato sinu, cum non omni ex parte recludi passi sint, sed cum paucis quibusdam sapientissimis viris communicato consilio COLLEGIVM PHILOSOPHICVM instituerunt. Quotquot horum ad nostram memoriam, ex diligenti indagatione, peruenerint, vtpote Ægyptiis confinia, hic proponemus.

Sphynges obscuritatẽ non inquirendarum rerum.

Quosdam Chymicos collegia fecisse.

I. *COLLEGIVM GYMNOSOPHIStarum apud AEthiopas.*

Collegium Gymnosophistarum: quo tempore floruerit apud Æthiopas. Anno à Christo nato 60.

CIrca annum Christi 60. imperante *Nerone*, *Apollonius Tyaneus* philosophus admirabilis vitæ & doctrinæ, postquam ex peregrinatione Indica reuersus fuisset, quoque ad *Gymnosophistas Aethiopas* transiit; qui ex Ægypto profectus ad *Memnonis* regionem, perlustrato *Memnonis* templo, Camelis vectus in Æthiopiam penetrauit. *Erat inter Gymnosophistas Nilus quidam vir grauis & prudens, cuius consilio atque hortatu reliqui sapientes Apollonium* (qui illis suspectus invidia Euphratis iam ante factus fuerat) *admiserunt.* Venit igitur in eminentiorem collem, vbi *Thespion Gymnosophistarum natu senior* præsidebat, sedens *sub vlmo arbore, quæ (arbor)* voce tenui & articula salutauit *Apollonium* proprio nomine. Tum communicatis intes se per aliquot dies collocutionibus, multa disputarunt vtrinq; *de rerum natura* de sa-

Nilus gymnosophista.

Thespion præses gymnosophistarum.

Arbor vlmus vocem edens.

de sacris & Magia: *Nilus in Apollonij* sententiam desiuit, relictoque *Gymnosophistarum* collegio illum postea secutus est. *Philostratus & Fulgosius l. 8 c. 11.* narrant, quod *Apollonius* adfirmarit, se vidisse in Æthiopia Gymnosophistas, qui efficerent, ut arbores sese inclinarent & loquerentur. Sic & *Volaterranus l. 13. c. 8.* recenset, quod *Thespion* præceperit arbori, vt Apollonium salutaret, quod inclinato præstitit cacumine, voce distincta, sed gracili & fœminea. Tantum de *Gymnosophistis*, qui cum Chemia rerum naturalium sciētiam, seu magiam naturalem exercuerunt: Quod vero ad supernaturalia quoq; , vti sunt *vocales* reddere arbores diaboli opera, declinauerint, id non est mirum, cum Ethnici fuerint, nec perfectam DEI VERI *cognitionem habuerint*.

Arbores se inclinantes

2. COLLEGIVM MAGORVM *Apud Persas.*

MAgiæ nomen adeò in despectum venit, vt nostro tempore non nisi de arte illicita, *Negromantia*, quæ dæmonum malorum imploratione ad res quasdam perficiendas vtitur, cum antiquitus apud *Persas* pro sapientia & rerum naturalium perfectissima cognitione, accepta sit. Cuius tāta fuit olim commendatio, *vt teste Cicerone, lib. de Diuinatione, nemo apud Persas ad regni moderamen admitteretur, qui artem Magicam non didicisset. Et Possidonius ex Strabone* refert, *apud Parthos consilium esse duplex, vnum nobilium, alterum magorum. Et ex vtroq; reges eligi solitos. Cælius Rhod. l. 9. c. 23. Plinius lib. 30.* vult Osthanē, qui *Xerxē* ad bellū contra *Græcos* comitatus est, primò in Græciā attulisse Magiæ cognitionem, vbi ait: *Osthanes ad rabiē, non auiditatem modo, scientiæ eius Græcorū populos egit. Certè Pythagoras, Empedocles, Democritus, Plato ad hāc discēdā nauigauère, exiliis verius quā peregrinationibus susceptis.*

Collegium Magorum apud Persas.

Magia quid nunc & olim significet.

Ex magis rex electus apud Persas & Medos.

Osthanes Persa magus.

Philosophi Græci ad exteros magiæ gratia profecti, nempe naturalis.

Hanc

Hanc reuersi prædicauêre, hanc in arcanis habuêre. Et paulo post. Non leuem & Alexandri Magni temporibus auctoritatem addidit professioni secundus Osthanes comitatu eius exornatus. Osthanem apud *Persas* scripsisse quoque chymica memorant. *De Magia* naturali, quæ rebus naturalibus vtitur, ex quarum virtute, compositione & temperatura mirifici effectus proficiscũtur, tractat *Aristoteles libro de admirandis aud. Plinius l.30. c.1.2. 3. Proclus lib. de sacrificio & magia. Augustin. l.2. de ciu. Dei, c. 4. & 5. Albertus Magnus l.2 mineralium. c.1.2. & 17. Fracastorius lib. de sympathia. Ficinus l.4. Theologiæ Platonis c.1. Cardanus lib. de subtilitate. Baptista Porta & alij.* Ad hanc naturalem *Magiam* referuntur Mathematica scientia, Physica & Medicina. *Physica* complectitur Chemiam, quæ cum medicina laudanda est quia naturalium rerum arcana docet & ex iis elicit infinita, remedia ad conseruationem vitæ mortalium pertinentia, quæ Dei munera sunt non contemnenda. Atque hæc Magia naturalis non omnibus magnis viris & piis improbaretur, si esset sine abusu. Sed quia rarò accidit, vt hæc secreta naturæ tractentur sine communicatione cum Dæmonibus & Geniis aeriis, qui ea docent homines, & vt mali sunt, ita saluti nostræ insidiantur, hacque curiosâ & inutili rerum abstrusarum indagatione quasi per gradus adducunt deceptos homines ad inquisitionem rerum malarum, ad vaticinia & responsa danda de futuris, ad curationem morborum per incantationes, ligaturas, characteres & verba monstrosa à dæmonibus indicata, inde hæc Magia non est necessaria, nec vtilis humano generi, imò Christianis vitanda & detestanda: Quod etiam asserit *Philo l.2.* vbi ait: *Deprauata est & adulterata vera Magia & ex eius corruptione descenderunt, quas proprio vocabulo malas artes dicimus, Circulatorum, Ariolorumq́ studia, mulierum, nequissimorumq́ mancipiorum expiationes & lustrationes, profitentium mutationes amoris in odium*

Osthanes Chymicus.

Magica naturalis quid & a quibus tractata.

Magia naturalis species.

Magia naturalis magnis viris probata.

Abusus eius

Magia deprauata quid efficiat.

in odium, aut ex diuerso odij in amorem, per quasdam passiones amatorias & incantamenta idonea. Atque his dolis circumueniunt homines & ingentium malorum atque ruinarum sunt causæ non priuatis modo hominibus aut familiis, sed ciuitatibus, regnis & prouinciis. Quamobrem huiusmodi artes merito lege Mosaicâ grauissimis propositis pœnis prohibentur. Hæc ille: *Plinius l. 30. c. 1.* Magiam primum à medicina fuisse natam affirmat, ac specie salutari irrepsisse, velut altiorem sanctioremque, quam medicinam: ita blandissimis desideratissimisque addidisse vires religionis, ad quas maximè etiamnum caligat humanum genus. Atque vt hoc quoque suggesserit, miscuisse artes mathematicas, nullo non auido futura de sese sciendi, atque ea è cælo verissimè peti credente. Ita possessis hominum sensibus triplici vinculo, in tantum fastigii adoleuit, vt hodie etiam in magna parte gentium præualeat & in Oriente regum regibus imperet. Verùm quò quæ res preciosior & vtilior in vero suo vsu, eò perniciosior & futilior in abusu. Nos nõ dubitamus Chemiã sub hac rerũ naturaliũ tractatione præcipuã fuisse, sine qua illa nõ fuisset perfecta, imò nihili æstimata. Quia hæc authoritatem & neruos sapientiæ ministrat, sine qua verbosa saltem iactantia sine effectu videretur, & quæ aliorum auxiliis & stipendiis potius egeret, quam quod aliis succurrere posset. *Causa*, cur vulgo non innotuerit in eiusmodi collegiis Chymica tractari, iam ante demonstrata est. *Magorum* itaque nomen vt & *Gymnosophistarum* antè dictorum, ideò percrebuisse per totum terrarum orbem existimamus, quia *Chymica* arte, vt & *AEgyptij*, secretissimè vsi fuerint, vnde Regum fauorem, omniumque admirationem meruerint, potius, quam propter ludicra quædam magica, quæ nec multum proficua nec expetibilia cuiquam existerent. Hoc quoque patet ex discipulis illorum, vt Apol-

Magiam sub specie medicinæ malam quoque latere nec non sub religione & astrologia.

Chemiam sub traditione rerum naturalium præcipuam fuisse.

lonio, *Pithagora, Democrito* & multis aliis, qui omnes Chymici perfecti fuisse demonstrabuntur.

Collegium Brachmanum Indorum.

3. COLLEGIVM BRACHMANVM apud Indos.

Ex eiusdem antedicti *Apollonij Tyanæi* peregrinatione in Indiam suscepta circa idem ferè tempus à natiuitate Christi, constat, vltra fluuium *Hypasin in India* quatridui itinere fuisse VRBEM *Sapientum Brachmanorum*, qui caduceatorem iuuenem, dextrâ anchoram tenentem miserunt ad *Apollonium*, vt ad sese solus sine comitibus veniret in tumulum eminentiorem, in quo *sapientes* habitabant 18. numero. His præsidebat *Iarchas* senior sedens in alto solio ex ære confecto, & circa eum 18. illi pari metallo factis subselliis. Quo loco *Apollonius* puteū animaduertit latitudine passuum quatuor, per cuius numen inuiolabili sacramento iurare solent Indi. Iuxta puteum Crater amplæ capacitatis igne plenus erectus erat, cuius flámma plumbei coloris sine fumo non excedebat oras Crateris. Vtrinque duo attollebantur dolia, vnum ventorum, aliud imbrium. Ex primo quoties siccitas regioni sterilitatem inducebat, dum aperiebatur, emanabant nebulæ, quæ aerem humectantes, pluuias mouebant ad irrigandam tellurem. Clauso verò dolio serenitas cælo restituebatur. Quod si lues aliqua vel mala temperies aerem infectasset, si aliud dolium aperiretur, efflabāt venti magno impetu, qui loca circumquaque replentes, omne noxium auertebant & expurgabant: iidemque flatus clauso dolio continebantur, ne spirarent. *Hiarchas* nominatim salutatum *Apollonium* manu apprehensum sibi assidere præcepit, illique verbis ordine explicuit itineris suscepti causam, quibus esset parentibus

A C. 59.

Vrbs sapientum Brachmanum.

Iarchas præses Brachmanum.

Puteus Brachmanum.

Crater igne plenus Brachmanum.

Dolia 2 siccitatis & humiditas apud brachmanas.

Hiarchas Brachmana vates.

rentibus ortus, quid in via gessisset, quæcunque illi euenerant, non secus ac si illi semper itineris comes extitisset: *Metaphychosin Brachmani* crediderunt, à quibus Pythagoras eam didicit: de qua dum inter se differerent, rumor magnus ante fores exauditus est: Aduenerat enim *Medorum Rex* gemmis auroque exornatus, & magna clientum aulicorumque turba stipatus: Is cum *Iarcha* de regni administratione multa contulit; Post cuius discessum *Apollonius* plurima cum sapientibus *Brachmanis* differuit, inprimis de *mundi generatione*, quem sapientes asserebant constare ex *elementis* quinque, Æthere, Igne, aere, aqua & terra: Ex quatuor postremis generatas esse corruptibiles creaturas: ex Æthere diuina numina & Genios cælestes: Mundum esse animal tam marem, quàm fæminam, quod sibi ipsi mixtum omnia gignat & producat: Multa quoque miracula sapientes ediderunt Apollonio præsente: vt de abacto *Dæmone*, qui adolescentem occupauerat, de sanato claudo, lusco & muliere abortiente: Ab *Iarcha* quoq; multa edoctus est *Apollonius de astrologia*, de sacrificiorum ritibus, de inuocatione Dæmonũ *& ab eodem septem annulos* recepit septẽ Planetarum notis insignitos, quorũ characteres admirandarum rerũ effectus docebant. De multis quoq; aliis *Brachmanæ* cum *Apollonio* contulerunt, tam Magicis arcanis & sacrificiis, quam DE QVADAM MENTICOSA BELVA, *quæ capite erat humano, reliquo corpore Leonino*, DE AQVA AVRI, *De Lapide, qui Magnetem imitatur, vocaturque Pantaurea, De* PHOENICE, *De Medicina, Physica, aliisque Naturæ arcanis*: Quæ omnia manifestissimè arguunt, præcipua *Brachmanum* arcana fuisse Chymica, cum iam dicta de nullo alio subiecto, quam Chymico, ac de *Tinctura Philosophica* intelligi debeant: Menticosa illa belua an non est materia philosophica, quæ diuer-

Metapsychosin Brachmani credunt.

Brachmanum doctrina Physica.

Brachmanes quæ miracula ediderint.

De quibus naturæ arcanis & veris Chymicis Brachmanæ disseruerint.

Brachmanum arcana fuisse Chymica.

Menticosa belua quid

diuersis naturis donata, nempe magis coctâ & maturâ, caput humanum repræsentante, & immaturiori, tanquam corpore beluæ leonino? AQVA AVRI quid sibi velit, ipsum nomen ostendit. Quis vnquam de aqua auri præter veros Chymicos sollicitus fuit? Hac enim cognita & habita præcipuum artis requisitum habetur. Lapis magneticæ virtutis, PANTAVREA dictus an non est totus aureus, seu *Tinctura Aurea*? Sic quid per *Phœnicem* intelligi debeat, nempe nihil aliud quam *Tinctura philosophica*, superius demonstrauimus. Ex quibus apparet *Brachmanes* illos artem chymicam naturalibus quibusdam & præternaturalibus seu magicis, operationibus tectam & quasi vestitam sibi pro arcanis nulli communicabilibus reseruasse; & si qui ex sapientioribus per multas & diuturnas investigationes olfecissent tale artificium in istis locis extare peregrinatione eò vsque continuatâ, illis Brachmanes plurimum de suis secretis scientiis communicasse absque invidia. Erat quoque in Collegio Brachmanarum statua Tantali erecta cubitorum quatuor alta, annum præ se ferens quinquagesimum ornata more Argolico, chlamide demissa, sicut Thessali: eaque est tanquam propinanti phialam similis, quæ vsque ad oram plena sitienti potum abundè sufficit. Ex ea humor *incorruptibilis potionis perennis* distillat, quæ tamen phialæ mensuram nunquam excedit. Ex hac Tantali phiala Apollonius dictus est bibisse: Solebant enim *Brachmanæ Indi* sapientes firmandæ amicitiæ causa sibi inuicem aliisque in communionem artis susceptis ex hac *phiala* propinare: quod ignari explicant de vi eloquentiæ, tanquam idem sit ex *Tantali phiala* bibisse, quam Eloquentiæ fluuium acquisiuisse, ideoq; dicunt *Tantalum* fuisse virum eloquentissimũ. At qui ita iudicant, superficialiter saltem res & personas considerant. *Tãtalum* fuisse:

Aqua auri quid sit.

Pantaurea

Chymia lapis.

Phœnix.

Chemia proprium.

Brachmanes philosophi non inuidi.

Tantali statua.

Phiala Tantali cum humore incorruptibili.

Philothesion, propinatum in silentii symbolum sub pœna Tantali.

Vide lib. 3. inferius sub Pelopida de Tantalo amplius.

fuisse hominem non saltem eloquentem statuo, sed & *Chymiæ* scientissimum; quod non solum apparet ex horum *Brachmanum* instituto, qui eum honore statuæ dignati sint, sed ex multis aliis indiciis: *Regem Phrygiæ* eum fuisse asserunt, qui cum Deos conuiuio suscepisset, Pelopem filium membratim discerptum, coctumque illis apposuit comedendum: A quo cum cæteri dii abhorrerent, sola Ceres, propter filiam Proserpinam amissam curis prægrauata, comedit humerum: At dii, recollectis in vnum membris, puerum in formam pristinam reduxere, eique vitam, reuocata per Mercurium anima, restituere; Cumque ei humerus deesset, loco consumpti, eburneum refecere, Tantalumque, vt Poetæ fabulantur, ad inferos detrusum perpetua fame sitique torqueri voluerunt: Quod tormenti genus illi inditum esse referunt, quod *Deorum secreta mortalibus reuelauerit*: Qui hæc omnia, vti legerunt apud Ethnicos, accipiunt pro historia, statuentes tot Deos vixisse antiquitùs & reuera tanta miracula præstitisse, vt verba sonant, illi brutis ipsis non plus ratione sua imaginari possunt: Quid multis? Allegoria est tota *Chymica* in *Tantali* personam effecta, quam *in Hieroglyph. l. 6. pag.* 273. sub Pelope satis explicauimus: Quæ porrò de *Pelopidis*, *Tantali* nepotibus referuntur eodem loco, post sub Græcorum familia repetemus: *Tantum de collegijs Ægypto confinibus.* His omnibus vndiquaque stipatus Hermes hostem iam diu expectatum adesse animaduertit, qui cum sese in insidiis, vt improuidis vim inferret, collocasset, *Quidni prodis*, inquit, *in apricum & à fraude abstines? non tibi retiario cum mirmillonibus res erit, at cum Pancratiastis in hoc genere armorum & campo non inexercitatis: Hæc lex pugnæ esto vtrinque obseruanda. Quilibet ingenuè & candidè manum conserat; singuli ex nostris, vnus post alium tuos cōflictus ternos expectent, responsionemque per vices toties illis opponant*;

Tantalus Chymicus.

Tantali allegoria.

Tantalus ad inferos detrusus, quod Deorum secreta, certe Chymica, mortalibus seu filiis reuelauerit.

Lex pugnæ ab Hermete præposita.

nant: Post ijdem tot in te Rationis spicula torqueant, ex Talionis lege: In quæ ab Hermete præmissa cum ab vtraque parte consensum esset. *interim nolo*, inquit *Hermes*, *quenquam nobis succensere, quod conuiuia celebrantes, mensæque accumbentes, pugnas tractemus, cum non nouum sit apud Romanos aliosque populos, inter commessandum gladiatorum cruenta spectare vulnera: Adhæc nostræ velitationes sanguinolentæ non erunt, vt istæ, siquidem prostratum esse alterum ab altero sufficiat, nullo modo vulneratum.*

Præoccupatio Hermetis cur inter epulandum pugna fiat.

PYRGOPOLYNICES ADVERSARIVS CHEMIÆ *& Chymicorum.*

Pyrgopolynicis iactantia.

IAmque hostis in medio constitit, qui præ bile feruidus, falsaque animi persuasione tumidus & iactabundus omnes, quotquot adessent, præ se contempsit, dictitans sese vnum sexcentos illos vel leuiculo flatu dissipaturum, humique straturum: Et mox, *En*, inquit, *in te primum, vtpote reliquorum antesignanum, qui Chemiam illam virgunculam omnibus modis mihi inuisam & execrandam, vnà cum socijs, defendere & propugnare satagis, virtutis meæ specimen statuam*, quod huiusmodi est:

1. Argumentum negantium.

1. *Argumentum Chemiæ veritatem negantium.*

Nulla species est mutabilis in aliam speciem.

Sed plumbum, cuprum & his similia metalla sunt species per se, & aurum per se.

Ergo nec plumbum, cuprum, hisque similia metalla sunt mutabilia in aurum.

Herme-

Hermetis Responſio.

M*Aior propoſitio* eſt falſa, quomodocunque intelligatur: Nā & ſpecies quædam totæ tranſeunt in alias diuerſas ſpecies; aut indiuidua quarundam ſpecierum migrant in indiuidua aliarum ſpecierum, vt oua, legumina, ſemina, ſunt ſpecies in ſuo quæq; genere: glans nō eſt quercus, nec nux iuglans eſt arbor: Hæ tamen ex illis fiunt: ſic ſemina bombycum hyeme remanent, cum ſpecies animalculi perierit, & inde mox eruca naſcitur; quę differt à ſemine, ex *eruca fit* bōbyx ſeu papilio alatus, qui differt ab eruca ſpecie. Imo tota hæc rerum natura nihil aliud oſtendit quotidiana ſui mutatione ſeu naturali ſeu artificiali, quam falſitatem huius maioris propoſitionis, vt nō opus ſit exemplis aliis particularibus: *Nihilominus eam, veluti baſin, huius Syllogiſmi, hoc* ARIETE *ſubuertam.*

Si ſpecies in ſpeciem non mutaretur, nec indiuiduum vnius ſpeciei in indiuiduum alterius, tunc ex plumbo non generaretur naturaliter argentum, nec ex argento aurum.

Sed hoc fieri (licet non tam cito, vt oua gallinacea excluduntur & mutantur in pullos) diſcendum eſt a metallariis & quotidiana experiētia. Ergo &c.

Ad minorem reſpondeo, quod plumbum, cuprum & his ſimilia metalla ſint quidem ſpecies, vt & aurum, per ſe, ſed quod alia ſit poſt aliam, vt gallina poſt ouum, vel ſingula per ſe in ſua perfectione: Ouum enim, fabæ, triticum & eiuſmodi alia perficiuntur amplius, aut non illius, quando propagantur in nouam ſpeciem; hoc, quando ad vſum hominum conuertuntur.

2. *Argu-*

2. Argumẽtum negantium.

2. *Argumentum Chemiam oppugnantium.*

A priuatione formæ non poteſt regreſſus fieri in habitum.

At ſi ex plumbo, cupro &c., fieret aurum, ſua priori forma priuari deberent, & deinde regreſſus fieri ad formam auri.

Ergo ex plumbo, cupro &c. non poteſt fieri aurum.

Maior patet ex axiomate recepto: A priuatione ad habitum non datur regreſſus, aut quod morte deletum, non poteſt nec arte nec natura reduci in vitam.

Hermetis Reſponſio.

M*Aior vera* eſt de forma eiuſdem ſpeciei, non de alia: Nam ſi priuatio ſit formæ alicuius rei facta, nõ eadem forma iterum inducitur à natura; ſed alia vel nobilior vel ignobilior, vt apparet in omnibus mutationibus: Si enim mox eadem forma induceretur, nõ eſſet mutatio, ſed permanentia formæ; vt videmus in igne ſemper nouo atq; nouo ſuccedente eiuſdem formâ: Nec vero eſt quis Chymicorum, qui dixerit, metallum tranſmutandum in aurum, debere ita deſtrui, vt nullam habeat formam, antequam formam auri ſuſcipiat: Hoc enim non fit in aliis rebus mutabilibus, veluti in homine manifeſte cernitur, qui primo vtitur vita plantæ vegetabili, nempe Embryo in vtero; dehinc

hinc animali, demum rationali animâ donatur, quę ita succedit cæteris formis, vt pentagonus tetragono, & tetragonus trigono, quorum perfectior imperfectiorem & posterior priorem continet. Verum distinguendum inter priuationes formarum: Aliæ formæ pereunt omninò per corruptionem & resolutionem in sua elementa, sic ouum, quod proiicitur in fimum, ibi corrumpitur in sua elementa, ex quibus compositum fuit, quia eius forma corrupta, non potest arte vel natura eidem rei iterum immitti: Aliæ formæ tolluntur non omninò per corruptionem & in sua elementa resolutionem, sed per successiuam nobilitationem, aut mutationem, vt cum oui forma suscipit formam perfectiorem pulli in se, vt trigonus tetragoni: De prima illa corruptione loquitur maior, at non de secunda, de qua minor intelligitur.

Ad minorem dico, quod falsum sit, regressum fieri ad aurum à *priuatione* formæ plumbi aut cupri; cum sit vnus *progressus* à minus perfecto ad magis perfectum, veluti de ouo dictum est: In successione formarum magna differentia est; In corruptione in elementa aut materiam primam succedit *alia* forma simplex elementalis; In maturatione autem vel *nobilitatione* nō succedit noua forma Compositi materiæ primæ, omni forma nudatæ, sed formæ rudiori, eamq; perficit in momento. *Ad huius Argumenti minorem deiiciendam ei hanc Ballistam opponam.*

Forma perficiens rem, non tollit omninò rei perficiendæ formam, sed magis eam perficit, idque in momento.

Sed forma auri, quæ superuenit metallis, plumbo, cupro & similibus, est ea perficiens,

Ergo forma auri non tollit metallorũ perficiendorum formas omnino, ſed eas perficit in momento.

Maior huius Syllogiſmi nullo exemplo contrario redargui poteſt nec in naturalibus, nec artificialibus: Ipſi aduerſarii fatentur, cum formica fit alata, aut ex verme muſca, quod ibi fiat nobilitatio, forma priori non abeunte omnino, ſed mutata in melius: at nihilominus eſt ibi ſpeciei in ſpeciem migratio, hoc eſt, ex reptili facto volatili, quod ipſi negant: Ex ædili Prætor, ex prætore Conſul, vel ex Nobili Baro, ex Barone Comes, ex Comite Princeps ſi fiat, an fit deſtructio prioris formæ, an vero nobilitatio? Vt lumen maius non tollit, ſed obſcurat minus, ſic forma nobilior ignobiliorem: *Minor* ab experientia aut hypotheſi vera eſt.

3. Argumentum negantium.

3. *Argumentum Chemiæ contradicentium.*

Si ex metallo corrupto generaretur metallum, daretur circularis generatio.

At hæc non datur.

Ergo ex metallo corrupto non generatur metallum.

Hermetis Reſponſio.

P*Ropoſitionis maioris* connexio nulla eſt: Nec verò Chymici dicunt, quod ex metallo corrupto fiat metallum, ſed quod metallum minus perfectum ſuperaddita nobiliori forma tranſeat in perfectius ac nobilius: Hoc non eſt ex

corru-

corrupto metallo fieri aliud: Si corruptio formæ plumbi, cupri & similium deberet fieri vsque ad materiam primam, aut in elementa quatuor, tum primum eius membrum procederet: *Sed nec ita* connexio sequeretur; quia propterea non esset generatio Circularis; vt ex cane fit vermis, ex verme eodem musca, hæc si carni insideat, vermiculos inseminat, atque hinc iterum, si adolescant, muscæ fiunt; Et sic est mutatio vnius animalculi in aliud: sed propterea tamen non est exactè Circularis dicenda. Ex vno enim in aliud, seu ex imperfectiori in perfectius non fit *circulus*, cum perfectius in imperfectius hic non retrogrediatur.

Ad minorem dico: Non dari circularem generationem, quatenus nobis ea nota est exactè; sed tamen hinc transmutationes similes in natura concedi, vt iam de musca ex verme & verme ex cane diximus: Quid si argentum viuum in *plumbum*, hoc in argentum, argentum in aurum, *aurum in* argentum retrogradè, argentum in cuprum aut plumbum transeat, annon hæc esset in natura Circularis generatio: quæ tamen ita se habere conceditur, ex incremento & decremento metallorum, veluti *And. Solea demonstrat, in his rebus artifex peritissimus*: Verum hoc non est opus in arte Chymica, cuius est perficere naturam seu iuuare ad perfectionem acquirendam, non à perfectione ad imperfectionem reducere: Quamuis reuera constet, omnia metalla & ipsum aurum, posse reduci in argentum viuum currens, ex quo originem duxerunt; At hoc non fit per retrogradationem cocti in crudum, sed potius per separationem magis cocti & tincti à crudo & non tincto, quadam naturarum separatione: Possunt & aliæ generationes circulares inueniri, si quærantur: Annon ex aqua aer, ex aere aqua, & ite-

Andr. Solea qui de metallis eruditas scripsit Septuras.

rum ex aqua aer quotidie generatur circulari motu continuo?

Sed nunc RATIONES *pro Chemia affirmatiuas ternas, vt promissum, contra te tuosq́ conatus adducam.*

Ratio 1. affirmatiua.

I. Ratio affirmatiua Hermetis pro CHEMIA.

Si naturaliter ex plumbo argentum, & ex argento aurum generatur, nihil est, quod prohibeat, quò minus & arte (licet non eadem via aut modo, sed ratione possibilitatis & potentiæ) inde fieri possit.

At primum verum.

Ergo & secundum.

Assumptio huius Syllogismi verissima est & alibi satis ad oculum à nobis & aliis demonstrata: Præ reliquis autem hæc propositio affirmatiua *à Clar. Ioh. Mathesio clarissimè* euincitur.

In Sarepta sua, in qua omnium metallorũ naturas verissime tradit.

Connexio maioris propositionis nulla disiunctione separari potest, etiamsi non monstret modum necessitatis: Satis est, patere, quandam esse potentiam naturalem inter hæc metalla, quâ vnum in aliud transeat, vt ouum in gallinam, aut imperfectius in perfectius.

Ratio 2. affirmatiua.

2. *Ratio affirmatiua Hermetis.*

Quod est in motu perfectionis formæ, perfici potest tam arte, quam natura.

At metalla, plumbum, cuprum &c. quæ ideo imper-

imperfecta dicimus, sunt in motu perfectionis formæ.

Ergo eadem perfici possunt tam arte, quam natura.

Maior constat in genere vegetabili & animali, nempe insitione diuersarum arborum, vnius in aliam; productione florum & foliorum ex surculis hyberno tempore in hypocaustis, exclusione pullorum ex ouis artificiali &c. In minerali quoque, chalybs fit ex ferro &c.

Minor dubia videtur aduersario, sed non iis, qui experti sunt, in omni imperfecto perfecti quid latere, eoque plus, quo meridiano soli magis locus sit expositus, etiam in eodem monte minerarum ferace: Et nisi tempus esset adeò longum, ac tantum in vno die, quantum nunc centum annis mouerentur ad formæ perfectionem, metalla imperfecta tam citò in aurum mutarentur, quàm ouum in pullum; tum quilibet ita prę oculis haberet metallorum perfectionem, vti nunc ouorum exclusionem: Quod cum non fiat, in tota ætate hominis nulla sensibilis mutatio metallorum animaduertitur: Huc spectat, quod *Albertus Magnus* narrat & alii ex eo, *suo tempore in Sclauonia contigisse, vbi cum metallarij incidissent in metallum minus perfectum, occlusisse fodinas per 30. vel plures annos, vt maior maturatio fieret:* Ex his patet, moueri metalla imperfecta motu continuo ad nobiliorem formam occupandam, quæ est argentea primò, deinde aurea; quâ habitâ, acquiescunt, nisi quid mali superueniat; Probat enim idem ante citatus. *Mathesius, metalla si ad acmē suam seu perfectionem peruenerint,* casu aliquo superueniēte consumi iterum posse & quasi comburi; vnde tum metallarii dicunt, sese nimis serò venisse: *Idem Andreas Solea in tractatu suo de incremento & decremento metallorum attestatur.*

Dionys. Zacharius.

Metalla imperfecta in perfectius semper nobilitari.

Metalla perfecta cōsumi posse.

3. Ratio Hermetis pro Chemia.

3 Ratio affirmatiua.

SI ex gramine, artiplice, chryſanthemo & aliis vegetabilibus corruptis, item ex muribus in Ægypto, anguillis, pulicibus & aliis animalibus putrefactis & in atomos reductis, hæc eadem generentur, ſi quoque ex ferro in aquâ vitriolatâ corrupto fiat cuprum, & ex aliis metallis argentum viuum, Quidni generaretur metallum ex metallo corrupto, & ſic circularis generatio detur.

At omnia priora vera ſunt.

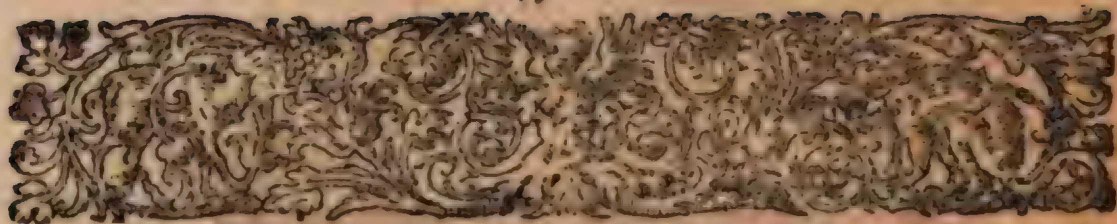
Ergo & poſteriora.

Connexio antecedentis inde patet. Quod ſi fiat id in omni triplici genere, tum poſſibile eſt, vt fiat etiam in vno ex iis eo modo. Eſt autem magis mirabile, quod animalculum cum diuerſis partibus organicis, aut vegetabile aliquod ex ſeſe putrefacto & corrupto regeneretur, quàm metallum homogeneum.

Aſſumptionis veritas patet ab experientia. Nam gramen putrefactum in fimum vel combuſtum in cinerem ſi mittatur ſupra agrum vel terram omni ceſpite nudatam, mox regenerabitur. Ita chryſanthemum, vt agricolæ teſtantur, etiamſi à bobus depaſcatur & in fimum vertatur, tamen ex ſeſe nouam progeniem agris, quibus fimus ille infertur, ſummè noxiam (cum ſegetes ſupprimat ſeſeque ſemper multiplicet) immittit: *De muribus Aegypti* ex limo immediatè progenitis, videantur hiſtorici, inprimis *Diodorus Siculus*. De ferro in cuprum conuerſo conſulantur fodinæ *Zepuſienſes*, *Goſlarienſes*, Cuticenſes, Erkerus & alii cum quotidianâ experientiâ. Chymici verò teſtantur ſe omnia metalla in argentum viuum currens redigere poſſe, idque multis modis, quibus hac in parte aſſentiendum erit. Verùm, vt antè dictum, nos non intendimus cor-

rumpere metallum vnum, vt inde generetur aliud: Et licet hoc fieret, non tamen esset perfecta circularis generatio. Plus itaque conclusimus, quàm nobis sumimus: Sufficit demonstrasse, vnum metallum in aliud verè & naturaliter & artificialiter transire posse, etiamsi non interueniat prioris corruptio seu putrefactio, quæ in minimos atomos seu prima elementa contingit. Quibus te satis à Nobis conuictum apertè protestemur.

2. MARIÆ HEBRÆÆ SYMBOLVM.

LIBER SECVNDVS.

Cum Hermes Ægyptius raciocinationi suæ, prout lex erat, finem imposuisset, Pyrgopolynices suæ virtutis plus quàm gignanteæ, toties ostentatæ, nunc immemor, velut rubore suffusus stetit, litans Harpocrati, siquidem nihil haberet, quod opponeret. Ad Mariam itaq; *Hebræam, Hermeti* proximam, accessit ordo; quæ licet sexus imbecillioris & ad pugnandum cum hoste acerrimo inhabilis videretur, tanquam virgo, vt hinc priuilegio fragilitatis & pudoris non immerito frui potuisset, attamen cum pro VIRGINE CHEMIA decertandum sit, ipsa animo velut Amazonio ac planè virili prædita, sese aduersarium neutiquam reformidare professa est; qui, vt vires recolligeret, aliquandiu meditabundus à pugnâ cessauit. *Interim nos huius animosæ viraginis vitam, scripta, nec non alia ad eius gentem & adiunctos spectantia perlustrabimus:*

FVMVS

FVMVS COMPLECTITVR FVMVM & herba alba crescens super monticulis capit vtrumq.

Agna est controuersia de hac Maria, an sit fictitia vel suppositia omnino, si non, an fuerit soror Moysis, an alia Iudaicæ gentis fœmina. Fictitiam non esse conuincit consensus omnium ætatum Chymicorum & præter illos aliorum doctissimorum virorum. Adhæc liber ipsi adscriptus nomen non videtur mentiri sed omnibus

Mariam hanc non esse fictitiam,

nibus circumſtantiis atteſtari, quem ex Hebraico in latinum fuiſſe conuerſum & authores adfirmant, & phraſis hebraica in latino retenta deſignat: Quod verò in hebræo vix vlla apud nos exemplaria extent, in cauſa eſt, eius linguæ apud noſtrates imperitia; cuius etiamſi nonnulli cognitionem non vulgarem habeant, Theologicis tamen ſolis, vt par eſt, intenti, prophana negligunt. Nec vero credibile eſt apud modernos Iudæos ſcripta chymica reperiri, niſi fortè in magnis principum aut ciuitatum bibliothecis; quia eiuſmodi ſtudia ſolos ingenuos & liberaliter educatos, non mancipia aut ſeruituti perpetuæ ſubiectos Iudæos, decent & ornant: Vnde & iis interdicta videntur *à Rabbinis Thalmudicis* authoribus. Quod hæc fuerit *Moſis* & *Aronis* ſoror pro certo non adfirmauero, at ſi coniecturis locus eſſe debeat, apparet. Percuſſam fuiſſe *Mariam Moſis* ſororem lepra, quod contradixiſſet fratri Aroni ſummo ſacerdoti à Deo inſtituto, ſacræ teſtantur literæ; quod prophetico ſpiritu autem quid vaticinata ſit, de eo nihil conſtat. Propterea tamen id abnegare nolim, qui ſciam multis apud Ethnicos antiquos mulieribus vatum ſeu Sybillarum nomina attributa fuiſſe, quia de rebus futuris fatidico ſpiritu repletæ plurima, certiſsmo ſubſequente euentu, prædixerint, quales *à Boiſſardo* diuerſæ proponuntur & multis coaceruatis authorum teſtimoniis declarantur. Nec mirum eſt, ſi frater vnus fuerit maximus propheta, alter ſummus ſacerdos, hanc à Deo prophetico ſpiritu donatam fuiſſe, cum prophetarum filii, (aliquando & ſerui, ut in Eliſa apparet) patrum ſuorum donis ſæpe gauiſi ſint. Verum etiamſi quidam prophetiſſam Mariam conceſſerint, tamen chymiæ gnaram neutiquam audient. *Quid* inquient,

Scripta chymica rara apud Hebræos modernos.

An Maria hæc ſit Moſis ſoror, incertum.

An vates.

Obiectio aduerſariorum.

ent, *mulier, soror sanctorū virorum fecisset cum hisce nugis, distillationibus & vexationibus?* Fuitnè aliud negotium illi sexui & æuo magis accommodum, quando Chemia ne nomine nota fuit? At hi sciant, verum esse, quod chemia eo tempore ne nomine innotuerit, quamuis reuera per mille & amplius annos in vsu & exercitio extiterit apud Ægyptios aliasque gentes: Et si ars vera est (vt est) rerum est omnium mundanarum preciosissima non tam propter spem diuitiarum inexhaustam, quam virtutem medicinalem ac Diuinæ omnipotentiæ exinde contemplationem. Quidni igitur *Maria* huic se dedidisset, eiusque operationi vacasset? Vnde autem hæc cognitio ad ingenium muliebre peruenerit, quærent alii, quibus respondeo, triplici viâ; aut communicatione cum Ægyptiis huius artis non ignaris, aut ex inspiratione ipsius Dei; quemadmodum plurimi artificum testantur, sese ex sola inspiratione diuina & profunda rerum naturalium meditatione potius habere, quam ex librorum lectione; aut denique ex doctrina Mosis: De primis duobus huiusce artis adipiscendæ modis hic nihil statuam aut definiam certi, sed suam cuique sententiam libere relinquam; *at de vltimo* videntur documenta haud pauca dari posse; nempe Mosen Chemiæ rudem non fuisse sed peritissimum. Quæ sententia etsi mihi non sit approprianda, qui in hisce dubiis malim euidentiora amplecti, tamen cum aliis arrideat etiam nonnullis doctioribus, non videtur omnino absque consideratione aliqua reiicienda. Mosen fuisse prophetam, legislatorem & Ducem à Deo electum ad liberandos é captiuitate AEgyptia Israelitas, indubitatum est; Quod si ad-

Chemia ars preciosissima.

Vnde mulier Chemiam habeat, cognitionis quæstio.

Mosen Chemiæ rudem non fuisse ex coniecturis quidam eliciunt.

ſi addamus, fuiſſe, quoque Chymicum, quid hoc ſanctitati aut dignitati eius detrahet, ſi verum ſit? Annon omnis ætatis reges & Imperatores ſapientiores hoc nomen deſiderarint reuerà obtinere? cuius non puduit tot Aegypti Reges, vt etiam *Vulcani Sacerdotes* audirent. Hæc enim ars pulchra & iucunda fuiſſet Moſi cognitu, & adhuc magis neceſſaria & vtilis ipſa praxi; ſine qua tamen Deus eadem miracula in eductione populi, omnipotentemque manum oſtendere potuit, vt arte naturali minimè opus fuerit: ſunt quidam ex Chymicis, qui adfirment quibuſdam Iſraelitis hanc artem à Deo reuelatam, ad arcam Domini auro decorandam. Quod etſi non inueniatur in ſacris literis, vt ab omnibus percipiatur, tamen propterea falſitatis coargui non poterit, quia non fuit de intentione ſacræ ſcripturæ hæc inculcare, quæ omnes ſapientes inuolucris denſiſſimis occultarunt. Artificium fabrile *Moſis*, quod ſemel tanquam ſpecimen ſuæ artis præſtitit, tale eſt, vt ex vnguibus leo agnoſci queat, hoc eſt, *Moſen* in tractando auro, quod tam facilè combuſſerit & puluerem Iſraelitis cum potu bibendum iniunxerit, fuiſſe exercitatiſſimum. Quid aurifabri, qui aurum toties in igne vrunt, cementant, purgant, liquefaciunt & macerant, ad hoc dicent? Quid alii, qui in vitrariis furnis per aliquot menſes liquefactum ſtare permiſerunt & abſque notabili diminutione aut mutatione ſuæ ſubſtantiæ poſt exemptum inuenerunt? Sanè his omnibus non leue artificium videbitur: Nam aurum ad ignem non ſatis magnum remanet in maſſa & non fluit, vt plumbum aut aqua, ſicque per annum & amplius torreri poterit abſque eo, quod in puluerem redigatur. Ad vehementer verò ignem

Bernh. Comes ex aliis.

Artificium fabrile Moſis quid demonſtret.

Aurum nō facilè comburitur in puluerem.

dum-

dum fluit, & sic manet homogeneum & liquor quasi perennis durationis: Quibus igitur mediis aurum in puluerem redegit *Moses?* Non aquis acribus, nec additamentis aliis, *sed igne, ait scriptura:* Hoc igitur artificium nostrates ignorant Aurifabri, sed soli exercitati in his Chymici: Quo argumento demonstratiuo conuinci debeat, Mosen fuisse verum Chymicum, aut reddi euidens ratio, quomodo absque Chymiæ cognitione tam subitò aurum comburere potuit: Si quis respondeat, *ex Dei inspiratione aut indicatione.* Concedo, at cur non hinc totius Chemiæ scientiam obtinuit? Cum Dei dona sint perfecta, rotunda & omnibus numeris absoluta, hæc autem combustio auri saltem pars Chemiæ imperfectior: Imo credibile est, si cui, humano semine nato, à Deo perfecta contigerint dona, tanquam à patre Luminum, inprimis hęc MOSI, *qui Deum vidit, cumque eo locutus est, de facie ad faciem,* collata esse; qui ad regendum tantum populum, tam rebellem & duræ ceruicis singulari prudentia, consilioque diuino, opus habuit; At concedamus, Mosen artis Chymicæ cognitionem non habuisse immediatè ex Deo; Annon ipse ex studiis & meditationibus assiduis, vt multi alii, eam obtinere potuit; Aut quod plus, ex institutione *AEgyptiaca,* cum à Regia filia in omni doctrina *AEgyptiorum* eruditus & educatus fuerit: Nemo hic dixerit, eum in Magicis Ægyptiis institutum esse; Nam illæ artes dum absque dubio, vt nunc, fuerunt abiectæ & illicitæ habitæ, exceptâ magiâ naturali, quæ Physicæ est praxis occultissima, cuius pars est *Chemia,* omnium præclarissima & excellentissima. Sunt alii, qui *Mosen,* atque hinc Mariam sororem eius, ex traditionibus prædecessorum, vt pote *Iosephi* aut *Abrahami,* (quorum alterutrum *Hermetem* faciunt) hanc artem accepisse æstiment: Quod Hermes ætatem vtriusque antecesserit, superius;

Scientia Mosis mirifica in comburendo auro.

Dona Dei perfecta & non particularia.

Moses si à Deo non habuisset Chemiam, tamen alio modo habuisse potuit.

rius demonstratum est: *Iosephum* autem non opibus vel auro, sed sola prudentia, diuinitus ipsi concessa, ad fastigium tantæ dignitatis apud Ægyptios euectum constat; quod si in tanto officio regio constitutus quid à sacerdotibus resciuerit, inexploratum mansit: Mihi non fit verisimile eum Chymicis imbutum fuisse, qui tot regni negotia peragenda habuerit, vt ne tantillum alteri rei vacare potuerit: De *Abrahamo* iam ante diximus, illum astrorum obseruationem docuisse regem Ægypti, quam cum secum ex Chaldæorum regione attulerit, nullum est dubiũ, quin plures eiusmodi artes sciuerit, quas nepotibus longa serie descendentibus reliquerit: *Abrahamum* potentem & diuitem fuisse oportuit, qui quatuor reges vno prælio exuperasse scribitur, à quo redeunti *Melchisedech* offert PANEM *cum* VINO: Ac qui cum potentissimo rege Ægypti ausus sit inire fœdus: Deum illi benedixisse præ cæteris fatemur, at annon quoque medio artis naturalis, quam forte ex Vr Chaldæorum traduxerat, quis pro certo adfirmabit?

...gnarus. *Gen.12.* *Gen 14.* *Gen.21.* *Abraham an Chymiæ gnarus.*

Verum etiamsi nec *Abrahamus*, *Iosephus* aut *Moses* quid Chymicæ artis cognouissent, nec *sororem Mosis* prophetissam, *tamen* MARIAM *Iudaicæ gentis fœminam*, cuius dictus liber circumfertur, habuisse Chymiæ cognitionem perfectam nobis hoc loco sufficiat; ne aliis contradicendi aut litigandi ansam aliquam præbeamus: Concedimus honoris gratia, in isto libello, qui incipit, *Conuenit Aros philosophus cum Maria prophetissa sorore Mosis* &c. factam esse mentionem *Mariæ prophetissæ*, sororis *Mosis* & *Aronis*, eumque esse alterius authoris antiquissimi; tamen *Hebræi* esse ordinis & Symboli ex antedictis satis perspicuum est: Imo & mulieris, quo ad sexum, cum vix vir aliquis nomen fœminæ mentiretur absque causa: *Mariæ huius* prophetissæ seu Hebrææ

Hebrææ meminerunt diuersi authores Chymici, quod ex eius libro multum profectus fecerint: Prima enim hæc absque dubio extitit, quæ post Hermetem, omissis omnibus hieroglyphicis, allegoriis, fabulis & figmentis poeticis, de diis, deabus & heroibus, rem omnem alio orationis genere expresserit, nempe nec idololatrico, nec nimis aperto, ne scilicet per gentium commemoratos, fictitios deos, scandalum erga populum & peccatum in Deum committeret, aut indignis arcana omnia prostitueret, verum quod absque ratione & non minori cum damno coniunctum foret: Hinc loquitur *de duobus gummis, albo & rubeo, eorumque matrimonio*; Item *de duobus fumis, herba alba & clara crescente super monticulis*: At totum arcanum dicit *esse in scientia Vasis Hermetis; quia illud sit diuinum & de sapientia* DOMINI *gentibus* occultatum; *Et illi, qui illud ignorant, nesciunt regimen Veritatis, propter Vasis Hermetis ignorantiam*: Quæ eius verba etsi ignorantibus sint valde obscura, attamen longa experientia edoctis & per septem Mundi montes diu noctuque bene versatis clariora apparent: Vas est illud Indicum Philosophorum *Brachmanum*, quo illi vtuntur æstiuis siccitatibus moderandis, aut illi non absimile, ab Hermete primitus acceptum: *Illud autem vas*, inquit Maria, *quod Stoici occultauerunt, non est vas nigromanticum, sed est mensura ignis tui*: Ideo in Cratere ignis, cuius flamma plumbei coloris, moderabatur sibi contrarium elementum, nec excessit vnquam Crateris oras: Hæc si quis rite intelligat, MARIAE mentem verissimam perspiciet, eamque illa aperuisse arcana Chemiæ, quæ omnes fere vmbroso silentio inuoluunt, Tantum de libello & doctrina MARIAE; nunc comitatum eius perpendemus,

[illegible] nis.

Maria non vsa est allegoriis Ethnicorum.

Symbola Mariæ.

Vas Hermetis quale.

mus, qui valdè exiguus est, partim constans ex fæminis, partim viris: *Hermolaus Barbarus Scriptor* magnæ authoritatis, quamuis non Chymicus, *Corollar. in Dioscorid. l.* 5. *c.* 115. *narrat tres fæminas lapidem philosophicum composuisse, Cleopatram, Taphuntiam & Iudææ gentis Mariam, cuius liber passim circumfertur*; His & quarta annumeranda est, *Medera*, cuius meminit *Bernhardus Comes*, cum dicit, *quod* AROS *docuit eam artem Nephandin fratrem suum, & Saturnus Luncabur, atque sororem eius Mederam.*

4 Feminæ Chymicæ habitæ, Maria Hebræa, Cleopatra Ægypti regina, Taphütia. Medera.

Quæ fæminæ etsi forte ad aliam gentem referendæ essent tamen ne *Maria Hebræa* sola relinquatur, illi pro gynæceo ab authoribus asscribuntur: Nec enim decet castas matronas aut virgines solas in conspectu tot virorum apparere: *Sed antequam* reliquos eius gregarios recenseamus, quæstionem; quæ hic suboritur, primum decidamus, prout possumus: Permulti *Salomonem Regem Israelis, filium Dauidis, Chemiæ* perfectam scientiam habuisse dictitãt, plures id pernegant: Affirmantes videntur vti hisce indiciis: *Primo*, quia à Deo sapientiam petiuerit & obtinuerit. Quocirca sapientissimus omnium hominum euasit: Eius autem sapientiam non ita perfectam fuisse absque Chemiæ, artium Reginę, cognitione, quam si eam adiunxisset: Cum itaque Salomoni data sit perfecta sapientia, quam non alii artifices Chymici suis operationibus superare potuerint, inde constat eum æquè Chemiæ peritum fuisse, ac quemcunque alium: *Secundo* quia non solum sapientissimus, sed & ditissimus regum omnium celebratur; Nam cum præ diuitiis sapientiam elegerit, patet eum sapientem iam redditum, diuitem quoque factum, quasi diuitiæ ex *Sapientia* enatæ sint, quod verissimum axioma est: Quod si diuitias pro voto elegisset, diues, at *Midas* aliis visus fuisset, qui præ iudicii imbecillitate *Pani*, syluestri & inculta cicuta

Quæstio de Salomone, an habuerit Chemiæ cognitionẽ, an non: Affirmatiua ratio, 1. quia Salomon sapientissimus.

2. Quia ex sapientissimo ditissimus.

perstre-

perſtrepenti, cantus victoriam, præ Apolline omnis muſicæ authore, adiudicauit.

Verum (vt Roſar. Philoſ. adducit) *Salomon* (Sap. 7.) *hanc ſcientiam pro luce habere propoſuit & omnem pulchritudinem & ſalutem. In comparatione illius lapidis precioſi non comparauit illum: Quoniam omne aurum tanquam arena exigua eſt, veluti lutum æſtimabitur argentum in conſpectu illius: Melior eſt enim acquiſitio eius negociatione argenti & auri puriſſimi: Fructus illius precioſior eſt cunctis opibus huius mundi & omnia, quæ in mundo deſiderantur, huic non valent comparari: Longitudo dierum & ſanitas in dextera eius, In ſiniſtra vero eius gloria & diuitiæ infinitæ: Viæ eius operationes pulchræ & laudabiles, non deſpectæ & ſemitæ eius moderatæ & non feſtinæ, ſed cum laboris diuini inſtantia: Lignum vitæ eſt his, qui apprehendunt eam & lumen indeficiens: Beati, qui tenuerint eam, quia ſcientia* DEI *nunquam peribit*, vt Alphidius teſtatur: *Qui hanc ſcientiam inuenerit, cibus eius legitimus erit & ſempiternus.*

Hæc verba à Chemia reuera intelligi, ab Electore Principe Imp. illuſtr. Er. Ar. Col. mihi in honorem Chemiæ reteſtata ſunt.

Ex ſapientia itaque diuitias immenſas Salomon acquiſiuit, vt omnes teſtantur hiſtoriæ: At quomodo? An exactionibus à ſubditis, vectigalibus, oneribus in ſingula capita aut res impoſitis, An verò ex prouentibus agrorum? Sane omnia hæc Regnum eius non auro & argento repleuiſſent, ſed potius inaniuiſſent; Quantum enim fiſcus principis accreſcit hac ratione, & fit ditior, tantum ſubiecti decreſcunt & fiunt pauperiores; Vnde quidam non inconcinne fiſcum *comparauit lieni corporis humani*, quo intumeſcente totum corpus contabeſcit: Imò & hæc via diteſcendi eſt extraordinaria, nec videtur profecta ex vera Dei ſapientia, quam *Salomon* obtinuerat: *Tyrannum* agere non eſt Regis ſapientis aut ratione præditi, quid dicam, ſapientiſſimi; Ille enim non eſt, *vt Homerus Regem* vocat, *Paſtor populi*, ſed lupus, cuius eſt, pecus deglubere, illius tondere:

Salomonis diuitiæ vnde.

Tyberii Imp. dicterium.

I Non

Non ergo hac via diuitiæ Salomoni per sapientiam obuenerunt.

Quæ causæ reddantur diuitiarum Salomonis.

Alij respondent, quod à patre Dauide magnam summam auri ex hæreditate acceperit, deinde reditus tanti regni habuerit fortè duplicatos; *Adhæc* magna dona ab exteris Regibus acceperit. Denique naues suas in Indiam ablegarit singulis tribus annis, quæ inde auri & argenti copiam attulerint: Verum his facile succurrendum; summam auri & argenti quam à patre acceperat, in ædificationem *templi Domini*, suæque arcis regiæ preciosissimæ facilè impendit, nec non regni reditus annuos, quibus se quoque magnificētissimum Regem præbuit magis, quam pater eius fecerat: Dona accepta ab exteris, donis recompensantur æquiualentibus: *Restant* naues *Indicæ*, quæ multum quidem auri & argenti apportarunt, sed iter fuit diuturnum, multis expensis, interdum & nauium, hominum & bonorum amissione, continuandum; ideoque hæc nauigatio non adeo lucrosa existimanda est, vt putatur: Deinde fuit communis *Regi Tyrio Hyramo*, qui communem aleam iecit cum Salomone, & fortè primus inuentor eius nauigationis, siquidem *Phœnices* omnes orbis partes omnium hominum primi nauigiis adierint & perlustrarint, præsertim Tyrii, qui quoque dimisso sodalitatis commercio, quod cum Salomone ad tempus habuerant, soli eodem post nauigarunt, vt ante: Si igitur ex hac Indica nauigatione immensæ diuitiæ, illæ fuerunt communes Regi Tyri, & fortè maiores, quia Rex Tyri nauibus abundabat & omnibus ad eas instruendas necessariis, quibus Rex Salomon non solum non abundauit, sed magna ex parte eguit, ita vt à Tyrio multa in eum vsum acceperit: Portus quoque commoditas, rei nauticæ peritia & innumera Hyramo inseruit, non Salomoni, cuius regnum potius medi-

Hyramus Rex Tyri in negotiatione Indica Salomoni sodalis.

Tyriorum commoditas ad nauigandum.

mediterraneum, quam maritimum, nisi ab exiguo latere, fuit.

Si quoque hæc nauigatio fuit effectus sapientiæ Salomonis, qua diuitias inuenit, tum Hyram longe sapientior eo, & mercatores aliarum nationum, qui ad suum commodum augendum merces alias exportant in longinquas regiones & alias, seu aurum, reportant cum maximo lucro, huius sapientiæ essent participes, quod tamē minime credendum est: Etsi enim ipsi vulgato loquendi modo sapientem vocēt, qui bene rei suæ familiari præsit, vt eam augeat *quocunque* modo per extractionem, falsa promissa, mendacia, fucum, mangonia, vsuras, & similes nō licitos acquirendi mdos, æque ac laudabiles, tamen eiusmodi longissimè à vera sapientia, de qua hic sermo, abest: quia eius sapientia potius vafrities, versutia & auaritia dicenda est, quam alio honestanda nomine.

Ex quibus apparet, Salomonem omnium hominum sapientissimum longe alia sapientia à Deo præditum fuisse, ex qua quoque ipsi diuitiæ acquisitæ sint tantæ; vt historia sacra in binis diuersis locis affirmet, Salomonem fecisse, vt in Ierusalem tantum auri esset, quantum tegularum in tectis, & tantum argenti, quantum stercoris in plateis: Quod non aliunde, quam ex Chemia, quæ sapientiæ humanæ, quam Magiam naturalem vocant, potior pars est, prouenisse potuit.

Salomonis alia sapientia, quam vulgi.

3. *Copia auri & argenti in Ierusalē, ex Chemia.*

Salomon itaque Chemiæ peritissimus statuitur; quia sapientissimus, ditissimus & tantum auri & argenti copiam extraordinarie abundare fecerit in Ierusalem: His quarta ratio antedicta astipulatur, vbi Sapien. 7. describit veram sapientiam in dextera gestantem sanitatem, in sinistra diuitias; quæ descriptio vt ab omnibus

4. *Descriptio sapientiæ.*

Chymicis applicatur Chemiæ, sic à nullis verè doctis, nisi pertinaciter repugnantibus veritati, alteri rei accommo-
5. dari potest: Præterea problemata & ænigmata inter *Salomonem* & *Hyramum* Regem Tyri absque dubio fuerunt de occultissimis naturæ thesauris, hoc est, de rebus in natura latentibus magni precii, quas non vtile est in vulgum spargi; Inde factum, quod de ænigmatibus eiusmodi, qualia inter *Salomonem* & *Hyramum* vtrinque proposita aut soluta fuerint, nulla vulgo innotuerint, vti literis mandari potuerint, quemadmodum de *Sampsonis* ænigmate constat.
6. Disputasse insuper *Salomonem* de omnibus terræ vegetabilibus, à Cedro Libani vsque ad rutam crescentem in muris, scriptura testatur: Botanicum itaque expertissimum ipsum fuisse demonstratur, qui nisi & animalium & subterraneorum naturas, vnà cum meteoris, illi cognitioni adiunxisset, rerum à DEO creatarum non perfectam, sed mancam & diminutam notitiam habuisset, quod fateri ab omni ratione alienissimum est: De eodem Salomone rege *Boissardus pag.* 347. *sic scribit, In Magia naturali perfectissimum fuisse Salomonem fama refert, de quo* 3 *Regum* 2. *scribitur, illum exactissimè rerum naturalium scientia fuiße instructum*: *De eo Iosephus libr. Iudaicar. antiquit.* 8. *Incantationes*, inquit, *Salomon composuit, quibus morbi pelluntur, coniurationum modos scriptos reliquit, quibus ita fugantur Dæmones, vt deinceps nunquam reuerti audeant*: *Atque id sanationis genus etiam suo tempore apud Iudæos in vsu fuisse testatur Iosephus*: *Vidisse se, dicit, Eleasarum quendam præsente Vespasiano, aliisque Principibus, multos à dæmonibus vexatos hac ratione liberasse*: *Modus curationis erat hic*: *Admoto naribus dæmoniaci annulo, sub cuius sigillo inclusa erat species cuiusdam radicis à Salomone indicata. Ad cuius olfactum per nasum contrahebatur dæmonium, & collapso mox homi-*

Ænigmata Salomonis de natura arcanis non reuelandis.

Salomon Botanicus optimus.

Salomon in magia naturali perfectius.

Modus curationis obsessorum à dæmone.

homine adiurabatur dæmonium, ne amplius rediret, Salomonis mentione factâ & incantationibus eius recitatis: Discessus autem dæmonis ab homine illud erat indicium, quod iussu Eleazari egrediens, vas plenum aquâ sibi positum inuisibiliter euertebat. Idem Ioseph: l. 8. c. 2. dicit Salomonem exorcismis abegisse Dæmonas, qui humana corpora obsidebant, & illa morbis variis torquebant, DEO illi virtutem tribuente ad has pestes aduertendas. Nicetus lib. 4. mentionem facit clauiculæ Salomonis, quam vocat librum Salomonium. Hunc Aaron magus apud Manuelem Commenum Imperatorem Constantinopolitanum legens, Dæmonum legiones adducebat subinde interrogantium, cur accersiti essent, offerentes sese, vt alacriter iussa exequerentur. Quæ vltima humanæ sapientiæ fines videntur transcendere & ab homine Christiano extremè detestanda: An Salomoni conuenerint, qui amore millenarum pellicum fascinatus, vnâ legitimâ vxore non contentus, & quod omnium pessimum, Idololatria horribili, cui eiusmodi Magia Dæmoniaca semper coniuncta, contaminatus fuit, non meum est iudicare: De annulis odii & amoris similiter à Salomone compositis scribunt alii: Et in iam dicta clauicula Salomonis, ad mouendos in animis hominum amores sacrilegè baptizatur lapis calamita, cumq; suis applicatur incantationibus, quibus vsum Aaronem Iudæum ferunt. At Magiam hanc a Chemia longissimo distare interuallo profitemur, hanc amplectendo, illam ex medio hominum tollendo & cum authoribus suis relegando: Quatenus Magiam illicitam Salomon exercuerit, eius sapientiam summam non admiramur, quatenus licitam & cum ea Chemiam, vt merito suspicimus & veneramur. Nec verò existimandum est, Salomonis sapientiam ob nugas quasdam præstigiatorias adeo per scripta celebratam fuisse, sed sanè ob profundis-

Salomon exorcis- vsus contra dæmones.

Salomonis clauicula, liber negromanticus.

Salomonis vita.

Salomonis annuli.

Magia illicita extremè distat à chemia.

Salomonis sapientia in naturæ arcanis.

ſimæ conſiderationis arcana, non Magis aut aliis ex vulgo cognita, qualia ſunt, quæ in abdito naturæ gremio de metallis eorumque generatione continentur: Quod conſtat inde, quia principes Tyri, vt ſupra memoratum, Idolo ſuo fecerint aurum, vt propheta Ezechiel illis exprobrauit. Deinde quod Hyramus rex Tyri quæſtiones omnes à Salomone propoſitas ſoluere non potuerit, niſi opera iuuenis cuiuſdam Tyrii in illis rebus experti: Hanc ob cauſam Regina quoque Auſtri, quæ & Saba dicitur, ad Salomonem longis itineribus contendit, vt Sapientiam eius audiret: De hac Saba Glycas annalium part. 2. ita ſcribit: Cæterum Sabæi natio ſunt Æthiopica: Eorum regina fuit illa admiranda Sibylla: Quippe cum legem ignoraret, nec vates audiuiſſet, per Salomonem Sapientiæ ſubminiſtratorem Deum prædicauit: *Celebretur*, ait, *Dominus Deus ille tuus, qui tibi ſic fauerit, vt te Iſraelitarum ſolio regem imponeret*. Eius hiſtoria recitatur primo Regum capite decimo. Item ſecundo Chronicorum capite nono, vbi diſtinctè tractatur, quomodo illa cum ſummo apparatu hominum & camelorum portantium dona, aurum, gemmas, & aromata precioſiſſima venerit Hieroſolymas ad Salomonem Iſraelitarum regem, vt præſens diſceret & exploraret, an eius ſapientia famæ de eo publicatæ per totum orbem terrarum, reſponderet.

Regina Auſtri ad Salomonem venit.

Regina Sabæ quæſtiones ad Salomonem.

Quæ poſtquam diuerſis quæſtionibus & ænigmatibus regem tentaſſet, eſſetque à rege de aliis interrogata, in admirationem tantæ ſapientiæ rapta, conſiderans Salomonis opulentiam, ornatum, ſeruos, veſtimenta, cibos & ſacrificia quotidiana, exclamauit: *Beatus es, ô Rex, beati ſerui tui, & populus tuus, qui aſſiduè tibi aſſiſtunt: Benedictus Dominus Deus tuus, qui te conſtituit in Throno re-*

gio:

gio: Cumque donasset Salomoni centum & viginti talenta auri, multasque gemmas & aromata preciosissima, reuersa est in suam ditionem: Sibyllam hanc dictam fuisse, testatur quoq; Georgius Cedrenus; qui, *Regina Sabæ*, inquit, *quæ à Græcis Sibylla dicta fuit, audita Salomonis fama, Hierosolymam venit, vt proposita quæstione de sapientia eius periculum faceret: Nam & ipsa Sibylla ob ingenij promptitudinem, sapientiamque & rerum multarum peritiam magni erat nominis. De hac etiam Dominus dixit, ab extremis terræ finibus Austrinam venisse Reginam, vt sapientiam Salomonis cerneret.* Hæc ille. Quod si qui negatiuam partem defendant, Salomonem non fuisse Chymicum, illis non ero nimis contrarius, cum hactenus dicta saltem ex aliorum opinione, quæ videtur non esse rationibus vacua, produxerim.

Dona Sabæ Salomoni oblata.

Regina Saba fuit Sibylla.

CONGENTILES HEBRÆI.

Calid.

CAlid filius Iazichi, fuit Chemiæ artifex perfectissimus, cuius liber Secretorum Alchemiæ dictus, ex Hebræo in Arabicum & ex Arabico in Latinum versus adhuc extat & omnium manibus teritur: Quam piè & circumspectè hic author procedat in hoc tractatu, quilibet ipse diiudicet: *Scias*, inquit, *frater, quod hoc nostrum magisterium de lapide secreto, & officium honoratum, est secretum secretorum Dei, quod celauit suo populo, nec voluit illis reuelare, nisi illis, qui fideliter tanquam filij meruerunt, & qui eius bonitatem & magnitudinem cognouerunt: Qui enim secretum Dei postulat, necesse est ei hoc secretum magisterij plus quàm aliud.* Et cap. decimo quarto. *Et dixit quidam sapiens: Non est sibi datum à Deo hoc magisterium solũ pro tua audacia, fortitudine & cal-*

& calliditate, sine omni labore. Nam laborant homines & Deus tribuit fortunam hominibus: Adora ergo Deum creatorem, qui tibi tantam gratiam suis operibus benedictis voluit exhibere.

Musa Calidis discipulus. *Musa*, Calidis discipulus honorabilior omnibus, qui diu studens in libris philosophorum, eorumque operationibus laborans, artem non comprehendit; qui cum finem operis inuenire non posset, supplex ad Calidem rediit, sed ad lectionem philosophorum relegatus, legit plures, quàm centum libros nihilque inuenit: vnde stupefactus, per annum, quasique extra mentem positus, mansit, donec præceptoris gratiam impetrasset, perfectionemq; artis opere comprobasset.

Hamech. *Hamech* quoque Hebræus artem hebraicè tradidisse perhibetur.

Isaac. *Isaac Iudæus* de Moiros.

Iacob. *Iacob Albartarne* Iudæus: Hi duo inter artifices ab Auicenna numerantur.

Iohannes Euangelista inter chymicos numeratus. IOHANNES *quoque Euangelista* à eodem Auicenna primus inter Christianos Chemiæ peritus recensetur: Dict. 1. ad fin. cap. 7. de anima. Imò & à Vincentio monacho in speculo Naturali. His astipulari videntur illi, qui Prosam ecclesiæ veteris Decemb. die 27. Diuo Iohanni Euangelistæ sacro cantari solitam composuerunt, quæ sic habet: Initium est. *Gratulemur ad festiuum* &c. *Cum gemmarum partes solidasset, Has distractas tribuit pauperibus, Inexhaustum fert thesaurum, Qui de virgis fecit aurum, gemmas de lapidibus.* Hoc etsi multis non solum incredibile, sed fortè & impium videri possit, tamen nos authorum dictorum testimoniis, quod contra dicamus, vix inuenimus: Dona Dei non sunt impia dicenda, at diaboli opera, quæ impietatem procurant: Quod si Christus, vt homo verus, sic Deus omnipotens, Iohanni Euangelistæ, consobrino suo, Matrisque tutori,

quem

quem præ cæteris amauit & in cœna sinu sapientiæ Diuinæ fouit, ac ne martyrio interiret, longævusque superesset, voluit, viaticum quoque eiusmodi attribuere constituisset, vt egenis & pauperibus, ipsisque novis Christianis iam tum incipientis ecclesiæ, exilio aliisque damnis afflictis, subveniret in summa necessitate, annon hoc singulare & oportunum munus, eleemosinaque optime collocata fuisset? At vt omnibus satis faciamus, potius demus S. Iohannem Evang. si quando tale quid fecerit ex virgis aut lapidibus (quæ materiæ ad Tincturam suscipiendam philosophicam sunt plane ineptæ) miraculoso, quam artificiali aut naturali modo vsum esse: quemadmodum ipse Christus, vt vectigal daret, Petrum capere piscem iubet & capti ventrem aperire, vnde nauisma depromptum est pro vectigali sufficiens: Sunt, qui eum expresse Tincturæ philosophicæ mentionem fecisse adfirment in Apocalypsi, vbi dicit nouam cælestemque Hierusalem post futuram esse instar auri purissimi, ad modum vitri pellucentis, vnde iidem colligunt, tale aurum non esse in rerum natura, at eiusmodi Tincturam philosophicam haberi: Cum itaq; Divus Iohannes non à re, quæ non est, desumpserit similitudinem, sed ab ea, quæ est, quapropter à Tinctura philosophica ea verba translata arguunt; Et per consequens, Divum Iohannem eius cognitionem habuisse: At respondebunt alii, mentionem facere Tincturæ, non esse eam habere aut vsurpare: Deinde meminit saltem auri puri & vitri pellucidi, quæ duo non sunt Tinctura: quemadmodum Christus iubet, quod simus simplices ceu columbæ & prudentes sicut serpentes, nolens interim quod simul simus serpens & columba in substantia vel essentia, at saltem secundum accidens simplicitatis & prudentiæ, quod in singulis prævalet: Ita Hierusalem non erit

Iohannes Evangelista potius miraculosè quam per artem ea fecit.

Tinctura philosophica mentio in Apocalypsi.

ipſum aurum, ſed purum vt aurum, nec ipſum vitrum, ſed pellucens, vt vitrum:

Chaldaicè de Chemia ſcripſiſſe traduntur.

Haly Chal. Thebit. Chald.

Haly, Chaldæus.
Thebit, Chald.

Finitimi Hebræis.

Syri.

SVnt Syri, qui licet artifices certos nobis non miniſtrent, eorum tamen religionem à Chymicis allegoriis & obſcuris fabulis originem duxiſſe, veritati conſentaneum eſt: Ipſi enim ab antiquis temporibus Adonidem ab apro interemptum luxerunt, eique tanquam vita defuncto, inferias cum eiulatu & planctu fecerunt, quem altero die viuere dixerunt, & in cœlum miſerunt: Non aliter, quam Ægyptii Apim ſuum aquis ſubmerſum lachrymis & luctu horribili planxerunt, donec inuenirent alium, quem inuentum cum gaudiis & tripudiis domum, hoc eſt, Memphim, naue pompoſiſſima reduxerunt inque *Vulcani Templum*, vbi aurea cubilia & cellas habuit, collocarunt, eumque, vt priorem, diuinis honoribus coluerunt. Vt verò Ægyptii per Apim ſubiectum philoſophicum intellexerunt, vt alibi copioſè demonſtratum eſt, ſic Syri per Adonidem eiuſdem ſolem Philoſophicum indigetarunt, qui amatur à Venere, hoc eſt, Luna philoſophica; qui duo ſunt, vt Oſiris & Iſis, maritus & vxor, frater & ſoror, filius & mater, aliiſque innumeris nominibus gaudent: Aper Adonidem interimit, accurrit Venus; Typho Oſirin, accurrit Iſis: Hæc membra eius colligit, illa vulneratum

Adonis apud Syros cultus.

Apis cultus apud Ægyptios.

Apis ſubiectum philoſophicum. Adonis ſol philoſophicus.

Venus roſas albas rubeas tinxit.

tum inter lactucas disponit: Venus pedem vulnerans roseti spinis, tinxit rosas niueas cruore purpureas. Hæc fieri in vasculis Chymicis verissimum est: Et qui existimat aut ita historicè facta, aut à re, quæ non sit omnino, aut nullius precii, desumpta, errat cum pueris anicularum fabulis fidem adhibentibus: Vnde miror quamplurimos doctos viros, versantes in Ethnicorum allegoriis, eas vt veras accipere ac deinde ex iis quasi veris (at falsis) multa alia deducere & ex his adhuc alia, quæ cum in fundamento, mediis & extremis fabulosa sint, nil nisi fabulas, hoc est, nugas concludunt: Exemplis eiusmodi sunt multorum libri suffarcinati & repleti: Deus vnus verus vt nunc est, ita semper fuit, & dii reliqui, deæ, & Heroes à diis oriundi nihil aliud sunt, quam dii Chymici *in Vulcani* TEMPLO MEMPHITICO fabricati, facti & ficti, quorum scintillæ igneæ per finitimas regiones *primo* sparsæ, mox per alias atq; alias, donec totum fere mundum Vulcanus suis flammis illuminarit, ne dicam, incenderit: Si iam hæc superuacanea tollantur ex multorum scriptionibus aut potius centonibus (in quibus præter ætatem, parentes, facta, patrias & similes circumstantias deorum, dearum & heroum ab illis natorum, vix quicquam inuenias notatu dignum) plurimum verborum de paucissimis rebus factum iudicabis: Si fuerunt tales dii, vt scribunt & imaginati sunt Ethnici, colantur, & omnia eorum facta celebrentur & propagentur: At non fuerunt nec dii, nec homines, (quod sanè non licuit vni ex Ethnicis dicere aut scribere sub capitali pæna, vnde factum, quod viri prudentiores coacti sunt eâ de re tacere, at saltem eandem cantilenam canere) vt patet ex infi-

Dii, deæ & heroes, ad chymiam spectant.

Vulcanus mundum incendit suis flammis.

infinitis circumstantiis, in Hieroglyphicis nostris passim inculcatis, & cuilibet sanæ mentis per se. Quid igitur inquirimus frustra vmbrarum lucem, aut pumicis aquam, dum cumulamus omnia eorum facinora, dicta & alia memorabilia, quæ tantum habent veritatis, quantum culex pinguedinis: Hinc, vt Cæl. Rhodig. l. 7. c. 44. annotat, *Xenophanes physicus cum Ægyptios sese conuerberantes pro sacrorum more atque lugentes esset intuitus, submonuit clementer, ne lugere pergerent si crederent deos; quod si fuisse homines compertum foret, ne sacrificarent.* Sed pro Syrorum antiqua religione posset quis respondere, Adonim fuisse Cynaræ Regis Cypri filium, ex propria eius filia Myrrha, vt testantur historiæ, natum, qui cum formosus esset, à Venere, quæ est Cypria, adamatus, Martis autem Zelotypia apro in eum venantem immisso è medio sublatus fuit: Verum, qui vident hæc scripta ab aliis atque aliis, atq; ideo vera existimant, probent primò Martem & Venerem tum deos fuisse; quod non facient, nisi quod Cyprus antiquitus optimum æs, quod inde Cyprum, & Cuprum vocatur, vt & vitriolum, dederit. Æs autem Venus ab antiquis temporibus dicta est: Nullæ veræ historiæ, nisi fictiones poeticæ de hoc Cynara quicquam attestabuntur, quo ad concubitum cum filia Myrrha. At in philosophia chymica, ex patre & filia nascitur filius, aut ex matre & filio, vt sæpius à nobis probatum. Si concedamus, fuisse eiusmodi incestum commissum in Cypro, an ideo totus mundus haberet, cur ex incestu nati mortem defleret, aut vicem Veneris, quæ nulla est, doleret? Quid sit mortuus, quomodo reuixisset? Annon detestandus pater cum filia & filio-nepote? Quod leges humanæ prohibent pro delicto grauissimo, hoc non legibus diuinis seu theologiæ initium præbere poterit. Nonnulli hanc rem seu narrationem de Adonide

Xenophanis monita ad Ægyptios.

Adonis cuius filius.

Cypri æs celebre, quod est Venus.

ad longe

ad longe alium sensum detorquent; nempe Venerem pro luxuria & desiderio coeundi, Adonim pro Sole cælesti; hoc est, sine vi Solis nullam esse Venerem: apud Proserpinam manere per 6. menses, & alios 6. apud Venerem, quod intelligunt de solis à vertice nostro recessu & ad eum accessu: Aprum pro hyeme habent, veluti fera, hirsuta & aspera, quæ Adonim ferit, hoc est solem submergit & viribus spoliat: Sed hi nugantur; quemadmodum & illi, qui Adonim pro tritici semine habent, quod 6. menses degit sub terra apud Proserpinam, sex menses apud Venerem in aeris temperie, ex quo illud messores colligunt, quibus Mythologus Nat. his verbis accinit: *Ita sub his fabularum figmentis vniuersas prope res naturæ declararunt, non minus sapienter, quam Platonici aut Peripathetici.* Verumenimuero si nihil aliud sub his magnificis inuolucris contineatur, quam tale quid rusticum, pueris & vilissimis ex idiotis notissimum, isti qui hoc texerunt certe fatui fuerunt, aut qui detegere voluerunt existimantes castaneæ nucleum insutum absq; sutura corio mirabili; quasi vero nihil mysterii sub his allegoriis foret reconditum, nisi ruralia opera, quę causam prębuissent gentibus magnis & variis, vt ceremonias de iis nouas, religionemque instituerint; quod nullo modo est credibile: sed omnium horum longe alia fuit intentio, quam vulgo visa est, quemadmodũ satis demonstrauimus: Cum enim Syri & Palæstini, vt Hieronymus author est, semper consueuerint parabolis vti, illorum sapientiores Adonidis allegoriam longe aliter interpretati sunt, quàm Idiotæ, nempe absque dubio ad occultam Chemiæ veritatem, cuius quidam forte participes fuere.

Adonidis fabulæ explicatio aliorum.

Sub allegoriis antiquis nō sunt recondita vulgaria.

Iamque aduersarius se pugnæ præpararat, quam auidè expectans in hunc incepit modum.

4. Argumentum negandum.

4. Argumentum contra Chemiam.

Si metalla appetitu naturali feruntur ad optimum suæ speciei, inq; eo acquisito conquiescunt, conseruariq; gaudent, tum nulla potest esse transmutatio inferiorum metallorum in aurum.

Sed primum est verum.

Ergo & secundum.

Mariæ Hebrææ Responsio ad 4. Argumentum.

H*Vius Argumenti* hic sensus est: Si metalla imperfecta per naturam non transmutentur in perfecta, sed manent in suo statu, tum nec per artem.

Sed primum verum; Ergo &c.

Multa fiunt per artem, quæ non per naturam.

At nulla est connexio antecedentis: Quod non fit per naturam, id neque per artem fieri potest: Quia videmus multa fieri per artem, quæ per solam naturam non fiant: Vt, natura non reponit luxata, ars sola reponit: Natura non distillat spiritum vini, sed ars: natura non facit caseum, panem, vitrum, sed ars: Ita natura non facit Tincturas agentes abstractas à materia patiente, licet concretas cum materia faciat, ac materias præparet, ex quibus Tincturæ fiant: Vt iam de insitione arborum & aliis eiusmodi naturæ adiumentis ab arte præstitis nihil dicamus.

Sed ad assumptionem, omnino negando: Nam metalla imperfecta apud Naturam non manent in suo statu, sed sem-

pertendunt ad perfectionem, dum sunt in mineris, nisi impediantur à negato calore aut alio requisito: Quæ causa quoque est, quod, vt *Erkerus* demonstrat, vix detur aurum ita purum & purgatum ab omni argento, vt ne tantillum contineat: quia semper aliquid matris remanet apud filium: Et sic statuit de argento & plumbo: Sunt enim hæc naturali vinculo adeo ligata, vt ab inuicem non omnino separari se patiantur, licet ad sensum satis purgata videantur, si suis examinibus solitis subiiciantur.

5. *Argumentum Aduersarij contra Chemiam.*

5. Argumentum negantium.

Perfecto nihil potest addi.

Inferiora metalla, plumbum, æs, ferrum, stannum, sunt perfecta.

Ergo eis nihil potest addi.

Propositionem probo: quia si posset perfecto quid addi, non foret in summo suo essendi statu.

Assumptum probo: 1. Quia illa species sunt: Quælibet autem species perfecta.

2. *Optimus* fecit optimum: non autem fecisset optimum, si imperfectum fecisset.

3. *Si species* non esset perfecta, continue ea adspiraret ad speciem perfectiorem, nec quiesceret in vili; sique tenderet semper vlterius, esset tandem vna species.

Respon-

Responsio Mariæ ad 5. Argumentum Aduersarij.

R*Espondeo* ad propositionem ; Quod est in summo suo statu essendi naturali, illi nihil superaddi potest: Si hic intelligis artem, falleris: Quia ars sæpenumero addit naturæ quid, vt illa perficiatur ad finem vltimum , veluti videmus in panificio; Natura fecit triticum, vt homines eo vescantur; sed ars perficit ad hunc finem, non natura; Sic mespila maturantur arte: Insitione arborum fructus agrestes mitescunt & generosiores fiunt; quæ omnia superadduntur naturæ generatis ab arte ; Antiquitus quoque vnum aurum altero longè nobilius censebatur, vt Arabicum, Obrizum, Indicum Vngarico, Vngaricum Rhenano. Quia ars nesciuit modum separationis argenti ab auro , quem cum inuenerit, nunc omne aurum æquat, & ad vnam perfectionem, separato argento, reducit. Si itaque aurum non vbiuis locorum eiusdem pretii, coloris aut gradus prouenit, sed necessum est, vt arte separatoria reducatur ad illum statum, hinc patet, quod eius naturali perfectioni aliquid addatur, hoc est, subtractis immaturis partibus , veluti in pyris & mespilis duris, dispersis per aera partibus incoctis, ea maturescunt arte: Sic omnis coctio est cruditatis dispersio & caliditatis congregatio. Quomodocunq; igitur consideretur aurum, illi à natura vel arte semper perfectio additur coctione & crudi separatione, calidique augmentatione.

Ad Assumptum eiusque probationes refero.

Ad 1 species esse perfectas. QVod illa metalla sint perfecta non ad vltimum finem, sed intermedium, qui potest esse varius: Sic ex vuis immaturis

maturis facimus acetum; ex nucibus iuglandis immaturis conditis corroborantium stomachi, ex oliuis immaturis omphacinum oleum, & condimus easdem ad suum vsum: Ex rosis immaturis Cōseruam rosarum, cucumeres quoq; non maturos condimus: Quæ omnia & his similia habent duplicem vsum; vnum intermedium, qualem narrauimus, alterum finalem, quando hęc singula maturuerunt: sic fructus arantiorum iuniores, item animalia quęcunque & vegetabilia & mineralia, antequam ad suam maturitatē perueniant, vsurpantur. An forte non licet carne vitulina, agnina, hædina, pullorum, pipionum & similium vesci, antequam finem perfectum contigerint? Annō licet granum illud argenti, quod in omnibus imperfectis, tanquam embryo in vtero suæ matris delitescit, inde eruere, antequam illa imperfecta maturuerint omnino, tum certe non tantum argenti in Germania hisce ducentis proximis annis ex mineris terræ extractum fuisset? Idem dicendum de auro latente in argento: Annon liceat ouis vesci, cum non semper adsint gallinæ maturę? Patet itaque & hasce singulas esse species, licet ad summam perfectionem nondum peruenerint, & tamen suos habere peculiares vsus.

Optimus itaque ordinauit ad optimum seu vltimum finem omnia, sed non simul & semel: Voluit quoque homines frui intermediis finibus rerum; vt præsertim patet in metallis vilioribus; quæ sunt innumerarum vtilitatum, etiamsi ad argentum & aurum quædam illorum indiuidua non perueniant: Plumbum ad tecta & alia vtensilia aquis seruandis apta: stannum ad patinas & vascula diuersa, ferrum ad robur & vim omnem sustinendum ac inferendum vt in bellis, cuprum ad promiscua opera vsurpamus: Quicquid vero ex his metallis vilioribus sub terra per naturam, vel supra terram per artem in argentum & aurū mutatum *Ad 1. Non esse optimū factum, si imperfectū.*

sit, id ad alios & preciosiores vsus reseruatur & cautiùs custoditur: sic ex seruo fit Dominus, ex figulo Rex, vt in Agatocle & multis aliis euenit.

Ad 1 speciē futuram v-nam, si ad perfectionē metalla contenderēt speciem.

Non est autem, cur verearis, si imperfecta transeant in aurum, saltem vnam esse speciem metallicam; & omnia in aurum tandem abitura: Esse diuersas formas metallorum videmus & ex vsibus eorum diuersis cognoscimus: Et quæ semel ex terra in vsum humanum deprompta sunt, illa non redibunt in terram ac mineras, vt redeant in argentum & aurum: Atque hæc est prima causa, cur non tibi verendum erit: Secunda est, quia in quibusdam tanta est heterogeneorum admixtio, vt etiamsi decies mille annos manerent sub terra, ad summam perfectionem non redirent, vt sunt cuprum, ferrum; Tertia causa est, quia immatura metalla, vt plumbum, stannum, argentum viuum & ipsum argentum non possunt in his locis frigidioribus ita ad perfectionem properare, vt in India, Arabia & aliis calidissimis regionibus, quia frigus per accidens impedit: Hinc apud nos potius hæc immatura metalla inueniuntur, quam aurum & argentum, vtpote maturiora: atque hæc cum multis partibus crudiorum metallorum permixta: Apud illos vero aurum & argentum in maiori copia, & rarius immatura: Vnde Indis argentum maxime appetitur & plumbum, quia ibi sunt rariora hæc metalla: Et hæc ad illos nos deferimus, illorum aurum à Salomonis temporibus inde exportantes: Propter has tres causas manent differentes formæ metallorum, vt semper fuerunt ab initio ad finem mundi; atque ita etiam à Creatore ordinatæ sunt, licet vnum in aliud per naturam & artem mutari possit: sic non est verendum, quod omnes homines simul & semel emoriantur, mundo relicto vacuo & nulla generatione homi-

num

num procedente, quamuis ſingula indiuidua hominum mori neceſſe ſit; quia non omnes ſimul oriuntur, nec moriuntur, ſed vnus ante & poſt alium: Idem de metallis imperfectis in aurum mutandis per naturam ſtatuendum eſt, ad quod minima pars peruenit, atque hoc non ſimul & ſemel, ſed longo tempore intermedio. Si quis hominum eſſet *Lynceus* oculis & *Mathuſalem* ætate, ac poſſet viſu penetrare ad intima terræ (veluti *Lynceus* feciſſe fingitur) vt videret primum concubitum metallicorum fumorum, & *ſederet ſemper* hæc contemplans per tot centenos annos, *ille fortè* puerilem ætatem, vt ita loquar, & infantiam metallorum attingeret, non acmen, nec virile robur: Eſt autem, vt eorum infantia plumbum, ſic virilis ætas aurum: Sed cum hoc contingere nequeat, hinc nemo ex ſenſu poteſt iudicare de his abditis & terræ infoſſis muneribus. Mirandum eſt, te, tuique ſimiles Chemiæ aduerſarios, rerum metallicarum imperitos, non adhibere fidem aliis magis expertis, nempe metallicis, & his operam ſuam dantibus: In Aſtronomicis doctrinis obſeruati ſunt motus planetarum & ſtellarum trepidationis, item axium ſeu apogæorum promotiones, quæ omnia longiſſimo tempore contingunt, ita vt vnus homo ne minimum obſeruare potuiſſet ſua ætate aut vita totus huic rei deditus: At quia alii atque alii artifices ſuas operas & obſeruationes contulerunt, hinc veros cæleſtium corporum motus locales præciſe cognouerunt: Idem factum fuit in ſubterraneis, at ſuo modo: Illa ſuperius videntur ſemper & permanent, vt indiuidua: Hæc inferius abſconduntur, & ſi videntur, mutant locum & naturam, nec indiuidua, quæ obſeruata ſunt, permanent, at deſtruuntur, vt hinc iudicium de motu naturali ſeu generatione horum ſit longe difficilius illo de cæleſtibus:

Nihilominus hominum industria cognitum est, quod hęc maneant in suis locis metalla imperfecta, sensim perficiantur, calore accedente requisito & impuritate loci non prohibente.

6. Argumẽtum negantium.

6. Argumentum contra Chemiam.

Si natura per se vel arte adiuta non potest facere permutationes in substantiis rerum, sed tantummodo in accidentibus, hinc metallorum mutationes non sunt veræ.

At primum verum.

Ergo & secundum.

Responsio Mariæ ad 6. Argumentum.

N*Ego propositionis* connexionem: quia etiamsi natura nullas faceret transmutationes, nemo tamen id arti ea de causa negare potest, quæ sæpe transcendit & superat, non solum emendat & perficit naturam, vt ex multis exemplis sæpe adductis patet, in luxationibus restituendis, panificio & similibus.

Verùm assumptionem manifestè falsam asseueramus: Quid enim in mundo frequentius, quam videre mutationes rerum, quæ corrumpuntur & generantur? At respondes, esse saltem accidentia, & non essentiam, quam mutet natura, quem delirare puto si ita loquendum, erit saltem vnum corpus & indiuiduum in toto mundo, nempe materia prima, quæ diuersa accidentia & formas accidentales in se secundum partes receperit: sed nugaris: Quid dices de Apuleio

pulcio in asinum conuerso, aut de lycanthropis, seu hominibus in lupinos artus & rabiem transformatis? Hic respondebis, saltem in iis esse accidentia visibilia & tagibilia mutata: Nec non illa diabolica esse, hic de naturæ operibus sermonem haberi: Concedo id equidem, At interim non negabis naturæ permutationes, quales sunt innumeræ ante oculos: Vna musca te conuincet, quæ fuit repens vermiculus, & postea mutat corporis formam & fit musca subviridis, quæ propagat se per vermiculos carnibus aut piscibus aspersos: In illa non solum est accidentium mutatio, sed tota natura vnius mutatur in aliam, adeò etiam, vt vix millesimus agnoscat, hanc muscam fuisse vermem talem, nisi ratione id colligat, & post experientiâ obseruet. Cætera exempla hic omittimus: An corpus canis, vermes repentes & muscæ volantes, habent vnam essentiam? Quare non dico ad muscam eiusmodi volantem, CAVE *canem*, aut ad canem, *Vide muscam*? An ouum saltem accidentibus differt à gallo gallinaceo? An semen hominis vel animalis, vel vegetabilis cuiusuis saltem distat accidentibus ab homine, animali, aut vegetabili suæ speciei, cum illa in hæc transmutentur? Sic nos non dicimus, plumbum, cuprum & reliqua viliora metalla saltem accidentibus differre ab auro & argento; sed quæque habere suas formas essentiales eodē modo, vt ouum habet suam formam propriam subordinatam, in quam forma pulli superueniat; Et vermis habet formam suam, cui muscæ forma additur ad perfectionem. At notandum, hæc naturæ exempla, si non extarent, veluti non propterea refelli possent metallicæ mutationes inter se, ita nunc cum extent, etiamsi non probent, quomodo fiant illæ, tamen ostendunt tale quid in natura non esse inconueniens aut insolitum.

Nunc Rationes meas pro Chemia producam, quarum prior, at numero quarta est, vt sequitur.

4. Ratio pro Chemia.

SI *metalla* inferiora seu imperfectiora naturali impetu tendunt ad apicem metallicæ perfectionis, quod est aurum, tum possibile est, quod quoq; subtili artificio in aurum transmutari possint.

At primum verum.

Ergo & secundum.

Antecedentis propositionis connexio consistit in eo, quod nisi in natura esset illa consanguinitas & affinitas metallorum imperfectiorum & perfectorum, tum videretur hæc potentia transmutandi magis esse violenta, quàm naturalis; nec tamen propterea impossibilis; quia etiam illæ res transmutantur apud naturam, quæ non conueniunt, vt ligna, coria & eiusmodi alia quibusdam aquis in lapidem: Iam verò metalla inter se sunt homogenea, nec heterogenea, vt illa: Et natura horum mutationem amico quodam appetitu perficit, nempe quadam circulatione & æquatione qualitatum, donec longo tempore perfectionem summam acquirant.

Assumptio verissima est ab ipsa experientia, quæ est optima rerum naturalium magistra, & traditione metallicorum magistrorum, vt iam antè demonstrauimus: Hoc argumentum vel vnicum conuincere deberet Antagonistas & ad contrariam mentem reducere: Verùm cum non videant ipsi hanc transmutationem in naturà veluti ouorum in pullos, nec sustineant labores, vt legant

gant aliorum hac de re veridicos libros, vel eant ad loca, vt audiant ab ipsis metallicis & cernant viua experimenta, adeo velut pueri, præ ignorantiâ & inexperientia, id negant; quod illis condonandum foret, si ipsi soli sese sua imperitia oblectarent; at quod ipsi ignorant, cum dicant id esse non posse, & haberi pro dolis & mendaciis aliorum attestationes, sunt nimis ridiculi & cum pusionibus ad scholam remittendi; in qua licet artes & linguas quasdam didicerint & quasi summum locum obtinuerint, in subterraneis tamen illis naturæ scholis vix priores ternas literas nouerunt, ad quas illos relegamus.

5. *Ratio Mariæ adfirmatiua pro Chemia.*

5. Ratio affirmatiua.

CVicunque metallo per naturam imperfecto & crudiori additur concoctio & maturatio calore sufficenti, id perficitur tandem in aurum.

At omnibus illis quatuor, plumbo, stanno, &c. Concoctio a natura per calorem sufficientem additur.

Ergo ea perficiuntur in aurum.

Maior constat: quia calore perficiuntur metalla & adhuc crescunt in mineris, vt omnes metallici testantur & *Mathesius in Sarepta* sua multis argumentis demonstrat, nec, vt aliquis perperam æstimare possit, ab initio mundi, ita, vt nunc sunt, condita fuerũt omnia simul & semel; Quod si quis existimet, sua opinione fallitur; quamuis non negemus, aurum quoq; in fluuiis Paradisi tum inuentũ, sacrarũ literarũ testimonio, & fortè etiam in montibus; quẽadmodũ homo & reliquę creaturę omnes tũ inceperunt, nõ per naturam, sed *Manum diuinam*: At postquam benedictio

omni

omni creaturæ facta est à Deo, tum singulæ propagari inceperunt suo modo, quædam ex semine, quædam aliter: Tum quoque ex vaporibus metalla sunt generata, quorum primus inventor fuit *Tubalcain* ante diluuium, ad cuius ætatem à principio mundi sunt aliquot secula; quo intermedio temporis spacio metalla, vt æs & ferrum apparuerunt: At nondum quid de auro ex mineris eruto legitur: Fortè hoc longiori tempore indiguit, vt generaretur, aut maiori diligentiâ, vt inueniretur: Si itaque crescunt ex mineris metalla, aut in momento ex quatuor elementis ad suas formas, in quibus offenduntur, perueniunt, aut successiue; Non in momento; Id enim miraculosum esset, vt aurum ex quatuor elementis statim perfectum appareret: & sic de aliis intelligendum: Ergo successiuè: Tempus illud successiuum est in coctione seu maturatione positum, nempe imperfecti in perfectum, crudi in maturum: Imperfecta sunt illa 4. vel etiam cruda: Perfecta & matura, vnum altero magis, Aurum & argentum: Ex quibus, vt etiam ante adductis, minoris probatio satis constat, vt non opus sit eam vlterius demonstrare.

6. Ratio affirmatiua.

6. *Ratio adfirmatiua pro Chemia.*

SI natura per se facit omnis generis mutationes, multo magis arte adiuta.

At primum:

Ergo & secundum verum est.

Connexio propositionis est vera: Quia ars, vt innumeris exemplis conuinci potest, naturam emendat & perficit: Natura 10. vel 20. oua in vno nido, gallinâ incubante, excludit

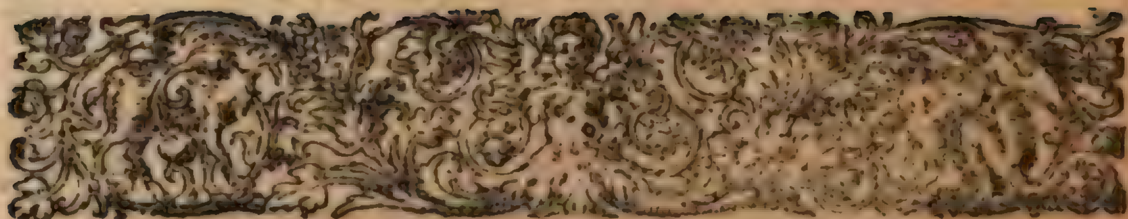
excludit & pullos inde producit: Ars autem totidem millia, vno furno, eodem tempore educit, atque in hoc naturam millies superat. Natura facit ex lignis cineres, ars ex cineribus vitrum: Idem dicendum de pane, spiritu vini, de musto ex pomis & pyris, de vino ipso, cereuisia, aceto, butyro & similibus; quæ omnia fiunt ex naturalibus operibus per artem & non per naturam: Natura quidem disponit omnia hæc in sua materia, sed inde formam non elicit in actum, nisi ars accedat & mutationes hasce causetur.

Cairi in Ægypto inde ab antiquis temporibus.

Assumptum non eget probatione, nisi cæco in naturæ operibus: Atque his acquiescere poteris.

M

3. DEMOCRITI GRÆCI SYMBOLVM.

LIBER TERTIVS.

EMOCRITVS, *qui tertius in ordine* ad Mensam Honoris consederat, videns in sese aduersarii aciem dirigi, eius ignorantiam cum audacia coniunctam, hoc est Philautiam inanem, antequam aliquid in medium proferretur, cachinno solito elusit, ipsumque caput sine cerebro, hoc quasi indicio, præmonstrauit, qui audeat VIRGINEM intactam CHEMIAM, quam ne per transennam salutauit, aut oculis vnquam notare dignus sit habitus, contumeliose excipere, iniuriis afficere & omni conuitiorum genere onerare: *Nos dum ille pulmones risu exercet, nonnulla ad eius vitam, doctrinam & gentem spectantia peruoluemus.*

PHAR-

PHARMACO IGNITO SPOLIANDA densi est corporis umbra.

Vic Philoſopho quamuis ardor diſcendi, naturæque arcana indagandi extiterit, hinc patet, quod non contentus patriæ ſuæ, ſiue totius Græciæ ſapientum doctrinis, ad exteras regiones profectus ſit: Nam non ſolùm in Ægyptum eam ob cauſam, veluti ſcientiarum omnium matrem & nutricem, ſed quoque

Democriti peregrinatio in Ægyptum & Indiam.

in Orientem longis & periculosis peregrinationibus, vbi à Persis & ab ipsis Indis multa didicit, sese contulit. Vnde propter admirabilem eius doctrinam, vt Iohan. Francis. Mirand. l. 2. cap. 2. de auro, annotat, Hippocrates illum veneratus est, vt sapientissimum virum, Thimo laudauit, Plato non est ausus incessere, Celsus magni nominis philosophum appellat: Vix vllus inter antiquos hanc authoritatem obtinuit, vt & in vita & post mortem à tot magnis & laudatis viris magnus prædicari & laudari meruerit: Causa hæc fuit, quod in scriptis, licèt ad literam obscuris, quid diuinum & abditum, omnibus exoptandum, spirârit & præ se tulerit: Patrem habuit adeò diuitem, vt exercitui *Xerxis*, hoc est, septies centenis, octuaginta millibus hominum (quod & *Pythius ille Bithynus* fecisse dicitur, qui quoque platanum auream, vitemq; nobilem illam Dario regi donauit & insuper stipendium quinque mensium, frumentumque Xerxi pollicitus est, vt è quinque liberis senectuti suæ in delectu vnus saltem cōcederetur; at barbarus & inhumanus Rex selectum eius filium occidi iussit, Plinius l. 33. c. 10.) epulum dare potuerit: Hinc fortunæ bonis liberaliter adiutus eò commodius animi cultum promouere valuit: In Ægyptum vbi venerat, ibi quinque annis moratus in intimam sacerdotum quorundam familiaritatem incidisse traditur, à quibus arcanissima quæque acceperit: Addunt nonnulli, quod ibidem Sacerdotis alicuius, DARDANI dicti, sepulchrum aperuerit, atque librum inde cum secreto philosophico eruerit, qui ipsi ad perfectam artis cognitionem consequendam multum contulerit. Quod vir hic tantus in omnium admiratione existens, Chymica scripserit & tractarit, nemo negare audeat, cum multa in hodiernum diem extent ex eius libris collecta; cuius

Democriti authoritas.

Democritus diues ex patrimonio

Democritus librum ex sepulchro Dardani accepit.

Democritũ Chymica scripsisse.

inter

inter Aristotelis interpretes Michael Psellus non solùm meminit, sed à se reuelata scribit eius arcana: A DEMOCRITO Democritia secta, quæ & Abderitica nuncupata est, originem duxit: Imo, quotquot fuere Græci recentiores post eum, qui Chymica tractarunt, ex Democriti libris sua dogmata hauserunt: Cum vero Democritus propter materiæ raritatem & nobilitatem coactus sit semper indere noua rebus nomina ac vti figuratis locutionibus, & illis, qui secundum literæ sonum intelligerent, plerumque impossibilibus visis & manifestè falsis, hinc à Cicerone & aliis quibusdam, qui in verborum superficie saltem hæserunt, nec mentem eius aut res introspexerunt, mendacii & vanitatis redargutus est; idem Mirandulanus de eo sic scribit: *Supra centum vixit annos, multa deprehendit, quæ literatorum vulgus latuere: Scribebat autem subobscurè præcepta, non quidem ea ratione, vt videri nollet Chemicæ sciens, verum vt ea præcepta consectaneis essent amicisque tantummodo nota, & ignota vulgo, proptereaque nouabat nomina, vt ab ipsis duntaxat, qui rem alioqui tenuissent, deprehenderetur: Atque hinc non possum non mirari, Hermolaum Barbarum, virum alioqui de literis benemeritum, hoc scribendi genus in Democritia schola solum damnasse & vel malignitati vel arrogantiæ retulisse acceptum: Meminisse poterat antiquitus, vsque ab Homero, diuersa rebus vnis indita nomina, & aliis superos, aliis imos dictionibus vti consueuisse, & gentium Antistites non eisdem, quibus vulgus vti solere vocabulis; nec non facile fuerat, vti recordaretur, qui certè legisse illum minimè dubito, laudatissimum & præcipuum fuisse in omni secta, quæ inter alios apud philosophos præcellentior haberetur, vt occulerent sua dogmata, apud Pythagoricos maximè, & Heraclititios: Nam illi silentio & symbolis vtebantur, hi, vt Plato scribit, ænigmatibus, & eis, qui declarationem quærerent ænigmatum ænigmatibus aliis respondebant*: Hæc ille pro Democrito: Duo

Democritia secta.

Democritus cur obscurus.

Duo genera scriptorum Chymicorum.

In Chymicis semper scriptorum genera fuisse constat, poeticum, idque antiquissimum, & philosophicum, idque eo paulo recentius. Poeticum fabulis & allegoriis contextum, mutauit non verba, sed sententiam, seu totum sensum orationis, quo vsi sunt antiqui Poetæ; inter Græcos primi vates & Theologi: Philosophicum, dictis metaphoricis & translatis à communi significatione in alienam, sæpe renouatis seu eum aliis commutatis; Hoc vsi sunt philosophi, inprimis Democritus; quo nomine nimiæ obscuritatis à causam ignorantibus accusatur: Hic Cicero alicubi de eo adfirmat, *sese non audiuisse virum maiori authoritate maiores nugas dixisse*: Ex quibus forte hoc ipsi visum est, quod Democritus perhibeatur tradere, esse quasdam aues, ex quarum sanguine commisto nascatur serpentis aliquod genus, quo comesto, auium voces alicui non ignotas fore: Ex hac figurata loquendi ratione alii hoc deduxerunt, Democritum ex sanguine quarundam auium potum suum diluisse, adhibitis aliis herbarum succis, vnde sensu arcano perceperit & intellexerit auium garritum & cum eis communicarit: Quamuis verò quamplurimis aliis eadem facultas asscribatur, vt *Thyadamæ*, *Melampodi*, *Apollonio Tyanæo*, tamen vix credidero Democritum eo loco intelligi debere, vt verba sonant, sed eum per serpentem & aues longe aliud denotasse, nempe id, quod Chymici sexcenties serpentis nomine proclamant: Vix enim allegoria quædam Chymica inuenitur, in qua non fiat mentio serpentis, tanquam primarii requisiti: Hinc serpens geminus appingitur caduceo *Mercurij*, *Æsculapio*, *Iasonis* laboribus, item *Herculis*, *Cadmi*, & innumeris aliis, Aues, seu volatilia, sunt eadem quæ Chymici volatilia nominant, hoc est, non fixa, seu corpora, seu spiritus, quæ per

Qui auium voces intellexisse dicantur.

Vide Hieroglyph. l. 3 p. 126.

serpen-

ſerpentis illius capturam & maturationem intelliguntur, hoc eſt captui humano habilia, ſeu non fugientia fiunt. Quænam ex eius ſcriptis collectanea ſeu ſparſim excerpta, extant, apud Flamellum videantur, eaque mere ſunt Chymica: Pſellus eius pleraque ſcripta legit, quæ ea aurifera eſſe omnino prædicat: Fertur Theologiam ac Aſtrologiam didiciſſe à Magis & Chaldæis: Congreſſus quoque eſt cum Gymnoſophiſtis in Æthiopia, à quibus & plurima arcana habuit: Hinc in omni philoſophiæ genere adeo profecit vt Encyclopædiam abſoluiſſe & non immerito Pentathlos ſeu Quinquertio videretur: Nam naturalia, moralia, mathematica, liberales diſciplinas, artiumque omnium peritiam callebat: Ideo *Plinius* ipſum virum ſagacem & vitæ vtiliſſimum fuiſſe refert, ſed nimio iauandi mortales ſtudio prolapſum. A peregrinatione ſua diuturna domum in patriam reuerſus, magnam patrimonii ſui reliqui partem ciuibus ſuis Abderitanis diſtribuit, ipſe concedens in hortum ſuburbanum, in quo contemplationibus naturæ ſedulus operam impendit: Nec enim ei ſolum mineralia & vegetabilia cognoſcere, eorumque proprietates rimari curæ fuit, ſed quoque animalium anatomiam exercere: Quocirca curauit ſibi omnis generis animalia apportari, quæ ipſe diſſecuit, eorumque viſcera, venas & fibras ſcrutatus eſt: quam ob rem cum Abderitani ciues, quibus percharus erat, ad eum concurrerent, idque factum, vt inauditum & inſolitum, dementis hominis eſſe putarent, ad Hippocratem medicum, tum temporis celeberrimum, miſerunt, orantes eum vt ad ſeſe è veſtigio veniret curatum ſuis diuinis remediis Democritum inſanientem: Hippocrates accedens à ciuibus eiulantibus & plangentibus, ſibi obuiam factis, rem;

Democritus varias artes didicit.

Democritus ſuis ciuibus dat magnam partē patrimonii.

Se dedidit contemplationi rerū.

Democritus inſanus aſtimatus, cum eſſet omnium ſapientiſſimus.

rem, vt sese haberet cum Democrito, edoctus ad ipsum adductus est.

Verùm cum diuinus hic philosophus Hippocratis accessus causam intellexisset, isto sermonis & rationis genere erga eum vsus est, vt Hippocrates obstupefactus in sanos Abderîtas grauissime increparit, quod sese ad istum virum à delirio vel mania curandum ablegarint, qui esset omnium sapientum sapientissimus, & à quo merito ipse in vera sapientia erudiri deberet: Causam verò sciscitanti Hippocrati, cur ita animalia dissecasset Democritus, reddidit, quia quæreret causam hominum stultitiæ, diuersi & contrarii appetitus, cur in vanitates & nugacissimas res adeò proni essent, & à virtute, verisque bonis auersi: quæ cum ab humoribus, contentis in venis vel visceribus, vel aliunde proueniat, se illam inquirere per anatomiam brutorum, cum per hominum nefas sit.

Democriti risus causa. De qua hominum vanitate & quocunque fortunæ casu mutabilibus rebus si quando audiret aut cogitaret; in risum soluebatur (sicut Heracletus eandem ob causam in fletum) vnde Gelasinus nominatus est: Totam hanc historiam ipse Hippocrates singulari libro seu epistola satis prolixè memoriæ prodidit, quæ inter opera eius lustrari poterit: Quod quidam dicant, illum cum summa inopia in hortulo iuxta suæ vrbis muros vixisse, secundum quid intelligi debet: Nam non vixit, vt potuit, si voluisset, seu tam delicate; Aliàs Abderitanis bona sua non dedisset, vt ipse extreme egenus remaneret. Nec vero id sapientis est: Absque dubio satis bonorum, non ex patrimonio, sed studio, sibi reliquum retinuit, quo opus habuit ad istas contemplationes & anatomias animalium perficiendas, & aliàs per totam vitam, quam ad cen-

tesimum

tesimum nonum perduxisse scribitur: Mundo se abdicauit ob inanitates & notas stultitiæ ac malitiæ; Ideo in loco solitario vixit vere vt philosophus: Mundum ex atomis factum, hoc est, elementa mundi ex indiuisibilibus substantiis constare, docuit, cui sententiæ, nisi nimis absurda ab Aristotele & Peripatheticis proclamata esset, fortè & sui forent suffraganei & asseclæ: Fernelius in præfatione in vb. de abd. rerum causis illi maximè fauet & fortè cum experientia multarum rerum optime conuenire arbitratur: Quod plures mundos eosque corruptibiles fuisse ac futuros *dixerit*, id pro ingenii magnitudine & libertate illi condonandum erit: Nos Christiani præter hunc mundum, alios ignoramus, nisi Microcosmum hominem, aut mundum post hanc mortalitatis vitam omnibus transactam, intelligibilem: Cicero libr. 5. Tusculan. narrat Democritum se occæcasse vt naturæ secreta subtilius rimaretur: Quæ causa an sit sufficiens & philosopho digna, non video: Noluit solem, cælum & terram intueri? Annon ab his post Deum omne bonum habuit? Alii causam paulò probabiliorem adferunt, quod nimirum aureo speculo politissimo ad radios solis posito sibi præstrinxerit aciem oculorum: Forte ipsa longæuitas & continua lectio, sensum oculorum, vt fieri solet, omnium primò sustulit: Vidimus enim Vetulam Gedani in Borussia (quæ in Liuonia vixerat, licet in Misnia nata) centum triginta aut circiter annorum, Hæc oculis sensim euanescentibus supra triginta annos lucem non viderat, vix enim lacunæ oculorum animaduerti potuerunt, cute solida & plana iis obductis; Nec totidem aut pluribus annis pedibus vsa fuerat, qui quoque (mirabile dictu) decrementum adeo passi fuerant, vt vix pedibus humanis similes essent; quamuis ipsa mulier optima vtebatur ratione & voce expedita tanquam 40. fuisset

Democriti ætas.

Democriti opinio de atomis.

Democritus plures mundos statuit.

Democritus dicitur se occæcasse.

Quod longæuitas per se quibusquam primo visum adimat.

ſet annorum: Cum vero de tanta longæuitate eius (quæ à duabus mulieribus portata oſtiatim ſtipem quærebat) dubium eſſet, quæſiui de quibuſdam hiſtoriis ante centum annos, quod ſcirem, à Magiſtris Crucigeris in Liuonia celebratis, quas illa ordine cum omnibus circumſtantiis enarrauit, cum ibi locorum tum degiſſet: In ætate igitur tam grandi non videtur opus eſſe, viſum eliminare, cum ſenium vel oculos denſos reddat, vel omnino tollat: Præterea & hoc admirabile eſt in eo, quod, cum huius vitæ, veluti ſatur, tædium cæpiſſet, ſeque inedia ad mortem vſque macerare inſtituiſſet, ſororis precibus ſollicitatus, ne ſua morte, filiæ mox nuptum elocandæ gaudia nuptialia in nænias funerales conuerteret, totamque familiam cognatorum perturbaret, ipſe morigerus, panis recentis halitu naribus admoto ſpiritus vitales aliquamdiu reſtaurauit, nec cibo nec potu aliquo aſſumpto, donec nuptiale tempus tranſiiſſet, quo præterito, panis halitu remoto, mox expirauit: In cuius præclari viri morte & vita id dictum veriſſimum comprobatur, quod ex hac vita tanquam ex ſcena ſeu cœna abeundum: Cum enim ſpectatores fuerimus Comœdorum, diuerſas res & perſonas, reges, ſtultos, mulieres, diabolos, regna, bella, gaudia, iocos, cantus & eiuſmodi innumera alia producentium, tandem poſt paucas horas adeo defatigati & ſatiati iſtis ſimulatis laruis & fictis factis videmur, vt theatro egredi voluptati ſit: Eodem modo cum in cæna optimis cibis refecti ſumus, & benè potu repleti, omnis ciborum gratia perit, appetitus diſparet, & tandem abeundi deſiderium cuiquam obuenit: Qui igitur ad tam decrepitam ætatem perueniunt, abſque dubio mundo valedicere, ſeſeque abdicare in votis habent.

Democritus inedia, vita satur, mundo valedixit.

Vita humana cui rei similis.

Vnde

Vnde Cato maior apud Tullium, *Quod si*, inquit, *mihi à dijs immortalibus detur vt repuerascam & in cunis vagiam, valde recusem: Nec vero velim, quasi decurso spatio à meta ad carceres redire*: Apud Abderam templum fuisse Iasoni Heroi sacrum, qui vellus aureum domum reportarit, (vti tradunt) nihil aliud denotat, quam viros sapientes & diuites benè intellexisse, quid sibi vellet Aureum vellus, nempe à doctrina Democritica non alienum: Cuius templi an DEMOCRITVS fundator fuerit, an alius pro certo non asserere possumus. *Templum Iasoni dicatum apud Abderitas.*

TRIBVS GRÆCORVM.

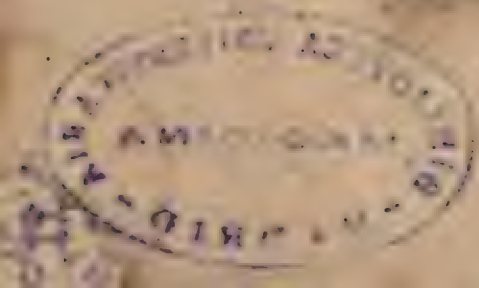
DEMOCRITO *Græcorum* Primati Abderitano ex Thracia oriundo ORPHEVS, itidem Thrax, proxime adiungendus venit, non tam propter communem patriam, quam quod hic Græcorum omnium primus doctrinam Chymicam, cum multis aliis scientiis, ex Ægypto in Græciam attulerit, quasi primus Antistes, Sacerdos, Theologus, Vates, Legislator & Doctor totius Græcorum nationis: Ipsum in Ægyptum migrasse eo tempore, cum reges mitiores aduenas desinerent contumeliose tractare aut ex finibus sui regni relegare, circiter annum mundi 3278. cum Psammitichus regnare cœpit, aut, quod verisimilius est, Cheopis tempore, circiter annum Mundi 3060 rationabiliter concludi potest; Nam longe ante *Pythagoram* (qui *Amasis* tempore & Polycratis Samii tyranni, circiter A. M. 3390. ex Ægypto rediit) & Olympiadum initium (quod incidit in A. M. 3189.) Orpheum petiuisse Ægyptum ea ratione constat, quod Græci nec festa, *Orpheus, primus Chymiam cum religione ex Ægypto in Græciam attulit.* *A.M. 3060*

N 2 nec

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA
MEDICINA
MADRID

nec ludos vllos ante Dionysiaca ab eo instituta habuerint: In tempore etsi sit aliqua differentia, tamen heroico seculo, cum nulla æra definita esset annorum subsequentium apud Græcos numerandorum, id contigisse certissimum est: Quæ vero in Ægypto didicerit & secum in Græciam apportarit, nos in Hieroglyphicis multis in locis copiose demonstrauimus; vnde huc potiora saltem & ad rem spectantia producemus. Diodorus Siculus libr. 2. cap. 6. *Nunc, inquit, qui Græci sapientia & doctrina præditi, in Ægyptum priscis temporibus transierint, vt leges & doctrinam illorum perciperent, recensebimus: Scribunt eorum Sacerdotes in sacris contineri libris, transisse primum ad Ægyptios* ORPHEVM, *Musæum, Melampodem, Dædalum, Homerum Poetam, & Spartanum Lycurgum: Deinceps Solonem Atheniensem, Platonem Philosophum ac Samium Pythagoram: Eudoxum quoque Mathematicum, ac* DEMOCRITVM *Abderitem, & Inopidem Chium: Omnium vero monstrantur vestigia, quorundam imagines, nonnullorum loca, tum ab eis, tum à doctrina, quam secuti sunt, denominata: In Ægypto certe perceperunt omnia, quæ illos apud Græcos admirabiles fecere: Nam Orpheum hymnos deorum plurimos, orgia & inferorum fictionem attulisse tradunt, Osiridis sane ceremonias & Dionysij easdem esse, similesque esse Isidis Cererisque, nominibus tantum differre: Impiorum vero pœnas & campos Elysios & statuarum vsum ab Ægyptiorum sepulchris sumpta introduxit: Mercurium quoque secundum antiquos destinantem finxit mortuorum animas. Erat mos Aegyptijs Apis corpus reducentem aliquid prope adstanti Cerbero abscissum porrigere: His ab Orpheo ad Græcos traductis, Homerus Orpheum imitatus idem in suo poemate scribens ait, Mercurium Cyllenium animas Heroum euocare, habentem virgam in manibus*, Hæc Diodorus, qui ante natum Christum anno 55. aut circiter Ægyptum perlustrauit: De parētibus Orphei ambi-

Qui Græci in Ægyptū doctrinæ gratia migrarint.

A M

ambigitur, aliis illum Calliopes & Apollinis (qui nunquã in rerũ natura fuerũt, nisi fictione philosophica) filium statuentibus, aliis Oeagri. At propter canendi aut rerum variarum scientiam, carminumque dulcedinem sequentes poetæ his eum donarunt parentibus; vnde & à Mercurio illi lyram administratam dicunt, at alii à patre Apolline, qua ipse feras, saxa, arbores, volucres attraxerit, fluuios in cursu firmarit, inferos adierit ad Eurydicen vxorem inde reducendam, redieritque: Ipse primus de Vellere aureo allegoriam pulcherrimam descripsit, vbi nempe in Argonaut: *Cætera*, inquit, *narraui, quæ vidi, vt Tænura adiui*

Vmbrosa Ditisque domos & tristia regna

Confisus cithara, vxorisq; coactus amore.

Quid verò per aureum vellus intelligi voluerit, iam cuilibet notum ex hieroglyp. libro secundo, & iis, quæ superius dicta sunt: Bacchi sacra seu Dionysiaca, & quæ Orphica ab illo dicuntur, Thebis primus instituit pro cultu quodam religionis; vti omnes scriptores de eo attestantur, & inter cæteros Lucianus Dialogo de astrologia: qui, *Orpheus*, inquit, *Calliopes & Oeagri filius prior omnibus Bacchi sacra in Græciam introduxit, primusq; in monte Bœotiæ Thebis sacra illa, quæ Orphica vocata fuerunt, instituit*: Quod in his sacris à mulieribus discerptus sit, eiusque membra per agros sparsa, vt à canibus deuorarentur, fabulosum est à poeta quodam illi inimico affictum: cum alii aliam mortis causam, vt mox dicemus, ei assignent: De sacriis Dionysiacis, quod omnino sint chymici instituti, abundè libro quarto hierog. demonstrauimus: Pausanias in Bœoticis de Orpheo testatur, *quòd multa humanæ politicæque vitæ vtilia inuenerit: Nam & Deorum initia & vniuersam Theologiam primus aperuit, & nefariorum facinorum expiationes excogitauit, nec non mul-*

Orphei parentes.

Orpheus de vellere aureo scripsit.

Orpheus Bacchi sacra instituit Thebis.

Sacra Dionysiaca esse chymica.

ia morborum remedia adinvenit, vt ipse Argonauticis de sese scribit his verbis:

Dicere fert animus, quæ nunquam tempore lapso
Dixi, cum Bacchi, cum Regis Apollinis actus
Sum stimulo, horrenda vt narrarem spicula, & idem
Fœdera cum superis mortalibus atq; medelas.

Orphei Medicina.

Quibus versibus tectè innuit, quod Medicinam quãdam Apollineam habeat (cum Apollo reuera sit Medicinæ chymicæ author) qua mortalibus in morbis succurrat: Preterea ipse, se rerum chymicarum & naturalium fuisse scientissimum, declarat libris physicis à se scriptis, quos recẽset in initio Argonauticorum: nempe *de elementorum inter se generatione mutua, de vi amoris in rebus naturalibus, de lapillis,* vt reliquos prætereamus: In quo vltimo libro ipse satis exprimit non consideratis cæteris omnibus eius scriptis allegoricis & festis institutis, quæ sit eius mens de MERCVRIO; Nam dum homines ad studia adhortatur, eos ad Mercurii speluncam ablegat, omnium bonorum & commodorum plenam his carminibus.

Orphei libri de rebus naturalibus.

Orpheus ad Mercurii antrum adhortatur homines.

Ὃς δέ κεν ἀνθρώπων πεπνυμένον ἦτορ ἀνώγει
Ἐς πολυκράτοιο ἄντρον ἐπελθέμεν Ἑρμείαο,
Ἔνθ' ὅγε παντοίων ἀγαθῶν κατέθηκεν ὅμιλον
Αἶψά κεν ἀμφοτέρῃσιν ἑλίατε πολλὰ κομίζων
Οἴκα δ' ἀποστείχει, προφυγὼν πολύδακρυν ὀϊζύν.

Hoc est,

At quemcunq; virum ducit prudentia cordis,
Mercurij ingredier speluncam, plurima vbi ille
Deposuit bona, stat quorum prægrandis aceruus:
Ambabus valet hic manibus sibi sumere & ista
Ferre domum: valet hic vitare incommoda cuncta.

Quæ

Quæ carmina satis conuincunt quare Orpheus scripserit de Vellere aureo opus Argonauticum, omniaque alia peregerit: Qui enim velit particeps fieri multorum bonorum, antrum *Mercurij* adeat, hoc est *Tænara, Inferos, Plutonia* regna (subterranea enim & metallorum diuitias Pluto sibi vendicat, vt *Neptunus* mare & *Iupiter* cœlum ex diuisione mundi) & quod inde apportabit ambabus manibus, Chymici operis erit initium hac subiectum, quo præparato, valebit & morbos curare & alia fortunæ incommoda vitare: Non opus erit hunc Orphei clarissimum locum dilucidius explicare, cum per se satis resplendeat, chemiæque vt verissimæ, sic antiquissimæ lucem longè latéque præbeat. De obitu Orphei, (præter opinionem ante dictam) sunt qui eum fulmine ictum concidisse tradant: Verum Pausanias in Bœoticis & Cæl. Rhod. lib. 18. cap. 22. longe aliter de eius morte scribunt; nempe in hunc modum: *Orpheus sepulchrum habuit in Olympo monte Magnesiæ in Asia, non procul à Libethra vrbe: Libetriis olim responsum datum est oraculo Liberi patris, quod erat in Thracia, illorum vrbem subuersum iri [illegible] [illegible], a sue, quando Orphei ossa solem inspexissent. Erant enim Orphei reliquiæ conditæ in columna quadam, quæ imminebat viæ ducenti à Dios Hiero (quod est oppidum Ionicum inter Lebedum & Colophonem, teste Stephano) in Olympum: Accidit aliquando, vt pastor quidam ad Orphei tumulum recubans dormiret, atque in somnis versus cantaret suauissime: Eius vocis dulcedine & harmonià capti rustici, qui in vicinia colebant agros, relictis stiuis & operibus agrariis magnâ contentione ad cantorem concurrerunt, qui cum inter se certarent, qui propius accederet ad pastorem, dum sese mutuo compellunt & trudunt, columna illa pulsibus crebris agitata corruit, vrnaque illi imposita, qua Orphei continebantur ossa, fracta est: Et reliquiæ sepulti sunt humi sparsæ, nudatæ, & Soli expositæ. Nocte sequente [illegible], sus, torrens ex Olympo fluens*

Hic loco Orpheus [illegible] nis [illegible] allegoriam explicat.

Orphei obitus & sepultura, in olympo.

fluens tantâ aquarum violentiâ abundauit & deuolutus est tanto impetu in subiacentem agrum, vt Libethriorum mœnia deiecerit, domosq́; subuerterit, & habitatores omnes submerserit. Macedones euersa Libethra Orphei ossa diligenter conquisita & intenta Dion transportarunt & illic honorifico sepulchro tumulauerunt.

LINVS. *Linus* à quibusdam Orphei præceptor traditur, *vt & Thamiræ & Herculis, Apollinis & Terpsichores filius*, aut vt alii dicunt, *Mercurij & Vraniæ* Musæ, Lyricæ poeticæ peritissimus: Huius & Orphei meminit Virgil. Ecl. 4.

Non me carminibus vincet nec Thracius Orpheus,
Nec Linus huic mater quamuis, atq́; huic pater adsit,
Orphei Calliopeia, Lino formosus Apollo;

Verum hi parentes, vt Orpheo, sic Lino attribuuntur à poetis posteris, eandem & dictam ob causam: Fuit autem Linus poeta antiquissimus, qui fertur primus à Phœnice ad Græcos literas attulisse: Alii narrant eum Thebis genitũ, *scripsisseq́; de mundi generatione*: Itẽ de solis & lunæ cursu, a-

Lini scripta nimaliũq; & fructuũ generatione, qui in principio omnia simul nata dixit. Hunc quoque rerum naturalium perfectam cognitionem habuisse, ex omnibus circumstantiis elicimus, hoc est, parem in arte fuisse Orpheo, cuius præceptor celebratur.

Musæus. *Musæus*, antiquissimus quoque poeta fuit, qui non, vt alii fingunt, Argonautas comitatus est reuera, sed vt ipse Orpheus, allegoricè intelligendo: Quia vnus fuit ex iis, qui in Ægyptum doctrinæ gratia migrarat, indeq; eadem arcana, quæ Orpheus secum attulerat: De eo, qui Orphei tempore vixerit, nobis sermo est, non de aliis eiusdem nominis poetis: Is ab aliquibus Eumolpi filius traditur, patria Atheniensis, ab aliis pater: De genealogiâ eius & Eumolpidarum paulò post: Hic sufficiat nobis retulisse, eum virum fuisse omni doctrinarum (quas ex Ægypto

vna

vnà cum chemia hauserat; genere instructissimum, qui meruerit inter primos Græciæ Heroas, Orphei sequaces, numerari.

HOMERVS, poetarum ingeniosissimus, qui omnium prædecessorum suorum fictiones & allegorias duplici sui poematis volumine, *Iliade & Odyssea* longè superauit: Cum enim, vt ante dictum, apud *Aegyptios* aliquandiu vixisset, quam plurima de Diis Ægyptiorum Hieroglyphicis, deque heroibus, legibus & institutis mutuatus operi suo inseruit: quod cum in hieroglyph. nostris l. 6. ad chymicam veritatem reduxerimus, nihil hic de eius vita aut laboribus tradituri sumus, quò lectorem candidum ablegatum volumus. *Homerus.*

Solennitatum apud Græcos in honorem Dei & memoriam Chymiæ institutarum ab Authoribus chymicis enarratio.

ELEVSINIA SACRA ex his sunt omnium magis conspicua, quæ in Eleusio oppido, Atticæ ditionis, non procul ab Athenis sito, instituta fuerunt; Thesmophoria quoque dicta in Cereris & Proserpinæ honorem: Herodotus non a Græcis sed ab Ægyptiis originem ducere scribit: Diodorus quoq; *Sacra*, inquit, *& mysteria eius Deæ* (Cereris) *tunc in Eleusina suscepta, quæ eadem & penes Aegyptios celebrantur:* De primis authoribus & causis huius solennitatis scriptores non conueniunt: Communior sententia est, quod *Ceres* iuuerit *Athenienses* frumento in magna annonæ caritate, Erichtheo regnante, à quo illi deæ hic honos habitus sit: Aliorum opinio est, in *Eleusi* regante *Eleusio Cererem* ab eo hospitio susceptam pro munere ipsi ostendisse omne genus agriculturæ, & Triptolemum recens natum, interdum la- *Eleusinia sacra.* *Diuersa opiniones de institutione Eleusiniorum.*

cte diuino nutriuisse, noctu sub igne fouisse, vnde optimè incremẽtum sumpserit; at Eleusio interueniente noctu eã aufugisse, & Triptolemo currum, quem serpentes alati traherent, dedisse, quo ille vectus per totum terrarũ orbẽ frumentorum vsum hominibus indicaret. Herodotus vult à Danei filiabus in Græciam hæc festa translata fuisse. Quæ omnia cum allegorica reuera sint, simul vera esse possunt, si historica, nullo modo. Ipsi sacerdotes & Ceremoniæ satis conuincunt primos authores & causas institutionis. Omnes sacerdotes, qui præerant illis sacris EVMOLPIDE erant ab vno descendentes. Androtio l. 2. de Sacrificiis. *Nam Eumolpum*, inquit, *fuisse præconẽ, ex quo nascitur Eumolpus, ex hoc Antiphemus, ex hoc Musæus poeta*, (cuius ante meminimus) *Ex hoc Eumolpus*, QVIRITVM *Sacrorum demonstrauit, atque functus fuit Sacerdotio.* Hæc ille: Eumolpidanum horum sacrorum præsidum meminit *Aeschines* in oratione contra Ctesiphontem, quos Ægyptii generis fuisse *Diodorus* refert, vt supra quoque insinuauimus. Quod verò ista fuerit consuetudo, vt soli *Eumolpidæ* sacris Cereris initiarentur, essentque eorum sacrorum sacerdotes, testatur Sophocles in Oedipode, in colono, his verbis:

Eumolpidæ Sacerdotes perpetui Eleusiniorum sacrorum.

Cum Aurea claue in lingua Eumolpidæ.

ὧν καὶ χρυσίοι
Κλῄς ἐπὶ γλώσσᾳ βέβακεν
προσπόλων εὐμολπιδῶν.

Hoc est,

Quorum & aurea Clauis in lingua constitit
Sacerdotum Eumolpidarum:

Eusebius ex Clemente obscurè quædam docet, quæ in Eleusiniis arcanissimis continerentur. *Quidam*, inquit, *aiunt Melampodem Amythannis filium ab Aegypto in Græciam luctum Cereris solenniter celebratum reportasse: Ceres peperit, educatur puella: Perephatten nonnulli appellant, cui Iupiter, qui genuit, Draco factus coniungitur. Et mox: Peperit & Perephatte Tauri formem filium*

Nota contenta ... in ... Eleusiniis.

Itam. Vnde poetæ quidam Taurum laudant Draconis patrẽ, & Draconem rursus Tauri patrem, & in montem arcana hæc facta, ducentes pastoralem stimulum celebrabant, &c. Strabo l. 10. & Seruius 4. Aeneid. omnia fere sacra Orgia esse à Græcis dicta perhibent: *Imagines in illis sacris deorum hæ fuerunt:*

CREATORIS, *quam gestabat Antistes Hierophantes:*

SOLIS, *quam Facifer;*

LVNAE, *quam minister ad aram,*

MERCVRII, *quam præco sacrorum.*

Imagines in Eleusiniis visitatæ res sunt Chymicæ.

Ex hisce quilibet rationalis facile colliget Eleusinia sacra à Chymicis instituta primitùs, & postea longa serie per multa secula continuata à summa castitate corporis, animique puritate notis, nec enormi vitio maculatis esse celebrata, vt historiæ demõstrãt, & l. 4. Hierogl. copiosissime apparet.

SAMOTHRACIA *Solennia* Chymicæ quoque institutionis fuisse verisimile est, quibus si quis initiatus fuerat, credebatur inter turbulentissimas tempestates omnino seruari: *Erat autem mos initiandi in Cabiris*, atq; deorum nomina, quos nominare nefas erat, ista fuerunt: AXIOERVS, AXIOCERSA, AXIOCERSVS: *Erat autem Axioerus Ceres, Axiocersa Proserpina, Axiocersus Pluto*, quibus quartus accedebat CASMILVS, *qui erat Mercurius*, vt scripsit Dionysiodorus. Inter cæteros deos, Cabiris quoq; Samothracibus Alexander Magnus in India ad Hypasin fluuium inscriptionem in marmore reliquit, quæ ad Apollonii Tyanæi ætatem ibi perdurauerat: Dicitur autem Cætera fuisse *Protes* filia; quæ ex *Vulcano* tres *Caberos* genuit, totidemque nymphas *Caberides*, quibus omnibus dicata fuisse templa, Author est Strabo lib. 10. Hos omnes Deos deasque antiquorum Chymicorum fuisse artis requisita ex ante, & alibi dictis iam satis est exploratum: Eadem itaque causa fuit, cur nefas foret hos quatuor deos nomi-

Samothracia solennia.

Deorum nomina, quos nominare nefas esset.

Cabera quæ.

narc aut alicui indicare, quæ Eleusiniæ solennitatis, Ægyptiorumque arcanorum, silentio perpetuo tegendorum habebatur. Non mirum *Vulcanum* genuisse filias tam honorandas, vt illos prophanis nominare nefas fuerit: An *Vulcani* filii, si quis preces & solennitates debitas illis fecisset, homines inter turbulentissimas tempestates seruare potuerint? Sane idem hic honos *Vulcano* præstatur, qui ab Ægyptiis, ipsi preciosissimum & præcipuum totius Ægypti templum, nec non Reges sacerdotes, dicantibus.

Vulcanus honoratus in filiis.

Vulcano communis ARA *fuit Athenis* in Academia cum *Prometheo & Pallade*; certè sapientiæ habit[illegible] mysticam causam esse tradunt.

Lampadophoria.

Lampadophoria in horum trium deorum *Vulcani, Mineruæ & Promethei* gratiam primitùs instituta fuisse Athenis ab artifice chymico tam certum est, quam quod certissimum: Vulcanus quis sit, cuilibet ex lectione authorum vel superficiali notum est, sic & Pallas; Hæc ex cerebro Iouis nata, Vulcani securi obstetrice; narratur: Ille, licet deformis & claudus, *Ioue* tamen & *Iunone* parentibus progeneratus: Hæc sapientiæ & ingenii subtilitati præest, ille artibus fabrilibus, ipsique igni, pro quo sæpe intelligitur & sumitur: *Prometheus* vero est quasi mentis præmeditatio qui Deus fabrilibus artibus & igni quoque sese immiscet; Nam ignis inuentio nunc ipsi, nunc Vulcano attribuitur De eo sic Æschylus: *Quid proferam*, inquit Prometheus, *quot commoda educta per me sunt humi latentia: Ferrum, vel argentum vel aurum vel quis æs ni mentiatur, repperit, quis me prior? Nemo profectò, ni velit mentirier: Artes repertæ quæque sunt Promethei.* Lampadophoria quæ fuerint & quo ritu obseruata vel vnico illo prouerbio innotescit: *Lampada tibi in cursu trado.*

Vulcanus quis.

Prometheus quis.

Olympica

OLYMPICA *Certamina* quibus generibus ludorum, temporibus, iudicibus, pancratiastis, victoribus, aut in quem vsum publicum olim, non procul à monte Olympo, prope Pisam ciuitatē in Eliensium regione celebrata sint, de eo nobis hic nulla quæstio agitatur, siquidem hoc aliunde inquirendum erit. Verum quod ab Authoribus philosophus, Chemiæ peritissimis, leui quasi principio, in honorem Creatoris, artisque, ab eo concessæ, mentionem inchoata & ordinata fuerint, id nobis persuasum habemus diuersis ex circumstantiis, quas licèt alibi copiose considerauimus, nempe lib. hierogl. 4. tamen hic succinctè producemus: Quatuor sunt opiniones de authoribus horum ludorum institutionis; ex quibus duas vtpote nullo fundamento innixas reiicimus, nempe à Dactylis Idæis aut Iphiclo eos incepisse, quas iam alibi refutauimus: At quod alii dicunt, ipsum Iouem hæc certamina instituisse deuictis Titanibus, in quibus Apollo Mercurium cursu superauerit & Mars vicerit pugillatu, veritati magis consentaneum, dummodo allegoricè intelligatur, videtur: Aut, quod Hercules Alcmenæ filius post debellatum Augiam Elidis regem, qui Solis & Iphiboæ filius dicebatur, quoniam sibi promissam mercedem ob fimi boum purgationem, non accepisset, ex Elidis populationibus & præda certamen hoc Ioui Olympio, instituerit, vnde Olympicum nominetur, probabile est: At cum Iouis certamen cum Titanibus, vbi Dionysius discerptus fuit & Pallas cor eius palpitans ad Iouem detulit, nihil aliud sit, quam materiarum coniunctarum in se mutua actio & commotio, de Chymico subiecto duntaxat id accipimus: De Apolline & Mercurio, quales sint dii, nempe Chymicis proprii, ad nauseam à nobis & aliis demonstratum est: Si Apollo Mercurium cursu vicerit, solutio operis rite facta est, Titanesque cum Ioue

Olympica certamina.

Olympica in Chemiæ honorem instituta.

Apollo superauit Mercurium cursu.

Iouis certamen cum Titanibus quid sit.

confligent, & finis belli & operis, profligatis Titanibus, mox apparebit: Sic si ad aliam intentionem respiciamus, & illa Chemiæ propria est: Hercules enim vt est ipse Artifex, corpore animoque vegetus (cuius diuersi præceptores fuere, Chiron in Astronomicis, Castor, Autolycus, Harpalycus, Eumolpus in musicis, Linus in literis, Rhadamantus & Amphytrio) sic eius varii labores sunt conatus multiplices & exercitia innumera, quibus irretitur & implicatur ille, qui cum Hercule tandem clauam, fælicis euentus gratia, Mercurio dicare & offerre, hoc est, optatum operis finem consequi, velit, Cætera, vt nimis longa prætereeam, non absque causa Herculi purgatio Augiæ stabuli à fimeto trium millium boum spacio vnius diei imponitur; quippe quod eiusmodi labor nulli, nisi Herculeis viribus, conuenerit. Boues Augias Solis filius ex patrimonio acceperat: Solem enim perhibent Augiam & AEætam habuisse filios, Ex quibus vnus Vellus aureum Iasoni, superatis periculis, obtinendum exposuit, alter boues aut eorum decimam partem, nempe 300. peracto labore, Herculi promisit: Ita Solis filii cum Chironis discipulis semper habent, quod agant propter oues & boues: Ille laboriosus artifex, alter medicus (Iason enim nil nisi medicus), vterque Chymicus est: At puto neminem adeò fatuæ mentis fore, vt credat vel minimam partem dictorum historica fide niti, quamuis Ethnici omnia illa lubentes suæ religioni consentanea pro indubitatis acceperint. Sol equidem nihil aliud est, quam Chymiæ subiectum, Apollo aliàs dictus, qui cursu victor præ Mercurio euasit; Et quicquid ibi per vellus aureum arietis denotatur, idem hic per boues à fimeto, hoc est, heterogeneis purgandos,

Hercules quis.

Herculis 8. præceptores.

Herculis labores quid.

Hercules & Iason Chironis discipuli.

dos, ſubintelligitur: In hoc ſterquilinio noſtra materia reperitur; Hic eſt fimus noſter, quem vide, vt bene agnoſcas, antequam abiicias, hoc eſt, vt boues bene paſcas in ſtabulis, antequam de Herculis hoc labore cogites.

PYTHIA à *Pythone*, *ſeu Typhone*, ab Apolline ſagittis interempto, vt contabuerit, denominata, ſatis declarant quid ipſa ſibi velint, ſeu à quo & in quem finem inſtituta ſint: Ne vero quis exiſtimet, *Pythonem* fuiſſe aut draconem ingentem & noxium iſti regioni, aut latronem horribilem: Hæc enim non ſunt eo laboris aut honoris precio digna: Serpens ille eſt ingens ſeu Draco, quem Apollo Chymicus ſuis ſagittis, calore putrido operante, figere, interficere & ad putredinem vſque, quæ in nigro colore apparet, redigere debet. Quos ludos cum artifex quidam ad exemplum Olympicorum inſtituiſſet, poſtea continua ſerie à ſequentibus ſtatis temporibus, & locis celebrati ſunt: Cæteris, vtpote Iſthmiis & Nemeis, ſic prætcritis. *Pythia.*

PELOPIDAE, *Pelopis filij*, *Atreus & Thyeſtes*, in hiſtoriis & poetis paſſim commemorantur, tum propter propria ipſorum facta, tum patris & aui: Quamuis autem pleraque fabuloſa iis adficta ſint, (vti Orpheo & aliis, quo ad parentes & obitum) tamen ſubeſſe iis quandam hiſtoriam veritatem ex multis indiciis colligimus, Tantalus, qui pater Pelopis eſt, filius Iouis ex Plote nympha exiſtimatur, at fictione Poetarum: Pater TANTALI verus etiamſi ignotus maneat, hoc ipſi rei & perſonæ detrahere nihil debet; Superius lib. 1. ſub Brachmanum Indorum collegio, TANTALI *Pelopidæ.*

eiuſ-

Tantali phiala.

eiusque phialæ mentio facta est: Quocirca illum pro sapientissimo viro, Chemię perito, habuimus: Nunc Pelopidas, hoc est, eius filium & nepotes ab eo eandem scientiam in agni pelle exaratam quasi hæreditariò accepisse subodorati sumus.

Qui cocti iuuentuti restituti fingantur.

Si quis ipsius Tantali, deos conuiuio excipientis; filiumque Pelopem membratim concisum pro carne alia apponentis, historiam allegoricam consideret, primo aspectu Chymica subesse arcana videbit; cum tale quid in antiquorum monumentis, quæ Chymica esse demonstrauimus, sæpenumerò occurrat; vt quomodo Osiris ab Iside, *Bacchus seu Dionysius à Nymphis, Iason à Bacchi nutricibus, Æson à Medea cocti* dicuntur & iterum iuuenes redditi: At cum hæc alibi copiose sint tradita, saltem vnius Francisci Pici Mirand. verba de Pelope & Pelopidis, quæ l. 2. c. 2. de auro habet, proferemus: *Sic*, inquam, *nonnulli interpretantur Atrei nuncupandum agnum, arietemuè, vt descriptam auri faciendi potestatem lectoribus insinuent: Nam Atrei & Pelopis opes ex metallis fuisse, scriptum reliquit Callisthenes Olynthius, Aristotelis & discipulus & consanguineus.*

Tantali diuitiæ ex Chemia.

Et lib. 3. c. 1. *Nec defuere*, inquit, *qui* TANTALI *quoque diuitias tulerint acceptas Chemicæ compositioni, descriptæ in pellibus agni: Vnde sit & Pelopis filij, & Pelopidarum regnum longe lateque propagatum, vt hinc absonum visum non sit, quæsisse Thyestem natu minorem Pelopis agnum, hoc est, in agni pelle faciendi auri compositionem exaratam, quam in arcanis habuerit natu maior Atreus, extorseritque Thyestes ab vxore fratris cognitæ stupro, ex quo & odia & cruentissimæ Cœnæ Tragediæ: Meminerunt huius rei quanquam obscuro velamento & antiquissimi poetæ, & Cicero, Seneca & Papyrius.* Hæc ille.

Quæ à Tantalo ad nepotes eius Atreum & Thyestem allegorica referuntur, inde patet, non absque causa efficta esse:

esse: At quæ sequuntur, de Ægystho Thyestis, ex filia Pelopeia filio, quomodo ipse patruum Atreum, eiusque filium Agamemnonem trucidarit, Clytemnestrâ Agamemnonis vxore ductâ, ipseque post ab Oreste vna cum Clytemnestra, matre Orestis, interfectus sit, poetarum licentiæ asscribenda videntur: Nobis satisfaciat, demonstrasse *Pelopidas* à *Tantalo* artis scientiam accepisse, vnde *Tantalus* dicitur punitus, quod deorum arcana aperuisset, apudque inferos pæna perenni sitis famisque torqueri, cuiusque nepotes in mutuas cædes & lanienas ruerunt, donec breui omnes *Tantalidæ* interierint: Nam, vt vulgo dicitur, *De malè quæsitis non gaudet tertius hæres*: *Tantalus* enim filio *Pelopi* dum arcanum communicauit, hic quidem ad regnum promotus est, at nepotes non diu id possederunt: Vnde coniiciendum, quod veteres illi *Brachmani*, iis, quos in artis societatem, amicitiamque acceperint, ex Tantali phiala perpetuum liquorem propinarint, in symbolum, quasi præstito sacramento, perpetui silentii; quod nisi purè fideliterque seruarent, quód tum *Tantali* pæna garrulæ linguæ impendere debeat: Idem *Ægyptij per Harpocratis* simulachrum in sacris *Isidis & Serapidis* exprimere voluerunt, quod digito labris impresso, admonere videbatur, vt silentium fieret.

Tantalus punitus, quod deorũ arcana aliis aperuerit.

Cur Brachmana ex Tantali phiala biberint.

Ægypti Harpocrates.

PYTHAGORAS inter philosophos Græciæ primus fuit, qui, vt erat discendi cupidus ac laboris inuicti, in Ægyptum traiecit, Amasidi Regi commendatus à Polycrate Samio, vbi multa didicit, mores, ritus ac Theologiam Ægyptiorum, quæ Chemiam sibi coniunctam habuit, diligentissime perscrutans: Vnde Babylonem profectus est, vt Chaldæos inuiseret, à quibus syderum cursus, eorumque in genituris hominum effectus edoctus est. Pri-

Pythagoras primus philosophorum in Ægyptũ contendit.

Pythagoras animæ migrationis auctor. mus τῆς μετεμψυχώσεως, hoc est, transfusionis & migrationis animarum in alia corpora, auctor fuit, aut saltem hanc opinionem doctrina promulgauit: Ideo se Æthalidem, postea Euphorbum, postea Hermotimum, deinde Pyrrhum ac postremo Pythagoram fuisse asserebat: Quam opinionem illum à Brachmanibus Indis potius, quam Brachmanas à *Brachmani & Gymnosophistæ cũ Pythagoricis conueniunt.* Pythagoricis accepisse, credibile est: Nam de ea similiter sentire sapientes illos Indos & Gymnosophistas Æthiopas, ex Apollonii relatione patet; qui omnes eodẽ victus genere & vestitu cum Pythagoricis vsi sunt. Sunt enim adhuc hodiè Brachmanæ isti Indi sapientes summo in honore apud *Brachmanarum modernorum ritus.* Orientales reges, religioni Deorum addictissimi, sed Dæmonum tantum & superstitiosorum cultuum, cum exciderint ab illa sapientia, qua priscis seculis celebres habiti sunt. Horum historiam, habitus & formas refert *Iohannes Hugonius Lindsconius Herlemius*, qui ad extremas Indiæ regiones profectus diligentissimè singula notauit, quæ de iis *Cap. 38 peregrinationis eius.* comperit: *Brachmanas præfectos esse ait sacerdotio Idoli Pagodes, totius Indiæ celeberrimi, poterique præcipuis dignitatibus in aula regia*: Ex horum nutu & disciplina omnem religionem tra- *Brachmanarum modernorum doctrina.* di. Credunt illi, docentque vnum summum Deum esse æternum, omnipotentem, conditorem & conseruatorem mundi totius: sed animas iustorum post mortem cœlo inferri & assistere summo Numini, hominumque intercessores esse inter Deum & mortale genus & inuocantes audire, illisque potestate à Deo accepta, opem ferre in necessitate: Ideo coli & venerari debere, sed sub forma, quantu exprimere possunt horribili, vt metuat populus & formidet illos offendere, cum possint obesse, quibus velint, sicut & prodesse. Reliquas defunctorum animas minus puras credunt migrare in alia animalia, siue ratione prædita, siue bruta, prout meritis sunt præstantiores, & minoribus pec-

catis

catis inquinatæ & in illis corporib. puniri & agitari, donec repurgatæ à vitiis mereantur reuerti in humana corpora. Sub cuius doctrinæ prætextu Diabolus subhorribili illa forma se coli impetrauit. Vixit Pythagoras Olympiade septuagesima Crotone in Italia, vbi leges incolis scripsit, & trecentis ferè discipulis, viris claris, floruit, qui ad eum noctu audiendum conueniebant, inter quos celebres fuerunt *Archytas Tarentinus, Zeleucus, Charondas, Alcmæon Crotoniata, Hippasus Metapontinus, & Philolaus Crotoniata*: Ipsiusque schola durauit vsque ad nonã & decimam generationem: Pythagoræ discipuli facultates omnes in vnum conferebant, vt omnibus essent communes; Quinquennium totum silebant, antequam ad præceptorem admitterentur. Scripsit tres libros, de institutione, de ciuilitate & de Natura, quos *Plato centum minis sibi emi curauit, quæ efficiunt mille coronatos aureos*: De variis præceptis & regulis eius doctrinæ hic non sumus solliciti, verum duas saltem quæstiones circa illum discutiemus; quarum prima erit, An Pythagoras Magus fuerit, & Magia diabolica vsus fuerit: Altera, an aurificii cognitionem habuerit, necne.

Pythagoras quando floruerit.

Pythagoræ discipuli qui.

Pythagoræ schola quãdiu durauit.

Pythagoricorum facultates communes.

Pythagoricorum silentium.

Pythagoræ libri, quos Plato emit magno pretio.

Pythagoras an Magus.

Pythagoras an Chymicus.

Quoad primam, dicitur aquilam supervolantem magico susurro ita incantasse, vt cicur ad eum venerit: Ferunt illum eodem die & hora visum fuisse & collocutum cum amicis familiaribus Crotone & Metaponti: Cumque aliquando vrsam feritate horribilem conspexisset, sola voce ad se venire iussit, quam manibus demulsit & domum abductam reddidit cicurem: Quam paulo post cum dimissurus esset, iureiurando tanquam verbis conceptis adegit, ne inposterum vlli animantium inferret damnum, quod præstitisse postea compertum est: Ita & bouis auribus quæpiam immurmnrans, eum à fabis,

Quæ miranda fecerit Pythagoras.

quas in agro lacerabat, abstinere & abire coegit: Aristoteles testatur Pythagoram solis verbis interemisse in Hetruria serpentem morsu noxium & grauia damna inferentem: Ipsum quoque Pythagoram dicunt Pythagum, hoc est, ludicrum per speculum factitasse, vt quę collibuisset, sanguine perscriberet in speculo, moxque literis ad lunam pleni orbis obuersis stanti à tergo, vt in Lunæ disco exaratus cómonstrauit: Quod refert Suidas in voce ὑπὸ λαὶ γυνή. Et Cæl. Rhod. l. 9. c. 23. Quin & tam certas de futuris prædictiones sciscitantibus prænunciauit, vt illi idcirco Pythagoræ nomen inditum multi asseuerent, quod æque certa responsa referret ac ipse Pythius Apollo. Timon in Sillis dicit: *Pythagoram arte Magica insignem fuisse*: Chaldæos enim frequentauerat, qui circa Astronomiæ rationes & prædictiones plurimum occupantur: Verum hæc ratio videtur parum inferre: *Plinius quoque asseuerat illum magicas artes exercuisse, vt & Democritum:* Nam vterque herbarum Magicarum nomina quædam recenset. Vt Pythagoras nominat *Coracesiam, Calliciam, Menaidem, Corinthadem, & Aproxin*: Primis duabus aquam subitò glaciari & concrescere fama est: Corinthadis decocto in aqua protinus sanari serpentũ venenatorum morsus, si eo foueantur: Eundẽ succũ effusum in herba si quis vestigio conterit, aut si eo forte respergatur, insanabilem perire: Democritus has connumerat herbas veneficiis aptas *Chirocineta, Aglaophotin, Marmaritin, Achemenidon, Hippophauada & Adamantida. Marmaritide* vsos fuisse Magos asserit, dum vellet euocare Deos & aeris Genios ac Dæmonas & eos elicere ad responsa fatidica reddenda. *Achemenidis* radices in pastillos redactas, si fontes & rei interdiu cum vino potent, per cruciatus noctu confitentur omnia, quę commiserunt, quæ per tormenta extorqueri nõ poterant. Verũ non existimo, ideo quem magum asseue-

Pythagoræ ludicrum.

Pythagoras vera prædixit.

Herbæ magicæ Pythagoræ nominatæ.

Herbæ magicæ Democrito nominatæ.

assecurari posse, si herbis medicinalibus partim, partim Magis vsitatis vtatur, aut earum nomina inscriptis suis ponat; Quod fecisse Democritum constat, qui vnam rem innumeris nominibus, propter aliquam similitudinem, & sic quoque *Achemenidis & Marmaritidis* vocibus, appellauit. De coniurationibus Pythagoræ, quas animalibus adhibuit, an illæ sint magicæ ac diabolicæ, iudicent alii. Ad alteram quæstionem, quæ propria est huic tractationi, accedo: Scribunt Pythagoram in medicinæ præceptis & curatione morborum adprime fuisse exercitatum, & scripsisse librum de Natura; Ammianus refert illum aliquando cum in Olympia esset, adstantibus femur suum ostendisse, quod aureum erat; Et quamuis aurum in externo vsu & ornamentis prohibuerit, ipse tamen aliquando aurea corona capiti imposita incessisse legitur; Aurea quoque illius carmina, quæ sunt quasi Regulæ vitæ suis discipulis præscriptæ, in hunc diem extant, in quibus mentionem facit consociationis animæ & spiritus cum corporibus, quam fieri in philosophia occulta manifestum est. Ad hæc referunt, Pythagora docente Crotone fuisse Messem auream. Deinde, quod Pythagoras in Ægyto, apudq; Gymnosophistas & Chaldeos studuerit, maxime attestatur eius arti Chymicæ, quam alii antedicti inde reportarint. Cui & hæc duo subscribunt; quod tam strictè silentium suis discipulis imposuerit per quinquennale spatium, more Aegyptiorum & Brachmanum: ac animæ transmigrationem in alia corpora cum iisdem tradiderit. Cum enim anima quasi auri, hoc est, forma & tinctura in imperfecta mittitur corpora metallica, hæc est vera quædam μετεμψύχωσις. Sunt & ex Chymicis, qui Pythagoram Chymiæ occultè deditum fuisse affirment. Hinc liber Turbæ philosophorum refert sententias sapientum in tertia synodo Pythagorica.

Pythagoræ coniurationes an magicæ.

Pythagoras morbos curauit.

Pythagoræ aureum femur.

Corona aurea.

Carmina aurea.

Messis aurea.

In proiectione tinctura seu auri anima esse trāsmigrationē animæ.

Pythagorica synodus.

gorica collectas esse, Et Pythagoram philosophum & magistrum introductum; cuius hæc ibidem verba sunt tanquam præsidis. *Bene aptastis, ô filij doctrinæ, harum naturarum descriptiones, ex quibus Deus omnia creauit; Persequimini ergo.* Atque sic in toto illo libro Pythagoras primas tenet, tanquam eius artificii magister, cæterique philosophi illius discipuli. Non dubium itaque est Pythagoram in hoc doctrinæ genere fuisse expertissimum & verè magistrum, cum antiqui chymici, qui fortè eius scripta & vitam ex aliis indiciis exploratam habuerunt, id vnanimiter statuant: Imò nonnulli ex recentioribus chymiæ amantibus de faba Pythagorica, inter quos Iohan. Chrys. Fan. hunc in modum scribunt. *Aristoteles*, inquit, *ipse libro de secretis secretorum (si modo is liber Aristotelis est) lapidem animalem, vegetalem & metallicum, ouum nominat, & hoc Pythagoras, si Marcello credimus,* FABAM. Hæc ille. Si itaque Pythagoras ouum philosophicum per fabam intellexit, causam videtur habuisse, cur præceperit, *fabam ne comedas*. Abstinendum autem duxit à faba Ægyptia, quod crederet hanc esse sedem animæ: Colocasia hæc fabula dicitur, extus colore nigro, intus rubeo, quæ quasi Embryonem in vtero gestare cernitur. Luto mixta in aquam proiicitur, & sic excrescit in vegetabile ad multas res vtilissimum: quibus satis demonstrasse videmur Pythagoram potius chymicum quam magum extitisse.

Pythagoras magister Chymicorũ declaratus. *Faba Pythagorica quid.* *Colocasia quid.*

Xamolxis Pythagoræ in itinere comes fuit, qui iisdem cum eo præceptoribus vsus easdem doctrinas secum domum in Samothraciam retulit: Vnde nomen magni & diuini philosophi in patria sua obtinuit, qui religionem nouam & leges, quas se à Vesta (Dea ignibus præfecta) accepisse non tam finxit, quam allegorice affirmauit, vulgus imperitum docuit & multis vtilibus vitæ institutis erudiit

Xamolxis Pythagoræ Comes. *Leges à Dea Vesta acceptæ, hæc est dea ignibus præfecta.*

rudiit: Sunt, qui auro precioſiora eius dogmata fuiſſe, tradiderint, ipſumque iuſtiſſimum, & Aureum, Semideum & Heroa appellarint.

Anaxagoras Clazomenius Ægyptum quoque adiens occultas inde ſcientias reportauit: Phyſicam ſecretiorem diligentiſſimè indagauit, prior lunam obſeruans, eiuſque ſolis ecclypſes, non in morbum deorum illorum, ſed in concurſum duorum corporum lucentium referens. Lunam & ſolem non pro diis habuit, ſed ſolem pro lapide rubeo, ardente, circumgyrante; vnde in vitæ diſcrimen venit: *Ex luna* Leonem ab Hercule interemptum decidiſſe, ſtatuit. Ex Aethere lapidem ingentis magnitudinis lapſurum prædixit, quod & euenit. Citatur ſæpenumerò, vt chymicus, non ſolum in turba philoſophorum, ſed quoque ab aliis, vt à Bono Ferrar: & Zachario his verbis. *Verum id eſſe teſtatur Anaxagoras inquiens: Sol noſter eſt rubeus & ardens, qui coniunctus eſt animæ albæ & naturæ lunæ, ſpiritus medio, quamuis totum ſane nihil aliud ſit, præter argentum viuum philoſophicum.* Quod ſubſtantias corporeas ex ſimilibus particulis deduxerit, abſque dubio ad philoſophiam occultam reſpexit, non ad vulgarem, in qua ab Ariſtotele, vt omnes alii, carpitur & taxatur.

Anaxagoras Ægyptũ quoque adiit.

Anaxagoras primus Ecliypſium cauſas docuit.

Quid prædixit.

Anaxagoras Chymicus citatur.

Heracletus philoſophus clarus ob obſcuritatem, quam ſcriptis ſuis adhibuit, perhibetur: Fletui, vt Democritus riſui, indulſit eaſdem ob cauſas: Veritatem in abdito ſpecu occultam & neglectam iacere deplorauit: Sectam quoque ſeu ſcholam inſtituit, in qua inter reliqua dogmata, ignem pro principio omnium rerum habuit: Eius libri & Virgilius in Æthna, agens de metallis, meminit his verſibus:

Heraclitus obſcurus in ſcriptis.

Heracleti qua dogmata.

Cogi-

Cogitet obscuri verissima dicta libelli
Heracleti & ibi nihil insuperabile gigni.

Hunc & aureolum fuisse philosophum hinc constat, quod de metallicis, eorumque natura scripserit ita, vt tamen obscurior, non ab omnibus intelligi voluerit, quemadmodum & Democritus fecerit.

Apollonius Tyanaeus, vbi natus.

APOLLONIVS *Tyanaeus*, dictus, quod in Tyana vrbe Cappadociae natus sit. Patrem habuit Apollonium virum nobilem. Vitam, peregrinationes & facta eius omnia hic velle recensere, nimis longum foret. Quocirca, quae ad Chemiae eius cognitionem spectent, perlustrabimus; Et deinde quae miracula fecerit, an ea ex rerum naturali vi & proprietate, an Daemonum opera perpetrarit; Ac denique quod Christo saluatori neutiquam comparari debeat aut possit. De primo, Chymicum eum fuisse, demonstrant omnes eius peregrinationes susceptae ad ea loca etiam remotissima, vbi Chemia esset maximè in vsu, nempe ad Magos & Chaldaeos, Brachmanes Indiae, Aegyptios & Gymnosophistas Aethiopas. Quibus de rebus praesertim apud Brachmanes Indos disseruerit, superius relatum est, nempe *de Aqua Auri, Phœnicae, Pautaurea lapide qui magnetem imitatur* & aliis eiusmodi, Haec esse Chymica & nucleum totius chymiae nulli non cognitum est. Hinc ex Tantali quoque Phiala bibisse dicitur, ne cuiquam aperiret arcana ab illis percepta, apud quos, nempe sapientes Indię per quadrimestre integrum familiariter versatus, ab iis in omni sapientia & doctrina de occultis Magiae & naturae secretis institutus fuit. Post ab illis abiens iam in chymia & totius philosophiae arcanis perfectus ad reliquas regiones perrexit, tum vt plura addisceret, tum vt illorum mores & vitę genus coràm videret. Inter haec mirabile est, quod de eo narrant, Cum consuleretur à quodam, qua ratione thesaurum, quo

Apollonium fuisse chymicum quae attestentur.

Apollonius de quibus chymicis rebus apud Brachmanes disseruerit.

Apollonius ex Tantali phiala bibit

Apollonii lib[illegible]as,

discesceret, inuenire posset. Is duobus drachmarum millibus emit agellum in suburbano, quem consultanti dono dedit, monuitque vt diligenter eum coleret. At is inter fodiendum amphoram inuenit tribus millibus Daricorum aureorum plenam: His opibus locupletatus Apollonio, tanquam Deo alicui; venerabundus gratias egit, illumq; omnibus honoribus prosecutus est. De secundo; Ephesi dum esset, pestem auertit hoc modo: Ephesiis amicis ostẽdit senem quendam mendicum, sordidum & vestibus pãnosis amictum, vultuque horrido. *Hunc*, inquit, *lapidibus obruite, idque statim factum est*, pestisq; contagium sedatum: *Paulo* autem post detracta lapidum congerie, caninum corpus inuentum est, quod Apollonius Dæmonem esse affirmabat, procuratorem eius luis; factisque sacrificiis Ephesios expiauit & summo Numini reconciliauit. Athenis Hierophantæ sacerdoti, qui Epidauria sacra celebrabat, prædixit mortem post quadriennium, quod tanquam *incantator* & dæmoniacus ab eo prohibitus sit sacris initiari; ac ibidem ab adolescente molli & effœminato Dæmonem eiecit. Menippum à Lamia seu Empusa, quæ illi adolescenti forma singulari nubere voluit, liberauit Corinthi. Puellam nuptiarum die mortuam inuocatione numinis ad vitam reuocauit. Alexandriæ leonem sibi supplicem *dixit* animam Amasis habere, ideoque Leontopolim mittendum, ibique in templo alendum. In Æthiopia Satyrum mulieribus infestum vini potu sopitum vinxit, & ne imposterum vim inferret illi regioni cauit: Hellespontiacas vrbes à terræ motuum concussione sacris institutis liberauit. Apud Tharsum iuuenem à cane rabioso morsum cane accito sanauit. Romæ à Domitiano in carcerem coniectus fuit, Euphratis accusatione, quod Ephesi de peste responsa dedisset, quod se Deum æstimari pateretur,

Quæ Apollonius admiranda perfecit.

Pestem ab Ephesiis auertit.

Apollonius vt incantator prohibitus à sacris Epidauriis.

Dæmonem eiecit ab adolescente.

Ab Empusa alium liberauit

Puellam mortuam resuscitauit

Satyrum vinxit.

Apollonius Romæ accusatus & in carcerem coniectus,

Q quod

quod euentus rerum prædiceret: quod multa in Imperatorem palàm & secretò fuisset locutus, quod puerum Arcadem immolasset in sacro Magico, quod cum Nerua conspirasset in Domitianum, quodque incantator, impostor, præstigiator & Dæmonum euocator coargueretur: At Æliani, Iudicis fauore, Domitianus mitior redditus atque Apollonius ad diluenda obiecta crimina admissus est; nempe se Dei cultorem esse, magiam malam non sectari, incantationes & præstigias auersari, se in templis assiduum precibus vacare, deosque magos non admittere, sacra impia nunquam fecisse, se fauere Neruæ, sicut cæteris bonis: se innocentia vitæ fretum Romam venisse; vinculis itaque dimissus (quæ voluntariè passus est, quia quoties voluit compedes excussit & recepit) cum in prætorio multa hominum caterua stipatus foret, qui in eum intentos fixerant oculos, ex omnium adstantium aspectu sublatus disparuit, pauloque post Damidi, (qui ipsi comes itineris semper adfuerat) quem Dicæarchiam ad Demetrium Philosophum Roma exulem, præmiserat, & Demetrio sedentibus in templo Nympharum ad mare prope vrbem subito non expectatus adfuit: Bizantii ferocitatem equorum verbis quibusdam obmurmuratis compescuit, vt nunquam mitiores apparuissent, vt scribit Cedrenus: Constantinopoli quoque Stichioses aliquot posuit & consecrauit rogatu ciuium, quæ adhuc in hodiernum diem perdurant ad auerruncandos morbos, & noxiorum animalium infestationem: Vna enim fuit statua erecta contra luem, quæ sæpe in ea vrbe grassabatur: Quam cùm Mahometis Amurathis filius occupata Constantinopoli 29. Maii Anno salutis 1453. euertisset, tam sæua pestis vrbem eo anno inuasit, vt multa hominum millia eâ consumpta sunt: Aliam ibidem Stichiosin contra serpentes, erexit, cui impositi serpentes tripli-

Apollonius obiecta crimina diluit.

Apollonius ex oculis adstanti. m disparuit.

Ferocitatē equorum compescuit.

Stichioses Constantinopoli crexit.

Statua contra pestem.

Statua contra serpentes.

triplices ex ære conflati & inter se nodis cohærentes: Hæc columna quoq; hodie extare in eiusdem vrbis Hippodromo, quod Atminda vocatur, ex relatione aliorũ, perhibetur: Antiochenses à culicibus & scorpionibus hoc modo liberauit. Præcepit Antiochensem populum calamos gestare & circumire mouendo calamos & exclamando: *Vacet vrbes culicibus, vacet vrbs scorpiis:* quo facto, subito euanuerũt scorpii culiceśq;: In Aegypto ad Nilũ erexit stichiosin aduersus Crocodilos: Cardanus l 8. subtilitatum scribit Crocodilos noxios esse supra Memphim, quę Cairus hodie vocatur, infra verò esse mitiores: Causam adducit hanc: *Ante annos septingentos Mahometi cultores Aegygtum occuparunt, & in euersione templi cuiusdam inuenerunt Crocodili statuã plumbeam loco sacro arcanoq; absconditã: quam postquã eruissent & confregissent, Crocodili, qui in Nilo erãt, & reliquis Aegypti paludibus noxÿ & infesti esse ceperunt esse hominibus:* Neq; dubiũ est hãc consecrationẽ ab Apollonio factam fuisse, sicut & aliæ fuerunt: Multa prædixit, quæ ita euenerũt: Domitiani mortẽ præuidit, diẽ, horam & momentum lõgè absens indicauit: Dum n. Ephesi esset & in Xysti luco meridie disputaret Apollonius, subito quasi & repentino pauore perculsus vocem dimisit: deinde concilè magis, quam consueuerat verba proferre cepit: postea tandem oblitus quæ diceret, obticuit: pauloq; progressus exclamauit: *Percute tyrannum, percute:* Dion in vita Domitiani de hac re ita scribit: Apollonius ascendens in lapidem elatiorem, conuocansq; populum exclamauit, Καλῶς Στέφανε, εὖγε Στέφανε, παῖε τὸν μιαιφόνον· ἔπληξας, ἔτρωσας, ἀπέκτεινας. *Benè Stephane, euge Stephane, percute homicidam & tyrannum: Tu percussisti, vulnerasti, occidisti:* Ad eius verba cum stuperent Ephesii, *confidite*, inquit, *Tyrannus occisus est hoc momẽto, quo me conticentẽ vidistis.* Idq; sic reuera se habuit. De morte eius varia tradunt (quæ tamen fabulosa arbitramur)

Contra culices & scorpios quid fecerit.

Aduersus Crocodilos.

Apollonii prædictiones certæ.

Domitiani mortem prævidit & momentum Ephesi indicauit.

mur; nempe in templũ Apollonium in Lyndo Rhodi iuisse, valuis se aperientibus noctu, atque iterum claudentibus: Tum quosdam ad ostii commissuras applicantes aures audiuisse & vidisse medio lumine cantum, tanquam virginum suauiter modulantium. Et emissam vocem: *Veni de terra, veni, ascende in cœlum, sicuti desuper in terram venisti.* Hæc postquam pronunciata essent, patuere subito fores & Apollonius repente ex oculis spectantium abreptus dispa-

Apollonius disparuit ex templo & postea nusquam visus.

ruit. Verùm magni eiusmodi philosophi affectarunt post mortem tanquam dii celebrari, vt apparet in Pythagora Empedocle, & hoc Apollonio; qui propterea dicitur semper in ore habuisse hanc sententiam. *Late dum vixeris, sin minus id potes, late cum è vita sis discessurus.* At Apollonius in vi-

Apollonius data opera mortem suam celauit.

ta non latuit, sed omnibus sese honorandum præbuit. In morte verò latuit; Ideo dicitur Damidem (alias indiuidui sibi comitem) data opera ablegasse, ne suæ mortis illum haberet testem. Post mortem, vti Deus gentilitius à Tya-

Post mortẽ vt Deus cultus Tyanæis.

næis cultus est, at nullum illi sepulchrum constituerunt, cum eius corpus nusquam postea visum aut inuentum sit, sed statuis sacrisque ceremoniis venerati sunt. DE APOL-

De Apollonii miraculis iudicia aliorum.

LONII Miraculis aliorum iudicia: Anastasius Theopolis Episcopus: *Quibusdam locis,* inquit, *ad hunc vsque diem Apollonij Tyanæi stant opera & suam habent efficaciam: alia quadrupedibus & volucribus damnosis auertendis: alia ad inordinatos animorũ excursus inhibendos: alia aliis rebus, quæ hominibus detrimẽtum afferrent, arcendis: Neq; eo tantum viuo dæmones per ipsum tot & talia egerunt, sed ipso etiam mortuo ad monumentum eius perseuerarunt: Atq; ipsius nomine miracula quædam ediderunt ad decipiendum miseros homines, qui facile huiusmodi rebus se à diabolo in frau-*

Manethon Magus Apolloniũ irrisit.

dem adduci patiuntur. Quid dicam de Manethonis magicis operibus qui tantus fuit istarum imposturarum artifex, vt semper palàm Apollonium irriserit; vt non perfecta eius doctrina peritia instructũ:

Oporte-

Oportebat enim, aiebat, *cum, sicuti ego soleo, solis verbis perficere quæ vellet, nequaquam rerum effectionibus ad ea vti.* Iustinus in quæstionibus ad Orthodoxas quæst. 24. de eo hoc modo loquitur: *Apollonius, vt vir naturalium potentiarum & dissensionum atque consensionum earum peritus, ex hac scientia mira faciebat, non auctoritate diuina. Hanc ob rem indiguit assumptione materiarum idonearum, quæ eum adiuuarent ad id perficiendum, quod efficiebatur: Et Apollonij quidem opera, quoniam facta sunt ex scientia rerum naturalium ad corporalem actionem hominum, propterea ea non euertit* DEVS. Suidas, cum Magiæ species declarat, ait: *Magia est inuocatio dæmonum beneficorum ad aliquod bonum conficiendum; cuiusmodi Apollonij Tyanæi prædictiones fuerunt.* Philippus Beroaldus de Apollonio loquens, ita ait: *Apollonius peregrinatione multiuiâ non parum multa percepit, ad animum formandum, vitamque instruendam mirè congruentia: Caucasum transcendit, Indiam penitissimam penetrauit: Brachmanas philosophiæ consultissimos adijt, & vna cum illis ex Tantali phiala potauit: Memphiticos vates accessit: Æthiopum Gymnosophistas explorauit, & mensam* SOLIS *vidit in Sabulo: instar Herculis, lustrator Orbis, purgator animorum, domitor vitiorum, sititor scientiæ, spretor pecuniæ, amicus Deorum: Tanta sanctitate præpollens fuisse memoratur, vt pro Deo coleretur: Hic est ille Tyanæus, quem mortuis vitam reddidisse, quem in Domitiani consistorio nusquam comparuisse, quem non minora, quam* DEVM, *miracula fecisse prodiderunt:* Et paulo post: *Quem inter temulentos abstemium, inter purpuratos linteatum, inter vnguentatos horridum, inter luxuriosos frugalissimum, inter tiaratos, coccinatos, pumicatos, venerabili squalore fuisse credidit antiquitas.* Quantum ad nos, vti Apollonium non omnino à suspicione Magiæ liberare poterimus; ita tamen pleraque eius facta, ad

Iustini iudicium de Apollonio.

Apollonii opera cur Deus non euertit.

Philippi Beroaldi de Apollonio iudicium.

Apollonii facta pleraque ex cognitione rerum naturalium.

hominum vtilitatem ſpectantia, ex cognitione natura-lium proprietatum in rebus latentium profecta eſſe: cum antè dicto Iuſtino non dubitamus: Cognouiſſe enim illum rerum ſympathias & antipathias nullum eſt dubium.

Apollonius fuit inſignis phyſicus & aſtronomus eius libri.

Ad hæc Aſtronomus fuit inſignis, cuius, inter cætera opera, numeratur liber nobilis de conicis figuris; quem Raphael Maffeus Vollaterranus l.13.c.3. Antrop. ſcribit adhuc ſeruari Romæ in Bibliotheca Vaticana: Philoſtratus quoque (qui Apollonii vitam deſcripſit ex quo hæc decerpta) teſtatur illum ſcripſiſſe libros quatuor de aſtrologica diuinatione: Aſtrologiæ itaque peritiſſimus, Chaldæorum & Aegyptiorum more, multa hinc prædicere & ad certas cõſtellationes perficere potuit: Excuſandus verò videtur in multis ſuperſtitioſis, quia Ethnicus fuerit; An verò diuinũ aliquem virum, veluti prophetam, miraculis clarum, Deus aliquando Ethnicis miſerit, an verò dæmon malus eiuſmodi ſubornare poſſit ad iuuandos, & ſimul decipiendos homines ſub ſanctitatis ſpecie, in medio relinquimus: Pro tertio itaque dicimus, Chriſtum mundi Saluatorem cum Apollonio neutiquam comparari debere: Nam Chriſtus quæ fecit, non ex naturali rerum proprietate, nec aſtrologicis ſtellarum poſitionibus, nec aliena angeli aut dæmonis virtute, Magicave vi miracula edidit, ſed propria & diuina potentia, qua ægrotos ſanos, cæcos videntes, claudos ambulantes, ſurdos audientes, mortuos viuos reddidit, ſeque ipſum, quod omnium maximum eſt, è morte eripuit; qui neque ſe clanculum alicubi abdidit, vt inde ad ſuperos migraſſe æſtimaretur, ſed viſibiliter ſpectantibus innumeris hominibus in cœlum aſcendit: Demus Apollonium imaginibus eiuſmodi poſitis quid effeciſſe miraculorum, at ſane hoc vel ex certis conſtellationibus obſeruatis ad

Apollonius ſcripſit de aſtrologia.

Apollonius in minimis Chriſto cõparandus.

Chriſti miracula.

certum tempus, cum eæ imagines factæ sunt, vel ex dæmonum cooperantium ope & virtute contigit: Idem dicendum de prædictionibus seu vaticiniis eius; Quæ ex Magica naturali & licita perfecit, improbanda non erunt; Quod puellam, nuptiarum die mortuam, vitæ restituerit, ab eius laudis ebuccinatoribus fortè amplius, quàm fas est, aut veritas patitur, prædicatur: Solent enim eiusmodi puellæ præsertim prouectioris & nubilis ætatis præfocatione vteri seu strangulatu decidere, tanquam mortuæ, absque sensibili pulsus aut respirationis motu; vnde sæpe cognitum est, tales præfocatas, corde à venenosis fumis ex matrice euaporantibus circumcluso, pro mortuis elatas fuisse ac pòst per se reuixisse, aut potius meliusculè habuisse; Talem itaque virginem, quasi mortuam (quia mortuæ omninò similis fuit) Apollonium adhibitis quibusdam bonis remediis, quæ ipsi ad manum fuere, motui & loquelæ restituisse, verisimile est, precibus ad Deum *nihilominus* fusis; Quod si virum aut iuuenem verè mortuum resuscitasset, cum illum hoc non Magica vi, sed diuina virtute, sibi à Deo concessa, non propria fecisse arbitraremur.

Apollonius puellam suffocatam ex vtero pro mortua vitæ restituit.

Nec verò hunc virum Diabolicæ Magiæ nimis deditum fuisse, demonstrant eius bona opera & commoda, quæ *fecit in* vtilitatem semper, nunquam in damna hominum. Secundò quod adeò in vita, virtutis, abstinentiæ & castitatis obseruator & admonitor, vitiorum autem omnium, impietatisque extirpator extiterit; Tertiò, quod euentus aut mors eius non aliter quam virum bonum eum conuincant, cum propter illicitam Magiam non punitus inueniatur, licet accusatus; cum semper velut insons euaserit.

Apollonium Magiæ diabolicæ deditum fuisse vix est credibile.

MICHAEL PSELLVS ex Græcis recentioribus fuit, philo-

Michael Psellus chymicus præclarus.

philosophus non solum Democritiæ scientiæ, hoc est, Chemiæ deditus, sed quoque in aliis philosophiæ partibus adprime versatus, tanquam Aristotelicus excellentissimus: Scripsit enim non solum *Rhetorica, Historica, Mathematica, sed & Physica, Medica & Chemica*; vt ex collectaneis Flamelli & propriis eius operibus apparet: vbi cum *Xiphilino Patriarcha Constantinopolitano* inter alia colloquium habet, dicens, se illi sibi concredita subterranea monstraturum, si in cœlestibus ab eo vicissim instituatur; eius verba hæc sunt: *Quidnam tibi igitur totam Democriti Abderitæ sapientiam breuiter reuelabimus, nihil intus in aditis relinquemus?* Et mox: *Tibi enim præstantiora concredita sunt, ac tu de cælo Deum deducis & euehis animam & mentem, quæ in materia est, & applicas rei exemptæ à materia: Ego vero humi iaceo, ac naturæ contemplator sum, nec dum retuli me ad rerum non effectabilium speculationem: Quoniam nondum mihi acutum lumen factum est: Nosti igitur, quid faciemus, inquit, Mihi quidem terræ adita concredita sunt; Tu verò illa cælestia es consecutus: Impertiamus ergo inuicem res, quas habemus: Tu mihi egregia spectacula: Ego verò tibi naturales effectus: Sed viden' Quid ego tibi fecerim: Cum enim auri fontes aperuerim, nec Athô concussi, nec Pangeum commoui, nec venas quasdam subterraneas reclusi, sed lapides inter se conterens, & herbas quasdam miscens, ingenuè tibi ac vtiliter aurum valdè preciosum elaboraui*, &c. De eodem Psello Picus Mirandulanus libr. 2. cap. 8. sic refert: *Idem paucis schedulis artem scribens, quam sub trutina philosophiæ prius examinandam susceperat, recipi miratur præditam à Strabone naturalem vim quandam fontis transmutantem, non recipi metallorum versas in alterutrum artis beneficio formas, quarum multas ille commemorat. Præter iam dictos ex Græcis Chymici sunt sequentes.*

Democriti sapientia Chymica à Psello prædicatur.

Pselli colloquium cum Xiphilino.

Olym-

Olympiodorus Alexandreus Platonicus & Aristoteles interpres, qui Chemica quoque scripsit. *Olympiodorus.*

Heliodorus, qui ad Theodosium Imperatorem de Chymicis scripsit. *Heliodorus.*

Stephanus, ad Heraclium Cæsarem, librum edidit de magna & sacra scientia, nempe Chemia. *Stephanus.*

Zosimus scripsit de secreta arte & compositione aquarum ad χρυσοποιΐαν. *Zosimus.*

Isaac, monachus, qui scripsit ἀργύρου μέθοδον: *Isaac.*

Blemidas, qui scripsit περὶ χρυσοποιΐας: qui tres vltimi authores dicuntur extare in regia Galliæ bibliotheca. *Blemidas.*

Deinde sunt, *Pelagius, Africanus, Synesius, Theophilus, Ptolomeus, Euclides, Dardanus, Demetrius, Abugazal præceptor Platonis, Plato iunior, Hamech, Seneca.* *Chymici alii Græci.*

Pyrgopolynices Democrito intentus hucusque, à quo risu Sardonio tanquam velitatione digna irritatus erat, iam pugnæ sese accingit, ac protinus huiusmodi spiculum in eum mittit:

7. *Argumentum Aduersarij contra Chemiam.*

7. Argumentum negantium.

Si ex inferioribus metallis fieret arte aurum, species diuersæ miscerentur,

At species non miscentur,

Ergo nec aurum ex inferioribus metallis fit arte.

Assumptum probatur: Quia Aristotele teste 1. Metaphys. cap. vltimo, species vna ex multis speciebus fieri nequit.

Democriti Responsio ad 7. Argumentum.

RESpondeo, *propositionis connexionem* non conuenire rei veritati; Nam quod vereris, species misceri, ac deinde dicis in assumpto species non misceri, id considerandum est: Si per species intelligis, omnia indiuidua alicuius speciei, cum indiuiduis alterius speciei misceri, hoc aperte falsum est in propositione: Si autem per easdem species intelligis vnum indiuiduum vnius speciei non misceri cum indiuiduo alterius, & fieri vnum quid, tum aperte falsum est assumptum: si de alterutro vtrobique intelligatur, tum falsa est ratiocinatio: quia non omnia, sed quædam indiuidua miscentur inter se & fiunt vnum actu: Annon natura ex spiritu vini, aquea humiditate & tartari terrea substantia produxit vinum, quæ si per artem separari possunt, annon sunt substantiæ diuersæ actu? nihilominus fuerunt vna substantia per naturam composita: Imo considera ipsum vinum seu mustum & vuas, ex quibus illud expressum est, annon illa fuerunt vnum? Ita de lacte sentiendum, in quo sunt tres substantiæ diuersæ, caseosa, serosa & butyrosa, quæ separantur ab inuicem & quælibet, vt species tractantur: At tu dices, hæc fuisse vnum: scio, sed post separationem non sunt: Ergo vides, quod ante separationem sint coniunctæ, & quod natura vnum corpus ex ipsis fecerit: Idem dicendum de quatuor humoribus in massa sanguinea, qui sunt confusi à natura & tamen discernuntur ab eadem per renes, lienem & vesiculam fellis: Si vis adhuc aliud, en habes duorum animalium semina, vt asini & equæ in mulum, Pardi &

Leænæ

Leænæ in Leopardum, Gallinæ & Phasiani in mixtum genus transeuntia: Sed dices hæc esse semina, sed & semina sunt species in suo genere, quæ cum diversarum specierum in vnam substantiam coalescunt, fit inde noua species à natura primitùs non creata: Idem est in vegetabilibus, vbi vides vnius arboris surculum cum trunco alterius speciei coalescere & fieri vnum quid. Et sic satis habes exemplorum: Attamen hæc omnia nondum satis explicarunt, quomodo plumbum in aurum transeat: Nam plumbum & aurum, illa duo non debent coire in vnam speciem, nec plumbum; propriè dicendo, fit aurum, *hoc est*, hoc plumbum, quod habeo in sinistra manu, non conuertetur in illud aurum, quod habeo in dextra manu, quemadmodum promittunt gesticulatores, vnam rem actu existentem debere transsubstantiari in aliam rem actu similiter ante existentem: si propterea nobis has tuas species tam sæpe adducis, affirmans, esse impossibile, *quod* vna species, hoc est plumbum sinistræ manus, possit mutari in aliam speciem, hoc est, aurum dextræ manus, tum vel Chymicos insanos dicas, quod ita sentient, aut sanè te ineptissimum & omnium hominum stultissimum, si ita interpreteris: At Chymici ita nunquam senserunt: Sed vt breuiter eorum sententiam *intelligas*, sic accipe: Dicunt in hoc plūbo esse substantiam *duplicem*, vnam argenti viui, eamque maiori ex parte, alteram sulfuris combustibilis exigua eius parte: si nunc habeatur substantia quædam argenti viui, rubea, purissima, constans in omni igne, permiscibilis (quæ dicitur & est tinctura vera) atque hæc misceatur cum plumbo illo dicto, tum agente igne separabit à plumbo illam substantiam sulfuream combustibilē, & se in eius locū substituet; sicque fiet ex his duabus substantiis mercurialibus, vna *Tinctura quid sit.* *Aurū quomodo fiat.*

R 2 quæ

quæ dicitur Aurum: quæ est purissima, flaua, constantissima in igne: Ex his patet, quod non species miscentur, vt plumbum & aurum, quia sunt diuersæ; sed duo argenta viua, vt duæ aquæ, & quod ex duobus fiat vnum argentum viuum, quod est aurum. Cum autem argentum viuum argento viuo miscetur, aut aqua aquæ, ibi non fit diuersarum specierum commixtio; sed illa commixtio est identitatis, duorum quasi sexuum seminalis complexio, aut si quid propinquius esse possit. Annon in homine est admirabilis quædam compositio animæ rationalis & corporis elementaris, in quo nulla est specierum mixtio? Talis quoque est, inter tincturam auream in plumbum proiectam & argentum viuum ex plumbo separatum, cumque ea vnitum, complexio.

8. Argumẽtum negantium.

8. *Argumentum Aduersarij, Chemiæ oppositum.*

Ex duobus entibus per se, non potest vnum ens per se fieri.

At transmutatione metallorum asserta, exque tinctura & plumbo auro facto, fieret compositio ex duobus entibus per se.

Ergo hæc est impossibilis.

Responsio Democriti ad 8. Argumentum.

P*Ropositio falsissima est*, cum per artem & naturam ex duobus entibus quotidie vnũ quid fiat, vt ex fermẽto & pasta fermẽtanda, ex coagulo & lacte, & spiritu vini & aqua eius

eius substantia, ex duobus seminibus animalium, ex albumine & vitello. Quid dicã de domus partibus, parietibus, tecto & fundamento, an non ex iis entibus per se fit vna domus numero, licet quodlibet per se quid esse videatur? Ne quid adferam de aliis artificiosis operibus:

Verum ad assumptum dicimus, quod nihil periculi sit in rerum natura, si ex duobus entibus per se fiat vnum quid in transmutatione metallorum. Imagineris, esse argentum viuum coctum, tincturam, quæ si proiiciatur in argentum viuum plumbi, vel separatum ex plumbo, vel in plumbum ad separandum inde argẽtum vivum, tum idem est, quàm si masculi semen misceatur fœmineo, aut coagulum lacti. Annon liceat ex his duobus entibus vnum fieri si possit, aut si liceat, annon possit? Nulla est difficultas, quæ hoc prohibeat, nec tua incredulitas aut ignorantia ei, quò minus fiat, obstabit.

9. *Argumentum Pyrgopolynicis contra Chemiam.* *9. Argumentum negantium.*

Si erucæ in bombycem & bombycis in papilionem mutatio non sit speciei in speciem, quam prætendunt Chymici, sed duntaxat accidentium, tum *nulla* ratione mutationem vnius metalli in aliud probare poterunt, & per consequens ars falsa est.

At primum: Ergo & secundum.

Responsio Democriti ad 9. Argumentum.

N*Vnc intelligo*, Aduersarium esse absque vlla misericordia, qui ita Chymicorum subterfugia omnia intercludere

cludere conetur, si possit, vt illi nesciant quò euadant. Nil chymicis spei nec rei supererit, si hæc columna, cui innititur aureola domus in aere ædificata, tam immani ballista subvertatur. Quocirca vt hanc ruinam, illis omnibus lethiferam, anteuertant, oportet eos cautos & prouidos esse: Connexio propositionis artificiosa est sanè, nec eget refutatione. Est enim fundata in eruca, bombyce & papilione, quæ tria sunt nomine, at duo, vel vnum numero: Eruca enim & bombyx vnius sunt originis, sic & papilio. Eruca vescitur arboris mori foliis & telam circum se texit, ex qua tanquam vesicula, non eruca sed papilio prorepit quatuor alis insectum, bini sexus: Hic papilio masculus miscetur fæminæ & hæc semen post effundit, ex quo sequenti anno, aut quam primum calor lentus aliquot dierum accesserit iterum erucæ paruæ nascuntur, quasi generatione circulari: At heus tu, qui es calũniator Chemiæ, parum adsis attentus, rem omnem tibi patefaciam.

Parallela. Ex eruca fit papilio: Ex plumbo & tinctura fit aurum. Eruca mutatur in papilionem: Plumbum & tinctura in aurum; Eruca est reptile, papilio volatile: Differunt igitur inter se, vt in aere & super terram degentia: *Plumbum* & tinctura ab auro non differunt, si ex plumbo sulsulfur combustibile separetur; tum illa duo sunt argentum viuum & nihil præterea. Aurum est argentum viuum & nihil præterea. Imò nihil, nisi mixtione & exigua coctione hæc duo differunt ab auro: Quid nunc ad rem, si eruca mutata in papilionem non dicatur in essentia, sed saltem accidentibus mutari; cum illa duo in aurum facilius coeant, & absque vlla difficultate, imo sint aurum, si saltem mixtio in igne accedat: Quid igitur Chymico cum eruca & papilione, nisi quod huiusmodi animalcula ad Aduersarii placitum & captum

sint

sint aliquando producenda? At non est absq; causa, quod hæc duo, aurum ex tinctura & papilio ex eruca, tam mirabiles & similes habeant generationes, quæ vulgo sint incredibiles, licet eorum effectus maximè honorabiles. Hæc duo, qui mundo velit subtrahere, non solum Chymicos, sed omnes purpuratos, sericeos, auratos, loco mouere conabitur; idque frustra, cum veluti aurea cathena inter se mundo sint alligata & connexa: Quid si hæc insecta, tantus, quantus Pyrgopolynices, expugnes, an non supersunt Chymicis adhuc varia genera insectorum, vt formicarum, quæ in senectute alas recipiunt, vermium alborum sub terra delitescentium, Enger dictorum, qui in bruchos volatiles, fructus & folia arborum depascentes, transeunt; vermium sub aqua degentium multipedum, qui in nymphas maiusculas cum quatuor alis mutantur; erucarum communium, quæ in papiliones omnium colorum abeunt: sunt & muscæ ex vermibus cadauerum canis & scarabęi ex equorum, crabrones ex asinorum, apes ex iuuencorum cadaveribus progeneratæ: Ne adducamus, tanquam triarios, pulices, pediculos, scorpios, ranas & serpentes: Pugnes cum his omnibus, & euincas, si potes, artem tamen chemicam non deuastabis: An sunt in illis singulis ex vna specie in aliam transmutatis saltem accidentia conuersa, & non substantiæ? Quid si concederemus hoc, vt nullo modo facimus, quo ea animalia in procinctu teneamus pro chymicis pugnantia, an propterea in transmutatione metallorum, substantiæ & non accidentia saltem converterentur? Quid si amplius progrediamur non coacti, at liberè, vt videas saltem, quantum à veritate aberres, & dicamus perinde esse, siue substantiæ, siue accidentia statuantur in chymicis

Auri & papilionis generationes mirabiles.

Insecta quæ transmutantur.

operibus:

operibus mutari. Hoc vnum constat, quod chymica subiecta alienis coloribus non indigeant , & satis sit, si saltem sub peculiari modo agere & pati , in vnum coire & vnum fieri diuersa credantur. Quid si tibi narrarem magis incredibilia , quod nimirum in Orcadicis insulis anseres in arboribus aut lignis nascantur, sine patre & matre, aut semine paterno praeexistente, annon omnia argumenta ex Aristotele sis adducturus, vt hanc expugnares auem? Sed sunt inscitiae tuae potius condonanda , quàm rationibus prolixis demonstranda.

RATIONES DEMOCRITI PRO CHEMIA.

7. Ratio affirmatiua

7. *RATIO Democriti pro Chemia.*

SI mel liquidum & mel ad duritiem coctum, pix, resina, gummi, lac & eiusmodi alia, non differũt specie à se ipsis, quibus iuncta vnum quid numero & indiuisibile faciant; Tum nec tinctura philosophica, quae est argentum viuum coctum, differt ab alio argento viuo crudo in metallis existente , sed est vnum quid specie, cum eo iuncta.

At primum verum, Ergo & secundum.

Causa connexionis in propositione est conspicua: quia mel coctum & mel crudum non differunt specie: Ac argentum viuum coctum & crudum non differunt specie. Vnde si argentum viuum coctum crudo iungatur , fiet inde substantia media, quae est aurum,

Assumptum

Assumptum ex iam dictis & sua natura patet; nec eget vlteriori probatione. Quod argumentum etsi non sit ex inducentibus necessitatem rei, est tamen ex maximè assimilantibus veritati & propinquissimis: vnde possibilitas tincturæ philosophicæ & ratiuncularum contra eam directarum enormitas satis conspicitur.

8. *Ratio pro Chemiæ veritate.* 8. *Ratio affirmatiua.*

Si ex duobus entibus per se homogeneis & *miscibilibus*, quorum vnum maturatione differat saltem ab alio, potest fieri quid vnum per se, Tum ex tinctura & plumbo, quoque potest fieri vnum, quod est aurum.

At primum verum. Secundum igitur.

Connexio propositionis inde patet, vt & assumptum. Quia illa duo entia, quæ sunt homogenea & miscibilia inter se, ac differunt saltem maturatione ab inuicem, sunt quasi vnum natura, licet actione & passione dilata, qualia sunt tinctura & plumbum. Et quamuis plumbum ante coniunctionem cum ea, differat à tincturâ, sulfure combustibili & nigredine, tamen hæc heterogenea post coniunctionem separantur, & agens coniungitur patienti inseparabiliter in vna homogeneitate.

9. *Ratio Democriti pro Chemia.* 9. *Ratio affirmatiua.*

Si multa sint in rerum natura, quæ singulari ortu & reconditis proprietatibus polleant, quo-

rum causas non ad communes naturæ modos referre licet, quidni & generatio auri per proiectionem Tincturæ aurificæ possibilis sit, licet causæ eius sint vulgo incognitæ.

At primum verum. Secundum igitur.

Connexio propositionis ex eo pendet, quòd quilibet præsupponat, se posse scire, si esset, quomodo esset, artificialis auri generatio; cum vero nesciat, quod non sit, aliis inculcare velit: At ille ipso animaduertat, esse innumeras res etiam nobis quotidie ante oculos, quarum veram rationem nemo hactenus reddere potuerit; aut si aliquo modo conceperit, tamen reuera, quid sit, exprimere nequit; vt quomodo fiat visio, & species visiua extendatur per aerem illuminatum & deferatur ad oculum: quomodo auditus & intellectus fiant; vnde vis magnetis ad polum se vertentis, ferrumque attrahentis, & his similia infinita: Tot sunt equidem naturæ miracula, vt potius sagacissimum in stuporem & admirationem, quam ad enucleationem singulorum alliciant, audacissimum quemvis excludant & eludant. Non itaque mirum, si circa generationem auri idem contingat, vt qui rimari suo ingenio incipiat, quomodo sit, aut non, facilè se falsum sentiat, potius quàm alios qui attestantur, se intellexisse, fecisse, vidisse & tetigisse, ingenio, arte, oculis & manibus. Quæ pro me sufficiant.

* * *

IV. MO-

IV. MORIENI ROMANI SYMBOLVM.

LIBER QVARTVS.

Orieno illi Romano Philoſopho ætate, & doctrina maxime Venerabili hic locus meritò debetur, etiamſi vel ſolitarius acceſſerit vix vlla Romanorum ſtipatus corona: Ipſius enim Authoritas præponderat multis aliis de leuiori ſorte ignotis: Hunc poſtquam adeo ſenem Aduerſarius conſpexit, putauit ipſum vel primo rationis ictu eneruare ac proſternere; At meminiſſe deberet, ibi rem decenter agi ſeu publicam ſeu priuatam, vbi iuuenes haſtis, ſenes conſiliis præualeant: Nos, vt aduerſario furor remittatur paululum, ipſum præſtolari volumus, donec huius ſenis vitam, doctrinam, patriam magnificam potius Marti,

quam Mercurio, potius Eloquentiæ, quam occultæ ſapientiæ deditam, & quæ Religionis monumenta a Græcis cum Chemia communicantia antiqua ROMA acceperit, aliaque ad diuitias & luxum eius ſpectantia, ac quæ res aut perſonæ Chemiæ veſtigia ſubindicent, deſcripſerimus & pertractauerimus.

HOC ACCIPE, QVOD IN STERQVILINIIS SVIS calcatur: si non, absque scala ascensurus cades in caput.

Ita huius Philosophi vere Christiani respondit ipsius religioni & arti: Isto enim Christianismi incipientis tempore quamplurimi deuoti corde piique homines vanitati huius mundanæ scenæ valedicentes, extra mundum quasi, hoc est, in eremo viuere desiderarunt, non curantes delitias ciborum, aliaque ista varia, quibus diuites diem impertiunt, seruorum officia dicant, seque ipsos totos, tanquam iis rebus nati, deuouent

Morienus vere Christianus philosophus.

&c consecrant: Multorum enim ex his viuere, non est nisi bibere, cum videantur viuere, vt bibant & edant, non vice versa: Eodem modo Morienus, qui iam mundum ex vsu mundum, vt bellum bellū, cognouerat, pietati, religioni & precibus sese mancipauit. Elegit autem ad hoc deuotionis munus præstandum terram sanctam, inq; ea non procul à Hierosolymis, eremum; hoc quidem consilio, vt cogitationes suas, sensu oculorum instigante mentem, si quando circum se respiceret, ad Saluatoris miracula, res gestas, natiuitatem, passionem & reliqua omnia historiæ sacræ mysteria, ardētiores dirigeret: Qua ratione & religionis Christianæ professioni & arti nobilissimæ, quæ non in peccatis & luxuriæ corporis impendi debet, satisfecit: Ipsius verba de hac scientia sunt conspicua, quæ habentur libri eius initio: *Hæc enim res* (inquit ad Calidem Ægypti regem de arte inquirentem) *quam iam diu quæsiuisti, per vim aut iram non accipitur, nec perpetratur. Accipitur enim per patientiam & humilitatem, & amorem certum ac perfectissimum. Confert enim Deus hanc diuinam & puram scientiam suis fidelibus & seruis, illis scilicet, quibus eam à primæua rerum natura conferre disposuit, sua mirabili fortitudine: Quæ cum alicui ex suis fidelibus collata fuerit, decet ipsum prius præuidere, cui postea eam committat & detegat: Nam hæc res nihil nisi donum Dei altissimi potest, qui prout vult, & etiā, cui vult, ex suis seruis & fidelibus illud committit & monstrat: Decet igitur Omnipotenti Deo esse in omnibus humiles & omnino subiectos*: Et paulo post: *Omnipotens Dominus & omnium Creator ex omnipotentia sua homines creauit: Quoniam ipsi nequeunt eius ordinem transmutare, id est, nequeunt postponere ea, quæ ipse præponit, aut præponere ea, quæ ipse postponit, Nec est aliquid scire possibile illis, nisi per illius demonstrationem, nec etiam aliquid consequi poterunt, nisi ille eos consequi illud præiudicauerit: Nec quicquam retinere valebunt, nisi per fortitudinem à summo* DEO *sibi diuinitùs collatum,*

Morienus se mundo abdicat. Vixit in terra sancta Eremita.

Morieni piæ instructiones in libro Chymico.

tum, sed & (vnde magis est admirandum) animos suos etiam ipsi regere non possunt diutius, nisi vsque ad terminum, qui à Deo super eos constitutus est: Præponit enim DOMINVS *ex seruis suis, quos vult & eligit, vt hanc scientiam diuinam homini celatam quærant & quæsitam secum retineant. Hæc enim scientia est, quæ Dominum suum abstrahit ab huius mundi miseria & ad scientiam bonorum futurorum reducit.* Hactenus diuinus magis quam humanus, aut potius Theologus quam Philosophus Morienus senex: Quibus sane verbis nihil ad prouidentiam Dei omnipotentis demonstrandam, accommodatiùs dici aut cogitari potest. Quemadmodum enim bonus paterfamilias solet nonnihil sibi reseruare de opibus in filios distribuendis, vt inordinatè, vrgente necessitate, charissimo sibi, aliquando suppetias ferre & succurrere possit, *ita* PATER *cælestis*, cuius semper inexhausta manus, præter infinita alia dona, quæ ex nihilo creauit & per naturam indies ex vberrimo *Gazophylacio Cæli & terræ* producit & reducit, habet hoc peculiare, quo donat sibi electos & probatos, non vt eo vtantur ad exercendam nequitiam aut indulgendum omni vitiorum generi (aliàs scrutator cordium & renum hisce non contulisset) sed potius ad seruiendum Deo, maximo pietatis zelo, bonaque circa pauperes miserabilesque homines aliosque quoscunque præstanda opera. Ideo Morienus dicit, *quod hæc scientia abstrahat hominem ab huius mundi calamitate & ad cognitionem aliorum bonorum, quæ post hanc vitam speranda sunt, mentem eius reducit.*

Deus donū Chemiæ pro dilectu reseruauit.

Quod quomodo fiat, operæ precium erit considerare: Nam *primo* qui à Deo his sacris initiatus est, omnes illas curas inanes victus & amictus abiicit; atque sic quasi de nouo natus sibi videtur; Quæ propter hæc cadu-

Quomodo per Chemiæ donū homo abstrahatur ab huius mundi miseria & reducatur ad cœlestia.

Primo vita mundi curis vacuum.

caduca bona, at homini in hac vita necessaria, peccata cumulentur, fraudes excogitentur, facinora perpetrentur, mendacia, furta, sacrilegia, periuria, latrocinia, cædes, lites, inimicitiæ & quicquid est reliquorum enormium vitiorum, committantur & fiant, totus hic mundus clamat, omnes anguli sunt testes & cuiuslibet conscientia in pectore annotatum gerit: Vt non frustra Democritus risu, Heracletus fletu, Theologi vero pro concionibus, continuis admonitionibus, obtestationibus, execrationibus & detestationibus hanc in mundo versantium & multas vanitates præter necessaria quærentium, stultitiam & inanitatem persequantur, ex animisque hominum & vsu abdicare & eiicere conentur. *Secundo* omnes neruos intendit, & huic curæ inprimis vacat, vt se Deo non ingratum, (quem si dixeris, omnia vitia dixeris) sed gratissimum opere, prece, moribus, actionibus, misericordia, eleemosyna, alijsque piis, Deo placentibus, seruitiis præstet & exhibeat: Quæ huc spectant, cum innumera sint, quilibet ipse considerabit: *Tertio*, Ad seriam meditationem cælestium bonorum se accingit, hac occasione, quod omnipotentiam & præsentiam Dei viui ex effectu operis Chymici, suæ causæ correspondente, alijsque circumstantijs, præter assiduam verbi diuini lectionem & repetitionem, sensibiliter intelligat & speculetur: Atque sic ex iis, quæ sunt ante oculos, recordatur eius, quem non videt corporaliter, nempe Deum, à quo hoc munere in sui memoriam & honorem donatus est. *Præsentaneam* insuper imaginem in hoc terreno speculo, Tinctura philosophica, animaduertit cælestium, nempe Diuinæ Trinitatis, Resurrectionis nostrorum corporum, animæque in ea reuersionem, & multorum aliorum, de quibus philosophi, vt Bonus Ferrar. & alij meminerunt: *Dei* quoque Prouidentiam admirandam, qua sibi electis succur-

Secundo gratum se Deo præstare conatur.

Chemia ad meditationem cælestium bonorum accendit artificẽ

Imago cælestium in Tinctura.

ſuccurrit, agnoſcit, nec non quomodo illud arte producatur, quod toti mundo impoſſibile videtur. Vere itaque dixit Morienus, *quod hæc ars hominem ad ſcientiam bonorum futurorum reducat, & à vanitatibus mundi abſtrahat*; quibus tanti philoſophi vita pia & verè Deo deuota in omnibus correſpondit.

Doctrina eius in Chymicis eſt conſtans & ſeuera, non fictionibus poeticis aut tropis ac vocabulis incognitis referta, ſed qualis arti Chymicæ, non omnibus reuelandæ, nec occultandæ omnino, conueniat: *Morieni doctrina qualis.* Quantæ virtutes in eius colloquio cum Rege Calide emicuerint, teſtatur author eius libri, Galip, dum dicit: *Placatus eſt igitur multum Rex ſuper huius viri prudentiam & eius humilitatem & eius patientiam & verecundiam ac venuſtatem: Non enim erat ille lingua verboſus aut mente elatus: Erat autem humilis, prudens & beneuolus, vt talē eſſe decebat*: *Morieni virtutes & mores.* *Ipſe vero* interrogatus à Rege cur in montibus & ſolitudinibus potius, quam in conuentibus, qui Deum orant in eccleſiis, viueret reſpondit, *Morienus cur eremita.* *Bonū quod nunc habeo & in futuro expecto, ex Deo eſt & in eius manu collocatum, ipſe autem, quid velit, faciat: Nec ego dubito, quin mihi inter conuentus & cœtus maior inueniatur requies, & in ſolitudinibus & montibus, labor, ſed nemo metit, niſi qui ſeminat & quod ſeminauerit, hoc etiā metet: Spero itaq; quod diuinitatis bonitas in vita huius mundi me non derelinquat. Nam requiei aditus nimis eſt coarctatus, neque ad illam quiſquam poteſt ingredi niſi per animæ afflictionem. De Conſtantia* & ſeueritate eius hæc teſtantur verba, quæ paulo poſt ſequuntur: *Morieni conſtantia & ſeueritas.* *O rex, omnipotens Deus te ad melius conuertat. Nam ego non ſum, de quo multum debeas admirari. Ex filijs Adæ vnus exiſto: Omnes quidem ex vno proceſſimus, & iterum ad vnum, licet diuerſo tramite, reuertemur: Temporum quidem longa mutatio hominē ſub tempore conſtitutum confundit & mutat: Nec ego adhuc in tātum ſum mutatus, quod alij multi, qui ante me fuerunt magis non*

 muten-

mutentur: Vltimam autem mutationem mors dira subsequitur, quæ videlicet nulla pœna deterior iudicatur Nam ante corporis & animæ coniunctionem & post eorum dissolutionem pœna omni morte crudelior animam expectat: Sed & omnipotens creator, qui omnia ex seipso creat & format, semper sit in nostro auxilio Et mox: *Timorē autem, de quo paulo ante dicebas, non timeo, nec de te hactenus despero. Omnis enim qui timuerit in veritate non est perfectus: Et maxime sapientem timere aliquid non decet: Nam si timuerit, cito desperabit: Quod si desperauerit, eius animus vacillabit, nec vllatenus suæ intentionis consequetur effectum.*

Morieni ingenuitas in tradenda arte. In ipsa arte tradenda ingenuus & syncerus inuenitur: Obscuritatis authorum causam reddit his verbis: *Nostri quidem antecessores huius magisterij nomina multiplicata & variata tradebant, grauissimis sophisticis circumtecta, sed omnia tamen veridica & sæpius comprobata: Quod totum egisse arbitrabantur propter stultorum insipientiam; vt dicta sua non intelligerent, nisi qui tali & tanto magisterio digni iudicarentur: Si quis ergo eorū dicta inuenerit, in illis diligenter studeat, donec ea recto modo intelligat. Non enim decet quenquam se ab hoc magisterio retrahere, sed debet suam fidem & suam spem in Deo altissimo firmiter configere, & illum assiduè hoc efflagitare, quatenus illud diuinum & admirabile opus possit perficere.*

Cur nomina variata in arte.

Vna re incipi & finiri magisteriū. Quod cum vna re incipiatur & finiatur magisterium asserit, dum inquit: *Huius rei prima & principalis substantia & materia est vna & de ea est vnum: & cum ea sit, neque aliquid sibi additur vel minuitur.* Et deinde: *Multiplicia quidem sunt eius radicis nomina sed si ea, quæ supra dicta sunt, recto ordine inspexeris, vnam eius radicem & substantiam & materiam inuenies:* Paulò post: *Vna sola confectione vel specie sic materia mutatur, sed quanto magis ei ignis colorem innouat, tanto magis ei plurima nomina imponuntur: Vnde Datin Philosophus ait ad Euticem: Ego tibi ostendam, quod sapientes huius magisterij dispositiones vel confectiones alia de causa non multiplicauerunt, nisi vt sapientes*

pientes in hoc magisterio instruerent & insipientes penitus excæcarent: Quoniam hoc magisterium vnum nomen habet, & hoc proprium sibi deputatur, sic etiam vnam habet dispositionem atque etiam vnam viam linearem, & hoc modo licet sapientes eius nomina & sua dicta mutarunt, tamen noluerunt, nisi rem vnam intelligere & vnam dispositionem. Nam sapientes, qui ante nos fuerunt, multas nominauerunt confectiones & multa pondera & multos colores & sic super vulgus dicta sua allegorizauerunt: neque tamen sunt mentiti, sed locuti sunt, vt eis bonum videbatur, & vt ipsi ad inuicem intelligebant, vt etiam hoc alios lateret. De coloribus Lapidis testimonio Datin Philosophi. *Noster*, ait, *Lato, quamuis primum sit rubeus, tamen est inutilis, sed si post rubedinem in album vertatur, multum valebit:* Post hæc: *Adarmath similiter sapiens & philosophus* ait, *Quod omnia harum rerum nomina & earum similitudines nulla alia de causa antiquis vocantur, neq; variantur, nisi vt vos intelligatis quod huius rei principium super suum finem testificatur, & suus finis super suum principium. Et vt sciatis, quod hoc totum non est nisi vna res, quæ scilicet habet patrem & matrem, & eius pater & mater eam nutriunt atque pascunt, non quod ipsa à suo patre aut matre aliquo modo differre possit.* De tactu lapidis, inquit, *mollis est, & maior mollities est in eo, quam in suo corpore:* In pondere dicit multum graue, & in gustu dulcissimum: In odore ante confectionem nimis grauem & fœtidum; & post confectionem esse eius odorem bonum, iuxta hoc quod sapiens ait: *Ista quidem aqua à corpore mortuo & eam inanimato tollit odorem. Nam & eius odor est malus & odori sepulchrorum assimilatur.* Quæ omnia hactenus relata non solum Morieni in dicta arte summam experientiam ostendunt, sed quoque rarissimam sapientiam cum candore coniunctam, qui præcipua eius abditæ scientiæ puncta ita declaret, vt plus emolumenti & doctrinæ ex eius vnico scripto hauriri possit, quam ex pluribus aliis

Vnum esse nomen & dispositionem huius magisterii, licet plura nomina & plures confectiones tradiderint

Lapidis colores.

Quod omnia sint, vnum, licet plura videantur.

Lapidis pondus.

Lapidis gustus.

Lapidis odor.

Morieni annum, vel tempus quo vixerit, incertum.

tenebrosis & opacis: Annus vel ætate, qua vixerit Morienus, ex historiis præcise haberi nequit, nisi quod ipse narret, se iuuene existente Romæ totam Latinitatẽ sese Christianismo dedidisse: quod circiter quadringentesimũ annũ aut paulo post à Natiuitate Christi cõtigisse censeri posset, tempore *Theodosij secundi*: Verum cum ipse testetur, se quarto anno post *Herculis* regis (Ægyptii) mortem, eremum ingressum, & postquam in eremo fuerat post multos annos Regem in AEgypto surrexisse nomine *Macoyam*, qui genuit filium nomine *Gezid*, post mortem sui patris in Ægypto regnantem: *Gezid* autem genuisse filium nomine Calid, qui post mortem sui patris diu in Ægypto regnauit. Hic à Morieno iam sene in arte institutus est: quo tempore, non ita patet: Fuisse autem hunc *Calidem* non Christianum, at *Saracenum*, certissimum est: Accidit hoc igitur iampridẽ profligata Christiana Religione ex Ægypto, eaq; occupata à Saracenis: De eo constat, *Calipham Saracenum AEgyptum* tenuisse circiter annũ Christi 703. & sequentes Caliphis possedisse continua serie, vsque ad A. C. 1153. quo anno à *Sarracone Sultano* eo regno spoliati sunt. Saraceni autem Mahometani primum regnare ceperunt Heraclii Imperatoris tẽpore, qui regnauit ab A. C. 611. ad A. 641. Ex quib⁹ sequitur Morienum hoc colloquium cum Calide habuisse circiter annum 800. aut paulo ante, Carolo Magno nondũ Imperatore Romano facto: Ceperunt autẽ Christiani ęrã primum ab annis Natiuitatis Christi admodum serò, nempe Heraclii dicti Imperatoris ætate, sexcentis annis & amplius iam abactis; Vnde Romæ, Hierosolymis aut in Ægypto hic modus tempora designandi tum nondum ita in vsu extitit: Vnde excusandus erit Morienus, quod historiam suam non aliter, quam per Ægypti reges annotauerit: Absque dubio tũ Irene imperatrix præfuit Imperio Orientali, quæ

Christiani quando ceperunt à Nat. Christi annos numerare.

regna-

regnauit ab A.C. 782. ad A.C. 803. decẽ annos Leone quarto qui 5. annos & Cõstantino Copronimo, qui 35. imperarunt annos, ipsius prædecessoribus: Carolus Magnus autẽ A.C. 801. Imperator Romanus declaratus est. *Iuuenis existens*, quã auidus doctrinæ ac præsertim huius abditionis fuerit, res ipsa declarat, quod philosophum *Alexandrinum Aegyptium*, qui libros chymicos ediderat, *Adfar*, percontari & inuestigare non destiterit, donec eum in Ægypto inuenisset senem rei chymicæ peritissimum, à quo tandem in artis hæreditatem adoptatus est.

Morienus auidus doctrinæ adhuc iuuenis

Quod quoque senex iam factus inuidia non laborarit respectu artis communicationis, inde patet, quod sua sponte non coactus ad regem Calidem primâ vice accesserit, propter Hermetis magisterium valdè sollicitum, eique totum opus, in furno perfecerit vasique asscriptis his verbis, OMNES QVI SECVM OMNIA HABENT, ALIENO AVXILIO NVLLATENVS INDIGENT, clam abiens reliquerit: Ac demum secunda vice ad eundem reuersus artis plenaria cognitione Regem beauerit.

Morienus non inuidus ob artem.

DE PATRIA Morieni, quod Roma fuerit antiqua illa dominatrix gentium & regnorum, iam antea diximus; in cuius honorem, cum Morieno, veluti magnæ nationis nomine, Romanorum Insignia attributa sint, prospiciendum erit nobis, an etiam plures ex Romanis ciuibus ferè immensi numeri existentibus per tam multa secula, quibus Roma floruit, inueniri possint, qui huic arcano philosophico intenti, eiusque participes facti fuerint.

Morieni patria Roma.

Verum si res gestas Romanorum ab initio consideremus, ab eo tempore, quo *Tarquinius* Superbus *Lucumonis* filius, Romanorum rex septimus, & pater *Sexti*, qui *Lucretiæ* vim intulit, *Capitolinam* arcem à capite humano vel equino, ibi inuento, sic dictam condidit, & ab Aruspice Hetrusco

An Romani antiqui quoque arti Chymiæ dediti fuerint.

 Cle-

Oleno Caleno, quod id caput portendat summam monarchiam & imperium vrbi, cui totus terrarum orbis subiiceretur, responsum accepit, animaduertemus, quod huic vnicæ rei Romani incubuerint, ne vates vanitatis coargui posset: Inde (Deo sic disponente) initia bellorum apud Romanos, quibus ferè à paruis vrbis incrementis progressi regnum suum magis magisque ampliarunt in septingentesimum ab vrbe cōdita annum aut circiter (706.) hoc est, in tempus Iulii Cæsaris & Cn. Pompeii, cum Romani imperii potentia & opes in summo flore fuisse perhibentur: Tum enim Romani, Appiano teste, possidebant in Africa quicquid est inter columnas Herculis & Gaditanum Oceanum, vsque ad Æthiopiam Orientalem: In Asia ab Euphrate & Caucaso monte, principium maioris Armeniæ & Colchos circa Euxinum pontum, vt quicquid terrarum est inter Euphratem & Phasin, id Romani esset imperii: In Europa verò vsque ad Rhenum & Danubium: Plus nempe à dimidia parte possederunt Romani, quam tres primæ Monarchiæ simul: De Romanorum opibus idem Appianus tractat in proœmio libri bellorum ciuilium: *Nostro*, inquit, *tempore* (nempe sub Adriano Imperatore circiter A. C. 130. *mirabiles sunt Romanorum vires quæ tam pace quā bello stipendiis publicis retinentur: Ducenta enim habent peditum millia, & quadraginta millia equitum: Trecentos elephantos, & duo millia curruum armatorum: præter armamentarium publicum instructissimum, in quo omnis generis arma reseruantur, ad armanda trecenta millia militum: Classis maritima continet duo millia nauium onerariarum, minorumq́. nauigiorum: Mille & quingentas triremes & quinq́. remes cum reliquo apparato, quo instrui duplo plura nauigia possunt: Octoginta naues maiores quarum proræ rostratæ sunt ex orichalco deaurato, puppesq́. auleis distinctæ purpureis, ad pompam & magnificantiam nostrorum Imperatorum. Præ-*

Romani vnice in hoc incubuerūt, vt imperiū extenuerēt.

Romanorū florentium potentia.

Romanorū opes & vires.

ter hæc in ærariis publicis seruantur septuaginta quatuor Talentorũ Ægyptiorum millia (quæ hodie efficiunt octoginta milliones & octies centena millia coronatorum. Nam talentum Ægyptium vel Alexandrinum, teste Festo & Polluce, pendebat duo Taléta Attica, hoc est, mille & ducentos coronatos.) Huic itaque intentioni Martiali inde à pueris mancipati, inprimis belli armorumque exercitationi sese dediderunt: Et quamuis multi præclari poetæ & oratores istis seculis quoq; inuenti sint, tamen hi potius propter lucrum, honores, opesq; cumulandas, illi vero ad delectandum & amplificandum nomen Romanum suis fabulosis inuentionibus hæc genera studiorum tractarunt: Philosophi perpauci fuerunt, præter grammaticos: Cum enim *Aegyptus*, cæteræq; prouinciæ armis Romanis iampridem essent oppressæ, nullus ex Romanis ad liberales, aut alias, tum nomine nõ cognitas artes, hoc est, occultæ philosophiæ seu Chemiæ discendas in exteras oras, nisi Athenas proficisci potuit: *Quæ* autem studia Athenis in flore tum fuerint, ex scriptis antiquorum constat: Hinc omnis fama, non de alia quadam doctrina, quam Epicurea, Stoica, Peripathetica, Platonica seu Academica Athenis, Romæ aut alibi innotuit aut sparsa est: Imò vix vllus inuentus, qui vel per insomnium cogitarit, tale quid in naturæ potentiâ artificumque vsu existere; Exceptis tamen paucissimis, quos postea enumerabimus: Quid Tacitus de *Phænice*, aut Arabiæ, scripserit, quomodo in Ægyptum Tiberii tẽpore comitantibus multis volucribus, vt in Solis vrbe sese arâ cõburat, vnde nouus *Phœnix* ex cinere reuiuiscat, aduolârit, superius & alibi latius recẽsuimus: Hic solus fuit modus sapiẽtiorib. ad intellectum imaginẽ falsẽ artis Chemicæ referẽdi, vt inquirerẽt, an sit secũdũ rationẽ possibile, quod auis quędã ex desertis Arabicis certo tẽpore sua spõte redeat in vrbem

Romani à pueris Marti dediti.

Romani studiorum gratia Athenas vix alio concesserunt.

Romani ne cogitarunt de artificio Chamiæ.

Phœnix celebratur à scriptoribus admirabilis est Romanis

vrbem populosam, ibidemque sese statuat in Ara; ac quod ipsa se cremare gaudeat, vt ex cinere noua auis resurgat, eiusdem speciei: Quilibet enim prudens & vel leuiter physicis doctrinis imbutus, hoc omni à ratione alienissimum diiudicet: Ad hæc si de veritate rei per experientiam inquirat, allegoriam & non historiam intelliget: Vnde occasio sumetur acrius inuestigandi, ex qua re tantus rumor increbuerit, an illa sit ficta omnino, an sub alio prætextu? Perpaucos verò apud Romanos, licet prudentiores, alteriores de hoc ipso cogitationes suscepisse apparet ex Tacito, qui vidit quidem multa fabulosa & incerta, quo ad circūstantias, huic Phœnici admixta, vnde de tota re dubitare meritò posset, at nihilominus concludit, certum esse, eam auem in Ægypto apparere, nempe persuasus doctorum scriptis, allusionibus, ac vulgi rumusculis, qui in ea opinione cōtinuè perseuerarunt. Quod poeta, licet inscius, canit, *Mulciberis capti Marsq; Venusq; dolis*, hoc totam illam fabulam de adulterio *Veneris* (quæ nupta erat *Vulcano*) & *Martis* comprehendit, ipsa autem allegoria Chemiam: Nam nihil aliud nisi Veneris & Martis copulatio, hoc est fœminæ albæ & viri rubei coniunctio fieri debet in toto opere, idq; vinculis Mulciberis seu Vulcani: Hæc sententia eadem est cum innumeris aliis, vt Ioue & Iunone, Ioue & Læda, Danae, Europa, Semele & his similibus pellicibus, Osiride & Iside; Cum verò Mars pro Deo belli (quia vir rubeus est & ardens) Venus pro Dea amoris (quia candida & suauis est fœmina) communiter à vulgo apud Ægyptios & hinc apud Græcos agniti sint, (siquidem impossibile fuerit imperitos aliter de his arcanis iudicasse, cum nemo supra captum suum sapiat) inde quoq; à Romanis eodem Numine & nomine reuerenter accepti fuerunt, viris Marti, fœminis Veneri inprimis fauentibus: vt autem illa vulcania

Phœnicis ortum esse allegoriam non historiam.

Mars & Venus à Vulcano colligati.

conium-

coniunctio permaneret indiuisa, Romæque tam magnæ futuræ, Reginæque terrarum omnium principium præberet, en poetæ & historiographi primo fundatori vrbis, Romulo parentes tam à Venere, quam Marte deducunt; nempe matrem Rheam Syluiam, ab Ænea (vt illi dicunt) Veneris & Anchisis filio oriundam, & patrem Martem ipsum: (si illis habenda est fides) Multis hæc videntur fabulosa, præsertim Christianis, at cum Roma toti orbi innotuerit, cum sub fundatore, ac tot Ethnici scriptores id nobis persuadere conentur, quis contrà hiscere audeat? At ferè dixissem, quis id credere, nisi sit ipse Ethnicus, præsumat? Magna & blanda mendacia de magnis vel à magnis dicta magna incrementa sumunt nec facilè ex parietibus mundi, quibus asscripta sunt, delentur: Mars itaque & Venus Dii familiares fuere Ethnicis Romanis, quorum vtrique ab vtroque sexu bene litatum est: Templa ibi Mars habuit vt & Venus amplissima: Nec solum ipsum Martem ac Venerem pro diis coluerunt propitiis & sibi inprimis fauentibus, sed quoque alium Deum Tutelarem sibi finxerunt, ab vtrisque originem ducentem, cuius nomen data opera occultabatur hanc scilicet ob causam: Verrius Flaccus ostendit in oppugnationibus vrbium à Romanis sacerdotibus euocatos fuisse Deos, in quorum tutela esset oppidum, promissumque illis eundem aut ampliorem locum apud Romanos, cultumve: quod sacrum durabat adhuc Plinii tempore in pontificum disciplina, & ideo occultatum fuisse nomen Dei, in cuius tutela Roma esset, ne qui hostium simili modo agerent: Nomen autem eius Dei fuit ROMANESSVS; qui à Roma & Romulo dictus à Marte & Venere quasi semideus ortus fuit, vt ipsi opinabantur. Præter Martem & Venerem, eorumque nepotem Romanessum, culta inprimis fuit Romæ Vesta dea i-

Romuli parentes Mars & Veneris at nepis Syluia.

Mars & Venus fauent Romanis, & hi illis litant.

Deus Tutelaris Romanorum innominandus.

Deorum euocatio apud Romanos.

Romanessus Deus Romanorũ.

Vesta Romanis culta. gnis, quæ eiusdẽ intentionis est cum Vulcano, & ex Ægypto in Græciam, hinc Romam cum cæteris Diis translata est: *Dii 12. Ægyptiorum.* Dii enim Ægyptiis præcipui fuere duodecim, quibus pro hieroglyphicis scripturis inque suis allegoriis præter alia utebantur, nempe, Iupiter, Neptunus, Mars, Mercurius, Vulcanus, Apollo, Iuno, Vesta, Ceres, Venus, Diana & Minerua: Horum sex sunt mares, & totidem fœminæ; Osiris & Isis sub dictis cõprehenduntur. Nunc enim Osiris Apollo est, nunc Iupiter, nunc Mars: Et Iuno, Ceres, Venus aut Diana Isis: *Dii maiorũ gentium.* Illi autem 12. dii, postquam sensim à Græcis ac post à Romanis recepti fuerant, honore summo colebantur, dicebanturque Dii magni magnarum gentium: Aliis enim, veluti plebeiis, figebant simulachra è ligno & quauis materia antiquitùs, & nõ sculpebantur ex auro vel argento vel ebore, nisi magni Dii: *Vesta & Vulcanus dii Aegyptii.* Vesta itaque ut & Vulcanus inter Deos Aegyptios fuit; cui dicatæ Virgines, Vestales dictæ, ignis inextincti custodes antiquissimam habuerunt originem: *Virginum Vestalium ritus & vita.* Dicũt enim hoc sacerdotium ab Ænea ad Albanos translatum esse, quod quomodo probent, ipsi videant. Numa id postea in nouam vrbẽ recepit, ac templum virginibus extruxit, quæ numero erant quatuor: sed propter multitudinẽ sacrorum, quæ indies illis committebantur, duæ illis adiunctæ sunt: Has oportebat diligentissimã adhibere curã, ne ignis sacer, qui in penetralibus seruabatur, extingueretur. Per annos triginta puræ manebant à nuptiis, & primis decem annis instituebantur in iis, quæ ad religionem pertinebant; secundo decennio fungebantur sacerdotio: Tertio docebant iuniores: postea si vellent nubere, illis licebat; quod paucis euenit, idque magno nuptiarum infortunio: *Virginum Vestalium pœna.* si quæ interim pollutæ deprehenderentur, ad portam Collinam extra muros capulo insertæ efferebantur & vi-

uæ

uæ ſepeliebantur eo loco, qui ſceleratus dicebatur: Si quæ vel leuiſſimi criminis conuicta eſſet, flagris Pontifici pœnas dabat; alioqui ſummus honos illis & reuerentia tam priuatim, quàm publicè ab omnibus Romanis deferebatur. Veram cauſam & originem horum ſacrorum nemo adhuc explicauit, ſed vnus ſcriptorum ab alio accepit, ea Aeneæ Phrygio accepta referri debere: ſed hæc dubia & multis difficultatibus inuoluta ſunt: Etiamſi Numa (qui leges, quas dedit, finxit ſe à Veſta dea accepiſſe) vel Aeneas horum eſſet primus inſtitutor aut introductor apud Italos aut Romanos, tamen de cauſa *impulſiua* eius inſtitutionis nihil certi adfirmari poteſt, niſi quod ab Aegyptiis omnium primo ſint deſumpta: At neque hoc ſatis, cur Aegyptii iis vſi? Vulcanus & Mercurius hic reſpondeat; quorum hic ab illo eruditus eſt, legeſque dedit Ægyptiis, ille templum ampliſſimum & reges multos habuit ſacerdotes: Apud Græcos *Lāpadiferorum* ſolennitas ante dicta cum his ſacris Veſtalibus apud Rom. vnius eſt intentionis: Interdum Romani Veſtā pro terra, ſæpius pro igne, ignisq; Numine interpretati ſunt: Ouidius 6. de Faſtis, Veſtam apud Romanos nullam imaginem aut ſimulachrum habuiſſe, vt alia numina ſcribit, quia *ignis* in ſe non poteſt bene effigiari: Quomodocunque ſit, Veſtam apud Romanos tam ſedulo cultam *diligentiſſimus* antiquitatis indagator nihil aliud reperiet, quam Deam Aegyptiam, Hieroglyphicam, igni dicatam, vt & Vulcanum. QVis dixerit, vnde Saturnalia apud Romanos inſtituta fuerint, in quibus Domini ſeruiebant ſeruis? Certe Mercurialia & Hermæa apud Græcos cum illis traduntur eſſe eadem; quamuis Saturnus longè differat à Mercurio, ſi vtriuſque præſuppoſitam genealogiam, vtriuſque ætatem, mores, officia & alias circumſtan-

Veſtæ ſacra cur inſtituta, ignotū.

Veſta ignis eſt.

Veſtam eſſe Deam Aegyptiā Hieroglyphicā.

Saturnalia vnde apud Romanos.

tias respiciamus: Fingitur enim Mercurius Iouis filius, & Iupiter Saturni: Ille itaque auus, hic nepos; Cœlus autem Saturni pater & Mercurii abauus censetur: Hermes Trismegistus testatur suo tempore tres omnino sapientes floruisse, nempe Cœlū, Saturnum & Mercurium: Quas tres personas esse Chymiæ proprias, nullum est dubium: Libera lingua seruorum fuit in Saturnalibus: Hinc ioci, scommata, dicteria, sales etiam dentati & impudici sparsi sunt herili non obstante imperio: Nam respiciebant absque dubio ad auream ætatem, quæ sub Saturno exacta dicitur, vbi nulla seruitus, omnesque in syluis degebant liberi absque curis & laboribus: quod sane aliquid veritatis complectitur, si ad primos parentes respiciamus: si verò ad Saturnum, Iouem, Venerem & Martem, qui dii successiuè regnarint, ita vt primò fuerit seculum aureum, secundo argenteū tertio cupreū, deniq; ferreū, tū tota allegoria est tam moralis, quam chymica: Nam vt mores putantur hominum ab initio mutati, non in meliores, sed sensim peiores & ad vitia magis pronos ethicè exponendo, ita chymicè, primo regnat Saturnus in nigredine, deinde Iupiter in albedine, Venus in flauedine aut imperfecta rubedine, Mars denique in perfectissimo colore Tyrio.

Sapientes tres qui.

In Saturnalibus libera lingua.

In aurea ætate sub Saturno nulla seruitus.

Seruilis autem dominii causa occultior videtur, quia, attestantibus philosophis Chymicis, in hac arte Domini à seruis mutuantur primam vestem prædominantibus, aut id quod patitur & subiectum esse debet ratione qualitatum & virium patientium, id in prima solutione actionem ad se transfert, seu Dominium, donec Saturnina nigredo aduenerit: In huius rei memoriam Saturnalia à consciis artificibus primitùs celebrata fuerunt: quem ritum, quasi politicum postea Romani sequuti strictissimè obseruarunt: Quidni enim seruis semel

Cur serui dominentur dominis chymicæ esse proprietatis.

ſemel inſanire licuerit in anno, alias ſeruituti pecuinæ mãcipatis? Reliqua Romana ſacra, vtpote à noſtra mente aliena, & per ſuperſtitionem hominum multiplicata hic nõ moramur, qualia ſunt Agonalia, Armiluſtra, Lupercalia, Nouendialia, Ambarualia, Vinalia, Latialia, Cocytia, Lemuralia, Forticidia, Ordicalia, Laurentalia, Opalia, Quirinilia, Vertumnalia, Palilia, Quinquatria, Ianualia, Lucalia, Hyacinthia, Nyctiluca, Paſtillaria, Palatialia; Popularia, Proteruia, Solitaurilia, Rubigalia, Stata, Fontinalia, Ormia, Parentalia, Conſualia, Lampteria, Amburbia, Diapalia, Dialia, Hormea, Mythriaca, Palogygia, Farreatio, Dapſa, Hoſtia, Hecatombe, Inferiæ, & his ſimilia: Cereris verò, Dionyſij, quæ Bacchanalia, Liberalia, & Trieterica dicuntur, Iſidis, Apidis, Anubis & reliquorum Ægyptiorum Deorum, ſolennitates Romanis quoque celebratas alibi expoſuimus: Lucanus lib. 6. de Iſide ſic inquit. Nos in templa tuam Romana recepimus Iſin. Quæ ſatis inſinuant, etſi *Morienus* Romanus non multos congentiles agnoſcat, quibus ſeſe vndiquaque cinctum & præmunitum oſtendat, quod tamen Roma antiqua deos, ſacra & ſolennitates multas habeat Aegyptiis aut Græcis vſitatas, ab ijſque mutuo acceptas, quas eſſe Chymicæ inſtitutionis, negari non poteſt: Nunc magnificentiam ac ſumptus ſeu reditus Romanæ vrbis paucis percurremus, non abſq; cauſa demonſtrantes, quomodo Martis vi potius, quàm artis, ad ſummã diuitiarum copiam ac deniq; luxuriam admirandam peruenerit: Hoc enim non ſolum in Morieni Romani honorem, videtur neceſſarium recenſeri, ſed quoque in lectoris gratiam non iniucundum. Iulio Cæſare à coniuratis, Bruto, Caſſio, Caſta, alijſque interfecto, grauiſſimum bellum ſecutum eſt, M. Antonio & Octauio Auguſto de proditoribus vltionem ſumentibus; ac Caſſio & Bruto ſe & Rem-

Sacra Romana fere innumera à ſuperſtitione orta.

Romam ſacra Ægyptia recepiſſe.

Magnificentia ac reditus Romanorum.

Magnitudo exercitus Romanorũ. pub. defendentibus: Hi dicuntur habuisse 80000. peditũ & 10000. equitũ: Illi non minores copias eduxerunt à quibus Cassius & Brutus tandem profligati fuerunt: Post Antonius contra Octauium dissensione facta, habuit 100000. equitum, & 500. naues: Octauius vero 80000. peditum, totidemq; equitum, & 1000. naues: In quo cõflictu Octauius victor euasit: Hæc tã admiranda hominum multitudo, nõ potuit sine infinitis sumptibus colligi, alique, militibus stipendia solui, illisq; de reliquis ad militiã rebus pertinentibus prouideri: In quo apparet pręter potentiam, quantę opes tunc fuerint Romani Imperij, quod tributa cogebat ex maiore totius orbis parte: Ex Africa sola quotidie septuaginta quinq; millia minorum mensurarum frumenti ab illis collecta fuerunt, quæ faciunt ferè singulis diebus septẽ millia coronatorũ: Ita Africa pẽdebat quotannis 1400000. coronatorum: Alexandria verò Ægypti, quę frumenti valde ferax fuit, huius summæ dimidiã partẽ dedit: Eo tempore, teste Strabone, Ægyptus cõtinebat septuaginta quinq; milliones hominum: quorum singuli si quotannis ex tributo penderent solidos quinq;, summa superius pręscripta cõpleretur: Vnde colligi potest, quantum pecuniæ ex reliquis Prouincijs contrahi poterat, cũ sola Ægyptus sex milliones solueret. Et eandẽ summã à suis paulò ante exigebat Ptolemeus Auletes Cleopatræ pater: Curiosi quidã & docti viri ex specialibus regnorum & principũ Christiani Orbis redituum supputationibus, nec nõ prouinciarum Turcæ subiectarum collectionibus, concludunt in hunc modum: Quod si Turcici Imperatoris reditibus annuis, qui efficiunt viginti milliones auri, addas alios viginti milliones, qui possidentur à regibus & principibus Christianis, summa toti⁹ erit, quadraginta milliones, qui colliguntur quotannis ex Prouincijs, quæ olim Romano Imperio subiectæ erant.

Reditus Romanorum ex Africa.

Reditus ex Ægypto.

Redituum summa ex Romani Imperii Prouinciis nostro æuo.

erant. De Antiquis Romanis certissimè alij statuunt, quod summā hac longe maiorē corraserint ex subditis populis. Cum omni occasione oblata, vel violētia, exactionib⁹, donarijsue, vel testamētis, quæcunq; potuerunt, extorserint, vt siue iure, siue iniuria ditari possent; q̄ tamē cōtigit, postquā Romani principes luxu & libidine diffluere cœperūt. Anno vrbis 690. Romani Imperii reditus; teste Plutarcho in vita Pompeii, nō excedebat quinque auri milliones. At postquam sub Iulio Cæsare debellatæ sunt Galliæ, Ægyptusq; & Syria in prouincias redactę, sub Augusto possedit quindecim milliones in annuo reditu. Appianus l. 2. bellor. ciuil. scribit, Cæsarē post debellatos Pompeianos in triumphis portasse sexaginta quinq; talentorum millia, quę æstimantur ad triginta nouē milliones auri: Præterea duo millia coronarum aurearum & octingentas, quæ marcas auri ponderabant ad tria millia, hoc est, duo auri milliones. Ex his quadraginta & vno millionibus vnicuiq; ciuium cōtulit quadringentos nummos vel minora sestertia, q̄ efficiunt 10. coronatos, ita vt hoc cōgiarium accederet ad duos auri milliones; Nā Appianus scribit, post bella ciuilia fuisse Romæ ducenta & triginta millia ciuium. Cōuiuijs, quæ Cęsar celebrauit in suis triumphis, impēdit millionē vnum. Donauit pręterea veteranis militib⁹, vnicuiq; quingentos coronatos, qui accedebant ad decē milliones; cum eo tēpore plus quā viginti millia veteranorū numerarentur: Itē ducibus, tribunis & centurionib⁹, qui eius partes fuerāt secuti, erogauit duos milliones, vt tradit Sueton. in eius vita, c. 38. Sumpt⁹ quinq; triumphorum, & q̄ impensa Ludis, Tragœdijs, Mimis, Athletis, Venationib⁹ Leonum & Vrsorum, ac dona q̄ cōtulit in priuatos amicos, illa omnia ęstimata sunt ad quinq; auri milliones. Aug. C. q̄ Romā auxit & ornauit ædificijs publicis & priuatis, ideo solit⁹ est dicere, Lateritiā accepi, Marmoreā relinquo: Obtulit tēplo Iouis Capitoli-

Romani quot modis corraserint pecunias.

Reditus Romanorū diuerso tempore.

Romanorū ciuium numerus ingens.

Iulii Cæsaris liberalitas mira.

Augusti Cæsaris liberalitas.

ni auri non cusi decies sexies centena millia coronatorum: Et duodecies centena millia in Margaritis & Smaragdis, alijsque gemmis: Nihilominus testamento reliquit populo Romano millionē vnum: Et vnicuique tribuum duo millia coronatorum & quingentos: Erant enim triginta quinque tribus: Summa donatiui erat octingenta septem millia & quingenti coronati. Cohortibus Prætorianis militibus singulis 25.▵.& equitibus triplum: quæ efficiunt trecenta & octoginta millia: Cohortibus vigilum vrbis viginti millia: Item quadraginta quatuor Legionibus, quæ fines Imperii seruabant, vnicuique militum 7.▵.cum dimidio: Centurionibus duplum, equitibus triplum: Legiones continebant singulæ quinque hominum millia: Omnes simul ducenta & viginti millia hominum. Donatiuum hoc ex testamento continebat millionem vnum, sexcenta & quinquaginta millia ▵.vnaquæq;: Legio habebat cohortes decem, cohors quingentos homines: Ita erant in singulis Legionibus 50. Centuriones: Et in 44. Legionibus duo Centurionum millia & ducenti: Quibus singulis legati fuerant 15. ▵. summa erat trecenta & triginta millia: Equitibus singulis dati sunt 22. coronati cum dimidio. (Erant enim in aliis singularum legionum sexcenti equites) summa igitur donatiui complectebatur circiter sexcenta millia ▵. Præter hæc, innumeram pecuniam legauit amicis & suis domesticis. Et pro suo funere curando millionem auri: Hæredibusque reliquit tres milliones septingenta & quinquaginta millia ▵. Et hæc omnia ex propriis & priuatis facultatibus: Summa huius testamenti accedit ad octo milliones, sexcenta & septendecim millia coronatorum & quingentos.

Claudii sumptus factus in aquæductus & mentem effodiendum.

Plinius lib. 36. c. 15. tradit in aquæductum fontium Curtii & Cœrulei erogata fuisse sestertia quingenta quinquaginta quinq; millia, hoc est, tredecim milliones, octingenta &

[illegible] & septuaginta quinque millia coronatorum: Et ab eodẽ Claudio [illegible] perfossum ad emittendum lacum Fuci-num (qui prope Albenses Marsorum populos est,) in qua re Suetonio teste, cap. 20 per annos vndecim sine intermissione occupata sunt triginta hominum millia; cum mons effodiendus esset & exscindendus per spatium trium millium pedum. Impensæ superarunt decem milliones auri. Neque etiam Claudius alia plura conficere, ac donatiua in-[illegible] largiri amicis, inter quos fuit Pallas præfectus domus Imperatoriæ, cui donauit septem milliones & quinquaginta millia coronatorum, vt scribit Tacitus l. 12. Narcissum quoque ab epistolis auxit multo pluribus opibus. Sed Calistum maxime omnium, quem Plinius libr. 36. cap. 7. dicit libertorum Claudij potentissimum. Neque mirum videri debet, tantos sumptus fuisse factos à Principibus illis Romanis, cum ex vnaquaque re facerent quæstum. Dion tradit Iulium Cæsarem Senatus consulto cauisse, ne cuiusuis testamentum efficax esset, nisi relicta bonorum parte Principi & eius fisco. Nero postea sanxit ingratorum in Principem testamenta ad fiscum referri, ingratos vocabat qui nihil Principi legassent, vt testatur Suetonius cap. 32. Et idem Suetonius in vita Augusti; Quamuis, inquit, viginti proximis annis quaterdecies millies ex testamentis amicorum percepisset, hoc est, centum milliones auri. Sed vt est apud Capitolinum, Pertinax hanc seueritatem lenijt, legemque tulit, vt testamenta priora non prius essent irrita, quam alia perfecta essent, neque ob hæc fiscus aliquando succederet: ipseque professus est, nullius se aditurum hæreditatem, quæ aut adulatione alicuius delata esset, aut lite perplexa, vel vbi legitimi hæredes & necessarij priuarentur. Et in vita Domitiani: confiscabantur alienissimæ hæreditates, vel existente vno, qui diceret, audijsse se ex

Romanorũ quæstus ex qualibet re.

Ærarium auctũ ex testamentis.

X defun-

defuncto, cum viueret, hæredem sib[illegible]sse. Augebatur & ærarium Principibus & re[illegible] damnatis propter aliqua crimina. Plutarchus in vita [illegible] Antonij scribit, post interfectum Iulium Cæsarem [illegible]latosque in Pharsalia Brutum & Cassium, Antonium in Asiam traiecisse, vt pecuniam colligeret ab ijs qui hostium partes fuerant secuti, corrasisseq; vno anno d[illegible]centa talentorum millia, hoc est, centum & viginti milliones auri. Quam enormem summam aliquantulum moderatur Appianus lib. 5. bellor. ciuil. Dicit enim Antonium mulctasse populos, qui *Cassij* & *Bruti* factionem fuerant secuti, vt tributum decennale soluerent, quod efficiebat ducenta talentorum millia; Præter infinitam pecuniæ summam, quam vndique exegit à Regibus, principibus & priuatis hominibus, quos cõperire potuit fauisse hostibus, vel suis facultatibus suppetias tulisse, vel etiam opibus abundare. Nam tyranni suarum rapinarum modum nullum faciunt, leuissima quaque occasione, aut prætextu oblato: Nam *Gabinius* Syriæ præfectus à Memmio accusatus est, q, vt Ptolemæum in regnum Ægypti reduceret, ab eo exegit sex auri milliones, vt testatur *Cicero in oratione pro Rabirio Posthumo*: Et *Verres* triennio corrasit è Sicilia octies centena millia coronatorum. Ex fodinis auri & argenti reliquisque rebus metallicis, constat *Romanos* collegisse quotannis admirabilẽ pecuniæ summã. *Strabo* lib. 3. tradit, Scipionis aurifodinas fuisse in Hispania prope Carthaginem nouam (quæ est hodie Andelusia) ex quibus ad Romanos quotidie redibat auri purissimi ad æstimationẽ duorum millium & quingentorum coronatorum. Et *Plinius* l. 33. c. 4. De auri fodinis Hispanicis, inquit: *Vicena millia pondo ad hunc modum annis singulis Asturiam atque Calleciam & Lusitaniam præstare quidam tradiderunt, quæ summa æquat duos auri milliones*: Et hic prouentus ex vna sola Hispania;

Antonii auaritia.

Gabinii auaritia.

Verris auaritia.

Fodinæ auri in Hispania quantũ dederint Romanis.

nij. Nec est dubium in alijs Prouincijs multo plus lucri factum fuisse: Nam idem Plinius capite citato ait: *Italiæ parcitum est vetere interdicto patrum: alioqui nulla fœcundior metallorũ quoque erat tellus.* Extat lex Censoria Ictimulorum auri fodinæ, quæ in Vercellensi agro cauabatur, ne plus quinq; millia hominum in opere publicani haberent. Vt erant *Romani* præter omnes totius orbis populos auri sitientissimi, sic omnem mouerunt lapidem, vt vndiq; opes accumularent, quibus suo luxui & delitijs possent satisfacere. Legimus etiam à Romanis *Antiocho* venditam fuisse pacem nouem auri millionibus. Et *Clodius* procurauit, vt Cyprus adimeretur Ptolemæo, quod exiguo tempore distulisset ad eum mittere aliquam pecuniæ summam, quam pyratis, à quibus captus erat, soluere debebat. Sed considerandum est, quanta fuerit hominum priuatorum apud Romanos opulentia: Cum omnium *Quiritum* opulentissimus iudicatus sit *Crassus*, vt inquit *Cicero* paradox. vltim. *Cæcilius Isidorus*, vt scribit *Plinius* lib. 33. cap. 10. *C. Asinio Gallo & M. Censorino Coss.* ad VI. Kalend. Februar. testamento suo edixit, quamuis multa ciuili bello perdidisset, tamen relinquere seruorum quatuor millia, centum & sedecim. Iuga boum tria millia & sexcenta, reliqui pecoris CC. quinquaginta septem millia: In numerato H S DC. hoc est, sexcenta millia pondo: Funerari iussit H S X I. hoc est, ad eius funus vt impenderentur ducenta sexaginta quinque millia coronatorum: Vbi *Vigniarus* expendens precium singulorum, colligit summam facultatum huius *Cæcilij* æstimari posse ad sex milliones: Nam si singula mancipiorum vẽdita fuissent 20. coronatis, summa accederet ad octoginta millia: Boum iuga singula centum 20. ᴬ. summa esset septuaginta millium: Alia pecora singula vno coronato (vt *Festus* ait, proportio boum cũ ouibus erat decupla, boues centenis, oues denis

Romani auri sitientissimi.

A Romanis vendita pax Antiocho.

Priuatorũ apud Romanos opulentia.

Crassus opulentissimus Quiritum.

Summa facultatum Cæcilij.

assibus æstimantur) efficerent centum & viginti millia; reliqua consisterent in maioribus pecudibus, quæ si singulæ 3. vel 4. coronatis vēdita essent, efficerent circiter quadringenta millia. Adde sexcenta millia pondo argenti, quę efficiunt nongenta millia marcarum: Libra æstimata decem coronatis, summa harum summarum esset sex auri millionum: Opes ingentes in homine priuato, qui etiā, teste *Plinio*, *Marco Crasso* fuit opulentior: licet *Crassus* eum diuitē esse negaret, nisi qui suo reditu annuo Legionem tueri posset.

Luculli facultates. *Luculli* facultates etiamsi ad amussim non exprimantur ab auctoribus, quales tamen fuerint, hinc colligi potest. *Pompeius & Cicero* illi sub vesperam occurrentes, rogarunt, vt illi conuiuæ essent in cœna, ea tamen conditione, ne quid illis proponeretur, nisi quod *Lucullus* sibi iā præparasset: *Luculli cœna.* Annuit ille lubens: Concedetis hoc tamen mihi, inquiens, vt Oeconomo dicam, me in cœnaculo Apollinis cœnare velle: Quod postquā factum esset, conuiuium preparatum est precio quinq; millium aureorum; vt testis est Plutarchus in eius vita: Ita enim cōstitutum erat in eius ædibus, vt singulis cœnaculis precium impensarum præscriptum esset: *Luculli vestimenta pro Comœdis.* Et in eiusdem *Luculli* repositoriis, dum Comœdi quidam ab eo vestimenta mutuò caperent, inuenta sunt quinque millia togarum purpurearum: *Seneca* lib. benefactorum ca. 27 scribit, *Cn. Lentulum Augusti* liberalitate possedisse decem *Lentuli opes.* milliones auri: Et hæc omnia illi ademisse *Tiberiū* cum vita, vt ne quo, nisi ipso, hærede moreretur. *Suetonius* c. 46. de eo inquit, hominē ita vexauit, vt manus sibi inferre coactus sit. *Lollia Paulina ornatum sumptuosum.* *Lolliam Paulinam*, vt scribit *Plinius* l. 9. c. 35. quæ fuit *Caij* Principis matrona, mediocriū sponsaliū cœna, vidi margaritis smaragdisq; opertā, quæ summa quadringenties H-S. colligebat. Nec dona prodigique Principis fuerant, sed auita opes prouinciarum scilicet spoliis partæ. Ornatus capitis sumptuo-

sumptuosus, qui precium decies centenorum millium aureorum æquabat. *Seneca* lib. de consolatione ad Albinam matrem c. 9. ait, *Caligulam* vno conuiuio impendisse ducenta & quinquaginta millia Coronatorum. *Plinius* lib. 8. c. 48. [illegible] triclinaria *Babylonica* sestertium octingentis millibus venisse iam tunc posuit in Capitonis criminibus; quæ *Neronis principis* quadragies sestertio nuper stetere: Peristromata vnum millione auri venditum quis non miretur? *L. Tarius Rufus* infima natalium humilitate, inquit Plinius lib. 18. c. 6. Consulatum militari industria meritus, antiquæ alias parsimoniæ, circiter H-S. liberalitate Diui Augusti congestum vsque ad detractionem hæredis exhausit, quæ summa æstimatur ad duos milliones & quingenta auri millia. *Nero* inuitatus à quodam amico est ad cœnam, cui bellaria *sola* apposita sunt precio centum millium coronatorum, vt scribit Suetonius in Nerone c. 27. *Caius Iulius Cæsar* nondum priuatus erat in ære alieno ad septingenta & quinquaginta millia coronatorum, quæ non solum persoluit post deuictas Gallias, sed stipendia sui exercitus ex maiori parte soluit. Et *Paulo* Consuli, ne illi contrarius esset, nongenta millia aureorum donauit: *Curioni*, Tribuno plebis, vt illius partes sequeretur, quingenta millia: Vnionem enim centum & quinquaginta millibus coronatorum, quem donauit *Seruiliæ* matri *Bruti*, quam amabat. *Publius Clodius*, quem *Milo* occidit, sestertium centies & quadragies octies domum emptam habitauit, hoc est, trecentis septuaginta millibus coronatorum, vt narrat Plinius l. 36. c. 15. Idem *Plinius* lib. 10. c. 51. *Maxime*, inquit, *insignis est in hac memoria Clodii Æsopi Tragici Histrionis patina sexcentis H-S. taxata, in qua posuit aues cantu aliquo, aut humano sermone vocales, nummis sex millibus singulas coemptas*: Hæc summa efficit quindecies cētena millia coronatorū. Et *Clodius* huius *Aegypti* filius, cum

Caligulæ conuiuium sumptuosum.

Metelli Scipionis triclinaria Babylonica peristroma.

L. Tarii Rufi diuitiæ.

Bellaria Neroni apposita quo precio.

C. Iulius Cæsar ex ære alieno ad diuitias summas peruenit.

Iulii Cæsaris vnio.

Publii Clodii.

Domus sumptuosa.

Clodii Æsopi Histrionis patina sumptuosa.

Clodii Æsopi filius adeo diues vt vniones in conuiuio [illegible] cibos. Cleopatræ vniones, quo precio æstimati.

cum pater reliquerat patrimonium quinge[illegible]uin, in quodam conuiuio adponi iussit vnio[illegible] ci, vt etiam cum *Antonio* & *Cleopatra* [illegible] (vt ait *Plinius* l. 9. c. 35.) sponsione facta cænaturam se [illegible] centies H-S. asseuerabat; alterum ab aure detraxit vnionem, quem aceto maceratum in tabem resoluit & ebibit. Pondus huius vnionis erat dimidiæ vnciæ, hoc est, 8. ceratiorum, (vt loquuntur hodierni gemmarii) cuius precium erat ducentorum & quinquaginta millium coronatorum: Iniecit alteri manum *Lucius Plancus* iudex sponsionis eius, eum quoque paranti simili modo absumere; vt di[s]lectus

Cleopatræ vnio relictus: dissectus veneris auribus Romæ in Pantheo applicatus.

vnio relictus in duas partes adplicaretur vtrisque *Veneris* auribus *Romæ in Pantheo*. Atqui duo illi vniones singulare opus naturæ per omne æuum *Cleopatræ* obuenerant à regibus *Orientis*, quorum vnum luxuriosa mulier absorpsit, admirante & irascente *Antonio*. De donatiuis principum *Romanorum* mira referunt Authores: *M. Aurelius & L. Verus* post electionem singulis Prætorianis donarunt vicena millia nummum: Horum Prætorianorum militum numerus erat circiter octo millia, qui efficerent plus quam quatuor milliones: cæteris militibus legionariis sex coronatos: Erant autem eodem tēpore 30. legiones: Donatiuum hoc totum superauit quindecim milliones. Sed & *Adrianus* ante hoc eadem liberalitate vsus erat erga populum, dum adoptatus esset Commodus ad imperium: Spartianus in uita illius, Datum, inquit, populo congiarium eius adoptionis causa, collatumque militibus H-S. ter millies: Hanc summam nempe impendit in adoptione *Aelij Veri*; sed in *Commodi* soluit decem milliones; præter donatiuum, quod prius populo contulerat in sua electione, cum adhuc esset in Asia; tum vnicuiq; ciuium elargitus est coronatos tres: Et paulo alia donatiua fecit populo & legionibus, reliquos omnes

Donatiua Romanorū principum mira. M. Aurelii donatiua, & L. Veri. Adriani liberalitas in donando.

totius

totius mundi principes & reges liberalitate superans *Commodus Marcus Aurelij* filius (vt scribit *Capitolinus* in vita eius) congiarium dedit populo; singulis denarios septingenos, vicenos quinos; Denarius valebat asses decem & centũ asses Coronatum Gallicum: ita septingēti quinq; denarii efficiunt 72. coronatos: Et cum essent Romæ quadringenta millia ciuiũ accessit ad triginta milliones auri: *Pertinax*, qui post *Commodum* regnauit tres tantum mēses, cum imperio potitus esset, Prætorianis militibus, vnicuiq; donauit 12. coronatos & populo 10. quæ summa redit ad 4. milliones. *Septimius Seuerus*, ait *Spartianus*, militibus tantum stipendium, quantum nemo principum dedit: Populo donatiua sæpius ingentia largitus est: Vrbi prouidit de frumento, oleo & vino ad annos 7. Liberis suis thesauros maiores reliquit, quā ante eum princeps quispiā; licet *Suet.* scribat, *Tiberium* reliquisse 67. milliones auri: *Heliogabalus* mōstrum illud luxuriosum nunquá minoris cœnauit, quam 2050. coronatis, & sæpius 75000. quod *Lampridius* in eius vita annotat: Hactenus dicta de Romanorum reditibus impensis & luxu, ex *Boissardo*, qui ea ex ipsis authoribus collegit, transtulimus, hac intentione, vt magnitudo incredibilis Romani imperii antiqui, eiusque principum & ciuium immensa opulentia, cum stupore cōsideretur, & quod illis seculis potius *Marti*, Deoque diuitiarum *Pluto*, litatum sit, quam *Vulcano* aut *Palladi*: Ægyptii dicebantur habere leges à *Mercurio* & *Vulcano* præscriptas, at Romani à *Marte* & *Pluto*: Illi domi manentes ex Vulcaniis operibus tātum habuerūt, quātum ex Martialibus: Illi carbones, hi sanguinem & sudorem humanum absumebant: Quantum verò iniuriæ, iniustitiæ, immisericordiæ, tyrannidis & immanitatis in innumeras personas longo tempore exercitum sit in tantis opibus Romanorum extorquendis, & congerendis vix cogitari, nedum dici, potest: Plurimi principum donatiuis

Roma quot ciues.

Pertinacis donatiuum

Septimii Seueri donatiua ingentia.

Tiberius quantum reliquerit.

Heliogabali cœna sumptuosa.

Romani diuitiarum studiosissimi.

Ægyptiorũ & Romanorum comparatio.

illis liberalibus emerunt imperium à militibus & populis: at inscii occasionem dederunt vendentibus, vt quamprimum plures eiusmodi emptores desiderarint, quorum donis successiuis ditescerent: Hinc tot sicariæ manus in principes illos armatæ fuere, quemadmodum constat perpaucos, ex Ethnicis illis Imperatoribus matura ætate ac sicca morte obiisse: Reliqui, præter principes, præfecturis suis ita functi sunt, quo perpetuis exactionibus subiectorum opes exhaurirent, ad gulam suam voluptatemque ferè momentaneam pascendam: Nulla hic fit mentio, qui sumptus in viros literatos alendos aut studia liberalium artium promouenda, vel qui reditus in bibliothecas eximias impensi sint, cum Mars & Ars, non vnica saltem (vt in dictione) litera, sed multis modis inter se differant: Ille inimicitiam, dissensiones, odia, lites & prælia; hæc amicitiam, concordiam, requiem & pacem, requirit, quibus vterque alitur. Verum videamus an inter hos *Martiales*, quidam quoque Mercurio dediti licet secretissimè, antiquitus inuenti aut potius post mortem agniti sint; Et num poetæ quidam Latini quid obscura fama de Ægyptia philosophia olfecerint: Duo sane, quantum obseruari licuit, præclara monumenta in Italia inuenta narrant, quæ satis attestari possunt, apud Ethnicos illos antiquos artis Chymicæ quosdam peritos extitisse, vt ex cœnotaphiis ac sepulchris eorum apparet. Primum est *Bononiæ*, alterum inuentum fuit in agro *Patauino*: *Bononiæ* quod extat in marmore hanc habet inscriptionem:

Empta imperia apud Romanos.

Quæ causa tot principum necis.

Romani nihil in literatos contulerunt.

Martis & Artis differentia.

Mercurio deditis inter Martiales an fuit.

Duo Chymica monumenta in Italia inuenta.

Epitaphiũ Bononiæ.

ÆLIA, LAELIA, CRISPIS, NEC VIR, NEC MVLIER, NEC ANDROGYNA, NEC PVELLA, NEC IVVENIS, NEC ANVS, NEC MERETRIX, NEC PVDICA, SED OMNIA:

SVBLATA NEQVE FAME; NEC FERRO, NEC VENENO, SED OMNIBVS:

NEC

NEC COELO, NEC AQVIS, NEC TERRIS, SED VBIQVE IACET.

LVCIVS AGATHO PRISCIVS, NEC MARITVS, NEC AMATOR, NEC NECESSARIVS, NEQVE MOERENS, NEQVE GAVDENS, NEQVE FLENS, HANC NEQVE MOLEM, NEC PYRAMIDEM, NEC SEPVLCHRVM, SED OMNIA:

SCIT ET NESCIT, QVID CVI POSVERIT.

HOC EST SEPVLCHRVM, INTVS CADAVER NON HABENS.

HOC EST CADAVER, SEPVLCHRVM EXTRA NON HABENS.

SED CADAVER IDEM EST ET SEPVLCHRVM SIBI.

Huius Cenotaphii mentem quam plurimi Chymicis [illegible] præferre ferunt, ideoque in illud commentarios [illegible], vt sunt *Iohan. Turius Brugensis, Richardus Vitus* & [illegible]: quibus viris doctis in suis opinionib. nihil detrahentes, idem succinctè quoq; nos perlustrabimus. [illegible] qui de Tinctura philosophica nihil vnquã [illegible] audiuerit aut crediderit, aut valdè rudis ac rerum [illegible] imperitus sit, primo aspectu negare poterit, [illegible] monumentum ab artifice antiquo statutum sit in [illegible] artis chymicæ commendationẽ; Et quod [illegible], nonnihil de perfecto opere secretis il- [illegible] inclusum & reconditum habeat, quod [illegible] exiguæ quantitatis (vtpote drachma aut mi- [illegible] magnum pondus reposuisset?) vt pro- [illegible] deiici, locumq; ad fundamentum vsq; [illegible], subuerti & perquiri non sit operepre- [illegible] Duæ [illegible] personæ, Ælia, & LAELIA, in vno subiecto, quod CRISPIS dicitur, qui crispos quasi capillos

In Epitaphium Bonon. qui cõmentati sint.

Epitaphiũ Bononiense cur positum

Cur non deiiciendum.

Ælia, Lælia non vir.

gestet redactum in subtilissimum puluerem: Si has binas personas ex vno corpore promicantes, dixeris virum, perperam dixeris: Quia vir dum est siue mas, vt agens intelligitur respectu fœminæ: Hic autem illa differentia deest, quæ quidem adfuit in Tincturæ confectione: Non est igitur

Nõ mulier: *vir*, sed fuit: Similiter non est *mulier*, sed fuit; quia hic nulla

Nec Androgyna. potentia patiendi à viro: Nec *Androgyna*; Fuit quidem in initio, respectu viri & mulieris, coniunctorum, sed iam non

Nec puella. est amplius: *Nec Puella* hæc enim intacta est; In opere vero philosophico virgo peperit & lactauit infantem suo lacte; qua ratione mater dicitur & non puella, licet virgo manserit: quæ tamen verba allegorica sunt & nihil ad partum virgineum, quo editus est saluator mundi, nisi similitudinariè spectant: Nec *Iuuenis* seu adolescens, quia in coniugio

Nec iuuenis

viuens ad acmen seu virilem ætatem per sui perfectionem

Nec anus. accessit: Nec *Anus*, quia decrepita non est, aut viribus imbecilla. Nec meretrix, quia nulli alteri sese prostituit pecu-

Nec meretrix. niæ aut lucri gratia, vt prostibula populi & meretrices facere consueuerunt: Nec *Pudica*: Si enim pudicitiam æterna,

Nec pudica.

vt virgines *Vestales*, voluisset, non cum viro copulata inuenta olim fuisset SED OMNIA, hoc est, secundum quid dici:

Sed omnia

Est enim *vir*, quia viri actionem peregit, est *mulier*, quia mulieris: Est *Androgyna* quia copulati hi duo fuerunt, tanquam Hermaphrodytus vnus ex duobus Est *puella*, quia ætatem, nisi iuuentæ, nõ attigit: Est *iuuenis*, quia iuuenilis ætatis aut adolescentiæ fructus, qui sunt sanguinis copia & bonitas, atque hinc optima corporis temperies, nondum amisit: Est *anus*, quia nunc per omnem ætatem perdurat & diutissimè superfuit: Est *meretrix*, quia Beia est lasciua, quæ se prostituit Chabritio etiam ante verum cõiugium, quod fit in albedine: Toto tempore igitur nigredinis & ante meretrix dici potest: Est *pudica* quia subsequente matrimonio, non impudica æstimabitur: Matrimonium enim quasi pallium

[illegible] quicquid eſt vitii, tegit & abſcondit. Quę verba ſi quis [illegible] medio inter duo cõtraria nomine explicare, dũ- [illegible] cũ re cõueniant, poterit, in modum Ænigmatis illiꝰ Platonici, quod habet *Vir, nõ vir, vidẽs, nõ vidẽs in arbore, non in arbore, ſedẽtẽ nõ ſedẽtẽ, volucrẽ, nõ volucrẽ, percuſſit, nõ percuſſit, lapide nõ lapide*: quaſi dicat, Eunuchus, monoculus ac luſcus [illegible] in frutice inclinãtẽ, veſpertilionẽ, leviter ſtrinxit, pu- [illegible] Ita hic dicere poſſet, ſi nec vir, nec mulier, nec Andro- gynus [illegible] igitur Hermaphr. ſecundũ maſculinũ ſexũ incli- [illegible] puella, nec iuvenis, nec anus, ſi dicas quod ſit me- [illegible], hæc verba ſaluãtur, at vix eorũ cõtradictoria, & [illegible] & anus: niſi quis vnum medium pro vtriſ- [illegible] affirmatiuè accipere velit: nec meretrix, nec [illegible] meretrix & pudica: hoc eſt, mediocritate, quæ [illegible] caſtitatẽ & impudicitiã, cõtinetur: Quæ expoſitio [illegible], nec rei cõueniẽs, nec dilucida eſt: Quocirca a [illegible] quamus: *Sublata neq; fame, nec ferro, nec veneno, ſed* [illegible] Fames eſt appetitus alimẽti ſolidioris, quod nõ ipſi [illegible] cõcedītur niſi in propria viſcera graſſari velit; Hinc [illegible], & ferro, q̃ diminuitur & partes eius ſolidæ [illegible] & attenuãtur: ac veneno, h. e. draconis Typho- [illegible] Pythonis, q̃ re idẽ eſt: Python ab Apolline interẽptꝰ [illegible] Typhõ dicitur: Huiꝰ veneno putrido materia phi- loſophica [illegible] ſuccubuit, h. e. ad mortẽ vſq; putrefacta [illegible] mortis generib. ſimul, & nõ vno ſolummo- do [illegible]. Ita & ſequẽtia verba intelligenda, quod nec cœlo [illegible] aere viſibili vſq; ad cœlum extẽto, nec aquis, ſeu elemẽto aquæ, nec terris, elemẽto terræ, in ſingulis per ſe, [illegible] ſimul, ſeu vbiq; iaceat. In ſublunaribus enim [illegible] in aliquo horũ trium elemẽtorum viſibiliũ [illegible], nuſquã, ſi in omnib. vbiq; eſſe probetur. Ignis cum non ſit viſibilis, nẽpe ille, qui ſupra aeris regionẽ

Ænigma Platonicũ.

Expoſitio nimis dura.

Materia philoſophica vbique inuenitur, id eſt in omnibus elementis.

ſtatuitur ; & hic inferior non ſit purus Elementalis; ideo ignem ſub aere & cœlo comprehendit: Diuiſerunt enim antiqui totum mundum in tres partes iuxta numerum filiorum *Saturni*, in cœlum, quod *Ioui*, Oceanum qui *Neptuno*, & terram quæ *Plutoni* ſorte contigit: Adhæc communis eſt loquendi ratio apud philoſophos, quod Lapis ſit vbique, quia per omnia elementa ſit diſperſus & non per vnum ſolum: *Lucius*, id eſt, optimè lucens, Agatho, id eſt, bonæ naturæ, *Priſcius* quaſi ſenior, denotant periphraſticos præcipuum requiſitum ad artis perfectionem conſequendam; cuius philoſophi paſſim meminerunt: Ille *Lucius* eſt amator *Æliæ Læliæ*, quia vt magnes ferrum, ſic hæc *Lucium* ad ſe trahit, inque ſuam naturam primo diſponit, quæ eſt nebuloſa & nigra ; Idem eſt *maritus*, quia agit in eam, vt mas in fœminam, at poſt draco fugit rimas, quas obſeruabit: *Neceſſarius* eſt, quia neceſſario requiritur, & abſque eo nihil fit: *Mærens, gaudens & flens*, Mærens vultu nigredinis, gaudens, albedinis; fluẽs, quia abſq; lachrymis, rore, margaritis, oculis piſcium opus non perficitur; Hæc omnia de Lucio dici reuera poſſunt ſimul adfirmatiue, at non negatiuè: Hanc & molem & Pyramidem & ſepulchrum poſuit: Vbi non intelligit marmoream molem aut viſibilem cippum, ſed Æliam Læliam, quæ ipſa *moles* eſt hac ſtatui ſolet, cum res firmæ perdurare, immobileſque manere debent; *Pyramis*, monumentum in modum flammæ ignis, aſſurgens pro æterna cuiuſdam memoria ponitur: Talis & ipſa eſt ſibi Pyramis; *ſepulchrum* quoque Lucius ipſi fecit; Id veriſſimum eſt, quia Lucius in omni neceſſitate Æliæ Læliæ ad manum eſt, & omnia quæ debet, eius nomine peragit: Vnde eſt cauſa ſine qua non illa aliquid memorabile perficeret: *Lucius fecit & neſcit quid cui poſuerit*; ſcit quidem in initio, at poſt quaſi ignorat;

Mundus in tres partes diuiſus.

Lucius eſt herba alba creſcens in monticulis.

Lucius cauſa ſine qua non Ælia.

tur, quia ignoratur & abdicatur; vnde gratiam vix vllam sumit pro præstito seruitio; Inde dicit, nescit, quid cui posuerit, Hoc est sepulchrum intus cadauer nõ habens; Quę verba non quoque ad marmoream externam tumbam referri debent, sed ad Æliam Læliam, Nam ipsa est cõtinens contentum in se conuertens, atque sic est sepulchrum seu continens, non habens in se cadauer seu contentum; Veluti *Lothi uxor* ipsa sibi sepulchrum fuisse dicitur absque cadauere & cadauer absque sepulchro: Sepulchrum, quia lapidea facta erat, cadauer, quia formam hominis retinens anima non fuit: Hoc est cadauer sepulchrum extra non habens, quia continens seu sepulchrum, transijt in cõtentum seu cadauer, & illa duo vnum facta sunt: Sed cadauer idem est & sepulchrum sibi: Quæ verba rem totam satis declarant: Volatilis enim materia, quæ erat cõtinens & sepulchrum, cum fixa, quæ erat contentum & cadauer, vna mixta est absq; diuisione, vt aqua mixta aquę, quia vnius sunt generis & originis: quæ hoc loco sufficiant: *Alterum monumentũ* quod in agro *Patauino* nostro seculo repertum est, hæc vrna fictilis cum inscriptione huius Hexastichi:

Plutoni sacrum munus ne attingite fures,
Ignotum est vobis hoc quod in vrna latet.
Namque elementa graui clausit digesta labore
Vase sub hoc modico Maximus Olibius.
Adsit fœcundo custos sibi copia cornu,
Ne pretium tanti depereat laticis.

Intra hanc vrnam erat altera vrnula cum inscriptione horum versuum:

———— Abite hinc pessimi fures,
Vos quid voltis cum vestris oculis emissitijs?
Abite hinc vestro cum Mercurio petasato caduceatoque:
Maximus Maximo Plutoni hoc sacrum facit.

Continens contentum in se conuertens.

Lothi uxor ipsa sibi sepulchrum.

Alterum monumentum Italiæ.

Rursus intra vrnulam reperta est lucerna adhuc ardens inter duas ampullas, alteram ex auro, alteram ex argento, purissimo liquore quodam plenas, cuius virtute creditur per multos annos lucernam hanc arsisse, vt annotarunt in suis antiquarum inscriptionum collectaneis *Petrus Apianus, Bartholomaeus Amantius & Caelius Rhodiginus*: Meminit quoque huius rei *Hermolaus Barbarus* in corollario in *Dioscoridem* vbi de aquis in commune agit: *Est & caelestis aqua inquit, siue potius diuina Chymistarum, quam & Democritus & Mercurius Trismegistus nouere, modo diuinam aquam, modo Scythicam laticem appellantes, modo pneuma, hoc est, spiritum, ex aetheris natura & essentia rerum quinta: Vnde aurum poculentum & tactum illic, nec dum inuentus Philosophorum lapis & sabulum constat. Hinc & arti datum nomen, Psammurgicen, & Mysticen & Ammochrysiam, & Sacram & Maximam vocando, ceu literas quasdam seclusas habeat & a quibus prophanum vulgus arceri conueniat: Hoc genus latici, vt arbitror, significat Epigramma nuperrime in agro Patauino iuxta oppidum Atestae inuentum opere lateritio ac proinde fragili, per imprudentiamque manus rusticae proscindentis ibi terram, corrupto: cuius memoria ne pereat, verba praetexuimus: Plutoni Sacrum & caetera, vt prius:* Eiusmodi opera flammae perpetuae, quae ad attactum aeris mox extincta sit, etiam alibi inuenta, vt in Germania, & ad huc aliquibus in locis reseruari, pro certo narrant: Circa quae quaestio oritur, an ea sint Chymica, hoc est, Chymico artificio producta; & an ad Tincturam Philosophicam e vera spectent? Cui respondendum ex proposito exemplo: *Pluto* fingitur à poetis antiquis, ac ab Ethnicis indubitate recipitur, vt omnium diuitiarum quae ex terra & metallicis proueniunt, Deus & largitor; cui, si quid ex Chemia metallica aut metallis vtilitatis aut lucri alicui obuenisset, gratiae ei dicatae primo, sic post actae fuerunt: Hac ratione hic Maximus Olibius eidem offert primitias sui laboris, vt Deo pro-

Qui scriptores meminerunt monumenti Patauini.

Caelestis aqua Democriti & Mercurii Trismegisti Chymica.

Vbi hoc monumentum inuentum.

An flamma perpetua opus Chymicum.

Maximus Olibius Plutoni sacrum opus dicauit.

pitio

pitio, pro remuneratione, nempe tria. ampullam auream, argenteam, liquore quodam plenas, qui flammam [illegible] sine [illegible] consumptione mexti [illegible] luerit. Ampullas [illegible] Chymica opera & effectus facile conijci [illegible]. In his enim elementa gram labore digesta sunt [illegible] in aqua, quæ facile [illegible] in aerem & consumitur, etiamsi per 10. annos fuerit distillata & redistillata, ad sui [illegible] seu perpetuitatem inducendam, nisi in aurum & sic perennem liquorem reducatur, quod [illegible] fieri [illegible] natura demonstrat & mediorum, quibus id [illegible] habilitas. Si Mercurialis fuerit, ad illam digni[illegible] potest, alia nequaquam. Quid igitur lo[illegible] de aqua incorruptibili & liquore diuino, præ[illegible] fixam, videant ipsi: Mihi non sit in hoc ve[illegible] de flamma ignis, quæ ab hac aqua aliqu[illegible]lum: Ignis à nulla aqua, nisi sit spiritus vini, nu[illegible] semper ab oleosis, pinguibus & sulfureis: In[illegible] cremabilia, quantum habent oleosæ substantiæ, [illegible] flammæ dant proportionabiliter & econtra: Deinde [illegible] natura est, vt & terra & aere egeat, si perma[illegible] & vt aqua, tanquam inimicissima illi non appro[illegible]. Terrea substantia est ei tanquam sustentaculum & fo[illegible] velut in firmiori & solido elemento, rarissimum & [illegible] sustineatur. Huius vice sunt fomites, Elychnia, [illegible] panniculi linei, & alia materia corpulenta, & rara O[illegible] instar pabuli. Sed aer circumstans instar ventila[illegible], sine quo nullus ignis siue flammeus siue ali[illegible] satis olei & fomitis habeat, at mox extingui[illegible] in cryptis & cuniculis profundis subterra[illegible] penetrare neque, nisi factis ad hoc mea[illegible] aliarumque rerum experientia, non opus erit hic demonstrare, quomodo igitur flamma hæc in vasis firmiter occlusus, atque his in alia

Ampullas [illegible] per [illegible] aquam.

Mercurius in aurum [illegible] spiritus vini sub aqua [illegible].

Ignis eget aere & terra, alias extinguitur.

Ignis in cavernis subterraneis profundis extinguitur.

in alia vrna, hacque iterum in alia posita, non extinguetur: Et cur ad aerem ingredientem extinguitur? cur contrario elemento, aqua, fouetur? Sane hæc omnia de flamma igni & incorruptibili aqua dubiam mihi fidem faciunt. Præterea, si duæ eiusmodi ampullæ per centenos aliquot annos sibi inuicem applicatæ sub terra permaneant, etiamsi locus sit strictè cõclusus, tamen fumi subterranei penetrant per omnes rimas, seque in ampullas insinuant, quarum frigiditate fumi coagulati in aquam claram reducuntur, vt et semper aliquid aquæ clarissimæ in eiusmodi vasis reperiri sit possibile: Idem dicendum de sulfureis halitibus, qui traduntur coaceruari in eo loco, vbi thesauri ex auro & argento absconduntur, ibiq; circa terræ superficiem sulfuream flammam conspici, quod ab experientia notissimum est: Quid si eiusmodi sulfurea flamma quoq; rusticis illis, qui monumentum aperuerunt, visa fuerit? Sed considerandi sunt versus *Olibij*. In primo Hexametro aperte testatur, se hoc donum vouisse *Plutoni*; In secundo, seu pentametro ostendit, in hac vrna corpus humanum non fuisse reconditum, vt solet in aliis vrnis, at quod tale opus, Plutoni sacrũ, vulgaribus ignotum sit. Tertius versus, quale opus & quis author eius sit, declarat: Nam elementorum digestio facta fuit à Maximo Olibio, quæ omnino Chymica est nec alterius intentionis, quam quæ Tincturam perficiat. Deinde dicit, copia custos adsit fœcundo cornu, quæ verba nihil aliud sonant, quam quod semper adsint diuitiæ & opes, quæ curam adhibeant, ne pretium tanti laticis depereat. Philosophi vsitatissimè vocant ipsam Tincturam, & eam requisitas substantias, aquas, vndas, lymphas, latices, nempe mercuriales: Per laticem itaque perennem aquam intellexit, quæ *Hermeti* & *Democrati* notissima fuit, qui de Tinctura intellexerunt. Qui enim nomen aquæ, serpentis, vini aut

Dubia circa flammã perpetuam monumenti Patauini.

Aqua per se collecta in ampullis.

Flamma sulfurea apparens, vbi sunt thesauri absconditi.

ni aut aceti in Chymicis audiat & exiſtimet dicta ita com-muniter ibi intelligi, ille fallitur: Nullum enim verbum, inquit Roſinus, philoſophi abſq; falſo immixto verum protulerunt, niſi hoc vnum; Nulla tinctura fit niſi ex lapide noſtro rubeo. Poſtea *Olibius* oſtendit ſe Chymicum, quia faſtidit omnes, arcetque vt fures, qui vtuntur Mercurio petaſato, caduceatoque, hoc eſt volatili. Scriptum & monumentum hoc videtur ex loquendi formulis ſat antiquum, cum plautinis vtatur verbis, vt ſunt voltis, voſtris, voſtro, Maxumo, *Plotoni*. At hæc præſupponunt, non probant eius antiquitatem; quæ authorem ethnicum, qui ante ſeſquimille annos, & eo amplius, vixerit, tamen ſatis conuincunt. Sequuntur alij apud *Romanos* antiquiores degentes, qui ſaltem aliquantulum de arcano philoſophico guſtarunt, licet ad ipſas epulas non admiſſi fortè fuerint: Ex his maxime inſignis eſt *Apuleius Madaurenſis, Philoſophus Platonicus*, qui licet patria non ſit Romanus, at Afer, tamen *Romæ* vixit & Romano ſtylo delicatiſſimo, ſcripſit aureum ſuum aſinum, ſeu Metamorphoſeôn librum verè aureolum, in quo allegorias diuerſas iucundiſſimas aſperſit, prætterquam quod totus figuratus & tropicus ſit: Vbi, inter alia argute ficta, PSYCHEN deſcribit, Draconi horribili in altiſſimo monte, delitiarum omnis generis, auri, argentique abundantiſſimo, habitanti deſponſatam, quæ cum mariti, ſecum nocturno tempore ſaltem concumbentis, vultum, contra eius edictum & legem, ex ſororum inſtinctu, contemplari vellet, & coram intueri, nocte ſilenti ſeu media, cum maritus profundo ſomno detineretur oppreſſus, (quem horribilem draconem nec quid humani habentem opinabatur) incenſa lampade nouaculam habens in manu ad eum acceſſit, ea intentione, vt ſi Draconem animaduerteret, mox interimeret: Verum cum

Monumentum Patauinum, et eius Plautina aetate.

Apuleius Philoſophus Platonicus.

Pſyche Draconi nupta.

Psychen non Draconem, sed Cupidinem sibi iuuenem maritum. præter opinionem iuuenem formosissimum, *Cupidinem* dictum, offendisset, admirabundaque eius pulchritudinem spectaret, nonnihil de oleo lampadis in tenellos eius artus inspersum, illum de somno excitauit; Qui videns Psychen armatam nouacula & flamma contra edictum sese de nocte aggredientem, multis querelis & lamentationibus effusis, vxorem, subitò auolans, reliquit: Illa autem per multos annos totum ferè mundum peruestigans eum insecuta est, cui tandem inuento copula indissolubili, immensis exantlatis laboribus & miserijs, iterum copulata & vnita est. *Cupido auolauit à Psyche. Cupidini Psyche iterũ coniuncta.* Quamuis *Platonici* alijque hoc ad mores explicare possint, quasi amor, qui Cupido est, animæ humanę adiunctus sit, tamen id allegorijs tantis, aut eisque non indiget, nec vlla est ratio fugæ Cupidinis & reditus; In Chemia est *Venus* & *Cupido*, est *Venus* & *Adonis*; sic quoque *Psyche* & *Cupido*: *Psyche & Cupido quid in Chymicis.* *Psyche* enim fœmina, *Cupido* mas est, Draco existimatus, at formosissimus iuuenis, vt *Adonis*, *Narcissus*, *Alexis*, *Daphnis* & *Hiacynthus*: Cur fugere dicatur, philosophi passim indicant: Hic est ille, qui non vult, nisi per clatratas fenestras, aut nocturnas vmbras conspici aut tractari: *Cupido cur nolit conspici.* Vt enim *Diana* se nudam videndam non admittit, sic nec *Cupido* philosophicus: Nam reuera si videatur, quam pulcher & admirabilis sit, necessum est, quod relinquat suam vxorem amabilem *Psychen*; siquidem ab igne violentia illi contingat: quamuis iterum eidem tandem coniungi possit: Hæc fuit verissima mens Apuleij illius, qui *Hermetis Trismegisti* librum ex Græco in Latinum transtulit. *Apuleius Trismegisti librum in Latinum transtulit.* Sunt qui scribant quendam magum interrogasse dæmonem hanc quæstionem, an *Virgilius* habuerit lapidis cognitionem: idque dæmonem affirmasse: At nos mendaciorum authoris testimonio non contenti, in ipsa Virgilij scripta & opera inquiremus, & ex ijs, quid nobis videatur, concludemus; *Illardus Nigromanticus in Catalonia, dæmonem de Virgilio percontatus.*

idemus; Quidam *Virgiliomastix*, nuperus author Italus, qui in sua vernacula lingua scripsit tractatum de Minera auri, in eo hæc habet verba: Dicat Poeta *Mantuanus, quod desiderium & fames auri sit sacra, seu abominanda & scelerata, quæ sæpe inducat id fieri, quod non debeat: verum quia ipse natus est pauper Andibus, hodie dictis Pietoli, & stipem quærendo versibus, coactus fuit redire Neapolim, vbi minori sumptu degere potuit, comedendo panis frustula & bibendo aquam frigidam de Formello, quod Romæ, vbi omnia cara, facere non potuit*: Sed hæc sunt calumniose & falsissime dicta in Virgilium, *Latinum* quasi alterum *Homerum*: quorum neuter fuit mendicus, at viri in magno respectu habiti: An mendicus ille, qui ob paucos versus 6. Æneid. insertos, à Marcelli matre sex millibus coronatorum donatus sit? Qui *Augusto Cæsari*, & *Mecœnati* familiarissimus extiterit? *Augustus* enim *Cæsar* aliquando *Virgilium* & *Horatium* penes se habuit, in quorum medio consedit, cumque interrogaretur, quid ageret, respondit; Hic sedeo inter suspiria (quia *Virgilius* fuit suspiriosus) & lachrymas (nam *Horatius* lippus traditur.) An tantus orbis victor familiaris adeo fuit mendico & pauperi, qui non haberet, vnde viueret? Hoc non est credibile: Hic ipse *Virgilius* multis in locis ostendit, se quid de naturæ arcanis audiuisse. Vt Eglo. 6. meminit malorum *Hesperidum*: Et libr. 6. Æneid. Duc nigras pecudes, ea prima piacula sunto: Et paulò post:

Gl. Girolamus.

Itali idiota idioticum iudiciū de Virgilio.

Virgilius & Homerus non mendici.

Virgilius Augusto Cæsari familiaris.

Accipe quæ peragenda prius, latet arbore opaca
Aureus & folijs & lento vimine ramus,
Iunoni infernæ dictus sacer, hunc tegit omnis
Lucus & obscuris claudunt in vallibus vmbræ.
Sed non ante datur telluris operta subire,
Auricomos nisi quis decerpserit arbore fœtus:
Hoc sibi pulchra suum ferri Proserpina munus

Aureus ramus Virgili.

Aureus ramus decerptus recrescit.

Instituit, primo auulso, non deficit alter
Aureus, & simili frondescit virga metallo.
Ergo altè vestiga oculis & rite repertum

Aureus ramus non vi, sed fato acquiritur.

Carpe manu: namque ipse volens facilisq; sequetur,
Si te fata vocant; aliter non viribus vllis
Vincere, nec duro poteris conuellere ferro.

Descensus ad inferos apud poetas quid.

Antiqui poetæ, vt alibi ostendimus, per descensum ad infera loca, *Plutoni* & *Proserpinæ* dicata, nihil aliud intellexerunt, quàm metallorum in mineris suis abditis fecisse lustrationem, vt patet in Orpheo, *Hercule*, *Theseo*, *Pyrithoo* & aliis: Sic *Virgilius* hic describens *Æneæ* descensum ad inferos, id imitatur, & metallicam allegoriã illi adiungit; nempe quod in arbore opaca, hoc est mineris, instar arborum ramorum & radicum, sub terra dispersis (vnde etiam quidam arborem subterraneam vocant venas minerarum per terram instar arboris proiectarum) lateat aureus ramus, qui & folijs & lento vimine aureolus sit: Quod latet, omnibus non videtur; illius arboris mineralis hic ramus est aureus per se & in foliis, & quia lento est vimine, flexibilis est, non frangibilis: Hunc tegit omnis lucus &c. quia semper vmbrosa nemora præcingunt loca, minerarum feracia, nisi excisa fuerint: Aut intelligit in vmbris quasi syluarum, ne facile reperiri possit, cum abscondi etiam sub terra: sed non ante datur &c. dicit, quod nemo in terræ intima loca accedere possit, nisi decerpserit hunc aureum ramum, qui pro munere Proserpinæ adferri debet: Primo auulso &c. Hic multiplicatio in infinitum insinuatur, quæ ad Chemicam artem maxime respicit: Ergo altè vestiga oculis &c. dicit quod in alto loco arboris sit inuestigandus, idque quidem verissime; *In cacumine enim montium quiescit*: Et rite repertum carpe manu: In decerpendo quoque certus modus obseruandus; facilis sequetur, hoc est, facile inuenies,

Minera sub terra instar arborum sa per terram.

Rami aurei multiplicatio.

uenies, si te fata vocant, aut Deus tibi annuat sua gratia, alias nunquam: Idem in lib. de Æthna.

Densissima, inquit, *corpora sæpe*
Et solido vicina tamen compescimus igne
Non animos æris flammis succumbere cernis,
Lentitiem plumbi non exuit ipsaq; ferri
Materies prædura tamen subuertitur igni,
Spissaq; suspensis fornacibus aurea saxa
Exudant pretium: Quædam fortasse profundo
Incomperta iacent, similiq; obnoxia sorti,
Nec locus ingenio est, oculi te iudice vincent.

His versibus arcani quid insinuare videtur ad metallica spectans, de quo tamen multa dicere subterfugit: Sunt alii, qui eum omnino Negromanticum statuant, nempe ex egloga Pharmaceutria, & alijs locis sumentes indicia; At hæc non sunt sufficientia: Quia eglogam illam scripsit, vt & alia eiusmodi, non vt actu magiam malam exercere aut docere vellet, sed lusus & animi, ostentandiq; ingenii gratia. *Alanus* in lib. 4. exposit. prophet. *Merlini*, commemorat à Virgilio, tempore *Augusti* Cæsaris, balnea Mechanica arte facta fuisse apud *Neapolim* Campaniæ ciuitatē, multis mortalium morbis vtilia; *quæ*, inquit, *iamdudum friguisse asserunt, qui viderunt & nouerunt*: Addit idem author, talia fieri ex occulta vi sulfuris subpositi & substrati; quod an sit possibile per artem, alibi disquiremus: *Ouidium* quoque, cum omnes illas Deorum, dearumque metamorphoses collegerit in vnum volumen, saliuam gustasse arcani cuiusdam in natura & artis administratione latentis, verisimile est; quod etsi reipsa non expresserit, tamen sub tantis inuolucris fabularum latere, facile deprehendere potuit:

Reliquos volentes prætermittimus.

Virgilius Negromanticus à quibusdam statuitur.

Balnea naturalia à Virgilio facta prope Neapolim

Ouidius parum gustauit de arcanis philosophicis.

Nunc Aduersarii argumenta expectantur.

10 Argumentum negatiuum.

10. *Argumentum oppugnans Chemiam, contra Morienum à Pyrgopolynice productum.*

Quæcunque non viua sunt, & consistunt, & ad finem peruenerunt propositum, in illis subordinatio seu transmutatio inuicem non conceditur.

At metalla non viua sunt, & consistunt, & ad finem propositum peruenerunt.

Ergo in metallis non conceditur transmutatio vnius in aliud.

Propositio sic patet: Hinc non mirum, si ex ouo per erucam, & bombycem extat papilio: quia hęc sunt viua, nec ad finem propositum peruenerunt.

RESPONSIO MORIENI.

Responsio ad 10 Argumentum negatiuum.

CAuta sanè hæc est distinctio, dummodo adhuc non nimis lata & vagabunda: Exceptionem hanc à specie non mutanda in speciem, astutè, sed pro tuo arbitrio finxisti, quibus vix fidem adhibebimus, cum videamus te veritati insidias struere: Quid si & hic tibi plurimas exceptiones monstrabimus? Annon in vegetabili genere eædem mutationes & fortè plures? siligo in lolium, ac nonnunquā in triticū, triticū in siliginē transire narratur ab authoribꝰ grauissimis: Annon genera bellidum, rosarum, liliorum, hiacinthorum quā plurima arte miscentur, colorantur, educuntur & propagantur? Vna insitio arborum conuincere te

Vegetabilium mutatio vnius in aliud.

rete poterit vanitatis & inscitiæ: Si vegetabilia quoq; vita dixeris, licet non sensibilia, tum saltem eorum distinctio restringetur ad effossa ex terra vel meteora: Verùm hic incidis in easdem difficultates, in quas prius; cum & meteora in se inuicem mutentur sæpissimè, vt pluuia in niuem vel grandinem, nubium congelationes in lapidem, coruscationes in aerem: Si de mineralibus sit sermo, magna hic est varietas mutationum vnius in aliud: Quid de ferro in chalybem, de ferro vel chalybe in cuprum, vt multi inculcant, in vitriolum vtrumque, & ferrum & cuprum? An hæc omnia tibi impossibilia, vt quod possibile est vnum, demonstres impossibile? Sunt longæ ambages, ex quibus te vix vnquam extricabis: Satius fuisset, sententiam tuam produxisse absque ratione, quam eam velle tot ruinosis & dubiis ruderibus suffulcire: Melius fuisset dixisse semel:

Meteora quoque in se inuicem mutantur.

Mineralia quoque in se inuicem mutantur.

Sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas;

Quam toties rationem ad voluntatem detorsisse, & ad opinionem, etiam pessimam & veritati manifestè contrariam, confirmandam tot gerras & tricas congessisse:

II. *Argumentum Aduersarii negatiuum contra Morienum.*

II. Argumentum negatiuum.

Si metallorum transmutatio esset possibilis, tum fieret tam sub terra, quam supra terram, pro ordinario naturæ opere.

Sed vltimum non fit: Ergo nec primum.

Responsio Morieni.

Responsio ad II. Argumentum negatiuum.

PRopositio tum vera est, si omne, quod fit per artem, fiat quoque per naturam eodem modo; Sed hoc fallit in in-

in innumeris operibus arti propriis & non naturæ. Si vero intelligatur de operibus naturalibus ab arte exprimendis vel conficiendis in modum naturæ, quod tum mutetur vnum metallum in aliud ſecundum artem, ſi à natura hoc cõtingit, tũ hæc propoſitio alicuius momenti videtur. Nã ſi tranſmutatio apud artem eſt poſſibilis, dependebit à potentia naturali, quam habent ſingula metalla in ſeſe, qua tráſeant in ſe inuicem, imperfectiora in perfectiora; quamuis iam ante demonſtrauerimus, in hac commutatione vilioris metalli in aliud precioſius, non contingere, vt indiuiduum vnum tranſeat in indiuiduum alterius ſpeciei, ſed ſi ſaltem argentum viuum, quod eſt in metallis imperfectis cõiungatur & miſceatur cum alio argento viuo per artem producto; quorum commixtione fiat aurum ex duobus, quæ antea per ſe ſingula non erant aurum, veluti ex ſemine aſini & equæ mulus, diſcrepans ab vtroque ſemine.

Sed neganda eſt aſſumptio, vt apertè falſa: Quia licet ars non imitetur eundem modum tranſmutationis, quem vſurpat natura in metallorum generatione, tamen metallorum tranſmutatio ſub terra quoque contingit, vt ſæpius demonſtratum eſt.

12. Argumentum negatiuum.

12. *Argumentum Negantium contra Chemiam.*

Cuius primi authores fabuloſi, id ipſum fabuloſum eſt.

Chryſopœiæ primi authores fabuloſi ſunt.

Ergo & ipſa fabuloſa.

Minor probatur: Nam Hermes dicitur fuiſſe Moſes, quod falſum eſt: Si enim ille Moſes fuit & Hermeti

metiilla ars ascribitur, non oportuit Mosem migrasse in terram sanctam.

At in hanc migrauit: Ergo Hermes non fuit Moses.

Responsio Morieni.

R*Espondeo ad maiorem*, quod sit æquiuocatio in vocabulo *Fabulosi*: Authores enim fabulosi intelliguntur, aut qui reuera in rerum natura non fuerunt, sed meræ sunt fabulæ, aut qui fuerunt quidem, sed quorum vita fabulis est obscurata & ænigmatibus, vt nobis fabulosi videantur, idque ob imbecillitatem nostræ rationis: Si primo modo fabulosi accipiantur in Maiori, maior est vera: Si secundo modo, falsa.

Ad maiorem dico, quod ibi vocentur authores secundo modo, & non primo, fabulosi: Habet enim Chemia suos authores, sed quorum nominibus multum obscuritatis additum est; non quod omninò nulli fuerint, aut meræ fabulæ.

Quod ad probationem Minoris dicitur, non probat, authores chemiæ fabulosos esse: Nam etsi *Hermes* fuerit *Moses*, aut non fuerit, tamen nihil hinc chymicæ veritati detrahitur; quod patet in ciuitatibus & oppidis, quorum fundatores ignorantur, aut de quibus dubitetur an illæ ciuitates sunt fabulosæ, aut non in rerum natura? Quis ita ratiocinari soler, nisi demens? Quod ignoremus Chemiæ authores, hoc non est imputandum Chemiæ, sed eius antiquitati, & in honorem potius eius cedit, quam ignominiam: Verum nos non dicimus, Chemiæ authores esse omnino ignotos, sed *Hermetem Trismegistum* præcipuum instauratorem eius clamamus, qui licet à te *Chemiæ authores non ignoti.*

ignoretur, an fuerit *Moses*, an non, quid hoc ad Chemiæ incertitudinem inde deducendam? Si nos sumus incerti fortè propter nostram ignorantiam, quis fuerit *Hermes*, nihil hoc ad artem per se certam: Quod *Hermes Moses* non fuerit, sed longè ante *Mosen*, facilè conijci potest; quas causas & rationes supra discussimus vberius, vbi *Hermes* satis se declarauit, & declaratus est, quis sit, aut quis non: Recurrendum igitur ad primum librum.

Hermes non fuit Moses.

Rationes affirmatiuæ Morieni pro Chemica veritate.

Ratio 10. *Affirmantium.*

10. Ratio affirmatiua pro Chemia.

In quod quæcunque res resoluitur, ex eodem composita est.

Aurum à quibusdam in argentum viuum & Tincturam, & reliqua imperfecta in Mercurium, resoluitur.

Ergo aurum ex argento viuo & tinctura, & reliqua ex Mercurio sunt composita.

Et per consequens, Si inde composita sunt, ex iisdem componi possunt & debent: Cum ars naturæ opera exprimere cupiens, eandem imitari teneatur, quoad potest, in materia, forma & fine, licet efficiens variet: vti in artificiali ouorum exclusione apparet, in qua efficiens causa diuersa videtur, nempe calor in furno excitatus, differens à calore incubantis gallinæ.

Maior non potest esse dubia; Quia est Axioma in omni doctrina verissimum: Lac resoluitur in tres substantias, sic vinum in totidem, homo in sua mēbra, viscera & humores;

Do-

res; Domus in suas partes integrales, fundamentum, paries & tectum. *Minor* multis experimentis diuersorum artificum confirmatur, quibus qui videre nolit, non est, quod excuset suam incredulitatem, aliorumuè narrationem incuset: Videat *Penotum* in præfatione libri aquarum Mercurial. Et *Nic. Barnaudum* in Explic. Epitaph. Bonon. *De Kellæi Angli facto dum 17 libras auri in Mercurium resoluit.*

Ratio II. *Affirmatiua Morieni.*

Si rei cuiusque naturalis causæ omnes propriæ, præsertim internæ, per artem conuenienter congregari poterunt, eadem res, quæ per naturam, arte producetur. *II. Ratio affirmatiua.*

At auri naturalis producendi causæ omnes propriæ, præsertim internæ per artem conuenienter congregari poterunt.

Ergo & aurum naturale arte produci possibile est.

Propositio verissima est, quia quælibet res id, quod est, à causis suis est; ab illis generatur, cōseruatur & cognoscitur: Sunt autem quatuor omnino causæ, duę internæ, Materia & Forma; duæ externæ, efficiens & finalis: Internæ illæ sunt propriæ rei, & manent apud rem, dum res est: Reliquę externæ sunt extra rem: Hæ variari possunt, illæ autem nō: Finalis est illa causa, quæ disponit principia per media ad finem: Principia & finis debēt esse eadem cum natura: Media, inter principia & finem extensa possunt variari. Efficiens causa est calor, qui variatur quoque pro mediorum diuersitate: Materia & Forma debent esse vtrobique apud naturam & artem eædem. *Causæ quæ ad aurificiū concurrant.*

Assumptio constat. Quia non ignotum est, qua materia natura gaudeat, si non à priori, tamen à posteriori, nempe argento viuo quocunque siue in corporibus metallorum congelato, vel extra non congelato. De FORMA similiter, quæ est maioris operæ precium, aliquid odorati sunt Philosophi, vbi illa in abstracto vel concreto contineatur, aut cui rei illa concredenda sit, veluti matrici, vt maturetur. Habita materia & forma, efficiens calor operatur eodem modo, vt apud naturam, quo sulfur heterogeneum à materia excludat & homogeneum eidem introducat, idque in vna hora, cum natura id vix mille annis perficiat: Finalis non cessat.

Forma auri producenda in Chymia. Verum omnis labor est in *Forma* producenda, sine qua nihil fit, etiamsi materia sit copiosissima: *Formam* hanc natura in concreto elaborat, ars autem in abstracto, inque eo imitantur Chymici *Ideas Platonicas* vel figuras mathematicas, quæ in abstracto quoque considerantur. Natura ex gremio materiæ educit formam mirabili modo, longo tempore: Ars eligit sibi materiam ex Chao illo antiquo reliquam, quæ plus habet formæ in potentia, quam vlla alia, imo quæ potentia proxima tota sit forma: Ex hac fabricat sibi formam modo philosophis cognito, sed non absq; vase Hermetis, eiusque sigillo.

Forma non fit absque vase Hermetis.

12 Ratio affirmatiua.

Ratio 12. Affirmatiua Morieni.

Si Moses omnes artes Ægypti calluit, absq; dubio Chemiam quoque cognouit, quæ tum fuit in Ægypto maxime in vsu.

At primum verum:

Ergo & secundum.

Sed

Sed artem, quam *Moses* cognitione dignam censuit, non fuisse vanam, sed possibilem, censendum est.

Chemiam vero cognitione dignam censuit.

Ergo nec Chemiam vanam aut impossibilem existimemus.

Quod argumentum ideo adductum volui, quia *Mosis* iam ante facta est mentio: In prosyllogismo probandum esset, quod *Mosis* tempore Chemia fuerit in *AEgypto*, quod superius lib. 1. & 2. copiose factum est, & in Hieroglyph. Ægyptio Græc. lib. 1. quò te remittimus. *Hermes* enim, qui semper in Chemia sectatores & discipulos in *AEgypto* inter philosophos, sacerdotes & reges reliquit, longe ante *Mosen, Iosephum & Abrahamum* vixit, *AEgyptijsque*, vt ante relatum, leges dedit ex Vulcani instituto: Nam *Isis* in honorem Osiris mariti distribuit agros totius *AEgypti*, ita vt sacerdotes tertiam partem omnium prouentuum, etiam ante reges ipsos, caperent: Idque ex *Mercurij* consilio, qui discipulus Vulcani extitit: Omnia itaque consilia profluxerunt à *Vulcano*, cuius templum, in quo Apis alebatur, penè deauratum fuit. Reliqua ex superius dictis petantur, quæ huc spectant, ne cramben bis coctam.

Mosis tempore & longe ante Chemiã fuisse in Ægypto.

Omnia cõsilia & leges Ægypti à Vulcano.

Ad assumptionem Prosyllogismi probandam sacræ literæ testimonium dabunt, quæ referunt, Mosen educatum à regia filia & institutum in omni Ægyptiorum sapientia. Idem quoque habetur in Actis c. 7.

Ad maiorem sequentis syllogismi dicimus, Mosen fuisse virum, qui DEI VIVI optimi Max. faciem viderit, ipsi dilectum, grauem, magnanimum, non vanis artibus, quæ naturæ & Deo aduersæ essent, deditum, sed omnibus numeris & doctrinis absolutissimum.

Ad minorem huius ſuggero, quod eam præcedens ſyllogiſmus demonſtrarit.

Moſis Chymicum opus in combuſtione auri per ſe manum.

Moſes etiamſi non Chymicus, nihil inde incommodi.

Adhæc Chymicum illud artificium, cuius libr. 2. ſuperius mentio facta eſt, per ſe ſolum conſideratum, tale eſt, vt Moſen fuiſſe præſtantiſſimum Chymicum declaret: Quod ſi Moſes ex Chymicorum numero eximatur, propterea ars ac artifices ne tantillum damni ſentient; Quia rerum naturalium proprietates à Deo diuinitus naturæ impreſſæ per ſe manent, etiamſi hominum pleraque indiuidua earum ſcientiam nunquam acquiſiuerint.

V. AVI-

V. AVICENNÆ ARABIS SYMBOLVM.

LIBER QVINTVS.

Vicenna, ARABICÆ *gentis Princeps*, quinto loco consederat; qui antequam cum hoste decertare incipiat, nos breuiter nonnulla ad eius vitam & scripta, necnon ipsi adiunctos spectantia percurremus.

AQVILA VOLANS PER AEREM ET BVFO gradiens per terram est Magisterium.

Auicennã Arabem in Hispania vixisse.

Vicennam fuisse Arabem, siue Mauritanum, ex illis oriundum gentibus, quæ superiorem *Hispaniæ* partem tenuerunt, vtpote *Andalusiam, Granatam* & nonnullas alias prouincias, certum est. Cur vero *Mauritani* dicantur *Arabes*, cum *Arabia* longissimo ab *Hispania* & *Mauritania* distet interuallo, hęc videtur ratio; quia Arabes Mahometani suis expeditionibus, quibus colonias, linguam & religionem suam, vnà adduxerunt, eo vsque penetrarunt: Vna itaque gens, eiusdem lin-

Mauri cur Arabes dicti.

guæ

guæ & religionis Mauritana cum Arabibus habetur: Verum cum Mahometani semper barbari & truculenti fuerint, magis profundendo sanguini humano & occupandis regnis, subiugandisque populis intenti, quam humanioribus literis, artiumque studijs occupati, hinc mirum videri posset, *Auicennam*, aliosque Mahometanos scientiis quibusdam philosophiæ instructos, multo magis, hac abdita & occultissima arte insignes extitisse: Ad hoc respondendum, quod omnium rerum sit vicissitudo, & quod regna de gente ad gentem propter peccata à summo arbitro transferantur, atque sic quoque artes, scientiæ, aliaq; bona quæcunque: Nihil cultius aut fœcundius olim *terra sancta*, quæ nimirum lacte & melle abundaret, & tam numerosum populum aleret: Illa nunc nihil incultius aut sterilius: Ita *Græcia* post *AEgyptum*, fouit artes, scientias, ingenia, virosque absque numero per totum orbem celeberrimos; Quæ nunc abiecta & tota barbara euasit: Econtra *Mahometani*, qui & Saraceni dicuntur, à paruo initio ad illam sublimitatem peruenerunt, vt plerisque Orbis populis præualuerint, multisque imperium præreptum ad se transtulerint: *Mahomet* enim primus eorum dux cum *Arabum* manu confines sibi populos subiugauit & exiguo temporis spacio diuersa regna sibi subiecit: Abhinc *Saraceni AEgyptum* inuaserunt, ibique sedem fixerunt, quorum reges primi fuerunt Calyphæ dicti, seu Calides, qui circiter annum Christi 703. dominari ceperunt: Hi *Saraceni* in *AEgypto* artem illam non penitus extinctam, sed in quorundam possessione ac multorum libris extantem tandem quoque inuestigarunt, nec non alias scientias ex *Aegyptia* & Græca lingua in Arabicâ translatas perdidicerunt: Vtque prius armis in occupanda Ægypto, sic post artibus in occupata indulserunt. Deinde crescentibus opibus & re-

Mahometani barbari & crudeles quomodo literis imbuti.

Omnium rerum vicissitudo.

Terra sancta nunc sterilis, olim fœcunda.

Calyphæ Saraceni A.C. 703. in Ægypto dominantur.

Saraceni in Ægypto se literis tradiderunt.

Saraceni Africæ maritimā omnē occuparunt.

bus *Saracenorum* in *ÆEgypto* & finitimis regionibus maritimam *Africæ* oram aggredi ceperunt, quam continuatis expeditionibus vsque ad *Gaditanum* fretum, extremosque fines terræ occuparunt. Hac occasione scientiæ & artes fere omnes, quæ in *ÆEgypto* & *Græcia* florebant, in *Arabicam* linguam transfusæ, in Mauritaniam vsque propagatæ fuerunt: Mauritani vero excitati transfretarunt in *Hispaniam*, ibique regnum potentissimum erexerunt, quod per plurima durauit secula, donec à *Ferdinando Iusto* tandem inde profligati fuerint.

Duce Muza A.C. 717.

Arabes quas scientias cognouerunt.
Arabes medici excellētissimi.

Non solum autem Astronomiam, Physicam, omnemque Mathesin Arabes illi optime cognitam habuerunt, sed quoque Medicinam *Hippocraticam* & *Galenicam*: Vnde *Auicenna*, multique alij, in Medicina excellentissimi artifices fuere, adeo vt in quibusdam à Græcis declinantes innumera præcepta Medicinæ vtilissima dederint, vna cum variis medicamentorum formis, quæ adhuc per totum fere orbem sunt in vsu.

Auicennæ scripta medica qualia.
Auicenna Princeps.

Quanta *Auicennæ* in Medicina scientia & vsus fuerit, declarant satis eius scripta medica absolutissima, quæ totam artem methodo conuenientissima comprehendunt. Vnde non immerito absolute Princeps dictus est & adhuc vocitatur. An vero principis titulum reuera habuerit, vt multi affirmant, nihil ad rem spectare videtur: Fuisse virum magnum in sua patria & præeminentem, qui non opus habuerit, vt mercenariam suam operam ægris curandis collocaret, quamuis eosdem per alios medicina sua iuuerit, credibile est: Nec hoc mirum, cum & Reges medicinam factitasse, deque ea scripsisse, inueniantur: At Christiani audientes Auicennam aliosque *Mahometanos* tot artium scientiarumque, ac inprimis illius peculiaris Dei doni, Chemiæ, cognitionem habuisse, existimare possent,

An Mahometani indigni Dei donis à Christianis æstimandi sint.

possent, Deum hisce gentibus veram religionis formam aut doctrinam de voluntate diuina, hoc est, de lege & euangelio non agnoscentibus, tantam gratiam nunquam præstitisse, quasi illæ, vti Mahometo addictæ, ea indignæ essent : Verum hi, qui ita iudicant, videntur DEI omnipotentis gratiam & benignitatem certo loco aut populo adstringere, in quo falluntur : Expacientur saltem in mundum ex patria sua ad Mahometanos vel etiam alios, vtpote *Turcam*, *Magnum Magol*, *Magnum Chanum*, *Chinenses* & alios *Indiæ* reges, & videbunt, illos opibus & omnibus DEI donis affluentissimos adeò, vt census Christianorum regum cum illorum abundantia neutiquam comparari possit : An Deus hic iniquus bonorum largitor ? Absit, vt ita cogitemus : Ipse est liberrimus & totius terræ ab omni parte habitatæ gentibus *Dominus & pater*, *Creator & tutor*, æque vt Christianis Europæis : Habet autem DEVS dona multiplicia, quæ diuiduntur in æterna & spiritualia nec non caduca & temporalia ; Æterna sunt illa, quæ per solum Christum acquiruntur, Christianis propria ; caduca, quæ cum hac vita transeunt, eaque sunt communia non Christianis cum Christianis, & interdum illis magis abundantia, quam veris Christi cultoribus ; hac duplici de causa : primo vt Mahometani & Ethnici in hac vita, cum ad æternam illis aditus videatur præclusus, temporalibus gaudeant, tum per se, tum vt Christianis, si opus sit, luxuriantibus, frenum iniiciant ; secundo vt Christiani cruce & afflictione potius exerceantur, macerentur, & probentur, quam nimia opum affluentia elati Dei præcepta & verum cultum negligant. Nos Mahometanos detestamur, vtpote *Trinitatem* diuinam negantes & Mahometum suum, prophetam maximum,

Aliæ quoq; gentes præter Christianos Dei fruuntur donis vberrimis.

Dona Dei duplicia, æterna & caduca.

Cur caduca bona non Christianis vberiora, quam Christianis.

Deo aſſiſtentem, proclamantes; Illi nos viciſſim, tanquam plures Deos & ſanctos adoraremus, idolorum cultores vocitant, præſertim videntes, tot imaginibus ſanctorum, Chriſtianorum templa & ſacella ſtipata & exornata: *Chriſtum*, vt Ariani, Spiritum Dei agnoſcunt, cum primus eorum legislator & Religionis doctor, Mahometus, ab Ariano monacho, *Sergio*, in religione & artibus inſtitutus ſit, veluti quoque à Iudæo, Aſtrologię peritiſſimo; Ex quorum conceptibus mixtum doctrinæ genus Mahometus produxit, quod tale eſt, à quo vulgi ratio aut ſenſus non abhorreat, ſed illi in omnibus aſtipuletur, quodque populos armet ad occupanda finitimorum regna, quaſi Religionis Mahometanæ propagandæ gratia: Verum hic quæſtio de ipſo Mahometo ſuboritur, num ille, veluti Arabes, multique alij ſtatuunt, Chemiam nouerit & exercuerit? Fuiſſe illum multis artibus imbutum in pueritia conſtat, cum pater eius diuerſos præceptores illi adhibuerit: Deinde mercaturę operam dediſſe eum narrant, ac demum viduam valde diuitem duxiſſe in vxorem, cuius opibus tanta auſa inceperit, occaſione Arabibus defectionis ab Imperatore Heraclio data: His enim dux præfectus nimis fœlix contra Chriſtianos inuentus fuit, quorum reges, regna & populos: tanquam magnus Draco, ſerpentes alios, deuorauit: De arte autem Chymica facile perſuaderi poſſem, illum quid perfecti cognitum habuiſſe, cuius beneficio ad tantam authoritatem & nomen inter Arabes deuenerit, vt Dux & Rex eorum ſalutaretur: Quomodo enim mercaturæ deditus & in armis inexpertus abſque magnis diuitijs ad tantum præeminentiæ faſtigium alias elatus fuiſſet? Nec vero à vidua tantum opis habuiſſe potuit, vt exercitui alendo ſuffecerit: Nihil tamen in hiſce, cum Arabibus, pro certo affirmabo, cum popula-

Mahometani aliquid Arianiſmi retinent.

Quale genus doctrinæ Mahometanorũ.

An Mahometus Chemiam exercuerit.

Mahometus inſtructus literis.

latrocinibus & direptionibus oppidorum ad diuitias & hinc auctis viribus, & ad regnum peruenire potuerit: *De Arabum antiquorum in Chymicis experientia* nonnihil authorum scriptis vulgique fama innotuit; Nam non absque causa aurum Arabicum adeò celebratum, veluti obrizum & purissimum fuit, quamuis id quoque munere solius naturæ istis locis prouenisse potuit: Deinde Reginã illã *Arabiæ Sabam dictam*, quę ad Salomonis sapientiam ænigmatis philosophicis explorandam accessit, huius artis peritiam habuisse, non est dubium, cuius ante libro 2. quoq; meminimus: *Phœnix* quoque auis ex Arabiæ syluis in Ægyptum venisse traditur, quæ qualis sit, ex superioribus patet: Sic *Dyonysus in Nysa Arabiæ* ciuitate nutritus ab Aegyptiis narratur, vbi quoq; columnæ Osiridis & Isidis antiquitus erectæ creduntur, quę totius artis Chymicæ summam (vt alibi à nobis patefiet) complectuntur: Fuit enim *Arabia Aegyptiis* olim subiecta & quasi incorporata; Hinc artibus Aegyptiis procul dubio plurimi ex Arabibus antiquis fuere instructi & eruditi: Constat insuper ex noua illa, quæ increbuit, fama, quod ante ducentos annos & longè ante in *Arabia*, eiusque finibus, Damasci, hæc ars cum multis aliis scientiis maxime floruerit, vbi sapientes collegium quoddam ad *Brachmanum* & *Gymnosophistarum* exempla instituerint, qui omni disciplinarum genere fuere politissimi: Hi cum aliis *Arabibus* siue *Mauritanis* in vltima *Africæ* parte residentibus, *Fessanis*, quamuis longissimo à sese interuallo distantibus, tantam familiaritatem & per literas communicationem iniisse dicũtur, vt singulis annis se inuicem consuluerint, an quid noui in Mathematica, Physica & Magia vtrobiuis inuentum fuerit, mirabili animorum coniunctione inter se deuincti: De *Fessanorum* schola, in qua Medicina, aliæque artes secundum *Auicennæ*, *Auerrhois* alio-

Mahometus audacia dux, direptionib. oppidorum rex factus Arabibus.

Arabicum aurum.

Arabiæ regina Saba.

Phœnix auis Arabica à qualis Chymica sit.

In Arabia Dionysus deus Chymicus nutritus dicitur & est & columna Osiridis & Isidis.

Collegium sapientum Damasci.

Relatio famæ nouæ.

Fessana schola doctrina.

Auicennæ opera, qualia.

aliorumque *Maurorum* institutionem, floreant, adhuc rumor, licet obscurus, ad nos peruenit: Magiam naturalem ibi inprimis in vsu esse ex multis indiciis constat. Vt ad *Auicennam* redeamus, illius ingenium sublime & in rebus tam medicis, quam Chymicis summa perfectio ex eius operibus satis elucescit, quæ adeo sunt limata grauiq; iudicio disposita & ordine tradita, vt meliori haud potuerint: At medica hic relinquimus, & Chymicorum saltem mentionem iniiciemus, quorum tria ad nos deuenerunt, vnus qui inscribitur Chymicus *Auicennæ* tractatulus; alius ad *Assem philosophum*: Tertio liber de anima artis habens in se inter multas non ad rem spectantes doctrinas, non paucas tamen vtilissimas & Chymico scitu necessarias; in cuius vestibulo portã ponit elementorum ad Theoriã Chemiæ apprime necessariam; vbi vult, quod quisquis qui in Chemica adita penetrare cogitet, per hanc portam incedere debeat; Alias eum vix quicquam operæ precio dignum, etiamsi longo tempore laboret, reipsa præstiturum: In libro de anima capite octauo triplici vtitur argumentorũ genere; vno sophistico, altero rationis seu Dialecticæ, tertio visionis; quorum vltimum, quod est argumentum oculorum, huiusmodi est: *Si* inquit, *aurum & argentum non viderem, dicerem, quid non est magisterium; sed quia video, scio magisterium esse verum*: A causa enim ad effectum & ab effectu ad causam hæc ratiocinatio ducitur, quæ tamen proprie visio est, licet hæc non fiat absque intellectus discursu: Eiusdem sententiæ est, quod eodem loco habet: *Quæsiuerant*, inquit, *ab alio philosopho, quid diceret de Magisterio lapidis, dixit Per Deum, ego reuelabo vobis, & non negabo: Qui accipit, quod debet & miscet, sicut debet, & operatur sicut debet, procedet inde, quod debet procedere: Et qui dat medi-*

Auicennæ opera Chymica.

Porta elementorum Auicennæ.

Auicennæ triplex argumentorũ genus.

Argumentum visionis Auicennæ quale.

medicinam illam ægroto sicut debet & quantum debet, *exibit quod debet*: *Nullus enim philosophus fuit*, *qui negarit magisterium*, *qui esset sapiens*: In porta elementorum duo inprimis emblematica adfert symbola, quæ consideratione dignissima sunt: Primum, Res, *cuius caput est rubeum*, *oculi nigri & pedes albi*, *est magisterium*: De tali re agnoscenda innumeri Chemiæ amantes sunt occupati; Aut certe, si magis præpediti essent, quam suis operibus conceptis, de fine fœlici inueniendo forent certiores: Caput esse rubeum, declarant aliorum philosophorum sententiæ; vbi loquuntur de seruo rubeo & latone, qui quamuis sit rubeus, inutilis est, at si in album vertatur, multum valebit: Oculos nigros pro accidentali qualitate solum agnoscimus: Nisi enim nigrum fuerit, albescere nequit: & nigredinis finis, est albedinis initium Pedes albos pro adiunctis, sine quibus effici nequit, recipimus: Vt enim animal absque pedibus de loco ad locum moueri nequit, sic neque subiectum philosophicum vllam mutationem aut motum physicum sentiet absque his sibi appropriatis pedibus: Alterum Auicennæ emblema est, *Aquila volens per aerẽ & bufo gradiens per terram*, *est magisterium*: *Hoc nostrorum insignium potior pars*, Philosophiæ Hermeticæ breuem demonstrat summam: Aquila enim volans per aerem nihil aliud denotat quam Lunam, siue Iunonem, Venerem, Beiam; quæ sane fugax est & volatilis, instar aquilæ, vsque ad ipsas nubes euolantis & solis radios in oculos immittentis: Hæc enim materia, vndecunque sumatur, soli amicatur, eiusque lumen diligit: Causa est, qui a sol ipse ex argento viuo originem ducat, cuius & aquila philosophica est particeps; communis itaque mater illud est vtrique & si bene cõsideres, hęc soli Aquilæ pennæ solæ, vt aiunt, de au-

Symbola Emblematica Auicennæ.

Caput rubeum quid sit.

Oculi nigri quid.

Pedes albi quid.

Aquila quid in Chemia.

Aquila mater solis vel bufonis.

deaurantur, aut aliis facilius, aliasque pennas, quas diu cõtingunt, absumunt; ita hæc materia philosophica in solis naturam sola transit, aut facilius omnibus aliis; Quodque omni alio argento viuo sit fortius & stabilius, siquidem extrahatur ex corpore paucis noto, firmæ tamen compactionis, facilis inuẽtionis & vilis pretii, (cum in fimetis id quæri debere clament philosophi fere omnes) experientia ipsa docet: *Morienus* de vtilitate eius pretii in hunc modum tradit: *Sapientes autem disposuerunt & dixerunt: Quod si hoc quod quæris in sterquilinio inueneris, illud accipe: Si vero in sterquilinio non inueneris, tolle manum à marsupio. Omnis enim res quæ magno emitur precio, in huiusmodi artificio mendax & inutilis reperitur.* At mox philosophus se declarat, cũ inquit: *Nam hoc in viis proiicitur & in sterquiliniis suis calcatur, & multi tam in sterquiliniis foderunt, vt hoc ab iis extraherent, & in hoc decepti sunt.* De bufone idem est iudicium, hic aeri est contrarius, eique elementum contrarium, nempe terram, amat, cui soli tardigradus insistit, nec vnquam alteri elemento se credit, caput ipsi prægraue est & ad terram spectat: Quæ causa est, quod terram philosophicam designet, quæ volare nequit, vtpote fixa & firma, cui veluti basi & fundamento domus aureoli superædificanda est: Si hæc terra non esset in opere, aer auolaret, & ignis non haberet fomitem, nec aqua receptaculum: Hæc est tanquam vas congregans in suo ventre reliqua elementa, eaque continens vinculo firmissimo, ne ab inuicem separentur: At ne quis existimet hanc terram meram & puram esse terram, sciat, quod in hac terra sit ignis & quod ignis nõ sit absq; aere, nec aer absq; aqua: Est n. Chaos quoddã terrenæ formæ, q; latet in absconditis locis seu puteis, vnde id in vsum ducẽdũ: Lapilli n. sub albi adiacẽtes littorib. maris à quibusdã (at stultis) optimum sulfur habere censentur: At si littoribus maris relictis, puteos in

Materia philosophica vilis precii.

Aquila & Bufo vt aer & terra contrariantur inter se.

Bufo terrã philosophicã designat.

Terra basis in opere.

Terra philosophica nõ pura terra.

Lapilli puteorum præcisi apud philosophos

quibus sepe magna argenti viui quantitas inuenta dicitur) philosophis notes scrutati essent , operam non lusissent: In his enim sæpe prægrandes bufones inueniuntur, qui bufonium lapidem gestent in capite ad multa vtilem, si modo genuinus & non fictitius sit : In hoc inquirendo permulti frustrà laborarunt , quod sanè philosophorum culpâ non contigit , sed quærentium inscitiâ: Ex bufone exiccato & aceto macerato Alexicacon insigne fit ad pestem , quod in tempore appositum omne venenum à corde ad se rapiat & reuellat: Ita ex philosophorum bufone cum aceto conuenienti macerato & exiccato, fit philosophica Medicina ad pestem, venena & alia morborum genera valde probata & vtilissima.

In puteis bufones.

Lapis bufonius à multis frustra quæsitus.

Ex bufone philosophico Medicina.

AVICENNÆ CONGENTILES ARABES SEV MAVRI.

GEBER ABENHAEN, à quibusdam honoris gratia regio titulo donatus , philosophus fuit *Arabs seu Maurus* admirabilis ingenii & doctrinæ; cuius volumina, quatenus nobis innotuerunt, eius iudicii grauissimi & experientiæ in chymicis modum & ideam magis quam Apelles suis coloribus ipsum depinxerunt, deque eius mente & eruditione testimonia perhibuerunt : Methodo vsus est in omnibus suis scriptis, quæ naturæ conueniens & lectori non ingrata occurrat: Stylus & loquendi forma, licet ex Arabico in latinum conuersa sit, tamen rotunda & acris apparet, quæ vigorem & acumen in se habeat: Totam vero artem Chemicam diuersis libris & capitulis tradere præsumpsit & promisit, quam tamen, ex inuidia aduersus indignos & laborare nolentes motus magis dispersit & ob-

Geber rex Arabum vocitatus à quibusdam.

Gebri volumina.

Gebri stylus.

Geber in aperta perspicuitate obscurissimus omnium. scurauit perspicua sua docendi ratione, quam vllus alius veterum aut recentiorum: Quod cum ipse fateatur, quod scilicet per diuersas suorum voluminum partes arcana artis recondiderit, & vbi plane & clare loquutus sit, quod ibi nihil, vbi autem sub allegoria, ibi aliquid dixerit, hinc protestatio eius à calumnia lectorum & operatorum illum excusabit; idque eò magis, quod asserat se artem non aliis, sed sibi, vt ipse ex mente sua eam recolligat, scripsisse, & non ignaris: Dedisse autem adminicula varia & instructiones, quibus quis ad artis finem peruenire possit: Quâ præmonitionis synceritate cum videatur vsus, hinc plerique legentes eius volumina tanta facilitate &, vt apparet, perspicuitate tradita, magno animi ardore ea peruoluunt, nec quis est adeò abiecto ingenio, qui sibi non persuadeat, se quid abditi in scriptis eius perspicere, & paleā à tritico discernere, imo totam Gebri mentem cognitam habere: Hac opinione animatus quotusquisque omnia distillationum genera, nec non omnes materias siue minerales siue non minerales pertentat & in ipsam manuum exercitationem ad debitos furnorum ignes reducit, nunc hoc, nunc alio modo, donec tandem post aliquot annos intelligat, Gebri clariora verba fuisse deceptoria & obscuriora Delio natatore egere, siue *Oedipo* aliquo, qui ex profundo in apricum producat & ænigmata Gebrinæ *Sphyngis* enodet & explicet. Sic *Bernhardus* Comes Gebrum, etiamsi veritatem abscondat, quam quis cognito opere agnoscere possit, vocat tetricosum seu versipellem, qui promittat nucleos & præstet cortices: Causæ vero cur philosophi adeo obscuritatem affectent atque ita lectores incautos in innumeros errores præcipitent, ab illis, vt etiam à Gebro, diuersis in locis sunt propositæ, quas hic sparsim attingemus: Apud *Aegyptios* primos huius artis cultores duo genera erant literarum, vnum sacrum seu

Gebri protestatio.

Gebri volumina multi legentes ob perspicuitatem in labyrinthos incidunt.

Gebri clariora verba esse deceptoria ab erroribus patet.

Geber tetricosus Bernhardo dictus.

Causa obscuritatis philosophorum.

Duo genera literarum Ægyptiis.

Hieroglyphicum dictum, constans ex animalibus præsertim, aliisq; imaginibus desumptis à vegetabilibus vel arte fabricatis; Hoc quia ad abditas naturas cuiusqne animalis aut rei, quas philosophi partibus sui operis Chymici applicabant, respiciebat, à nullo legi aut intelligi potuit, nisi ab iis, quibus doctrina aut reuelatio (quæ vetita erat iuramentis & symbolo Harpocratis seu Sigalionis) ab aliis accesserat: Eo genere philosophi perscribebant de arte, quid vellent, nec vllus fuit præter ipsos artifices, qui scripta perciperet: Philosophorum quidem filii absque dubio, de qua arte istæ literæ forent, perceperunt, quibus nefas fuit à patribus quicquam aperiri: Reliqui autem vulgares nequaquam, qui pro sanctis animalibus illa coluerunt, & omnia oppida istis quasi numinibus repleuerunt: Hac ratione in ipsa Ægypto, vbi ea ars templa & sacerdotes (qui tamen *Isidis* & *Osiridis* dicebantur) habuit, vulgo incognita mansit, vt ne *Horus Apollo*, Ægyptius, Hieroglyphicorum interpres, in veram eorum mentem peruenerit, aut artem Chemicam ex illis odoratus sit: Aliud genus scriptionis fuit literis & notis certis depictum veluti literæ cuiusque nationis, quæ iuxta seriem vigesimam quartam figurarum agnosci & legi à quolibet possunt: Eo vtebantur in quibuscunque aliis rebus annotandis & memoriæ mandandis: Incommoditas, quæ primo scripturarum generi adfuit, illa est, quod vulgus videns illa animalia appingi omnibus operibus, pyramidibus, parietibus & libris, sacraque & abscondita à sacerdotibus seruari, ad brutorum cultum diuinum se applicuit: Hinc *Aegyptus* repleta Idolis brutalibus, quod sacerdotes inscios artis nihil mouit, cum semper causa facto attexeretur, conscios vero bene habuit:

Hieroglyphicum genus literarum quale.

Vulgus in Ægypto nesciuit quæ de reliis animalis Hieroglyphica essent.

Vnde pro sacris coluit.

Ars chymica etiam in Ægypto.

Vulgus Ægypti quæ occasione ad brutorum cultum accessit.

ſiquidem nulla alia religio agnita vel in vſu fuerit: Quod ſi Ægyptii hæc arcana ſecundo generi literarum credidiſſent, tum ab omnibus lecta & intellecta fuiſſent: Sic eodem modo cum ars ab Ægyptiis ad alios populos tranſierit, qui Hieroglyphicis literis non vterentur, communibus elementis, ſi quid poſteris de ea relinquendum, committendum fuit; at ita, ne omnes qui id legerent, ex æquo perciperent: Hinc illa obſcuritas authorum ex allegoricâ, translata, metaphoricâ & tropicâ ſcribendi formâ cum inuentione terminorum & vocabulorum artis, eorumque innouatione & tranſpoſitione: Quam ob rem nihil fere in aliis artibus aut ſcientiis traditur, de quo Chemia non quid mutuata ſit: Imò quicquid corporum lucentium cœlo, aut aere apparet, quicquid animalium vbicunque terrarum incedit aut repit, volucrium quoque & piſcium mouetur vegetabilium & ex terra defoſſorum extat, id omne ad explicandam intelligentibus (modo Hieroglyphicorum) ac ſimul ad obſcurandam artem ignaris & indocilibus adhibetur: Inde tot errores, opiniones, labores fruſtranei, impenſæ male collocatæ, gemitus, curæ, dolores & lachrymæ: In vtris culpa, an in philoſophis ſcribentibus, an in artem inquirẽtibus? Sanè non in illis; quia impoſſibile eſt, aliter tradere hæc arcana; niſi debeant omnibus propalari & idiotis viliſſimis proſtitui: In his itaque, qui ſe philoſophorum arcana capere ſub ingenio imaginati ſunt, ad quę inhabiles & à Deo indigni viſi ſint.

Vnde obſcuritas librorum chymicorum.

Chemia cogitur terminos & loquendi formas ex omnibus artib. & rebus mutuari.

Errores ex amphibologia & ſynonimia Chymia.

Cur autem quidam digni, quidam indigni videantur, quæſtio eſt inanis: Deus diſtribuit bona ſua temporalia prout ipſi placet: Aliis dat imperia & regna plurima, aliis non regnum, nec ducatum, imò nec glebam terræ, nec denarium: Inter hos innumeri ſunt di-

Cur quidã à Deo hoc donum accipiant, maxima pars non.

uersæ conditionis, status & fortunæ, qui omnes à magno illo *Dominorum* DOMINO fiduciarij & vasalli facti sunt: Cur ipse inæqualiter sua bona distribuerit, non est hominis curiosiùs inquirere: Ille quoque, inquit Geber, potest hoc donum dare, cui vult, & subtrahere cui & quando lubet: Verum philosophi non ita ad cor cuiusque intenti, siue dignitatem siue indignitatem, sic scribunt, vt palma quasi in medio cōstituatur, quam nemo arripiat, nisi summus ille *Arbiter & Agonotheta* velit. Enormitates & abusus sequuturi, si omnia suo ordine & stylo plane scriberentur, huiusmodi notantur: 1. Quia nullus absque labore ad artem alijs summo labore partā peruenire debeat. 2. Quia indoctus docto & imperitus perito, contra omnem rationem non sit æquandus. 3. Vt maneat differentia inter dominos & seruos, subtili ingenio præditos & vulgari. 4. Ne fiat concursus ad artem ab omnibus, relictis stiuis & aratris, alijsque operibus mechanicis, quibus humana vita indiget. 5. Ne mali hæc arcana (tum non arcana) adepti, multa facinora his medijs perpetrarent, omnemq; bonam politiam in mundo subuerterent: Permultis enim illius Tyranni dicterium placet: *Aut Cæsar aut nullus*, quorum vltimum illi verè contigit. 6. Nisi nomina multiplicarentur, inquit Turba circa finem, pueri riderent eorum sapientiam. 7. Ne tyranni philosophos impedirent, quo minus ad mineram artis vnquam peruenirent. Cætera ex his innotescunt: *Geber*, licet *Maurus*, in scriptis suis tamen valde pius & religiosus apparet, qui lib. 3. summæ perfect. cap. 79. se artis finem adeptum cum gratiarum actione fatetur in hunc modum: *Iam igitur*, inquit, *laudetur sublimis naturarum Deus benedictus & gloriosus, qui nobis omnium medicinarum reuelauit seriem cum illius experientia, quam illius instigationis bonitate & nostri laboris instantia perquisiuimus & oculo vidimus, & manu te-*

Philosophi scribunt, vt palma maneat in medio.

Enormitates secuturæ si Chemia esset planè scripta.

Geber religiosus in scriptis suis.

tigimus complementum illius nostro magisterio indagatum. Scripsit *Geber*, præter summam perfectionis, librum de inuestigatione veritatis ac alium de inuentione veritatis, librum' *Fornacum*, qui omnes ad nos peruenerunt; sed adhuc alios, inter quos testamentum eius, nobis nondum visos: *Bernhardus comes*, & multi alij, aliquot annos *Gebro* pertractando tribuerunt: Habet enim se *Gebri* scriptura instar speculi, in quo cuiuslibet forma, imo animi præconceptio perfectissimè exprimitur; si quis metalla eligat ad opus, his singulis in diuersis locis prærogatiuam asscribit: si mineralibus & argento viuo, atque his primas porrigit: Quicunque distillatione, calcinatione, solutione, coagulatione, fixatione delectatur, videbit *Gebrum* omni genere furnorum & vasorum mox sibi assensum pręstare: Vnde tot *eius coqui* inueniuntur, qui dum præcepta illius morigeri in actum ducere conantur, magnam bonorum & temporis partem *Vulcano* dedicant, nec ex longis durisque laboribus quicquam, nisi vitrum aut cinerem aquamuè stygiam ac lethream, reportant; Hoc est salarium, quo Geber sibi nimis obsequētes beat, de quo ingenuos præmonitos oportuit: *Geber* equidem per se bonus est author & Chemiæ verissimus propugnator, sed in descriptione artis videtur hoc strategemate vsus, vti quemadmodum *Dido* petens à *Lybicis* tantum terræ, quantum pelle taurina tegi posset, totam pellem in continua & exigua filamenta conscidit, & sic amplū terræ spacium complexa est, sic *Geber* quoque summam artis Chymicæ, quæ per se parua est, in latissimas descriptiones extenderit, atque per omnium librorum partes, vt ipse attestatur, disperserit, vt vix Lyncæus aliquis agnoscat & discernat à sophisticis quantitate & numero millies superabundantibus: Hac vafritie illa regnum in *Lybicis*, hic in *Chymicis* obtinuit: Verum si quis Gebrum cum vtilitate le-

Gebri scripta

Gebri scripta ad cuiusque mentem accommodata.

Gebri coqui multi.

Quid ex Gebri operibus expectandum.

Gebri strategema in tradenda arte.

Geber artē breuem extendit in immensum vt circumueniret lectorem.

gere

gere ac tractaret velit, eum oportet *cribrare cribro rationis* omnia eius præcepta & axiomata, iuxta normam, quam ipse præscribit, vt, vbi maxime perspicua tradat, nihil nisi vana & falsa, ad artem non pertinentia existimet, vbi sub allegoria & tropo loquatur, ibi aliquid dixisse: Atque sic rationabilia capita discernentur Cribatione quadam à brutalibus prælongis cornibus donatis, & parum cerebri ac rationis habentibus: Sed hoc non cuiusuis est inexperti & tyronis; propterea qualẽ artificem & operatorẽ requirat, ipse in initio suæ summæ depingit, vt si quis talis non sit, vel sibi esse videatur, cum non sit, & in errores incidat, causam in seipsum, suæq; mentis ruditatem transferat, non in Authores librorum veridicos: Admonitiones *Geber* multas & diuersas cautelas proponit in suis voluminibus plurimis in locis, quib⁹ quilibet in veriori artis tramite cogi & cõcludi posset, ne facile aberraret, dũmodo nõ appetitu in cõtrarium rueret: *Atnitimur in vetitũ*, inquit Poeta, *semper, cupimusq; negata*: Omnia experiri volum⁹, etiã noxia & periculosa, vt cũ pueris digitos aduram⁹, mox facti cautiores: Aut sane nonnihil illi⁹ mulieris proprietatis obtinem⁹, q̃ cũ lasciua & procax foret, ci⁹ marit⁹ peregre abitur⁹, iã parũ domo egress⁹, remisit seruũ cũ mãdato, ne sacerdotẽ ad cœnã cõuocaret: Seru⁹ cognoscẽs mulieris naturã in vetitũ declinantẽ, dixit, heri mãdatũ esse, ne molosso inequitaret: Mulier q̃siuit an se stultam putaret & conuitijs seruum dimisit: At vix hic tegum verterat, in hoc vetito aliquid suauitatis & arcani latere mulier opinata tergum molossi ascendit; à quo statim deiecta & grauiter morsa dicitur. Tale quid accidisse potuit, cum omnes prohibita appetamus, more primorum nostrorum parentum: Ita *Geber* quæ cauenda proponit, alij cum damno experiri tentant? Cui culpa inest seruo, an mulieri? Gebro, an experimentanti? Potius huic, quam illi.

Cribrum rationis Gebro adhibendũ.

Geber sibi suum artificem depingit.

Humana natura nouitatis amans, inque vetita declinans.

Historica ridicula de muliere nouam equitationem explorante licet vetitã.

ARTEPHIVS Arabs quoq; perhibetur, cui⁹ liber in ma- *Artephius.*

Art. phii liber Chymicus omnino

nibus multorum versatur, nulla alia de re, quam Chymica scriptus: Etsi enim conuocationis & ligationis spirituum Planetarum expresse mentionem faciat, tamen hoc exempli & declarandi gratia adductum saltem arbitrandum est: Non enim Negromantica ibi tractat, sed Chymica. Habent & Chymici corpora & spiritus, quæ coniungi, & colligari debent vinculo æterno & indissolubili: Hinc *Artephius* dicto libro inquit, quod omnis sapientia mundi huius circa ista tria versatur, scilicet, *Circa adligamentum animæ corporalis cum anima corporali: Et animæ spiritualis cum anima corporali, & spiritualis cum spirituali*: Sed adligamentum animæ corporalis cum corporali propinquius est & facilius, quam spiritualis cum spirituali: De isto enim tertio pauca scribere voluerunt sapientes antiqui: Dixerunt enim, nullum ad ipsius scientiam posse pertingere, nisi fuerit natura sua diuina & spiritualis sua natiuitas: Etenim postea dixerunt communiter sapientes omnes antiqui sine diuersitate; *Quod illud, quod est superius, est sicut illud, quod est inferius, & è conuerso*; Et omne subtile est ex grossis & grossum ex subtili: Hæc ille: Quæ prorsus Chymica & quidem subtilis inuentionis habentur: Prima autem philosophorum cura est, vt *Promethei* instar ferulâ ignem concipiant, hoc est, animam spiritualem cum spirituali colligent, vt fiat inde anima corporalis, quæ iterum cum spirituali vtrâque coniungitur & sic plus quam absolutum redditur opus: Ipse *Beleny* philosophi dictum ponit, quod spiritum cum spiritu ostendit: *Ponas*, inquit, *lumen tuum in vase vitreo claro*: *Ioh. Pontanus philosophus* in epistola sua testatur, se, nisi *Artesium* legisset & percepisset, nihil de igne philosophico vnquam, nec de toto opere intellexisse; quamuis, inquit, author suo modo loquatur: Habet enim diuersam ab alijs docendi rationem, vtiturque figuris incognitis quibusdam, quæ tamen iuxta

Animæ spiritualis cũ spirituali coniunctio est totius artis intentio.

Lumen in vase vitreo.

eius

eius mentem aliquid significent absque dubio. Præceptorem suum *Bolemum* philosophum in dialogo introducit, qui quoque *Arabs* extitit.

Alphidius.

ALPHIDIVS *Arabum* familiæ etiam adnumeratur, qui in Latino solo sermone, vt & cæteri, nobis est cognitus, alias author à plurimis citatus & in precio habitus: Multis nebulis refertus, attamen in quibusdam sat dilucidus: Recapitulatione sua potissimam operis summam, multis cautionibus adhibitis, exprimit: Inter cætera *scito, fili*, inquit, *quod illam scientiam habere non potes, quousque mentem tuam Deo purifices, & sciat Deus te habere certum animum ac rectum, ac tunc mundo dominari te faciet*. Idem ait, *scito, quod hunc lapidem, de quo hoc arcanum agitur, Deus non posuit magno precio emendum, quoniam in via eiectus inuenitur, quatenus tam à paupere, quam diuite haberi possit, vt ratione & scientia ad eum quisque possit leuiter peruenire.*

Gilgil.

Gilgilis opinio à Gebro tradita.

GILGIL *Maurus* à Gebro commemoratur vt artifex, qui opinionem de generatione metallorum singularem habuerit suoque libro, quem tamen non vidimus, tradiderit: Primo enim terreũ quid in subterraneis specubus, vbi mineræ latent, ex argento viuo generari calore fortissimo, veluti in vitrariorum furnis apparet, asseruit, quod omnis flammæ sit patiens: Hoc per continuum aquæ mineralis affluxum lauari & penetrari, donec vnio duorum facta sit, hoc est, donec aquea substantia per terream coagulata & terrea per aqueam soluta vna eademque operatione fuerit: Quę sententia eius ex hypothesi posita potius, quam ad doctrinam exposita creditur: Natura enim ita non producit Tincturam, nec aurum, cum voluntate & intellectu destituatur: Nam qui aliquid vult primo assare ad ignem & post elixare, diuersam intentionem vt habet, sic diuersa instrumenta requirit, quæ intellectu discernuntur & reperiuntur,

Gilgilis sententia ex hypothesi posita.

Assatio & elixatio diuersæ intentionis [illegible] fiunt.

riuntur, à voluntate verò hoc vel illo tempore [illegible] applicantur ad vſum: Verum natura ſenſim & pedetentim, voluntate deſtituta incedit operando in argentum viuum frigidum & humidum ſuo adſcititio & extraneo ſulfure, velut igne, illi admixto; atq; ex frigido & humido facit non ſummè calidum & ſiccum, ſed æquatum, hoc eſt retinens multum humiditatis naturalis in ſe, multumque caloris, quæ eſt auri ſubſtantia.

Hamuel. HAMVEL *Author Tabulæ*, totam artem rationali ob oculos ponētis, Arabs eſt & Chymicus experiētiſſimus, qui ab omnibus citatur & pro authentico recipitur. Quidam non minus probatus author in eam Tabulam commentatus eſt, cui nomen Senioris attribuunt, quod tamen à ſeniore, qui tabulam ipſam in gremio tenet, deriuatum puto, & commentatorem eſſe anonymum: *Senex* geminam tabellam complectitur, quarum prima pars continet auem vnam abſque pennis inferiori loco, aliam cum pennis ſuperiori, & harum vna alterius caudam roſtro apprehendit: Vna quidem ad volatum præceps eſt, at detinetur ab altera, ne volare poſſit: Et hæc eſt prima pars operis philoſophici, quæ omnis commixtionis expers eſt; qua bene cognita & præparata, ad alteram procedendum erit: Hæc eſt *baſis* & fundamentum operis, ſine quo optimè poſito, nihil firmum aut ſtabile ſuperædificari poterit: Altera tabulæ pars tres ſoles complectitur, duos ſuperiori loco, quorum vnus vno radio, alter duobus apparet, tertium inferius, tribus coloribus diſtinctum: Duo ſoles ſunt duæ aues antedictæ, & inferior ſol habet mutationes, quæ ſuperueniunt.

Tabula Senioris explicatio breuis.

Prima pars operis in duabus auibus:

Senior. SENIOR, aut quocunque alio nomine dictus author, qui in iam relati Hamuelis picturas explicationem dedit copioſiſſimam, ex eadem gente & familia eſt: Hic non ſolùm planis verbis rem expoſuit, ſed quoque parabolis pulchris

chris illustrauit. Eius inter reliquas hæc est: *Si parentes dilecti mei de vite gustauerint & lacte meo lactati fuerint, & meo albo inebriati fuerint, & in lectulo meo nupserint, generabunt filium Lunæ qui totam parentelam suam præualebit: Et si dilectus meus de riuulo rubeæ* PETRAE *potauerit & fontem matris suæ gustauerit & inde copulatus fuerit & vino meo rubeo mecum inebriatus fuerit, & in lecto suo mihi amicabiliter concubuerit, & in amore meo sperma suum cellulã meã subintrauerit, concipiã & ero prægnans & tempore meo pariã filiũ potẽtissimũ, dominantẽ & regnantẽ præ cunctis regibus & principibus terræ coronatũ aureâ coronâ victoriæ.* Quę alia ex hoc authore proferri possent, breuitatis gratia omittimus. Seniorũ parab. la.

RHASIS, qui inter *Arabum* medicos non postremus, *Chemiæ* quoque perfectam cognitionem habuit, veluti patet ex libro eius de hac arte edito lumine luminum dicto, licet sophisticis terminis ob inuidiam pleno; Ac inprimis ex epistola, quæ incipit: *Exemplum scientiæ nostræ, senex supra montem, in eo sunt naturæ coniunctæ cum complemento. terra. aqua, ignis eius & aer: Et omnia hæc in Saturno; Cum eo aperiuntur portæ scientiarum, sicut dicit Hermes & præcedentes sui primi.* Quæ verba si bene intelligantur, magnam operis partem explicãt: *Cum hoc*, inquit paulo post, *habebis scientiã, in qua pigritauerunt Arabes. Gumen nostrum coagulat lac nostrum & lac nostrũ dissoluit gumen nostrũ, & post apparebit rubedo Orientalis & rubedo sanguinis:* Mahometanũ eũ esse, ex eius verbis patet, cũ dicit: Veritatẽ dixi per familiã Mahometi. Et mox; *Terra nostra vertit æs tuũ in argentũ primũ & vltimo in aurũ, inueteratur, & habebis scientiã, in qua pigritauerunt Arabes.* Imo hęc epistola, licet breuis, multorum magna volumina doctrinâ & perspicuitate longe superat. Habet enim omnia in sese; quæ ad artis cõplementum videntur spectare. Idẽ in libro magno præceptorũ sic ait. *Quicunq́; ignorat pondera, nõ laboret in nostris libris; quia philosophi nil suarũ rerũ posuerũt, nec aliud occultauerũt, nisi hæc.*

Rhasis. Epistola Rhasis optima. Epistola hæc volumina æquat.

Rosinus. ROZINI *siue Rosinus Arabibus* quoque adscribendus videtur, quamuis ad Sarratantam Episcopum quædam scripserit: Nam & *Auicenna Arabs* cum multis episcopis familiaritatem adeo iniji, vt quoque quædam, veluti fatetur, ab illis didicerit: Diuersos libellos edidit, vnum ad Euthiciam, ad Sarratantam duos, quorum tamen primus alterius est (nempe Arnoldi) alios de diuinis interpretationibus, de definitionibus & huiusmodi; qui omnes doctrinis Chymicis sunt refertissimi: In initio narrat se venisse in locum quendam vbi congregati erant multi nomine tenus philosophi, à quibus cum Rosinus quædam ad artem spectantia quæreret, nullo modo intellectus est: Habebant enim, inquit, præ manibus libros, qui describunt eis *Alkabric Alkakir*, id est, species vel res vanas, quas noscunt, quib⁹ occupantur, & hæ sunt res, quæ deterrerent ipsos occupatos, & ipsi incumbunt suis quæstionibus ac deuiant à veritate ignorantiá excæcati. Promittit ibidē se velle explanare verba sapientum, quod nisi fecerit, suos libros fore, vt illorum, hoc est, obscuros & intellectu difficilimos; *quod est inconueniens*, inquit, *& dedecus illi, qui facit sic*: Et paulo post: *Quod nisi fecero, non manifestabimus industriā nostrā & erunt dicta mea sine administratione & vtilitate.* Quæ sane promissa re ipsa præstat innumeris modis: Vnū aut alterū exemplū nobis sufficiat. *Hic est lapis*, inquit, *quē assimulāt sapiētes artis lapidi Aquilæ. Est enim lapis Aquilæ lapis cognitus, & est lapis in eius vētre, qui mouetur.* Hunc lapidē, qualis sit diuersimodè declarat ac deinde quædā memorabilia. *Ignorans*, ait, *ignorāter serit coloquintidā & sperat inde mel comedere sed quando, q̄ sperauerat, non viderit, redit ad cogitationē suā & extendit eā & dicit. Hoc est ex infortunio. Et si diceretur sibi, ouis peperit homines, aut grana tritici fructificant galbanos, aut palma portauit mala granata aut volatilia pariūt pisces, respōderet, falsum dicis, nō generant res, nisi similia, nec* fructi-

Rosini libri. (margin)

Lapis Aquilæ. (margin)

Non diuersa species ex diuersis nascuntur. (margin)

fructificant res, nisi fructus suus: Idē libro definitionum: *Sic dixit Mahomet; Lapis, qui est in hoc opere necessarius, de animata re est. Hunc inuenies vbique in planitie, in montibus & in aquis omnino: habent quoque eum tam diuites, quam pauperes; estque simul vilissimus, carissimus, ex carne & sanguine, quam preciosus omni cognoscenti illum:* Hunc Mahometum esse de Halu, rationabile est & non primum eius sectæ auctorem; cuius nominis quamplures fuisse non est dubium etiam inter philosophos. Libro ad Sarratant: definitionem; *Hic lapis proiectus est in valles, & in montibus, & in aere habitat, & in flumine pascitur & in cacumine montium quiescit, cuius mater virgo est & pater non concubuit. Idem lapis in sterquiliniis calcatur pedibus, & sæpe stulti fodiunt, vt eum extrahant & non possunt eum inuenire:* Rosinus quoque aliorum philosophorum mentionem facit, quorum scripta citat, vt sunt:

Lapis vbi q; inuenitur

Lapis est in vallibus, montibus, aere & flumine

Lapis in sterquilinio calcatus.

EVTHICIA; Ad hanc Rosinus duos suorum librorum misit, in quorum initio ad illam, *Cum autem,* inquit, *vidi te & vultum tuum illic, &c. conuerti faciem meam ad te & explanaui tibi ex eo, quod concluserat scientia mea in pectore meo, vt cognoscas animam scientiæ & locum secreti, & diuidas inter me & homines erroribus & vanitatibus incumbentes:* In secundo libro sic incipit: *Ista est secunda expositionis epistola nominum alienorum Rosini ad Euthiciam & est per quæstiones:* Illa enim ait: Quid est sulphur incombustibile? Respondet: Est illud, quod aduersus ignem pugnat & ipsum sustinuit & argenti viui cambar, id est, humiditatem suscepit.

Euthicia fœmina philosopha.

Colloquiū Euthiciæ & Rosini.

MASSARAI, à Rosino citatur his verbis: Immunditia est in hoc lapide; propter quam ipsum homines vilipendunt, & tenent quod non possint eam sequestrare.

Massarai.

MITIGO Philosophus: Lapis noster quamuis ab hominibus & animalibus pedibus conteratur, tamen propter summam industriam hominis Geberi à sapientibus adamatur:

Mitigo.

matur:(& dicit induſtriam, quia fit induſtriâ hominis Geberi.)

Malus. MALVS Philoſophus: Hic lapis eſt ſubtus te, quantum ad obedientiam, ſupra te, quo ad dominium; erga te, quantum ad ſcientiam, circa te, quantum ad æquales.

Dantius. DANTIVS; Præparate corpora & ſoluite ea, ac ex illa aqua imbibite ſpiritus ablutos: tunc ipſi ſpiritus ſubmerguntur in corporibus & corpora in ſpiritibus, & ſic figentur ſpiritus fixiſſima fixione.

Galienus. GALIENVS dicit: Præparate corpora & purgate à nigredine, in qua eſt corruptio, donec fiat album & rubeum tunc ſoluite ambo in aquam, ſcilicet ſpiritus & corpus & coagulate, & ſic proiicite ſuper corpus ablutum.

Mahomet. MAHOMET, philoſophus quoq; eſt, cuius dictum iam ante ſub Roſino citauimus eſtq; tale: Lapis, qui eſt in hoc opere neceſſarius, de animata re eſt &c.

Hercules Rex & philoſophus. HERCVLES quidam Rex ſapiens & philoſophus, citante Morieno Romano, cum à quibuſdam ſuorum interrogaretur, dixit: *Hoc autem magiſterium ex vna primum radice procedit, quæ poſtmodum in plures expanditur & iterum ad vnum reuertitur*; & ſexto fore neceſſe, recipere aerem. Ibidem paulo poſt: *Hercules* quidam ad quoſdam diſcipulorum dixit: *Lapillus autem dactili ex palma nutritur & palma ex ſuo lapillo, ex cuius etiam radice plurimi ramuli concreſcunt, qui ſuum numerum multiplicent & augeant propter eam.*

Arſicanus. ARSICANVS philoſophus ait: *Quatuor autem elementa,* id eſt, calor, frigus, humiditas & ſiccitas, *ex vno fonte procedunt, & eorum quædam alia ex aliis iiſdem conficiuntur: Ex his vero quatuor quædam ſunt quaſi radices & quædam quaſi ex his compoſita, terra & aer.* Item Arſicanus ad Mariam: *Noſtra* inquit, *aqua noſtram terram habet ſuperantem, quæ eſt magna, lucida & pura. Nam & de groſſitie aquæ terra concreatur.*

Da-

Datin Philosophus: *Noster quidem lato quamuis primum per rubedinem [illegible] emittitur, sed si post rubedinem in album vertatur, multum valebit:* Ob hoc itaque idem Datin dicit ad Euthicen; *ô Euthice, ista recipent hic firma & omnino bene credita:* nam sapientes de hoc dixerunt: Iam abstulimus nigredinem, & cum sale anatron, id est, sale nitri & almizadir, cuius complexio est frigida & sicca, fiximus albedinem, quare ei hoc nomen imponimus *Borreza*, quod Arabicè *Tincar* dicitur. Et mox: *Datin philosophus ait si autem Laton cum sulphure comburatur, & mollities super eum frequenter fundatur, eius natura de bono in melius auxilio Dei conuertetur.* Eiusdem dictum est: *quod omnis res non est nisi de eo & cum eo, & quod omnis tinctura à suo simili procedit.* Et paulo post: *Vnde est quidem, quod ex eo processit & in illum reuertetur.* Datin.

Evthices philosophus à prædicto Datin nominatur, qui quæstiones ad Datin philosophicas retulit, quas prætermisimus. Euthices.

Adarmath, sapiens & philosophus ait: Quod omnia harum rerum nomina & earum similitudines, nulla alia de causa antiquis vocantur, neq; variantur, nisi vt vos intelligatis, quod huius rei principium super suum finem testificatur & suus finis super suum principium. Adarmath.

Azinabam, philosophus interrogatus ab Oziambe, quomodo materia philosophica vocetur, respondit, naturaliter hæc est vulphi, id est, animal appellatur. Azinabam.

Elbo *Interfector* ait: *Dealbate Latonem & libros rumpite, ne corda vestra corrumpantur.* Elbo interfector.

Ademarvs, qui in Gebrum commentatus dicitur à Rosarii authore, *Quantumcunque*, inquit, lapis sit mundatus per sublimationē & ei⁹ adustio sit deleta per eius olei extractio- Ademarus.

ctionem, & eius fuga ſit deſtructa per eius fixionem, nihilominus non funditur, nec ingreditur, nec permiſcetur, ſed vitrificatur, vt habetur cap. 10. Gebri circa medium:

Belinus. BELINVS Philoſophus, cuius metaphora apud Rosarii authorem de ſole pulcherrima extat huiuſmodi: *Scitote quod pater meus Sol dedit mihi poteſtatẽ ſuper omnem potẽtiam, & induit me veſtimento gloriæ, & totus mundus me quærit & currit poſt me: Ego enim ſum maximus, iam ſciuerunt virtutem meam & altitudinem: Ego enim vnicus ſum & aſſimilor patri meo, qui vnicus eſt, qui dedit mihi virtutem iſtam ex gratia ſua & homines quærunt à ſeruis meis fruſtra id, quod quæritur à me & non peruenerunt ad id, niſi per me, & terra cum omnibus viribus ſuis me humiliare non poteſt. Imò ego ſum ſuper eam & ſuper ſeruos meos, donec humiliem eos, & extraho de potentia & natura eorum & induo eos de ſplendore & lumine meo pulchro, quem dedit mihi pater meus in omnibus operibus eorum: Ego enim ſum excellens, qui exalto & deprimo cuncta & nullus ſeruorum meorum poteſt ſuper me, niſi vnus cui datum eſt, quod contrarius eſt mihi; Et ipſe deſtruit me, non tamen deſtruit naturam meam; Et ipſe eſt Saturnus, qui ſeparat omnia mea membra: Poſtea vado ad matrem meam, quæ congregat omnia membra mea diuiſa & ſeparata. &c.*

Albugazal. ALBVGAZAL præceptor Platonis à Bernhardo dicitur, & citatur, vt philoſophus.

Bolzain. BOLZAIN ab eodem philoſophus inſignis habetur.

Bendegid. BENDEGID ſimiliter quorum dictis citandus ſuperſedebimus.

Haly. HALY, qui Calid quoque dicitur, in Arabico idiomate citatus à multis; vnde eius liber in Arabicum translatus videtur.

Alfarabi. ALFARABI ab Auicenna, vbi lib. de anima recenſet artifices chymicos, inter eos numeratur, vt & ſequentes, qui omnes ſunt Arabes.

ABI.

ABIMEZER
IAHIE ABENDINON
PIZAGROS.
NITAFORS.
ABVL.
CARADISSE.
IACOBALMONVM.
ABVMAZAR.
ALBATELI,
ALAVA.
COTAHIVA.
HIGER.
GEBEN.

Philosophi Arabes, quorum opera ad nos non peruenerunt, at ab Auicennâ ut veri artifices enumerantur.

ASSES, *Philosophus.*
ABVZALEM, *filius Auicennæ:*
BATLANVNZ.
COSTABENLVCA.

Philosophi Arabes alii quamplurimi.

HERISARTES philosophus, Morieno citante, *Ego*, inquit, *veritatem dico, quod nihil aliud huius magisterij artifices in errores detrusit, nisi varietas & eius nominum multitudo. Sed si quis recte cognouerit, quod hæc nomina non sunt, nisi colores in coniunctione apparentes, in huius magisterij via non deviabit.* Præter iam dictos, sunt alii *Arabes* philosophi, nobis saltem nomine & aliorum traditione noti, prout sequuntur: *Herisartes.*

Arabici alii.

XEBILOGAR.
Bebazuria.
Ombre Abelhata.
Esfid:
Abubacher: contra quem Auicēna disputat l. de an: dic: 1. c. 7.
Habebacar.
Markos.
Idrid.
Mezeleme: cuius Calid meminit.
Mirtiganus ad Horsoicum:
Rex Artus: eius meminit author Auroræ:
Adros.

Chora:
Kalistis:
Heradi.
Iasio in Maldee.
— *Horum Lullius facit mentionem.*

Kesu.
Marabh.
Zeber.
Abrachali.
— *Horum meminit Lullius.*

Plato Chymicus. PLATO Chymicus nec Latinus nec Græcus est, sed Arabs apparet, quia eiusmodi nomina Græcorum, cum eorundem studiis increbuerunt: *Hamech* in huius Aphorismos commentaria seu scholia scripsit, qui Hebraice sua edidit, at Arabice optime nouit: In Oriente enim Arabica lingua valde vsitata fuit. Extat Semita errantium ab eodem *Platone* conscripta: Cui sequentia dicta ab Authoribus asscribuntur: *Lapis noster* (citante Rosario maiore) *est res, quam ignis non tetigit, à qua noster Mercurius surgit.* Et alibi: *Nota, quod sine corruptione generatio fieri non potest; Vnde studeas in putrefactione.* Et mox: *Habemus exemplum in ouo, quod putrescit primo & tunc gignitur pullus, qui post totum corruptum est animal viuens.* Item: *Primum regimen Saturni est, putrefacere & soli imponere: Compositio vero fit ex quatuor noctibus.* Idem Plato in summa: *Tu indiges, quod in corporum solutione labores: Ideo oportet ignem lentum continuare super ipsum, donec soluatur tum hoc, & per eum efficitur opus.* Calid quoque eius meminit c. 8. his verbis: *Vnde dixit Plato in suis sermonibus, in libro suo: ignis addit perfecto commodum seu profectum & corrupto incommodum sed corruptionem. Vnde cum fuerit eius quantitas bona, idonea proficiet; & cum multiplicatus fuerit in rebus* Arabes alii. *vltra modum, corrumpet ambo, scilicet perfectum atque corruptum.*

IESID Constantinopolitanus inter Arabes numeratur: Nec verò cognomen ipsum Græcum solummodo faciet: citatur à *Bernhardo* Comite & aliis, quos prætermittimus.

ALMAZARVS scripsit *ad Archiepiscopum Sarragotia.*

GALVD, Rex de Babylonia.

SQVILIARVPIZ.

HEVF.

CARAB.

HOL-

HOLCOT.

HEMVS.

MIRNERIS.

REGOR.

SEDACERIVS.

ARISLEVS, cuius visio cum extet, nomen non esse fictum apparet.

SENECA ad ADROS *regem Arabiæ*.

His iam numeratis *Arabibus siue Mauris*, si vnus aut alter annumeratus aut ascriptus sit, qui quo ad patriam eius familiæ non sit, attamen cum in Arabico scripserint & ab Arabibus in suis libris citentur, illis non iniuria adiunxim9: Iudæus enim aut Christianus in *Arabia* seu *Mauritania* natus & educatus, quo ad natale solum *Arabs* æstimari poterit: quo ad religionem autem nullatenus. De *Mauris* seu Saracenis & hæc traduntur; Quod quidam habitu vulgari incedens aurificem accesserit vnà cum Christiano quodam, ac tigillo seu vase in igne posito cum argento viuo in id pulvisculo quodam ruberrimi coloris proiectionē fecerit; vnde mutatio argēti viui, seu metalli imperfecti in aurum preciosissimum facta fuerit. At hæc sunt notoria & lippis & tōsorib. nō inaudita; cum vix oppidum alicui9 præeminētiæ in Europa existat, in quo nō tale quid cōtigerit aut patrum aut nostrâ memoriâ; quibusdam nimirum perfectæ illius tincturę quātitate aliquali gaudētib. seq; quasi veros artifices eiusq; Authores ostētātib. ac circūcursitorie de eâ, proiectiones faciētib. nō solū cum admiratione omniū illorum qui id viderint vel audiuerint, sed quoq; multorum ad decipiendum in sua retia attractione & involutione: Deinde in Aurora consurgente circa finem hæc notantur: *In Chronicis antiquis Imperatorum legitur, quòd Imperator quidā maximum prælium cum Soldano triumphante commisit; per quòd multi nobiles*

Mauri enumerati sive Arabes ita sunt recepti licet forte vnus aut alter sint dubii.

Historia de Mauro.

Tincturæ proiectio vulgata.

Proiectiones tincturæ circumcurrendo facientes deceptores.

Alia historia de Saraceno philosopho.

nobiles exercitus imperij in Paganismum sunt deducti; inter quos erat Protonotarius Imperatoris homo perdoctus, cuidam Sarraceno, qui & maximus erat philosophus in terra sua pro summa custodia assignatus & multo tempore ab eodem detentus, quadam die motus misericordia Sarracenus ille, aduocans Protonotarium, dixit ei: Vis reuerti ad terram natiuitatis tuæ? Qui respondit: Vtinam Domine, seruus tuus gratiam inuenisset in oculis tuis. Cui philosophus: Misereor tui, fac, quod volo: Ait ille: Domine mi, paratus sum ad omnia: Cui philosophus, cum reuersus fueris in partes agnitionis tuæ supremo Domino tuo, qui terrestris vester Deus est, dices hæc verba: Magister & Dominus meus, cuius fui prius, vobis dicit salutem, cuius dominium & magisterium vobis postea declarabo: Postea facias apportari omnia genera metallorum, quæ liquefacies, & hunc puluerem, quem tibi do, intromittes: quoniam vertentur in aurum verum: Hoc facto, cristallum liquefacies modo prædicto, & puluere immerso, mutabitur in rubinum: Postea vitrum liquefacies, & de prædicto puluere immerso reddetur malleabile. His omnibus visis & completis, dices: Hæc est maiestas Domini mei dilecti: Postea declarabis magisterium meum: Leprosis immundissimis dabis puluerem in potu tepido, qui mox ibunt cubatum, & sudario aliquo cooperiantur: Hi ex toto citissimè sanabuntur, ita vt ipsi non super terram, sed super pennas ventorum ambulare videantur: Nunc ergo vade in pace & comple desiderium meum: Abiit autem Protonotarius gaudens & exultans, & omnia in veritate inuenit, prout à Domino suo audiuit prædicto, Pontifici & Imperatori demonstrauit, & sic probata est Medicina philosophorum coram pontifice summo & Imperatore regnantibus illis temporibus &c.

Protonotarius Imperatoris à Saracenis captus & ab artifice Chymico dimissus.

Sarraceni philosophi humanitas.

Metalla vertenda in aurum.

Leprosi mundandi medicina chymica.

Hæc non esse fabulosa ex circumstantiis apparet: *Saladinus* enim *Sarracenus Sultanus* Christianos *ex Terra sancta* expulit ac sæpe Imperatoris exercitus deuicit, vnde innumerabiles in seruitutem secum abduxit, alijsque, vt mos est,

Saladinus Christianos ex Terra sancta expulit.

est, pro Slauis vendidit: Hoc contigit circiter A. C. 1200. *Sarraco* enim *Sultanus Caliphas Ægyptũ spoliauit*, Anno 1153. vnde *Saladinus* potentior factus postea *terram sanctam* aggressus, Christianorum, discordia & luxuria præualentibus, armis occupauit.

PYRGOPOLYNICES HVC VSQVE stans in procinctu sic Auicennæ sese opposuit.

13. *Argumentum Aduersarij contra Chemiam.*

13. *Argumentum negatiuum.*

Cuiuscunque artis experimenta fiunt per magiam præstigiatricem, fraudesque alias, ea præstigiatrix & detestanda est.

Sed Chrysopœiæ experimenta ita fiunt.

Ergo Chrysopœia est præstigiatrix & detestanda.

RESPONSIO AVICENNÆ.

Responsio ad 13. Argumentum negatiuum.

M*Aiorem* concedimus, si talia semper sint experimenta ratione artis & præceptorum eius; si per accidens & ratione artificum, non concedimus simpliciter veram. Ars enim per se bona à malis artificibus interdum malè audire potest: At si præcepta in arte tradita sint aduersus Deum, vtpote Magica dæmonum cultui addicta, ea ars damnanda est cum suis authoribus.

Ad Minorem respondemus, eam apertè falsam esse: Nihil enim Magicum, Dei præceptis contrarium aut præstigias præ se ferens in Chrysopœia continetur. Possunt interdum pessimi homines ad optimas artes se dedere, quas cum assequi nequeant, interim tamen ars aliquid contumeliæ ab illis patitur, quod fieri non deberet, & fit saltem ab hominibus vel abutentibus illa, vel malè iudicantibus de illa. Vt in *Africa* ad fontes saluberrimos & frigidissimos in maximo æstu dracones & venenosæ feræ diuersorum generum suæ vtilitatis gratiâ confluunt, ita ad Chymiam suâ naturâ saluberrimam & innocuam, propter sacram auri sitim quiq; auarissimi & nequissimi confugiunt: At hic quilibet probus & bonæ voluntatis *Vnicornem* Chemiæ propriam, imitari debet, quæ antequam bibat, cornu, vt aiunt, aquis immerso, salubres haurit lymphas, puras & ab omni veneno immunes, id est, acumine suæ mentis despicit, qui authores boni & legendi, qui secus. Quo quid preciosius in legitimo suo vsu, eo perniciosius in abusu: Summa remedia sunt Alexipharmaca, si bene vsurpata; si malè, noxia & venena: Imo & venena fiunt remedia, si in tempore & loco adhibeantur: Tantum vsus & abusus rei cuiuscunque præstare potest. Artem autem Chymicã quis præstigiatricem probaret? Fortè, quod allegorijs & tropis, non planis & simplicibus vtatur verbis? Verum eò dignior est & nobilior, quod Regina non absque pompa, vt nec Diana absque veste videatur: Quæ enim vulgo prostituuntur, vilescunt. *Quæ rara, cara: Nec sanctum canibus, nec margaritæ suibus* proijciantur: *Psittaco saccharum: boui fœnum: Nil adamas gallo, nec amaracinum grillo* conuenit: Annon sacra scriptura tota ferè tropica est, tam prophetarum, quam ipsius Christi & Apostolorum doctrina? An ideo præstigijs plena hæc dicenda est, quæ certissimas cau-

Chemia quia allegoria, non præstigiatrix, at preciosior inde. æstimanda.

Scriptura sacra quoq; allegorica.

ſas habet, cur ita ſit tradita, & quam eſt impoſſibile, aliter doceri poſſe aut debere, velut illæ cauſæ iam ante (ſub Gebro) annotatæ ſunt: quæ ibidem conſiderentur. Inde errores pleriſque ſpectantibus artem contingunt, ita vt ex decies mille vix vnus aſpiret ad verum intellectum occultæ ſcriptionis philoſophorum & ipſius rei veritatis: Hinc tot patrimonia conſumuntur, tot ætates teruntur, tanti labores peraguntur, vt incredibile ſit dictu: Hinc tot falſi artifices, qui poſtquam veritate diteſcere non potuerint, ad fraudem & vanitatem ſe conferunt, multa multis promittentes, at pauca aut nihil præſtantes, niſi damnum. Plurimi ex illis ad præſtigiatrices artes deficiunt: ſed hæc omnia non debent imputari veræ Chemiæ, vti nec veræ Theologiæ, quod tot circa eam verſentur hæretici & apoſtatæ, qui animam cum corpore diabolo lucrantur: Ne dicamus de alijs bonis artibus à malis malè vſurpatis: Chemia verò nulli fucum facit, non dolum aut deceptionem alicui intendit, ſed ſi quid tale fit, à malæ voluntatis authoribus perpetratur, qui nunquam ad eius adita penetrabunt, ſed ab ea deſpiciuntur, vt indigni talibus epulis conuiuæ.

Errores ex allegoriis non intellectis.

Pſeudochymici quidā ad malas artes deficiunt.

Vera Chemia nulli dolū facit.

14. *Argumentum Aduerſarij contra Chemiam.*

14. Argumentum negatiuum.

Ea ars, ita dicta, quæ opus non probatum, genuinum & verum, ſed ſophiſticum, falſum & deceptorium relinquit, vna cum ſuis artificibus exterminanda eſt ex omni bene ordinata Republica:

Attā-

At talis est Chrysopœia, quæ non facit verum & vniuocum aurum, sed æquiuocum & sophisticum.

Ergo cum suis artificibus ablegandа est extra fines Reipub.

Responsio Auicennæ.

Responsio ad 14 argumentum negatiuum.

Maiorem concedo: Minorem pernego; sunt artes, non artes, sed fraudes, fateor, quæ sub Alchymiæ prætextu & nomine docent adulterare argentum, aurum, monetas & eiusmodi nefanda facinora perpetrare, etiamsi sibi nomen castæ Chemiæ vendicent, à qua maxime discerni debent: Et si quis eas cum hac confundat, facit hoc ex morbo animi potius, quam iudicio: si sint quędam pessimę meretrices, salacissimæ pestes & illecebræ luxuriosissimæ in quadam ciuitate, an propterea castissima aliqua virgo, nullius labis conscia, earundem nomine publice dehonestanda & confundenda esset? Illi, qui ita iudicet, frenum linguæ cohibendæ iniectum, quo se intra dentium vallum contineat, optandum foret: Sic de fraudulentis artibus & Chemia vera iudicandum: Fraus sua pœna, veritas præmio digna censenda est: Esse autem vniuocum, verum & legitimum aurum, quod à Chemia producitur; hinc constat, *primò*, quia testibus innumeris, qui experti sunt, omnia examina & probas auri sustinet, etiamsi centies ijs subijciatur. *Secundò* habet omnes proprietates, virtutes, efficaciam, colorem, pondus & cætera accidentia ipsius auri naturalis: *Tertiò* fit à natura, dispositione saltem artis, ex ijsdem principijs, ex quibus naturale: Ergo est verissimum aurum & naturale potius, quam artificiale dicendum: Quis dubi-

Casta virgo non dehonestanda cum meretricibus.

Chemicum aurum esse vniuocum cum naturali in omnibus proprietatibus.

dubitaret de pullis gallinaceis arte exclusis in Ægypto ex ouis in furnis, an sint veri, an fictitij? Sanè non nisi falsus & fictitius censor: Quia causæ naturales ibi sunt omnes, præter calorem, qui tamen quoque naturalis est, licet arte foueatur, & non sit gallinaceus: Ita eodem modo de hoc auro dicendum, quod ex naturalibus causis, materia & forma, naturalibus principijs generatur, calore artis, qui quoque naturæ opus est, saltem adiuuante: Vt enim ignis producendi non vnus est modus, sed diuersi, licet omnis ignis reuera sit naturalis, sic & caloris, qui ab igne prouenit, non vnus est modus nec gradus, at diuersi, qui tamen omnes naturales sunt, licet ab arte temperentur & foueantur. *Arnoldum* & alios verum produxisse aurum ab alijs sæpissimè & à nobis infra demonstratur.

Pulli arte exclusi non artificiales.

Aurum licet arte productum naturale est.

15. *Argumentum Aduersarij contra Chemiam.*

15. Argumentum negatiuum.

Si Chrysopœia est vera, aurum esset cæterorum metallorum finis, & sic non essent tot fines, quot formæ metallorum.

Sed aurum non est finis cæterorum metallorum.

Ergo Chrysopœia non est vera.

Auicennæ Responsio.

F*Ines sunt multi* & varij; alij vltimi & summi: Alij medij seu subalterni: Omnia visibilia & corporea sunt creata propter hominem, tanquam finem, at homo propter

Fines varii rerum.

Deum, DEVS *ex se, & in se & propter se* solus exi[illegible] lum habet & suos fines præterea; sic homin[illegible] i-dem dicendum de aere, aqua & terra, c[illegible] ten-tis & creaturis: Equus ad cursum, ad gestandum [illegible]era, ad bellum suo corpore veloci simul & robu[illegible], nec non animositate homini inseruit: Interim sunt, qui eo vescantur, nempe *Tartari*; vt nos boue, eiusque lacte nutriantur ac sanguine: Aliqui equorum ad ludos; vt hinni, alij ad circumueniendum aues erudiuntur, vt reliqua omittamus, quis finis potior equi ex his? Sane, vt inseruiat homini, qui omnes includit: Sic de imperfectis metallis, siue perfectis dicendum, eorum esse multos & diuersos fines, sed vltimum, vt hominum vsibus applicentur: Siue igitur sub terra ex plumbo generetur in India aurum, naturaliter, siue supra terram vbicunque, artificialiter, attamen vt sub forma plumbi inseruiet homini, sic sub forma auri: At dices, illi vsus sunt diuersi; Respondeo, hoc nihil ad rem: Quia homo inuenit sibi vtilitates quarumlibet rerum: *Plumbum* illud laminatum, quod nunc ex Europa in *Indiam* ad regiones *Magni Megol* nauibus apportatur, ibi est in admiratione & fere æquali pondere piperis comparatur: Apud nos longe viliori in precio est. Quia illis vt est rarius, & hinc preciosius, sic forte ad vsus alios adhibetur, quam nobis: Quomodo igitur de auri & aliorum viliorum metallorum certis finibus quid statui possit, cum pro hominum arbitrio, nunc ad hos, nunc ad alios vsus adhibeantur: Audiantur, quidã aureis cathenis, imo deauratis patibulis suspensi, alij bibisse vitro & inhoneste vsi auro: Hinc Martialis iocus:

Equi fines varii.

Plumbi laminati æstimatio in India.

Fines metallorũ non certi, pro hominum arbitrio.

> *Ventris onus fuluo, nec te pudet, excipis auro,*
> *Basse bibis vitro, carius ergo cacas.*

De Antonio Trium viro idem narrant & de alijs eiusmodi luxurio-

xuriosis: Contrà, ferrum quibusdam gentibus in delitijs magis quam aurum fuit; Alijs argentum: Homines itaque varios inueniunt fines metallorum sub vno illo fine, vt ijs pro sua vtilitate fruantur siue ad medicinam, siue alia ministeria. Ex his patet, quod connexio propositionis præcedentis sint scopæ dissolutæ: si quædam metalla conuertantur in aurum, non tamen reliqua non conuersa suo fine frustrabuntur, nec conuersa: quæque habebunt suas formas & sic fines ac vsus; Nec homini quicquam hinc detrahitur, sed vt arbitror, multum vtilitatis accrescit.

Ad Minorem seu assumptionem dico, quod non sit vltimus finis cæterorum metallorum aurum, quia hic est, velati antè diximus, vt inseruiant hominibus æque, vt aurum: Sed est subordinatus, quem etsi non attingant omnia metalla imperfectiora, tamen alios fines vltimo propinquiores assequentur, vt nimirum inde varia fabricentur vasa vel instrumẽta, humanus quibus indiget vsus. Quemadmodum oua gallinarum si comedantur ab hominibus, antequam ad destinatum finem seu pullos inde educendos, perueniant, non dici possunt frustrata omnino fuisse suo fine, cum ipsi pulli & gallinæ eidem fini subiectæ sint, ad cibos hominum destinari: Vnde apparet illos falli, qui ex negatione ea, quod aurum non sit finis cæterorum metallorum, concludant, nec *Chrysopæiam* esse veram: In propositione enim de fine subalterno, & in assumptione de vltimo sermo est: Atque tum nihil concluditur, nempe ex quatuor terminis, si aliter accipiatur, vtraque falsa est.

Finis subordinatus metallorum conuerti in aurum.

Oua comesta fine vltimo non frustrantur, at, subordinato.

SED NVNC AD RATIONES NOstras pro Chemiæ veritate.

13. *Ratio affirmatiua Auicennæ.*

13. Ratio affirmatiua pro Chemia.

Si Chrysopœia esset ens imaginarium & fabula mera, non foret concordantia in principijs, medijs & fine eius apud omnium ætatum & linguarum gentes, nec esset causa, cur inuoluerentur illa & non clare traderentur, nec experimenta veritatis artis vlla extarent.

Sed hæc omnia diuerso modo se habent.

Ergo Chrysopœia non est ens imaginarium, sed reale & verum.

Mendacia se ipsa refutant.

Maior propositio patet ex lumine naturæ; quia dici solet mendacem oportet esse memorem: Nam nisi omnia sua prolata ita disponat, vt post dicta cum antecedentibus & vice versa cohæreant, vtque effectus causis & adiuncta subiectis correspondeant, vt tempora temporibus, loca locis & personæ personis æquentur, siue arithmetica siue geometrica proportione examinentur, facilè seipsum cõfutabit & omnibus deridendum exponet. Possent quidem in ingeniosum & memoriâ valentẽ eiusmodi subtilia mendacia & fuci cadere, at tandem euentus rerum eum falsitatis cõuinceret, nisi ipse se sua lingua manifestè redargueret, Verum vt multi, qui nunquam conuenissent, nec voce nec nutu colloquuti essent, tale quid effingerent, & inter se velut sacra Eleusina absconderent præ alijs, sibi

Vt multi in vno puncto, quod nullibi est, cõuenire nequeunt, sic nec in falsitate.

autem

autem inuicem ostenderent, vt non possibile, ita nec credibile est. *Vnus enim* alium iam pridem refutasset, aut alterius mentem secretam non intelligens longè diuersissima ab aliorum inuẽtis protulisset, & sic nec caput nec caudam fabula haberet, nec acutissimis causam præberet ingenia sua exercendi huiusmodi mendacissimis & subtilibus texturis, quas singuli ex se, velut aranei telas suas, fallendi & intricandi alios gratiâ deprompsissent, & in aere, hoc est, medio omnium suspendissent.

Assumptionem demonstrabimus verissimam: Quod sit concordantia in principiis, mediis & fine apud omnes gentes inde patet, quod quidam artificum discurrant acutissimè de causis mineralium etiam apertè absque inuolucris, licet mox recurrant ad arcana non reuelanda, eaque emblematicè, tropicè & ænigmaticè obscurent, ne facilè capiat, qui intendit, nec mox intelligat, qui legit: *In principiis* consentiunt, quod omnia metalla sint ex fumis & vaporibus primò subtus terram à natura composita, qui fumi sint calidi & sicci, vapores humidi & frigidi; Vtrique ex humido viscoso solo, resoluti, vel partim ex humido vnctuoso & viscoso; Ex quorum primo perfectiora, ex secundis imperfectiora metalla constent: Est autem humidum viscosum, in quo terra ab aqua non discedat, sed vna alterius motum sursum vel deorsum sequatur, ita vt si aqua calore ignis vrgeatur ascendere, vt fumus aerius, tum terra vnà soluatur & ascendat; aut si terra eodem calore occupetur, vt maneat, tum aqua quoque vnà maneat, nec soluatur in aerem: De his principiis omnes gentes omnium ætatum optime differunt & sic in iis inter se & cum rei veritate cõueniunt. *De mediis* similiter ad finem vnum & eundem dispositis non est discrepantia in rebus; licet varietas in verbis occurrat: *Finis est* auri productio seu generatio,

Concordia Chymicorũ in omnibus.

In principiis.

Humidum viscosum quid

In mediis.

Finis Chemiæ.

idque eo modo, ut domus ex suis partibus integralib⁹ cóponitur, aut homo ex anima rationali & corpore, aut quodlibet aliud ex materia & forma: *De materia*, quæ est communis in omnibus vilioribus metallis, non est inquisitio, at solum de forma, quæ est tinctura auri & sulfur & anima: Ad hanc elaborandam, omnia media huius artis diriguntur: Sunt aũt media præcepta, in quib. tota ars sit est, ideoq; ne ars omnib. innotescat, hæc obscurius tradita sũt: *Geber* 8. modos operationis recenset, alii plures, vt Scala philosophica, Basilius, & Riplæus, 12. Alii pauciores: nonnulli duos, vt solutionem & coagulationem; Quidam vnum, vt coctionem continuam: Quod si ex mediis hisce nihil inuoluissent, tum artem, vti est, tradidissent, quod fieri non debuit vllâ ratione: Quapropter dicunt, quod *Albo plumbo cognito reliquum nihil aliud sit, quàm opus mulierum & ludus puerorum*: Et huc omnium dicta referuntur: Insanus itaque est & fatuus, qui magisterium neget, quia id indagare nequeat suâ industriâ, aut non intelligat, quomodo fit aut procedat natura in suis operib⁹ arcanissimis: Si hæc omnia essent mendacia, nulla esset concordantia, nullus consensus, nulla causa, cur hæc arcana tegerent, cur tropis vterentur: Et si vterentur, maxime dissentirent; quibus dissentientibus, illis contingeret, quod in confusione linguarum Babylonis accidit, vt tota intentio & opus in infinitas vias & tot capita, quot sensus, discinderetur & tandem in ludibrium aut nihilum redigeretur: *Polypus* piscis in fame dicitur corrodere suos pedes, sic illi suas inuentiones in nulla veritatis basi fundatas ipsi contererent & delerent: At stant, manentque, licet non intellectæ ab omnibus, & sibi rebusque sunt consentaneæ.

Forma auri

Media, esse artis præcepta.

Media obscurata cur.

Polypus se corrodit in fame.

Adhæc Assumptionis veritas patet inde, quia experimenta veritatis artis quam plurima extant, de quibus alibi

bi copiose agitur: *Si nullus* vnquam à morte resurrexisset, fides tamen nostra inconcussa remaneret, cum sit miraculis satis confirmata & sacris literis tradita; At cum *Enoch, Elias & Moses* viui iam sint, & alii à morte excitati ad vitam redierint, vt *Christus* propria sua vi diuina, alii alienâ, hinc experimenta Resurrectionis nunc habemus præ manibus & infallibilia, per exempla, documēta: Simili modo, si nunquam extitissent, qui vel ipsi fecissent, vel ab alio factam tincturam in metalla imperfecta proiecissent, atque hæc in aurum conuertissent, durum esset hanc credere, licet tot libri de ea attestentur: Cum verò tot experimenta eius rei facta sint nostra memoria per præcipua Europæ regna & Emporia, oculatis tot testibus: sive qui proiecerint & transmutationes illas fecerint, ipsi sint artis cōscii, siue nō aut si tinctura illa fuerit vera decantata, sive ex auro detracta, perinde est (cum saltē de artis possibilitate hic sit quæstio, non de artificis huius aut illius vitio aut virtute) nemo de ea dubitare potest, nisi ex pertinacia incredulus.

Resurrectionis à mortuis ac translatione in cœlum absque morte exempla.

Tinctura proiectionū exempla.

14. *Ratio Auicennæ pro Chemia.*

Omne purum, homogeneum, æquale in omnibus, facilius construitur, quam compositum impurum, heterogeneum, inæquale in omnibus.

14. Ratio affirmatiua pro chemia.

Aurum est purum, homogeneum & æquale in omnibus, reliqua autem imperfecta in his contraria.

Ergo aurum facilius, quam illa construitur.

An

An verò concesserit Aduersarius, aut non, imperfecta construi posse, non multum laboramus: Quæras interim ab aliis, annon ex ferro cuprum fiat in *Saxonia Goslariæ & in Transyluania Smolnicij* ac alibi; *Annon* ferrum in chalybem, plumbum in mercurium reductum sit. Legas *Alex de Suchtē* de suo antimonio, quid inde fecerit: *Causa vero* horum difficultatis & auri facilitatis in generatione consistit; quia pura facilius discernuntur, quàm impura: Exemplum sit in aqua quæ distillata est & pura, non potest habere plus aut minus vnius qualitatis, quàm alterius, prout natura eius requirit: Quæ non pura, vel mixta, potest esse infinitæ sortis, nempe quot sunt sortes impuritatis: Sic homogeneum quod est, diuersa omnia repudiat, vt argentum viuum nil in se assumit, nisi sui generis; sulfur vero combustibile si sit admixtum, non potest esse argentū viuum illud homogeneum: sed heterogeneum: Homogeneum est vnum substātia, Heterogeneum diuersum: Item, æquale si quid est, vniforme apparet in qualitatibus æqualiter extēsis; sic circul⁹ ęqualis est sibi, maxime ex omnib. figuris: Deinde quadrāgulum æquilaterū, seu cub. æquilater⁹, ex corporib. Reliquę figuræ inæquatæ sunt infiniti generis: Vnde patet, q̃ purū homogeneū & ęquale facili⁹ fiat, q̃a est certitudo operationis circa ea, incertitudo aūt cōtraria: Quæ causa est quod certū incerti sit regula perpetua, ut circulus inter rotūda, āgul⁹ rect⁹ inter āgulos, āussis seu linea recta inter lineas, linea perpendicularis inter erecta: Hinc in omni scientiâ & arte id, quod in omnib⁹ æquale & certum est, alteri⁹ inæqualis mēsura existit; ut in astronomicis, motus primi mobilis æqualis mēsurat omnia tēpora, & mot⁹ medi⁹ planetarū, eorundē mot⁹ inæquales: In arithmeticis regula ꝓportionū est fūdmētū aliarū regularū quia æqualis illa est magis, q̃ reliquę: In Musicis Diapason est regula ditoni

Causa difficultatis imperfectorum productionis, præ auro.

Homogeneum diuersa non admittit.

Circulus æqualis sibi in omnibus.

Certum incerti regula

Diapason regula in musicis.

ditoni, ſemiditoni, diateſſari, diapentes & reliquorum tonorum ſextæ minoris & maioris; quia magis vniſono propinquum & æquale eſt: Et ſic de ſimilibus. *Aurum* vero eſſe purum & homogeneum, facile quis concedet: cum id oculi atteſtentur, & totum eſſe nil niſi argentum viuum, ab omnibus authoribus adſirmetur, nec habere quicquam ſulfuris combuſtibilis in ſeſe, vt reliqua metalla alia magis, alia minus: Æquatum eſſe inſuper in omnibus qualitatibus plurimi artificum conuincunt, hoc eſt, habere tantum caliditatis, quantum frigiditatis, humiditatis & ſiccitatis in ſummis gradibus, vt vna qualitas ſuâ contrariâ irretiatur & teneatur, ne ſuperare aut ſuperari queat: Vnde eius conſtantia & quaſi incorruptibilitas in igne, aere, aqua & terra: Cum itaque tale ſit aurum, & reliqua imperfecta diſcedant ab hac puritate homogeneitate & æqualitate, huius temperiem facile, vt pote regularem, illorum difficile, vt pote irregularem, invenire licet: Imò, dummodò longo labore producatur auri forma (quæ eſt quaſi medius motus ſolis) tum in dimidia hora, ex materia (tanquam motu irregulari addito vel detracto) illi admixta fiet æquatio auri (veluti ſolis verus quæſitus) de reliquis imperfectis metallis, vt & planetis, longe difficilius operatio procedit.

Aurum purum & homogeneum.

Auri æqualitas in qualitatibus.

Auri incorruptibilitas unde.

15. *Ratio adfirmatiua pro Chemia.*

15. Ratio affirmatiua pro Chemia.

Quicquid vnum & dignitate & duratione & tranſmutatione in ſeſe, antecellit reliqua, id eorum finis merito dicendum erit, quocunque loquendi modo.

At aurum & dignitate & duratione & transmutatione in sese antecellit reliqua metalla.

Ergo eorum finis non immerito dici potest.

Quodsi verum est, tum Chrysopœia etiam inde vera apparet, sin minus, neq; tamen infringitur.

Huius consequentiæ ratio desumitur ex connexione argumenti 15. Aduersarii.

Nam (vt tu proximo argumento intulisti) si aurum est finis reliquorum metallorum, tum hæc videntur à natura generata, vt in aurum mutentur, hoc est, ad suum finem redigantur; veluti si sponsa ad sponsum adducitur, eique copulatur, tum eum finem, quare sponsa dicta est, consequitur: Tu hoc agnouisti, & negasti assumptum; quod nos hoc syllogismo demonstrandum sumimus.

Aurum cur finis metallorum reliquorum dicatur.

Propositio huius syllogismi verissima sic patet: Homo est finis omnium creaturarum corporearum; quia illis dignior: Ad dignius enim cuiusque rei finis spectat: *Sic aurum*, quia dignius, preciosius & nobilius est cæteris metallis, eorum finis statui potest (ita vt omnium eorum finis sit hominis vsus, & extremus vniuersi, Dei agnitio & laus: Quod quoque duret magis aurum & quasi incorruptibile quid sit præ reliquis, hinc eorum finis videtur, vel quod corruptionem eorum expectet, excepto homine (qui licet moriatur, tamen æternum viuet, eique nihil aliud contingit, quam auro ignibus purgato ab heterogeneis) vel quod cętera ignibus exposita vincat inuictâ virtute: Vnde *Theophrastus* ille Aristotelis discipulus iam moriturus, agnoscēs hominem dominum & finem animalium, Naturam incusauit, vt nouercam, quod tam breuem vitam concessisset homini, quibusdam verò animalibus, (vt cornicibus) adeò

Theophrastus Aristotelicus naturam accusauit moriturus.

adeò longam: verùm ille æternæ vitæ, quæ homini pio expectanda est post hanc mortem, noticiam nullam habuit: Rationabile enim est, vt finis cuiusque rei perduret supra rem, cuius est finis. *Tertiò* aurum quoque finis est reliquorum metallorum: quia omnia metalla sub terra tendunt ad aurum, sed impediuntur partim frigiditate loci, partim impuritate ; nec non temporis sufficientis interruptione: Quod sub terra fit, factum est quoque supra terram à natura, *vt Isaac* demonstrat; suo tempore plumbum ex tecto vetustissimo, fortè bis millium annorum, detractum, quasi continuo calore solis & pluuiæ lotione in cerusam conuersum, cuius probatio cum facta esset, ferè totum fuisse argentum inuentum. Item arte; cuius exempla requirantur suo loco: Ergo aurum est finis meritò reliquorum metallorum omnium.

Omnia metalla tendunt ad aurum nisi impediantur.

Plumbum supra tectū in argentū versum.

VI. ALBERTI MAGNI, GERMANI SYMBOLVM.

LIBER SEXTVS.

B ARABIBVS AD GERMANOS nunc Ordo peruenerat, non quasi istæ gentes propinquitate sanguinis aut loci, præ reliquis conueniant, cum hæc minime spectentur in hoc conuentu, at quia Germanorum PRIMAS ALBERTVS MAGNVS, post Arabes seu Mauros primus extiterit, qui artem Chemicam perfectissimè indagarit & ad Germanos transtulerit, cuius, quotquot aliarum confinium nationum artifices celebriores fuerint, vel institutione vel doctrina plurimum se adiutos confitentur: Prior itaque in ordine, cui prior in inuentione artis, attribuendus est locus, quemadmodum ab Herme-

Albertus Magnus post Arabes primus Chemiæ gnarus ex christianis.

te:

re ipso; qui eam ob causam Albertum sextum in ordine Aureæ Mensæ locauit, obseruatum animaduertimus: Hic non minor animo, quam doctrina cum hoste iampridem confligere optarat, vtpote causæ melioris spe ductus; Verum antequam congrediantur, nos prius vitam, res & scripta eius, congentiliumque Germanorum artificum, quoad necessum fuerit, peruoluemus & considerabimus.

OMNES CONCORDANT IN VNO, QVI *est bifidus.*

Albertus non à se ipso Magnus vocatus.

LBERTVS, *cognomento honoris*, MAGNVS *appellatus fuit*, non à ſe ipſo (quod arrogantiæ non tolerandæ indicium foret) ſed cõſenſu omnium literatorum, quicunq; eius vitam, mores, facta & ſcripta inſpexerint; Quod nomen ipſi commune ſaltem cum duobus, in noſtris monumentis ſui memoria celeberrimis extitit, nempe cum *Alexandro Magno* & *Carolo Magno*: Quemadmodum enim illi rerum geſtarum magnitudine omnes alios ſuperarunt, Martiaque virtute & fælicitate victoriæ

Alb. Magni cognomen cõmune ſaltem cũ duobus.

emicue-

emicuerunt, sic *Albertus* nostrâs eruditionis, scientiarumq; incredibili cumulo præ reliquis excellens, *Palladijs*, humanioribusque artibus insignitus cunctis præualuit: Natus fuit A. C. 1193. ppe *Laugingã* in *Sueuia*, vel vt alij volunt, in Bauaria, genere nobili *Bolstatensiũ*, parentibus honestissimis; qui cum ipsum literarum studijs tradidissent, breui tempore omnes suos condiscipulos antecelluit. Tandem vires ingenij eius adeo se extenderunt, vt ipse cum summis philosophis, *Aristotele & Varrone*, comparari meruerit.

Albertus quando natus.

Alb. Mag. cum summis philosophis comparandus.

Nam totam Encyclopædiam perfectissime absoluit, diuinas, humanasque scientias callens, vnde in admiratione omnium extitit. Scripsit de *Dialecticis, Mathematicis, Physicis, Ethicis, Metaphysicis, Medicis, Chymicis, Magicis & Theologicis*, (veluti omnes hi libri è *Trithemio* recensentur) atque singulas ea diligentia & acumine tractauit, tanquam has solas, & cæteras nunquam, attigisset; Primus ex Latinis scriptoribus in libros *Aristotelis, Euclidis, Petri Lombardi* & his similiũ commentatus est. Vnde propter summam doctrinam & ingenij sublimitatem in *Parisiorum Academia* honores amplissimos magnumque nomen consecutus est. *Naturæ arcana* perspicacissime scrutatus, *Parisijs* publice physica professus est. Hic Phantastici quidam, vel ex inuidia vel ignorantia, eum propter inimitabilem doctrinæ vbertatẽ, pro mago proclamarunt: Non solum vero philosophica, sed & theologica, pro temporum ratione, fidelissime explicauit; in quibus *Thomas Aquinas*, pro sancto post receptus, discipulus eius extitit.

Alb. Mag. de quibus scripsit.

Alb. Magni cõmentaria in quos.

Alb. Mag. Parisiis honoratus.

Albertus in physica professus Parisiis.

Alb. Mag. à stultis pro mago habitus.

Th. Aq. eius discipul.

Abhinc *Albertus Coloniam Agrippinensem* migrauit, vbi Ordinem Prædicatorum monachorum assumens Professor Academiæ factus est: Eo tempore fama eius nominis adeo vbicunque increbuit, vt ab *Alexandro 4.* Papa Episcopus *Ratisponensis* ordinatus sit, A. C. 1260. Ætatis eius

Factus monachus Col. & Prof. ff.

Alb. M. factus Episcopus Ratisponensis.

eius, vt apparet, 67. Hic enim *Alexander* ante multos annos vnà cum ipso studuerat sub iisdem præceptoribus. *Episcopus* iam factus studiis ordinariis semper occupatus fuit plerumque in arce *Stauffinga*, à mundo quasi separatus; vbi libros quosdam scripsit; inter quos expositio Euangelij Lucæ, quæ post *Ratisbonæ* in prædicatorum monasterio reseruata fuit. Inter reliqua eius admiranda facta, optimus Oeconomus probatur: Quapropter *exiguo temporis spacio Episcopatum à magno ære alieno liberauit:* Ita de eo dici poterit, quod *Cicero de Thalete & Plinius de Democrito* scripserunt, nempe philosophum facilè lucrum facere aut ditari posse, si hoc ipsi conueniat. In hac quoque dignitate Episcopali amplissima semper se humilem & humanum omnibus præstitit. Nam si quando in Episcopatus ditione mandatum ederet, aut aliàs literas scriberet, non aliter incepit, quam hoc modo: *Frater Albertus Dei gratiâ Episcopus Ecclesiæ Ratisponensis:* Cum vero Episcopatui per annos aliquot optimè præfuisset, ac propter negotia alia philosophiæ operam impendere non posset, tædio quodam affectus; sponte sese hinc abdicauit, iterumque *Coloniam* ad solita studia secessit: Tum scripta sua perlegit, & noua quædam edidit, donec legendo, scribendo & docendo exhaustus viribus & senio, ibidem anno ætatis 87. mortem obierit, A. C. 1280 Cadauer eius *Coloniæ* in medio chori sui conuentus honestissimè sepultum, intestina vero *Ratisponam* deportata sunt. Viri docti huic *Alberto* multa Epitaphia honoris gratia vbicunque fecerunt, quæ apud *Paulum Iouium*, aliosque adhuc passim extant. Hactenus de *Alberto* relata, à verbo ad verbum ex clarissimi viri *Henrici Pantaleonis Med. Basil.* volumine Heroum Germanorum secundo desumpta sunt, qui eandem ob causam citat *Auentinum* lib. 7. *& Volaterr.* Quod ideo factum, ne quis existimet à nobis pro arbitrio quælibet

Alb. Magnus Episcopus studiis occupatissimus.

Albertus Magnus liberauit Episcopatum à magno ære alieno.

Alb. Mag. Episcopus humilis.

Alb. Mag. Episcopatu se abdicat volens.

Alb. M quo ætatis anno mortuus.

bet

bet esse posita: Hoc autem in iā dicto authore notandum, quod in cæteris quidem doctus, in Chemia autē nihil cognouerit; Vnde, vt ei Aduersarius, quicquid meritò ascribere deberet Chemiæ, potiùs alteri rei ex ignorantia addicatum voluit: Est enim illa ars omnibus exosa maxime eam ob causam; quod ingenio quorumcunque, quomodo sit aut esse possit, capi aut dignosci nequeat, & si quis illoto, quod aiunt, pede ad eius tractationem se conferat, quod non, vt in cæteris artibus & scientijs contemplatio sola sufficiat, sed speculationi praxin seu opus perfectum visibile & tractabile manibus, succedere oporteat, quod si non contingat, omnis consideratio & studium videtur inane & nullius vtilitatis. In *Chemiam* itaque ALBERTVS *Magnus* multum laboris & studij posuit, cuius *Panthaleon* ne verbo meminit, vtpote ab ea abhorrens, quod tamen veritati nihil detrahere debet: In ea plures edidit libros; quorum vnus inscribitur de *Alchymia*, ab alijs multis additionibus & sophisticationibus adauctus & suffarcinatus: Alius de *concordantia philosophorum*, Chymicorum scilicet: Quidam de *compositione compositi*; Præter hos, & librum de mineralibus, sunt plures, quos nondum publicatos habemus. Quam magnus & perfectus *Chymicus Albertus* fuerit inprimis vltimi illi tres tractatus absolutissimi satis declarant; quorum nonnulli etsi non eius operibus simul editis à collectoribus inscijs adiuncti sint, tamen ipsius Alberti, & non alterius, eos esse vel solus stilus, præter tituli inscriptionem & Chymicorum consensum, planum & indubitatum facit. In primo illorum tractatuum de sese ipse fatetur in hunc modum: *Multas, inquit regiones & plurimas prouincias, nec non ciuitates & castella, causa scientiæ, quæ vocatur Alchymia, maximo labore perlustraui, & apud literatos viros & sapientes de ipsa arte inquisiui, vt eam pleniùs inuestigarem: Et cum scripta*

Chemia exosa ignorantibus nihil in ea.

Chemia in fine differt ab alijs scientijs.

Alb. Mag. de situ Chemia.

Alb. Magni libri Chymici.

Alb Mag. Chymicus perfectus:

Alb. Mag. peregrinationes propter Chemiæ cognitionē.

omnia perscriberem & in operibus ipsorum sæpissimè perstuduerim, non inueni tamen verum in his, quæ libri eorum affirmabant. Aspexi ergò libros contradicentium & affirmantium, & inueni eos vacuos esse ab omni profectu & ab omni bono alienos: Inueni enim multos prædiuites Canonicos, physicos & illiteratos, qui pro eadem arte magnas fecerunt expensas atque labores, & tandem deficiebant; Quoniam artem inuestigare non valebant. Ego verò non desperaui quin facerem labores & expensas infinitas, vigilans & de loco ad locum migrans omni tempore ac meditans, sicut dixit Auicenna, si hæc res est, quomodo est? Et si non est, quomodo non est? Tandem perseueraui studendo, meditando, laborando in operibus eiusdem, quousque quod quærebam, inueni, non ex mea scientia, sed ex Spiritus sancti gratia. Vnde cum saperem & intelligerem, quod naturam superaret, diligentiùs vigilare cœpi in decoctionibus & sublimationibus, solutionibus & distillationibus, cerationibus & calcinationibus atque coagulationibus Alchymiæ, & in multis alijs laboribus, donec inueni, esse possibilem transmutationem in Solem & Lunam, quod multo melius est omni naturali in omni examinatione & malleatione. Hæc Albertus de seipso: Quæ verba si quis neget esse *Alberti*, ille eadem facilitate negabit omnia, quæ velit aut non sibi placeant: Nihilominus quidam *Terræ nepotes* prodeunt, & contra Chemiam, cuius ne literam capiunt, ambabus manibus digladiantur & pugnant; prima ratiunculas negatiuas Chemiæ quasi aduersas inferentes, altera personas artificum calumnijs, iniurijs & contumelijs impetendo: In his vero distinguunt; aliquos artifices, vtpote non Christianos, *Hermetem*, *Auicennam*, *Gebrum* & alios, vt etiam non magni nominis Christianos, vt quosdam *Minoritas* & similes, prorsus extenuant, falsitatis, vanitatis & deceptionis, apertè coarguunt & condemnant, quasi deceptores, homines leuissimi & forte ab alijs decepti fuerint, ideoque vice versa quoscunque decipere

Chemia, si est, quomodo est, si non quomodo non.

Alb. Mag. laboris in Chemia.

Terræ nepotes Chemiæ cõtradi. & astute.

Chemiæ aduersarii quomodo distinguant inter Chymicos.

pere volentes, qui hoc animo nugatoria sua scripta ediderunt: Nonnullos, maioris authoritatis scilicet inter Christianos (ne fortè ipsi horum reprehensores reprehendantur) quales sunt *Albertus Magnus*, *S. Thomas Aquinas*, & si qui sint alij, subtili ingenio, ne dicam fraudulentia excusant, absoluunt & liberant ab huius artis commercio aut tractatione, ita vt *Albertum* quidem in iuuentute hisce nugis & vanitatibus alijs deditum fuisse fateantur, sed in senectute pœnitentia ductum eas omnes abdicasse & detestatum esse: Sed hi pro responso habeant, nugatores esse, qui de rebus incognitis, preciosissimis, quia ipsis non constent & adhuc sub iudice versentur, nugas facere præsumant: Si nugas appellare liceat id, quod non percipimus aut intelligimus, multa mysteria & abstrusa tam diuina & humana sic vocitanda essent. At illi sciant, quicquid sciunt nugas esse reuera præ illis, quę sunt & illi nesciunt, nec propterea esse desinunt: Distinctionem illam veteratorum nō admittimus, sed *Chymicos Chymicos* & *Aduersarios Aduersarios* agnoscimus: Non est, quod hi ex Chymicorum ordine præcipuos à nobis alienent sibique associent; Quod etiamsi versipelles tentauerint, tamen *Albertus* alijsque lubentes, in omnibus se *Chemiæ Reginæ* subijcient & abdicabunt.

Aduersarii Chemiæ nugatores.

Aduersarii Chemiæ nō præcipuos ex huius castris sub trahent dolosi.

Hoc non solum apparet ex libris sub Chymiæ titulo editis, sed etiam alijs quibuscunque, prout suo loco ostendemus. Eant itaque *Andabatæ* & pugnent cum vmbris & non armatis hominibus: Eāt cœci & iudicent de palpabilibus & non de coloribus, qui ipsis sunt incogniti & indistinguibiles: Eant surdi iudices & mutis surdisque sententiam dicant, non alijs ratione & sensibus integris præditis: Nihil sanè in Chemia pessum danda (vt loquuntur, si dijs placeet) ostenderunt, quam *malæ*

Quid ostēsum ab Aduersariis in Chemia pessum danda.

mentis affectum, pessimæ voluntatis conatum & ex his frustraneũ effectum: Viuit enim, viuit adhuc toties morti consecrata & mactata Chemia, & ita viuit, vt nunquam melius: Macer quidam medicus ad *Chemiam* aliquando ægram accitus duas herbas secum attulit, quibus ipsa curari desiderauit, nempe *Muscum aromaticum & Lolium: Musco* vsus est ad morbi curationem, *Lolio* ad auersionem & propulsationem omnium rerum ipsi noxiarum: Hoc lolio aduersarij, dum Chemiæ insidiantur, adeo dementati & stolidi sunt redditi, vt præ furore nesciant, quid videant aut loquantur: N si enim hæc herba *Chemiam* vndiquaque cingeret, si quando ex arce sua prodiret, ab omnibus cerneretur & ad voluntatẽ cuiusque suam præstandam cogeretur: At quia nunquam prodit, hinc virgo remanet: Et hoc lolium reddit oculos maleuolorum obtusiores, quam vt eam videre possent: Sed ad rem: *Albertum Magnum* fuisse perfectum Chemiæ artificem, & libros ipsi asscriptos non esse alterius illis incredulis demonstrabimus: Primò de artificio eius & libris Chymicis attestantur omnes docti viri tam Chemiæ addicti quã non, qui post eius ætatem huc vsque vixerunt, deque simili materia quid ediderunt. Non liberi tam patris vultum, quam hi libri Alberti ingenium repræsentant: Quis vnquam post Albertum eius acumen æmulari aut mentiri ausus fuit? aut quo bono? vt sibi nomen aucuparetur? non, quia nomen non ad eum mentientem, sed si quod esset, ad Albertum rediret: An vtilitatem aut lucrum? Nullo modo: sunt deceptores, qui alienis verorum philosophorum tractatibus sibi asscriptis, artis cognitionem hac ratione ebuccinentur vt ita decipiant alios; aut qui suis falsarijs nugis & centonibus à philosophorum mente & scriptione alienissimis idem perpetrent; At tale quid circa Alberti libros

Macri medici duæ herbæ pro curanda Chemia.

Lolium Chemiam tegit.

Albertum Chymicum quæ indicia demõstrent.

Libros Alberto asscriptos esse eius natura.

bros contingere non potuit: Et si contigisset, de hac re iam non est quæstio: Nec verò Albertus sibi aliorum libros adsciuit, nec alii ipsius ex ante relatis Chymici sint hac in re arbitri non Misochymici, num sint eius libri, nec ne: si de fabrilibus operibus dubium incidat, non itur ad pistores aut sutores, sed ad fabros, vt illi iudicent, si inter medicos de re medica, ad medicos fit prouocatio; Hinc illud, *tractant fabrilia fabri. Atque solent medici præstare quod est medicorū*: Eodem modo cum hic de chymica materia sit disquisitio, quidni admittantur Chymici? An ab istis nasutulis senecionibus prohibebuntur, qui ex Chemiæ castris fugitiui ad contradicentes transierunt? Ne minimus eorum hoc admittet, etiam si sit Minorita, cuius ordinis quam plures adeo magni in doctrina extiterunt, vt arbitri illi, eorum respectu, omnium minimi censendi sint: Minoritas enim, quos minoris quàm flocci faciunt, vt præceptores in multis reuereri & honorare deberent, nec nomen Ordinis quid doctrinæ aut personæ eorum detrahere potest: Chymicis itaque consentientibus Albertus Magnus magister & artifex est Chemiæ; quicquid contra dicant aduersarii:

Testātur id Chymici omnes.

Artifices de suis operib. & subiectis iudicant recte.

Minoritas Chemiæ detractores contemnunt aduersarii.

Præter *Chymicos* idem asserunt alii viri omni exceptione maiores, inter quos *Mirandulanus Comes præcipuus* est, qui lib. 2. cap. 3. *Magnus autem Albertus*, inquit, *quanquam multa scripsit de vertendis metallis, artemq; recepit, tria tamen præcipua inter plures rationes asseruit. Primum eos falli, qui rentur metallorum species mutari non posse, dedisseq; illos Aristoteli, quod Auicennæ dandum erat: Deinde ab eodem subindicatum, mutationē referendam esse in primam materiam metallorum, quæ artis adiumento adduceretur in diuersam speciem. Demum colligit Albertus longo satis progressu metallicæ peritos artis, medicorum instar, progredi quorum probabilior illa semita, cuius ductu purgatur sulfur &*

Albertus Magnus testibus chymicis Chymicus est.

Comitis Mirand. de Alberto Mag. pro chemia testimonium.

argentum viuum, riteque illorum permixtio paratur, quorum virtutibus, ut eius utar propriis verbis, omnis metalli species inducitur, deducique demum scribit viuum argentum ad duritiem, & deinde diversas formas metallorum. Hæc ille de *Alberto* ex *Alberti* scriptis: Præterea in lib: de mineralibus aliisque *Albertus* de metallorum natura, proprietate, generatione aliisque accidentibus exquisitissimè & doctissimè iuxtà rei veritatem & *Chymicorum* doctrinam scripsit: Vbi inter cætera lib. 3. c. 1. *De transmutatione*, inquit, *horum corporum metallicorum & mutatione unius in aliud, non est Physici determinare, sed artis, quæ est Alchymia: Est autem optimum genus huius inquisitionis & certissimum; quia tunc per causam vnius cuiusque rei propriam res cognoscitur, & de accidentibus eius minimè dubitatur, nec est difficile cognoscere.* Et eodem libr. cap. 2. *Prima*, inquit, *materia metallorum est humidum vnctuosum subtile, quod est incorporatum terrestri subtili fortiter commixto, ita quod plurimum vtriusque non tantum cum plurimo vtriusque, sed etiam in plurimo vtriusque*: Hæc Albertus: Quæ omnia ex Chymicorum mente dicta nulli alteri, nisi artifici conveniunt, cæteris paribus: *Albertum* diligentissimum naturæ metallicæ indagatorem præ cæteris omnibus Chymicis fuisse testatur *Dionysius Zacharius*; necnon antedictus *Mirandulanus Comes* lib. 2. c. 7. de auro; qui, *Vidit Albertus*, inquit, *de se scribens, purum inter arenas fluuiatiles aurum, impurum audiuit commixtis lapidibus ortum, instar venarum, subditque non multò pòst, aurum natum inter arenas melius esse, cuius rei duas affert causas: Alteram sulfuris puritatem maiorem inter calidas & siccas arenas versati, frequentiusque loti & eius quoque terrei, quod inest viuo argento, quod quidem & lauit & subtilius reddidit ac purius, fluminis lotura frequenti: Alteram causam voluit esse meatuum obturationem, cum occlusus in fundo ripisque conuoluitur in semet & concoquitur ad auri substantiam nobiliorē depromendam,*

Albertus in aliis suis libris Chemiam quoque asseruit.

Alberto M. quid prima metallorū materia.

Albert. M. diligentissimus naturæ metallicæ indagator.

at que

c.q. ista hæc ille, dum haberet mētionē locorū, in quib. metalla generē-tur. Quæ loca ipsum Albertū adiisse apparet ex multis indiciis, dum quid suo tēpore in his vel illis metallicis fodinis inventum sit, narrat: Vbi de natura auri disserit, *granum*, ait *inuētum quod multarum librarum pōdus excederet, cētum marcarum vocabulo*, inquit, Mirand. *vsus est, quod nomē 8 designat vncias, vt octies centū vnciis fuisse granū, qui perpēderūt deprehenderunt. In Germania* quoq; mōtanum aurum sua tēpestate inuētum recēset, quod dum excoquebatur, min⁹ cęteris cōsumebatur, vilioris tamē fuisse pretii propter nouitatē, pdit. Idē inuētum aurum in futuris humani cranei capillis & intra dētes tradit. Quæ res num artificiosa an miraculosa extiterit, dubitari licet; certe naturalis nō fuit. Quāuis de aureo dente pueri silesii (at impostura quadam adaptato) de auro, instar capillorū, ex vite eiusq; pampinis progenerato, multisq; aliis eiusmodi mirabilib⁹ auri generationib⁹ sępè legerim⁹. Aurum n. nō ex carnib., ossib⁹, pilis aut ligno, sed ex sola sua materia proxima, in debitis locis, naturaliter prouenit. Materia aūt proxima est argentum vivum coagulatum à suo sulfure. Quod si inter dentes aut intrà solum repertū diceretur aurum, insertione humana excusari posset ob superstitionē plurimorum: Invenimus enim, q apud Romanos morituro numismatis aliq. gen⁹ in os inseruerint, pro naulo, charōti apud inferos soluēdo: At postquā hoc quoq; auaritia viuentium, pśertim militum, in sepulchris inquiri ceptum est, cadauera mortuorum in rogo cremata sunt, q mos ad Christianismum vsq; perdurauit. Quid multis? Albertus nō solum ipse Chymicum se suis libris (etiamsi negaret) demonstrat adeò eruditè & perspicuè scriptis, vt nisi ipsum cōuincant Chymicum, null⁹ alius ex suis monumētis editis, cuius sit doctrinæ aut professionis ęstimari possit. atque prǽter ipsum alij quicunque, sed effectus quoq; & opera Chemię ab ipso verissime præstita toto orbe celebrata

Aur. naturalis ingens granum.

Aurum mōtanum Germania.

Aurum inuentum in capite humano.

Aurum ex sola sibi proxima materia generatur.

Romani morituro obulum in os inserebāt pro naulo.

Alb. Chymicus non solum ex libris sed operibus chymicis innotuit.

Albertus Magnus Episcopus quomodo soluit æs alienum semper studens.

proclamant: Quomodo enim ipse Episcopus factus iam senex vltra 67. annos natus, semper delitescens in suo Museo inter libros & literas adeo bonum oeconomum se præstitisse potuit, vt Episcopatū ab ære alieno liberarit? Sane hoc non est credibile; etsi reditus annui ab ipso moderate impensi aliquantulum iuuare potuerint, tamen paucis illis annis, quibus præfuit Episcopatui, exiguum quid. Dicit enim antedictus historiographus, quod fuerit magnum æs alienum: Et adhuc mirabilius videtur, quod liberato à debitis Episcopatu, eo se abdicarit & viliorem conditionem amplexus fuerit, nempe docendi & instituendi in bonis literis iuuentutem; *Scimus enim*, inquit alius Chronographus, *quibus laboribus Episcopatus acquirantur, qui acquisiti, vix auditum est vnquam, quod post admirationem repudiata sint*: Circa quod nonnulla consideranda veniunt; *Primò* quod ex monacho factus episcopus: *Secundò*, quomodo literis occupatus aliena debita soluere potuerit: *Tertiò*, cur non potius cognatos suos iuuerit suo ære: *Quartò*, cur post Episcopatum amplissimum reliquerit: *Quinto*, cur docendi munus, quod valde laboriosum est elegerit: *Pro primò*, vt ante dictum, doctrina eius varia & erudita in omnis generis artibus, scriptaque edicta, præcipua fuit causa; Inter physica autem & mineralia tam practice, quam theorice tractauit: Quæ scientia cum vel omnigenas artes præsupponat, vel antequam fructu aliquid absoluatur, postulet, hinc Encyclopœdia cum Chemia, vt debet, *in Alberto*, coniuncta fuit: vt enim punctum absque circulari circumferentia nō facit figuram circuli, ita nec Chemia absque aliis artibus aut scientiis, pro ratione terminorum eius lectione indagari potest: *Pro secundò*, certissime statuimus *Albertum Chemiæ* furnellis vsum, post tot annorum inquisitionem & experientiam, inde *Phœnicem* produxisse, qui hæc mirabilia

Alb. M. magnum æs alienum soluit paruo tempore.

Abr. Bucholzerus: Admirabile nostris seculis recusari Episcopatus ab aliquo.

Doctrina fecit ex Alberto Magnum, & ex monacho Episcopum.

Chemia præsupponit varias artes.

Albertus Magnus Phœnicem produxit.

præ-

præstiterit; An hoc artificiũ perfectè sciuerit antè susceptũ Episcopatũ, dubitari potest; quantum ad me, non arbitror, sed quod à iuventute ad eam senilem ætatem usque in indagando extiterit, donec Deo visum fuerit, Episcopo iam declarato hanc reconditam scientiam revelare: Hinc ipse in perpetuis studiis, & quia furnos suos in vno secretiori loco habuit, ibidem mansit: Non autem necessum fuit hoc. Alios scire, quicunque essent: Ergo non fama, sed effectus Chemiæ cognitus est à vulgo, & hic longè præuenit illam (quæ solum ex libris proditur) quod fieri debuit: Vnde ipse inter præcepta Chemiæ initiato obseruanda ponit, ne quis aliis, quicunque sint, aperiat se Chymicam tractare, alias illi ipsi si magnates sint, singulis ferè diebus quærent ex artifice operante: Magister, quomodo tuæ res procedunt si malè? responderit, habebit illusionem & risum; si bene; præoccupabitur, ne abeat: Vnde silentium Ægyptiis, Pythagoricis, Brachmanis, Gymnosophistis, omnibusque aliis abditæ doctrinæ indagatoribus & scientibus magistris, sub iuramento perpetuum impositum fuit: Non placuit ipsi in præsentia pontificis aut principum se hui⁹ artis gnarum ostendere, qui magis in documentum & institutionem aliorum, quam in sui ostentationem intentus fuit: Hinc de concordãtia philosophorum primus omnium subtilissimè scripsit, vt quisque videat, in quibus philosophi, in quibus non concordent: Hic liber apud Chymicos magnæ vtilitatis censeri debet, quippe qui non à quodam adhuc in artis indagatione versante sed magistro perfecto sit editus: Absque collectione autem & consideratione concordantiarum in scriptis omnium philosophorum, nemo speratum finem adipisci potest: *Ad tertium*, cur cognatos ære suo non iuuerit? Si fuerit ex prouentibus ditionis, non potuit, si Chemiæ, & potuit,

Albertus M. senex & Episcopus artem resciuit.

Alberti M. præceptum in obseruando silentio.

Silentium omnibus philosophis impositum apud omnes gentes.

Albertus Mag. primus de concordantia philos. scripsit.

Consideratio concordantiarum in libris maximè expetitur.

Albert. M. cur episcopatum relinquit.

& absque dubio, voluit: *Quartò*, Episcopatus relinquendi, nec senium nec labores, causa fuerũt: Nullus enim tam senex Episcopus, qui nõ in suo statu poti⁹ quàm inferiori aliquo mori desideret: Nec labores Episcoporum (qui principali dignitate gaudent) nostratiũ sunt tanti, quin à quocunque, etiã decrepitæ ætatis, tolerari queant: Contemtus itaque pompæ verè mundanæ in spiritualibus ipsi in animo fuit, utpote humilitati, coram Deo, addictus, ideoq; hanc dignitatem relinquere maluit, quam contra mentis propriæ verissimum conceptum retinere: Nec verò quis existimet, quod simplicitate animi aut curarum vacatione

Alb. M. eruditissimus Europæ fuit.

sperata hoc fecerit: ipse enim eruditissimus omnium eius ætatis, non solum *Germaniæ*, (vnde *Munsterus* in cosmographicis tradit, *Laugingam* vno eodemque tempore fouisse doctissimum virum, nempe *Albertum Magnum* formosissimam mulierem & corpulentissimum equum) sed etiã *Europæ* extitit, quâ ratione Episcopatui facile præesse noverat: Pro quinto quòd nec curarum vacationem optârit, hinc patet, quòd longe gravius onus, nempe docendi susceperit & quod dicitur, *ab equis ad boves descenderit*: Hoc autem munus ipsi cur gratius Episcopatu visum sit, forte non ita constat: *Honores mutant mores, sed rarò in meliores*, vt est in pro-

Albert. M. episcopatu abscedens maiores labores subiit.

uerbio: In hoc Episcopo contrarium contigit: Nam monachus & professor Academicus non renuit esse, cum eligeretur, Episcopus; qui iam talis & tantus confirmatus, mores & vitam suam humilitate quadam submisit & ab Episcopali sublimitate prorsus ad inferiorem statum regressus

Albert. cur magnus dici mereatur.

est: Hoc vel solo nomine Magnus, vt quidam æstimant, dici optime meritus est: Ingenui & candidi viri est docere

Præceptoribus debetur gratitudo & honos.

perspicue ea alios, quæ ipse lectione, vsu rerum, ex aliorumque institutione didicerit: Ita discipulorum est omnem voluntatis promptitudinem, mentisque beneuolentiam docenti-

centi-

rentibus exhibere: Nam præceptoribus & parentibus nō æquiualens precium gratitudinis præstari posse multi inter philosophos scriptum reliquerunt: Amplissimum itaq; officium est doctorum in scholis fidelissime iuventutē docentium, quia rem Deo gratissimam & hominibus honorificam & vtilem præstant: Hoc inprimis respexit Albertus, ac deinde iucunditatem animi, quæ ex doctrinâ bene collocata suboritur, non posthabuit:

Excitat enim auditor studium, laudataque virtus
Crescit, & immensum gloria calcar habet.

Vt poeta canit, & vulgo dicitur;

Scire tuum nihil est, nisi te scire, hoc sciat alter:

Forte quoque in Episcopis nostralibus ea notauit, quę docendi populum & prædicandi Euangelium rationē vsumque excluderent, quæ quilibet per se considerare potest, si faciat comparationem Episcoporum huius æui cum Apostolis, aut ab iis institutis Episcopis, in quibus conueniant ac differant: Potissima verò causa existimatur, cur Albertus gradu summo se deiecerit in imum, quia *satis est, potuisse videri*, & quia *cæli donum* nactus non curarit mundanam excellentiam,

Episcoporū conditio qualis.

Albertus renunciauit sponte Episcopatui, quia d. nū magna Eleemosinæ à Deo acceperat.

Quod qui habet, ille potest, inquit poeta,
ubi uult, habitare decēter.

Hæc itaq; adeò clara sunt ad probandum *Albertum* perfectum *Chymicum*, ut manifestiora nequeant esse nec magis desiderari ab vllo, nisi forte talpâ cæciore, qui lucem in meridie non perspiciat, nihilominus *Lynceum* se in scrutandis metallorū cubilibus simulans: At *Sepiæ* illæ, vt effugiant aquas sua illuuie conturbantes, in iuuētute inquiunt, *Albertum omnis generis nugas amplexum esse, quas abdicârit pœnitentiâ ductus in senectute*: Hoc respōsum est calūniosum in personam *Alberti*, & artem Chymicam, quam inter nugas isti

Aduersarii à Chemia Albertum saluare conantur.

nugatores recenset: *Albertum Magnum* propter summam ingenii subtilitatem, doctrinæque copiam maleuoli ex inuidiâ vocitarunt magum, quasi non proprio Marte tanta opera sapientiæ diuinæ humanę conscribere potuisset, nisi diutius, Diaboli ope adiutus: *Apage te, cum istis blasphemiis*: Hæc est diabolica seu calumniatrix opinio vulgi seu bestiæ multorum capitum, quâ ipsum *Salvatorem Deum & hominem*, auxilio diaboli eiicere diabolos blasphemata est: Eādem censurā doctissimi quique subire coguntur: O crassa cerebella, quid vestræ inscitiæ pallium prætexitis eruditorum contumeliā? O pectora excordia, quid vestro stupori celebrium virorum prætenditis infamiā? Quod vos non capitis, id nec istos capere putatis, *mures* scilicet *Elephātos*? At fallimini, & insania vobis vestra domum remittetur, cum inconditis istis næniis, abiectis tricis & futilibus quisquiliis: Non statim magus est, qui supra doctorum vulgum sapit, at magis ad *angelicam divinamque* naturam accedit, quo magis à fæce humana recedit, seque eleuat: Interim Negromanticos non excusamus, sed omnibus modis, vtpote diaboli mancipia, detestamur: qualem *Albertum* neutiquam extitisse certissimum est: Si quid iuuenis in *magia naturali* scrutatus sit, summa laude, non vituperio dignum est; Pro qua intelligo *virtutes naturales rebus à Deo inditas scire & activas passivis coniungere ad effectum naturalem, DEO non adversum ac homini utilem præstandum*: Qui Chemiam inter nugas numerat, probet id primò, quàm asseueret: Hæc enim est petitio principii, ab omni ratione aliena: Iuuenis *Chymica* inquisiuit peregrinationib., lectionib. & variis experimentationibus; senex factus, iudicio tot rebus visis, factis, lectis & auditis cōfirmato, veritatē inuenit: Neutiquā igitur *Chemiā abdicavit, sed hâc habitâ, Episcopatum*: Hæc sola fuit

Alb. Magn. vocitatus magus ab inuidis.

Non magus statim, qui supra vulgum sapit.

Alb. Magn. senex non chymia, sed hac habita Episcopatui val. dixit.

fuit *Sapientum filia*, quæ eum Episcopum reuerendum & in honore digno habitum, ex illa sede remouit inque locum tranquilliorem restituit: Hic est *Cynthius*, aurem qui vellicarit ipsi & admonuit, ne via trita, cum reliquis, stipatus equis, canibus, militari manu, sago, & triumphali curru incederet, at *submissa humilitate* DEO *seruiret* : *Magnus enim non* est, qui mundana magna, existimata vulgo, non contemnit.

Magnus est qui magna contemnit.

ALBERTI MAGNI CONGENTILES GERMANI.

GErmania suo circuitu & linguæ communione plurimos populos, olim quinquaginta, nunc multùm ampliatis finibus vndiquaq; absque dubio longe plures complectitur : Attamen hi omnes vna sunt Natio, vnâque linguâ, nisi idiomatis diuersis interdistincta, vnoque summo Principe (exceptis ijs, qui non coacte, sed sua sponte se alijs vicinis subiecerint aut ipsi libertati se asseruerint) gaudent. Primoque

Germania quot populos olim complexa.

BERNHARDVS COMES TREVISANVS, *Germaniæ Nationi* potius quam alteri cuicunque adnumeratur: Italus enim nec est, nec esse se scribit, nihilque Italicè, quod scimus, vnquam edidit: Verum liber eius Chymicus eruditissimus extat in Germanico, Gallico & Latino sermone, (fortè etiam nunc in Italico) in quo autem scripserit, quia omnium harum linguarum gnarus fuit, dubitatur: Ex Germanico in Latinum à *Mich. Toxite* conuersum nouimus: Credibile est in vtroque & Germanico & Gallico ipsum edidisse librum suum: *Germanum* autem fuisse demonstrant multa indicia; quia Imperatoris aulæ, in qua bene notus fuit, tanquam Principis ac Domini sui seorsim meminit:

Bernhardus Comes Germanus.

Bernhardus Com. non est Italus.

lmo Germanicæ monetæ, suorumque bonorum & hæreditatum, quæ sub Imperio fuerunt: *Alij* non dubitant enim fuisse Germanum, at faciunt *Comitem Treuirensem*, cum Treuirensis ditio & ciuitas Electoratus & Archi Episcopatus eiusdem nominis sit: Nonnulli putant, fuisse illum *Comitem Palatinum ad Rhenum*, quæ opinio omnino erronea est nec eget refutatione: Genealogia enim & familia illorum Illustrissimorum Principum nota est, nec Bernhardum aliquem ea ætate, qua ipse vixit, agnoscit: At qualis fuerit, ipsa nominis ratio ostendit: Nam communissimè Comes Treuisanus aut Treuisinus appellatur: TREVISVM autem oppidum sinui maris *Adriatici* adiacet, non procul à *Venetijs*; iamque sub *Venetorum* potestate existit, quod *Bernhardi* tempore, ante 150. annos adhuc Imperio paruit: *Comitem* itaque in hac regione *Bernhardum* fuisse, eiusque proauos, non est dubium. Quod magnam suæ hæreditatis partem vendiderit, summamq; pecuniæ aliam, dum *Rhodi* esset, è quodam, qui suos cognatos optime nouerat, insuper acceperit ipse fatetur. At hic comitatus iam, cum Bernhardi familia & Imperiali iurisdictione, ibi esse desijt; adeo vt nec memoria eius remanserit: Si quis alterius gentis ac patriæ *Bernhardi Comitatum* fuisse clarius demonstrare poterit, non est cur alteri succenseam: *Germanum* cum præsupponimus, cum se à Rege Gallico prorsus alienet in Epistola ad Thom. de Bononia; vbi inquit; *Huius enim dicti, Reuerentia tua, experimentum vidit in puluere quondam Regi misso, cuius es physicus*: Quantis hic vir laboribus, sumptibus, experimentis, erroribus & difficultatibus, dum artem inquireret circumductus fuerit, ipse satis large describit, nec opus est hic insinuare: *Vixit*, vt ex Epistola ad *Thomam de Bononia Caroli 8. Galliæ regis* medicum colligi potest, circiter annum Christi 1484. (quo anno *Carolus* cepit regnare, vsque in A. 1498.

Treuirensis ditio non comitatus, nec Bernhardo paruit.

Bernhardus Comes non Com. Pal. Rheni.

Bernhardus Com. Treuisanus suo tempore fuit sub imperio.

Comitatus Treuisanus nunc esse desijt.

Bernhardus Comes non Gallus.

Bernhardi Comitis errores & labores.

Bernhardus Com. quando vixit.

1498.) Atq; hoc tempore *Bernhardus* forte septuagesimum ætatis annum superauit, cum senex artem adeptus ab hinc à medico Gallo sollicitatus, donoq; lapidis cuiusdam magis oneratus, quam honoratus sit; quamuis humanissimè, vt tantum virum decebat id munus acceperit; prout eius verba testantur hoc modo: *Quando vero opus tuum ac donum tanti secreti ad me missum accepi tuum erga me studium vno anno tuamque in me fiduciam immerito cognoui. Quapropter ipsum lapidem amicitia tua gratia mihi conseruo, vt gratissimum donum custodio,* &c. Quanto iudicio, & in Chymicis peritia hic bonus senex, post tot exantlatos vere Herculeos conatus & labores, extiterit, vel vnica hæc Epistola demonstrat, quæ omnibus Chymiæ amantibus est veluti *fax in tenebris & statua Mercurialis in triuijs*: Philosophiæ Aristotelicæ & Medicinæ Galenicæ se apprime scientem declarat: De generatione metallorum sub terris eorumque diuersitate inter se optime disserit: In artis operibus, *Mercurium Auro* coniungi, nempe patiens agenti, & sic id quod soluit cum soluendo vniri & permanere indiuisibiliter, affirmat: Sic enim inquit: *Quæ quidem solutio requirit permanentiam simul scilicet soluentis & soluti, vt ex vtraque, nempe masculino & fœminino semine noua species resultet. Amen dico tibi, quod nulla aqua naturali reductione speciem metallicam dissoluit, nisi illa, quæ permanet eis in materia & forma, & quam metalla ipsa soluta possunt recongelare: Quod in aquis fortibus non contingit, sed potius est detumpatio compositi, vtpote, corporis dissoluendi: Nec corporibus pertinet aqua in solutionibus, quæ eis in congelationibus non permanet, & tandem Mercurius est huiusmodi & non aquæ fortes seu quam fatui existimant, aquam mercurialem lympidam & diaphanam.* Verum in his *Bernhardus* vt valde perspicuus apparet, ita profundus delitescit: Liber eius *Hermetica Philosophia* in omnium manibus est & admiratione:

Bernhard. humaniter tractat medicum de Bonon.

Bernhard. Com Chemia vera tandem eruditissimus.

Bernhard. in Chemia Solem Mercurio coniungit.

In solutione vera soluens & solutum vniuntur absque separatione vlla.

Bernhard. in chymicis profundus.

Et

Bernhardi liber potius an Theoriã spectare debet, quam praxin.

Et sanè dignissimus est, qui in hoc genere legatur, vt potius Theoria operis, quam praxis, quamuis ad hanc omnes properent, inde percipiatur: *Allegoria* eius practicam exponens non est tam facilis, quam prima fronte aspicitur: Iucunditate fabulæ, vt *Orpheus* olim quercusque ferasque, omnes ad se allicit doctosque rudesque, at præter illecebras aurium phantasiæque, raro quid inde reportant: In causa est, quod ipse senex factus, quæ ætas inuidiam facilè corripit, artem inuenerit, ne quis iuuenum ante canos eã nactus ipsum irrideat. *Hinc enim nomina multiplicantur*, *aiunt senes in turba*, *ne senectus venerabilis notetur puerorum digitis.* Rex equidem sedet in *Fonte* sese lauans, instar *Dianæ nudæ*; Vterque se conspici denegat absq; vestimentis. Quis adeo audax, vt *Actæonis* personam agere malit, *quam non se placidus abstinuisse bonis*? Aquam fontis & ignem optime describit: Sed videndum, ne *Vulcanus* æstiuum aerem per se siccum & calidum nimis calefaciat. Consultius enim foret vt *Noto flante qui à summis montibus prolabitur*, operatio inciperetur; tum feruor ignei illius *Diui* remitteretur aliquantulum & *Ethesiæ* spirantes temperiem frigidi & calidi, sicci & humidi secum adferrent. Vnde quidam *Sole ingrediente Taurum*, alij *Aquarium*, (quia hæc duo signa in eãdem ab Æquatore declinatione visuntur) opus incipiendum statuunt, quæ omnia ad moderandum calorem dicta sunt: Si enim materia vera habeatur cum agente suo, vt decet, disposita, *Ignis & Vas Hermetis*, hoc est, duo in vno & vnum in duobus, ignis in igne, vas in vase, & vtrumque in vtroque, sufficiunt: Iuxta omnes autem vere philosophantes *tribus* ignibus, & si bene numeremus, *quatuor* egemus; totidemq; vasis continentibus: Quoad ignes, *naturalis, innaturalis & præternaturalis* rite accensi esse debent, ne scilicet hic suffocet illum, atq; ille istum: *Quartus* his omnibus, vt minister acce-

Bernhardus inuidiã cum senio acquisiuit.

Rex in Fõte.

Vulcanus moderate struat ignẽ.

Opus quando incipiendum, quid velit.

Quatuor ignium genera necessaria in Chemia totidẽque vasa.

accedit ex *Elemento igneo* & aerio temperatus: *Quoad vasa*, licet vnum dicatur à multis sufficiens, constat tamen *tria in vno* subintelligi: Primum enim opacum, alterum minus, tertium adhuc minus censetur: In hoc sedet ille qui nasci debet, quemadmodum embryo tripli-ci munimento in matre sua custoditur, inque eo nutri-tur, donec maturus sit ortui; primò enim est vterus i-psius mulieris; Secundò agnina pellicula seu cingulum circa medium: Tertiò secundina, quæ totum fœtum am-bit.

Vasa quæ Chemiæ propria. Medicina philosophica, vt homo nascitur, tribus continentibus circlidata.

BASILIVS VALENTINVS, *Monachus Benedictini Ordinis, Philosophus Germanus* absolutissimus ex *Alsatia* dicitur oriundus, ibidemque, aut, vt alij, in metropoli *Thuringiæ* vixisse, suaque opera, quæ nunc tandem publici iuris facta sunt, scripsisse: Proauorum nostrorum ætate floruisse perhibetur: Nec enim in suis libris vllam mentionem circumstantiarum temporis, loci aut personarum fecit, vnde quid certi de eius vita, actionibus & institutis colligi possit: Obscurus omnibus manere, quam innotescere maluit: Illud enim tutius ipsi visum, quam *digito monstrari & dicier, hic est* ille qui Chymistas inter omnes vnus candidulum ac rubellum machinatus est lapillum: Nec vero, vt olim *Demostheni*, popularis auræ suauitas veris artificibus tanti æstimatur, vt sese vulgo exponant partim admirandos, partim execrandos: Admiratio enim ex rei nouitate apud beneuolos vt contingit, sic inuidia apud secus animatos: At forte Basilius in alijs suis scriptis se satis explicauit, quæ nondum vidimus, si quæ adsint: Extant autem *duodecim eius claues* cum *Theorica* & *Practica* in principio illarum: Alius quoque *de ortu septimo Planetarum* mirabili: Tertius de *rebus naturalibus* & præternaturalibus: Quartus, *Currus Triumpha-*

Basilius Valentinus. Vbi natus. Vbi vixit. Quando vixit.

Viuit latenter.

Artifices veri Chemiæ non curant popularem auram.

Scripta Basilij Valentini quæ extant.

lis Antimonij: Est & *Microcosmus* clauibus annexus, aliæque appendices: In quibus omnibus operibus & Germanum quasi rhetorem, poetamvè, & artificem Chymicum, vix vlli secundum, sese ostendit: Verum hæc prædicare, non est meæ institutionis, cum doctorum indoctorumque simul manibus quotidiè terantur: Cum verò nonnihil in hoc, vt multis alijs authoribus, studij, laboris, exercitationis & expensarum posuerim, paucas ipsius inuolutiones inter se & cum alijs conferre hic operæ preciũ duxi: *Theorica* eius plana & expedita, cuius summa est, ad tincturam metallicam requiri metallas substantias, non alias: Cum enim illud, quod ad vltimum per artis adminiculum fieri intendatur, sit metallum perfectum, quomodo hoc genealogiam suam incipiat ab animali vel vegetabili? pater itaque auri Tinctura est & mater argentum viuum, auus est Mercurius at fixus, auia itidem mercurialis at volatilis: Tota itaque prosapia huiusmodi à Mercurio incipit, in eumque desinit: Nam & aurum totum Mercurius est, inque eum resoluitur à quibusdam, *Et tinctura ipsa perfecta*: Vnde rectè dictum: *Est in Mercurio quicquid quærunt* sapientes: In practica coniugium duorum Mercuriorum celebratur, quos tamen carceri *Vulcanus* mox includit: Infelix copula in initio visa, quæ non thalamis, sed vinculis protinus infertur, At nihilominus tempore debito hinc edetur *filius*, qui omnes progenitores suos antecellet: *Saturnus* conceptionem iam factam nunciat, quia decolor coniunx in facie maculis apparet: Abhinc aqua alba ante partum emittitur, quam *Luna lachrymis* suis in terram cadentibus designat: Denique rubea carne splendidus philosophorum nascitur pusio: Quid clarius hac allegoria proponi potest, quæ *omnino parallela* est *Basilianæ*: *Claues duodecim*

Basilius est Germanus Rhetor aut poeta.

Summa Theorica Basilii.

Genealogia auri & Tincturæ.

Practica Basilii.

Carcer post coniugium.

Saturnus quid denotet.

Luna lachrymans quid.

Venus rubea quid.

tim reliquit, quas ad *Arcis Philosophicæ* intimiora adita recludenda, ne qua porta clausa maneret, tanquam *Promus condus* benignior in medium posuit: ARX *autem illa est, in qua* CHEMIA VIRGO residet cum omnibus suis mysterijs & arcanis hactenus non vulgo, aut indigno, reuelatis: Portæ illæ vocantur quæque suo nomine; *Vna* MATERIA, *altera* FORMA dicitur. *Tertia* COMPLEXIO, *seu* CONIVNCTIO, *alia* COCTIO, alia IGNIS VVLCANIVS, alia IGNIS PLVVIVS; Est & quæ VAS HERMETIS, & alia, quæ PAVONIS *cauda* appellatur. Alia SOLVTIO, alia CONGELATIO, auditur: Post hæc FIXATIO, & denique PROIECTIO celebratur. Hæ omnes portæ etsi ab alijs, vt *Ripleo,* diuersis indigetentur nominibus, tanquam operatiuæ singulæ existerent, in hoc tamen superflui videntur, siquidem operationem denotantes saltem sex sint, & totidem aliæ quæ instrumenta abscondunt. His portis absque dubio *Claues Basilij* adaptandæ veniunt, quas quilibet ex sese facile reperiet, Qui enim nescit materiam formæ coniungere, ille nondum incepit: Materia semper est patiens & multiplex, fœmineo habitu: Forma agens simplex virili: Coniunge itaque seruum rubeum sorori suæ odoriferæ, hi duo gignent artis filium. Deinde & coctione opus est, sine qua nihil maturescit: At coctio ignem requirit calidum & siccum atque hæc assatio; alia humidum & exhalantem, quæ est elixatio. Nec hæc absque vasis adminiculo tractari poterunt. Inde continuato opere fit solutio, congelatio & fixatio; vbi nascitur infans, & denique eius operatio seu proiectio.

Claues 12. reliquit ad Arcem philosophicam aperiendã.

Porta Arcis Chymica, ad quas 12. claues spectant, quomodo vocentur.

Porta 6 opera sua & 6. instrumentales.

Porta quomodo ordine necessaria sint.

ALANVS DE INSVLIS, FLANDER ob insignem sub eius nomine libellum Chymicum (qui inter

Alanus de Insulis Chymicus,

Chymica monumenta prostat & circumfertur) editum, Chemicæ artis gnarus insignitur. De patria eius litem non mouebimus; *Flandros* enim, vt & vicinas gentes; *Teutonica* lingua, veluti materna, vtentes, magnæ Germaniæ populis aggregamus: Hic vir in omni doctrinæ circulo versatissimus dicitur: *Albertus Cranzius Saxoniæ* historicus facit eum coæuum *Iohanni Duns Scoto*: Vixit plerumque in *Gallia*, *Ludouici* vndecimi tempore, circiter A. C. 1430. De hoc *Alano*, qui excellentissimi ingenij, summi iudicij & eruditionis omnibus numeris absolutissimæ vir fuit, memorant, quod cum aliquando Regina *Margarita*, *dicti regis vxor*, eum dormientem supra arcam quandam diu contemplata esset (erat autem facie admodum deformi) blandissimè dissuauiata fuerit: Quod cum omnes adstantes mirarentur, causamque eius percunctarentur, prudentissima *Domina* sic illis respondit: Istum exteriori ea specie ita deformem & vietum senem occultare interius tam excellentem & diuinum animum, vt nulla in mundo tam preciosa & speciosa res sit, quæ ei comparari possit: quod autem ipsa eam tanti Spiritus diuinitatem contingere prehendo nequiret, voluisse se ista commoditate vti, vt reuerteretur quasi prætereundo speciem exteriorem ad declarandam affectionem suam erga ea, quæ in animo illius adeo præstantis viri tantopere admiraretur.

Alanus doctissimus in omni doctrina.

Regina Gall. Margarita Lud. II. vxor quid de Alano dixerit

Hoc animæ eius quasi impressum basiolum à tanta persona, facilè ostendit, quantus existimatione in illa aula extiterit Alanus: Scripsit inter alia expositionem vaticiniorum *Merlini vatis Anglici*, vt historicus, ex rememoratione rerum in *Anglia* gestarum: Verum prudentiores & historiarum eius regni periti pro certo statuunt illa vati-

Alanus quantus existimatus.

Alanus quæ scripsit.

Vaticinia esse subreptitia & tempore *Henrici* 2. à monachis quibusdam in regis gratiam fabricata & sub nomine Merlini, (quem dicunt ex Incubo seu Dæmone natum ante aduentum Germanorum Saxonum in Britanniam) in vulgum sparsa: *Epitaphium Alani Cistertiis* extare scribit *Cranzius* his versibus:

Merlino vaticinia supposita à monachis.

Hic iacet ALANVS, *quem hora breuis tumulauit,*
Qui duo; qui septem; omne qui scibile nouit.

Alani Epitaphium Cistertiis.

Quid per duo & septem isti monachi intelligant, non facile patet: videtur quid mysterii in esse verbis, nisi inscitia hæc carmina formauit ita vt per *duo* & *septem, novem* denotent, quasi septem liberales & adhuc duas alias: At illi non sunt insimulandi huiusce tautologiæ; siquidem vulgo septem saltem numerentur artes liberales, non plures: Arcani itaque quid subest; idque Chymicum; Quia philosophi in turba meminerunt, imbibitiones faciendas iuxta proportionem duorum ad septem, aut vnius ad tria, vt passim quoque à Chymicis hæc pondera inculcantur: Quæ duo & septem nouit *Alanus*, verè perfectus Chymicus extitit; quemadmodum quoque *eius dicta* siue *liber Chemiæ*, satis superque testatur, in quo *philosophico* more *Theorica* intermiscet *Practicis*: *Senem* introducit in Balneum, vt lauetur: Duplicem ignem statuit philosophicis necessarium, unum calidum & siccum, alterum humidum, qui est fimus equin⁹: Hũc omnibus aliis ignis generib⁹ anteponit, ut meritò: In hoc enim sterquilinio est plus arcani & mysterii, quàm vulgus Chymicorum intelligit: Hic est putredinis initium & causa sine qua nihil mutatur aut oritur: *Equorum venter* secretum est maximum: In hoc se abscondit noster hydropycus, vt sanitatem recuperet & ab omni aqua ad solem

Duo & septem, chymica pondera.

Alani dicta.

Duplex ignis Alano.

Fimus equinus eiusque vtilitas in Chemia.

Hydropicus fimo & sole curatur.

Fimi caloris vis.

ſolem ſe exoneret: Quid fimi calor poſſit, apparet in furnis *Aegyptiis Alcairi*, vbi ab antiquiſſimis temporibus, calefactis quibuſdam longo ordine furnis fimo incenſo multa millia ouorum gallinaceorum ſimul & ſemel excluduntur in pullos animatos, viuos & currentes: Huius fimi meminerunt omnes fere philoſophi cum gratulatione; inprimis *Calid* in lib. ſecretor: *Morienus*, qui ovillum eligit; *Lullius*, qui fimi equini & calcis viuæ æquas ſumit partes, vt reliquos præteream: De fimi philoſophici dignitate & vtilitate meritò integer tractatus ſcribi deberet: Chymici quoque paſſim fimum equinum ſibi commendatum habent, dum iuxta *Lullij* mentem, *lib. de Quinta eſſentia*, in angulis ſuarum ædium fimetum philoſophicum ſeruant, in quod ſua vaſa bene ſigillata tranſponunt, ibique per 40. dies, plus vel minus, relinquunt, & ſic materiam ad ſolutionem capeſſendam habilem reddunt. Sed his omnibus, ſi philoſophica tractent opera, hęc pauca verba in aurem aut potius mentem dixero, quod videant, vt ex omnibus fimetis optimum eligant, *& verè* PHILOSOPHICVM habeant; quod niſi fecerint, præter fœtorem ex fimo nihil expectabunt: At quæ notæ ſint philoſophici fimi, quæris? Qui ab animalibus in montibus paſtis petitur: Herbæ enim quæ in montibus creſcunt, vt ſunt vegetiores & ſalubriores, ſic & animalia eas depaſcentia: Non abſque cauſa veteres medici *Italiæ* tabidos ſeu *Phthiſicos* incurabiles relegarunt in montem *Tabidum*, vt lacte animalium, præſertim aſinarum ac caprarum, vterentur, vt pote ſaluberrimis herbis ibidem nutritarum, ac aere ſicco vel potius temperato fruentes, longiorem ibi vitam ducerent. Sic peculiaris putredinis virtus eſt in mõtanorũ animaliũ fimis, quòd forte cuiquã mirũ videatur: At diuerſitatẽ illi experiuntur fimorum, qui pro medicinis eos applicant vel propinant, vt in aureo Galeni

Verba in aurem chymicis dicenda.

Nota viri fimi philoſophici.

Fimorum in medicina vſus.

Galeni emplastro, albo græco, fimo columbino, anserino, ouillo, bubulo, pauonum, qui omnes sua energia pollent & ad varios morbos propulsandos adhibentur: Altera nota a *Lullio* ponitur, lib. de 5. Essent. quod *Quinta essentia* posita in eo fimo (philosophico:) suauissimum colorē & odorem accipiat: Quod à quibusdam tentatum, non ita se habere arguitur: Sed illi nec Quintam essētiam veram nec fimum agnoscunt, quod scire deberent: De quo satis. *Lullii fimus hic a fatuis multis exabit.*

ISAAC HOLLANDVS, *Pater, Chymicus* fuit absolutus, qui filium suum eiusdem nominis in arte ea instituit, de quo testatur filius, quod ante eius tempora nemo quicquā de oleo & sale philosophorum scripserit aut in lucem ediderit; at pater ex filio facilius agnoscetur. *Isaac Hol. pater chymicus.*

ISAAC HOLLANDVS *Filius*, patre in arte non inferior, scripsit vernaculo, *Belgico* idiomate, diuersa opera chymica, quorum libri duo de mineralibus sunt typis impressi & latine redditi; De vegetabilibus in manuscripto teutonico *passim* habetur: Libri minerales huius viri sunt Gebri libris, diuersis coctionibus & distillationibus, non absimiles: Quid enim hic non coquit & recoquit, calcinat, soluit, congelat, amalgamat, miscet, fixat, sublimat & innumeris aliis modis tractat? *Vix Elephas tantos labores sustineret*: Verum, nō raro scintillā veritatis micare sinit inter tot circūductionū nubes, ne hæc prorsus negligatur & hydræ capita in nimiū accrescāt, hoc est, ne falsitatis sophistica p̄ualeat: Plurima tractat opa, vnū post aliud, in quib⁹ subtili artificio vtitur, vt nimirū indiscretos & rudes ab arte excludat & in illis vulgaribus Chymicis laboribus detentos exerceat donec iudicio & experientia confirmati intelligant, quod non isti cortices pro nucleo Chemiæ accipiendi sint: Absque labore nil præclarum acquiritur: Ita enim ordinatum est in totius mundi Oeconomia à summo *Isaac Hollandus filius.* *Isaac coquit vt Geber primo aspectu.* *Isaac plurima describit opera.* *Omne præclarum labore acquiritur.*

illo

illo *Dispensatore*: Panis quo vita hominis carere nequit, per quot labores durissimos, perficitur? Ita vinum, cereuisia, ac præsertim panni linei, metalla & omnia homini per necessaria diuersis præparationibus non sine manuum labore conficiuntur: Eodem modo artifices Chymici nolunt, vt quis optato fruatur artis fine absque labore & exercitio multiplici præuio: Sed nemo cogitet, quod hoc prauæ eorum voluntati imputãdum sit, quasi aliter quidem possent, si vellent, artem docere aut discipulos instruere: Id enim illis omnino impossibile est, vt sæpius retulimus. Duo imprimis obseruanda sunt in *Isaaci* operibus Chymicis; *Primò*, quod cum innumeras materias calcinarit, sublimarit, aliisque modis operationum præpararit, veram materiam clarissimis describat verbis hac ratione: Quòd illa materia ex fodinis metallicis sumenda sit, quæ habeat in se argentum viuum & fulgur, inter se commixta & proportionata, ita vt si vnum sit volatile, sic & alterum, si fixum, fixũ *Novisti* inquit *omnia mineralia, quæ in fodinis crescunt. Ex illis elige id, quod tuo proposito convenit. Secundò* dicit verum opus quod maius vocat, non requirere tot distillationum formas, sed omnes illas paucissimis comprehendi & *perfici*, hoc est, *vnam esse operationem*, quæ reliquas, ne requirantur, excuset: *Sumendum* esse patrem & matrem cum fratribus & sororibus, eosque in vno lecto collocandos, sic vt ora oribus, manus manibus, pedes pedibus iungantur; tum è vestigio morituros, at postea cum gloria resurrecturos & regnaturos super omnem tribum suam: Hi sunt flores, qui inter tot carduos & tribulos absconduntur, quos luci exposuisse non abs re fuit.

Chymici excusandi in obscuranda arte.

Materiæ veræ descriptio apud Isaacum.

Operis magni esse vnã operationẽ.

IOHANNES PONTANVS, vir doctissimus, Epistolam quandam ad omnes Chemiæ amantes scriptam, testimonium eius in hac arte perfectionis perhibentem reli-

Iohannes Pontanus Germanus habetur.

reliquit, quâ multum documenti veriſſimi abſque vlla ſophiſticationis ſpecie illis, qui penitus ad eam attenti ſunt, præſtitit: *De patria* eius quis dubitare poſſet, eumque pro Italo præſertim illo *Iohanne Iouiano Pontano* accipere; (in qua quidem opinione ipſe aliquamdiu fui) Verum cum ille *Iouianus* nec nomine nec rerum tractatione cum hoc conueniat, neque idem eſt: Fuit quidem *Orator & poeta* bonus *ille Regi Neapolitano Alphonſo à ſecretis exiſtens*, at Chemiæ in omnibus ſuis ſcriptis ne vllam mentionem facit: Germanum itaque fuiſſe non dubitamus, cum id nomen in hac gente valde frequens & vſitatum ſit: Maneat itaque Germanus donec Gallus vel Italus, alteriuſve nationis, clariſſimè demonſtretur: Errores ſuos circa materiæ inventionem elaborationemque innumeros ingenuè fatetur, & quod non domi reſidens lectitandis libris acquieverit, ſed peregrinationi potiſſimum inſudârit dum ſic ſcribit: *Ego Iohannes Pontanus multas perluſtraui regiones vt certum quid de lapide philoſophorum agnoſcerem & quaſi totum mundum ambiens, deceptores falſos inueni & non philoſophos: ſemper tamen ſtudens & multipliciter dubitans veritatem inueni: ſed cum materiam agnoſcerem ducenties errani, antequam veram materiam, operationem & practicam inueniſſem.* Hæc ille: Poſtquam multa utiliſſima & neceſſaria ad artem ingenuè tradidiſſet, tandem ignem quendam mirabilem, ſine quo nihil effici poſſit, deſcribit: *Hic ignis*, inuentu difficilimus, poſt aliarum rerum cognitionem, ferè omnes ab arte fugat arcetque: Eſt autem hic *ignis abſque flamma*, at non ſine luce; habetque qualitates quatuor Elementorum quæ diutiſſimè abſque extinctione perdurant: Nonnulli tradunt in ſummis montibus, qui expertes ſunt omnium ventoru[illegible]atum eſſe ignē annuo temporis ſpatio ſub cin[illegible]flum: At cineres fuiſſe,

Pontanus non eſt Italus ille.

Brugman.

Pontani errores circa materiam.

Ignis philoſph. à Pontano deſcriptus.

Ignis phil. nota & ſigna.

In Atho, Olympo.

Cardan. de ſubtil. annotat.

fuisse non ex qualibet materia, sed ligni iuniperini: cuius quoque meminit *Rosarius philosophorum* tanquam ignis maxime perdurantis: Verum non adfirmavero, philosophorum ignem esse huiusmodi, quamvis huic non sit dissimilis; Vterque enim absque flamma: Vterque in summis montibus delitescens non extinguitur: Vterque quid pinguedinis sulfureæ obtinet: Omnium Chymicorum primaria intentio sit in hoc igne inquirendo: In ignis enim regimine potior pars artis consistit: Vtque *Mercurius* & *Vulcanus* omnes præceptiones & leges AEgyptiis præscripserunt, sic iidem nempe MERCVRIVS & Ignis tot & tanta volumina Chymicis dederunt, vt nimirum vterque inde agnoscatur: Hinc passim illa inculcantur; *Si scis ignem, Mercurius tibi sufficit*: Item, *Azot & Ignis artem complens*, si præparatio ritè antecesserit: Mercurius nonnunquam aqua vocatur, *Deusque AEgyptius*, & *Ignis, Persicus*; Vter horum est potentior aut vtilior? Certe ignis absumit aquam & in aliud elementum, nempe aerem transformat, dummodò à contactu mutuo abstineat, & aqua extinguit ignem: Inter hæc duo elementa perpetua inimicitia est, quæ reconciliari & componi debet, vt Persæ & Ægyptii à bello abstineant, fœderaque æternæ amicitiæ ineant & conseruent: Vilissima est materia, quia aquea, preciosissima, quia ignea: *Ignem*, de quo hic sermo est, *poetæ vocant Pythonem* (quia est putrefactionis) ab Apolline philosophico sagittis interemptum, *AEgyptii Typhonem* (transpositis literis) qui *Osiridem* occîdit & in partes minutas discerpsit: *Ex Typhone & Echidna* (quæ est anguis aquatica) numerosa at monstrosa soboles nata dicitur, nempe *Cerberus, Chymæra, Sphynx, Hydra, Hecate, Geryon & eiusmodi alij*, de quibus alias à nobis dictum est: Hic est ignis *Chemia instru-*

Philosophorum ignis cui non dissimilis.

Mercurius & ignis præcepta dederunt Chymicis.

Deus Ægyptius an Persicus potentior.

Persæ & Ægyptii inter se reconciliandi sunt.

Ignis phil. quis poetis & Ægyptiis.

frumentalis, quo res suas tractabiles faciunt, quemadmodum videmus carpentarios igne ligneam materiam incuruare & in formam, quam velint, redigere, at superficiali & lento ex leuiori fomite incenso. Hic est philosophiæ occultæ malleus, securis, & quod mirum, aqua, pluuia, & causa sine qua non: Vt enim malleo & securi materiæ inducitur forma, & aquâ omnis mundities præsertin pluuia abluitur, sic igne philosophico idem contingit: Philosophi enim, vt est in Rosario, *comburunt aqua & lauant igne*: sed ad alium.

...a instrumentum Chemiæ.

Ignis securis & malleus philos.

IOHANNES DE PADVA *Germanicus* scriptor magnum commentarium de hac arte edidit, in quo se artificem non sine inuidia demonstrauit: Omnia enim diligentissime ad vnguem prosecutus est, ita vt etiam in tenuissimis sit occupatissimus, quomodo vitra imponenda, obturanda, sigillanda aliaque omnia manuaria artificia tractanda sint, tanquam in his ars consisteret: Inter tãtam palearum copiam tamen aliquid tritici abscondit, quod vix agnosci potest, nisi ab artis optimè gnaro: *Regem dicit accipiendum, occidendum & laniandum*, eiusque viscera eximenda vna cum excrementis, quæ bene abluenda sint, & iterum cõponenda, tum illum reuicturum magis iuuenẽ & fortiorẽ in omnibus: Sed nõ facile per violentiã aut vim manifestã eũ extingui aut interfici; Ideoq; in balneum introducendum, in quo si maneat aliquãdiu, in sõmnum incidere suauissimũ, quo præoccupatus demum superari queat: Membra autẽ eius in hoc balneo ita emolliri & cotabescere, ut ab invicẽ separabilia fiant: Aquarum virtutes mirabiles & innumerabiles existunt; at nulla mirabilior est aquâ balnei huius: De *fõte Hãmonis Iovis*, q apud *Garamantas*, ultra *Cirenẽ* in *Africæ* solitudinibus siccis & solis æstu torridis fuit, scribunt, q die frigidissimas, nocte verò calẽtes fuderit aquas; de qb. Ouid.

Iohannes de Padua Chymicus.

Rex Chymicus balneo lauandus & in soporem ipsumque necem reducendus.

Regis membra contabescunt balneo.

Fons Hammonis eiusque mira natura.

--- medio tua, corniger Hammon,
Vnda die gelida est, ortuq; obituq; calescit.

Aqua phil. cal & frig. His aquis philosophicæ lymphæ non sunt absimiles, quippe quæ sint calidæ & frigidæ, prout sol ad eas propius vel remotius accedit: Hoc balneum fons est Cissusa, in quo *Fős Cissusa.* obstetrices *Bacchum* infantem lauerunt, authore *Plutarcho* in *Lysandro*: Hic est *Chrysorrhois* fons apud *Troezenios*: *Chrysorrhoïs. Salmacis* Hic est fons *Salmacis in Caria*, qui viros effœminat & molles reddit: Quam primum enim *Rex* in eum ingreditur, ab eo transformatur & in aliam temperamenti speciem reducitur: *In Vngaria*, vbi sunt variæ thermæ ad muros Strigonii, aqua est tepida sub camurato fornice conclusa, quæ ingredientibus & lauantibus valde accepta est (vt ipse sæpius illam intraui) verum si quis peregrinus iis se lauare velit, qui solus sit, necessum est, quod vestes ante vestibulum deponat in loco sicco; nam intus, vbi aquæ sunt, non potest: Hinc si summani aut vetrum fures adsint & clanculum eas auferant nudus ille in balneo pernoctare cogitur, quod si faciat, somno corripitur, in quo extinguitur, nec vnquam vllus euadit. Huic Balneum Regis maxime assimilatur, de quo huc vsque diximus.

In Vngaria Thermæ ad Strigonii oppidi inferioris muros.

A.C. 1603. Octob'ri Balneatio lethalis peregrinis.

Iodocus Greuerus presbyter, Chymicus.

IODOCVS GREVERVS *Presbyter tractatum* quoque edidit in Latino doctissimum, vt artis veritatem suo quoque Talento aliis per manus quasi traderet: Ad hypotheticam operis sui delineationem requirit *Solem, Lunam Mercurium*(at hæc omnia physica) *floresq; antimonij*, cui magnas laudes attribuit: Quæ quidem verissima sunt, si philosophice intelligantur: Illa n. tria omnes philosophi cõmendant, vt multis testimoniis demonstrari posset, si opus foret; Hæc tria in Eleusiniis sacris, quorũ superius lib. 3. meminimus, veluti visibilia monumenta, circumgestantur: In cœlo Mercurius planeta à latere Solis nunquam recedit

Greueri requisita Chymica.

Tria obiecta in Eleusiniis sacris præter Creatoris solis, Lunæ, & Mercurii imagines.

recedit, rarissimè vltra octo gradus, sic in arte Chymica Sol Mercurium semper sibi comitem adiungit: Luna vero omnem à sole splendorem & virtutem recipit: *Author clangoris buccinæ* de luna philosophica pulchra quædam ænigmata proponit in hunc modum: *Ptolemæus in Almagesto dicit Quia Sol non calefacit terram, neque eius virtutem terræ imprimit, nisi mediante Luna, quæ inter alia sydera magis Solis lumen & caliditatem recipit, tanquam medium inter Solem & Terram. Quare, vt dicunt philosophici, duo sunt impedimenta, quod vnum virtutem suam alteri non imprimit; scilicet distantia remota & medium interueniens: Et sic est ibi inter Solem & Terram quia Sol lõgè à terra distat & quia ibi Luna mediat: sic quoque in arte nostra Alchymistica Sol tincturam solam non perficit, nisi mediante Luna, quia remote distat, cum ad ipsam subtilitatem nondum, vt tingat, peruenit, & etiam propter ipsa media scilicet densitatem & grossitiem: Quare necessariò requiritur ibi Luna, ut ipsum Solem subtiliet, rarum & volatilem faciat & eius impuritatem segreget: Cum ipsa magis suo lumine egeat & natura alijs planetis, id est, metallis: Ergo dicit Hermes & Aristoteles de Planetis: Sol pater eius est, Luna mater existit: Ergo Luna mater & ager in quo solare seminari debet semen, & sic non indigemus alio ex quo lapis noster & alchymia nostra fiat, quam Solis & Lunæ.* Hæc ex dicto authore: Ad quem scopum omnia tendunt philosophorum scripta. Inter alia *Greuerus* arborem philosophicam describit, prout illa per naturam producitur: Cuius radix sit Mercurius, truncus & rami, *Saturnus, Iupiter, Venus & Mars*, flores, *Luna & Sol* quasi fructus. Quemadmodum iam insitione arborum proceditur, sic quoque in hac arte. Hanc esse arborem ait, quæ aurea mala gestat, in *Hesperidum* hortis custoditam à *Dracone* horribili, *Typhonis* & *Echidnæ* filio, cuius fructum dracone occiso si quis adipisci possit, cum votis suis fruiturum. Quadruplicem quoque ignis variationem ponit, vt-

Sol & Luna cœlestes cũ terrestribus comparantur.

Greueri arbor philosophica.

pote primum graduum balneorum, seu putre[illegible], cineris, arenæ & flammæ successiuos reliquos.

Duo secreta Greuiri nō reuelanda. Verum licet hic author in omnibus sit candidus & perspicuus, tamen ipse fatetur, quod duo celauerit, quæ iuramento obstrictus ab alio sacerdote Seniore, à quo artem didicerit, nulli aperire promiserit: Quæ duo inspirante Numine à quolibet ipso indaganda & reperienda sunt & sub anathemate prohibentur ab omnibus philosophis nullo scripto aut dicto alteri manifestari; veluti apud Isaacum, Rosarium philosophorum, & alios quamplures, tales execrationes & cōminationes, pœnæque diuinæ illis, qui hæc duo arcana patefecerint vulgo, propositæ, sæpissimè occurrunt: De his duobus, quantū nobis possibile est & licet, pauca quędam adijciemus: *Primum secretum non reuelandū.* Primum videtur esse lapis quidam *Indicus*, magnetinæ virtutis, qui alium lapidem ad se trahit, diciturque *Pantaura*, cuius mentionem fecimus lib. 1. sub Brachmanis philosophis: *Pantaura lapis.* *Lapis Aquila.* Hic lapis etsi non nomine, re tamen idem est aut certè, effectu, cum lapide *Aquilæ*, qui alium lapillum in suo ventre continet: Hunc lapidem à multis vendi exiguo precio, non genuinum, sed verum à paucissimis agnosci constat: At quid lapis, inquies, ad aurificium? Respondeo; Annon aurum ex durissimis lapidibus enascitur, vt patet in pyrite, Cadmia, granatis & lapide Lazuli: *Aurum ex lapidibus educitur durissimis.* Quid durius his singulis, nihilominus auri sunt feraces: Sic vera *Pantaura* auri virtutem seminalem in se habet, quæ est pater operis, verusque sol philosophicus: *Pantaura sol philosophicus.* Hunc si quis inquirat lapidem, non opus est vt in *Indiam* proficiscatur, ibique montana scrutetur, cum volatilia, vt loquuntur philosophi, eum ad nos deferant; per volatilia autem hic non minutas aues, sed maiores quasque intelligunt, forte etiam veliuolas naues: Alterum, aqua auri est, quæ eodem ante dicto loco exprimitur: Hæc

magis

magis aurifera est, quam ipse *Idaspes Indiæ*, *Pactolus Asiæ*, *Tagus Hispaniæ*, aut *Ganges*, *Arimaspus*, *Hermus*, *Padus* & *Aurigeus*; non quidē actu, sed potentia: Hinc est, quod auro non misceatur, vti nec cæteræ aquæ, per minima, sed illi in superficie saltem adhæreat. *Secundum secretum nō reuelandū. Aquā auri.*

Hæc aqua auri non inuenitur in puteis aut locis profundis, sed in altiori loco: In Insula quadam Fortunatarum, *Ferro* dicta, degunt homines, etiamsi per totam terram ne gutta dulcis aquæ reperiatur, idque quasi miraculose: Sunt enim arbores ibi quamplures, ex quarum folijs certo tempore destillat aqua clara & dulcis, copiosa, qua vtuntur incolæ: Illorum itaque aqua vt in arboribus producitur, sic philosophorum in altioribus mundi partibus: Qui iam nouit quæ & quales sint mundi partes, quæ altiores, quæ depressiores, facile ibi aquam inueniet, quę tamen aquæ pluuiæ non commiscetur; sed in sua substantia imperturbata permanet: Videmus enim quandoque in confluentia fluuiorum, quosdam suam propriam aquam longo decursus spatio, vt ab inuicem ex colore dignosci possint, conseruare: Hæc aqua, licet auri dicatur, non tamen est eius coloris aut essentiæ, sed trium fluuiorum vires exprimit; nempe *Melæ*, *Bœotiæ*, qui potos greges, si albi sint, nigros facit (quemadmodum etiam *Cratis* fluuius) *Cephisi*, qui ex nigris albos reddit (vti & *Sybaris*) & *Xanthi*, *Phrygiæ*, qui rubeum colorem animalibus conciliat: De *Stygia* quadam aqua tradunt, quę in sola vngula mulę conseruari possit, cum cætera vasa omnia penetret & consumat: sic hæc aqua in nullo vase, nisi metallico custoditur; & quo metallum sit compactius, eò melius. Quæ de duobus *Greueri* arcanis, non aperiendis omnino, nec operiendis omnino, dixisse sufficiant. *Aqua auri vbi inuenitur. Miraculosa aqua in Fortunata Insula. Aqua auri habens 3o. fluuiorum vires. Aqua auri in metallico vase custodienda.*

LAMB-

Lambspringia. LAMBSPRINGIVS, *ex nobili familia* ortus, vt ipse de se adfirmat, rythmos quosdam *Germanico* idiomate acutissime scripsit, quibus tanquam emblematicis figuris totam artem, licet succincte, depinxit, vt quilibet & oculis & mente inueniat, quo delectari possit: Philosophiam fatetur se legisse & intellexisse, præceptorumque eruditione fundamentum attigisse: In quo veritatem dicit: Reipsa enim quod hic asserit, in sequentibus figuris comprobat; in quibus duos pisces in vno mari, feram nigram in sylua, ceruum & vnicornem in nemore latere, ait, qui capiendi, irretiendi & vniendi sint; Item, duos leones vtriusque sexus, lupum & canem, duasque aues in sylua inueniri tradit, quæ inimicæ mortales in amicitiam reducendæ & perpetuo concordiæ vinculo colligandæ sint: Reliqua eius emblemata suo spectentur loco: Quid vero intelligatur per hæc duo, quorum vnum ex oriente, alterum ex occidente prouenit, cuique per se patet: Duæ aues enim sunt duæ aquilæ à Ioue ex Delphis emissæ ad circumuolandum contrario motu terrarum orbem: Cuius rei declarationem Author consilij coniug. Solis & Lunæ ex Aristotelis Epistola adducit hoc modo: *Quod huius artis duo sunt lapides principales, albus & rubeus mirabiles naturæ: Albus in occasu solis incipit apparere super facies aquarum abscondens se vsque ad mediam noctem & postea vergit in profundum: Rubeus vero ex opposito operatur, quia incipit ascendere super aquas in ortu Solis vsque ad meridiem & postea descendit in profundum.*

Emblemata Lambspringii.

Duæ aquilæ Delphis emissæ.

Duo lapides, albus & rubeus.

Duo lapides gratis à Deo dati. *Isaac* & *Arnoldus*, varijs in locis testantur, quod *Deus* dederit duos lapides, vnum ad album, alterum ad rubeum; gratis, qui haberi possint absque precio ea quantitate, qua quis velit, & addit *Arnoldus*, neminem ideo rogandum esse: At *Maria* dicit, vnum comparari, alterum inueniri in mon-

monticulis: Hæ ſunt illæ feræ, quæ nobis capiendæ; Hi ſunt inimici, qui reconciliandi: At quibus arbitris aut ſequeſtris? Certè duo ſunt, ſæpe memorati, *Mercurius* & *Vulcanus*: Ille non abſque cauſa caduceum ſerpentibus binis, mare & fœmina circumcinctum geſtat, diuerſæ & contrariæ virtutis; Hoc enim vigiles in ſoporem coniecit vel ſolo tactu, ſomnolentos in vigilias; imo reduxit diſcordes in concordiam, animas mortuorum in corpora, quas inde quoque eduxit: Hoc enim *Mercurij* potiſſimum eſt officium, vnde deorum terreſtrium aut ſubterrenorum, potius quam cœleſtium dictus eſt miniſter & nuncius, qui intermedius currat: Hic, inquam, ſuâ illâ miraculosâ virgâ concordiam ſtabilem inter hoſtes internecinos faciet & confirmabit.

Mercurii caduceus qualis.

Mercurius facit concordiam inter inimicos.

Alter, vtpote *Vulcanus*, nolentes volentes coniunget, & vi, ſi opus ſit, ligabit: Nouimus enim diſſidentes in electione vnius concordibus votis, incluſos loco anguſtiori cogi & adigi ad vnionem: Ita & *Lemnius* ille inditos ſuo vaſculo vrget & vrit, donec nil niſi vnum quid affectu & effectu viderit.

Vulcanus cogit diſſidentes ad cõcordiam.

Quibus tres *Anonymos Germanos* adijciemus, ne & illi vt abſque nomine, ita abſque encomio ſeſe digno tacitè prętereantur: Horum primus eſt

Author Roſarij magni philoſophorum, quem ex rythmis *Germanicis* paſſim inſertis clariſſimè conſtat fuiſſe Germanum: Hic collectanea ex optimis quibuſque auctoribus collegit, quæ ita in ordinem diſpoſuit, vt continua videatur oratio: Sunt autem inter multa allegorice & tropice dicta quædam ad nucleum artis ſpectantia, non contemnenda, quæ ſi quis, veluti roſas ex ſpinis, caute colligere nouit, floſculos habebit, quorum fragrantia intellectus cuiuſque mirifice illuſtrabitur; Summam totius artis allegorica

Author Roſarii phil. Germanus.

gorica descriptione per rythmos germanicos & figuram bicipitem masculinæ & fœmineæ faciei, in dextra ternos angues, in sinistra vnum tenentem adpictam expressit. Hi rythmi cum in Latino non extent & sint non iniucundi, veritatique propinquissimi, sic se habent:

Figura biceps Rosarii artis summam continet.

Hic nata est Imperatrix ditissima,
Quæ magistris vocatur sua filia:
Augetur, donaturque multis liberis,
Qui immortales sunt, purique à maculis:
Regina hæc mortis tenetur odio
Et paupertatis est fugax auxilio:
Auro, nec non argento præstat & gemmis,
Et omnibus, quæ prostant, medicinis:
Nihil ei confertur in terræ solo,
Hinc gratias referimus cœli DEO:
Ego nudata fœmina (heu) cogor vi,
Infelix erat corpus pristinum mihi,
Non ante mater ipsamet comparaui,
Quàm secundò in lucem edita fui:
Tunc vires cœpi omnibus pares herbis,
Et medicata sum feliciter morbis:
Filium spectans meum desiderio,
In vno loco congressa cum illo.
Post quam ingrauidata ex eo fui,
Et partum infœcundo cliuo edidi,
Virgo manens, vt prius, facta sum mater,
In actionibus meis hinc ridear,
Quod filius patrem meis se præstitit,
Hoc ipse Deus prouide ordinauit:
Mater, quæ vtero fuit me enixa,
Mundanam in lucem per me est edita.

Vires Medicinæ.

Mater appetit filium.

fit grauida,

Manens virgo,

Vnum

Vnum notandum, naturaliter iunctum
A montibus perfectè manet abditum:
Ex quo quaterna copulantur in vno
In lapidis completo magisterio;
Et sena considerata tripliciter,
Reducta in vnum essentialiter.
Si quis hæc mente perscrutabitur sua,
Huic est à Deo concessa potentia,
Cunctorum morbos qua propulset generum
In metallorum sorte atque hominum:
Id absque Dei nutu nemo peraget,
Et non nisi qui sese benè agnoscet:
Ex terra mea oritur fonticulus, Fonticulus ex terra.
Vnde propagatur rursum duplex riuus, Riui in cōtrarium currentes.
Quorum vnus decurrit ad Orientem,
Alter fluxu properat ad Occidentem,
Hinc aquilæ binæ missæ cremant pennas, Aquilæ duæ.
Et protinus sic nudæ cadunt in terras:
Post hac plumis vice donantur altera.
Illi obediunt terræ Sol & Luna:

Author Dialogi Germanici inter aurum & lapidem, iuramento protestatur, se veritatem eloqui & nudam verbis proponere: Hæc autem eius est intentio, vt probet diuersis modis & rationibus, aurum commune non esse aurum philosophicum, sed hoc longe aliud agnosci: Lapis ab auro venenosus vermis vocitatur; Mercurius verò communis ab auro pro teste adducitur, quod nimirum ex Auro & Mercurio totum fiat opus, sed à Lapide, vt volatilis & inutilis reijcitur: Lapis adfirmat in sese esse aurum philosophicum & non in alio, seque Dominum Tincturæ verè à philosophis dici, aurum autem omnes decipere, quotquot in eo laborent; cum verò à verbis

Author Dialogi inter aurum, Aurum cōmune non esse aurum philosophicum.

ad violentiam Lapidi inferendam reliqui duo conuenirent, à Lapide absumpti sunt: Qui sane philosophus dignissimus est lectu & profunda consideratione, siquidem mens eius in centro abdita, licet stylus in superficie peripheriali hæreat: De lapide, quod sit draco, serpens, vipera & venenositatis particeps, cōsentiunt philosophi, at post præparationem neminem eius veneno intoxicari, sed potius intoxicatos omnes curari Theriacâ inde factâ: De auro communi ijdem testantur, quod non sit aurum suum: Author auroræ id ex alijs demonstrat cap. 16. *Auro, inquit, communi Philosophicum dicitur simile, ut Philosophus testatur, dicens; Præsentes & præteriti non fecerunt aliquid, nisi ex auro aurum, & ex argento argentum: Non tamen aurum illud vel argentum fuit vulgi: Est autem philosophicum aurum, quod non emitur precio magno, ut Alphidius dicit: Scitote, quod hunc lapidem, de quo hoc arcanum agitur, Deus non emendum magno precio posuit; quoniam in via ejectus invenitur, ut à paupere & divite haberi possit; ut scilicet ratione & scientia ad eum quisquis posset leviter peruenire. Et Morienus ait: Omnis res, quæ magno emitur precio, mendax est, quoniam modico hujus gummæ & paulo auro multum emimus. Et Senior dicit. Aurum nostrum non est aurum vulgi, quia sequitur dealbatio, ut ibi dicitur. Dealbate aurum. Hoc igitur aurum cum dealbatum fuerit post nigredinem suam, est tinctura. Et iterum, commiscete aurum cum auro, hoc est cinerem cum aqua; vel, seminate aurum in terram albam foliatam, quæ & tertia terra, quæ est auri, tingit Elixir: Et hæc est magnesia alba perfecta & non rubea. Inde ex auro philosophico non fit aurum sed argentum, ut turba philosophorum testatur, dicens. Scitote quòd nisi dealbetis (scilicet aurum nostrum) non potestis rubeum facere, eò quod duæ naturæ nil aliud sunt, quam album & rubeum. Et paulò post. Ex hoc patet, quod Aurum philosophicum non est aurum vulgi, nec in colore, nec in substantia. Ideo dicitur, quod non letificat cor hominis.*

Lapis qualis, ante præparationem & post.

Aurum philosophicum non esse aurum vulgi.

Aurum philosophicum nō latificat cor hominis.

minis & argētū similiter sed illud, quod extrahitur ex eis est alba & rubea tinctura vera fixa, viua perseueratiua, coloratiua, perpetuatiua, ingressiua, penetratiua perfectiua; omnib. metallis permixtiua. Illa hominē lætificat, & cor hominis sanat, vt Senior dicit, & reddit hominem hilarem & iuuenilem facit & vigorosè corpus conseruat. Hęc ille. Sic Rosarius: *aurum purum,* inquit, *deductum est per examen ignis in corpus firmum & fixum, & cum eo amplius fermentare omnino impossibile est apud philosophos, nisi habeatur materia prima metallorum, in qua resolvatur aurum in primam materiam & in elementa miscibilia: Recipiamus ergo illam materiam, vnde eru aurum, & mediante artificio deducitur in verum fermentum philosophorum. Et mox: Alius philosophus: Ex perfecto nihil fieri potest; quoniam rerum species perfectæ in sua natura non mutantur, sed potius corrumpuntur, &c.* At hæc quilibet acri iudicio metiatur & discernat.

Tinctura lætificat cor hominis.

Cum auro puro nihil fermentari posse.

Author quoque Rythmorum aliquis est haud vulgaris, qui figuram appictam quasi exponit huiusmodi: septem metalla suis characteribus superius ponuntur cum manibus vtrinque: inferius, Leo, Aquila & stella quædam cathenatim colligātur cum signo apposito globi terreni; Circulus ambiēs habet verba: Visitabis interiora terræ &c. Huic sua laus non inuidenda est: verus enim, etsi incognitus, author est: Verum ne negligamus illum, qui omnium Germanorum recentissimus, in tam indoctorum, quam doctorum ore, scriptis, celebratione & imitatione est; atque hic agnoscitur & vocatur.

Author rythmorum Germ. cum figura.

PHILIPPVS THEOPHRASTVS PARACELSVS, cuius nomen adeo increbuit hoc nostro seculo, vt non solum lippis & tonsoribus, quod dici solet, sed etiam Empyricis, circulatoribus, Alchymistis deceptoribus, cerdonibus, fabris & operariis plerisque, ne dicam pharmacarios & medicos, præsertim Germaniæ, innotuerit: Hunc virum, qui

Philippus Paracelsus.

In Paracelso duo improbantur. 1. Nominis mutatio.

multũ reconditæ doctrinę præ cæteris habuit, propterduo inprimis, nullis laudibus à multis doctis extolli video, primò quod nomen ſuum (quod eſt Philippus Bombaſtus) abiecerit, ſibique alia pompoſa & magis ſplendida (ſed fictitia) aſſumpſerit; quod indicium quidem eſt magni ſpiritus, at paruæ humilitatis: *Secundò*, quod Germanice ſcribendo popularem auram ſitiens ſeſe monarcham vocet, cæteroſque medicos, ſui non ſequaces, volitare vt vmbras & eſſe leuiores alga, æſtimet, quos conuitiis longis & verboſis, inſtar anus ad iram incitatę, proſcindit. *Præterea* magna pars doctiorum, etiam Chemiæ amantium, ipſi detrahunt perfectam artis Hermeticæ ſcientiam, quibus indiciis, de iis mox agemus: *Quartò* iidem in eius ſcurrilem vitam, pluribus inquinatam vitiis, animaduertunt, eamque non convenire vero philoſopho adfirmant: De hiſce quatuor ſingulatim diſſeremus ſic, vt veritati non fiat iniuria & pro bene meritis gratitudo ſit in promptu: *De primo*: Conſtat eum natum in Heluetiâ nobili familia, cui⁹ pater quidam à Bombaſt mater ab *Hohenheim* extitit: Hinc ille occaſionem captauit, vt ſeſe *Paracelſum* de nouo baptizaret, quaſi hoc æquiualeat Hohenheimio; Hohen, altum vel celſum ſignificat, heim, patriam ſeu terram habitationis cuiuſdam: Para autem, græca dictio, nil tale denotat, ſed in vocabulis, *Paraſitus*, *Paraphenijis*, *Parerga*, *parabola* & ſimilibus, eius vſus apparet; vbi ſemper contrarietatem alteri inducit, in moribus, mente, operibus & verbis: Et ſic, *Paracelſus*, eſt græca & latina dictio compoſita, tanquam Græcia & Latium in Germaniam conuenirent: *Theophraſtum* ſe appellat à Græco illo antiquo Ariſtotelis diſcipulo, cui (veluti quoque narrant de Platone) in cunis iacenti examen

2. Calumnia aliis medicis intenta.

3. Quidam Paracelſo Chemiæ ſcientiam detrahunt.

4. Alii eius vitam inſectantur.

Paracelſus Heluetius eius nominis ratio.

Theophraſto Ariſtotelico mel in geſtũ in os ab apibus.

m

apum mel in os ingeſſit, eo augurio, quod dulciſſimus & diuinus eloquio futurus eſſet, quod & accidit; ideoque ipſe *Theophraſti*, quaſi diuina loquentis, nomen vulgo meruit: Ille eſt generoſus ſui præceptoris *Ariſtotelis* Equus, quem freno indigere, alios calcaribus, dixit; qui ſcholam Peripateticam propagauit ſibi ab *Ariſtotele* teſtamento conceſſam, qui hiſtoriam vegetabilium & terræ foſſilium valdè memorabilem edidit: An iam noſter *Bombaſtus* eiuſdem cum eo ominis fuerit, cum nominis voluerit, mihi ignotum eſt: Dicamus hunc eſſe diuiniloquum, at non in Latina, nec Græcanica lingua: In materna itaque ac vernacula, Heluetica, quæ multis non adeo polita auditur: Sed reſpondeo pro *Theophraſto*, quod reſpiciendum ſit ad res, & non ad linguam: Si res ſint diuinæ, quas tractauit; ſufficit, ſi non diuino eloquio protulerit eas: Aureolum quoque ſe æſtimauit, fortè propter eius artis ſcientiam, vel etiam ob doctrinam diuinam; Diuina enim & aurea in maximo ſunt cenſu, illa cœleſtium, hæc terreſtrium, ſumma: Deauratus itaque eſt, diuiniloquus & ex tranſcendentibus ſupra communem hominis naturam ſeu captum: Vndè non immerito illo nomine gaudere debuit: Et fuit illi licitum nomen mutare, cum id factum ſit abſque alterius præiudicio, præſertim ſi id fiat cum eius bono aut honore: Cauſam eius facti alij non in arrogantiam, ſed in nouæ doctrinæ, quam ipſe prolaturus erat, commendationem transferre poſſunt; *De Secundo*: Germanice ſcripſit, quia Germanus, fortè in gentis ſuæ honorem & quod alijs nationibus inuiderit theſaurus ſuæ eruditionis: Popularis auræ an ſitibundus extiterit, ignoro, ſanè ſuperbus non fuit, qui potius habitu Heluetici militis, quam tanti Doctoris toga

Ariſtoteles freno indigere dixit Theophraſtum.

Bombaſtus an Theophraſtus ſit diuiniloquus.

Reſponſio pro Theophraſti eloquentia.

Aureolus cur dictus ſit Paracelſus.

Paracelſus cur Germanice ſcripſerit.

Superbus non fuit, ſedatis ſpiritus.

Excusatio cur calumnietur alios medicos, seque Monarcham vocet.

togâ incessit. Cur cæteros medicos omnes calumnietur & eludat, causa est, quia *Monarcha* fieri non poterat, nisi regibus, inter quos *Hippocrates* & *Galenus*, principibus, inter quos *Auicenna*, & populis; hoc est medicis practicis, sibi subiectis: Vnicum enim nemus non alit duos erithacos, nec vnus mundus nisi vnum solem: Sic vna terra, non nisi vnum Monarcham; At mittamus Reges Regum & verè Monarchas dictos, & literarium monarcham, quem absque dubio se facit & intelligit, prosequamur: Quidni &

In singulis artium speciebus possunt esse monarchæ.

hoc nomen ipsi conveniat, præsertim in Medicina? Quotquot enim sunt doctrinæ genera, quot manualium artium species tot Monarchas constituere licet, singulos in singulis speciebus; etiamsi hac ratione supra mille numero fierent: Verum sic est dispositum cum natura humana post lapsum primorum parentum, quod lubens diuinitatem, summos honores & magna imperia obtineret præ aliis:

Quisq; sibi rex.

Hinc *Seneca* rectè: *Regis quisq; animum in se habet, vt sibi in alium, quam in se alteri, dari malit imperium.* Hinc quilibet se monarcham faceret, si ab arbitrio cuiusque penderet: Cuiusdam papæ astutia memoratur, ad quem vnum cum vota

Papæ astutia.

eligentium Cardinalium concurrerent, vt ipse mitram papalem & pallium acciperet traderetque illi ex omnibus, qui doctrina; meritis, & alis dotibus præualeret, dignissimusque foret, vt Papa fieret, ille seipsum habitu Papali mox insigniuit, quem sese, (reliquos non) optimè nosse affirmauit. Sic noster *Theophrastus* se Monarcham appellauit, dum potuit & licuit, etsi multis ipsi invidentibus tantum titulum & nomen non absque causa: Quia in Galenum, e-

Cur regerat calumnias in Galenicos medicos.

iusque in doctrina medica sequaces, acerrime inuehitur, nunc onagros, lapides molares aut ignominiosius eos vocitans. Sed aliter *Theophrastus* facere non potuit duas ob rationes; Primò propter inuidiam & calumnias, quas illi medici

medici huic *Heluetico Theophrasto* in medicinis experientissimo, inque curationibus felicissimo intentarunt: Secundo, non potuit semen melioris medicinæ in agrum seu mentem discentium seminare, nisi prius à gramine & lolio terram arando, vertendo, lyrando, occando & quasi innouando præparasset: Obiurgatio, criminatio & comminatio itaque Theophrasti, quas medicis intendit, nihil aliud sunt quam aratio, versatio, lyratio, occatio illorum aurium durarum & voluntatis iniquæ, in quas novam medicinam inspergere appetit: Si quis pro lignea domo marmoream construere velit, annon hic opus habet, vt ligneam à fundamento vsque prius destruat, & deinde marmoream ponat: Stratonicus insignis cytharœdus duplicem mercedē postulauit ab iis discipulis, qui iam prius in ea arte ab aliis erant (sed perperam) instructi, nempe vnam pro dedocendo, quæ mala didicerant, alteram pro docendo meliora progymnasmata: Sic Theophrastus in destruendo & dedocendo incongrua non minus laboris habuisse videtur, quàm in construendo & docendo magis convenientia medica: Sed nos quoad medicinalia eius hic arbitrium nullum statuemus, eaque cuique liberè diiudicanda relinquimus: Verum, vt veritas patefiat, Bernhardi Penoti, senis emeriti iudicium, forte non temerarium, nec nimis calidum, in tanta ætate, audiatur: Hic in libro suo denario medico Paracelsum plagii maximi accusat: *Tria*, inquit, *illa principia mercurii, sulfuris & salis eum à verbo ad verbum ex opere vegetabili Isaaci Hollandi desumpsisse; sic & doctrinam de separatione quatuor elementorum: De gradationibus medicinarum, ab Arnoldo: Archidoxa à Raymundo Lullio ex sua arte operatiua: De arcanis à Rupescissa: Nihil prorsus à se ipso, præterquam vitia & maledicta: Synonima, quibus vtitur à doctissimo domino Garlando Anglo tenet: A Trithemio varia: Si quis*

Criminatio Paracelsi quid.

In dedocendo duplex merces.

Bernhardi Penoti senis iudicium de Paracelsi libris.

Plagium Paracelso asscribitur.

attentè Arnoldum legerit & Rymundum in arte operatiua, animadvertet Paracelsum istorum virorum truncâsse & sibi vendicasse scripta: Legite Landfrancum, animadvertetis Paracelsum ab eodem suam Chirurgiam desumpsisse. Cur non citat Arnoldum capite de Paralysi, de Galbaneto suo, descripto libro de morbis Tartareis? Plura alia sunt, quæ doctis viris relinquo investiganda: Pertæsus vitæ præsentis aperio vobis studiosis viam, qua poteritis ad meliora & faciliora peruenire, & alium Eliam artistam expectare nolite, præter Isaaci Hollandi opera. Hactenus Penotus. Hæc an ita se habeant, quilibet ipse dispiciat & investiget. Alii hoc si ita sit, vituperabunt institutum, Paracelsumque Auctoritate sua in cuius possessione, temporis præscriptione diuturna extitit, tanquam senes de ponte deturbabunt: At nos id factum, nisi sit dubium & illi falsò imputatum, excusari, in tanti viri honorem, posse opinamur: *Hippias Socratis* discipulus, cum aliquamdiu eum audiuisset, per aliquot annos peregrinatus, post rediens Socratem eadem legentem & tractantem miratus est, cui sapiens senex, *Ego*, inquit, *eadem de iisdem sentio, & dico*: quasi innueret, esse vnam veritatem in rebus naturæ, quæ nouitatem aut diuersitatem non admittat: Idque verissimum est: Quod si itaque in rei veritate Paracelsus consentiat iam cum vno circa vnam materiam, iam cum alio circa aliam, eamque sibi applicet (cum veritas vt palma in medio posita sit, arripiat, qui potest) annon rectè fecisse statuetur? Hoc enim indubitatum est, non vni Deum omnia dedisse, & veritatem esse opertam sub densis tegminibus opinionum & vanitatum, pro quibus vix respirare, nec lucem adire queat: Quod si sic, quærenda bona, vbi inuenienda, & veritas omnibus angulis inuestiganda: Non rarò & molitor

Excusatio Plagii, Paracelsi. Veri ausem per eadem.

Socratis eadem de iisdem semper docuit.

litor est opportuna loquutus: Imitanda est veritatis investigatori diligens apicula, quæ non reperit mel in vno loco frustratim, at ex millies millibus flosculis congerit in vnum fauum, vnde fit mel & cera; idque laudi cuique ducitur non immerito: Cur igitur Thephrasto hoc sit dedecori, quod ab aliis mutuatus sit, quo multis sequentibns prodesse potuit? *De Tertio*: *Sunt, qui illi in medicinâ*, præsertim chirurgiâ multum tribuant, prout reuera meritus dicitur, at in verâ Chemiâ ne tantillum, iique vtuntur his rationibus; primo, quia ipse Chemiam multis in locis suorum scriptorum eludit, dicitque Chymicos insanos triturare stramen inane: Secundo, quia præcipui eius discipuli nullo fœlici in Chymicis successu vsi sint; Duo magis non sint pro exemplo vnus ipsi semper, dum esset Basileæ familiarissimus adfuit professione Theologus, at Chemiæ non minus deditus, homo quatuor literarum, nempe A. B. C. D. qui post mortem Paracelsi libros in Valle Oeni quæsiuit in cauis arboribus & inuentos, vt aiebat, domum retulit; quos vendidit magnâ pecuniæ summâ; at quia forte subreptitii ac ficti fuerant, cum effectus promissis non responderet, precium à venditore recuperatum eique liber nugatorius restitutus est: Alter à *Paracelsi* doctrinâ vnicè pendens, scripsit tractatum de Antimonio geminum; quò tandem post aliquot annorum errores frustraneos fatetur, Chemiam esse longè alia intentione scriptum, quàm aurificii; simulq; inuehitur in Lullium aliosq;, adducens præceptoris *Paracelsi* testimonia, quod ille irriserit Chymicos Chrysopœos quasi hęc ars sit naturæ & Deo aduersa: Quod si itaq; tantus *Paracelsi* discipulus, qui præceptorē suum spiritui stylo & inue-

Cur quidā Paracelso in Chemia nihil tribuant.

1.

2.

Duo discipuli paracelsi.

A. S.

Quidam Paracelsicus aurifico aduersarius ex suo frustrabo opere.

hendi in alios modo non mentitur sed artificiosè exprimit, à Chemia fit transfuga eam negando, auctoritateque Paracelsica ad hoc vtendo, quis alius ex discipulis demonstrabit, *Paracelsum* eius artis veram cognitionem habuisse? Tertiò, quia Chymiæ effectus vtiles si sensit, valde arcanus in his extitit: Vnus ipsi famulus, nomine *Franciscus*, attestatus est, se præsente ab eo proiectionem factam in paucos lotones argenti viui, quod conuersum puluere quodam in aurum, hoc aurifabro venditum esse: Sterzingæ in alpibus tempore pestis de hac lue tractatulum edidit, dedicatum ibidem senatui, quod forte non tam lucri, quàm commiserationis gratia fecit: De Regulo sui antimonii gloriose prædicat, quod nec *Carolus* nec *Leo Romanus*, cum æquiualente precio compensare valeat: De opibus eius, quantæ istæ fuerint post mortem pauperibus Salzburgi erogatæ, nil memorabile auditum est: Quartò, quamuis libros de aurificio scripserit, qui auide leguntur ab eius discipulis aut suffraganeis, adeò vt in his solis ætatem & fortunam suam quamplurimi consumant nec confidant aliorum philosophorum scriptis, tamen hoc facile tot extantibus Chymicorum libris, in quibus diu studuit, effectum dare potuit, vt etiam in hac scientia quid sciuisse videretur Sed nos singulis hisce rationib. pro Paracelso respondebimus: Primò eludit Chemiam in loco & tempore, eamque extollit iisdem cōsideratis circumstantiis: Qui puellam pulchrā ac diuitem amant secrete, non de ea omnia, vt se habent, nisi insani sint, aliis produnt, forte inuidis aut riualibus futuris: Nil tutum est in amore, nec in Chemiâ: Hoc satis est causę, cur aliquādo visus sit ei[9] artifices elusisse aut ipsā artē in dubium vocasse: *Secūdò*, si ver[9] fuit philosophus, discipulos ex obligatiōe nō agnouit: Si ex gratia, cur aperiret alteri artē p tot labores quęsitā? Quod author libri de antimonio

vo-

3. Paracelsus aliquando proiectionē fecit famulo præsente.

Regulus Ant. Paracelsi.

4. Paracelsi libri de Chemia.

Responsio pro Paracelso: ad 1.

Ad 2. Paracelsus non adstrictius fuit quid aperire.

votum suum non compleuerit, ipse ridendus est, qui vnam saltem viam in vna materia tractanda elegit, qua cum ire non potuit, alias in eadem neglexit non solum, sed nec in vlla alia tentauit: Cum vero materiæ sint centenæ fere, mirum est, quod propter vnam voto non correspondentem, alias omnes præterierit: Frustranei operatores sunt plures, quam recenseri possint, inter quos si & ipse inueniatur, nihil ipsi contigit noui. *Tertiò*, nihil refert, si effectus Chemiæ publice non ostentarit: Nec enim id fecerunt alij artifices, nec ad quid prodest, nisi vt quis multis negotijs se implicet, vnde se vix vnquam extricare possit: Nimium fuit, *Paracelsum*, vidente illo *Francisco*, vnum edidisse specimen proiectionis: Regulum adeo preciosum æstimauit antimonij philosophici, quod non omnibus notum est: Eius Regulus auro longe præualet: De facultatibus eius relictis quis iudicabit? fuisse tamen eius valoris, vt Epitaphio asscribi meruerint, verisimile est? Quarto, libros, quos scripsit in Chemia, plurimi exosculantur, putantque in ijs veritatem nudam iacere sepultam, quæ Vulcani opera eruenda sit, prout in cæteris medicinalibus multa præclara & veracissima tradidit: Si enim, ratiocinantur, veridicus fuit in medicamentis, in hac arte non inuenietur mendax: At illi considerare deberent subiecti diuersitatem, item finis, & effectuum, & tum scripsisse eum more philosophico, ex necessitate, intelligerent. *De Quartò* Vitam eius cælibem & vagam fuisse constat, si non absque næuis, tamen sine magnis sceleribus: Potare & pergræcari ab Hespero ad Auroram ipse Socrates sapientissimus & temperantiæ nomine celeberrimus interdum non detrectauit, ac nihilominus summo manè problema aliquod Geometricum ad ingenij acumen & robur probandum euoluit & explicauit: Hoc vitium nullo pallio tegendum nec vlla

Ad 3. Si proiectiones fiant secreta, nil noui.

Regulus qualis Paracelsi.

Facultates à Paracelso relictæ.

Ad 4.

Qui legunt libros absque intellectu, se ipsos decipiunt.

De Quarto seu vita Paracelsi.

Socrates ipse pergræcatus legitur.

Ebriositas Germanis non palliãda sed detestanda.

vlla exceptione *Germanus* excuſandum eſt, qui pocula ſitis cumulant cum ſanitatis, hæc cum iucunditatis, & hæc iterum in amicitiam, illa in ebrietatem mutuo ſibi propinant: Vtinam in *Philotheſio* meta conſiſteret; Illa in ſanitatem alienam infuſa, ſæpiſſimè propriam labefactarunt ſuis viſceribus: At mos gentis præualens, tyrannus eſt, nec vitari poteſt, licet culpari: Video meliora, proboque, inquit Medea, deteriora ſequor: *Theophraſtus* itaque humani, aut patrij moris, nihil alienum à ſe putans, mundo ſe accommodauit, & quia veſtium ornatum & pompam flocci feciſſe traditur, cum ſimilis habitus ſocijs popinas, tabernaſque ingreſſus eſt, genio indulgens, frontem exporrigens & ventrem *Cerere* & *Lyæo* muniens ad ſatietatem: Hoc vitæ inſtituto etiamſi vteretur, tamen in medicina morbos alijs incurabiles, nempe cancrum, lepram, hydropem, paralyſin, podagram & id genus alios fæliciſſimè curauit & ſuſtulit medicamentis appropriatis & efficaciſſimis, quorum permulta in ſcriptis ſuis reliquit; at nullus eius diſcipulorum, quod ſcimus, hoc curandi faſtigium attigit: Vnde coniectandum, ipſum non ſine magni illius medicaminis ope quicquam ardui præſtitiſſe, quod cum rariſſimum contingat eius ſequacibus, ita & auxilium medicinale inefficacius iiſdem celebratur. Eius libri, ſi à calumnijs omnibus, tanquam boni & fertiles agri à carduis, purgarentur, opus abſque dubio efficerent lectu non indignum, in quo multa medicis & chirurgis non reijcienda continerentur: Inimicitias lethales, amicitias perennes eſſe oportet: Illæ iugulandæ, hæ cuſtodiendæ & ad vitæ hominum commoditatem, conſeruandæ ſunt: Antiquitus ex plauſtris conuitia inuicem dicebant, ſed hæc, vt aura inanis, iampridem perierunt: Quæ vero ex volumini-

Singulæ gentes habent ſua vitia & virtutes.

Paracelſus liberius viuens tamen curauit morbos incurabiles.

Nullus eius ſequacium eos curauit morbos.

Si Paracelſi libri à calumnijs purgarentur, non eſſent lectu indigni.

minibus librorum ſparguntur in vulgus, manent cum litoris, vt libri cum hominibus: Quicunque legunt calumnias eius indulcoratas melle medicato, hoc eſt, medicinis iucundis & expertis, eas in vtramque aurem & mentem imbibunt: Hinc odia ægrorum in medicos doctos, exiſtimationis diminutio apud vulgum, & ipſorum medicorum altercutiones aniles, diſſenſiones & apertæ inimicitiæ: Illud, inquam, *pomum Eridos* inde remouendum & Vulcano conſecrandum eſſet: Sunt inter dogmaticos doctiſſimi viri, qui iampridem tota ſua armamentaria implorarunt ad opprimendam iſtam hydram, quæ multiplicatis capitibus poſt vnius abſciſſionem augetur; quod ſi veneno ſpolietur & tolerabilis eſſet & morigera magis: Ab altera parte & viri docti inueniuntur (qui Galeno nomen non dederint) & magna pars idioticæ iniquitatis? Eruditi ſua laude, vt digniſſimi, ſic reliqui econtra cenſendi ſunt: Horum quidam longam næniam finxit de Theophraſto, adductis falſis teſtimonijs & multis apertiſſimis mendacijs, quæ lectu ac auditu indigna ſunt, ad ſtabiliendam ſaltem *Paracelſicorum* authoritatem: De qua loquor, epiſtola cum Italico nomine Latinè annexa eſt Iohannis de Padua operi Chymico & *Trithemij* epiſtolæ Chymicæ, in quarto per ſe prius edito: Inſuper interpretes quidam eius operum videntur quædam ſub Paracelſi nomine ſæpe edidiſſe, quæ ipſe viuus non agnoſceret pro ſuis: *Multi Thyrſigeri, pauci Dionyſij: Et aliter canes, aliter ſues olent*: Plagium eſt alijs furari libros, non minus, quam liberos, at dolus, alteri ſubijcere: Verum meum non eſt virgulam Cenſoriam latius ſtringere: Sint alij, qui hoc obeliſcis notent & *Theta* illis debita: *Theophraſtum Paracelſum* virum eruditum & multa expertum in chirur-

Cur odia inter medicos.

Pomum Eridos in Paracelſiſtis.

Quidam Paracelſici ſĩgũt multa adſcribendos.

Interpretes Paracelſi plurimum ſibi ſumunt in Paracelſi opera.

chirurgicis & medicis, quatenus absque calumnijs incedit, magnifacio; si cum illis & Monarchia stipatus, non audiendum puto; Noua enim medicamenta non faciunt nouam Medicinam seu artem, vt nec noua instrumenta auri fabrorum, eorum artem aliam, quam prius fuit, efficere possunt; *Mutuo* quædam pharmaca si accepit ab alijs, siue ipse inuenerit, illa congerat in gremium pharmaceuticæ, quæ vna est ex multis Medicæ artis partibus: Quod si cœlestem aliquem curandi modum certissimè cognouerit, ab occultis rerum proprietatibus, quas ab astris & cœlo dependere non dubitamus, profectum vel deductum, si sit absque alicuius mali suspicione, inque medium sine bile proposuerit, lubentes admittimus & amplectimur: Verum cum animaduertamus huic *Paracelso* testimonium ab hactenus incognitis præter omnem expectationem dari, hoc est, à quibusdam qui artis Chymicæ peritissimi, Encyclopædia omni, rerumque admirabilium & homini maximè vtilium verâ, vt narrant, praxi, instructissimi, Medicinæ occultarum & astralium proprietatum (quas quartas vocamus) professionem faciunt, omnesque morbos, qui non fato diuino lethales sunt, in quos incidunt, gratis curant, medijsque naturalibus, mirificis tamen & probatissimis, breuissimo tempore tollunt & profligant, eo magis ipsi fidem & authoritatem in arcanis Chymicis & medicinalibus concedimus: Cum vero antehac diuersorum collegiorum philosophicorum solennitatumque antiquitus ab artis Chymicæ gnaris institutarum meminerimus, quid mirum, si huiusmodi in natione Germanica populosissima, inque tot gentes & regiones diuisa olim hunc vsque contigerit? Nam vt artifices veri, qui ex propria inuentione vel alterius communicatione finem

Medicamēta diuersa non faciunt diuersam artem medicam.

Cœlestis curandi modus si quis doceatur à Paracelso.

Paracelso testimoniū perhibetur ab incognitis fratribus Germanis. Fratr. C. R. quales in professione.

Collegia in diuersis gentibus.

artis consecuti sunt, Deo votum pietatis, hominibus officium humanitatis & commiserationem dicant & præstant, ita licet silentium & inuidiam contra indignos obtineant, tamen spectantes plurima commoda, bona opera, & eleemosynas, quæ ex hac arte diutissimè continuâ succedentium serie secretissimè cõseruatâ, prouenirent, fuere, vt est rationabile, qui in modum aliaque media hanc ad rem necessaria cogitationes suas direxerint & in effectum deduxerint. *Si* enim desiderabile est homini, in hac valle tristitiæ, naturę ductu liberos relinquere, qui eosdem fortunæ casus, quos ipsi parentes, re ipsa experiantur, non raro ad miserabiles exitus ob perpetrata enormia facinora destinentur, quidni & inter philosophos omnis æui, tanti numeri, vnus inueniatur, qui arcanissimam artis propagationem in sua gente ad *Dei* laudem & innumerorum vtilitatem, in se suscipiat & pertendat? Hoc iampridem vsu venisse, adeo vulgatum est, vt nil vulgatius esse possit: *Ne itaque & nos*, post principia, nimis diu increduli remaneamus, constituimus LAVDABILEM ILLAM SOCIETATEM GERMANICAM, QVOTQVOT ET VBI LATEANT APVD VIVOS, AD HANC NOSTRAM MENSAM, AVREAM DICTAM OB AVRATOS CONVIVAS, *inuitare, conuocare & adducere, si modo vulgaribus sint contenti missibus*, (coquus enim certè dum in hac præparatione tota occupatus fuit, quartano hoste nunc frigidum nunc calidum expirante agitatus lautiores vobis epulas apponere nequit) *quos hic solos offerimus.*

Artifices de artis propagatione qui dā sollicitì.

Germani authores Chymici & philosophi, incogniti & anonymi, latentes sub symbolo R. C. inuitantur ad hanc Mensam auream symbolicam.

Authoris cum morbo (vti conuiuarum cum Pyrgopolynice, conflictus) quarto quoq; die.

COLLEGIVM PHILOSOPHORVM GERMANORVM DE R. C.

Fama de Fr. R. C. ad exteros transiit.

FAMA ILLA *dicta* FRATERNITATIS, quæ hic in plurimorum auribus oreque iampridem perstrepuit, adque exteras oras circum circa vagata latissimas regiones peruolauit, mihi quoque tum in Anglia agenti, reiq; Chymicæ vnice inuigilanti, obscuris quibusdam rumusculis, incredibilibus, ipsaque veritate longe maioribus insonuit, cui fidem, pro referentis fide, dubiam prima vice adhibui:

A.C. 1613. Barbaria propheticum aut certe magicus rex multa admiranda fecit.

Eodem tempore ex *Barbaria* innouationes quædam mirabiles eo referebantur, quomodo prope *Marocum* & *Fessam* quidam propheta ex sapientum numero surrexerit, nomine *Mullei Om Hamet Ben Abdela*, qui plurima occulta signa in se demonstrans, Regem istius regionis, *Mullei Sidan*, satis magno exercitu instructũ, pene inermis, exigua manu aggressus profligauit & vicit, regnique sedem obtinuit.

Prima rela tio incerta.

Cum verò & hi fratres fama inconstanti ex Barbaria venisse per *Hispaniam* dicerentur, eiusdem artis & institutionis hi & ille *Barbaricus* propheta, existimati sunt:

Francf. nund autumnal. A. 1616.

Sed libro ipso de fama & confessione eorum edito, forte fortuna pelustrato, longe aliter de illis ferre iudicium informatus sum. Magna sane res est, quæ ab illis agitatur, & pene incredibilis; quam si euentus expresserit, vsuque ipso verissimam declarauerit, habebimus satis per vitam, quod miremur, collaudemus & omnibus conatibus promoueamus.

Omnia Fr. statuta sunt æqua & mirabilia.

Interim cum omnia rationabili cuiusque iudicio, reique possibilitati respondeant, nec quicquam ab ijs veræ pietati, naturæ, hominibus cuiuscunque status ac denique nec virtuti aut iustitiæ contrarium statuatur, sed singula ad creatoris

lau-

laudem, naturæ patefactionem creaturæq; vtilitatem spectent, votis nostris pijs & debitis, id quod euenturum est, ab hoc laudabili Ordine expectabimus.

Minas extare alti alicuius muri cum ipsis fatemur, ex quarũ lapsu concursuros opifices ad eas erigendas, at ita erigent, vt minæ esse desinant, ex Dei nutu: Nullus enim timor aut minæ apud veritatis amantes locum inueniunt: Verum permulti libros publicatos & iterum impressos, ipsius Sodalitatis Germanæ, nempe de fama & confessione R.C. perlegentes, quædam illis inserta aut omnino dubia aut valde admirabilia inueniunt, vnde se extricare nequeunt, quæ non mouentur ideo quasi in cuiusquam cogniti, aut incogniti contumeliam dirigerentur, at saltem, vt hominum desiderio (cum quo maius sit opus, eo plura dubia apud curiosos excitare possit) satisfiat: Primo autem aliorum dubia & arbitria, post nostram responsionem adferemus: Denique nostri conatus ac Mineruę Ænigmata, prout illa in mentem manumq; venerint, eidem Collegio Germanico studiose, ceu philothesia in Saturnalibus propinamus hoc est, discumbentes inseruientibus pro temporis ratione:

Minæ muri extant.

Quidam dubia ex libro Famæ captant.

Dubia cur moueantur.

Mos Saturinalium.

DVBIA HABITA A QVIBVSDAM DE *Collegio Hermetico nostri temporis celeberrimo.*

VT iam non loquar de illis, qui rem ipsam omnino negent & irrideant, quorum est maior pars audientiũ aut legentium libros Famæ & Cõfessionis editos, ijq; Chemiæ aduersarij, aut de alijs, qui religionis ergo id explodant & exibilent, hic saltem Chymicorum, Medicorum, & alio-

Qui nullam fidem toti Famæ adhibent.

rum ingenuè ſentientium, nõ incredulorum obiectamenta, (quot habere licuit, nam quot capita, tot ſenſus) producemus.

1. Dubium in li. Famæ. 1. Confeſſio habet, quod frater R. C. iter *Hieroſolymam* deſtinatum, mortuo itineris comite, reliquerit & *Damaſcum* petiuerit, ibique ægrotus medicando Saracenorum gratiã, cum ſanitate propria receperit, cumque de Arabibus, qui Damaſci eſſent philoſophis intellexiſſet multa de *Arabum* doctrina & philoſophia, quod Arabibus mercede ſe deduci *Damaſcum* conceſſerit: Hic primo dicitur Fr. R. C. veniſſe *Damaſcum*; ibique ægrotaſſe & intellexiſſe ab Arabibus de Damaſco, eoque ab Arabibus deductus, quæ non conueniunt: Si enim fuit Damaſci æger, quomodo poſtea ab *Arabibus* eodem portatus eſt?

2. Dubiũ in lib. Famæ. 2. Quod Fr. R. C. librum M. in Latinum ſermonem tranſtulerit, ſecumque ſumpſerit; de quo libro poſtea narratur, quod *Theophr. Paracelſ.* eum optime legerit & totum intellexerit, quem tamen virum mundus oderit &c. & poſtea additur: veluti etiam (ſcil. Paracelſus) libero & inconuenienti viuendi genere ætatem ſuam abbreuiauit, ac mundo ſtulta ſua gaudia reliquit &c. An *Theophraſtus* nõ vixit mundano more omnino, cum dicitur ſe ſtulta gaudia reliquiſſe mundo abbreuiando vitam ſuam mundano viuendi modo? Et hæc non cohærent, vt nec quod librum Fr. R. C. Paracelſus legit, qui inſcribitur M.

3. Dubium. Certe cona tuo ſuperãs vires hominis. 3. Quod Fr. R. C. *Feſſã* in *Hiſpaniam* veniens, ibi cum doctis diſſeruerit, in quib⁹ noſtræ artes eſſent imperfectæ, & quomodo illę vna cũ defectu in Eccleſia & philoſophia morali emendari poſſint: Demonſtrauit ipſis noua vegetabilia, nouos fructus, animalia, q̃ non ſecundũ veterẽ philoſophiã ſe haberẽt, deditq; illis noua axiomata quib. illa ſaluari poſſint, quomodo noua animalia veteri phyſicę nõ cõuenirẽt, nec

nec plantæ, nec fructus? Forte, quod in forma & natura à nostris sint diuersa, vnde definitio de nostris facta, falsa sit aut quod genus non comprehendat omnem suam speciem, sed hæc nihil ad physicam spectant, aut licet ad physicam, tamen physica vniuersalis inde non attingitur.

4. Postquam Fr. R. C. reformationem generalem in animo haberet, collegium instituit primo ex tribus personis, deinde adhuc quatuor, sibi secreto iuramento & legibus deuinctis; hi plærique monachi, cælebes & iuuenes, omnes collegerunt volumen omnium istorum, quæ homo appetere aut sperare possit: Sane multa homo appetit & magna sperat, cuius appetitui quis satisfaciet? Nō homo: mox dicunt: Nostra axiomata immobilia permanent in vltimā diem & finem mundi &c. Nam nostræ Rotæ initium sumunt ab eo die, quo Deus dixit, FIAT, & finientur in eum, cum dicet, PEREAT: Attamen Horologium Dei minuta singula sonat, nostrum vix integras horas: Hæc videntur nimis acute dicta in Deum. 4. dubium in l. Fam.

5. Maximum videtur dubium, quod in sacello seu loco camurato, quod centum & viginti annos non patuerat nempe à morte Fr: C. R. aperto, inuentū sit vocabularium *Theophrasti ab Hohenheim*: qui ante 120 nondum natus fuit. 5. Dubium l. Fam.

6. A quibusdam narratum, hoc collegiū iactare, quod sciret omnia, quæ contingerent ubique & in India intra & extra Gangem, idque arrogans, falsum & impiū videri: Cumque urgerem locum, in quo id esset, & illi Famā assererent, prolato libro, non invenerunt: Hæc ibi habentur verba: Quamuis totius mundi imaginem & specimen præ oculis habeamus. In confessione autem his similia extant. 6. Dubium lib. conf. ssionu.

7. Alii offenduntur asperis illis verbis, quibus aurificium impium & execrandum appellatur, inque id acerbè in- 7. Dubium in l. Fam.

vehitur, his adiectis verbis, quod veris philosophis aurificium exiguum quid & parergon sit; & quod millenæ adhuc aliquot fortes essent eo meliores.

8. dubium in l Fam. 8. In fine de loco addit: quod ille imperscrutabilis intangibilis, ne destructibilis etiam à centum millibus hominum à propinquo visus sit.

Responsio authoris ad antedicta *dubia.*

Confessio Frat. C. R. limata. Confessio *ipsius Fraternitatis* etsi adeo limata & polita, vt omnium obiectiones & dubia diluat, edita sit, tamen cum cuiusvis sit, veritati assilire, inque eius præ reliquis militare castris, hinc ego has morsiunculas, quantum potero lenire, curare & tollere vltrò præsumam & conabor. Incredulos siue ignorantia seu pertinacia hic præterimus, quocirca illorum iudicia de toto hoc negocio non moramur.

Resp. ad 1. *Ad primum dubium*: Hoc rei essentiam non attingit, sed est ex accidentibus; *Damasus* prima ciuitas videtur, ad quam Fr. R. C. appulit, vbique ægrotauit & audiuit de Arabibus philosophis rumores varios; Estque *Damascus in Syria Sanct. Pauli patria*: At alterum oppidum, vbi essent illi philosophi in fama non nominatur, verum in confessione capit. 5. innuitur; vbi dicitur, velut qui *Damcar* vrbem habitant, longè alia & diuersa planè à reliquis *Arabibus* vivunt politia, quod sapientes ei dominantur, & leges alias per regem eis condere licuit. Nulla itaque calumnia hic locum invenit.

Damcar in Arab a sapientum ciuitas.

Resp. ad 2. *Ad* 2. Per librum M. librum mundi seu rerum in mundo existentium, earumque proprietatum, aut Magiæ naturalis, intelligo: Talem librum *Arabes* habuerunt, qui cum descriptus fuerit in Germaniam allatus est: siue igitur hūc ipsum aut ei similem *Paracelsus* legerit perinde est, nihilominus

omnibus constat eum in hoc libro versatissimum extitisse: Cum vero huiusmodi doctrinam apertè profiteretur, exosum fuisse ab omnibus, hinc ipsum nec sui habuisse curam nec aliorũ, sed in mundo cũ mundo vixisse taliter qualiter.

Ad 3. Quod Fr.R.C. cum physicis, medicis, aliisque doctis *Hispaniæ* disseruerit de reformatione artium, magni eius ingenii signum fuit, nec non laudabilis propositi: Veritas enim obscurata iacet in profundo, quæ in artibus nõ vbiq; regulis seu axiomatis correspondet: Si itaq; tales regulæ seu axiomata statuãtur, quæ veritati in omnibus conveniant, hæc in primis amplectenda essent, & iuxta ea artes regulandæ: De nouis animalibus & plantis intelligendum, quoad nostram cognitionem, & quorum actio, passio, vsus partium & aliæ operationes & motus physici non conueniant axiomatis vulgatis physicis. Resp. ad 3.

Ad 4. Monachi isti iuuenes videntur saltem digessisse in ordinem, quæ Fr.R.C. secum iam ante scripta arcana attulerat: Volumen eorum, quæ homo appetere poterit, continet cœlestia & terrestria bona: Cœlestia, ex *Dei* gratia, notà sunt. Terrestria sunt multiplicia, inter quæ, sanitas, diuitiæ sapientia, & reliqua: De his singulis scripserunt & quomodo acquiri possint, prodiderunt. Quod axiomata perennia maneãt, cum vera sint, ac veritas æterna & immutabilis, indubitatum est. Horologium *Dei* sonat singula minuta, nostrum vix integras horas, hoc est, quæ Deus indicare vult in tota natura posita adeo differunt ab illis, quæ nos ex natura indicare possumus. Resp. ad 4. Resp. ad 5.

Ad 5. Non apparet ibi dici, quod vocabulariũ *Theophrasti* fuerit in illa cista, sed quod ipsi fratres omnes illos libros quoque haberent vna cum vocabulario *Theophrasti*; sic enim verba sonant & sensus eiusmodi est.

Ad 6. Si Fama vel Confessio fratrum tale quid habeat, non tamen magica vi id contingere censendum est, nec Resp. ad 6.

nimis

nimis hyperbolice dictum: Sunt enim illi in perpetua peregrinatione, in qua quicquid noui aut rari occurrat, omnibus fit notum: Sunt quoque nunc annuæ navigationes in *Indiam* extra & intra *Gangem*, vt & hoc absurdum alicui videatur.

Resp. ad 7. Ad 7. Quod aurificium adeò extenuetur, non fit absque probabili causa: Aliàs satis notum est, quod sit ex terrestribus Dei donis fere maximum. Impium vocant & execrandum illud genus, quo decipiuntur homines, & quod vulgo apud Alchymistas in vsu est.

Resp. ad 8. Ad 8. Quod locus habitationis fratrum sit imperscrutabilis, vt ipsi adfirmant, verisimile est: Quis igitur illo indagando se fatigaret? Optandum est, vt sic semper maneant occulti à vulgo & maleuolis, dum tamen aliquid boni, vt hactenus, redundet in pauperes, ægros & afflictos ex thesauris & arcanis eorum.

Nollem æquidam curiosior, quam par est, videri nihilominus vti mentem meam de hoc vltimo illis patefacerem puncto, elaborarem: Musarum metra. Quocirca *Musas* mihi, olim familiares, consului cum Apolline, quarum omnium ad vos Ænigmata de re ænigmatica directa & proposita hic referam.

ÆNIGMATA A IX. MVSIS ET APOLLINE DE COLLEGIO GERMANORUM Philosophorum R. C. eorumque loco, ipsis discutienda, honoris gratia proposita.

1. Ænigma Calliopes.

Vbi.

Longus in Hesperio *protenditur æquore tractus*
Ad septem lato prospectans axe Triones,

Im

In medio nunc terra iacet, quæ fertur Adelpha
Nomine dicta, virum magnæ virtutis alumna,
Paruo licet spacio passus vix mille pererret
Circuitu immensi præ fluctibus Insula Ponti
Non est tuta satis, cuius prope littora Protheus,
Qui Deus in varias mutat se corpore formas, — *Protheus quæritur.*
Sæpe die, radios sole emittente serenos,
Visitur: hic captus per multas deniq; curas
Artis & ingenij, se, fatur, ad æqua paratum — *Prothei responsum.*
Reddere quæsitis responsa, nec edere falsi
Velle aliquid, Quæ sint, fuerint ve, futura vè restent,
Se callere, sed hæc cunctis prædicere nolle:
Ergo lubens, inquam, posco quâ littoris orâ — *Quæstio, vbi tres illi dii conueniendi.*
Conueniant cœlo genitus, Dea Cypris & illa
Quam peperit Latona simul, *ne ferre recuset:*
Hæc est summa mei, quod ei committo, negoti:
Annuit ille, sonis & talibus ora resoluit:
Est Sinus *Oceani circumdatus vndiq; vastis* — *Locus triũ Deorum:*
Rupibus, exiguo distans hinc limite, quo se
Dij dicti solito coniungunt fœdere, sedem
Sæpe frequentantes gratam velut omnibus illam:
Saturnus *maior reliquis ætate,* Venusque — *Ætas natæ da, cuiusq;.*
Latonæ sobolem *superat maturior annis.*
Hæc vbi dicta satis responsi ad tanta dedisti,
Quæ petij, refero, nunc vinclis liber abibis.
Ergo cohors mira venerabilis arte sophorum — *Protheus dimissus.*
Dic, num Calliope *quid diuinauerit, iste*
Vester vbi locus est; medio namque æquoris æstu,
TRES vbi Dij remanent, vos tutius abscondistis.

2. Ænigma Cliûs.

Terrarum spacia ac metas describere curæ — *Long.*
Est mihi, dat certas ars ea certa notas.

Aut circiter. A Fortunatis, *nisi fallat opinio terris*
Quinque patet novies patria vestra gradus.
Æquoribus præcincta latet, ne scire prophano
Cui liceat, satis est tuta, tegente DEO.
Ite sitibundi Midæ, non sensibus unquam
Ille locus vobis inveniendus erit.

3. Ænigma Eratûs.

Alt. vel pref. *Ipsa, quæ constant in humi profundo,*
Melior, centro propiora num sint,
An magis distent ab eo fateri
Inde necessum est.
Vos quod à terræ medio renati
Longius sitis, superis propinqui,
Non minus, quàm quos referunt Olympo
Degere Divos
Alta nam vobis sapit ingenI vis,
Vt meos griphos benè calleatis,
Quos ego claræ puto Veritati
Ferre lapillum.

4 Ænigma Thaliæ.

Dist. ab Æqu. vel Lat. *Si fas sit mihi cælicos regressus*
Scrutari, penitùsque comparare
Terrenis, ea mens reposta. Zona
Cæli quâ medius secatur Orbis,
Quod per ter decies remota distet
A vobis decades simulque binas,
Cum sex, Centurias minutulorum:
Quæ non insinuare præstat ultrà,

Ne dictis ubi veritas propinquet
Plus iusto videar dedisse Grillo:
Sed non hæc, scio, Grillus ipse captat.

5. Ænigma Melpomenes.

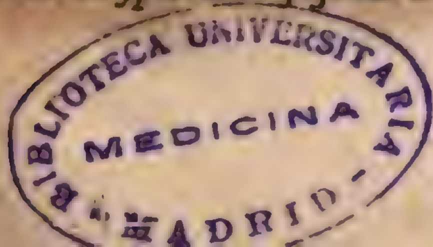
Castr. S. 8

Iovis volucris olim
Quercu plicasset alta
Nidos, suos penates,
Pullos ut educaret:
Rerum feracitate
Estque apta visa sedes.
Quod cum Sabæ remotis
Sylvis cò propinquans
Phœnix videret, inquit,
Hìc est quies parata
Volatuum labori,
Qui factus est per annos
Tot, integrum per orbem;
Et mox odore gratis
Ex ramulis peregit
Nidum, laresq; fixit,
Sic usque firmus, illo:
Ne pluribus molesta
Redarguas puella,
Vestra sat illa menti,
Si vera sunt, recurrunt.

Papilio insectum speciesum at valde noxium homini quia flores & fructus erucis repleat & absumat.

6. Ænigma Terpsichores.

Heros Teutonici percelebris soli
Hortis Hesperidum sustulerat decus

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA MEDICINA MADRID

Præclara aureolis fructibus arboris,
Hinc postquam patriæ reddierat domum,
De tanto voluit munere credere
Terris præ reliquis fertilioribus,
Inprimis ubi non papilionibus
Erucisq; cibus flos foliumq; sit.
Cautè, ceu potuit, cultor id eligit,
At non est homini vis ea subdita,
Ni Numen superis adueniat polis:
Huic & sic placuit, papilionibus
Hæc arbuscula quod libera sit malis.

7. Ænigma Euterpes.

R. Caninæ litteræ. *Si mens mihi sit Oedypi, subtiliorq́; spiritus,*
Quò scire Sphyngis abditos ænigmatum sensus queam,
Tum dicerem, quod magna vis sit in canina littera,
Hæc namq́; pugnatrix habetur atq; bello propria;
Sic est locus vobis dicatus, integer, tutusque sat
Nutu Dei, vestrum sit ergo R, quod continet duas
Se subsequentes litteras at duplices, quarum altera
Altum sonat sed alteri vox surdior, sententiâ
Si fallar hâc, est causa vates sim inter haud quod agnita.

8. Ænigma Polymniæ.

C. Media luna. *En mediata vobis*
Luna resplendet radiis, hinc quoq; C. dicata est,
Cornua namq; Phœbes
Ceu monent decrescere noctis tenebras opacæ,
Sic quoque mox fugandas
Esse nubes, publica confessio vestra spondet.

Sex.

Sex comites sequuntur,
Ex quibus clamant duo bis, sed duo consonantem
Ore ferunt loquelam:
Hæc satis vestro fuerit indicio indicasse.

9. Ænigma Vraniæ.

Musarum, Lyricis versibus, vltima R. C. Symbolum collegii.
Dicam, quæ remanent, Ordinis in decus,
Illis vt mea constent
Cunctis vota bonis rata.
Vestræ signa domus R. C. perennia
Dum lustro, numerosq́ ex socijs agens
Vnito agmine, præterit
Quidam de populi grege.
Hic quærens cupidamente, quot egerim
In summam numeros, anne ea quinquies
Quinquaginta referrent? 250.
Tot namque esse viderier.
Quem contra asserui: Quot numeri mihi
Collecti, totidem si fuerint adhuc,
Atque hoc dimidio auctum, &
Sexta hoc parte sit insuper;
Tunc, quot dicis, erunt hinc numeri dati:
Extricare sed his plexibus impotens
Ille est visus, honori
Et vestro obtulit integrum.
A nobis igitur quæ data singulis
Vestro grata sonet, quæstio cætui:
Non nostrum est temerare
Quos Numen voluit coli.

10. Ænigma Apollinis geminum.

R. *R. mihi adest æquor, pisces captantur in illo*
Tempore tres vario, primus cum brachia Cancer
Exerit, atque alter sub iusto examine Libræ,
Tertius humentes cum fundit Aquarius undas:
Dicite, quos pisces statuam quas AEquoris undas?

Alterum Apollinis AEnigma.

C. *C. vobis Castri sublimia iura dat, & non*
Inter aves est, quæ valeat pernicibus alis
Aut oculis ante hanc volucrem, quæ vestra putatur,
Et cuius nutu est constructus in arbore nidus,
Qui pridem Aurigenos produxit in ordine pullos

Quæ hactenus dicta, generalia sunt ad totum collegium spectantia, nunc specialiora ad personas, licet abumbratas adhuc ex litera saltem notas, quantum licet ex indicijs, dirigemus.

Vita succincte descripta Fr. C. R. *Fr. C. R. quando natus, nempe A. C. 1378.* *Dictus Frater C. R. ex nobili Germaniæ familia ortus,* nempe A. C. 1378. anno ætatis suæ quinto in monasterium includitur, vbi Latinæ Græcæque linguæ fundamenta didicit, Anno ætatis 16. In *terram sanctam* migrauit, in quo itinere Damascum venit, ægrotus, vbi cum *Arabum* sapientum rumor increbuerat ad eos summo studio, sanitati pristinæ restitutus, contendit; quo cum venerat à sapientibus suo proprio nomine salutatus & humanissime acceptus fuit, dicentibus, se diu ipsum expectasse, multaque ei arcana sui mouasterij narrarunt: Hic Arabicam linguam, physicam & mathematicam didicit per tres annos: Post abiens

in AEgyptum, atque hinc *Fessam*, vbi philosophos, elementares incolas dictos visitauit, è quibus quoque multa didicit per 2. annos; Tum in *Hispaniam* traiecit optimis instructus artibus, existimans renouationem quandam artium fieri debere, de qua supra: Ex *Hispania* in *Germaniam* reuersus aurificium, pro viatico secum tulit: Tum domum sibi ædificauit, in qua multum temporis Mathesi indulsit: Post 5. demum annos reformationis iterum memor, ex suo monasterio tres vocauit ad se fratres, Fr. G. V. Fr. I. A. & Fr. IO. facto cum illis fœdere & communicatis consilijs: Et hoc est primum initium huius sodalitatis: Hi cum ægrorum multitudine curandorum alijsque laboribus obruerentur, ad se insuper vocarunt Fr. R. C. eius patrui demortui filium; Fr. B. optimum pictorem, G. G. & P. D. omnes cælibes: His octo sex Regulæ singulis obseruandæ præscriptæ fuerunt; quarum 1. *quod nullus quicquam profiteri deberet, nisi curationem ægrotorum, idque gratis*: 2. *quod nullus cogi deberet peculiari vti veste, sed se accommodare loco & tempori*. 3. *quod quilibet ex fratribus singulis annis ad diem C. conuenire teneatur in domum Sancti Spiritus aut absentiæ suæ causam declarare*. 4. *quod quilibet personam habilem & dignam eligere debeat, cui post suum obitum committat in suum locum successionem*. 5. *quod verbum R. C. debeat esse eorum sigillum, symbolum & character*. 6. *quod fraternitas 100. annos silentio tegi debeat*. Emissi itaque 5. fratres & duo relicti apud Fr. R. C. quamdiu vixit: Attigit autem ætatis annum 106. Sepultus à fratribus occulte, ne quisquam hoc sciret ex succedentibus: nempe circiter annum Christi 1484. Continuatione illa fratrum, eo diuino labore pietatis & ægrorum curationis occupatorum, vsq; in nostrã ętatẽ facta contigit, vt frater N. N. qui ex fratre A. (cuius locum obtinuerat successione) intellexerit hanc societatẽ non diu occultam mansuram, memorialem tabulam ex pariete vna cum

Primum Collegii initium.

Regulæ eius & rationes conuenientes obseruandæ Fratribus initiatis.

Emissi 5. fratres ad curandos ægros.

Ætas Frat. R C.

F. R. C. sepultus circiter A. C. 1484.

cum clauo fortiori remouere cupiens, aperiret foramen loci alicuius camurati, quo aperto, inuenerunt ibi inter cętera mirabilia, ſepulchrum primi authoris Collegij, nempe R.C. cum hac inſcriptione: Supra ianuam: *Poſt CXX. annos patebo*: Supra ſepulchrum: A.C.R.C. *Hoc vniuerſi compendiũ viuus mihi ſepulchrum feci*: In margine: IESVS *mihi omnia*: *In medio quatuor figuræ circulo incluſæ cum his circumſcriptionibus*. 1. *Nequaquam vacuum*. 2. *Legis iugum*. 3. *Libertas Euangelij*. 4. *Dei gloria intacta*. In manibus corpus eius inuentum tenuit adhuc librum ex pergameno aureis literis ſcriptum, qui ſocietati adhuc poſt biblia eſt in ſummo precio: In huius fine hoc habetur Elogium: *C. Roſ. C. ex nobili atque ſplendida Germania R. C. familia oriundus, vir ſui ſeculi diuinis reuelationibus, ſubtiliſſimis imaginationibus, indefeſſis laboribus, ad cœleſtia atque humana myſteria, arcanauè admiſſus, poſtquam ſuam (quam Arabico & Africano itineribus) collegerat, pluſquam regiam aut imperatoriam gazam ſuo ſeculo nondum conuenientem, poſteritati eruẽdam cuſtodiuiſſet, & iam ſuarum artium, vt & nominis, fidos accõiunctiſſimos hæredes inſtituiſſet, mundum minutum, omnibus motibus magno illi reſpondentem fabricaſset, hocque tandem præteritarum, præſentium & futurarum rerum compendio extracto, centenario maior, non morbo (quem ipſe nunquam corpore expertus erat, nunquam alios infeſtare ſinebat) vllo pellente, ſed ſpiritu Dei euocante illuminatam animam (inter fratrum amplexus & vltima oſcula) Creatori Deo reddidiſſet, pater dilectiſſimus, frater ſuauiſſimus, præceptor fideliſſimus, amicus integerrimus, à ſuis ad 120. annos hic abſconditus eſt.*

Inſcriptio Ianua aperta in pariete: quam, diu ianua clauſa eſſe debeat.

Inſcriptio in fine libri manualis, velut Epitaphium Fr. C. R.

Interius ſubſcripſerant 1. Fr. I. A. Fr. C. H. electione fraternitatis caput, 2. Fr. G. V. M. P. C. 3. Fr. R. C. iunior, hæres S. Spiritus. 4 Fr. F. B. M. P. A. pictor & architectus, 5. Fr. G. G. M. P. I. Cabaliſta. *Secundi circuli.*

1. Fr. P. A, ſucceſſor Fr, I. O. Mathematicus.

Qui ſubſcripſerunt eius libro. Hi vixerunt circiter A C. 1484.

2. Fr. A.

2.Fr.A.successor Fr.P.D.

3. Fr. R. successor Patris C. R. C. cum Christo triumphantis.

Circa finem hæc fuere verba: Ex Deo nascimur; In Iesu morimur, per Spiritum sanctum reuiuiscimus.

Apertio & inuentio huius sepulchri absque dubio contigit circiter annum C. 1604. si euentus prophetiæ correspondit, de quo non est dubium.

Quando inuentum creditur hoc sepulchrum aperta ianua.

Tres ordines ac secula succedentium numerantur à modernis; vnde oportet valde longæuos singulos extitisse; quorum secundum literarum initialium designationem hæc est continuatio:

Si Fr. C. R. fuit 38. an. æt. cum collegium instituit in hũc annum durauit 200. annos,

Primi ordinis & seculi.

1.Fr. C.R. author & inceptor: cuius vitam iam enarrauimus.

Longæui itaque tres ordines.

2.Fr. G.V.

3.Fr.I.A.

4.Fr. I. O. qui primus obijt ex ordine in Anglia: curauit Nortfolciæ iuuenem Comitem à lepra.

5.Fr.R. C. patrui eius filius.

6.Fr.B.

7.Fr.G.G.

8.Fr.P.D.

Secundi ordinis & seculi.

1.Fr.C.H. electione caput Societatis. *2 Sc. alias.*

2. Fr. R. C. iunior, hæres S. Spiritus, successor Fr. C. R. cum Christo triumphantis.

3. Fr. M. P.

4. Fr. P. A. pictor, architectus, mathematicus.

5. Fr. B. M.

6. Fr. P. I. Cabalista.

7. Fr. C.

8. Fr. A. succeßit ipsi P. D. & cum multis vixit tertij ordinis; Post huius mortem sequentis ordinis fratres nihil sciuerunt de authore C. R. & eius electis socijs: Ex huius narratione eius successor N. N. sciuit, Societatem illam non diu secretam fore.

3. Seculi persona.

Tertij ordinis & seculi moderni.

1.

2.

3. Tertius in ordine, qui Wetzlariæ, A. C. 1615. se fratrem ore est confessus & multis modis demonstrauit.

4.

5.

6.

7. B. M. I. qui Haganoæ scripsit quædam impressa, A. 1614. Sept. 22.

8. N. N. bonus Architectus; casu aperuit fornicem sepulchri Fr. R. C. A. C. 1604. aut circiter:

Decem probatißimis viris dicitur collegium adhuc auctum.

Hostis interim Pyrgopolynices irarum materiam ruminans ægrèque concoquens apud sese, vbi silentium fieri animaduertit, in hunc erupit modum.

16. Argu-

16. *Argumentum Aduersarij contra Chemiam, Alberto Magno defendente.*

16. Argum. negatiuum.

Si Chrysopœia ex hydrargyro & imperfectis facere posset aurum, ea ad perfectius adspirarent.

At non hoc:

Ergo nec illud:

Minor probatur: quia vnumquodque illarum est totum:

Ergo & perfectum & finitum: Si finitum, non habet potentiam motus ad aliquid vlterius & perfectius &c.

RESPONSIO ALBERTI MAGNI AD 16. *Argumentum negatiuum.*

Respons. 16. ad argum. negatiuum.

P*Ropositio si intelligatur* de potentia materiæ illecebrosæ, quasi hæc semper nouam formam appetat, nec contenta sit acquisita, veluti *Plautus de lasciua muliere*, inquit, *eam potius vno oculo, quam vno marito contentam esse, tum est falsa*. Nam nõ est sensus nec appetitus in metallis, nec animalium, nec vegetabilium, sed naturalis saltem motus, qui à leui & graui ortum ducit.

At quæritur, quæ sit differentia metallorũ sub terra in mineris existentium, & supra terrã ad vsum humanum translatorum, quoad appetitum, quẽ habent ad perfectius metallum? *An vtrobique sit* eadem vis, cum viua dicantur illa in mineris & suo modo crescere seu nobilitari, hæc autem *Quæstio memorabilis.*

Resp. ad quæstionē. extra mineras mortua, nec crescere amplius? *Respondeo. Natura vtitur diuersis operationibus*, aut ordinarijs aut extraordinarijs; *Ordinariæ operationes naturæ.* Ordinariæ sunt, quibus imperfecta sola coctione caloris lenti gradatim ab infimo ascendunt ad summum, at longissimo tempore, in quibus in nostris regionibus frigidioribus sæpius natura impeditur; quia immatura eruantur ex fodinis & imperfectum à perfecto grano separetur.

Extraordinariæ operationes naturæ. Extraordinariæ sunt, cum extra mineras, plumbum, cuprum, argentumve in tectis, arenis aut fluuijs calore solis coquitur & aqua sępissimè lauatur: Atque hæ operationes tendunt ad vnum scopum, nempe spoliationem sulfuris combustibilis, & introductionem incombustibilis in materiam argenti viui metallicam: Vnde sensim in argentum & aurum reducitur. *Materia metallorū infra & supra terram merè est passiua.* Potentia, quæ est in his materijs, est merè passiua, nec aliquo modo actiua: Vnde nec ab astris, aut eorum positu (nisi calore solis) hæc vis dependet, nec à seminali principio actiuo, veluti in animalium & vegetabilium seminibus astralis vis delitescit vna cum habilitate materiæ, quæ calore in actum ducitur, si materiæ suæ coniuncta sit debito modo in vasis accommodatis: Verum materia hæc metallica siue mercurialis in mineris vel sub dio existens diutissimè sentit vim caloris, qui operatur in eam aliquantulum caliditatis & siccitatis, vnde æquatio contingit, & æquata substantia primo est argentum, post aurum: *Causa cur ex omnibus metallis fieri possit arg. & aur.* Atque hæc est causa, cur æquè ex omnibus metallicis materijs, vtpote plumbo, stanno, cupro, ferro, & non saltē ex vno semine peculiari, argentū & aurū generetur, quia scilic. in omnibus est illa materia mercurialis, ex qua calor longa & cōtinua operatione possit per æquationē qualitatum argentum & aurum educere: Atq; hic est cōmunis naturæ processꝰ ex imperfectis pfecta generare. Præter hunc

est

est & alius rarissimus & secretus naturæ modus, vt nimi-rum aurum vel argentum generet ex materia argenti viui accedente ad eam quadam spirituali forma tincturam in se habente vel albam vel rubeam, easque duas substantias coagulet & transformet in argẽtum & aurum: Nunc quæritur, cui semitæ insistat ars, an prioribus illis duabus, an huic vltimæ? *Respondeo non illis*, (nisi forte illarum alteri particulariter, absque magno fructu) *sed huic*: Vnde patet, quod natura mille vel amplius annis, hoc ars vna hora efficit, comparatis materiis & formis: Nulla itaque materia ad formam suam accipiendam est avidior nec illa in mineris, nec hæc extra mineras, sed utraque merè passiva est; hác differentiâ, quòd metalla depromta ex mineris & tractata ignibus, si iterum terræ fodinis imponerentur & ibi mille annis relinquerentur, potiùs ærugine vel situ consumerentur, quàm incrementum sumerent: sic econtrà ut sunt mixtæ & impuræ, si ex terra depromantur absque ulla purificatione, nec supra terram in aurum ita per tincturæ additionem adducerentur, quàm si pura & defœcata fuerint.

Rarus & secretus modus naturæ operationis.

Cui operationi naturæ ars insistat.

17. *Argumentum Aduersarii negatiuum contra Albertum Magnum.*

17 Argumẽtum negatiuum.

Si vna species metallorum in alteram mutaretur mundus non esset perfectus.

At est perfectus.

Ergo vna species in alterum non mutatur.

Minor probatur: Quia cum tot sint species metallorum, quot metalla, desinerent cæteræ species, auri sola superstite.

Responsio ad Argumentum 17. *negatiuum.*

Responsio ad argumentũ negatiuum 17.
Augurilli Hyperbole.

QVi ita argumentantur, *nimis sunt cauti & prouidi*, timentes ne cœlum ruat: Ridiculum est, quod verentur, ne solum aurum sit relinquum cæteris metallis transmutatis: Id quidem ex *Augurello poeta Chymico*, hausisse videntur, qui ex *Lullij* ratiocinatione hanc hyperbolem desumens, adfirmat, totum mare, si argentum vivum esset, trãsmutari posse in aurum, verùm nemo propterea somniabit, species metallorum interituras, auro solo superstite: Causam satis ante retulimus, cur possibilis sit transmutatio, non quidem ex occultâ proprietate, sed ratione materiæ, quæ apta sit ex se per naturam educere formam, aut cum formâ aliunde educta & perfecta.

Verum nulla est connexio propositionis, quia metallorum transmutatio inuicem nihil de perfectione mundi tollit; Nec enim vsus aut species ferri nec plumbi desinet esse in mundo, etiamsi hęc mutatio millies esset frequentior, quã est: Si Deus eam habilitatem dedit metallis, vt sint transmutabilia inuicem, tum si id non fiat, mundus perfectionem suam, ad quam destinatus est, non consequeretur: Hirundines, araneæ, muscæ, ciconiæ ranæ, quod non adsint nobis in hyeme, nec bombycæ, nisi in seminio, non tamen inde mundus minus perfectus est: quia est ordinatio diuina: Nec sequetur, vt hæc animalia omnino pereant ex mũdo, licet ad tempus adsint aut delitescant, ita nec continget, vt metalla imperfecta in specie sua intereant, licet natura exiguum quid, nec non ars, de illis abstergant à suis morbis & fæcibus, aliaque, nempe purpura veste induunt. Si ex baiulo semel factus *sit rex Siciliæ, aut ex bubulo Imperator Orientis*, non sequitur ideo omnes baiulos & bubulcos in reges aut imperatores commutatos iri. Mundus itaque erit

Reges cum anr ulo. Iust. uuc.

rit

rit perfectus, etiamsi multæ myriades indiuiduorum transeant, cum species aliquando in paucis consistat, vt tempore diluuij: At hoc non verendum est. Manebit copia semper viliorum, vt & vitiorum; nec aurea ætas expectanda est nobis in hac vita, nisi fortè nimio auri desiderio, quod à Deo seducit.

18. *Argumentum negatiuum Aduersarii contra Albertum Magnum.*

18. Argumentum negatiuum.

Si aurum esset finis cæterorum metallorum materiæ plumbi non tam bene esset sub sua forma, quam auro sub sua.

At materia plumbi tam bene est, quam auro, sub sua forma.

Ergo aurum non est finis cæterorum metallorum & per consequens impossibilis est Chrysopopœia.

Assumptio probatur: quia vtraque materia plumbi & auri est suo modo temperata & actionibus propriis obeundis conueniens: Si enim plumbum non esset absolutum, natura non subsisteret in eo, vt nec natura subsistit in chylo, quem in stomacho elaborauit, sed eum transmittit ad epar, vt fiat sanguis.

Responsio Albert. M. ad 18. Argumentum Neg.

Responsio ad Arg neg. 18.

SI per, BENE, ESSE, *intelligitur*, sensus aliquis voluptatis, absurdum videtur hoc, & ab vtroq; & plumbo & auro, alie-

alienum. Si verò, in sanitate vel non corruptibili statu permanere, vt opinor, tum propositionis nulla est connexio, & minor non est vera.

Quomodo enim plumbo tam bene sit, quàm auro? cũ illud sit morbis mineralibus multis obnoxium, & ab igne, vt communi hoste, facile in pulueres terreos, Lythargyrium & tandem in vitreas fæces conuertatur: Aurum verò interim maneat à morbis liberum, purum, constans, immotum igne, aliisve iniuriis. Ne quid de aquis fortibus, aceto & eiusmodi liquoribus corrosiuis dicam, qui ęque consumunt plumbum, vt ignes; auro autem nihil noxæ inferunt. Quid igitur vis nouâ illâ phrasi, quod plumbo bene sit æque, quàm auro Habet quidem suam formam, sed non auri: de mendico dicere possumus, quod æque habeat formam hominis, quàm Rex aliquis ditissimus, at ita non de plumbo, quod æque habeat formam perfectam, quam aurum.

Probatio Assumpti non conuenit, quod ideò tam bene sit plumbo, quàm auro, quia materia plumbi sit temperata suo modo: Est quidem temperata, sed in temperie & impuritate mixtâ, vnde facile corruptibilis: Auri vero materia est temperatissima temperie æquata absque vlla puritate, vnde est incorruptibili proxima.

Si hæc ratio sufficit, idem dicemus de scarabæo & aquila, de rana & leone, imò de bufone & homine; quod illi tam bene sit, quàm huic, quod illi temperies æqualis, vt huic: At nihil ad rem propositam. Quod de chylo adfertur est simile, at non conuenit cum metallis: Metalla enim non absoluunt suas concoctiones tàm citò, quàm animalia. Quid si diceremus, masticationem in ore animalis contingentem, referre coagulationem argenti vivi in plumbum, in stomacho, plumbi in argentum, in epate, argenti

in aurum, an multum à rei natura discederemus? At hæ concoctiones in India fortè mille annis perfectæ fuerunt, hic in Germania chylus hæret diutius in œsophago, & non bene propter frigus stomachi concoquitur, etiamsi bis vel ter mille annos ibi maneat.

16. *Ratio affirmatiua pro Chemiæ veritate* ALBERTI MAGNI *Germani.*

Ratio 16. affirmatiua pro Chemia.

Si metallorum tractatione in igne tentata tale accidens contingat, cuius ratio occulta sit, nec ab vllo vere reddi possit, etiam ingeniosissimo, Quidni & eorundem debita in igne tractatione ex debita materia tinctura fixa & ingrediens fieri possit, cuius ratio reddi queat à mediocriter ingenioso?

At primum verum, hoc est, quod examinatione æris per cupellam facta, si omnia prius ponderentur imposita cum cupella, ac post; post operationem sint grauiora, qua ante, quod est contra omnem rationem, cum ignis semper consumat humiditates & sulfuris substantiam, vnde leuius id corpus cum contentis reddi deberet.

Ergo & metallorum debita in igne tractatione ex sua materia tinctura fixa & ingrediens fieri potest: quia non deficit fixitas in argento viuo, nec fluxus, nec color: vnde color apparet in auro, imo & fixitas & fluxus & cætera omnia: Si itaque est alicubi, quidni inde per artem educi possit, aut alio modo exprimi?

Propositio huius syllogismi bene connectitur in suis membris; quia si id, quod minus inesse possit, fiat, vt insit, fiet quoq; id, quod magis inesse possit: Est autem pondus vnum ex difficilimis accidentibus per chymicas vulgares operationes non facile acquirendum. Sunt enim, qui argento naturali inducere possunt colorem auri, imò & fixitatem, vt in cemento perduret & ab aqua forti non corrodatur, vt aurũ verum putetur, sed quia pondus auri dare nequeunt, ideo non est aurum, sed argentum coloratum: Est enim aurum argento ferè duplo ponderosius in eadem mensura. Patet itaque, quod si per ignis operationem pondus augeri possit, manente eâdem substantiâ, & non diminutâ nec auctâ per additionem, ita vt non solum materia in se coeat & contrahatur, sed quoque in ipso pondere augeatur; quod hoc requisitum sit longe admirabilius, quam quid fixum, tinctum & fluidum reddere: Exempli gratia, accipio cupellã ponderis vnciarum 2. cui inicio metallicas substantias ponderis drachmarum 3. nec aliquid addo, pono ad ignem vt stent per duas vel tres horas, donec fiat operatio: Ignis interim consumit multa ex contentis illis & fumus euaporat sensibiliter ita, vt si aqua vel succus herbæ fuisset, dimidia vel maxima pars consumpta foret: Verùm post operationem nihil absumptum video, sed pondus auctum: Invenio enim si totum ponderem, non drach. 5. quot prius fuerant, sed drach. 6. At non est hæc vis magica, sed naturalis: Quid dices ad hæc, ignem auxisse? Res magis admirabilis, quod leuissimum omnium potuerit augere vnicam in tantillo spacio: causa sit, quæcunque velit, hinc tamen patet, aliquid miraculi contingere, quod contra rationis nostræ discursum sit. Subsistat itaque sic aduersarius & primum verissimas causas huius rei (quas experientissimus Erkerus Docimastes Cæsareus se inuenire non posse ingenue fatetur)

Rarum & mirum quod in probatione per cupellam contingit.

tur, indaget, antequam de Chymicis aliis, licet non intellectis, nihilominus arbitrium ſuum interponat; quibus inuectis ex ſui diſcurſus ſubtilitate, facile quoque videbit cauſas occultas, cur Chemia ſit poſſibilis. Nam ſi illi rationabiliter faciunt, qui vt altius poſt ſaltare queant, aliquamdiu ſe ponderibus ex plumbo aut cupro pedibus adaptatis humi deprimunt, ſi hac mole aliquamdiu portatâ & poſt depoſitâ illi ipſi leuius ad ſumma illa arcana ingenio euolabunt.

17. *Ratio affirmatiua pro Chemica veritate Alberti Magni Germ.* *Ratio 17. affirmatiua pro Chemia.*

Si ex tutia alba & cupro rubeo in igne mixtis, fit vna ſubſtantia coloris mixti, nempe flaui, quæ tamen ab vtriuſque compoſiti parte fit corruptibilis; Quidni & ex tinctura rubea & argento viuo metallico vel vulgi albo fiet media ſubſtantia aurea, quæ ab vtriuſque compoſiti parte ſit incorruptibilis.

At primum contingit & fieri poteſt per artem.

Ergo & ſecundum: præſertim cum Roſarius philoſophorum dicat ex aliorum doctrina, quod tinctura ſe habeat cum metallis, vt tutia cum cupro.

Connexio propoſitionis euidens eſt, quia ratio eadem vtrobique

bique eſt, excepto hoc vno, quid tutia corruptibilis per ſe in magno pondere addatur cupro, & id in ſubquadrupla quantitate augeat, nec illud ſpoliet aut purget à corruptibili ſulfure, ſed magis corruptioni obnoxium reddat; vnde viriditas cupro remanet, nec ſubſtantia eius comprimitur in anguſtum, vt ponderoſior fiat, nec fit fixior, nec purior, ſed, vt fuit, ita manet, niſi adhuc fæculentior euadat. Econtra tinctura philoſophica, in exigua quantitate, per ſe incorrupta, fixa, tincta & ingrediens, in profundum cupri liquefacti tendit, idque à ſulfureitate combuſtibili, quę non eſt de argenti viui homogenitate, purgat & liberat, exponens heterogenea ignibus, donec ex duabus ſubſtãtiis, duobuſque coloribus, vna ſubſtantia aurea fiat: Interim exiguum quid ponderis de tinctura illi accreſcit, nihilominus pondus fit in anguſto ſpacio grauiſſimum.

Minor eſt nota experienta illa, qua fit lato ex cupro cum tutia, nec indiget alia probatione.

Ratio 18. affirmatiua pro Chemia.

18. *Ratio affirmatiua pro Chemia Alberti Magni.*

Si poſſibile eſt ex quibuſdam vegetabilibus per calorem putrefactionis ſubterraneum certo tempore continuatum, etiam nondum maturatis, ſemina in profundo eorum latentia elicere & maturare ſummo naturæ myſterio, quidni quoque poſſibile ſit ex mineralibus certis per calorem debitum iliis, eorum ſemina aurea tingendi vim habentia educere & maturare, cum vtrobiq; ſit eadem ratio.

At

At primum contingere potest.

Ergo & secundum.

Cohærentia membrorum in propositione nõ potest esse dubia; licet à vegetabili ad minerale fiat progressus: quicquid in illis semen est, hoc in auro vel in materia, ex qua aurum, sulfur est seu Tinctura: Si itaque non solum à natura tum quando vegetabile, exempli gratia, brassica ad iustam acmẽ peruenit, hoc est, flores produxit, semina maturari possunt, viridi adhuc planta; terræ infixa & radijs solaribus exposita, sed etiam arescente, sub terra sepulta, truncata, vbi sol non aspiciat; quis dubitet in simili statu de metallicis ac mineralibus? Nam magis veritati aduersum videtur, quod planta vegetans hoc præstare possit, quæ constat partibus organicis, vita quoq; vegetabili, quam mineralia, quæ nec vegetant propriè, nec vitam, nec organicas partes habent: Nihilominus hoc fit, vt semina sub terra generentur & maturescant, fiantque cæteris seminibus in caulibus sub dio natis longe puriora & salubriora, quorum plantis erucæ non sint infestæ, vt verissime narrant, qui experimentati sunt.

At tu negabis Minorem; quia non videris: Nihil hoc ad rem; pueros ignorantia excusare potest, non viros in Chymiam adeo strenuos bellatores. Circa hanc quæstionẽ aliquamdiu te fatiges exoluendam & absque dubio causas videbis reductionis metallicæ in primam suam materiam.

VII. ARNOLDI VILLANOVANI GALLI, SYMBOLVM.

LIBER SEPTIMVS.

RRNOLDO VILLANOVANO in successione post Albertum proximus debetur locus, tum quia ętate proxime ad illum accesserit, tú quia doctrina & multiplici scientia eodem fere tempore celeberrimus extiterit: Aduersarius illi præ reliquis infensus expectat occasionem suum in ipsum virus effundendi, à quo paululum nostra interlocutione differri se patietur.

LAPIS HABETVR EX MATRIMONIO CHA-brici & Beiæ.

ARNOLDVS DE VILLA NOVA *Prouinciæ* oppidulo oriundus, floruit tempore *Ludouici Bauari* Imperatoris (qui imperauit ab A. C. 1314. in A. 1346.) vir vt omni virtute, pietate, morũ puritate & scientia ornatissim⁹, sic laudum præconio dignissim⁹: Excelluit inprimis in Medicina, Chymia, & Astrologia: In Medicina quam absolutus, variaque doctrina instructus fuerit, testantur illius opera medica fere diuina, quæ per se considerata medicum perfectissimum constituerent: Tot enim

Arnoldus Villanouanus quo tempore floruit.

Arnoldus in quibus artibus excelluit.

Medica opera Arnoldi præclarissima.

nim axiomata generalia & aphorismos, tot cautiones subtilissimas, tot quoque experimenta rarissima vnus ipse profert, vt hac in parte multis ex antiquis & recentioribus medicis anteponi merito debeat: In varia quoque veterum scripta commentatus admirabilem ingenij sui vim patefecit, mundoque attestatus est: In Chymia inprimis artifex præclarus extitit, qui ex magistri cuiusdam, vt ipse fatetur, institutione Lapidem confecit, quem in medicina curationeque morborum plerumque adhibuit: *Medicina* itaque *Galenica* eiusque methodo, nec non Hermetica, instructissimus curandis ægrotis semper fuit occupatissimus, existimans hac ratione se Deo hominibusque gratum officium præstare: in quo neque aberrauit: Nihil enim ad *Diuinam* naturam propinquius accedit, quam iuuare afflictos & reficere ægros: Nihil ad eleemosynam *Dei* nomine præstandam hominibus ægrotis accommodatius, quã sanitatem conferre & vires naturæ oppressas leuare, quod fit per Medicinam vtramque, communem & Hermeticam; per hanc quoque in alias desperatis malis: *In aurificio* vero quantus fuerit patet primo ex proprijs eius libris, qui sunt varij, nempe *Rosarius*; *Lumen luminum*, *Epistola ad regem Neapolitanum*, *flos florum & alij*; In his omnibus Chymiæ se summum artificem declarauit: Et licet à quibusdam accusetur, quod libros in Chemia ediderit, quibus innumeros in errores inextricabiles coniecit, tamen hoc nec Arnoldo, nec arti imputandum esse constat, sed potius ineuitabili rerum necessitati partim, partim præpostero & temerario legentium & iuxta conceptum propriæ mentis laborantium iudicio & conatui: Cum quoque Arnoldus aliquando artis Chymicæ publicum testimonium ediderit, publicos quoque suæ experientiæ testes, omni exceptione maiores meruit & inuenit: Sic enim Iohannes Andreas Canonum

Arnoldi cõmentaria

Arnoldus in Chemia perfectissimus artifex.

Arnold. vtraque Medicina instructissimus.

Arnoldi Chymici libri.

Errores tentantium nõ asscribendi artificibus.

num interpres,(quo vix laudatior vir extitit, quem Ludouicus Romanus omnium hominum præstantissimum appellauit) de Arnoldo; *Nostris*, inquit, *diebus habuimus Magistrum Arnoldum de Villanoua in Curia Romana, summum Medicum & Theologum, de quo scripsi de obseruatione ieiuniorum consilium: Qui etiam magnus Alchymista, virgulas auri, quas faciebat, consentiebat omni probationi submitti:* Hæc ille: Eorundem verborum meminit quoque *Author Rosarij* philosophorum in initio sui tractatus, & multi alij siue Chymici siue iurisperiti citantes ea contra artis possibilitatem negantes. Addunt alij ex eodem *Andrea*, quod laminæ aureæ ab *Arnoldo* excusæ, auro ex *Arugia* quæsito aurifodinisque extracto bonitate non cederent. De hoc testimonio sic *Ioh. Franciscus Mirandul.* lib. 3. cap. 1. de auro: *Extat enim*, inquit, *Arnoldi Philosophi & Medici nobilis testimonium atque experimentum literis proditum apud legalia monumenta & additamenta Gulielmi, qui sibi Speculatoris obtinuit cognomentum: Scribit enim Arnoldum ipsum, qui miris ibi laudibus extollitur, virgulas auri, quas confecisset Romæ, omni probationi submisisse, idque in titulo refertur de crimine falsi, nec est verisimile, omissam aquam, qua excernitur aurum ab argento, certissimum probandi auri & numeris omnibus efficax argumentum; si tamen eius vsus ea tempestate fuit: sed certe ignis non defuit probatio, in quo si exuratur septies, fictitium aurum euanescit, vt proditum est ab Alberto qui tamen fuit Arnoldo satis antiquior:* Hæc Mirandulanus. Chymicus itaque perfectus fuit *Arnoldus*, æquè vt Medicus, quo duplici nomine *Papæ & Friderico Neapolitano Regi* fuit acceptissimus, quorum vtrumque ab effectibus alias incurabilibus, ex *Gallia* atque etiam citeriori *Hispania* accersitus, liberauit: Gemino enim Medicinæ genere, & vniuersali & particulari instructus, morbos alijs medicis curatu impossibiles, *citò, tutò & iucundè* profligauit: Vnde quantum nominis, authoritatis

Iohannis Andreæ testimonium de Arnoldo.

Mirandulani de Arnoldo ex aliis testimonia.

Arnoldus Papam & Frid. Neap. curauit à morbis.

Honos conciliauit Arnoldo inuidiam. tatis & honoris sibi apud *Magnates* illos conciliauit, tantum inuidiæ & detrectationis apud medicos & quoscunque non generosæ mentis alios comparauit: *Inuidia* enim gloriam, tanquam vmbra corpus, comitatur, & qui nondum inuidos inuenit, nondum aliquid laude dignum præstitit.

Invidia comes gloriæ.

Calumniatores & inuidi vt omnem calumniandi caussam à quacunque etiam laudabili re aucupantur, sic quoque *Arnoldum* immerito insectantur & inde, quod magnam ipsi laudem peperit apud probatos viros, eum calumniandi ansam arripiunt: Quod enim de loco in locum, de regione in regionem migrarit ob curationem morborum, hoc auaritiæ eius à maleuolo quodam asscribitur:

Arnold. curãs ægros in variis locis taxatus ab invidis.

Omni sunt ingrata, nihil fecisse benigne est:

An hoc viro optimo in vituperium cadit, quo ille sibi DEI gratiam & hominum commendationem mereri sperauit? Quid DEO acceptius & homini vtilius, quam migrare per oppida & vicos curando ægrotos, etiam incurabiles? quod si gratis fiat, eò laudabilius: Annon *Saluator* noster sua *Diuina* virtute Medicum corporis & animæ professus idem eodem modo perfecit? An ille *Hierosolymæ* tantum mansit: Annon vsque ad *Tyri & Sidonis* fines penetrauit?

Peregrinatio Medico non inhonesta.

Auaritiæ igitur *Arnoldi* hoc non erit asscribendum, etiamsi pro pretio aliquo medicatus quibusdam fuisset: Certe à pauperibus nihil vnquam remunerationis pro curationib. accepit, nec à mediocris fortunæ hominibus. Quod si quid à valde diuitibus acceperit, vt credibile est, hoc propter tres caussas fecisse æstimabitur, *primò* ne videretur eorũ dona repudiare, atq; ita ipsos non magnifacere; quasi ijs diuitijs par vel etiã maior esset: *Secundo*, ne omnib. artificij

Arnold. an mercedẽ acceperit pro curandis ægris.

rificij

ificij de ſeſe opinionem ingereret, atque hinc cōtemptus occaſionem præberet; *Tertio* ne & pauperes hoc defraudaret donario; Addunt mendaciſſimi calumniatores, *Arnoldum* nulla arte Chymica ſubleuare ſuos affectus & cupiditates potuiſſe, ſed fuiſſe auarum, pauperem & inconſtantem; Adhæc, quod ante curationem alicuius morbi præ auaritia cum ægro de magna pecunię ſumma paciſci ſolitus ſit: Et, quod cum Romæ eſſet, dies eius crimina nondum detexerat, quorum obnoxius à Cymmerico quodam hæreticæ prauitatis inquiſitore factus dicitur, & niſi ad *Fridericum Regem Neapolitan.* confugiſſet, comprehenſus fuiſſet. Cauſam, quare à Papa ita inſidioſe tractatus ſit, videtur Auentinus Bauarius ſcriptor clarius exponere, qui ſic de Arnoldo in ſuis Chronicis loquitur: Circa hoc tempus (*Ludouici 4. Imp.*) vixit doctiſſimus medicus *Arnoldus* de Villa noua in Francia Pariſijs; ſummus & præclariſſimus artifex non ſolum in medicina, ſed quoque in omnibus naturalibus artibus, nempe in Chymia & Aſtrologia: Cum vero vates & propheta vellet eſſe, prædicendo multum de Antichriſto & Papa atque de Romana eccleſia, quod ea à Deo punienda & deſtruenda foret, coactus eſt Pariſijs aufugere ad regem *Siciliæ Fridericum*, à quo cum ad Papam, vt ſeſe excuſaret, mitteretur, in via mortuus eſt. Hæc ille: Verum nec cauſæ ante dictæ calumniarum, nec hæ eius perſecutionis à Cymmerico inſtitutæ, ſufficientes fuerunt: Cupiditates & affectus indecoros non probauerint ex ante dictis eius peregrinationibus, at nos potius illis contrarium demonſtraremus: Quod velint Chymiæ ſcientiam *Arnoldo* denegare, inſcitiam ſuam manifeſtant ſeque ludibrio omnium ſcientium exponunt: Nec verò ſuis nugis & aſperſiunculis inualidis & effictis efficient, quo minus *Arnoldus* perfectus inueniatur Chymicus; Quod ſi verum

Arnoldum arguit, quod fuerit auarus, pauper, &c.

Auentinus Arnoldi meminit.

Arnoldus vates fuit, quod patet à poſteriori.

Arnoldus obiit in via ad Papam miſſus ex Sicilia.

Arnoldum qui perfectū Chymicū negat, ignarus eſt rerū.

est, cessent hæ calumniæ, quod cupiditates Chymiâ subleuare nequiuerit, quodque auarus & pauper fuerit; Illa enim sunt adeo contraria cum possessione veræ Chymicæ Medicinæ, vt nigrum ita albo non contrarietur: Qui enim habet in vno omnia, ille non indiget aliorum ære aut opibus, ab auaritia omnino liber & à paupertate immunis: Interim vt artifices non sibi solis viuant, sed & alijs existant vtiles, curant morbos plerumque, non vno saltem in loco, cui non sunt, nec volunt esse adstricti, sed diuersis; Hinc mutatio locorum & peregrinatio illis vt necessaria incumbit, sic non iniucunda sentitur: Ab hoc itaque consequente si quis iudicet de artificis veri diuitijs & possessione, ille maximè fallitur: At isti alios suo æstimant ingenio: Existimant enim, si tale cui donum obtigerit, quod illi magnifico modo domi saltem inter cohortes famulorum viuendum sit: Posset quidem hoc fieri in *Dei* laudem, at plerique artificum eam mentem non habuerunt, sed laboribus & studijs potius vacare, quam otio; censuerunt honestius, vtilius & salubrius; nempe Deo, proximo & proprio corpori gratum & conueniens. Quod *Arnoldus* ante curationem de mercede cum ægris conuenerit, calumnia est, ab inuidis & malæ mentis hominibus illi illata, qui cum fælicitatem eius in curando experti fuerint, eam hac nubecula obfuscare conati sunt: Quomodo enim hoc in *Arnoldo*, ægroti pecuniâ omnino non egente, locum inueniat quod non nisi certis ex causis apud alios in vsu est?

Artifex Chymicus non est auarus.

Artifex verus cur interdum peregrinetur.

Artifex nõ in indulgens otio.

Arnoldi gloria nubecula obiecta.

Crimina quæ detecta sunt ab eo tempore, quo *Roma* discesserat *Arnoldus*, nondum innotuere: Potuit quidem inquisitor ille viros doctissimos magię nomine accusare, cum tamen alia, quæ ad accusationem non sufficiens, subesset causa, veluti *Petro Aponensi* ab eodem accidit, qui librum

Arnoldi crimina nondum innotuere, quia nulla.

Papæ

papæ fortè ingratum ediderat: Ita hic *Cymmericus* omnes qui *Imperatori* fauerent, prosecutus est & multos illorum hæreseos damnauit; inter quos quoque *Arnoldus*, qui eâ ratione propheta non solum videri voluit, sed reuera fuit: Quid enim contigerit post aliquot annos Hussiacis prævalentibus in Bohemia, qui Antichristum expresse nominarunt, ac deinde seculo adhuc vno exacto, hucvsque, cuilibet occurrere potest; quæ huiusmodi sunt, vti Arnoldū non vanum aut mendacem, sed veridicum vatem in hisce demonstrent: Non itaque in vita aut moribus nec doctrina vel artibus Arnoldus meritò accusari aut reprehendi potuit, nisi calumniosè contra veritatis & iusticiæ rationem: In vita probus, pius, honestus, constans, laboriosus & omnibus vtilis: In doctrina magnus theologus, absolutus medicus, perfectus Chymicus & Astrologus: Præter Chymicos antè dictos libros, in quibus Chymiam ex professo variis modis tradit, eiusq; Medicinæ efficaciam exprimit, in aliis quoq; libris suis Medicinalibus Hermeticæ Medicinæ mentionem facit: In Rosarii sui libro secundo, capite trigesimo primo. *Sic etiam*, inquit, *habet virtutem efficacem super omnes alias medicorum medicinas omnem sanandi infirmitatem, tam in calidis quàm in frigidis ægritudinibus, eò quod est occulta & subtilis naturæ: conseruat sanitatem, roborat firmitatem & virtutem, & de sene facit iuuenem & omnem expellit ægritudinē, venenum declinat à corde, arterias humectat, contenta in pulmone dissoluit & vlceratum consolidat; sanguinem mundificat; contenta in spiritualibus purgat & ea munda conseruat; Et si ægritudo fuerit vnius mensis sanat vna die si vnius anni in duodecim diebus: Si vero fuerit aliqua ex longo tempore sanat in vno mense, & non immediate. Hæc medicina super omnes alias medicinas & mundi diuitias est oppidò perquirenda quia qui habet ipsam habet incomparabilem thesaurum.* Et in libro de retardatione senectutis & re-

Cymmericus vertagus papæ.

Arnoldus in quibus vates fuerit verus.

Mutatio religionis verè prædicta ab Arnoldo.

Arnoldus probus in omnibus.

Medicinæ Hermeticæ efficacia.

Medicina Hermetica quos morbos curet.

iuveneſcentia acquirenda, cap. 2. *Et eſt ſciendum*, inquit, *quod innovatio & confortatio virtutis fit cum potione AQVAE AVRI puriſſimi propriè: Ipſa namq; Alopeciam curat & Tyriam & transmutat corpus humanum, ſincerat & innovat ipſum, & virtus multarum rerum approximat huic operationi: Sed ipſa eſt, quæ prædictum miraculum facit & quæ non corrumpitur & complexioni humanæ eſt conveniens, & neq; calefacit, neq; infrigidat, neq; humectat neq; deſiccat, imò eſt omni temperamento temperata, omnẽque rem excedit in temperantia & perennitate, quam habet: Etiã ſubvenit ſtomacho frigido, timoroſos facit audaces, cardiacos confortat; Valet contra melancholiam & alopeciam, & calorem naturalem confortat & temperat, in quibus non eſt res aliqua, quæ ſtare poſſit loco eius; Et virtus eius in ſuâ manifeſtatur ſubſtantiâ, quia eſt in ea caliditas, ideò clarificat, Et in ea eſt magna temperantia, ideò magnum temperamentum efficit, ſuper omnem rem, & quia in eâ eſt perennitas, ideò conſervat corpus humanum, & in ea eſt aſſimilatio complexioni humanæ, & ideò incorporatur, ſi præparetur, ut decet; & in eius præparatione eſt totum ſecretum, quod ſapientes propter invidiam occultaverunt. Confirmat autem & ſincerat cordis ſubſtantiam & ſuæ puritatis impreſſione omnem deijcit impuritatem ab eo, & tuetur illud & clarificat ſpirituum ſubſtantiam & movet ſanguinem ad cutim & inducit pulchritudinem iuvenilem & abſtergit abſterſione levi.* Hactenus *Arnoldus*: ubi non intelligendum, ſenes reverà ad iuventutem reduci poſſe, quoad annos, ſed quoad robur, ita quod ſeptuagenarius ad 50. ſexagenarius ad 40. annos quaſi reducitur, reſtauratis viribus ex multiplicatione ſpirituum vitalium, ſanguinis depuratione: Ita timoroſos, hoc eſt ex intemperie melancholica, timidos abſq; cauſa, facit audaces, id eſt, emẽdat & tẽperat: Reliqua ſine ambiguitate ſunt veriſſima. Ceſſate itaque viri canina facundia præditi Arnoldi optimi medici & philoſophi famam arrodere, vitam calumniari,

Potio auri eſt verum aurũ potabile, hoc eſt tinctura ſoluta in liquore.

Vires medicinæ Hermeticæ.

Medicina Chymica impoſſibilia non efficienda.

Quales ſenes reſtituat iuventuti & quomodo.

Quales timidos faciat audaces.

ari, scripta extenuare, scientias & artes negare & nõ agnoscere: Non vestræ blasphemiæ ipsi vnquam nocebunt, nec inuidiæ spicula tãget: Est sublimior, quã vt à liuore vestro impeti possit; Est maior, quam vt audacia vestra possit: Quid in funus, cineres & manes eius debachamini, quam viuum ferre cogebamini? An vnius *Cymmerici*, qui nil nisi ignẽ aut ferrum spirat, præsumptio præualere debet tot virorum clarissimorum indubitatis testimoniis? Ille testis in propria causa & iudex esse nequit, ideoque nec de *Arnolde* quem accusare, conuincere & morti adiudicare constituerat, quid, quod eius famam lædat, referre, nisi impudentissime potest. Quod si *Arnoldus* conuictus fuisset criminum & condemnatus, tum posset eo modo liberius de eo loqui; quod cum factum non sit, *Cymmericus* ille mendacia sua Cymmeriis consecret tenebris, ne vnquã pro veritatis specie in lucẽ emergant: Possent quoq; tũ, etiam cõuicto *Arnoldo*, eius crimina, quæ nunc tacentur, esse talia; vt à sapiẽtioribus virtutes potius, quam vitia aut crimina, nominarentur: Vnum *Cymmericum* tanquam *Vertagum* sagacissimũ sequuntur cæteri Chemiæ osores, apud quem cũ tale quid contra Arnoldum medicum & chymicum inueniãt, exclamant præ gaudio, tanquã pueri, nitidulum quid in fabis reperientes: Quid vos lurcones honestatem viri omnib⁹ numeris absoluti, veluti *Cyclops* socios *Vlyssis*, devorare & in vestra viscera recõdere conamini? An *Lycaones* aut *Lycãthropi* estis, siue ex gente inhumana, anthropophagi, quod ita virum innocentem laceretis malitiæ dentibus & diripiatis calumniæ vnguibus?

Cymmericus ignem & ferrum spirat.

Adversarii Chemiæ quẽ sequuntur.

Imò hyænas vos esse re ipsa comprobatis, qui in *Arnoldi* iam pridem demortui & sepulti sepulchrum & cadauer hyænæ rabie, sæuitis & insanitis: Cuius feræ natura est calumniatoris valde similis; Sermonem humanum inter pa-

Calumniatores Hyenæ similes.

Hyenæ natura.

torum ſtabula mentitur, nomenque alicuius ediſcit, quem euocatum foras lacerat: ſepulchra eruit inquiſitione corporum: Vim habet ſoporiferam, & vmbræ eius contactu canes obmuteſcunt; quodcunque animal veſtigium eius attigerit, hæret: Si quando hominem dormientem inuenerit, metitur ſeſe extendendo ad iacentis longitudinem; & ſi hominem longiorem ſeipſa animaduerterit, fugit, quâ celeritate poteſt, ſi breuiorem, eum lacerat & deuorat. Ita calumniator nomen eius, quem poſt calumniis proſequetur, primò optime ediſcit, eiuſque gloriam, laudem & famam ſæpe cum inuidia conſiderat: Sepulchris virorum non parcit: Narcoticam quoque vim habet, qua aures ſibi præbitas obſtupefacit, ne aliud audire velint aut poſſint: ſic ſi quis in eius conuerſationis veſtigia incidat, idem contingit; A calumniatore enim (qui vno linguæ maledicæ ictu tres ſimul vulnerat, nempe ſuam conſcientiam propriam, audientis aures & inſontem, cui detrahitur) omnes in ſenſibus ſtupidi fiunt, ne ab eius relatione iniquâ, ſemel animo præconceptâ, poſt recedere poſſint: Præterea calumniator ſummas perſonas & ſe longe maiores non audet aggredi, ſed ſibi pares aut non multo inæquales, intermedias: Illas fugit, ceu hyænas, has lacerat & lingua ſua occidit: O male feriati, cur vobis volupe eſt, ex iniuria alteri illata ſperare honores, ex damno commodum & ex nomine læſo, perpetuum nominis decus? At vos *Heroſtrati* fama, *Phalaridis Perilliq;* mutuum munus, & *Buſiridis* hoſpitalitas manebit & decebit, niſi ab iſto furore ceſſetis, eamq; rabiem veſtram frenetis. An vos aliquid ſcitis, quod *Arnoldus* ignorauit? An *Arnoldus* non plurima cognouit, quorum vos ne literam ſperare poſſitis, aut certe non iota obtinere? Si ille maior doctrinâ vobis, cur non fugitis eum lædere? At ideo eum lædimus, reſpondetis: ſed ſapiens inquit, *Cedendum*

Calumniatoris natura.

Calumniator tres vulnerat vno ictu.

Calumniator quas perſonas aggrediatur.

Calumniatores qua deceant.

Arnoldus maior calũniatoribus ſuis.

dum maiori & parcendum minori, verùm vos ſapientis dicta curatis, quantum lupus ouium gregem; quibus poetæ rythmicum metrum conuenit,

Vos eſtis, DEVS eſt teſtis, turpiſſima peſtis:

Quemadmodum enim Epidemia lues ex vno loco infecto in circum vicina propagatur, ſic veſtri calumnioſi ſermones in vno loco dicti aut ſcripti in immenſum ſparguntur: Nam *Calumniator peſtis.*

Fama malum, quo non aliud velocius ullum,

vobis ancilla eſt & nuncia, quæ calumnias veſtras defert ad aures curioſas & nouis rebus patentes: Addunt calumniatores *Arnoldum* currendo per mare per terras ſeu in peregrinatione mortuum in naui ac Ianuæ ſeu non procul à ſiculo mari ſepultum; quod multum eius authoritati, artibus & doctrinis detrahere poſſe opinantur, tanquam vagus in vita, incertum mortis & ſepulchri locum quoque habuerit: Hæc ratio tam magna eſt, vt vix reſponſionem admittat: Axioma eſt veritatis diuinæ, *Qui bene vixit, male mori nõ poteſt*: At, male mori, hic non de morte extra patriam aut cognatos intelligitur (aliàs nemo peregrinari præſumeret) ſed quæ abſque vera in *Chriſtum* FIDE & horribili modo contingit: Tutius fuerit igitur illis naſutulis manere domi, vt ſemper lætentur ſe fumum de patriis poſſe videre focis: Verum ſciant, vere ſapienti patriam eſſe vbique terrarum, eumque *omnia, quæ reuera ſua ſunt, ſecum portare*, vt *Bias* olim *Prieneus* dicebat: *Et viam ad cœlum vel inferos vndecunque eandem eſſe omnes ex lege naturæ morituros: Namque mors ſceptra ligonibus æquat*: Et, *Pallida mors æquo pulſat pede pauperum tabernas Regumque turres*: Si itaque in patria apud noſtros moriamur id acceptius, ſi alibi, neque id recuſandum; Semper enim quando *ſummus ille Arbiter* nos vocauerit, parati eſſe tenemur; Hinc vt nil certius eſt ipſa morte, ita nil incertius eiuſ-

Calumnia in mortem Arnoldi.

Quia bene moriatur.

Omnia noſtra nobiſcũ portamus, hoc eſt animi & corporis bona.

Arnoldus, obiit antequam in manus incideret inimici potentissimi: dem hora: Mortuus itaque *Arnoldus* in itinere propterea nil opprobrii patietur; nam in vocatione sua, discessit, absq; dubio *Nutu diuino*, ne in manus eius incideret, qui tum Imperatoribus & regibus omnibus Christiani nominis imperabat, & cuius potestatem effugere non potuit, nisi ad Mahometanos transiisset: Quod si *Arnoldus* feliciori vixisset tempore, maior adhuc virtute & libertate animi vir fuisset! Quot conscientiæ seculis illis suffocatæ ex defectu liberioris respirationis? Ibi *Deus silentij* æque vt apud *Ægyptios*, colendus fuit, nisi Vulcanus ignem excitare ex lingua indomita deberet: Qui ita de *Arnoldi* morte, licet honesta & *Nemo felix ante obitum censendus.* Christiana, triumphant, memores esse deberent *Solonis* illius Sapientis dicterii, *Nescis quid serus vesper vehat: dicíq; beatus ante obitum nemo supremaque funera debet*: Et defuncti ad viuentes: *Quod sumus, hoc eritis, fuimus quandoq; quod estis.* Di- *Arnoldi frater.* citur & *Arnoldus* fratrem habuisse artis Chymicæ non ignarum, nempe *Petrum* de villa noua, quorum patria vicus exi- *Arnoldi patria.* guus in *Prouincia* non longè à *Montepessulano*, eiusdem nominis, at horum inquilinorum claritate celeberrimus; Cuius *Encomium Villænouæ.* breue *Encomium in Arnoldi* ibi nati, & inde cognominati memoriam, hic subiiciam.

AD NOVAM VILLAM Prouinciæ vicum Arnoldi patriam.

O NOVA VILLA nouum Patriæ Decus vna dedisti,
Vnde tuum toto nomen in orbe sonat.
Parua licet tellus, rarisq; habitata colonis
Diceris, ARNOLDO maior es ante alias.
Ille erat in Medica Doctor celeberrimus arte,
Ille sciens Chymicas mente tenebat opes.

Gaude,

Gaude, quod clueas tanti nutricula fœtus,
Diceris, fuerint donec in orbe libri.

AD IANVAM Neap. ad mare Siculum sitam ARNOLDI sepulchrum, seu cineres & ossa obseruantem.

Ianuæ ascriptum Epigramma.

O Cinis ARNOLDI salue, vosq; ossa quietem
Carpite, quæ gremio IANVA terra fouet.
Salue, quæ superes, Diuinæ particula Auræ,
Sit pax grata probi manibus alma viri.
IANVA, quæ Siculi prospectas littoris oras,
Sis custos tanti, quod tegit Vrna, Boni.

EPITAPHIVM ARNOLDO gratitudinis ergô positum.

Arnoldi epitaphium.

EXiguo posui spacio septempedis vrnæ,
Quæ terrena mihi fuerat pars, altera cœlis
Accepta, ARNOLDVS qui Villanouanus in arte
Doctor eram Medica, CHYMIAE sed clarior vsu.

Arnoldus quem magistrum in Chymicâ arte habuerit, incertum est, an *Albertus Magnus*, an Vincentius Monachus siue alius extiterit; nam & *Arnoldum* sub ordine monachali aliquamdiu vixisse, coniici potest, ex verbis, quæ habentur in procemio Noui Luminis, vbi inquit: *Licet liberalium existam scientiarum ignarus, studioq; non sim assiduus, nec in statu maneã clericali:* Sũt ex artificib. qui taxẽt ipsum ideo, q̃ nõ per se artẽ inuenerit lõgâ tẽporis inquisitione, sũpt⁹ &

Arnoldi Magister in arte ignoratur.

Arnoldus primò fuit clericus.

Arnoldus artem non inuenit sed accepit ab alio.

immensi labori, interpositione, erroribus innumeris, naturæ speculationibus & causarum ad suos effectus comparatione, præcedentibus, sed ab alio tanquam per manus traditam acceperit: vbi *Bernhardus Comes* in gratiam medici de *Bononia* facit, quamuis haud seriò, cum in epist: inquit: *Ille enim Arnoldus licet in aliis scientiis fuerit reuerendus doctor & ingeniosus, in hac tamen arte fortè experimenta sine causarum doctrina tractauit.* At idem Arnoldum mox excusat his verbis circa finem epistolæ: *Nam, vt clarum est, Arnoldus docet, si sonum verborum spectes; Mercurium sic exiccatum per aquam feruentem, in quam proiicitur, reuiuificari, & dicit effici calidum & humidum, cum primum sublimatus esset calidus & siccus: Sed quis verè philosophus diceret, Mercurium vel aliud metallorum per aquam simplicem quantumvis calidam & feruentem internâ qualitate in natura mutari, seu humiditatem sibi naturalem acquirere & sic reuiuificari?* &c. *Qualem enim naturam Mercurius retinuit in puluere redactus & mortificatus per sublimationes, talem omnino naturam seruabit per aquam reuiuificatus. Hoc autem in reuerentiam & honorem dicti Arnoldi dictum esse volo: sed naturæ veritatem & experimentum contemplor & defendo.* Hæc ille.

Arnoldus reprehensus & excusatus iterum à Bernhardo Com.

Congentiles Arnoldi

CONGENTILES ARNOLDI GALLI.

Petrus Villanouanus.

PEtrus de Villanoua *Arnoldi* frater, etsi in Chymicis nihil scripsisse inueniatur, tamen inter veros Chymicos ab aliis recensetur, ad cuius artis cognitionem eo facilius peruenisse potuit, quod frater eius, non adeò inuidus, etiam alios, non sibi sanguine coniunctos eadem scientia instruxerit & bearit.

Vincentius monachus.

Vincentius monachus Bellouacensis, Burgundus, vir inter *Gallos* doctissimus ac primus qui Chemiæ sciens habetur; Huius tanquam veri Chymici meminit

Rosa-

Rosarius philosophorum: Quanto studio flagrarit, vt rem literarum suis laboribus iuuaret, res ipsa loquitur, dum, vt & *Mirandulanus* libr. 2. cap. 4. de eo honorificè meminit, *Maxima confecit omnis penè rei literariæ volumina, in quibus dum agit de Natura, veram artem non tantum à se cognitam asserit, qua aurum segregari, verumetiam eam, qua fieri censet, motus ipse fortassis rei experientia, vtpote qui deprehenderit, id cæteris in metallis latitare.* Idem in *Speculo* naturali libr. 6. authores Chymicos, interque eos *Iohannem Euangelistam* enumerat: Libro primo, *In corporibus*, inquit, *mineralibus, ad instar operationis naturæ, conati sunt Alchymistæ facere breui tempore, quod natura facit in annis mille: Vnde & docuerunt rem quandam facere, quæ corpora, super quibus proijcitur, transmutat: Hæc vocatur ab eis Elixir & dicitur Lapis, non Lapis; Lapis, quia teritur: non Lapis, quia funditur & currit in igne absque euaporatione, sicut aurum: Nec est alia res, cui proprietas illa conueniat.* Hæc Vincentij verba conuincunt satis, eum Chemiæ non vulgarem, sed profundam cognitionem habuisse: Quod ipse adfirmat, se segregandi aurum ab alijs metallis artem tenere, id experientiam eius vberiorem declarat: Et hinc apparet, quod segregatio auri ab argento per aquam fortem, eius tempore fuerit adhuc arcanissima, necdum, vt nunc, diuulgata.

Vincentii monumenta.

Vincentius fatetur se artem noscere.

Iohannem Euangelistam Chymicum nominat.

Elixir & lapis cur dicatur.

Segregatio auri per aquas fortes ab argento non diu cognita.

Nicolaus Flamellus, *Gallus*, *Chemiæ* perfectionem vt habuit, sic monumenta eiusdem veracissima post se reliquit: Annotata enim Chymica eruditissima, nec non ex Psello & Democrito collectanea rarissima edidit, in quibus iudicium & experientiam suam satis attestatam fecit: Quoad monumenta, dicitur Ecclesias aliquot fundasse & prouentibus annuis donasse: Eius hieroglyphica signa artis mysteria significantia passim adhuc

Nicolaus Flamellus.

Flamelli scripta.

Flamelli sig. a hieroglyphica.

extare referunt, nempe rotundam figuram mundi cum cruce superius erecta, ac duos serpentes seu dracones se inuicem complexos, quorum vnus sit alatus, alter vero non: *Quod hodie*, vt inquit *Robertus Vallensis, in beatorum Innocentium cœmiterio Lutetiæ Parisiorum conspicitur, asscripto numero Annorum* 1393. Similiter in multis locis signum illud effigiei mundi conspici certum est, Quæ omnia loca ab eo vel primitus ædificijs ornata aut restaurata, siue publica seu priuata sint, constat; Alias enim nihil iuris habuisset, sua signa in alienas possessiones figere. De munificentia eius circa lac per Parisiorum vicos dispositum nihil habeo certi, quod dicam, licet à quodam pro veritate certissima affirmatum sit: Scriba *Parisiensis* fuisse dicitur, qui Arnoldo & Vincentio longe recentior apparet.

Flamelli monumenta. *Flamellus quis fuerit.*

Dionysius Zacharius, Gallorum Chymicorum, quotquot scriptis innotuerunt, recentissimus, qui, vt ipse scribit, opus suum inceperit A. C. 1547. & proprio die *Pascatos* sequentis anni finierit: Quantas molestias & aduersitates etiam tum, cum erroribus varijs exantlatis in materijs & modis tractationum incõuenientibus, veritatem aliquatenus agnouisset, seque domum ad operandum contulisset, perpessus sit, ipse non præterit: Hæ, vt verum fatear, cuicunque in artis Chymicæ inquisitione insistenti experiendæ sunt, vbicunque locorum viuat, præsertim apud cognatos & amicos: Habent enim homines idiotę aliquas rationes, quibus communiter vtuntur in dehortando & dissuadendo, ne quis Chymicis sese immisceat aut inde aliquid emolumenti vnquam speret: quarum prima est, Alchymistas esse deceptores, vagos, leues, pauperes, & nullius precij aut frugis homines. 2. Si princeps, comes aut vir nobilis ille ditissimus nihil vnquam, tamdiu in Chymicis laborans efficere potuit,

Dionysius Zacharius. Quando scripsit. *Difficultates & molestiæ artificis Chymici magnæ.* *Idiotarum rationes dehortantes à Chymia.* 1. 2.

tuit, quid alius speraret. 3. Aurum non fieri manibus hominum, sed nasci naturaliter. 4. Nullum vnquam visum vel auditum, qui hanc artem aurificij reuera nouerit aut professus fuerit: Ergo quicquid impenditur temporis, studij, laboris, sumptuum, in hanc artem, id omne esse perditum: Interea negligi conditiones meliores, facultates proprias cōsumi, nihil acquiri, in paupertatem redigi, latendo inter carbones, (instar carbonarij nigelli) & furnos: Hæc omnia esse plerumque vera, non diffitemur; Ex mille enim *Chymiã* appetentibus aut per experimentationes varias inuestigantibus vix vnicus tandem optato fruitur fine: Cæteri itaque omnes eo frustrantur, omniaque in eam artem impensa perdunt: Cumque ille vnus propter multiplices causas vulgo se non aperiat, aut suæ experientiæ documenta præstet, nec à cæteris illis spe & re sua frustratis id fiat, hinc à nullo id fieri verissimè constat: Verum si singula antedicta per se considerentur, nullius æstimationis sunt contra Chemiæ vacantes, dicta: Nam si ars *Chemiæ* est vera, digna est, vt inquiratur, non à quocunque, sed ab illo, qui iam alias artes liberales, veluti Chemiæ Reginæ ancillantes, didicerit, earumque circulum quasi absoluerit: Excluduntur hinc idiotę & semidocti omnes, qui pluris suam doctrinam censent, quam ab alijs censeri queat: Inde Rosarius philosoph. in initio: *Arnoldus inquit Quicunque velit ad hanc scientiam peruenire, & nō est philosophus, fatuus est: Quia hæc scientia non est, nisi de occultis philosophorū. Senior: Ars enim illa in Dei potentia reseruata, quæ laicis est inimica. Vnde Geber: Non ergo hæc scientia pauperi & egenti conuenit, sed potius est illis inimica. Secundo Politicorum dicit philosophus: Impossibile est indigentem philosophari.* Si itaq; digna est Chemia inquisitione, cū verissima sit tot rationib. & experimentis cōuicta, ingenia, vt sunt variæ inclinationis, quorū alia ad alias artes sese dedūt, inueniun-

[Margin notes: 3. 4. — *Ex mille Chymiam exercentibus vix vnus vero fine gaudet.* — *Refutatio rationum idiotarum contra Chymicos.* — *Chymicus non philosophus, fatuus.* — *Ad 1.*]

niuntur quoque, quæ ad illam prona sint potius propter profunditatem arcanorum cognoscendam, quam vtilitatem inde sperandã: si qui solum ad vtilitatem spectent, atq; indé dependentem pompam, illi preposterè vt sentiunt, sic rarissimè votis potientur.

Vitia personæ ne imputentur arti. Quod iam homines sua natura leues, malæ voluntatis, ingenij non boni, ineruditi, & quasi Samij literati, ad Chemiam, artem optimam, accurrant, nihilque in ea nisi dolos & fraudes pro naturæ & consuetudinis suæ ratione attentent, hoc maneat apud personam, quæ secum id attulit, non artem: sed ab illis sunt personæ differentes ad eam artem mancipatæ, quæ ideo, quod vnius Musæ sint æmulæ, non sunt confundendæ: *Pro Secundo* quod magni & diuites viri nihil efficiant in Chemia, vniuersale non est; Nam non pauci eiusmodi antiquitus artem inuenerunt, vt Auicenna attestatur: Nostro tempore, quod hoc rarissimè contingat, multa sunt impedimenta, quibus illi distringuntur præ alijs moderatæ conditionis: Chemia multorum annorum considerationes, lectiones & operationes continuas poscit, vt quod intellectus primo non rectè perceperit, iteratis vicibus, manu & igne monstrante, intelligat, atque hoc in vno eodemque homine: Hinc *qui per alienum ingenium & manum mercenariam operatur, aliena à veritate opera videbit*; Et vice versa *qui alteri seruilem præstat operam, vti seruus in arte, nunquam ad Reginæ mysteria admittetur*: *Tertiò*, fatemur aurum non fieri manibus hominum, sed nec nasci reuera adfirmamus: Nascitur enim quod crescit in omnes dimensiones; Ita non aurum, quod suo singulari modo ex sua matre argento viuo producitur, accedente patre sulfure, non communi comburente & combustibili, sed fixo de optima argenti viui parte incombustibili; Quæ mater cum sit in Mercurio communi omnibusque metallis imperfectis, pater

Ad 2. Cur magnates raro veritatem Chemiæ attingant.

Ad 3.

Aurum non nasci propriè.

pater saltem inquirendus erit in suis principijs, vbicunque lateat; Hunc cum veri philosophi inuenerint post lõgas inquisitiones, & matri metallorum seu suæ vxori addiderint, annon fiet inde aurum naturaliter? sed de hoc toto hoc volumine agitur: *Quarto* causa iam ante relata est, cur veri artifices non se spectandos populo præbeant ac artem suam occultent, qui vero videntur aut cupiunt videri, cur non sint tales, sed deceptores: His ratiunculis vulgares homines persuasi à Chemia alios dehortari præsumunt, nõ quidem malo conatu, sed affectu beneuolo: Et sane deberent plerique, qui plus suæ ruditati, quam aliorum eruditioni tribuunt inque proposito etiam friuolo & inani pertinacissimi hærent, huiusmodi admonitionibus morem gerere; non quod ars sit ficta aut falsa, at quod ipsis imperuestigabilis lectione authorum aut tentatione operũ igne manuque existat: *Non cuiuis homini contingit adire Corinthum*, multo minus Chemiæ veritatem assequi: Rarissimi sunt, quibus hoc à DEO donum attribuitur; Non est in solius hominis industria, doctrina aut alijs circumstantijs, at reseruatur in *manu Dei*, qui ingenium inquirentis acuit aut obtundit, qui dat posse & velle, omnia in omnibus: Quis iam inde extorquebit minis, audacia aut violentia? Nulli gigantes, etiamsi cœlo bellum indîcant & ingestent *Pelian Ossæ*: Ab eo in hisce nil habetur, nisi prece; studio lectionis & meditationis ac operatione, eorundemque frequenti iteratione: *Zacharius* librum de Chemia absolutissimum Gallico idiomate viuens adhuc, & opere non ita pridem perfecto, edidit, in quo frustraneos suos labores ingenuè, in modum Comitis Bernhardi, confessus est, vt alij cautiores facti à dictis materijs & operationibus abstinerent: Quæ sanè docendi ratio in hoc genere scientiarum optima est, cum plus ea traditione negatiua, nempe in quibus ars non inuenien-

Pater auri inquiritur à philosophis, matre nota.

Ad 4.

Qui à Chymicu dehortandi.

Chemia donum in manu Dei.

A Deo nil per vim extorquetur.

Zacharii liber qualis.

In quibus ars non existat, doctrina Chymicis vtilis.

da propter naturæ incõuenientiam, documenti relinquat Chemiæ inuestigatoribus, quamplurimi alij affirmatiua, sed figurata & longinquissime petita doctrina: In *Gallia* patria manere noluit, vt scribit, ne agnosceretur ab illis, qui librum suum legerent, se viuo, ideoq; solum mutauit & in *Germaniã* concessit per *Lausannã*, quo quosdam ex cognatis ad certũ tempus conuenire destinarat, venditis prius bonis suis paternis & in agnatos partim, partim in pauperes pecunijs distributis; Hinc *calumniator* quidam pessim⁹ vltramarinus in criminationib. suis aduersus alium virum nõ malum, Chemiæ deditum magno centone editis, *vti Comitis Bernhardi* nõ parcit, sic nec *Zacharij*, quẽ falso Parisiensem vocat his verbis: Ne *Zacharius Parisiensis* Lausannæ exulet è Gallia, dilapidatis bonis *Calumniator* & diabol⁹ vnum quid denotãt, hoc græcè, illud latinè, huius natura in hoc homine manifestè cõspicitur, qui truncatas sententias suo proposito cõuenientes in medium ꝓponit, & reliquas sequentes sibi cõtrarias omittit, vt Diabolus sacrę scripturæ testimonia: Lausannæ dicit eũ exulasse, ꝙ verum nõ est, quia ibi saltẽ expectarit aduentantes amicos, vt patet ex *Zach.* libro; in quo cum hic calumniator hoc legerit, mirum est, ꝙ cætera nõ legerit præuaricator; nempe ꝙ *Zach. lapidẽ philosophicũ* cõfecerit, ꝙ si verum, an alicubi exulare potuit? Anne totus mundus satis patens ęst, qui alias omni sapienti patria dicitur? Multo magis, si tali viatico sit instructus: *Lausanna* nõ mansit, sed in *Germaniæ* oppidum celebre concessit, quod forte Rheno proximum fuit, vt conijcere licet: Ibi non exulauit, etiamsi extra Galliæ fines vixerit: Sed hic calumniator in Insula, tanquam in naue, educatus, cum nunquam suæ patriæ fines & dulcia liquerit arua, existimat extra suam patriam non tam clare lucere solem, nec homines viuere ingenio, corporis viribus aut fortunæ donis suis pares,

Zacharius patriam relinquit.

M. G. A. calumniator pessimus.

Diabolus & calumniator nec nomine nec re differunt.

Legat hæc quisque criminator.

Zacharius in Germaniam concessit.

Homo qui patriæ fines non excessit, omniũ imperitissimus.

re: imo alijs in locis nihil haberi eorum, quę apud ſeſe proſient; Ideo putat, ſi extra illam ſuam terram pedem efferat, exilium fore dicendum: At fallitur in illis omnibus puer: Videbit apud alios, quod miretur, ſtupeat & inuideat, & ex ſpeculo alienorum propria agnoſcet & vitia & virtutes, dummodo *Philautia* non nimis afficiatur & excæcetur: Pudeat itaque blateronem viris laude digniſſimis quid calumniarum intentaſſe.

Peregrinatio ad quid conducat.

Iohannes Fernelius Ambianenſis inter medicos noſtræ ætatis primas tenet tum propter doctrinæ ſinceritatem, tum propter eloquentiæ ornamentum; quibus donis obtinuit, vt Regis Galliæ medicus primarius factus ſit; Cuius mandato totam artem medicam ſtylo graui, methodo perſpicua tradidit in duobus voluminibus, quibus tanta authoritas & fides acceſſit, vt proxime poſt *Hippocratis*, *Galeni* & *Auicennæ* ſcripta in pleriſque vniuerſalibus ſcholis æſtimentur: Fernelij enim authoritas, vt Galeni, authentica ibi habetur: Præter hæc medica ſcripta alium tractatum edidit de abditis rerum cauſis, in cuius præfatione ipſe fatetur, ſe lectitaſſe in *Hippocratis* operibus, eſſe *aliquid* DIVINI in morbis, ideoque non ceſſaſſe ab indagatione illius: Idcirco in multis libris & regionibus de eo quæritaſſe, apud doctos, multis laboribus & ſumptibus, donec tandem ex DEI *nutu* cognouerit: Verum vt ipſe ſibi laboribus gloriam, ſic gloria inuidiam aliorum comparauit: Non enim immunis extitit à morſibus ſycophantarum aut calumniatorum detrectationibus, vir vt virtute ſic eruditione abſolutus & laudis brabeio digniſſimus: In reliquis ne ſim nimis *Lynceus*, de vltimo eius tractatu, quo occultas rerum cauſas, atque τὸ θεῖον, quod latere in morbis dicitur, ſe traditurum promittit, ſaltem nonnulla adijciam: Hunc quotquot legerunt ex doctioribus, næuum putarunt in

Ioh. Fernel. medicus abſolutiſs.

Fernelii ſcripta medica in quo cenſu.

Fernelii tractatus de abd. rer. cauſ.

Fernelius ſibi labore gloriam, hac inuidiam cõparauit.

Iudicia multorum de Fernelio circa libr. de abditis rerum causis.

pulchro corpore, indignum reliquis eius operibus accenseri, tantoque viro, qui in cęteris grauis & dilucidus, in hoc leuis, obscurus & se mirabilem mundo præstare cupiens: Imo eum scripsisse, quæ ipse non intellexerit, in medium produxisse, vt cognita, quæ nunquam resciuerit. *Argent. Eras. Riol. Guib.* & multi alij asserunt: Addunt aliqui eorum, *Fernelium* insaniuisse & nesciuisse quam rem tractaret, cum hæc scripserit; Cumque famæ suæ hoc stigma inurere voluerit, eum fuisse absque vllo iudicio: Hæc est censura etiam doctorum de rebus non intellectis: Quod si *Fernelius* nullam illius abditæ rei cognitionem habuisset, non videtur verisimile, quod tãtum tractatum de ea scribere voluerit vel potuerit: Quomodo enim rei nõ cognitæ, tanquam cognitæ, gloriam sibi aucuparetur vir non leuis sua natura, sed veritatis amans & iudicij acerrimi? Quomodo de non intellectis edendis tantum laboris sibi sumeret? Scriptum est non vulgaris inuentionis aut ingenij & q̃ circumspectũ postularit auctorem, vt & lectorem: Hinc cum id quidam ex antedictis legerit, miratus est, quid sibi vellet Fernelius, aut quorsum euaderet, cum intentionem eius non videat: Sic & alij quod non intellexerunt, in hoc contempserunt: Verum illi omnes legentes dictum librum stylo & ordine concinno scriptum, in animo præconceperunt, *Fernelium illud Diuinum* quod in morbis est, indagaturum ac deinde certæ alicui rei, scholæ Hippocraticæ cognitæ, attributurum, tanquam coronam Reginæ debitam, longo sermonum ambitu & indagine quæsitam; verum cum tandem ille, vt agonotheta, spretis & præteritis rebus vniuersis *pusillo pumilillo cuidam* LAPILLO, adeo neglecto & despecto hoc addicarit & asscripserit, *En Fernelium* iudicij expertem proclamant: In quo ipsi falluntur: *Fernelius* enim intentionem suam exquisite probat & ad finem perducit

Fernelium tantum virum non destitutum fuisse iudicio.

Nõ intellecta contempta.

Cur docti quidam Fernelium nullius iudicii censent.

Censores de Fernelio falsi

adeo, vt calumniandi locus nullus sit, nisi apud illos, quorum hic mos est & naturæ iniquitas; at hi suo genio se oblectent & caninam facundiam exerceant, quam diu velint: Nostrum non est illorum naturã, quæ furca vix expellitur, corrigere: At ne æstiment illi inconsulti censores, *Ferneliomastiges, Lapillum eum esse indignum ipsius* DIVINI, quod Hippocrates sub sensu in morbis posuit, præconio, nos eum & per se, & quo ad morbos, talem dici debere affirmamus: Per se, quia DEI *solius* donum sit & à Deo proficiscatur ad eum, qui eo ornatior redditur, *Deinde* quia diuino ingenio solo inuestigetur, non vulgari aut fatuo: *Quoad morbos*, in iis curandis, annon *Quid* DIVINI obtinet? Ne addamus, quod *Dei imaginem Trinitatisque Diuinæ* adumbrationem præstet magis quam vlla alia res terrena. *Hippocrates* verò in suis libris *Diuinum* in morbis statuit, quod non videatur naturali & communi cursu contingere, vt exempli gratia, dies critici sunt quartus in valde acutis, 7. 14. 22 & aliqui intermedii, minus perfecti, vt illi perfecti: Morbi in perfectis diebus criticis bene iudicati soluuntur citò, in imperfectis iidem, at non mox, in aliis diebus non decretoriis, mortem adferunt: Quod si in quodam morbo huic quid contrarium contingat, id *Diuinum* dicitur, quia à communi natura recedit & à naturæ gubernatore, ipso *Deo*, procedit: Sic in *Epilepsia*, matricis suffocatione, & aliis diuersis morbis aliquid diuini videtur misceri: verùm de his *Fernelius* in dictis libris non tractat, sed hoc probat, quamlibet rem constare materiâ & formâ: Formam autem *diuini* aliquid obtinere & è cœlo descendere ab astris; nec esse aliquod nascens, cui forma extrinsecus non immittatur: Adhæc omne compositum ex materia & formâ habere duplices virtutes & proprietates; quæ à materia eas esse qualitates *primas, secundas & tertias*: quæ à forma, esse qualitates *quartas*

Naturā ex pellas furcā &c.

Lapis phil. Diuini vere quid habet.

Lapis Dei donum.

Hippocrates quid vocet diuinum.

Dies critici.

Diuinum in morbis quid communiter.

Quid Fernelius vocet diuinum in istis libris.

Forma ex cœlo Fernelia.

tas occultas proprietates dictas; In vtraq; & materia & for- ma poſſe morbum contingere, quæ ſententia medicis inaudita eſt & abſurda, quod *morbus ſit Forma*: At ego *Fernelium* hac in re interpretari præſumam, hac ratione: quod in tota illa inueſtigatione & diuiſione morborum intellexerit morbos non hominum, ſed metallorum: Imperfecta n. dicta metalla, patiuntur *morbum forma & materiæ*, reſpectu auri: *Formæ*, quia formam auri non habent, quam curatione ſeu proiectione acceptura ſunt: *Materiæ*, quia hæc heterogeneis, tanquam humoribus ſuperfluis obſtructa, morbum Organicum in via ſentit: Vt enim in fine cātio tonum ſuum exprimit, ſic ipſe in fine, ſeu penultimo & vltimo libri ſecundi capite manifeſte oſtēdit, quod in præcedentibus non de homine, ſed metallis inprimis & lapide philoſophico, qui metallorum vt filius ſic pater exiſtit, loquutus ſit & intelligi velit: Quod ſi verum eſt, vt aliter eſſe nequit, mōſtrent itaque iniqui illi cenſores, quid nō rei naturæ in hoc tractatu conueniat. At reſpondēt, primò cum vſum eſſe teſtimoniis centenis & pluribus ex medicorum ſcriptis adductis, quæ non de aliis rebus, quam de homine intelligi poſſint & debeant: Deinde ſi de lapide ſcripſerit, de re, quæ non eſt in natura vel arte, ſcripſit fruſtra & abſque fructu: Quod ſi concedatur hunc eſſe, quomodo ab homine deducta teſtimonia lapidi ſuo applicabit: Reſpondeo: titulum eius libri ſcriptioni & hanc illi conuenire: Eſt enim de abditis rerum cauſis & abdite ſcriptus eſt: Ideo teſtimoniis generalibus vſus eſt, quæ medicinæ & rei, quam demōſtrandam ſumpſit, naturæ communi correſponderet, in quibus nulla æquiuocatio aut falſitas intercurrit: In ſpecialioribus, adduxit illa, vt potuit, non quod alia vſurpare nequiuerit, ſed quia noluerit, vt nimirum eſſet occaſio de his cogitandi altius: Hinc eſt, quod aliquis ex antedictis ſcribat,

Morbus forma Fernelio dictus.

Fernelius intellexit morbos metallorum, non hominum, in lib. de ab. r. r. cauſ.

Fernelius in fi. cap. lib. de abditis rerum cauſ. oſtendit qua de re loquatur.

Reſponſio aduerſariorum Fernelii.

Reſponſio pro Fernelii libro.

Eraſt. in epiſt. Cratonis.

bat, *Fernelium*, vbi de morbo formæ loquitur, adduxisse testimonia ex authoribus, quæ nullius sint valoris, nec vllatenus eò spectent, quò ipse detorqueat:

Guilielmus Parisiensis verus philosophus absque dubio Gallus extitit, cuius a Comite Treuisano in sua Hermetica philosophia non semel tantum fit mentio, tanquam artificis experientissimi: de quo nulla nobis relinquitur amplius dubitandi occasio. *Guilielmus Parisiensis.*

Christophorus Parisiensis, num frater *Guilielmi* fuerit, nec ne, ignotum: attamen quod philosophus fuerit, satis ipse testatum reliquit libro, quem edidit, Chymico, numeris & nubibus vbiq; obscurato: In eo *Lullij*, eiusq; aurificii, quo Regẽ iuuare voluerit per se ditissimum, meminit: At reprehẽdit *Lullium*, quod putauerit, se posse Dei ecclesiam, mundũque iuuare, suo à *Deo* concesso dono in cõuertendis & gladio coercendis *Sarracenis* seu *Mahometanis Mauris*, qui *Barbariam* tum magnam partem *Hispaniæ* obtinebant; Deum enim longe alijs medijs, quæ ipsi sint in promptu, si velit, vti posse dicit ad Ecclesię suæ inimicos Turcas vel conuertendos vel reprimendos, vt opus non habeat lapide vel eius aurificio. Quod licet verissimum sit, tamen omnem voluntatem benefaciendi ex bona intentione, qualis Lullij fuit, tollere aut intercipere quis non debet: In dante illud beneficium fuit zelus erga religionem & candor in omnibus; in accipiente non dicam scelus, sed dissimulatio & perfidia. *Christophorus Parisiensis.* *Deum habere multa media ad conuertendum Turcas usque resistendum*

Iohannes de Mehu seu Mehunni, qui de lamentationibus naturæ librum condidit, à philosophis, inter quos Bernhardus, sæpissime citat⁹ pro vero philosopho agnoscitur: Hũc Gallum esse, quia in Gallico idiomate & non alio iampridem eius scriptum extet, præsupponimus. *Iohannes de Mehu.* *Anonymus Delphinus.*

Anonymus philosophus Delphinas, Secreti Maximi, tra-

ctatus

ctatis breuis sed doctrina grauissimi author, verus philosophus, si vnquam alius, fuit: Hic in initio sui libelli testatur se scripsisse & publicasse eum pridie festi trium regum, qui nostrum Dominum & Seruatorem ex diuersis partibus in vnum locum adoratum venerunt, A. C. 1447. tempore Regis filii Ludoici, Delphini; quod incidit in vigesimũ quartum annum regni Caroli 7. Quantum ipsi licuit per legem philosophicam, aperuit: De matre cum filio ex necessitate naturæ coniungenda clarissime loquitur; si enim vnus sit masculus & vna fœmina, eius mater, in mundo, annon hi duo coniungendi sint, vt genus humanum inde multiplicetur? Ratio id suadet, licet iam aliter sit in mundo tot hominibus repleto: eodem modo cum saltem in arte Chymica sint duo subiecta, quorum vnum alterius mater est, hæc copulanda veniunt, siquidem absque illis nulla generatio fiat: Hic est frater & illa soror; hic est maritus & illa vxor, hic est filius & illa mater: Osiris nempe & Isis: quorum Arborem Genealogicam, qua auos & proauos suos demonstrare possint, hic apponam.

Quando vixit.

Quod mater cum filio matrimonio coniungenda sit.

Arbor genealogica metallorum.

Quid quæque litera arboris significent.

A. Primus inceptor est huius generationis; & habet flammam pro symbolo in ore; quam spirat:

B. Prima mater est subsequentium filiorum & habet alas in pedibus pro symbolo:

Ex coniugio horum sunt C. filia, & D. filius, gemelli vno partu editi: Hic habet cornua, illa oculos liuore turgidos:

Ex matrimonio ipsius C. & D. nascuntur iterum gemini, E. filia, & F. filiolus: Hi cum adulti essent, & coniuncti coniugio, generarunt filium G. facie sanguinea, aut potius temperie calida & sicca: F. mortuo, vidua E. nubit filio suo G. hoc est, *Beia Gabritio*; ex quibus deinde nascitur H. qui est omnium nobilissimus.

Ex

Ex quibus apparet *Osiridem* qui est G. & *Isidem*, quæ est E. esse coniuges, filium & matrem, multisque aliis affinitatum modis coniungi, quod melius apparebit ex sequẽti Ænigmate.

Ænigma de affinitate metallorum.

CONUENERUNT 4. *personæ* vno in loco, quę cum ab astantibus interrogarentur, siquidem de facie sibi inuicem assimiles essent, quoto gradu propinquitatis forẽt sibi mutuò coniuncti? tum respõdit vna, nomine E. ego habeo hic fratrem, duos filios, maritum, nepotem ex filio, nepo-

Ænigma de affinitate metallorum.

tem ex fratre,& sic sumus septem numero , licet saltem 4. videamur.

Secunda, appellata F. dixit, quin ego hic habeo sororem & vxorem , filium & nepotem ex filio , sororis duos filios,& nos sumus septem numero, quamuis quatuor æstimemur.

Tertia, cui nomen G. respondit: Et ego hic habeo patrē & matrem, amitam & auunculum , vxorem & filium , sumusque & nos numero 7. licet 4. videamur.

Quarta ait, nomine H. habeo ego quoque hic patrem & matrem , auum & auiam, auunculum magnum & amitam magnam, atque sic 7. existimus , quamuis 4. saltem habeamur.

Quæ personæ omnes , nempe quater septem, ad calculum reductæ, sunt 28. omnes hic præsentes: Hinc adstantes in maximam admirationem ducti , nesciuerunt, an ficta & falsa huiusmodi dicta, aut quomodo interpretanda essent: Interuenit autem alia persona nomine B. alas habens in pedib. quæ sciscitata causam stuporis & silentii, En, inquit, quæ personæ relatæ, quæque hic sunt præsentaneæ, omnes me auiam agnoscunt: Ex me enim omnes descendunt , & præter has plures aliæ , harum parentes : Nam nepos meus F. duxit sororem suam E. in vxorem , ex quibus nascitur G. post mortuo marito F. vidua E. nubit filio proprio G. ex quibus nascitur H. Atque in his ænigmatis explicatio apparet.

Multos alios esse aut fuisse veros Chymicos in Italia.

Præter antedictos Authores Gallos, nullum est dubium, quin quàm plures alij inueniantur , qui nominetenus nobis ignoti, aut alias delitescunt in manuscriptis; Cum vero satis magnus sit numerus, quorum patria, gens & tribus non sat sit cognita , ne tamen ita remaneat extra focum & familiam; eos in has sex sequentes populos subdiuidemus, vesu-

ti

ti vmbras, quæ sequuntur, conuivas: Vt n. corpus vmbram trahit secum, sic licitum est conuiuæ conuiuam alium adducere: Cur vero his gentibus inprimis & non præcedentibus eos adiungam, ratio est, quia hæ antiquitus à variis populis fuerint victæ & commixtæ; *Itali* enim à *Longobardis*, *Hispani* à *Gothis* vt *Galli* à *Francis* & *Angli seu Britanni* à *Saxonibus Anglis*, *Vngari* vero à *Saxonibus Transsiluani*, non dicam superati, sed partim propagati sunt, quod mutatio pristinæ linguæ indicat & res ipsa, testibus historiis, loquitur: *Sarmatæ vt Romanis* neglecti & intacti manserunt, sic nobis Anonymi, Anonymos omnes ad se recipient: Hæc, ne confusio contingat, aut plurimi silentio prætereantur, monere hoc loco visum est.

Guido de Montanor, philosophus verus fuit absq; dubio Gallus, cuius aliquoties meminit Ripleus, inprimis in 4 porta, vbi 4 coniunctionis genus tradit his verbis: Quartum genus coniunctionis, quod item est vltimum, quatuor elementa coniungit, vt maneant vna, quadruplum recte eum philosophi vocant, et spiritualem Guid. de Montanor, cuius nomen late spargitur; Item port. 5 Hoc de principio loquitur Guido vir sapiens, dicens, quod cum per putrefactionem moriatur cōpositum corporale, tū secundū Morienū & plures alios, resurgit per nouā vegetationē corp⁹ simplex & spirituale. Cōiicere aūt licet hunc Guid. esse authorē Schalæ philosophorū, ex quo tractatu Ripl. hæc & pleraq; alia desūpsit. Guido de Montanor.

Philippus de Rouillasco Gallus est, in quo censu, pateat illis, qui attente legerunt eius tractatum. Philippus de Rouillasci.

Gratianus præsumitur *Gallus* philosophus verus, qui citatur sæpe ab authore cōsilii cōiugii Solis & Lunæ: Rosarius quoque philosophus eius meminit his verbis. Gratian. De omni re pōt fieri cinis & de illo cinere pōt fieri sal, & de illo sale fit aqua, & de illa aqua fit Mercurius, & de illo Mercurio per diuersas operationes fit Sol. Gratianus.

Raymun-du Massil. *Raymundus Massiliensis*: qui Gallus videtur ob cognomen.

Iohannes Austri. *Iohannes Austri philosophus*, teftante Ludo, dicit: Æs noſtrũ primo de quãto magis coquitur, de tãto magis ſoluitur & denigratur & fit aqua magis ſubtilis & ſpiritualis: Secundo de quanto magis coquitur, de tanto magis inſpiſſatur & deſiccatur & fit maioris albedinis. Tertiò de quanto magis coquitur, de tanto plus coloratur & rubificatur & fit tinctura intenſioris rubedinis. Idem; eodem citante: Omne corpus aut eſt elementum aut ex elementis compoſitum. ſed omnis compoſitio & generatio conſiſtit ex 4. elementis ſimplicibus.

Stephanus. *Stephanus philoſophus* Roſar. philoſ. citante inquit, Aperi oculos tuos & cor tuum, audi & intellige, oſtendam & dicam tibi verba intelligibilia, quæ ſcire poteris, ſi fueris de intelligentibus: ſcias, quod ex homine non exit niſi homo; ſic ex quolibet animali ſibi naſcitur ſimile: Videmus tamen aliquas res natas à radicibus ſuis diſſimiles; quia videmus res habentes alas generatas ex non habentibus alas: Videmus etiam & ſcimus res aliquas, quas homines neſciũt, de quib. egreditur natura, quam ſcimus, quod ſufficit nobis & ignoratur, quia ſunt res profundæ: & ſi quæris de eis, forſitan ſubtus terram ſunt: Et ſcias, quod de iſta natura minerali fit ars, non de alio.

Horum meminit Bernhardus Comes & alij diuerſi authores.

Mag. Daulin. *Magiſter Daulin.*

Evuaralius. *Evuaralij* epiſtola.

Aulphanes. *Aulphanes* in pandectis.

Daniel. *Daniel* in retractationibus.

Marthoniis. *Marthoniis.*

Valerand. de Bosco. *Valerandus* de Boſco.

Mirneris. *Mirneris.*

Iohannes de ſacro Boſco. *Iohannes* de ſacro Boſco.

Conſtan-

Constantinus. — *Constantinus.*
Miserula. — *Miserula.*
Ioannitius. — *Ioannitius.*
Ephistus. — *Epistus.*
Florus. — *Florus.*
Merculinus. — *Merculinus*

GALLORVM HONORI.

Gallia diues opum, quam terrarum vbere gleba, — *Galliæ encomium.*
Ære, viris, fructu, præstet honore, dabo.

G*Alliæ artifices* Chymicos veteres & nouos enumerasse sufficiat, nunc in omnium *Gallorum* (quorum plerique sunt *Germanicæ* originis, quod nisi rerum ignari negare potuerunt) honorem, eius opulentissimi regni amplitudinem, diuitias, prouentus Ecclesiasticos, & quoscunque alios, cum cæteris huc spectantibus, prout ex Gallis scriptoribus mutuati sumus, adijciemus; quæ res, vtpote mundanæ opes, cum vni Tincturæ, tanquam Dominæ, subijciantur, & alias liberalibus ingenijs perceptu iucundæ sint, nec inutiles; non aliena à proposito nostro videbuntur. — *Galli Germanicæ originis.* — *Mundanæ opes tincturæ subiectæ.*

Gallia, vt ait *Viginarius*, quotannis pendit suo Regi quatuor auri milliones: Sed prouentus *Gallici* communicantur etiam principibus regni & nobilibus; qui simul à suis subditis colligunt, non minus, quam tres milliones. Adde & ordinem Ecclesiasticum recipere totidem: quamuis aliqui dicant, reditus Ecclesiarum Gallicarum accede- — *Galliæ prouentus.*

read viginti milliones librarum, qui sunt circiter septem milliones coronatorum aureorum.

In Gallia quot Archiepiscopatus. Gall. & Episcop. quot.

Lanouius in suis narrationibus ait, in *Gallia* esse duodecim Archiepiscopatus, 96. Episcopatus, 600. Abbatias egregie dotatas, 2000. Prioratuum: Et omnes hos ordines possidere in annuo reditu decem centena millia librarum: Sed alij, vt superius dictum, asserunt multo plura, nempe 20. milliones librarum, quod est verisimilius. Constet enim omnes Episcopatus, Sacerdotia & Cœnobia licet vix tantum recipere prouentuum quotannis ex beneficijs Ecclesiasticis, quantum quarta pars Ecclesiæ Gallicanæ.

Galliæ reditus sub Carolo 6.

Bodinus libr. de Republ. ait, Anno 1444. sub *Carolo* sexto *Galliarum* rege totum regnum soluisse quotannis tantum tredecies centena millia librarum. Sub *Carolo* 9 eo anno, quo mortuus est 1574. reditus regni superasse quatuordecim milliones librarum. Sub *Henrico* 4. modernæ ætatis pendit quinque milliones auri, & quingenta millia coronatorum.

Census Galliæ sub Augusto.

Historiæ tradunt *Augustum Cæsarem*, dum esset in *Gallia*, recensuisse omnes *Galliæ* prouincias, quæ complectebantur Narbonenses, *Aquitanos, Celtas & Belgas*, factaque enumeratione agrorum, mancipiorum, vniuersarumq; facultatum, imposuisse illis annuum tributum ad decem milliones aureorum.

Galliæ reditus sub Henrico 3.

E *Iohannes Boterus* scribit, *Henricum* tertium collegisse ex sua Gallia decem quoque coronatorum milliones; quamuis id quotannis neque fieri solitum, neque hactenus factum fuisse constet; licet omnium regnorum sit opulentissimum, tam propter regionis vbertatem, quam pro-

propter populi industriam & ingenia ad omnem inuentionem promptissima.

Auctor illius tractatus, qui inscribitur *Conclaue Regis Franciæ*, exactissimus rerum *Gallicarum* scrutator, scribit Regnum *Galliæ* formam habere Rhomboidem, & continere à *Bononia* Belgica vsque *Massiliam* ducentas Leucas, ac totidem ab Alpibus Sancti *Bernhardi*, vsque ad oppidum S. *Iohannis de Luz*, quod est situm ad montes Pyrenæos. Hac ratione regnum *Galliæ* vel potius *Gallicanæ* Ecclesiæ subiectæ prouinciæ habebunt in sua quadratura quadraginta millia Leucarum: Et singulæ Leucæ quinque millia iugerum terræ, quæ simul efficient, ducentos iugerum soli milliones. *Conclaue regis Franciæ, liber describit totam Galliam.*

Nam Leuca continet 50. mensuras, quas Galli vocant portees, singula mensura duodecim cordas: Corda duodecim vlnas: Vlna 12. pedes ½. Pes, 12. pollices: Ita Leuca habebit in sua longitudine octodecim millia pedum, & in sua quadratura quinque millia iugerum: Iugerum terræ cultæ continet 360. perticas: pertica pedes 9½. Iugerum vineti eodem modo quis metiri potest & iugerum prati, sed iugerum syluæ habet 440. perticas.

Idem auctor describit tres ordines Regni Gallici, Ecclesiæ, Nobilium & Plebis: Politici ordinis (hoc est, Regis & nobilium, qui plebem, subiectam habent) reditus ait accedere ad 39. milliones & quingenta millia librarum Turonensium, quæ superant 13. milliones coronatorum. *Galliæ tres ordines populi.*

Ordinis Ecclesiastici reditus longe ampliores describit, qui videantur apud authorem, cum alijs non fiat verisimile. *Ordinis Ecclesiastici in Gallia reditus.*

Constat Ecclesiam *Gallicanam* (inquit *Boissardus*) suos limites extendere nō solum per totū regnum *Gallicū*, sed per

oras

oras *Angliæ, Hispaniæ, Prouinciæ, Pedemontij, Sabaudiæ, Heluetiæ, Burgundiæ, Lotharingiæ, Luxemburgi*, per omnes regiones, quæ vsque ad *Rhenum* protenduntur, & per totum *Belgicum*: Quæ omnia simul composita complectuntur 21. Archiepiscopatus 160. Episcopatus siue Diœceses, è quibus in regno Galliæ duodecim tantum *Archiepiscopatus* numerantur, *Lugdunensis*, *Remensis*, *Senonensis*, *Rotomagensis*, *Bellouacensis*, *Turonensis*, *Bituricensis*, *Burdegalensis*, *Tolosensis*, *Narbonensis*, *Arelatensis & Viennensis*: Et hi sub se continent 96. Episcopatus siue Diœceses; 132. Parrochias, quæ habent 540. Archiprioratus, inter quos numerantur 600. Abbatiæ luculenter dotatæ, 250. Prioratus ordinis *Equitum Melitensium*, & 150000. sacellorum.

Qui Archiepiscopatus in Gallia.

Ecclesia Gallicana quid possideat.

Tota *Ecclesia Gallicana* possidet 80000, castellorum, vel dominatuum, in quibus summum ius iustitiæ politicæ habent. Præter hæc 240000. villularum rusticanarum; in quibus innumera pecudum multitudo alitur armentorum & gregum.

Quantum in bonis singulis Ecclesia Gallicana possideat

Possidet & 17000. iugerum vinearum, quas per suos colunt villicos: præter 40000. iugerum aliorum vinetorum, ex quibus decimas percipiunt; & 60000. millia iugerum terræ cultæ; quæ vel ipsi per suos villicos arant, vel alijs cultoribus colenda committunt, accepto ab ijs annuo prouentu.

Secundum eundem authorem possident & 135000. lacuum, stagnorum tam maiorum, quã minorũ, & receptacula, pisciũ, quæ viuaria dicuntur, Quib. addenda 90000. iugera pratorum: 40000. iugera soli inculti & pascuorum: 45000. rotarum versatilium, quæ molendinis, pistrinis, armis cudendis & chartę conficiendę inseruiunt. Quibus accedunt infinita emolumenta ex fodinis metallorũ,

minericiorumque aliorum, ex salinis, ex fornacibus vitrarij; & alijs rebus fossilibus.

Sed hæc omnia pertinent ad totam Gallicanam Ecclesiam: qui autem Ecclesiastici ordines intra regni Gallici fines continentur, ij quoque pro rata parte ex superioribus reditibus accipiunt suas portiones:

Prouentus qui annuatim ad ordinem Ecclesiasticum redeunt ad victum pertinentes: *Ordinis ecclesiastici prouentus ad victum.*

Frumenti puri 4 milliones & 500000. septariorum: Septarius vero continet 600. libras pondere Marcico.

Farris 2. milliones, & 300000. septariorum.

Auenæ 900000. Hordei, 800000. Leguminũ 860000.

Caponum 180000. Gallinarum, 560000. Perdicum 600000.

Meleagridum 450000. Boum saginatorum, 12500.

Veruecum saginatorum 12000. Ouorum 7. milliones.

Butyri 230000. quintariorum; Quintarius autem continet 100. lb.

Olei oliu. 12000. vtrium: Vtris habet 50. lb.

Casei 500000. quintariorum: Porcorum saginator: 136000.

Porcellorum lactantium & hœdorum 340000.

Seui & axungiæ 60000. quintariorum.

Vini, 3260. Cupæ. Cupa vero continet 5. cados; cadus 40. mensuras: Mensura autem 6. cyathos vel culullos mensarios.

Carbonum ad culinam, 2. milliones & 50000. maiorum corbium (quas Galli vocant Benes, quarum singulæ curru quadrijugo trahuntur) Ligni fissilis ad culinam & cubicula necessarij, 2. milliones curruum.

Fœni ad iumenta, equos & armenta nutrienda, 600000. curruum.

Straminis 80000. curruum: Lanæ ad pannos conficiendos mille millia pondo.

Cannabis & lini ad telas texendas, mille millia & 600. libræ.

Præter hęc infinita alia numerari possunt ad gulam pertinentia, quæ à diuersis deuotioni deditis conferuntur per totam Galliam, vt sunt pernæ, petasones, casei, telæ &c.

Pontifex Romanus quantum ex Gallia habeat.

Ex his Ecclesiasticis opibus, pontifex Romanus quotannis hodierno quoq; tempore colligit plus quam millionem vnum auri, ex collatione Episcopatuum, confirmatione Abbatum, Canonicorum, & aliorum Sacerdotiorum. Et certum est ante mutationem religionis ad illum longè locupletiora prouenisse emolumenta & vberiores fructus:

Cur prouentus Galliæ narrati.

At cur hæc adeò præcise enarrata sunt? Propter causas antedictas, tum etiam vt lector miretur antiquorum Regum & Principum Galliæ profusam liberalitatem, qui prioribus seculis tantopere locupletarunt Ecclesiasticum ordinem,

Reges Galliæ locupletarunt Ecclesiasticũ ordinem.

ducti nimirum ardenti religionis zelo & singulari beneuolentia erga pios Ecclesiæ Antistites & Doctores, qui fideliter & assidue occupantur docendo & instituendo populos intenti sacris & meditationibus religiosis: Hos ideo amarunt, coluerunt & venerati sunt, tanquam summi Dei Legatos, per quos salutis doctrinam discebant & modum bene viuendi: In quorum alimoniam certatim & libenter erogabant patrimonia, & facultates omnes, quo literato illorum otio prouideretur, possentque postpositis omnibus mundanis curis & domesticis sollicitudinibus, sacris tantũ

Contentio pia circa alendos pauperes olim inter reges Galliæ & Episcopos.

vacare & pietatis exercitijs: Et quia reditus multo ampliores possiderent, quã ad victum & amictum requirerentur, summo studio contendebant liberalissime prouidere necessitatibus pauperum, viduarum, pupillorum & peregrinorum, maxime eorum, qui literis operam dabant & pro-

pter

pter egestatem in studijs promoueri non poterant: Hinc illæ piæ contentiones & decertationes sæpe ortæ inter *Reges Franciæ* & priscos illos *Antistites*, qui conquerebantur sibi ab Episcopis iniuriam fieri, quod illi annonæ penuria famelicæ plebi sua horrea & granaria exponebant, præuertentes Regum in adiuuandis indigis curam: Atque vtinam hic ardor pietatis ad nostra vsque secula continuatus esset, neque tanti prouentus luxu, crapula, ludis & rebus friuolis absumerentur.

Aduersarius abhinc cum Arnoldo velitationem incipit hoc modo:

19. *Argumentum negatiuum contra Chemiam Arnoldo Villanouano oppositum:* 19. Argum. negatiuum.

Si natura non potest ex plumbo aurum facere, nec ars vnquam faciet.
At natura id nequit.
Ergo nec ars potest.

Responsio Arnoldi ad 19. *Argumentum negatiuum.*

Responsio ad 19. Argumentum negatiuum.

Iam ante demonstratum est, artem in multis plus posse, quam naturam; Ideo non conuenit hæc ratio:

Quicquid natura non potest præstare, id neque ars, etiamsi sit in naturalibus.

Ad hæc neganda est assumptio ex ante sæpius probatis.

Exempla de vtrisque ad nauseam produximus, quæ inde repetenda sunt.

20. Argum. negatiuum.

20. *Argumentum negatiuum: contra Chemiam.*

Cuiuscunque rei miscendæ proportio, quæ Forma & eius perfectio existit, ignoratur, eiusdem mixtura & confectio non potest esse nota.

At argenti & auri elementorum proportio ignoratur.

Ergo & argenti & auri mixtura confectioq́; non potest esse nota.

Ex his itaque concludunt, quod ars agens de horum corporum confectione sit inutilis & impossibilis.

Maiorem probant: Distinctæ sunt enim rerum species & diuersitates; quia diuersæ sunt & distinctæ elementorum ad inuicem proportiones: Est enim asinus diuersus ab homine in specie: quia multo diuersam habuit elementorum in sui compositione proportionem: Sic & in cæteris rerum diuersitatibus est inducere: Ergo & in mineralibus.

Responsio ad 20. Argumentum negatiuum.

Responsio Arnoldi ad 20. Argumentum negatiuum.

M*Aior tum vera est*, quando ex elementis primis fit mixtio, qualem rer naturalis mixtionem perficiendam

ars

ars nunquam suscipit; sed accipit ea, quæ à natura iam mixta sunt, & in quæ iam elementorum illa proportio debita sit introducta, vt non opus sit miscibilium elementorum noua quadam ponderatione. Nam si ars quid conficere instituat, aut illud ipsum est à natura alibi factum, aut nusquam extat: si nusquam extat, tunc nec artis adminiculo producetur per hominis phantasiam vel industriam, si à natura alibi factum extat, aut id est perfectum aut inceptum: quod perfectum est, non eget noua confectione, nec destructione, sed forte quadam emendatione seu purificatione: Quod inceptum est, hoc est quasi semen, embryo, ouum rei nascendæ per naturam; hoc semen si ars accipiat & debito modo disponat; tum inde producere potest idem, quod natura sua sponte; at forte non tam citò, aut perfectè quam ars: Causa hæc est, quia ars vtitur naturæ instrumentis, vt calore & aliis adminiculis, & interim non exiguam operam sibi propriam superaddit naturalibus.

Maior itaque non est vera:

Ad minorem dico, quod argenti & auri proportio in genere non sit ignota artifici, in specie autem non necessaria; hoc est, dum accipit semen vel ouum vel aliam materiam naturalem, in quam formam à natura determinatam velit introducere, in genere nouit, quod in illa materia sit vera proportio earum rerum, quas producere intendit; In specie autem; quo pondere vapores vel elementa ibi sint commixta, hoc ignorat, nec vtile est ipsi scire.

21. *Argumentum negatiuum contra Chemiam.*

Argumentum 21. negatiuum.

Si aurum potest fieri ab arte ex principiis & materiis naturalibus, tum artifex, qui hoc intendit, vtetur omnino naturæ processu, aut ab hoc alieno.

At neutro vti potest.

Ergo non potest aurum arte fieri ex principiis & materiis naturalibus.

Minor probatur: quia si vteretur naturæ processu, in omnibus naturam, vt ea operatur intra terram, imitari deberet, hoc est, mineras in terra relinquere, nec è cubilibus suis exportare in lucem, aut exportatas eodem referre & expectare tempus earum perfectionis, quod est impossibile & stultum tentare: Si verò vtatur arti proprio processu & à naturæ alieno, tum quoque effectus erit à naturali diuersus, & sic non erit aurum naturale.

Responsio 21. *Ad argumentum negatiuum Arnoldi.*

Responsio ad 21 argumentum negatiuum.

AD *minorem respondeo*, quod ars non vtatur naturali processu, à principiis incipiendo ad finem; nec opus habeat, cum liceat ibi incipere, vbi natura reliquit & sic ad finem peruenire, qui apud naturam est aurum generatum ex materia & forma, ita vt hæc ex illa producta sit: Atque propterea processus non est à natura alienus, cum qua in vltimo fine & materia & forma compositi conuenit: Prin- [illegible] naturalia sed iam commixta, cum-

[illegible]

quæ . s tendit ad formam, deinde eadem sumit, & cum iis tendit ad materiam: Hæc fiunt per media operationum artificialium: Formam illam cum materia coniungit & sic ex partibus fit totum, quod est aurum , & ex principiis & mediis finis vltimus; de quibus superius copiose egimus.

Ratio 19. Adfirmatiua pro Chemiæ veritate, ipsius Arnoldi Villanouani.

Si plumbum dicitur aurum leprosum, ac Romæ adhuc publice collectoris auri ex plumbo epitaphium extet, nec non omni plumbo ante docimasticam probationem cum eo instituendam, suum granum argenti subtrahendum est proportionale, tum argentum & aurum ex plumbo & naturaliter nata & artificialiter facta sunt, vel fieri possunt. *Ratio 18. affirmatiua pro Chim.*

At priora tria sunt verissima.

Ergo & vltimum.

Tria sunt hic connexa vnius intentionis , eoque infirmioris nodi : Plumbum leprosum aurum dicitur: Ergo si curetur lepra eius , erit aurum: Atqui lepram hanc primitus nominauit , eandem curet ; Obiicitur : Respondeo , Artifex Chymicus eodem medicamento , quo & lepra corporum humanorum curari dicitur:

Neu-

Neutrum tu credis? Interim ſcias, ea corpora leproſa dici eo reſpectu, quia curationem deſiderent & requirant, ſiue tu credas, ſiue non, ea curari poſſe, niſi videris. De collectore auri ex plumbo quid ſentis? An & ille fabuloſus? Non arbitror: quia adhuc eius Epitaphium ibi extat cum inſcriptione: Siue igitur naturaliter admixtum aurum plumbo, ſiue artificialiter inde eductum collegerit, eodem res redit, & oſtendit, aut naturam aut artem, aut vtrãque aurum ex plumbo feciſſe: Verum iam dicta pro corollario adiecimus; quod iam ſequitur, vim argumenti ſufficientis habet: Quod omni plumbo ad examinationem per cupellam vſurpando prius granum argenti proportionabiliter detrahendum ſit, alias proba erit fallax:

Quæ eſt cauſa? An forte fortuna ſemper incidit argentum in venas plumbi? Imò vt Embryo ſemper incidit in venas matricis, in qua naſcitur: Verum de hac quæſtione iam antè ſatis actum eſt.

Ratio 20. affirmatiua pro Chim.

Ratio 20. Affirmatiua pro Chemiæ veritate Arnoldi Vill.

Si artifex, qui naturale opus producere conatur, à natura poteſt accipere ſemina determinata aut materiam, in quam ſit proportio elementorum & mixtionis eorum debita introducta, non erit impoſſibile ipſi quodcunque naturale opus producere mediis ordinatis.

At Chymicus, qui intẽdit naturalia opera argẽti & au-

& auri producere, poteſt accipere eorum ſemina ſeu materiam proportionatam a natura.

Ergo non erit ipſi impoſſibile hæc opera naturalia mediis ordinatis producere.

Maior per ſe veriſſima & conſtat exemplis innumeris, vt ouorum in pullos excluſione, ſegetum productione, arborum & vegetabilium quorumcunq; propagatione ex ſeminibus terræ mandatis: Sic in *Germania* arbuſcularum Guaiaci, arantiarum & citriarum ex ſeminibus æſtate eductio haberi poteſt, quas tamen hyemale frigus ſubſequens extinguit: Sic equi & reliqua animalia cura humana accedẽte per naturam ſuam propriam & ſemina propagantur & educantur: Sic muli generantur arbitrio hominis; ne quid dicamus de aliis.

Ad minorem; quod Chymicus argenti auriq; ſemina poſſit accipere nullum eſt dubium, etiamſi non ſumet ea ipſa principia, hoc eſt, vapores & fumos, ex quibus natura eadem producit: In eo n. naturam imitari non poteſt, nec debet: Quæ autem talia ſint, non eſt huius loci determinare, cum ad aliam quæſtionem ſpectent: Hoc addimus; quod ſulfur ex optima argenti viui ſubſtantia, abſq; vllius ſulfuris extranei permixtione, producere ſit artis proprium, quo habito, tanquam formæ continente, id ſuo Mercurio metallico, cum lubet, permiſceri poteſt & ſic aurum mixtione naturali generari.

21. *Ratio affirmatiua pro Chemiæ veritate, Arnoldi.* *Ratio 21. affirmatiua pro Chemia.*

S*I illud naturale* opus, quo vita humana magis indiget, quam auro, æque ab arte producitur, imo longe melius & purius, quam a natura, quid ob-

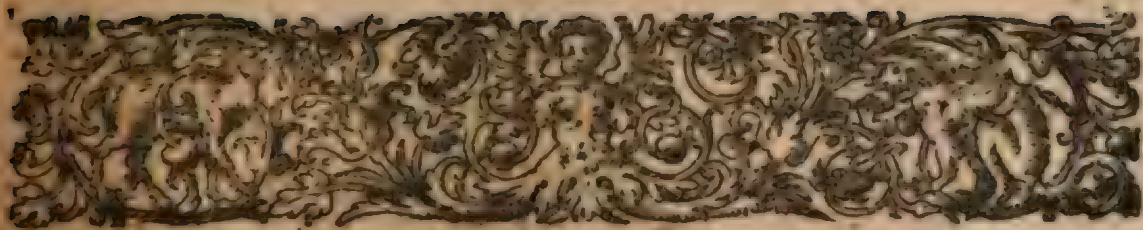
ſtabit, cur nõ aurũ naturali ęquale ab arte fieri poſſit.

At primum verum eſt in ſale naturali ex terra effoſſo in Polonia, factitia ex aqua marina in Hiſpania & alibi, calore ſolis, calore autem ignis ex muria naturali Halæ, Lunæburgi & innumeris locis Europæ.

Ergo & ſecundum eſt poſſibile.

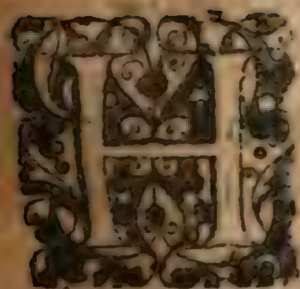
Ad propoſitionis confirmationem ſufficit, quod res naturalis, & alicubi ſponte naſcens poſſit arte fieri: quod ſi hoc verum eſt, tum vniuerſalis illa propoſitio, quæ id negat, ceſſabit: Connexio eius terminorum inde patet; quia idem fere eſt proceſſus vtrobiq;: ſed apud Polonos effoditur in magnis, inſtar ſaxorum, fruſtis, idq; eſt ſubnigrũ, & põt per artem purificari, veluti alia ſalia affuſione aquæ puræ & coctiõe repetita ſolẽt albefieri: Ita & ſal marinum purificatur ab arte, quod ex aqua marina, ſalſa concluſa (ne fluctibus miſceatur) radiis ſolaribus, cum pluuia copioſa nõ affluxerit, coagulatur: Eiuſmodi coagulatio ex muria naturali facta eſt in Polonia ſubtus terrã à natura, in Saxonia & aliis locis fit ex eadẽ muria naturali ſupra terrã ab arte: ſunt quoq; qui aquas marinas ad ignem in ſal excoquant, nempe ibi, vbi ſolis radii non ita vigent, & copia lignorum eſt: Ne dicam de ſalibus ex ſalicibus & vegetabilibus aliis, nec nõ ipſis fimis animalium cõbuſtis arte Chymica eductis, quæ partim medicinalia, partim nõ, habentur. Nec hoc ſaltẽ de ſale intelligi debet, ſed de multis aliis mineralib. quæ ab arte fiunt & natura generãtur: Si itaq; vnum eſt præ oculis omnium, vt qlibet ſalis ꝓductionẽ videre põt, alterum verò nõ, quia abſcõdi vult & debet, cur nõ quæ videmus in vno, ad intelligẽdum alterũ, quod latet, per analogiã trãsferimus.

VIII.

VIII. THOMÆ AQVINATIS ITALI, SYMBOLVM.

LIBER OCTAVVS.

INC *ad Italorum gentem in ordine* octauam pugnandi contra aduersarium potestas deuoluta est, quæ, antiquæ virtutis memor ac *Augusti* æuum perpetuo somnians, forte sibi deberi locum ante proxime præcedentes populos affirmabit, in vestibulo litis seminaria profundens, sed nos dicimus, *Romanis* locum cæteris *Christianis* digniorem datum antehac propter *Morieni Romani* antiquitatem, doctrinam & authoritatem, qui cum *Italis* imperauerint æque, vt aliis gentibus deuictis, nec ab imperio, sed doctrinæ Chymicæ antiquiore præeminentia, locorum series petatur, hinc nulla illis indignationis causa superest: *Italorum primas S. Thomas Aquinas*, qui alias ad disputandum &

aduersarios conuincendum subtilibus & efficacissimis rationibus fuit promptissimus, iam se ad excipiendum aduersarii spicula & rationum tela præparauerat, ad quem *Pygopolinices* toties repulsus & victus oculos intendit, sperans se ab illo victoriam, vtpote monacho inermi, obtenturum, in quo maxime aberrauit suo iudicio: Hic enim monachus si ingenii sui aciem vellet omnino Aduersario imprimere, armatum sane militem & in hoc genere armorum expertissimum ipso vsu animaduerteretur: At ne congrediantur, antequam Aduersario recollectio virium fiat, ne inique tractatus dicatur, prius *D. Thomæ* vitam, scripta & de chymicis sententiam, cum congentilibus suis *Italis*, euoluemus, ac deinde eius cum hoste pugnam admittemus.

EX.

EX SVLPHVRE ET ARGENTO VIVO, vt natura; sic ars producit metalla.

THOMAS AQVINAS ob singularem pietatem & deuotionem *Sanctis* adnumeratus in doctrinis & scientijs tam admirabilis toti Christiano orbi apparuit, vt nomen *Angelici doctoris* adsciuerit, tanquam supra humani ingenij vim & captum ad spiritualem naturam ascenderet. Qui sane titulus si cui hominum conueniat, illi imprimis inuidendus non erit. Tanta enim ille opera quæstionibus subtilissimis & in diuinis & humanis

Thomas Angelicus doctor.

referta, ſcripſit & intellectus ſui acumine diuino limata in publicum edidit, vt potius cuicunque eruditiſſimo admirandus, quam imitandus, multo minus æquandus aut ſuperandus ſit: Verum vt nulli eſt dubium de eius excellentiſſima doctrina & pietatis zelo, ita multis Chemiæ aduerſariis non fit veriſimile, ſi *S. Thomas* Chymicorum ordini adſcribatur: Hoc illis *vnguis in oculo*, nec non ſtomachum ſubuertit bile ſuperfluentem abundantiſſima: Quod vt refellant & negent, *cœlum terra miſcent* & *iungunt fanda nefandis*: Perfrictæ ſunt frontis hi homines & veritatem in lingua ſe ſitam habere autumant, vt, quicquid effutiunt, verum exiſtimari debeat: Aperte negant *D. Thomam* fuiſſe Chemiæ deditum, aut pro ea quicquam dixiſſe; quod vtrumq; nos manifeſtiſſimè refellemus: In hoc veteratorum antedicta aſtutia apparet, quod *S. Thomæ* leuitatem vllam (quia *Sanctus* ille, ne ipſi blaſphemi videantur) quoad Chemiæ tractationem in iuuentute vel alias, imputare nō audeant, cęteros omnes leues, vagos, minoris pretij, authoritatis & nominis æſtimantes: O vos *iniquiſſimi rerum iudices*, qui quādo vultis, ex culice Elephantum facitis & vice verſa, qui vt videamini cauti, falſi eſſe non erubeſcitis: *O crepitacula Archytæ*, ſeneciones linguaces, capita ſine cerebro, quid veritati fucum facere conamini, nunc falſum affirmando, nūc verum negando, vt ſaltem veſter animi conceptus verè phantaſticus confirmetur: Vt olim *Iudici AEgyptio Veritas* à collo pendebat in imaguncula, vt eius ſemper admoneretur, ſic cuilibet ſincere iudicaturo de ijs, quæ in mundo extant aut fiunt, eadem à mente pendere debet, inque ea firmari adeo, vt non in alicuius gratiam vel odium ab ea diſſentiendum ſit: Hoc ſi Chemię aduerſarij reſpexiſſent, non in gratiam *S. Thomæ*, vel odium Chemiæ ea protuliſſent, quæ omni veritati ſunt contraria.

S. Thomas ab aduerſariis nil pro Chemia ſenſiſſe præſumitur.

Prætori Ægyptio Veritas à collo pependit.

Sed

Sed ad rem: *D. Thomam* fuisse *Chymicum*, quis melius probet, quam ipse suis scriptis, quam publicæ famæ constantia artificum Chymicorum consensus & virorum aliorum authoritate præstantium asseueratio? Ad hæc aliæ circumstantiæ idem conuincere poterunt. Scriptis Chymicis Aduersarij mox scrupulum inijciunt, negantes ea esse *D. Thomæ*, at subreptitia eique falsò asscripta: At rationes huius opinionis non addunt: Eant itaque quo velint, cum suis nugatorijs dictaminibus, non autem ad Chymicos, qui sibi demonstrari cupiunt negata vel affirmata contra artem: *Si ita licet dictare*, ille est homo leuis, in iuuentute nugis deditus, hic non est Chymicus & libri huic asscripti non sunt ipsius, quid nõ in artibus & scientiis negabimus & affirmabimus absq; argumentis & probationibus? Quid si dicam? Aduersarii noti non sunt sanæ mentis, dum effutiunt quicquid in buccam venit; an hæc propositio non erit probabilior cum adiecta ratione, quam illa, quod libri Chymici non sint *D. Thomæ*, sed illi suppositi? Cur suppositi? quia non operibus *D. Thomæ* aggregati sint in vnum corpus: At hæc ratiuncula tantum valet, quantum hæc, *Virgilius* non vixit *Mantuæ*, *sed Romæ & Neapoli*; Ergo *Mantuanus* nõ fuit: Vt enim à voluntate *Virgilij* pependit, relinquere natale solũ & alibi viuere, sic à voluntate ipsius D. Thomæ vel eius operũ congregatoris & editoris profectum est, quod liber Chymicus siue vnus, siue plures, eius voluminibus non sit adiectus aut incorporatus: Esse autem ipsius libros Chymicos, qui titulo *D. Thomæ* circumferuntur, quis negabit, nisi ille *qui nodum in scirpo quærat* & solem in meridie obfuscare præsumat? Nisi enim hoc verum fuerit, semper dubium remaneret de authore cuiusque libri, imo de patre liberorum: Interdum equidem contingit, quod deceptores indocti suos fœtus doctis supponant, sed tum fœtus discernuntur à parenti-

D. Thomam Chymicum fuisse, patet ex eius Chymicis libris.

Libri Chymici cur D. Thomæ suppositi dicantur ab aduersariis.

Libri Chymici D. Thomæ cur eius sint & non alterius.

rentibus,& lucrum ſaltem intenditur, non veritas nec exiſtimatio nominis: Quod ſi tales ſint libri *D. Thomæ* aſſcripti, qui illum non deceant ſtylo, methodo, rebus contentis & alijs, abalienandi erunt ab eo, quomodocunq; mentirentur authorem: At cum in his omnibus illi conueniant, nullus abdicabit ab illo; Quis doctiorum alteri ſui ingenij labores ſupponeret, cum inde nec lucrum, nec nomen, nec vtilitas nec authoritas ſperanda ſit: Vt itaque raſtrum dicitur & eſt raſtrum, nec alio nomine appellandum venit, ſic libri Chymici *D. Thomæ*, ſunt *D. Thomæ*; nec alterius titulo donandi: Adhæc *Mirandulanus Comes* lib. 2. cap. 3. de auro, *Legi*, inquit, *præter id, librum S. Thomæ de arte ipſa metallica, ſi non mentitur authorem titulus, qui legitimus videtur eo comprobari, quia Alberti fit in eo mentio, vt præceptoris, quod Regimnaldo mittitur, ad quem alia etiam miſiſſe Thomam ipſum plane conſtat.* Hęc ille. Poſt addit idem: *Legi quoque in opiniones Thomæ de auro argentoque faciendo commentaria: Multi vero Chymici nominis non ſatis gnari, vt mihi quidem videtur, alienum quiddam expiſcati ſunt, aut potius ex penu ſua ſatiſne inſtructa, neſcio, depromſerunt, quo nomen Alchymiæ defugerunt, vili plebeculæ ſolitum attribui, ne de ea re ſcripturis ingereretur contumelia.* Publica quoque fama eundem teſtatur Chymicum, præter libros, quæ ſi probet philoſophos quoſque in ſuis diſciplinis & artibus, etiamſi eorum libri non extent, *vt Thaletem* Aſtronomum, *Heracletum Phyſicum, Archimedem Mathematicum*, quidni *Thomam* pronunciet *Chymicum*, cuius libri ea de arte extent. Qui huic contradicere velit, oportet eum certis demonſtrationibus vti, ita vt quilibet intelligat, aliter ſe rem habere, quam communiter ſtatuitur; alias incongruum & fruſtraneum videtur, contra publicam famam, quæ millena aliquot ora & linguas habet, velle loqui & paradoxon producere; *Chymici* quoque artifices vnanimi conſenſu D. *Tho-*

Mirand. de libris Thomæ.

Ex fama cōſtat Thomam fuiſſe Chymicū.

Thomam citant, pro suo agnoscunt & venerantur vt verum & legitimum Chemiæ authorem; Sic *Rosarius* philosoph. *Thomas de Aquino*, inquit, *Est autem materia lapidis aqua grossa: Agens autem est calor aut frigus congelans illam aquam:* Idem: *Et credas preciosiores esses lapides qui procedunt ab animalibus, quã alij.* Et Ludus; *Hinc beatus Thomas de Aquino, de forma elementorum, in eodem corpore coniunctorum ita dicit: Vidi & feci per artificium natura cooperante: Nam accepi quoddam sulphur, quod erat natura ignea & transmutaui ipsum in aquam puram, quam per artem iterum transmutaui in aerem & in aquam, & cum volui transmutare in terram, vt terra purior fieret, inueni quendam lapidem rubeum, clarissimum, diaphanum & lucidum, & in eo conspexi omnes formas elementorum, & etiam eorum contrarietates in illa materia lapidis, nescio qua ex virtute, nisi ex appetitu: Ex rubedine enim respexi formam ignis, ex diaphanitate formam aeris & ex luciditate formam aquæ.* Hæc ille ex *D. Thoma*, quæ verba sane sunt non vulgaris, sed profundissimi philosophi; nec alium authorem, quam D. Thomam præ se ferunt: Totius enim lapidis naturam, & formam describunt philosophice, verasque proprietates elementorum singulorum in eo alicui ob oculos ponunt; imò materiam & modum operationis, tanquam summam totius artificij comprehendentia. Qui negant hoc, quod toties ab alijs probatissimis viris affirmatur, à fama & Chymicis asseritur & pro indubitato recipitur, illi præsupponunt, sibique persuasum habent, Chymiam non esse veram, artem deceptoriam, leuibus cerdonibus visitatam & aurificium esse imaginarium & non ens, quod nunquam fuit, est aut erit; Causa hæc est, quia ipsi nõ viderint Chemiæ veracem professorem viuum, nec capere possint, quomodo hoc contingat: Ex hoc fonte currunt omnes illi ignorantiæ riuuli, quo tincti aduersarij nunquã nisi quod suo conceptui placeat, probant: Chemiam non

Ex Chymicorum confessu D. Thomas fuit Chymicus.

D. Thomas sæpe citatur à Chymicis.

Descriptio lapidis D. Thomæ per sua elementa visibilia.

Præsupponentes Chymiam non esse veram omnia pro libitu statuunt.

esse fictitiam, falsam aut non Ens, sic demonstratur, & longissime differre ab ista Alchymistica operandi & decipiendi ratione per se patet & alibi copiose tractatum est: Vagos quoque illos Alchymistas esse pseudochymicos & verorum mimos, aut potius cacoethes & vlcera mali moris & cancrosa, ibidem probauimus: Non itaque confundendi legitimi & veri cum illegitimis & falsis, non virtutes pro vitijs, aut econtra habendæ, nō vsus cum abusu reijciendus; Namque *Est modus in rebus, sunt certi denique fines, Quos vltra citraue nequit consistere virtus.* Vixit autem *D. Thomas* tempore *Philippi Valesij*, regis *Galliæ*, circiter annum 1330 & vsus est *Alberto Magno* præceptore, vtpote eiusdē ordinis prædicatorum, seu *Dominicani*; cuius primus fundator fuit ille *Dominicus*, quem *Auicenna inter Christianos* artis Chymicæ authores enumerat & à quo se indurationis & incerationis Mercurij modos, (qui in genere totā artē complectuntur) didicisse testatur: Ab hoc ipso *Dominico* multa sui ordinis monasteria instituta fuisse scribunt, q fieri non potuit nisi beneficio artis Chymicæ, cuius experientiam habuit: Non enim *Orphei vel Amphionis* modo saxa concurrerunt ad ædificationem, seq; ipsa construxerunt, eo legente vel pulsante lyram, veluti quoq; *Troiæ* mænia *Apollinis* cythara extructa asserunt, sed impensis magnis tot ædificia educta fuere, quæ non mediocris fortunæ, sed valde diuitibus conuenerunt: Nec vero tantū *Dominicus* ex patrimonio suo habuit, sed quia *Dei dono* excellentissimo gauderet, id in eius honorem, nouo quodam instituto prædicationis Euangelij ordine, conuertere studuit: Nulla enim alia via aut ratio seruiēdi *Deo*, hymnisque eum perpetuis concelebrandi, quam in monasticis cœtibus obseruādo certas regulas, cognita fuit: A *Dominico* itaque eiusque sectatoribus ars ad *Albertum Magnum Dominicanū* deuenit, ab hoc, vtpote præceptore absq; dubio

Alchymistas vagos esse vomicas Chymicorū.

D. Thomas quando vixit.

Eius præceptor Albert. Magnus.

Dominicus Chymicus statuitur ab Auicenna.

Dominicus multa monasteria fundauit Chemiæ beneficio.

A Dominico ars ad Albertum deuenit & sic ad Thomam Dominicanos

dubio ad *Thomam Aquinatem*, quem ille præ cæteris huic disciplinæ profundissimæ & secretissimæ aptũ inuenit & habilem, propter singulares ingenij dotes, æstimauit: Non enim putandum, *Thomam* in alijs scientijs potius *Alberto*, vt præceptori, adhæsisse, quã in hac omniũ diuinissima: Quid enim cæteræ sunt ad hanc collatæ? Certe ꝙ ancillæ ad Dominam: Hæc naturæ præstat miracula & omnẽ physicam contemplatiuã praxeos effectu verissimã demonstrat: *Ex his constat D. Thomã* Chymicũ inueniri quocunq; consideretur modo, licet vn⁹ sufficiat, nẽpe propriorum librorũ de Chemia editorũ attestatio: Sed iã ad alia ipsius *Thomæ* testimonia, quæ nõ in Chymicis libris, sed eius receptis operib. obuia sunt, progrediemur: In lib. *Aristot.* Meteor. 3. ad finẽ; *Metallorũ*, inquit, *propinqua materia sunt sulfur & argentũ viuũ, sicut Alchemistæ dicunt, ita quod in locis lapidosis terræ per virtutẽ mineralẽ generatur sulfur & argentũ viuum; Deinde ex ipsis generantur diuersa metalla, secundum diuersam cõmixtionẽ eorum: Vnde etiam ipsi Alchemistæ per verã artem Alchemiæ sed tamen difficilẽ propter occultas operationes virtutis cælestis quæ mineralis dicitur, quæ ex eo, quod sunt occultæ, à nobis imitari possunt per prædicta principia, vel per principiata ab ipsis, faciunt aliquando veram generationem metallorũ* Hæc D. *Thomæ* verba naturã & artẽ simul cõprehẽdunt, & vtriusq; operationis modũ planissime ostẽdunt, ꝙ nempe metalla ex sulfure & argento viuo, tanq̃ patre & matre ortum ducãt; sulfur autẽ & argẽtum viuum in cõcauitatib. terræ saxosis ex fumis diuersis exhalãtib. cõgeletur & in metallicã substantiã induretur ꝑ virtutẽ mineralẽ: Inde Chymici exẽplum capiẽtes, ex sulfure & argẽto viuo idẽ naturale op⁹ causantur, nẽpe aurũ & argentum; De cęteris enim illi nõ sunt solliciti, cum ratio suadeat optimis incumbendũ: Argentũ viuũ nõ opus est, vt ipsi cõponãt ex fumis; quia hoc à principio illis impossibile, & argẽti viui à natura

Scientiæ cæteræ ad Chemiam collata sunt veluti ancillæ ad dominã.

Testimonia ex aliis libris D. Thomæ petita, quæ ipsum Chymicum declarant.

Ex sulfure & argento viuo fieri Chymicorũ opus.

Sulfur cõmune Chymicis inutile est.

Aurum fit ex sulfure & argento viuo breui temporis spacio in igne.

Tripater in arte necessarius.

Principiata hoc est elementata, & non ipsi vapores ad artem sumuntur.

compositi tanta sit copia, quanta metallorum imperfectorum & hydrargyri: Sulfur commune ipsis inutile visum est, quocirca aliud sulfur quæsiuerunt longa inuestigatione, magnoque labore, & sumptu, quo inuento, ex his duobus, tanquam ex chalybe & silice ignem, elicuerunt aurum, hoc est, ex horum debita in igne permixtione confecerunt aurum exiguo, vix dimidiæ horæ, spacio: Difficilem esse hanc operationem fatetur *D. Thomas*, ratione inuentionis, magis, quam perfectionis; Propter occultas operationes virtutis cœlestis, vt ipse asserit; idque verum est; nam nisi esset hæc vis à cœlo lapidi impressa, nullus artificum ad finem vnquam peruenire posset aut peruenisset: Hic est ille *Tripater*, cuius *Lullius* meminit in Theorica testam. nempe *Solis* cœlestis, *Artificis* ingeniosi & Vulcani filius, à sole creatus, ab artifice gubernatus & à *Vulcano* educatus: Hæc est illa forma, sine qua idẽ author dicit, quemlibet artificem in arte procedere, instar pictoris, qui faciem alicuius ad viuum exprimere conetur, quem nunquam viderit præsentem aut in imagine cognouerit, nec ab alio delineatum audiuerit: Attamen, inquit *D. Thomas*, licet eæ operationes virtutis cœlestis sint occultæ, à nobis imitari possunt; vbi in vocabulo nobis, se, vt artificem non excludit; imò fortè se vnicum, tanquam de se loquens, intelligit, plurali numero, vt fit, pro singulari posito: Per principiata potius quam principia artificem procedere constat, cum principia sint nimis remota ab arte: Dicit quoque eos aliquando facere veram generationem metallorum, hoc est artifices veros, qui rarissimi sunt, non perfectos autem etiamsi id tentent, nullo modo posse: Ita *D. Thomas* se non ab arte excludens totum processum eius generalem optimè depingit, sic tamen ne pro Alchymista, nomine cum pseudochymicis communi, publicè haberi, at saltem à veris artifici-

tificibus, vt artifex, agnosci possit: quod eius prudentiæ assignandum est: Etsi enim ars per se sit optima & donum diuinum rarissimo cuique datum, tamen cum tot malefeniati, patriorum bonorum decoctores, liguritores, comedones & ære alieno oppressi cateruatim ad eam, tanquam ad *Lucinam laturam* opem, vel ad auream anchoram, ruant & fluant quotidie, qui pro suo ingenio fabricant quid sophisticum, deceptorium & friuolum, hinc nostra Regina, Chemia, malè audit, & isti pseudochymici cum quasi soli sibi hanc artem approprient & vendicent, cuius ne faciem externam viderint aut literæ apicem callent, inde veros Chymicos & philosophos vno nomine secum apud vulgũ censent, vniusque operationis falsariæ quæ ad damnũm Reipub. cedat, condemnant. A quo nemo bonus est qui non abhorreat: Inde tot anonymorum scripta, tot patriæ mutationes, tot tractatus allegorici, non solum quo ad materiam & contenta, sed quo ad finem, ne quis pro Alchymista vulgo demonstrari velit: Hæc est causa, cur D. Thomas Chymicos libros, tanquam spurios, quorum tamen ipse naturalis pater sit, non aliis libris aggregarit, cur in aliis suis libris tectè & cautè de Chemia loquatur, vt iam dicto loco, quo tamen sententiam suam satis ingeniosè depromit, non velut professione Chymicus, sed physicus, qui de Chemia tamen calculum ferre si opus sit, possit: Eodem modo vtitur alio in loco suorum operum, nempe 2. lib. 2. part. quæst: 77. art. 2. Vbi *si autem*, inquit, *per alchemiam fieret aurum, nõ esset illicitum pro vero vendere quia nihil prohibet artem vti aliquibus naturalibus causis ad producẽdum veros & naturales effectus: sicut Augustin dicit in lib. 3. de Trinit. cap. 8. de his, quæ arte Dæmonum fiunt*: In qua ratiocinatione hypothetica subintelligitur assumptio, & eius vice additur probatio assumptionis quasi positæ aut notæ: Est autem assumptio huiusmodi: *At*

D. Thomas prudenter descripsit & tractauit Chymica.

Ars Chymica per se optima, cur malè audiat.

Cur Chymici veri agnosci nolint.

Cur D. Thomæ lib. chym. si aliis non sint aggrigati.

D. Thomæ arguta sententia de artificio.

fit aurum per alchemiam cuius probatio est, Quia nihil prohibet artem vti &c. Conclusio subintelligitur: Non est ergo illicitum, id aurum pro vero vendere: Nec absque causa tam artificiose & hypothetice *D. Thomas* huius syllogismi seu ratiocinationis membra disposuit, vt iam dictum, ne agnosceretur talis, qualis haberi nollet, ab inscio vulgo: Omnes autem Logici fateri coguntur, eius propositiones hypotheticas, dispersas & disligatas, in hunc ordinem syllogisticum redigi debere, & quicquid dixerit volens truncate, id hoc modo integre intelligi:

Hæc propos. est D. Thomæ.

Si fit aurum per Alchymiam, licet id pro vero vendere.

Sed fit aurum per Alchymiam:

Ergo licet id pro vero vendere.

Hæc assumptio ab ei præteritur & subintelligitur.

Assumptio probatur: Si Alchymia naturalibus causis ad aurum generandum vti potest, per Alchymiam quoque naturalis effectus, nempe aurum fiet:

Hæc conclusio ab eo subintelligitur.

At nihil prohibet artem (Alchymiam) vti aliquibus naturalibus causis ad producendum veros & naturales effectus; quod probat per Augustinum, vt suprà:

Probatio assumpti ab eo præteritur.

Ergo & per Alchymiam aurum fieri potest:

Hæc minor propositio est D. Thomæ.

Hæc conclusio præteritur à D. Thoma.

D. Thomas scitè asseuerat aurum fieri posse per artem.

Ex hoc *D. Thomæ* syllogismo, quem in quibusdam membris, ne agnoscatur Chymicus ex professo, abscondit, aduersarij, dummodo in dialecticis triuialibus parum se exercuerint, manifeste vident & intelligunt, eum asseuerare quadam rationabili demonstratione, aurum per Chemiam fieri posse, vt antea, in vocabulo *Nobis*, se quoque tacite chymicum ostenderit. Animaduertat lector, quod semper prætereat *D. Thomas* in hoc duplici syllogismo eas propositiones, quæ ipsum Chymicum arguerent, vt sunt prosyllogismi minor & conclusio: Deinde secundi syllogismi maior & conclusio; Et ponuntur ab eo minus suspecte

speciæ propositiones, nempe primi syllogismi maior & secundi minor, quod sunt eius subtilitatis: Idẽ; ut hoc probet quæst: 96. art: 2. eod: lib: & par: *Quod si simpliciter* inquit, *adhibeantur res naturales ad aliquos effectus producendos, ad quos putantur naturalem habere virtutem, non est superstitiosum vel illicitum iis rebus vel effectis uti:* Quibus verbis Magiam naturalem omnino approbat & minimè superstitiosam vel illicitam declarat: Et in princip: lib: 4. meteoror: *Præcipuus Alchymistarum scopus est, transmutare metalla, scilicet imperfecta secundum veritatem & non sophisticè.* Idem: METALLA *transmutari possunt vnum in aliud, cum naturalia sint & ipsorum materia eadem.* *Chymicum* itaque fuisse *D. Thomam* nemo dubitauit & pro Chemia dixisse & scripsisse tam apertè in Chymici libris, quam occulte in aliis ita vt vlteriori demonstratione id non egeat. At cum controuersia sit inter eius interpretes, qui plerique Chemiæ ignari nihil eum pro Chemiæ veritate statuisse adfirmant, quocirca ex *Comite Mirandulano* horum sententias adducemus & cuicunque rationali considerandas offeremus: *Comes Mirandulanus* lib: 2. cap: 3. de auro, *Sanctus Thomas,* inquit, *in summa Theologica secunda parte secundi voluminis, affirmat, Chemicæ veritatem, quam non asseruerat in secundo in sententias theologicas commentario: Propterea varius in re multis visus est, ut suo loco manifestius apparebit, cum apertè sententiam ipsius interpretabimur: Quantum ad præsens attinet, sectator Thomæ Syluester eiusdem est sententiæ, vt fieri aurum per artem queat, in qua sententia Iohan. non permansit: At Caietanus Thomas sua in summula censet, artem ipsam, dummodò sine fraude fiat, ex sese illicitam non habendã, nec in peccatis numerandã vẽditionẽ rei per artẽ effectæ, si pro eadẽ quæ est propriè fiat vẽditio. In cõmẽntariis verò super S. Thomæ sũma Theologica, scribit artẽ quidẽ possibilẽ, sed aut nõ humanã, aut principiũ esse, postquam sapientes consuluerint: De artis potestate nil* *differit*

Magia naturalis approbata à D. Thoma.

Mirandulanus D. Thomæ interpretes quoad Chemiam conciliat.

Syluester Thomæ interpres pro Chemia loquitur.

Caietanus item.

disserit, ut aliis in quaestionibus acutè solet: Quâ in re illud nonnulli demirantur, qui ubi artis veritatem & authoritatem & ratione Divi Thomæ confirmauit, illico homini decreuerit possibilem: Id & ea ipsa Thomæ ratio conuincit quod si admittit, cur non humana: Si principes & ab eis consulti sapientes eam queunt exercere, cur super hominem? quasi non sint & principes & sapientes inter homines recensendi. Idem Mirandulanus libr. secundo cap. 11. sententiam Thomæ Aquinatis de conficiendo auro declarat, quam interpretes eius distraxerunt, vbi inquit: *Ego certè nec assentior Iohanni Lyguri, qui auri formam excluserit ab arte, nobilitatis gratia, proptereaq; conficiendi auri artem eluserit: Nam perfectiorem uti diximus, formam Thomas admittit, hoc est, animam sensilem, quorum sese Magi effectores rerum naturalium suis instrumentis præstiterunt. Nec eo item moveor, quod nesciant invenire artifices, quæ propriè agant, quæ propriè patiantur: Quoniam nec ignoranti calore opus esse & humore, multisq; vaporibus, quibus ad metalla transmutanda uti soleat natura: Adde, quod quæ juuenis negare visus est, Thomas constanter adfirmavit, longo post tempore, hoc est, dum summam conficeret Theologicam, tanquam ultimum suarum opinionum Testamentum. Nec illo etiam mouebor, quo motus est Lygur Sylvester, opinatus cum Petro Gomate S. Thomam in commentario secundo de imperfectis artificibus, in summa Theologica de perfectis loquutum, iis concessisse, illis abnuisse potestatem. Nam de arte conficiendi, non de artificibus erat mentio, quæ quidem ars, quoniam naturæ ministerio & instrumentis utitur, ab omnibus potest ad perfectionem duci, à quibus potest exerceri, siue incorporei spiritus, siue homines illi fuerint, aut naturaliter aut supranaturā edocti Varietas n. ministrorū artē non tollit aut minuit per sese naturæ viribus nitentē quidem, sed quandoq; & juuantem illam & superantem.* Tantum Mirandulanus de *Thoma*. *Italorum* ergo princeps *Chymicus D. Thomas* non immerito statuitur, qui cum Angelico suo ingenio obstru-

Iohan. Lygur Thomæ interpres cōtra Chemiam loquitur.

D. Thomas Chymica, Dei magnalia non neglexit, qui cætera minera curauit.

ſtruſiſſima quæq; penetrârit & elucidârit, vitam ſibi acerbiorem putauit, niſi & illa *magnalia Dei*, quibus totus mundus inhiat, indagaret, præſertim ſub illo præceptore, quẽ Chymicum fuiſſe, notorium erat: In libro eius antedicto Chymico duo inprimis cõſideranda veniunt; primò quod in præfatione deducit, pulchro illo Optices exemplo, quo per concaua ſpecula radii ſolares cõdenſantur adeò, ut incendant quæcunque combuſtibilia obuia, cœleſtes virtutes ab aſtris, vtpote ſole deſcendentes communicari & eaſdem eſſe cum elementalibus inferioribus, cum in illo igne ſic incenſo & alio communi nulla ſit differentia: Vnde patet cœleſtem eſſentiam in hiſce inferioribus elementis poſſe conſeruari, qualis eſt Forma illa aurea miſcibilis metallis omnibus, imperfectiora ex illis in aurum reducens. Hæc enim, vt paulo ante dictum, à cœlo in terreâ ſubſtantiâ impreſſa ab aſtris deſcendit, tanquam Promethei ferulâ delata ad mortales, quo haberent ſolis filium in terris, qui, quando bene rectus ab ingenio artificis, & Vulcani induſtria rite educatus eſſet, patris ſui vices hic obiret & id quod pater in mille annis, ipſe in paucis minutis vnius horę præſtaret: Vt enim *Radij* ſolis cœleſtis in ſpeculis dictis multiplicantur & quaſi corporei & tractabiles, vt ignis, fiũt, ita ſolis terreſtris radij cum coeunt & in ſe reflectuntur, quod primò quaſi ſpirituale & inpalpabile erat, fit corporeum & palpabile; quodque primum eius punctum à ſole & cœlo productum erat, eius circumferentia à noſtrate igne ſeu Vulcano perficitur & continuatur: *Radius* eſt cœleſtis luminis, radius quoque eſt in terris, qui lucet in tenebris inſtar carbunculi in ſe collectus; Accipiendus itaque noſter eſt Radius, eiuſque vmbra delenda, vt Hermes monet; Hoc fieri nequit, niſi ſol cancrum ingrediatur, tum illis, qui in Delta, Ægypti inſula, habitant ad Sye-

Ignis ex radiis ſolaribus deductus idem cum elementari.

Auri forma deſcendit ex aſtris.

Punctum compoſiti Chymici eſt à cœlo, circumferentia ab igne noſtrate.

A Radio remouenda vmbra eſt.

nem, verticalis est & absque vmbra: *Cancer* autem *Lunæ* domus & Luna domina humorum est, qui humores in lapide nostro dominantur, inde albus est & senex primo, quibus desiccatis post fit rubeus & puer sanguineus, vt habet epistola *Rhasis*: *Radius* hic siue igniculus in terra habitat & non extinguitur aqua, quia cœlestis virtutis est, vilissimo nutritur fomite, veluti fœtus in vtero, menstruo: Vt enim ignis preciosissimum elementum quacunque materia pingui ali potest (cum sint qui fimis animalium ad fouendos ignes vtantur) sic ignis philosophicus à Sole artifici ministratus, pabulo viliori sustentatur, ne euanescat: In pingui, oleosa & incombustibili est substantia, quæ cum viscosa sit tota, non facile euanescit aut in aerem resoluitur: Hic est *Calor naturalis* & humidum radicale, inter se amicabiliter coniuncta: Hæc est *flamma* & *illud oleum*: Hic *equus*, illud *pabulum*, Hic *canis*, ille *lepus*; Hoc *agens*, illud *patiens*, quod omnia complectitur: Secundo in Chymico libro *D. Thomas* materiam ponit terram nigram oculosam, quam vocat *Antimonium Hispanicum*; Eandem *Democritus* apud *Flamellum* in annotat. appellat *Stimmi Italicum* multisque aliis nominibus: quibus addatur *Greueri* assensus & *Basilij*, aliorumque innumerorum: Nullum est dubium, quin philosophorum hac in parte mens sit vnanimis & verissima, dummodo rectè percipiatur: Quid quidam non indiligens *Antimonij* scrutator ex eo fecerit, ipse suo libello attestatum reliquit, nempe mercurium, plumbum, cuprum, ferrum, stannum, epar, argentum & aurum; Alij inde fecerunt Regulum Flor. albos, citrinos & rubeos, oleum, vitrum, sal & innumerabiles medicinas alias: vnde *Basilius Valentinus* non immerito *Antimonio triumphum* dicauit, quasi ipse victor sit & triumphator morborum; imo *Hercules Morbicida*; Vnde multi sagaciores indicium desumple-

Lapis primo senex postea iuuenis.

Ignis naturæ vili pabulo nutritur, igne interali.

Materia D. Thomæ terra nigra: seu antimonium.

Quid ex antimonio factum sit.

pferunt, latere in antimonio plus virtutis medicinalis, quam in vllo alio simplici, ideoque etiam plus virtutis tingentis seu tincturæ; Experti quoque sunt in lixiuium eius facili modo præparatum cochlear argentum immissum deaurari, & idem fieri eiusdem oleo abstracto per retortam, sed illud aurum esse volatile; Hinc non pauci magnam spem concipiunt; Quos sane à bonâ intentione non retraham, nihilominus tamen nec ad eam incitabo metam: *D. Thomas* loquitur de *Hispanico Antimonio*, & *Democritus de Italico Stimmi*: Alij *de Vngarico*: *Matthiolus* tradit *Senis* esse fodinas Antimonii mineræ permultas; Optimum autem inueniri in locis mari vicinis, *Messanæ* & *Suanæ*; Et prope oppidulum Syluenam in comitatu *S. Floræ*: *Venetias* adfertur ex *Germania* at fusum in ollis: *Plinius* libro trigesimo tertio, capite sexto, meminit quoque antimonij, dum describit lapidem qui inuenitur in fodinis argenti, album, & splendidum absq; pellucidi[illegible]e. & nominatur ab aliis *Stimmi*, à nonnullis *Stibium*, à quibusdam *Alabastrum*, & *Larbason*, cuius sunt duo genera, mas & fœmina, at fœmina melioris virtutis æstimatur: In *Vngaria Schemnitij* habetur: *Basilius de Vngaria*: *Vngaria me genuit, cœlum & stellæ me fouent, & terra lactat me &c.* Ibidem in auri fodinis reperiri copiosissimum, sunt qui testantur: In *Germania Mons tædiferus*, der Fichtelsberg / & Altenberga, multæque aliæ fodinæ dant antimonium: At quod genus ex his eligendum, quæres? *Philosophicum*, respondeo, quod est in virtutibus illo adhuc efficacius, vndecunque petatur: De loco huius philosophi non conueniunt, nisi quod dicant, *inueniri vbique, esse vilis precij, in sterquilinio abscondi, Adamum secum portasse è Paradiso, & volatilia ad nos detulisse, lapidem esse gratis datum, de eo sumendum, quantum cui lubet,*

Aurum volatile in antimonio.

Antimonii varia loca natalitia.

Plinius mi. minit Antimonii.

Antimonium in auri fodinis Vngariæ inuenitur.

Antimoni. philosophicum arti conuenit.

nec alicuius hominis veniam petendam, esse nigrum nigrius nigro, ne plura eorum dicteria recenseam; Antimonium est, quod multas fatigauit opes, dum in vero inquirendo & eligendo aberrarunt & illegitimum pro legitimo corona regia dignati sunt at gratia plumis leuiore: *Ex historiis* meminimus, *Margaritæ* trium regnorum septentrionalium *Reginæ* filium in maritimâ pugnâ amissum aut suffocatum fuisse; paucisque post annis quendam ei de facie simillimum, (qui omnia quoque dicta & facta amissi recitare nouerat) pro eo agnitum & magna cum pompa nauium instructarum à maritimâ quadam ciuitate eò deductum ad matrem; verum illa obseruatis omnibus signis in homine, tandem falsarium & suppositititium deprehensum remisit parua cum gratia ad naues, vnde venerat: Huic quid simile multis contigisse nouimus, qui existimantes, cum antimonium inuenissent, philosophorum esse filium verè regium, immensis sumptibus & laboribus id tractandum sumpserunt per varios operandi modos; Et licet illud tincturas quasdam volatiles repræsentarit, tanquam notas regiæ sobolis, tamen ad vltimum in cineres reductum & vt inutile relegatum fuit: Verum philosophorum antimonium in mari profundo, vt regius ille filius demersum delitescit; Et quamuis ex animis ipse philosophicorum Rex videatur, tamen viuit & ex profundo clamat: *Qui me liberabit ex aquis & in siccum reducet, hunc ego diuitiis beabo perpetuis*: Hic clamor etsi audiatur à multis, nulli tamen eius commiseratione ducti, quærere regem subeunt: Quis enim, inquiunt, se demerget in æquor? Quis suo præsentaneo periculo alterius periculum leuabit? Pauci sunt eius lamentationi creduli & putant vocem auditam esse *Scillæ* & *Charybdis* resonos fragores & boatus: Hinc ociosi sedent domi nec regiam *Gazam*, vt nec salutem curant.

Antimonium multorum opes atteruit.

Historia ridicula.

Falsarius regis filius repudiatus.

Antimonium magnis sumptibus à multis tractatum.

Antimonium philosophicum in mari profundo iacet

Clamor regis ex profundo maris.

Regius filius non agnoscitur à mundo.

Anti-

Antimonium ergo ab arte non reijciendum est, sed eligendum magna cura & prouidentia: Sic enim Morienus ad regem Calidem; *Similiter scias*, inquit, *quod maior radix operis est in inquisitione specierum, quæ sunt meliores ad hoc magisterium: Nam vnaquæque minera multorum est generum*: Rectè itaque *D. Thomas* elegit *Hispanicum*, vtpote præstantius cæteris omnibus, quotquot enumerauimus: Non tamen absque singulari præparatione eo vsus est, cum ex vulgaribus, vt Greuerus loquitur, physica facienda sint: Quicquid enim opus philosophicum ingreditur, id debere esse purum, homogeneum, ab omni sua heterogeneitate & terra superflua purgatum in substantiam claram, operi philosophico conuenientem; quæ vel tota volet, vel tota in fundo remaneat, pro operationis diuersitate.

Magna pars operis in electione specierum existit.

Antimonio physico vtendum.

CONGENTILES D. THOMÆ AQVINATIS, ITALI.

PETRVS BONVS, FERRARIENSIS, vir nomini suo optime correspondens: quocunque enim modo accipiatur siue in moribus seu doctrinis, *Bonus* est: Vixit *Polæ* in *Histria* ante ducentos & aliquot annos: Scripsit tractatũ Chymicum, verè *Margaritam nouellam* dictum, in quo tam solide, erudite & copiose tractat hanc quæstionẽ, An sit ars Chemiæ possibilis, necne, eiusque affirmatiuam demonstrat argumentis ex rei natura & proprietate petitis adeo claris & perspicuis, vt nullus post ipsum id tentare opus habuerit: Verum cum copia rem quidem declaret, at syllogisticã acrimoniam minuat, alij quoque post eum, vtpote nouis hostibus seu retiarijs, noui antagonistę seu pancratiastę sese opposuerunt, Chemiamque ratam, tectam pro virili de-

Petrus Bonus Ferrariensis.

Vbi vixit Bonus.

Margarita nouella Boni tractatus eruditissimus.

fenderunt: Indignum sanè esset Margaritam tam preciosam porcis proijcere. quam non nisi docti legere & admirari deberent. Hic est *Vnio Cleopatræ* relictus nobis à temporis omniuori luxurie seu voracitate, (cum vnus eiusmodi, nempe Boni interpretis de simili quæstione meminerit) qui magis *Veneris* Auriculæ adaptandus conueniat, quam vt in angulis situ fumoq; oblitus delitescat: Veneri autem tum adaptatur, cum summo honore adficitur & in oculis omnium gestatur: Ipse autē *Bonus* philosophicum sulfur clarissimè descripsit inter cętera, idq; vocat corpus in vnione cū spiritu & anima: sulfur, respectu argenti viui: Cui sententiæ, licet discrepare videatur à communi opinione, tamen tanquā verissime acquiescendum puto: Econtra est in homine & animalibus: Forma hominis est anima rationalis Forma cōpositi philosophici est etiam anima, at quia nulla in eo vita est proprie dicta, nisi analogicè, potius corporea substantia dicenda venit, quia hæc sustinet, vt magis firma & fixa, partes volatiles, easque vt corpus animam, complectitur: corpus non ambulat, loquitur, mouet se, aliaue munia obit, absque animæ ope, ita nec anima eadem præstat absque corpore; Ab anima fit initium & prima motio, imo totum quod fit, à corpore fit executio: In composito autem philosophico à corporea substantia dependent omnia accidentia & proprietates, non tamen sine spiritus & animæ adminiculo: Si quis vero vice versa, corpus dicat materiam & animam formam, non errabit; cum, vt Bernhardus monet in Epist. ad Th. de Bon. in lapide non sit corpus, nec anima, nec spiritus, nisi similitudinariè.

Margarita nonnisi honore digna. Bonus philosophicum sulfur optime depinxit.

Forma cōpositi Chymici corporea.

Anima corporis, & hoc illius ope indiget.

In lapide corpus & anima non sunt, nisi similitudinariè.

Petrus de Zalento.

PETRVS DE ZALENTO, artifex Chymicus haud vulgaris librum edidit doctrinæ rarioris, in quo subtilissime de omnibus artis requisitis philosophico more disserit, nēpe de generatione metallorum, de materia, de ponderibus & alijs:

&c alijs *De generatione* metallorum dicit fumos sulfuris & argenti viui ex profundo terræ exhalare, se inuicemq; complecti, in quorum cõplexione mutua generari cõtinuo calore agente pinguedinẽ quandã vnctuosam, quæ vocetur Brumazar; Hoc est illud, ꝙ non agnoscitur in mineris licet videatur, quia est exiguæ quantitatis, estq; fermentũ toti⁹ operis, sine quo nulla fermẽtatio fieri potest: Hinc Clangor buccinæ; Itẽ *Rosarius* & *Petrus de Zalento* dicunt: *Fermentum, q est mediũ cõiungens si ponitur in principio, vel in medio, opus perficitur citius, nec indiget reiteratione:* *Nõ tamẽ dicunt hæc per abnegationẽ.* Quale autẽ sit illud fermentum *Clangor* declarat: *Ex perfecto, inquit nil fit quia iã perfectũ est, prout ista materia seu artificiũ perficit. Habemus exẽplum: Panis fermẽtatus & coctus est perfectus in suo statu vel esse & ad suum vltimum finẽ peruenit, nec eo plus poteris fermẽtare. Sic est in auro: Aurum purum deductũ est per examẽ ignis in corpus firmum & fixum & eo amplius fermẽtare est impossibile apud philosophos, nisi habeatur prima materia metallorum; in qua resoluatur in primã materiã & in elemẽta miscibilia. Recipiamus ergo illã materiã, vnde erit aurum & mediãte artificio deducitur in ... fermẽtum philosophorum & mutetur hoc cũ ingenio in materiã perfectã, vel in speciẽ corporum perfectorũ, & tunc demũ incipiamus operationẽ:* Tantũ de *Brumazar*: Materiã vocat Blancã, quia nõ nihil splendoris ostẽdit, p̃sertim p̃parata & cum fermẽto mixta Est autẽ id nomẽ mulieris, q. Blanca patiẽdi mun⁹ sustinet & actionẽ in se recipit viri seu agẽtis, ꝙ est sulfur. Etsi enim materia primo soluat sulfur, inq; id putrefactione, medio vaporosi ignis, videatur agere, tamẽ ꝙ primo trahit, mox trahitur & actio ꝓpria est masculi seu sulfuris: Hęc *Blãca* p se cõsiderata est vilis originis, quia forte, antequã ad aliquã dignitatẽ euecta est, in tectis, stabulis aut culinis, diuti⁹ detenta fuit absq; precio aut existimatione vlla: sed postquã p̃parata & veste preciosa circũdata fuit, omnẽ

squa-

Generatio metallorũ.

Brumazar quid.

Brumazar est fermentum operis.

Quale fermentum operis, non aurum cõmune.

Materia Blanca.

Materia primo agit, post patitur.

Blanca vilis originis per se considerata.

Blanca abiectis sordibus formosa apparuit. squalorem, & sordes abiecit & formosæ fœminæ instar apparuit: Quod si marito suo copulata fuerit matrimonio, pulcherrima matrona merito haberi poterit, quæ sui simi-lem vix reperiat: *Pondera* artis hic author vti abscondit ob-

Pondera artis. scuritate, sic tradit luciditate quadam: In his, non reuelandis, potiorem artificij Chymici partem sitam esse affirmat: Si hæc, inquit, non celarentur, fortè periret scientia cũ fratrib. suis: Et, Bestia cauda breui male tegit posteriora, stultus lingua leui male tegit interiora. *Sic Rosarius ex Rhasi*, qui

Pondera artis occultata à philosophis. libro magno præceptorum ait: *Quicunq; ignorat pondera, non laboret in nostris libris; quia philosophi nil suarum rerum posuerunt, nec aliud occultauerunt nisi hæc*: Idem, *aqua est*, inquit, *pondera sapientum, ideo aqua & ignis tibi sufficiunt ad totum opus. aqua nostra fortior est igne, quia facit de corpore auri merum spiritum, quod ignis facere non potest: Et ignis respectu eius est, tanquam aqua respectu ignis vulgaris: Ideo dicunt philosophi: Comburite æs nostrum igne fortissimo*: Et ibidem; *Aqua philosophorum vocatur vas Hermetis, de*

Aqua philosophorum quid dicatur. *qua philosophi sic scripserunt: In aqua nostra fiunt omnes modi, scilicet, sublimatio, distillatio, solutio, calcinatio, fixio; In dicta aqua fiunt, tanquam in vase artificiali, quod est maximum secretum.* Verum autem pondus figura Rosarij eiusdem monstrat & Petrus de Zalento idem insinuat.

Ioh. Aur. Augurellus Poeta & Chymicus. IOHANNES AVRELIVS AVGVRELLVS, *Ariminensis*, quam suauis poeta, tam Chymicus excellens, carmine heroico artem complexus est tanta venæ dexteritate, vt *Maronis* ore loqui videatur Artificium summum & poeticum & Chymicum in libris illis ostendit, vt meritò dubitari de eo possit an maior metro, an arte extiterit: verum existimamus, quod in neutro parem habuerit, si dispositionem, methodum & res carminis contemplemur: De eo iure dicendum illud *Horatianum*: *Et prodesse volunt & delectare poetæ.*

Vixit

Vixit maxima ex parte *Venetijs* eo tempore cum *Italia* bello peteretur à *Maximiliano Cæsare* eius nominis primo, circiter annos 1508. & 1511. Sic enim in fine scribit: *Vbi vixerit & quando.*

Illo Augustellum me tempore tutus habebat
Adriacus bacchante sinus per cuncta furore:

Opus suum ipsi summo *Pontifici Leoni* decimo inscripsit & dedicauit, à quo (si fama vera est) dicitur preciosissimo loculo vicissim donatus, vtpote qui pecunia & auro nō egeat: Quod si verum est, in magnis viris etiam magnos næuos manifestat: *Petrum Lipomanum*, patritium *Venetum*, suis sacris carmine quodam initiatum producit, quasi eum artis hæredem instituere velit: In libris suis artificē optime depingit, quomodo se domi forisq; secretum gerere debeat, ne vulgo innotescat pro Chymico, qui propter nebulonum ad eam nobilissimam artem, instar coruorum ad cadauer, cōuolantium, multitudinem, cum ijs male audire cogitur: In arcanis artis tradendis valde parcus est & inuidus, quāuis vel minima ad opus spectantia non videatur negligere, cumque omnia descripserit, lectorem vltimis quatuor versibus iocabundus eludit in hunc modum: *Cui dicarit opus. Augurellus loculo donatus à Papa dicitur. Artifex depictus.*

Nunc lusi somno velut excitus arcto,
Qua data porta inter geminas, quæ somnia seruant,
Cornea nec nobis patuit, nec prorsus eburna
Emissus cecini falsis insomnia verbis.

Augurellus cum ioco claudit librum.

Quæ verba aduersarij interpretantur, tanquam totum opus suum falsum & ludibundum declararet; At in hoc falluntur. Nam *Virgilium 6. AEneid.* in his imitatus, diuerticulum sibi constituit aduersus maleuolos & inuidos, quo euadere possit, si opus sit, ne cuique rationem reddere artificij teneatur, quod ludendo quasi descripserit, nō serio, falsis verbis, vtpote insomnia: In quo prudentia singulari vsus est, sibique cauit ab insidijs multorum, quæ, si verā artem *Augurellus vltimis versiculis sui libri sibi cauit.*

professus fuisset, ipsi intendi potuissent: Vera tamen sunt, licet sub allegoria, quæ scripsit; Et si non essent talia; sed saltem figmenta, vt reliquorum poetarū, nō tamen in fine adiecisset, esse falsa: Neq; enim vllus ex antiquis & recentiorib. poetis hoc fecit, etiamsi falsissima & ab omni ratione alienissima opera ediderit, vt in fine eorum seipsum refutarit, sed omnia ita depingit colorib. veritatis, vt nullum de ijs dubium remaneat, vt patet in *Homeri Troiana* expeditione, *Hesiodi* genealogia Deorum, *Virgilij Aenea*, alijsq; innumeris.

Poetæ describentes falsa & ficta in fine tamē id non fatentur.

Marcellus Palingenius Poeta & Sacerdos.

MARCELLVS PALINGENIVS, *Poeta* moralis & sacerdos, vt iam dictus *Augurellus* physicus, carmine facili Heroico vitam humanam descripsit, inque ea varia vitia & enormitates aspere perstrinxit, nō parcens vlli personæ, nec *Papæ*, nec Episcopis, sed omnes æquissimo suæ censuræ examini subiecit: Opus suum in duodecim signa cœlestia, totidemq; libros digessit, in quorum singulis peculiaria tradit: Postquam ad librum 10. seu signum *Capricorni* peruenit, *Lapidem philosophicum*, tanquam conueniens doctis viaticum, quo mundū perlustrare possint, describit his versib.

Palingenii morale opus.

Palingenius Lapidem descripsit viaticum viris doctis.

Tunc mentis diuinæ homines oracula cæca:
Voluentes animo ancipiti, vix tempore longo
Experti multa, & non paruis sumptibus illam
Inuenere artem, qua non ars dignior vlla est,
Fingendi Lapidem Æthereum, quem scire profanis
Haud quaquam licet, & frustra plebs improba quærit:
Quem qui habet, ille potest, vbi vult, habitare decenter,
Nec fortunæ iram metuit, nec brachia furum:
Sed paucos tanto dignantur munere Diui:
Et paulo post: *Arcadium hunc iuuenem, infidum, nimiumque fugacem,*
Prendite & immersum stygis occide lymphis, &c.

Processus apud ipsum authorem dicto loco videatur: Ex his

his apparet, eum Chemiæ non ſolum initiatum, ſed magiſtrum quoque perfectum extitiſſe: Quam ob cauſam in aliorum, ignorantiæ fratrum, inuidiam incidit, qui cum viuo nocere nō potuerint, poſt mortem eius crudeliſſime in eum animaduerterunt: Huiuſmodi enim hiſtoriã de obitu *Palingenii* audiuiſſe me memini à viro fide digno; quæ num in omnibus veritati conueniat, nec ne, dici non poteſt: Habuit *Palingenius* ex ſorore aut fratre nepotem adhuc puerum apud ſe, quem bonorum ſuorum atque ipſius artis hæredem iam moriturus conſtituere cogitauit: Quocirca librum quendam literis ſeu figuris incognitis in huius gratiam fecerat, quem obſignatum firmiſſime puero tradidit, vna cum charta, quæ haberet Alphabetum, quo liber ſcriptus erat, integrum; atque hæc clauis dicebatur: cum hac admonitione & cautela, ne puer librum illum & chartam in alienas vnquam manus traderet, nec ipſe aperiret ante vigeſimum, vel eo amplius, ætatis annum: Quod cum puer ipſi pollicitus eſſet, diem ſuum ſacerdos obijt: Tum inuidi & calumniatores eius exiſtimarunt, ſeſe poſſe occaſionem iã captare, vt eum quacunq; ignominiæ nota poſt mortem quoq; afficerent: Interim eo ſepulto, pro mago & indigno ſacræ ſepulturæ loco ab ijſdem proclamat⁹ eſt, accerſitoq; puero, Palingenij nepote, ab eo inquirunt, de vita & multis alijs ad auunculum ei⁹ ſpectantibus, & annō characteres diuerſos apud eum viderit? Puer perterrit⁹ hac inquiſitione de libro ſibi ab eo relicto mentionē fecit, quo allato, & aperto, nil niſi incognitã ſcripturã varijs characteribus depictã in eo inueniunt: Quocirca puero pſuadent eũ librũ eſſe magicũ & dignũ, qui cōburatur, cũ ſuo authore: puer itaq; clauē, q̃ habuit in charta deſignatã, ſiquidē magicã quoq; exiſtimaret, in ignē abiecit & cōbuſſit: Paulo poſt perluſtrato libr. omni ex parte, nihil omnino legere aut ex-

Palingenius Chemiæ magiſter.

Palingenio inuidi etiã mortuo infeſti.

Hiſtoria de obitu Palingenii.

Clauis libri Palingenii.

Palingenius obiit.

ponere potuerunt, nisi quod in angulo quodam eius inuenerint, vulgarib. literis notatum; quod omnia ista legenda sint per *clauem Alphabeti*, puero seorsim traditam: Hinc cum eam clauem à dicto puero peterent, ille respondit, se coniecisse in ignem: Atq; ita liber legi non potuit vlla arte: Cumque nullum eius vsum capere possent, nec quicquam intelligere de ijs, quæ in eo continerentur, pro magico vna cum suo authore habuerunt, curaruntq; vt Palingenij cadauer effossum cum libro non intellecto combureretur: Tantum inuidia & calumnia præstare possunt.

Palingenii cadauer effossum & combustum ob inuidiam.

Ioh. de Rupescissa.

IOHANNES DE RVPESCISSA, monachus ex minorum ordine, librum reliquit Chymicum, qui est in eo censu, vt à doctis pro legitimo accipiatur & agnoscatur, quãuis multis sophisticis tricis refertus sit: Scripsit præterea alios tractatus, vt de quinta essentia: vbi dicit se in cathenis sedentem, ex diuina reuelatione, occultum naturę cognouisse assiduis meditationibus & precibus: Hic author, quia minorita est, minoris precij ab aduersario æstimatur ridicula ratiocinatione: Vt, est ex Minoribus; Ergo minoris authoritatis artifex est: At hoc non sequitur: Non raro eruditissimi viri in hoc mendicantium ordine inuenti sunt, qui præ alijs longe excelluerunt: Paupertas enim omnes edocet artes & venter ingenij largitor est.

Ratiocinatio puerilis aduersariorum.

Paupertas studiosa.

Augustinus Pantheus.

AVGVSTINVS PANTHEVS *Venetus Sacerdos de Voarchadumia*, hoc est, vera Chemia, tractatum quoque reliquit instructissimum omnibus ad eam necessarijs & aliquo modo pertinentibus: Mutauit nomen artis Chemiæ in Hebraicum vocabulum incognitum, ne de Alchemia scripsisse videretur aut tractasse, quod apud Venetos lege quadam vetitum est: *Voarchadumiam*, quæ sonat auri rubei purificationem, separat à communi Alchymia, hanc deceptoriam illã verissimam, hanc illicitam, illam licitam vocitans: Peculiarem

Voarchadumia, quid sonet.

Alchymia deceptoria & illicita.

rem hic author methodum obseruat in traditione artis, quam non allegorice aut tropicè, sed simpliciter describit, vt ab omnibus intelligi queat: Arcana artis tamen, vt par est, abscondit & ne vulgo prostituantur, cauet.

Aloysius Marlianus, sub descriptione aurei velleris artem Chymicam illustrauit; Quâ allegoriâ, vt antiquissimâ vtpote ab Orpheo profectâ, sic iucundissima vix vlla huic artificio accommodatior extat: Verum nos iam ante in Hieroglyphicis nostris lib. 2. & hic sparsim eius explicationem, cum natura rei conuenientem, protulimus: quocirca ei hac vice supersedebimus. *Aloysius Marlianus.*

Ianus Lacinius collectanea variorum Chymicorum in vnum volumen reduxit, in quo nec se artis ignarum ostendit, quamuis à nonnullis ad eius perfectionem peruenisse negetur: Quomodocunque sit, author non est contemnendus, qui locum inter Italos Chymicos merito suo possideat. *Ianus Lacinius.*

Iohannes Chrysippus, Fanianus, & ipse quid Chymici operis edidit, quod non reiiciendum sed honori suo reseruandum erit. *Iohannes Chrysippus Fanianus.*

Iohannes Thebantus rythmis latinis admodum sonoris & eruditis artem Chymicam tradidit, quem inter Italos, fortè non iniuria, collocamus. *Iohannes Thebanus.*

Ludouicus Lazarellus.

Author coniugij massæ Solis & Lunæ, verus artifex:

Author Lilij euulsi ex spinis: tractatum absolutissimum edidit.

Liber de artibus Romanorum.

Author studij Florentini.

Efferarius monachus librum quoque Chymicum scripsit, qui passim habetur.

Clemens de secretis naturæ.

Gilbertus Cardinalis.

Archelaus, librum Chymicum reliquit.

Gallinarius.

Sarni Lilium.

Iohannes de Aquino. *Iohannes de Aquino*; cuius *Rosarius* philosophorum meminit his verbis: *Iohan: de Aquino: Qui auri destructionem ignorat, constructionem eius ex cursu naturæ necessariò habet ignorare: Facilius itaq; est aurum construere, quàm destruere.* Hos vltimos numero tredecim Italis aggregauimus, de quorum tamen nonnullis incerti sumus cuiates haberi debeant.

Italiæ prouentus. *Vt autem Gallis artificibus subiecimus Galliæ prouentus, unde eius regni vbertas æstimari possit: sic iam Italiæ totius censum, unde huius dotes & diuitiæ colligi possunt, suæ nationi addemus non absq; honorifica eiusdem memoriâ.*

Italia laus.

HONORI ITALORVM.

Oppida si spectes & amœni munera ruris,
Miraclum Europæ dixeris Italiam.

Pontificis Romani reditus seu prouentus. POntifex Romanus (secundum *Viginarium* in commentariis, quæ scripsit in *Titi Liuij* historiam) recipit ex dominatibus politicis, quos possidet in *Italia*, quotannis millionem auri, qui efficit decies centena millia ducatorum. Nam de bonis Ecclesiasticis, quæ ad illum redeunt ex *Italia*, *Hispania*, *Gallia* & *Germania*, non fit mentio, quæ tamen longè excedunt prouentus politicos. *Lanouuius* in suis narrationibus tractatu octauo illi tribuit quindecies centena millia coronatorum. *Simon Hieræus Mesensis* 900000. △.

Regni Neapol. prouentus. *Regnum Neapolitanum* pendit quotannis, secundum *Viginarium*, duodecies centena millia ducatorum, secundum Hieræum 1646000. △.

Siciliæ prouentus. *Sicilia* ex *Viginario*, quinquies centena millia ducatorum.

Duca-

Ducatus Hetruriæ, ex *Viginario*, pendit *Duci Florentino* quindecies centena millia. Ex Hieræo 1110000. △.

Ducatus Mediolanensis, ex *Viginario*, duodecies centena millia.

Ducatus Mantuanus & *Marchionatus Montis Ferrati*, pendit ter centena millia, vt ait *Vig.* vt *Hiareus*, 849000.

Ducatus Parmensis ex *Vig* octoginta millia.

Ducatus Vrbinatum ex *Vig.* quinquaginta millia: *Hieraus* addit 10000.

Respublica Lucensis, triginta millia.

Respublica Genuensis centum millia.

Ducatus Ferrariensis 327000.

Subductis rationibus, ex *Viginario*, *Italia* redderet annuatim circiter 9 auri milliones: Nam præcedentibus addit etiam *Venetorum* Rempub. colligere ex omnibus vrbibus suo Dominio subditis quindecies centena millia.

Sed *Simon Hieraus*, qui *Venetorum* reditus exactissimè considerauit, ex particularibus hanc summam colligit, nempe quattuor milliones, centum sexaginta quinque millia ducatorum, vt ærarii quæstores subductis rationibus inuenerunt anno Domini 1583. Quæ summa collecta est ex venditione salis, ex redit bus vinorum, mercium diuersi generis, quæ importantur & exportantur, ex pistrinis, macellis, ex mensuris, ponderibus, priuilegiis & diplomatibus, decimis, daciis, monetariis officinis, contributionibus magistratuum, officiorum, artium mechanicarum, ex syluis, fluuiis, mari, pascuis & reliquis rebus, ex quibus infinitam summam pecuniæ corradunt Veneti.

Nam ex solo sale, quod per omnes vrbes ditionis *Venetorum* distribuitur, colligunt quotannis septingenta duo millia ducatorum & sedecim, vt fuit anno supradicto 1583. animaduersum.

Ducatuum Italia omnium prouentus.

Totius Italia diuitia.

Venetorum prouentus annuus.

Veneti ex quibus rebus lucrum capiant.

Tribu-

Tributa omnium artium mechanicarum eiuſdem vrbis effecerunt centum quinquaginta ſex millia, ſexcenta, nonaginta octo.

Expiſcatione redierunt ad ærarium 5752. ducati.
Ex lignis ædificiorum, 5754.
Ex piſtrinis & molis, 1997.
Ex naulis maris & fluminum, 6591.
Ex venditione vinorum, 2361.
Ex officinis monetariis, 33081.
Et hæc ex ſola vrbe *Veneta*.

Venetorum ciuitatum ſubſidia. *Subſidia* præter reditus ordinarios, ſoluta ſunt ab vrbibus terræ firmæ (quæ ſunt, *Patauium*, *Treuiſium*, *Verona*, *Cologna*, *Bergamum*, *Baſſanũ*, *Ciuitalle*, *Feltre*, *Rouigum*, *Crema*, *Breſſa*, *Vincentia*, cum earum ſtatu & locis pertinentibus ad eorum ditiones) & ea ſubſidia æquarunt centum ſexaginta millia ducatorum, ſeptingentos & nonaginta. Eædem vrbes ſoluunt annuatim ad ſtipendia centurionum, Equitum & peditum octingenta millia ducatorum.

Particularis enumeratio Venetorum ex oppidis tributorum. *Sed conducet* videre particularia ſummatim tamen quantum ſingulis annis pendit vna quæq; vrbs: Primo ex *Ducatu*, qui antiquitus continebat oppida lacunarum ſinus Adriatici, quæ circum vrbem ſunt, & dicuntur vulgo Portæ vrbis: ſuntque *Muranum*, *Malamocum*, *Torcellum*, *Buranum*, *Mazorbum*, *Chiozza*, & loca littoralia, quæ ſeparant *Adriam* à lacunis. Ex *Murano* collecta ſunt 862. *Ex Torcello*, *Mazorbo*, *Burano*, aliiſque locis pertinentibus ad ditionem *Torcelli*, 1187. *Ex Malamoco* 94. *Ex Chiozza*, 3538.

Sequuntur alia oppida & vrbes ſtatus *Veneti*, quæ annuum pendunt tributum pro facultatibus: *Adri*, 1010. *Loreo*, 1460. *Gambarana*, 400. *Cauargere*, 1095. *Patauium*, 48504. *Praue di Sacco*, 920. *Nouale*, 950. *Campo S. Peiero*, 914. *Montagnana*, 2346. *Eſte*, 934. *Azolo*, 1782. *Caſtelfranco*, 1700. *Caſtel citadella*, 1522.

3521. *Mestre*, 2914. *Vincentia* 47337. *Castella Vincentina*, 1064. *Longino*, 1628. *Verona*, 75170. *Castella Veronensia*, 11106. *Cologna*. 6240. *Castelbaldo*. 248. *Mons Celsi* 932. *Bassão* 4976. *Treuigi*, 25265. *Castel Triuisana*, 982. *Vderzo*, 1261. *Porto Buffale*, 793. *Sacile*, 1490. *Caneua*, 718. *Conigliano*, 6421. *Saranalle*, 1136. *Cadore*, 2551. *Rouigo*, 8547. *Lendonara*, 1446. *Abbatia*, 7525. *Verona*, 5726. *Ciuitalle*, 2838. *Porto Gruaro*, 1476. *Lignano*, 5630. *Peschiera*, 1190. *Sorne*, 1212. *Brescia*, 89958. *Salo & Riuiera*, 12427. *Romano*, 1168. *Martinengo*, 1466. *Lona*, 1471. *Azolo*, 2136. *Orzi*, 1336. *Bergamum*, 34697. *Crema*, 77610. *Monfalcon*, 1122. *Chiusa*, 750. *Perdonone*, 4577. *Feltre*, 4620. *Ciuital di Belluno*, 5398.

Reditus, qui colligitur ex Istria & urbibus *Istriacis*. *Reditus ex Istria.*

C*Apo d' Istria*, 2612. *Piran*, 1021. *Rouigno*, 633. *Parenzo*, 1116. *Citanuoua*, 881. *Pola*, 200. *Dignam*, 1384. *Albona & Fianona*, 1143. *Valle*, 878. *Montana*, 1820. *Grittiguana*, 1584. *S. Lorenzo* 1456. *Pinguente*, 2956. *Humago*, 590. *Suluia*, 752. *Buie*, 34. *Portole*, 270.

Dalmatiæ urbes, quarum confiscationes & mulctæ omnes condemnationum peculiari priuilegio communitati Dalmatarum attribuuntur, non Venetorum fisco adplicantur. *Reditus ex Dalmatiæ urbibus.*

C*herso & Osero*. 6101. *Veglia*, 4735. *Arbe*, 2780. *Zara*, 2387. *Nona*, 640. *Sebenico*, 6246. *Trau*, 4980. *Limissa*, 8730. *Spalato*, 15567. *Curzola*, 3070. *Pigo*, 600. *Gattaro*, 8507. *Budua*, 1240.

1240. *Piazza*, 6000. *Nouegradri*, immunes sunt ab omni tributo, sed obligati sunt ciues quotidie numerare 25. sol: dos singulis militibus præsidiariis, qui arcem illam tuentur.

Reditus ex insulis.

Insulæ, quæ ad Græciam vergunt.

Corcyra, 6059. *Zacynthos*, 57184. *Cephalenia*, 13877. *Corigo*, 2340. *Creta* & eius vrbes, quæ sunt, *Candia*, 16810. *Rethino*, 4510. *Canea*, 4107. *Scithia*, 2930. *Leue & Macsi*, 2706.

Summa omnium prouentuũ Venetæ Reip.

Summa omnium summarum prouentuum Reipub. *Venetæ* redit ad 4. milliones, & 16548. ducatorum.

Iam paratus est vterq; ad pugnam, Pyrgopolynices ad inferendum, D. Thomas ad excipiendum rationis ictus: Aduersarius itaque in hunc modum argumentatus est.

Argumentum 22. negatiuum.

22. *Argumentum negatiuum Aduersarii contra Chemiam, aduersus D. Thomam Aquin.*

Concessa proportione elementorum non necessaria existente ad artem, tamen mixtione duorum aut plurium opus est, sine qua aurum componi nequit.

At hæc mixtio æque est ignota artifici, vt proportio elementorum.

Ergo nec aurum arte produci potest.

Responsio D. Thomæ Aquin. ad 22. Argumentum negatiuum.

Responsio ad 22. argumentum negatiuum.

MIxtio illa, quæ fit in primis principiis naturalibus, non necessario cognoscenda est artifici, nec sciri potest: Verum altera mixtio, quæ fit in substantiis à natura mixtis, necessaria est arti & vocatur nomine põderum: Hanc artifex habere potest & vel ab experientia vel ratione indagare, cum sit sensibilis & tractabilis: At de eiusmodi mixtione an haberi possit, nec ne, ne sis sollicitus, cum tibi nihil hic seratur aut metatur.

Minor itaque neganda est, vt plane falsa; quia hanc mixtionem verus artifex ignorare non potest; quam si ignorat adhuc, inquit tamen, donec inveniat.

23. *Argumentum negatiuum Aduersarij.*

Argum. 23. negat.

Mixtione quoque concessa, tanquam non necessaria, tamen efficiente calore semper opus est, quo natura vtitur ad res naturales producendas, nempe aurum naturale,

Hic autem calor homini ignotus tam quo ad quantitatem, quam qualitatem, & si notus, non tamen imitabilis aut mensurabilis.

Ergo nec res naturalis, aurum ab homine produci potest.

Responsio D. Thomæ Aquin. ad 23. Argumentum negatiuum.

Responsio ad 23 argumentum negatiuum.

R*Espondeo ad Maiorem*, quod si ex principiis primis naturalibus opus naturale educendum sit, tum eodem caloris gradu & genere vtendum esse, quo natura vtitur: Atque ita maior est vera: At si iisdem non vtatur ars, nec eodem valore, tum maior est falsa: Sæpe autem demonstrauimus, quod hic vltimus modus sit arti peculiaris, primus naturæ.

Ad minorem dico: Calorem naturæ non esse ignotum homini, siue quantitatem seu qualitatem spectemus, sed non esse imitandum. Natura enim cum habeat saltem vna regularem semitam ad perficienda metalla, cui insistat, nempe coctionem vniformem & æqualem à calore subterraneo circumeunte mineras causatam, duobus generibus caloris opus habuit, ad tertium illum calorem internum in mercurium (qui est ignis naturæ) introducendum, seu ad formam & tincturam auri in imperfectis sensim producendam: Primum est, vt dictum, calor subterraneus, mineras fouens extrinsecus, vt ignis elementaris coquit nostros cibos: secundum gen⁹ caloris est in ipsis mineris cōclusum & mixtum vaporabiliter cū materia coquenda, quæ est argētum viuū; atq; hoc est sulfur illud cōburens & cōbustibile: quod secundū maiorē vel minorē quantitatē, aut diuersam qualitatē distinguit argentū viuum imperfectorū, vt vnum sit ferrum, alterum cuprum, 3. stannum, 4 plumbum, ne de aliis hic quicquā dicam⁹, quasi semimetallis. Hoc sulfur agit in argentum suum viuum, cui admixtum est, actione cōtinua, motum & incitatum à calore subterraneo circumeunte, & sic operatur 3. calorem, qui est Embryo metallicus, æqua-

æquatus in qualitatibus,& argentum &aurum actu: Hunc tertium calorẽ nos in arte producere conamur, hoc est, formam aurificam vel argentificam, per calorem primi generis: Calore autem ſecundi generis non egemus eo modo, vt natura, ſed pro ea alium calorem aſſumimus, qui eſt vas Hermetis & ſigillum eius: Ex quibus patet, quis calor ſit arti neceſſarius, quis non; & quod illud argumentum ſit extra pomœria artis, nec quicquam concludat.

24. *Argumentum negatiuum Aduerſarij contra Chemiam.*

Argum 24. negatiuum.

Si hæc ſcientia eſſet vera, potius regibus & principibus, qui magnum numerum doctorum & laborantium in hac arte habent apud ſe, eſſet inuenta, quam ab alio quocunque.

Sed à nullo eorum inuenta conſtat.

Ergo nec ab alio; & per conſequens non ens eſt & falſa.

Reſponſio ad 24 Argumentum D. Thomæ.

Reſponſio ad 24. Argumentum negatiuum.

C*Redibile eſt*, ſi quid ſolo labore, ſumptu & impenſis inueniendum vel perficiendum ſit, id potius à rege, principe vel diuite quocunque inueniri & perfici poſſe, quippe, qui neceſſaria omnia ſuppeditare poſſunt ad inuentionem vel perfectionem eius rei ſpectantia, quam ab alio priuato, vel non ita diuite: Verum multæ ſunt cauſæ, quare rariſſime illi hanc artem adipiſcuntur, licet nonnulli eam habuerint, atque inde minor ſyllogiſmi falſa eſt. Nam tanta eſt re-

rum diuersitas, vt ex decem millibus vix vnus veram materiam, eiusque tractandæ genuinum modum acquirat & ad finem perducat: An vero ille vnus inseruiat alteri, vix est vero consentaneum: Necessum est autem, vt vnus idemq; multa experimenta fecerit & non saltem multi & singuli pauca, si quis iudicium de singulis & omnib. ferre debeat: Quidã enim non de alterius doctrina aut experientia quid statuere potest: Verum causa principalis huiusce peruentionis est ipse Deus, qui mentem humanam illuminat cui & quando vult, alteri non item: Hinc non omnis etiam doctissimus & experientissimus in communi distillandi exercitio, necessario scientiæ huius veritatem acquirit, cum sit donũ Altissimi, qui dat, cui vult & subtrahit, cui libet. Scimus tamen, ꝙ plurimi ex *Aegyptijs* antiquissimis regib. hanc artem habuerint & tractarint, qui ante enumerati sunt la.

Rationes D. Thomæ Aquinatis pro Chemiæ veritate.

22. *Ratio affirmatiua.*

Ratio affirmatiua 22. pro Chemia.

Si possibile est argentum viuum vulgi seu artificio coagulare, nempe fumo sulfuris ex plumbo velut in momento, qui fumus tamen argento viuo extraneus est, non inconueniens erit per maius artificium ex argento viuo fumosam, fixam, calidam & siccam, tinctam & ingredientem substantiam educere, quæ hoc & omne aliud argentum viuum metallicum pro viribus suis alteret & coagulet & sic in aurum idem conuertat.

At

At primum eſt verum quotidiana experientia.

Ergo & ſecundum poſsibile.

Hæc ratio non eſt friuola, ſed ex rei natura partim deducta, aperit arcana non pauca naturæ; Vtrobique enim eſt eadē proportio: ſi enim fumus plumbi crudi tantum perficit q̄d ſi hic fumus non ſit plumbeus, ſed aureus, non crudus, ſed coctus, nō albus, ſed rubeus, nō volatilis, ſed fixus, nō ſulfureus, ſed mercurialis, an nō alteraret ſecundum has differentias argentum viuum? Si ſic, Erit ergo aurum, q̄ conſtat omnibus his proprietatibus: ſi nō; Ergo quicquid ipſi deeſt, inquirendum & addendū erit, donec id fiat, q̄ intenditur: Sunt, qui dicant, argento viuo ita coagulato poſſe fieri trāſmutationē argenti viui in plumbū ſucceſſiue in infinitum augmētando, licet id cū damno foret: At experimentetur hoc, qui velit, ego vix illis aſſentior; Satis eſt rei poſſibilitatē demonſtraſſe per ideā quandā, q̄ licet non ſit eadē, cum re, quā exprimit, tamē à ſenſu intellectū contēplantē deducit.

23. *Ratio affirmatiua pro Chemia.*

Si auri color, qui eſt reuera rubeus in profundo, poteſt artificio aquarum quarundam extrahi ita, vt ſubſtantia alba argenti viui relinquatur, tum habito illo colore rubeo, integro, non corroſiuis corrupto, poteſt fieri in argentum viuum proiectio, atq; auri compoſitio ex vtroque. *Ratio affirmatiua 23. pro Chemia.*

At primum poteſt fieri,

Ergo & ſecundum.

Propoſitionis connexio inde patet, q̄ illis rebus compoſitis, q̄ ſunt compoſiti coloris, vt rubei, flaui, cœrulei, viridis &c.

poſſunt

possunt illi colores separari nō omnino, vt accidentia absq; subiecto, sed cum substantia quadam tenuissima ita colorata, vt color concretus, seu substantialis dici possit: Exempli gratia, ex rosis rubris, ligno santalino rubeo & *Brasiliensi*, elicitur color rubeus per aquas calidas vel acetosas, qui color coagulatus & condensatus in se, aquis abstractis, est tinctura aliqua vegetabilis, sed non diutius permanens, quam ipsum vegetabile, ex quo educta est: Ita ex herbis quibusdam viridibus viridis, ex cœruleis aut flauis floribus, cœruleus aut flauus color elicitur, vt patet in floribus croci, vnde tinctura croci elicitur: Quod de vegetabilibus dictum est, idem & de mineralibus intelligendum: Ex sulfure cōmuni, ex ferro, ex lapide lazuli, ex bismuto seu marcasita cōbusta sui colores educuntur, ex illis rubei, ex his cœrulei, ne quid dicamus de reliquis.

Ad Assumptum probandum experientia multorum facit, qui ex auro Tincturam elicere nouerunt, atque illam iterum proiecerunt in argentum viuum & alia metalla, indeq; aurum fecerunt, quamuis hoc in fraudem aliorum & cum damno proprio tentarint: Adhæc, si quis nec illud credat, vtpote, quod tincturæ vicem referat, quid dicet de auro potabili facto ex auro calcinato & soluto in aquam peculiarem, vnde ruberrimus color oriatur?

24. *Ratio affirmatiua pro Chemia.*

Ratio affirmatiua 24. pro Chemia.

Si negantes & ignorantes Rhabarum purgare bilem flauam, ad sensum & experientiam ablegandi sunt, quia solo sensu, non subtili aliqua ratiuncula idipsum adstruitur, Sic illi, qui negant Chemiæ veritatem:

Sed

Sed primum verum. Ergo & secundum.

Et per consequens, cum id sit sensu demonstrandum, expectent & suspendant iudicium, donec id ipsis probetur sensu, aut alijs, qui sensuum experimenta hauserunt, fidem adhibeant, quod idem est.

Hoc argumentum vocat Auicenna lib. de anima dict. 1. c. 2. rationem visionis, cuius supra meminimus, lib. 5. Lullius huius argumenti efficaciam tantam agnouit, quod noluerit artis veritatem verbis vel rationibus asserere, sed tantum dixerit: Id quod experimento oculari videtur, probatione non indiget: Hinc quoq; ego (Thom. Aq.) ad fratrem Reinaldum, *Ne cures*, inquam, *de verbis philosophorum modernorum & antiquorum, de hac scientia differentium, cum in capacitate intellectus & in demonstratione experimentali Alchemia sedē sibi constituerit.* Verum eorum, qui negant hoc artificium, aliqui etiam si viderint veracia experimenta, tamen vel magica vi, vel dolis facta dicerent: At si illis ita nugari liceat, quidni omnia per sensum cognita, in dubium vocari possint, vt nihil certi de rebus affirmandum vel negandum esset? De his *Mirandulanus* lib. 3. cap. 3. *Quid enim est*, inquit, *quod vertatur non in dubium, si potestas & astus dæmonis ducatur in medium, an experimentis Chemicæ facultatis quispiam non imperitus, sublimiorum etiam non inscius literarum, eiusmodi vituperatores ita cōpescet, vt & partus earum matris, quo ipsimet nati sunt suo ambiguo reponatur: cum dæmon prauus potuerit in formam versus non Amphytrionis, sed mariti aut cuiusuis alterius compressisse matrem virum arbitratam esse, qui liberis daret operam: Nota est historia de cōceptu & complexu Macedonis Alexandri & Seleuci regis, & longo post tempore Merlini, multifariaque apud nostros theologos & antiquiores & neotericos prodita literis succuborum & incuborum dæmonum ijsdem in rebus improbitas atque fallacia: An & sanitas de arte medica ducta calumniam patietur, cum sese immiscere queat*

dæmon & afferre vel morbis vel vulneribus inuisibilia remedia, quorum & alij meminere & nos etiam ijs in dialogis, quibus titulus est Strix, siue de ludificatione dæmonum: Vt omittam Hippocratis principis medicorum decreta, quorum Apollo falsus gentium Deus author est habitus à vetustate multifariam oraculis elusa Dæmonicis, quæ decreta sumpsisse Hippocratem de templo Æsculapij concremato, memoriæ proditum est, Eorum tamen decretorum apud nostros est vsus, quatenus habentur vera.

Hæc ille.

COR-

IX. RAYMVNDI LVLLII, HISPANI, SYMBOLVM.

LIBER NONVS.

RAYMVNDVS LVLLIVS Maioricanus patria, Hispanus natione & lingua, nunc ad mensam duodecim parium (cuius ipse meminit Theorica Test. ca.72 his verbis: Et qui ad tale veniat temperamētum dignus erit poni ad mensam duodecim parium) collocandus & ad velitationem pro Chemia Virgine instituendam admittendus venit; qui, si ingenij subtilitas, iudicij acumē & eloquentiæ ornatus, locum in hoc consessu distribuerent & concederent, Hermeti propinquiorem obtineret: Verum ipse sua Sparta, quam nactus est, contentus, præcedentibus, vti suis in hac arte magistris, merito ordine & loco cedit: Ad quem Pyrgopolynices, iampridem fama sibi cognitum, oculos animum-

Raymundus Lullius Maioricanus.

que intendit, fere diffidens ſuis viribus, niſi aliquod ſe recolligendi temporis ſpatium concederetur, quod ipſi non abnuimus, vt eo magis veritas, ex mutuo eorum congreſſu, eluceſcat, & vter ex illis victor euadat: Nos interim Lullij mores, vitam & inſtituta conſiderabimus, quantum pro ratione temporis lice-
bit.

COR-

CORPVS INFANTIS EX MASCVLO ET *Fœmina procedit in actum.*

AB *Apenninis Italiæ*, per Alpes, *ab Hannibale* pervias factas, nec non *Pyræneos*, in *Hispaniam* lõgo itinere venimus, vbi *Raymundum Lullium*, illius gentis (magis nunc ad arma, quam literas promptæ) patronum propter varias dotes admirabilem considerabimus: Fuit hic vir *Protheus* quidam ingenio, *Dædalus* arte, & *Polycletus* norma iudicii, qui ex maiori *Balearidum insularum* oriundus in iuuentute liberalibus animum informauit scientiis: Ap- *Lullius fuit ceu Protheus. Dædalus: Polycletus.*

 paret

Occasio, qua Lullius se Chymicus dedidit. paret autem illum magis à natura quam arte adiutum tanta ingenii monumenta reliquisse: Occasio, qua ipse se inquirendis Chymicis remediis dederit, narratur huiusmodi: Quod nimirum iuuenis adhuc impensissime amauerit quandam mulierem de facie venustam, cuius amoris fructu vt potiretur, cum omni cura incumberet, illa multis vsa ab hoc proposito eum auocandi modis postquam se nil verbis proficere animaduertit, tandem quo castitatem seruaret, nudauit mammam, quam cancro exulcerato fœdum virus emittente obsessam *Lullio* ostendit; qui hinc *Lullius ob mulieris sanitatem recuperandam sollicitus.* partim commiseratione, partim amore mulieris ductus peregrinationi se dedidit, vt aliis in locis huic alias incurabili malo Remedium aliquod certum indagaret; quo tandem quoque invento dicitur mulierem, curato hoc morbo, pristinæ restituisse sanitati: Hæc an ita se ad literam habeant, an verò allegorica sint, prout *Basilius* fratrem monachum curauit à calculo, perinde est: Hoc indubitatum *Lullius percupidus artium discẽdarum.* videtur, *Lullium*, Chemiæ, omniumque bonarum artium discendarum percupidum extitisse, ideoque de loco ad locum migrasse, vt multorum iudicia & doctrinas experiretur: Rarissimè enim ab vno aut in vno loco addisci poterunt, quę ad absoluendum disciplinarum circulũ spectant, aut quæ ad perfectionem vnius magisterii philosophici re- *Lullius peregrinatus ob scientiam acquirendam.* quiruntur: Quocirca patriæ valedixit *Lullius* exemplo fere omnium philosophorum, qui aliquid in literis & politicis solidi addiscere desiderarunt & sua bona fortuna in *Arnoldum Villanouanum* incidit, à quo in Chemia primitus institutus est, cumque ille possibilitatem Chemiæ & aurificii negaret, ab eodem Arnoldo refutatus & oculari testi- *Lullius incidit in Arnoldum.* monio conuictus est: quod ipse Lullius narrat in *Lapidario*, suo quodam tractatu in quo vult quenquam admonere, ne disputatione ab arti aduersante veritatem

sibi

sibi elici patiatur, idque suo proprio exemplo declarat, quomodo ipse disputando ab Arnoldo multum de artis arcanis resciuerit; cuius hæc sunt verba: *Verum ml abimus unum exemplum, quod nobis aduenit: Fili, credere non potuimus ab aliquo artem Alchymiæ, quin totum non esset factum per sophisticationem & non virtutem proprietatis, quæ data est materiæ; Vide, nos reprobauimus unum (idest Arnoldum) inter alios, qui ibat per mundum, multis rationibus per oppositionem; sed qui citò sensit, quia nostræ rationes non tangebant factum propriæ radicis, quam natura requirit, citò opposuit; qui cum essemus extrares, quæ sunt infra latitudinem dictæ naturæ, ut perquirerent tantum per unam guttam aquæ extrahere scirent ad extinguendum sitim, quæ ita fortiter non cessabat: sed illud, quod nobis dixit, credens, quia faciemus ad extrahendum, quod suum erat; qui a nos non faciebamus, nisi ad expiandum veritatem facti: Quare contra suum dictum minus aut cum toto posse suo, cum rationibus & causis, quæ sunt à natura non tibi monstrare: Tunc ipse incipit intrare in partem dictæ naturæ; allegans rationes, quæ tangebant profundè aut circulos perfectiuos, qui sunt in termino & in latitudine dictæ partis; Vnde nos tam citò accepimus arma pro opponendo contra eum, quando vidimus claritatem sui facti, quam nos transformamus per humanas rationes in tenebrositate tantum. Quia ipse nescit quid dicere de sua clara scientia; quousque per experientiam nobis percludit rostrum sine aliquo verbo per contrascientiam, quæ clara meretur cum sua proprietate, melius* AVRVM FECIT *de plumbo; quam exeat de minera in sua tota virtute prout & post probauimus in deserto montis Coreti, quod durat bene per 7. leucas. Quapropter si velis intendere proprietatem scientiæ sine aliqua sophisticatione, intellige sua instrumenta, per quæ reformãtur, nec vnde possunt exire, quoniã ab una formatur alia:* Hæc *Lullius*. Qui cum artẽ verã esse ipso experimento didicisset, ac eiusdẽ fundamẽtũ seu radicẽ ex rationib. ab Arnoldo adductis, astutiaq; mirâ disputando elicitis

Lullius ab Arnoldo artis contradicendo radicem artis expiscatus est.

Rationes artis contradicentium sunt extra ipsam artem.

Arnoldus non Theoricus sed practicus in Chemia.

Arnoldus in præsentia Lullii aurum fecit.

Lullius Mediolanum concessit, vbi Chemiā exercere cœpit.

elicitis, cognouisset, Mediolanum se contulit, vbi in societate trium aliorum, inter quos fuit mercator diues, vixit per integros tres annos distillando & varia experimenta, ad autem spectantia, tractando, quemadmodum ipse libro *Mercuriorum* cap. 40. mentionem facit cuiusdam socij, quem reperit eundo per mundum. *qui*, inquit, *quidem socius multa magna mirabilia nobis notificauit sed postea in sua arte ei obuiatum, vt magis sciamus & sensualitate, quam nobis recognouerit aut per artem intellexerit, Vnde postea ipsum reformauimus in alius rebus multis per reinfluentias sensum & magnarum virtutum vsq; ad hoc; quod de experimentis fuerimus saturati, & quod lapidem virtuosum affinauimus & per triennium simul fuimus in fidelitate magna, vnde Mediolani anno tertio completo, scilicet, anno* 1333. *fuit opus adimpletum, de quo nostrum trium artem cognoscentium quilibet partem suam accepit & vasa quarto remanserunt qui in suo igne mansit, prout antè regenerans; Quare multi per mundū vadunt, scientes multas bonas placentes, si obuies eis, vide si poteris ab eis aliquid vtilitatis percipere, & fac eis bonum vultum, meliorem quam regi, dando eis de tuo secundum bonam rationem & habeas super ipsis quandam sollicitationem, per quam possis aliquam rem trahere cum parua practica: Et hoc tibi pro nostro testamento sufficiat; Cuilibet tamen dicimus, quod caueat practicam ostendere: Nam si in sua ostensione deficiat, in suo delicto fatuè se recipiet: Sed tu, qui non habes, teneris verbo petere: Si eam tibi dare velit, & ideo caueat, quid faciat: quia si nimis ipsam publicet, malâ morietur morte, quia à* Deo *donanda est, qui naturā creauit & non ab altero: Ideo gratiter natura accipit omne illud quod placet Deo; Et ideo si quodammodo Deus tibi conferat, dilige ipsam & tene secretam, quod mundus nihil inde sciat, sicut viuaciter scriptura te monet, quod alteri non debet ostendi opus, quod cursu naturæ potest fieri: Vult tantum esse secretum, quod nisi illud secretes, ipsum te confundet: Et si tibi non detur, propter hoc non malè tractes illum, à quo petis eam; quia suum debitum*

Quando opus Lullii absolutum fuit.

Vtilitas percipiatur ab aliquo, quo modo quis se gerat.

Secretum retinendum

debitum facit, cum aspicit suæ defensionis finem. Hæc ibi: Verum Lullius astuta sua circumventione visus ab Arnoldo tamen sola disputatione artem rescire non potuit; Hinc per tot annos *Mediolani* consedit; cuius mansionis ibidem *Augurellus* quoque meminit lib. 1. Chrosopœæ sic scribens.

At non ille quidem sensit, quæ dicere primà
Est facie visus (id est Lullius) neq; tum stillantia vina
Miscebat cum iam præstanti lentus in vrbe
Insubrum ternos residens fæliciter annos
Fecit inexhaustum pondus prædiuitis auri,
Ac sociis quos ipse sibi coniunxerat, æquus
Diuisit tenuem diuini pulueris offam,
Cuius in immensum quota pars traduceret aurum
Iampridem quæcunq; forent infecta metalla.

Lullus vina non distillauit Mediolani, sed longè alia.

Mediolani quæ experimenra fecerit vna cum sociis, peculiari experimentorum libro complexus est, tam intricatæ & molestæ operationis, vt vix videantur homini tractatu possibilia & difficultatem, labores & sumptus: Plæraque tamen illorum experimentorum esse processus ab aliis lõgeante tentatos, magnaque ex parte sub Tropico sensu scriptos, non dubitamus; Cum ipse *Lullius*, adeò informatus ante ab Arnoldo, in vegetabilibus, *vino, Chelidonio, melle* & aliis, tincturam quærere non potuerit: Postquam hisce laboribus vna cum sociis se per triennium fere macerasset, videns quod adhuc in quibusdam artis secretis imperfectus, rudis & imperitus esset, hinc Mediolano se contulit ad *Arnoldum* tum in *Hispania* agentem, ab eoque summis precibus obtinuit, vti modum, quo ad nigredinem materia perueniret, ipsi declararit, quod binis in locis *Codicilli* cum honorifica *Arnoldi* mentione attestatur: quemadmodum patet ex eiusmet verbis, quæ asscribemus: Sic enim Cod. cap. *quid sit informare; Et nos,* inquit, *de illa prima nigredine*

Lullii experimenta, quæ fecit Mediolani.

Lullius per 3 annos nihil perfecit, hinc ad Arnoldum se contulit.

gredine à paucis cognita benignum spiritum aggregare affectantes, pugnam ignis vincentem (& non superatum) licet sensibus multoties corporis palpauimus & oculis proprijs vidimus extractionis tamen ipsius notitiam non habentes quacunque scientiarum vel arte, sentientes nos adhuc aliqua rusticitate suffultos, nullo modo eam plenè comprehendere valuimus donec almus spiritus prophetiæ, spirans à patre Luminum descendit, tanquam suos nullatenus deserens, aut in sibi postulandis deficiens. qui nobis in somnis vigilantibus tantam claritatem oculis mentis nostræ infudit vt illum intus & extra, remota figura, gratis reuelare dignatus est insatiabili bonitate nos reficiendo, demonstrans, vt ad eam implendam disponeremus corpus ad vnã naturalem decoctionẽ secretam, quam penitus ordine retrogrado cũ pungenti lancea tetrius natura protinus in merã nigredinem visibiliter sit dissoluta, cuius modum expresse tradidimus in præsenti volumine per excerpta, vt de more suscepimus antiquorũ, cũ celare fuerimus coacti loca in quibus ea posuimus. Nos sacra pandimus illis, qui Dei secreta decenter seruando honorant cũ solius Dei sit reuelare ea homo diuinæ Maiestati subtrahere nititur, cũ talia soli Deo pertinentia vulgat spiritu prolationis humanæ aut literarũ serie. Propterea operationẽ illã habere non poteris quousq; spirituali prius fueris diuinitatis meritis cõprobatus. Et mox: Quia hoc secretũ à nemine mortali reuelandũ est, præterquã ab almo spiritu qui, vbi vult, spirat, inspiretur. Idem eodem libro, c. 63 testatur se lethaliter vulneratũ ignorantia circulorũ, & nominatim Arnoldum exprimit, quod ab ipso edoctus fuerit, his verbis: *Ex quo eleganter dixerunt philosophi, quod opus magnũ nõ est nisi solutio & congelatio: sed ista fiunt per viã circulorum, ignorantia quorũ plures magnates in literatura fuerunt decepti in magisterio, credẽtes notabiliter cum cõfidentia eorum scientiæ, formã intelligere dictorum, & circulãdi modum, ex quib. nos fore vnum lethaliter vulneratum, nõ celare intẽdimus, cum sola præsumptione & temeritate scientiæ alterius naturã firmiter intelligere credebamus, idẽ vllo modo nec intellexeramus, donec tempus*

Prima nigredo paucis cognita.

Quomodo nigredo fiat

Solius Dei est reuelare secreta.

Lullius lethaliter vulneratus ignorantia circulorum

tempus adfuit in quo spiritus nō immediate sed mediate per M Arnoldū de Villanoua qui immediate suā largitate immensa reficienter inspirauit, in nobis: Etenim multifarie multisq́; modis rotarū circulationibus, circulauimus, resumendo vegetatiuum exemplar, cuius opus nusquā absolute patuit minerale, donec propriis gubernatorib. noviter pullulauit quib. natura vera cōstringitur sub conseruatione ac successiua confortatione virtutum illius in magisterio: Circa quod loqui pro nunc astrictus vinculis tibi nō audeo cum lingua propria, vt solebā fauorabiliter in hoc passu, quanquā reuelandi licentiā acceptauerimus dono constrictus solito, videlicet alienata lingua. Meminit quoq́; *Lullius suæ sodalitatis in Testamento nouissimo in hunc modum: Sicut inquit, vidimus per opus cuiusdam socij, quē inuenimus eundo per mundum, qui notificauit multa pulchra, miranda, sed post fuit contrariatus in sua arte, cum nos plus sciuimus per sensualitatem quam ipse non cognouit, nec per artem intellexit. Vnde post ipsum informauimus in multis aliis rebus cum specie influentiæ & magnarū virtutum, quousque desuper fuimus sociati in lapide virtuoso affinādo fuimus tribus annis simul in magna legalitate: Vnde in Milano fuit totum annum in perficiendo, Anno 1330 fuit opus expletum: Vnde quibus postmodum recessit à tribus notis ars & vasa manserunt quarto qui manet in suo regno regenerando sicut prius. Et si Deus tibi dedit aliquo modo, teneas secretè, quod mundus nihil sciat.* Hæc ibi: Vbi notandum, quod hic exprimat cōpleti operis Annum 1330. supra vero in lib. Mercuriorum, vbi idem recenset A. 1333. At in libro Mercur. menda est, quia Anno 1332. ipse author fuerit non Mediolani, sed *Londini in Anglia*, vt post dicemus: *De operis perfectione* tradit ipse *Lullius* in vltimo experimento circa finem, qua ratione sodales ab inuicem discesserint; cum inquit: *Ego & alij socij mei prostrati in terram aliquantisper mente subleuati Deum orauimus, mox erecti simul omnes hilari voce psallentes decantare cepimus,* te Deum laudamus. *gratias agentes Deo Opt. Max. quod hoc munere amplissimo*

Lullius fatetur se ab Arnoldo arcanum artis rescivisse.

p. 133.

Lullius per 3. a. nos fuit in societate aliorum trium M diolani.

Lullius quo anno revera opus compleuerit.

Quid fecerint Lullius & socii eius completo opere.

donarit nos &c. Vos autem fratres (post inquit) filij alii ac socij charissimi qui mecum tot labores passi estis per hæc experimenta, quæ simul mecum operati estis, Deum *vbiq; toto corde habeatis, eiusque*

Lullii oratio ad socios discessurus.

nomen ineffabile vbique prædicetis, quod hæc arcana Naturæ mysteria nobis patefecerit. Congruum iam esset, vt corpore separati, animo tamen vbique sitis coniuncti, atque huius naturæ mysterij veritate perspecta, domum quisque suam reuertamini, singulorum Experimentorum quisque copiam, prout operati sumus & annotauimus, referentes; vni tamen nostrum, qui domi suæ nos alit, æquum existimo vt vltra suam medicinæ partem & experimentorum copiam, vasa quoque & cætera huius artis instrumenta remaneat: Nos autem reliqui in virtute sanctæ Trinitatis & eius nominis hinc recedentes

Lullius cum sociis iuramento adstruitur discessurus.

singulis iuramento societatis obstricti, hoc animo inter nos simus, vt nemini quicquam societatem patefaciamus, nec prædictam experimentorum copiam cuiquam faciamus; quod quidem iuramentum pro se quisque suadeat integrum, sanctum & intemeratum seruare: Atque hoc quidem supremum & vltimum experimentum cuique vestrum præ cæteris experimentis cõmendo, vt Angelus Domini vestras mentes dirigat ad celandum naturæ secreta & tam mirabile arcanum: Illud præcipue dedicantes seruitio sanctæ ecclesiæ & ad utilitates pauperum: Illud etiã præcipuè cauentes, ne Diabolus vos se-

Lullius cur res consecrandus.

ducat à recto promissionis vestræ tramite. Circuit n. vos, tanquã leo rugiẽs, ac proinde estote prudẽtes, sicut serpẽtes: ne tentator iste per deuia abstrahat: sic n. fiet, ut Iesus Christus, *Vnigenitus Dei filius sẽper nos seruet ac tueatur, in cuius nõine præsẽs opusculũ optato fine clauditur, An.*1330, *Deo Opt. Max. sẽper honor & gloria.* Huc vsq; *Lullij* verba, quę sanè deuotionẽ singulari ẽ præ se ferũt: Nã hæc ars nõ cadit in hominem impium aut à Deo eiusq; vera religiõe alienatũ, sed semper inuenit pium & religiosum, aut

Ars Chymica cadit in hominem pium.

talem facit & relinquit: Quomodo n. nõ si quis abiiciat ante faciem Dei, à quo tantum muneris acceperit, vt mũdanis, si velit dominari possit? At cum id Deo ingratum

intelli-

intelligat, qui nihilominus hunc thesaurum suę fidei commiserit & discretioni, nō immerito fidenti sibi fidem seruat & ad eius nutum, quoad homini possibile, omnes suæ vitæ actiones dirigit: Ab altera parte prospicit minas & iras diuinas, vitæque abbreuiationem, in quam si frena luxuriæ & libidini remiserit, facile incurret, quemadmodum in nonnullis ab experientia patuit: Sed diuina in his *Prouidentia* præualet, quæ ex arcano suo consilio omnia dirigit ad initium medium & finem, vt fatalis cuique & ortus & obitus hora definita sit: *Lullium* abhinc, nempe *Mediolano* seu *Italia in Angliam* abductum ex multis circumstantijs conijcitur: Nam sequentibus aliquot annis continuis in Anglia vixit: Qua occasione autem eo venerit, quidam *Abbas Westmonasteriensis Anglus*, quem *Cremerum* vocant, in tractatu quodam Latino narrat, qui sic incipit: *Alchymia hæc est perfectio & veritas ratione perspicua explicata &c. quantoq; magis legi, tanto magis erraui, vsque dum in Italiam diuina Prouidentia me contulerim, vbi Deo Opt. Max visum fuerit, me in sodalitium vnius viri, nō minus dignitate quam omni genere eruditionis præditi, Reymundi nomine, destinare, in cuius sodalitate diu remoratus sum, sicque fauorem in conspectu huius boni viri nactus, quod ille aliquam partem huius tanti mysterij aperuerit; propterea illum multis precibus ita tractaui quod mecū in hanc insulam veniret, mecumque duos annos maneret; In cuius temporis tractu sum absolute totū opus consecutus: Posteaque hunc virum egregium in conspectu inclitissimi Regis Edoardi deduxi, à quo merita dignitate recipitur & omni humanitate tractatur, ibiq; multis promissis pactis, conditionibus à Rege inductus erat contentus Regem promissione diuina, sua arte diuitem facere, hac solummodo conditione, vt Rex in propria persona aduersus Turcas, inimicos Dei, bellum gereret superque domum Domini, minimeq; in superbia aut bello gerendo aduersus Christianos: Sed (proh dolor) hoc promissum erat irritum, à rege violatumq;,*

Hic Dei dono ornatus si abutatur iram Dei in se concitat.

Lullius in Angliam profectus.

Qua occasione Lull. in Angliam migrarit.

Abbatis Westmonasteriensis de Lullio testimonium.

Angliæ rex si contra Turcas ire vellet promisit [illegible]

 Tum

Tum ille vir pius in spiritibus, penetralibusque cordis sui afflictus hinc trans mare lamentabili miserabiliq́; more aufugit, quod cor meū urit non mediocriter, secumq́; esse quotidie in corpore efflagito: Nam eius quotidianæ vitæ aspectus; morumque integritas facile obstinatos peccatores ad pœnitentiam deduceret: Ego beatissime Raymunde, pro te Deo Opt. Max. preces effundam, similiterq́; fratres mei. Hęc ille *Abbas*, nisi quid in eo scripto lateat alterius mentis, quamuis summæ deuotionis videatur in initio.

Lullius meminit sui itineris in Angliam. *Lullius* ipse sui itineris in *Angliam* ad dictum regem vltro directi & suscepti meminit in compendio lapidum preciosorum, cum dicit: *Vidimus omnia ista, dum ad Angliam transiuimus per intercessionem illustrissimi Regis Angliæ Eduardi.* Fuit autem hic *Eduardus* 3. cui quædam suorum operum dedicauit, vt *Codicillum* seu *Vade mecum* & alios; & promisit (vt *Christophorus Parisiensis* & alij tradunt) insuper sese regi auxilio futurum, si modo bellum contra Mauros, tum magnā *Hispaniæ* partem possidentes, moturus esset, quod rex dicitur in se suscepisse ac magnam auri quantitatem à *Lullio* accepisse; At simulasse se in *Barbariam* iturum, *Lullio* interim in *Turri Londinensi* custodito, cum maritima *Franciæ* (cuius se hæredem iure materno, rege absq; masculis demortuo putauit) oppida exercitu suo hostiliter inuaserit, non sine aliquot millium Christianorum sanguinis effusione. & sic fidem datā Lullio nō seruauerit: Hoc ita esse *Lullius* ipse testatur in experimentorum libro Exper. 13 vbi inquit, *Hoc operati sumus pro rege Anglico, qui finxit se contra Turcam pugnaturum, & postea contra regem Galliæ pugnauit, meque incarcerauit: & tandem euasi Caueas ergo tibi ab his:* Hæc ipsiusmet verba: Fuit autem expeditio prima *Eduardi* 3 in Galliam Anno 1337 Oportuit igitur *Lullium* in *Anglia* fuisse ad minus annos 5 vel 6 quod non est incredibile; Quæ cum his consentiant ex alijs Lullij scriptis adducemus; Primo in codicillo cap. 1 testatur

Lullius regi Angliæ Eduardo 3. dedicauit aliquot libros.

Rex Angliæ vt promiserat, non cōtra Turcas, sed Gallos bellum incepit.

Lullius incarceratus à rege contra fidem. Quando fuit expeditio Eduardi 3. in Galliā.

ſtatur *Lullius*, quod illum librum *Eduardo* inſcripſerit, & quod is vic iſſim promiſerit ſe contra paganos curam ad conuertendum eos: *Ideo*, inquit *inſtante inclyto rege Eduardo, in cuius cuſtodia ac protectione diuina præpoſita ne tanta philoſophiæ memoria vel cognitio impijs largiatur, hoc opus operum ſtricto ligamine commendamus in conuerſionem paganorum, in conſeruatione ſalutis Fidei, qua ſalus fidelium dependet, cui præeſſe dignoſcitur non ſolum quidem vt corpori, ſed vt menti & animæ redundet in commodum ſempiternum.* Et paulo poſt:

Idcirco hac conſideratione non modicum altitudo coronæ Regiæ ſublimatur, cum per hoc cunctorum matri fidelium in procreando palam prouideatur ampla ſeges, ad quod ſummum bonum procreandum ipſe quidem rex quantum ei poſſibile fuerit, obligatus eſt nobis, non ficte non coacte, vt aſſeruit ſed proprio ſpiritu voluntatis. Idem in luce *Mercuriorum* p. *183. Iamdudum rex ſereniſſime de tranſmutatione omnium metallorum locuti ſumus & plura à nobis volumina ſacratiſſimæ Maieſtati tuæ tranſmiſſa ſunt: Nunc vero, vt dictorum voluminum plenam intelligentiam Serenitas tua habere poſſit, & vt contra infideles & paganos vt nobis alias & nunc, cum iuramento pollicitus es, animum tuum adimplere valeas*, &c. Ibid. in fine: *Sufficit tibi rex Sereniſſime hoc breue opuſculum, quod ita vulgari ſermone tranſmittimus Serenitati tuæ ad hoc, vt fides Chriſtiana augmentetur & infideles gentes per te confligantur & diſpergantur. Nolit ergo Serenitas tua auferre ad exequendum alias nobis promiſſa & Chriſtianã religionem defendere.* Idem Teſtam. Nouiſſ. cap. 23. *Quæſtio; quare fecimus artem* &c. *Quod Rex Eduardus poſſit ſuum cor implere de bona voluntate contra gentes paganas* &c. Et libr. eodem p 169. *Factum*, inquit, *habemus noſtrum Teſtamentum per voluntatem de A. (Deo) in inſula Angliæ terræ in Eccleſia ſanctæ Catharinæ apud Lõdinẽſes, verſus partẽ caſtelli, regnãte Eduardo per Dei gratiam, in cuius manibus ponimus in cuſtodia per volun-*

Lullius in multis libris ſuis teſtatur quod is ex promiſerit contra Turcam pugnare.

Rex cum iuramento pollicitus eſt contra infideles pugnare.

Lullius vbi & quando fecerit ſuũ teſtamentũ nouiſſimũ.

voluntatem de A. (Deo) præsens testamentum, Anno post incarnationem 1332. *cum omnibus suis voluminibus, quæ nominata sunt in præsenti Testamento, cum cantilena, quæ sequitur ad præsens:* IESVS CHRISTVS *sit benedictus in secula seculorum: Amen.* In eo autem *Testamento nouissimo* citat libros à se scriptos (magna ex parte vt credibile est, in Anglia) sequentes; vt sunt;

Qui libri Lullii citantur in Testamēto nouissimo.

Testamentum nouissimum;
Liber Mercuriorum.
Epistola Raymundi ad Regem:
Liber atramentorum:
Liber lucis:
Codicillus:
Apertorium:
Liber experimentorum:
Liber artis matrimonialis:
Origo nostrorum argentorum viuorum vegetabiliū.
Ars magna.
Lumen artis:
Magica Raymundi:
Testamentum:
De quinta essentia:
De anima metallorum:
Anima artis:
Lucidarium super testamentum:
Practica sermocinalis operis minoris:
Opus margaritarum:
Lumen solis:
Theorica Testamenti:
Liber de conseruatione vitæ humanæ:
Liber abbreuiationum.
Liber de intentione Alchymistarum.
Liber principiorum naturæ:

Lullius ipse de his libris omnibus fatetur, quod sint *Vmbracula Rationis*, ne dignus & indign⁹ eodem tramite in *verticē collis philosophici* ascendant, sed indign⁹ in veprib. & dumetis hæreat, vnde nūq̃ liber euadat: philosophi enim q. inueniūt artem, simul quoque inuidiā inueniunt aduersus imperitos

Liber

Liber limus lapidis:
Vade mecum:
Epistola abbreuiationis:
Liber proprietatum:
Liber additionum:
Liber de intentione artis magicæ:
Liber de modo practicandi:
Liber lapidarius dictus:
Liber aquarum condimentalium.
De gemmarum compositione:

tos & ratione vti ignorantes ne & illi (velut anseres inter olores) vna cum veris philosophis *Aureæ accumbant mensæ, eiusq; epulis ad quas inuitati nõ sunt, fruantur.*

Qui negant hoc, quod *Lullius* regi *Angliæ* suppeditarit aliquid auri ad bellum contra *Turcam* gerendum; primo dubitant apud quem *Eduardum* vixerit, an 2. 3. aut 4. Secundo, si de 3. intelligatur, illum lanæ, quæ tum in *Brabantiam* ex *Anglia* deportabatur, imposuisse vectigal annuum, quod confecit trecenta millia librarum Starl. quotannis, ideoque satis diuitem per se fuisse: Nam circiter 6000. auri pondo ea summa annua efficit: Verum ad has obiectiones respondendum, pro primo, qui hoc ignorant, quærant in Chronicis, & inuenient, Anno 1332. quo *Lullius* in multis locis suorum librorum ostendit se in *Anglia* vixisse, regnasse ibi *Eduardum* 3. adhuc iuuenem: Ad secundum, verum est tantum pecuniæ Eduardum collegisse ex vectigalibus, vt singulis diebus mille libras habuerit consumendas; sed nec tantum sufficiens fuit ad bellum inferendum regno potentissimo; Si itaque *Lullius* summam illam duplicarit, id 6. libris tincturæ præstare potuit: Nec vero solus *Eduardus* 3. id belli in se suosque subditos suscepit, sed quia fauorem fere omnium principum *Germaniæ*, totiusq; imperij, & belgij haberet, horum auxilio vsus est: Magna itaque pecuniæ summa opus habuit, quam ex sola lana forte non accepit. Instant alij, id in Chronicis annotatum non reperiri, nec

Rationes negantium Lullium Regi Angliæ suppeditasse quid auri.

Responsio ad obiectiones.

Eduardus 3. regnauit ab A. 1327. ad A. 1377, per 50 annos.

vllum scriptorem *Lulliani* auri mentionem facere, nec belli in Barbariam transferendi, aut captiuitatis *Lullij*; *Respondeo*, Fateor, quia veritas in hisce aut supprimitur sponte aut ignoratur: Hæc enim secretissime esse tractata inter Regē & Lullium, vt vix tertius interueniens sciuerit, credibile est: Et si quis sciret, quis euulgare ausus fuit aut scribere? cū hæc simulatio ac dissimulatio non videatur doli expers aut fractæ fidei quamuis in hominem priuatum, tamen erga eum, cui iuramento obstrictus erat ad alia, quam postea perpetrabat: Hic ad Christiani sanguinis defensionem dedit, ille ad Christiani sanguinis, & quidem innocentis, effusionem adhibuit: Quod sacrilegium est in subdito, facinus est in Regente, prout opinio est hominum, præsertim illi adulantium: At contra est apud summum Arbitrum, qui dicit, serue inique, multum tibi credidi, multum mihi debes. *Robertus Constantinus* in suo Nomenclatore *Parisijs* A. 1555. edito, de *Lullio* ita scribit: *Raymundus Lullius* scripsit (præter cætera multa) de secretis naturæ siue *Quinta Essentia*: Hunc ego inquirendo comperio apud *Anglos* re quidem vera præstitisse, quod suis libris pollicetur, & in arce *Londini*, iussu Regis, probatissimum aurum confecisse, mihique genus nummi ostensum est, quod adhuc appellant NOBILE *Raymundi*, auri videlicet puri & obrizi summæque indicaturæ. Hæc ille: Cui desperati quidam in Chymicis cōtradicere nituntur, falsisque testimonijs id refellere; quorum vnus vt intentionem suam probet, dicit, non esse *Nobile Raymundi* aurum à *Lullio* in Anglia factum, sed dictum ita esse à *Raymundo Angliæ* rege: Alter in centone suo p. 41. vocat *Lullium sophistices & imposturæ antesignanum, Protesilaum Maioricanum fraterculum, qui trecentis ab hinc annis transmisit Testamentum seu codicillum Ruperto Anglorum regi*: Ex quorum calumniatorum *Lullij* rationib. animaduertimus, quomodo illi,

Veritas supprimitur.

Simulatio non est doli expers.

Duo cum faciunt ſæpe non est idem.

Lullium re vera illa præstitisse apud Anglos.

Nobile Raymundi.

Alex. à Such.

Ma: Gvv.

do illi, vt suæ saltem voluntati & intentioni satisfaciant, effutiant, quicquid in buccam venerit, nõ considerantes an cum rei veritate, dummodo cum sua opinione, conueniat: Primus facit regem *Angliæ Raymundum*, vt refutet *Nobile Raymundi* à Raymundo Lullio dictum; Alter *Rupertum* regem introducit, cui Lullius libros transmiserit: Sed quando hi reges apud Anglos regnarunt? *Respondeo*, nunquam: Nulli enim *Anglicorum* regum illorum nominũ fuere: Ergo vt sorices se produnt suo indicio, seq; esse calumniatores & non veritatis amãtes: Abeant isti mendaces cum suis calumnijs ad authorem suum; Pro primi indiscreta opinione respondeo, si fuit *Nobile Raymundi* ita dictum aurum purum, id non à rege, qui nullus fuit, ita appellatũ est, sed à *Raymundo Lullio* absque dubio: Et sane coniectura in his aliquid suggerit, cur in eo regno, quod auri mineras nunquã habuit, in tanta copia antiquitus tã magni nummi, Nobiles dicti, ex auro puro excusi sint, qui nauim ab vna parte ostendãt, ab altera nostro tẽpore Rosam: De vltimorum regũ numismate nihil dictum velim: Pro alterius incõsiderato iudicio, dico, cum viuere in patria, cui⁹ reges ignoret, aut nouos ipse fingat pro arbitrio; cur non, cum centonẽ illum suffarcinarit, prius cõsuluerit seriẽ regum Anglorũ in Chronicis vel alibi, vt tã manifestum mendacium dicere nõ cogeretur? Ex his duob. in hoc vno agnoscendi sunt cęteri calumniatores in alijs: Vocatur *Lullius* sophistices & imposturæ antesignan⁹: At bona verba q̃so, quid ita? Quia artẽ *Lullianã* scripsit; At si hæc est sophistica dicenda, magna pars logicæ eodẽ nomine censenda venit: Alij hanc à Papa prohibitã addunt; Hoc nihil ad rẽ, quia multi alij libri ab eodẽ prohibentur, non q; mali sint per se, sed secundum quid: Ingenia dicuntur ea arte inuolui & ad hæresin deduci scilicet illud erat: verum cur imposturæ *Lulliũ* vocet antesignanũ, lubens scirẽ, quas

Calumniatores Lullii nõ animaduertãs quid dicant.

Nec Raymundus nec Rupertus Angliæ regis fuere.

Responsio ad calumniatores.

Nummi Nobiles vnde dicti in Anglia.

Lullius à calumniis defenditur.

Lullius non impostor, etiam si artẽ ingeniosam Lulliam scripserit.

imposturas commisit? An apud *Regem Rupertum*, qui nullus fuit? An apud *Raymundum* regem? Nullas vnquam audiui probari, sed à calumniatoribus prætendi: Quod si sufficit accusare, cui non dica dici poterit? Sed dum innocentes viros illi balatrones viperina sua lingua sugillant & pungunt, seipsos accusant inscitiæ, inuidiæ & calumniæ: Idem vocat eum *Maioricanum fraterculum*; at cur fraterculum? Forte eum monachum putat? At in hoc iterum fallitur: Si monachus, cur alius calumniator dicit, eum habuisse vxorem & liberos: qui quoque addit eum laicum, indoctum & stupidum fuisse, & scripsisse saltem in vulgari *Cathalonica* lingua: At qui ita de *Lullio* iudicant, sane præ eo laici, indocti & stupidi censendi sunt: Quis doctior *Lullio*, etiamsi scripserit lingua vernacula? Quis subtilior eodem? Libri ipsius hunc calumniatorem confundunt, quorum ille vix paucas lineas capit præ stupiditate? Vter igitur stupidior, vter argutior? Sit, quod lingua Cathalonica ediderit sua volumina; At Latina forte potuit, si voluisset: Si Græcus græca & Latinus latina lingua scripserit, propterea non indoctior est habitus, quam si barbara aliqua lingua id fecisset: Doctus quoque docte in vernacula potest scribere, præsertim si ea terminos Latinos recipiat, vt ea Cathalonica, quæ semilatina est. *Thomas Nortonus Anglus* in ordinali suo cap. 1. narrat, quod in Cathaloniæ quadam ciuitate *Raymundus Lullius* (veluti certissimè præsumitur) in septem imaginibus veritatem artis Chymicæ demonstrarit; Ex quibus ternæ fuerint argenteæ & fœminea forma seu habitu, totidemq; aureæ, virili ornatu, septima plumbea: In harum singularum vestimentis literę apparuerunt hac significatione: *Prima* dicit, fui ferrum ex solea equina, & nunc sum argētea tota & pura: *Altera*, fui ferrum ex minera desumptū, at nunc sum, ait, perfectum aurū: *Tertia*, quondam fui cuprum ex veteri

Lullius non fuit monachus sed politicus.

Nic. Guib.

Lullius etiamsi in vernacula lingua, tamen docte scripsit.

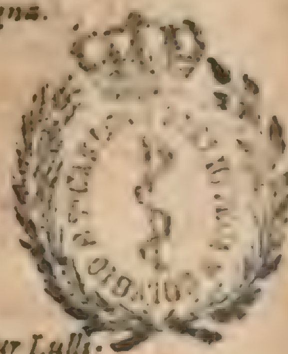
Testimoniū in Cathalonia de Lullii aurificio.

☽.ex♂.1.
☉.ex♂.2
☽.ex♀.3.

cupa

cupa, at nunc sum argẽtum, dicit fœmina: *Quarta*, cuprum fui, inquit, generatum vili loco, iam splendeo ex solido & puro auro: *Quinta* ait, argentea eram olim, nunc aurea tota videor: *Sexta*, ducentis fere annis fui canna plũbea, & nunc appareo singulis argentea: *Septima*, ego plumbum veluti monstrum, ex auro sum transmutatum. Præterea in *Cosmographicis Munsteri* scriptum inuenio, quod in *Maiorica* insula certis stipendiis in hunc vsque diem scholastici quidam alantur, qui in Lullii doctrina semper studeant, idque à *Lullio* institutum esse. De obitu ipsi⁹ in hunc modum tradunt, quod (vt *Penotus* annotauit) cum centesimum & quadragesimum suæ ætatis annum superasset, fidem *Christianam Mauris* singulari zelo pietatis prædicare instituerit, à quib⁹ martyrio affectus sit: Hoc calumniatores ante dicti in eius contumeliá interpretantur, vocantes eum *Protesilaum*; quia vt hic primus fingitur ex *Græcis* occisus ad *Troiam*, sic *Lullius*, at non primus, cum martyrum aliquot myrades illum antecesserint; quibus si contumeliosum fuit pro *Christi* nomine mortem subire, tum sit & *Lullio*: At *martyres* dicuntur corona immarcessibile à *Deo* coronati & in *cælo* assistere *Christo*, ob cuius nominis gratiam martyrio affecti sunt: De *Democrito* vitæ huius ob longæuitatem saturo supra recensuimus, quod inedia sibi spiritum vitæ absumpserit, mortemque approperarit: At sane illud nec laude dignum, nec conueniens *Christiano*: Hoc verò, quod *Lullius* iam ætate confectus ad hostes fidei Christianæ concesserit, ipsisque Christum prædicarit, etiamsi mortem præsentaneam præ oculis viderit, hoc laude dignissimum & homini Christiano non indecens existimari debet. Causa, quæ *Lullium* ad hoc institutum incitarit, absque dubio hæc est: quod pœnitentia ductus laniena *Gallicæ* à Rege Anglico commissæ, cui *Lullius* quasi ansam præbuisset, cum viderit, non armis

Margin notes:
☉. ex ♀. 4
☉. ex ☽. 5.
☽. ex ♄. 6.
♄. ex ☉ 7
T. stimenium aliud de Lullii instituto.
Lullii obitus.
Lullii ætas.
Lullii martyrium à calumniatoribus, vt alia, male acceptum.
Martyrum gloria
Mors Lullii Christiano digna.
Cur Lullius Mauris Christum prædicarit.

aut gladio Mauros ad fidem Christianam suscipiendam cogendos esse, sed potius euangelii gratiâ inuitandos & mitigandos, seipsum offerre illis voluerit, etsi hoc cum vitæ periculo contingeret. Dicitur ab aduersariis vxorem & liberos reliquisse & ad Mauros transiisse: At ego dubito, an vxorem & liberos habuerit; quod si sic, nil noui, ob Christi nomen eos relinquere, etiamsi sint charissimi: At verisimile est, si fuit ille tantæ ætatis, vxorem, si habuit, obiisse & liberos non fuisse pueros, sed fere senes: *Libri Chymici* *Lullij* ad intellectum cuiusque rationalis & in artibus versati scripti sunt, at certe *Lulliana* ipsius artis specimen appropriatum: Quod si tota ars, vt per se est simplex, verbis nudis proponi deberet, *Lullius* de singulis verbis singula volumina condidit: Tot enim habet diuisiones & amplificationes materiæ, quam tractat, vt iudicio intelligentium bene & rationabiliter disseruisse existimetur, verum concinna illa oratione efficit, quod omnes eum sequentes frustrentur vltimo fine, nec aliquid in manibus, licet multum in mente, reperiant: Plurima tamen in suis tractatibus præclara documenta intermiscet, si quis illa dignoscere sciat à superficialibus: *Modus* quidam est occultè quid scribendi & alteri significandi per mistionem verborum nihil valentium cum verbo aliquid significante, ita vt continua series rerum & verborũ obseruetur; quam si quis legat, vt scripta habetur interpretatur inscius, quia rationi nihil aduersi tenet, si vero alius quispiam perlustret per excerpta intelligit, omissis illis, quæ ad rem non spectant: Eodem modo ipse Lullius insinuat se sua scripta concinnasse, cum inquit in *Codicillo*, capite. *Quid sit informare*; *Cuius modum expressè tradidimus in præsenti volumine* Per excerpta, *vt de more suscepimus antiquorum, cum celare fuerimus coacti loca in quibus ea posuimus*: Nos itaque vni⁹ libri *Lullij*, quẽ ipse absolutissimũ censet, *Excerpta* breui-

Lullius cælebs videtur fuisse.

Libri Chymici Lullii.

Lullius in Chymicis valdè diffusus.

Modus scribendi occultè per membranas perforatus.

Lullius in scriptis suis per excerpta intelligendus.

breuiter colligem⁹ & lectori ad mentẽ apponemus, nempe *Codicilli*, in quo c. 5. quatuor practicalia principia facit, duo naturalia & reliqua duo contra naturã. *Naturalia*, inquit, *sũt sulfur & argẽtum viuum, & ex his duob. amor metallicus gignitur, per quam fit generatio rei petitæ, cum propria eorum indiuidua ad inuicem naturali fœdere colligentur*: Cap. 6. 4. colores principales proponit, vt sunt *nigredo, albedo, citrinatio & rubedo*: cap. 7. 4. ignes declarat, *Naturalẽ, innaturalẽ & cõtra naturam*; nec nõ *artificialẽ*: dicitq; esse media *naturalia, innaturalia ac cõtra naturã*: In dictis ignibus & mediis tota ars comprehenditur: Nam ignis naturalis formã, innaturalis materiã, cõtra naturam, ignem in vase denotat; quæ omnia cõcurrere necessum est; Quomodo n. forma agat absq; materia, & hæc informetur absq; forma? Quomodo hæc duo absq; efficiente vel causa sine qua nõ, ad actum deducẽtur? Nullum hic superfluum nec deficiens, cui⁹ exẽplum est in generatione humana in qua semen masculi & fœminæ concurrunt, illud formalẽ vim in se habens, hoc materialẽ; quæ nihil efficiẽt, nisi & 3. accedat, quasi mouens & impellẽs ea ad actionẽ, nempe calor veri tẽperatus & subhumid⁹. Tria itaq; hæc cõcurrere opus est ad omnẽ actionem naturalem: In colorib. 4 apparentib. nulla est ambiguitas, qui mõstrãt, veluti Mercuriales statuæ, viã ad perfectionẽ. Omne n. q̃ alteratur intrinsecè, extrinsecè characterẽ eius ostendit visibilẽ, vel alio sensu perceptibilem: De colorib. oculi etiã per vas trãsparentib. iudicant: Alii sensus in hac operatiõe nõ possunt de suis obiectis iudicare, ideo omittuntur: Capite 9. *Propter quod*, inquit, *depurata magis aliis reperiuntur duo, scilicet aurum & argentum, sine quibus ars ista non poterit integrari, cum in illis sit purissima sulfuris substantia ingenio naturæ perfectè depurata, ad cuius deputationem debilior est ars, quam natura, nec eam consequi valet, licet multum in ea laboret: In arte igitur dicitur, Pater eius Sol,* *Mater*

Excerpta Codicilli quæ: Principia 4

Colores 4.

Ignes 4.

Media 3.

Quid per 4. ignes Lullii intelligatur

Colores 4. quasi mercuriales statuæ in via.

Color oculorum seu visionis subiectum.

Sine auro & argento ars absolui nequit.

Mater eius est Luna quia ex illis duobus corporibus cum suo sulfure vel arsenico præparatis nostra elici medicina poterit, & sine illis haberi nequit. Ibidem: *Et vt Iesus Christus de stirpe Dauidica pro liberatione & dissolutione generis humani, peccato captiuati, ex transgressione Adæ naturam assumpsit humanam sic etiam in arte nostra quod per vnum nequiter maculatur, per aliud suum contrarium à turpitudine illa absoluitur lauatur & resoluitur.* Omnes philosophi vnanimi voce clamant, quod *Sol, Luna & Mercurius* coniungi, hoc est, semina in suam terram committi & terra fimo lætificari, debeant; An verò sint illa vulgaria, necne, ex iisdem perspicitur, qui id negant. Sunt autem illa nihilominus post præparationem pura & homogenea, vt impuris & cum heterogeneis mixtis corporibus perfectionem, quam ante non habent, præstare possint, quemadmodum *Deus & homo* absque peccati maculis natus & in tota vita existens sua morte peccatoribus hominibus vitam attulit & puritatem à peccatis. Cap. 10. *Consideret ergo artifex naturales vires & fortitudines lapidum philosophorum, quæ vires sunt ignis naturalis & contra naturam quæ & quales sunt in toto cursu naturæ, & quis cuiuslibet fuerit amicus vel inimicus, vt demonstratiua & infallibili arte per certificationem naturæ eorum materiam eius prudenter noscat disponere.* Cap. 11. *Et quanto plus argẽtum viuum a quo ii in metallis subtilius fuerit purius & densius tanto plus illud erit nitidius, fulgentius & splẽdidius quemadmodum natura cuilibet in auro, quod generauit, demonstrare non cessat.* Cap. 32. *Et ideo recordamur nos dixisse in nostro Testamento, quod nullum argentum viuum promptius conuertitur in substantiam sulfuris, quam illud, in quo sulfuris qualitates per dissolutionem sunt sufficienter introductæ nec vllum sulfur promptius congelat argentum viuum, quam illud, in cuius naturæ substantia ipsum argentum viuum existit, per artis ingenium iam conuersum. Quia tunc natura naturam complectitur propriam, & amicabilius magis gaudet in ea quàm extranea.* Vtactus

Ex Sole & Luna Medicina nostra conficitur.

Impurum per purum purificandum.

Solem, Lunam & Mercurium non esse vulgares.

Vires lapidis sunt 3. ignes.

Argentum viuum quo purius, eo splendidius

Sulfur & argentum viuum connaturalia.

ctus secundus fiat, oportet vt primus seu potentia proxima præcedat; Ita videmus in sanguificationis officina, epate, quod antequam chylus ad ipsum perueniat, in venis meseraicis iam sanguinis rudimentum acceperit: Eodem modo, vt forma fiat seu sulfur per coctionem artis, oportet vt potentiam naturalem & habilitatem aliquam acceperit à natura, quemadmodum apparet in seminibus vegetabilium & animalium, in ouis, in ramis seu surculis arborum alteri trunco inserēdis, & ferè tota natura: Omnis autem cura & labor in eo existit, ex rerum vniuersitate & ex terræ profunditate illud seligere & depromere, quo natura gaudet ad producendum perfectionem metallorum genera: *Herbam Tritolium* dictam tradunt semina sua habere circa radicem in terra; quod ita à prouida natura factum & ordinatum, vt si à messoribus ante seminis effusionem demetatur, ceu solet, habeat, vnde repullulet: Sic sanè metalla sua semina habent circa radices, quæ inde petenda veniunt, hoc est, in profundo terræ gremio, vbi fumi & vapores continentur, qui perpetuò à calore subterraneo excitantur: *De mistione* verò sulfuris & argenti viui in sequentibus sic inquit: Cap. eodem: *Virtus argenti viui transmutantis in toto obtineat partes sulfuris transmutati, ita vt in ipso antè sui transmutationem commisceatur per minima in proprium sulfur, non vrens, album vel rubeū, & illud argentum viuum propriam habebit materiā.* Et cap. 33. *Quia elementa sulfurea mixta cum aquis argenti viui per minima iam conuersa alterantur pariter & adinuicem corrumpuntur: talis corruptio argenti viui nostri, solennis est generatio, quæ haberi nequit, nisi post putre[illegible]tionē quæ est mater omniū:* Et mox: *Sciāt ergo omnes artifices [illegible] artis, species perfectas trāsmutari nō posse nec artifex transmut[illegible] facere potest, nisi primo corpora reducere sciat in prim[illegible] materiam: Qualia si conuertere sciuerit artifex, tunc in [illegible] de facili transmutare sciet ope-*

Actus primus præcedit secundum.

Cura est in selectione seminum, quibus natura gaudet.

Trifolii semina propè radices.

Metallorum semina in profundo.

De mistione sulfuris & argenti.

Corruptio argenti viui qua eius generatio.

Corpora sunt reducenda in primam materiam.

ratione philosophica in aliã formam, quã prius nõ habuerant. De hac cõuersione philosophi sæpe meminerunt, & est apprimè

Conuersio in primam materiam est veluti priuatio & principium.

necessaria: Est n. veluti priuatio apud *Aristotelicos*: Vt n. forma in materiam nouam introduci nequit, nisi prior priuetur seu destruatur, sic in magisterio hoc physico, nisi prior forma tollatur per reductionem in primam materiam, nulla cõtinget noua generatio rei. *Quæritur* aũt, quæ sit prima

Prima materia quæ sit.

materia? Philosophi respõdẽt, argentũ viuũ: Vt n. glacies resoluta in aquam, in suam primam materiam resoluitur, sic omne mercuriale seu metallicum in mercurium, ex quo generatum est, reducitur, tanquam primum ens & materiam: Hinc eodẽ c. dicit: *Eductio tamen illius multiplicationis vel*

Corpora solida soluenda in argentum viuum.

augmenti in corporib. metallicis, sicut in animalium fit corporibus & plantarũ, per se euenire nõ potest, donec prius corpora solida & per totum homogenea in tenuissimã materiam terminatã ab agente vniuersali clarè prius processu artis formaliter transmutentur; quia tunc resultabit corpus simplex generabile & corruptibile per viã naturæ: Corpus simplex dicimus ad differentiam corporis solidi, in cuius for-

Corpus simplex quid.

Materia non sine forma.

ma ipsum erat priusquam corrũperetur: quod tamen nullo modo ita põt corrũpi, quin sub aliqua materiali remaneat forma. Et ideo solutâ primâ formâ corporis & per elementationem in mercurium conuersâ formâ eius corrupta, mox introducitur alia noua forma in sulfur; quæ quidem forma corrupta in mercurio est in colore subnigra, in o-

Forma corrupta qualis.

dore fœtida & in tractu subtilis & discontinuata. C. 39. *Hæc aũ est a-*

Nomina argenti viui philosophici.

qua vitæ, lac virginis sanguis reincrudatus, mẽstruũ dealbatum, nutrimentum infantis, cibus cordis, aqua nariũ, venenum viuentiũ cibus mortuorum & argentum viuũ philosophorum à sua feculentia terrea per sublimationem depuratum: quibus verbis *Lullius* optime describit Ignem innaturalem dictum: Et mox. *Vnde Pagianus philosophus inquit: Qui argentum viuum à corporibus extractum taliter commiscere nouerit & corporibus amicari, sciet vnum ex secretis maximum & viam principalem perfectionis: Nullus au-*

tem

tem cõmiſcere ipſum corporib. poterit ſine cognitiõe huius magiſterij: Propterea philoſophi dicũt: Nemo vtetur ipſo ſine magiſterio &c. Ex quo patet, inquit, *quod argentum viuum noſtrum nõ eſt argentum viuum vulgi, nec præparatum ſublimatione vulgari, ſed potius ex vnâ vinoſâ ſubſtantiâ procreatũ & vili, ac vna ſola via naturali, ſcilicet magiſterio noſtro: Verumtamen non putes ex illo ſolo opus elicere per aliquod magiſterium, quia per ſe nũquam ad vltimum perfectionis partẽ deueniet: Vnde idem Paganus & nos ſimiliter pro certo teſtamur noſtris experientiis manifeſtis quod cum commixto & cum corpore vel eius terra ſulfurea perficitur & ſine illo magiſterium protelatur vſq; ad deſperationẽ.* Et paulo poſt: *Ingeniũ vero huius breuitatis ſuppleta eſt æqualitas & virtus terræ ſulfureæ, cuius primus & principalis inuentor eſt Hermes Triſmegiſtus pater Alchymiſtarum &c: cum apertè dixerit: Nutrix eius eſt Terra, cum cõſtet in illa eſſe realiter virtutẽ lapidis integrã, ſed nõ integrabitur, niſi argẽtum viuum fuerit reductum in eãdẽ. Et ideo ſubiungit q cum à terra aſcẽdit in cœlum & iterum deſcẽderit in terram, tunc vim recipiet ſuperiorum & inferiorum &c. Alij appellauerunt hãc terrã Leonem viridẽ fortẽ in prælio; Alij draconẽ deuorãtẽ, cõgelãtẽ vel mortificãtẽ caudã ſuã, i. ſuum argẽtum viuũ alij appellauerunt illã locum deſertum qa dopopulata eſt à ſuis ſpiritib. alij venenum, qa interficiens eſt; alij arborẽ, quia fructum eſt gerẽs: Alij Hyle occultum, quia totius naturæ eſt fundamẽtum & ſubiectum omnium elementorum.* Hactenus *Lullij* verba: quæ iddeo adduximus, quia totius artis ſubiecta arcaniſſima comprehendunt: In aqua enim & terra, philoſophice intelligendo tota ars fundata eſt, in illa vt ſoluat terram, in hac, vt coagulet aquam: Quæ elementa, vt principalia niſi quis cognouerit, ab artis initio adhuc remotus eſt: Ex dictis autem notis indagari & ſciri poſſunt, qualia ſint & quomodo præparanda: Sed ex propoſitis *Lullij extractis* de reliquis facile erit iudicare, ne opus ſit plura congerere: Magnæ eſt ſubtilitatis ita

Argentum viuum philoſophorum, non vulgi. Ex vili materia.

Ex ſole argento viuo opus non elicitur.

Argentum viuum perficitur per ſulfuri.

Hermes inuentor terræ ſulfureæ.

In terra eſt tota virtus lapidis.

Nomina ſulfuris.

In aqua & terra ars fundata eſt.

Subtilitas in scribendoque. scribere, vt cõsciisaltem intelligant, at maioris ingenii ex se ipso inuestigare ratiocinando quid ex scripto intelligi debeat: *Scytale Laconica* nota est, scriptionis genus occultatum, quo *Lacones* vtebantur tempore belli, si ad amicos literæ mittendæ essent: Eiusmodi est *Lullij Codicillus*, ne quid de aliis libris dicam: Amici enim artis & scientes capiunt inscripta, inimici & ignorantes nequaquam.]

Scytale Laconica.

EPIGRAMMA IN MEMORIAM Raymundi Lullii.

Epigramma in memoriam Lullii contra calumniatores.

Ergo cadis, Lulli, pro Christi nomine, Mauris
Dum cupis ad cælos insinuare viam:
Vitæ perpetuâ quos vltrò luce beare
Cura erat, hi tenebris te posuêre necis:
Viuis at æternum, Mahometi impura sequentes
Dogmata Letheus dum stygis ignis habet.
Ingenij vis mira tui superesse libellis
Cernitur, & monstrat mens tibi qualis erat:
Nempe solo callens demersa metalla profundo,
Hei mihi subtiles quàm struis inde modos.
Vna aperit portas artis, manus altera claudit,
Exclusos omnes non tamen esse cupis.
AD MENSAM PARIVM doctos adiungis & illis
Offers Ambrosiam nectareosq; cibos.
Felix Christicolas tu semper es inter habendus,
Martyrium Christo qui duce passus obis.
Inuidiæ cessent nunc spicula, cesset & ira
Hostibus, in cælis est tibi certa quies.

CON-

CONGENTILES RAYMVNDI LVLLII, HISPANI.

AVthor *Rosarij abbreuiati*, incipientis desiderium desiderabile &c. qui patria Toletanus fuit & verus philosophus; Hic vere collegit Rosas ex philosophorum hortis dispersas & in coronam decentem applicauit, quę imponenda est illi, qui Quintam inde Essentiam elicere, superfluis abiectis, nouerit: Quod si nomen posuisset proprium, inter præcipuos recensendus foret: *Author Rosarij abbreuiati Toletanus.*

Huic, ne solus compareat, adiungemus ab Auicenna enumeratos Christianos, quos, si non omnes, tamen plerosque fuisse Hispanos conijcimus, inde quod Auicennæ conuixerint & cum eo loqui Arabice aut Hispanice potuerint, quales sunt: *Christiani quidam Chymici ab Auicenna commemorati, plerique Hispani.*

Prior Alexandriæ:

Garsia Cardinalis:

Hugo Apostolicus vel vniuersalis Archiepiscopus.

Petrus monachus:

Durandus monachus:

Virgil. Almortid.

Dominicus;

AEgidius magister hospitalis Hierosolymitani, qui traxit librum de 125. lapidibus:

Antroicus Episcopus.

Dominus Episcopus de ponderibus; de quo Auicenna, Et iste Episcopus, inquit, docuit me magnum magisterium in Africa; & dixit, quod acciperem aurum viuum & sublimarem duabus vicibus, vt facias viuum, infunde illud in sal, & mitte id in stercore humano & maneat ibi per duos dies & olla sit ferrea: Et in hoc magisterio est sensus magnus.

Dominicus Apostolicus DOMINICVS *apostolicus*, qui docuit Auicennam, vt ipse ait, duas res, vnam ad indurandum, & aliam ad incerandum &c.

Epistola Demoschielis Iud. / *Chronica Metanostrica.* — Horum meminit Lullius, vt Chymicorum.

Hispani quia Gothicæ proprietatis adhuc habent. *Plures ex Lullio* assistentibus *Hispanis* colligere non licuit, qui aut sibi, instar Aspendij, canunt, seque, vt testudines, domi continent, aut certe artem à Mauris cultam & scriptis illustratam indagare detrectant: Nescio enim quid Gothicæ proprietatis illa gens (dummodo suos proauos agnoscere dignetur) adhuc teneat; vnde magis ad gla- *Hispani magis bellis, quam literis dediti.* dium, quam stylum, magis ad *Martem*, quam *artem* accommodatur: *Alphonso rege* doctissimo literatorum ma- *Alphonsi regis dictum præclarum* gnus accreuit numerus, qui cum audiuisset quendam dixisse, non decere nobilem virum vt literis incumbat, *hanc vocem bouis esse aiebat*: Ab eodem *Alphonsinæ tabulæ A-* *Alphonsinæ tabulæ* *stronomicæ*, hoc est, motus planetarum cœlestium calculatione indagati, cum perpetua eius nominis memoria, profectæ sunt, hodierno quoque tempore in vsu existentes.

Verum non dubitamus plures authores Chymicos in Hispania latere apud priuatos Chymiæ amantes, vel alias publicatos qui tamen ad nos non deferantur, cum econtra *Libri peregrini in Hispaniam nō admittuntur.* illi nec nostris fruantur: *Libros* alienigenarum ipsi detestantur veriti, ne quid hæreseos cum ijs adferatur: At illi, qui mala vtuntur causa & falsitate pro veritate, potius vereri deberent, non qui quadratę insistunt veritati, *In China non licet Christianis degere in terris.* omnemque falsitatem inde discernunt: *In China* non licitum hactenus fuit *Christiano* in terram ex naue descendere, vt ibi permaneat, quia timent, ex Dæmonis instinctu,

ctur, ne religio eorum mutetur: Causa est, quia ipsorum religio falsa & fragilis à *Christianis* facile refutetur & alteretur: An hic mos quoque apud quosdam *Christianorum* est, vt diffidentes suæ religioni sæuiant in libros? Sanè hoc suspicione non caret, quicquid ab illis prætenditur: At libri Chymici nihil hæreseos seminant, nisi forte in philosophia, quod clericos non tangit: Quod *Fides Christiana* rarissime gladio propagata sit, aut propagari debeat, superius innuimus, quia Deus non semper ita disponit, vt homo: Tamen *Hispani* in *Orientem* & *Occidentem Christiana* fidei seminaria, armis sparserunt, præsertim in *Occidentali India*, vbi quantum boni præstiterint & inuenerint, historiæ dictitant: Et optandum fuisset, tam bonos *Christianos*, quales haberi volunt, magis misericordiam, humanitatem & fidem politicam apud barbaros illos populos seruasse & exercuisse, quam factum reperimus: Nec vero solum ore & genu flectendo ad audiendam Missam, crucesque ad pectus multiplicandas, boni Christiani agnoscimur, sed factis, rebus, humilitate & misericordia.

Libri Chymici absque hæresi.

Hispaniarmus fidem Christianã propagare instituerũt.

Christiani boni ex factis, & virtutibus.

Videntur sane Syncopen committere de facto, qui dicunt *Religionem* & intelligunt *Regionem*, cum breuius hoc sit dictu, quam illud; & vtilius fructu: Os & lingua vnam syllabam interponit, LI, & tetrasyllabum facit, manus contenta est trisyllabo: De capite hic non loquor, at de manibus & pedibus, hoc est, qui commissam sibi potestatem in licentiam indeterminatam extendunt: *Annon inhumanum* & Christiano nomine indignum, quod rex aut princeps quidam barbarorum captus ab Hispanis, cum subditi ipsum certo lytro liberare promitterent; tantum auri cõgerere coactus sit, quantum in vno aceruo altitudinis ipsius regis stipari posset; Vnde cum

Syncope in vocabulo Religio vnde fit Regio.

Præfecti & centuriones Hispani tãtam sæuitiã exercuerũt,

Factũm inhumanum Hispanorũ.

cum subditi omnia quæ haberent, ex auro, congessissent, sperantes se liberum suum Regem recepturos, & à *Christianorum* tyrannide liberatos iri, iamque montem auri cumulassent, nihilominus dictus rex ab Hispanis strangulatus est, scelere Christianis pudendo & perfidia inaudita: *Similis historia* legitur in Chronicis, at quæ alium euentum habuit *Comi in Italia* prope *Comensem* lacum siti, quidam ex ciuibus homicidiũ commiserat, vnde custodiæ traditus fuit à præfecto vrbis, qui fuit *Hispanus*: Vxor captiui accessit præfectum & deprecata est culpam, cui ille respondit, esse in eius voluntate, nẽpe vxoris, vt maritus emitteretur, innuens illius concubitum; quod cum ipsa marito annunciauit, ille facile in hoc miser assensit: Quo commisso, inquit, adhuc opus esse pecunijs, nempe mille coronatis; quod licet difficilimum ipsi foret, tamen amicorum ope pecuniam corrasit, ipsique præfecto attulit, sperans iam maritum suum se habituram à pœna immunem: Verum ille tyrannus decollatum virum ipsi tradidit, dicẽs, se non dixisse, quod viuum esset traditurus: Hinc mulier anxia & queribunda iuit *Mediolanum* ad summum *Vrbis præfectum*, eique, comitata ab amicis, rem omnem narrauit, qui mox iussit *Comensem* illum præfectum ad se venire, quem interrogat de facto eiusmodi, quod cum negare non posset, tum vt æquus iudex ille sententiam dixit, primo vt pecuniam receptam à muliere, nempe mille coronatos, illi restitueret, quia iniuste exegisset ab illa; quod cum fecisset; iussit vt illi dotem daret, quam dehonestasset; vnde cum bis mille coronatos pro dote marito suo attulisset; tantum è vestigio illi reddere coactus est: *Tertio*, quia pudicitiam eius violasset iniuste, eamque fefellisset, quod deberet eam in vxorem ducere; quod quoque accersito sacerdote, qui copularet solitis ceremonijs, factum est, cum vero cubitum ire contenderet

Crudelitas homine indignissima Hispanorũ.

Historia de iniusto & iusto iudice Hispano in Italia.

Factum immane & perfidum Hispani.

Æquus Iudex Hispanus contra iniquum.

cum noua sua vxore, coactus sedere in genibus, sic decollatus est: Quod summi iuris exemplum iustitiæ conforme est, & vt prius in homine *Hispano*, nempe Capitaneo inferiori, detestandum, inhumanum, crudele & iniustum æstimatur, sic hoc in eiusdem gentis præfecto at nobilioris genij & naturæ, laudabile & æquitatis encomio dignissimum censetur.

Iustum iudicium. Iustus & iniustus iudex in eadē gente.

Nec vero hoc narratum est in *Hispanorum* contumeliam à qua omnino abstinendum putamus, sed potius in laudem: Plus enim ex hoc iudicio *Mediolanensis* ille præfectus habuit honoris, quam alter decollatus vituperij sensit: Quod in *America* actum, id auaro & inhumano tribuno mixtum ascribendum est, qui, si ea res ad Regem, vt est, delata fuisset, absque dubio paruam gratiam apud eum inijsset: Fides enim politica non violanda est semel data, præsertim accepta tam magna & incredibili auri summa pro lytro à captiuo, etiamsi ille ad fidem *Christi* violentia quadam cogi non potuerit: Ea enim ipsa facta atque auaritia plus destruxerunt in ædificanda ibi primitus ecclesia, quam gladius extruxit: *Italicum est dicterium; Belle parolle è cattiui fatti Ingannanno è saui e matti*: Bona verba & mala facta decipiunt prudentes & fatuos: *Prudentes* esse debemus, *Dictatore Christo*, vt serpentes, at quoque simplices, vt columbæ, non feri, vt vrsi & pardi; ex quibus hic suauitate sui odoris, quem pelle spargit, allicit ad se minutas feras, quas in prædam rapit & absumit: Ita tyranni verbis blandis ad se mutant, quos trucidare cogitant: Ibi odor non conuenit cum rapina, nec hic verba cum factis: Fuit autem antiquitus *Hispania*, quæ & *Iberia* dicitur, ob mineras auri, argenti, chalybem & argentum viuum celeberrima, ideoque *Plutonis* regno ascripta, quod

Fides politica non violanda.

Auaritia & crudelitas destruunt.

Dicterium Italicum.

Prudentes & simplices.

Pardus allicit ad se feras, suauitate odoris.

Hispania solum auri & argenti mineris ditissima.

Hercules boues ex Hispania abegit. ille subterraneorum donorum Deus & diuitiarum arbiter ac largitor haberetur: Hinc *Hercules* boues puniceos *Geryonis* inde abduxit per *Pyraneos*, de quibus egimus in *Hieroglyph.* libr. 5. inter labores Herculis: *Hesperidum* quoque horti versus *Occidentem* & *Hispaniæ* oras fuisse finguntur, qui arbores aurea poma portantes, à Dracone peruigili custoditas, habuerunt: *Phœnices* primum docuerunt *Hispanos* aurum agnoscere, mineras scrutari: Nam vt *Ludouicus Viues* in libros *Augustin.* de ciuitate Dei annotat, antiquissimi *Hispani* fuere valde simplices, viuebant domi in pace, absque bello quieti, & ignorarunt splendentem illam terram, & si vidissent quidam, vsum tamen non intellexerunt: At *Phœnices* singulis annis nauibus eo accedentes, quicquid auri in montanis locis & ex fluuijs collectum congerere potuerunt, permittentibus inquilinis acceperunt domumque comportarunt: Inde alij *Phœnicum* excitati cum tota familia in *Hispaniam* se contulerunt, ibique mineras quærere, fodinis factis; ceperunt, cumque alij post alios sequerentur, ibique considerent ad ingentem numerum, seseque cum *Hispanis* affinitate coniungerent, Hinc *Phœnicum* vitia, vtpote auaritia, luxuria, gula, libido & alia eiusmodi *Hispanis* tandem ex commercio communicata sunt; quæ deinde eo vsque, tempore creuerunt, vt ad acmen iampridem peruenisse videantur: Ita *Viues ipse Hispanus* scriptum reliquit: Sic quoque contigisse *Americanis*, *Hispanorum* aduentu, verisimile est.

Hortus Hesperidum vbi.

Phœnices docuerunt Hispanos auri vsum.

Phœnices ex Hispania aurum congesserunt.

Phœnices multi in Hispaniam migrarunt.

Phœnicum vitia Hispanis communicata.

Americani simplices ab Hispanis edocti.

Illi enim primo simplices & suo quique contenti, nunc mores illorum, quos *Viricochias* appellarunt, absque dubio assumpserunt: In quadam parte eius Occidentalis

mun-

mundi, (vbi populus *Gallis* fauit, *Hispanis*, eorumque genti inimicissimus, adeo vt alter alterum interceptum, trucidet & carnes eius tostas deuoret magnæ cum lætitiæ gestu) quidam ex inquilinis ad nostratium quendam, ad hunc modum loquutus est, vt in illis historijs scribitur: *Oportet Dominum tuum, à quo missus diceris, esse valde diuitem, quem ait habere tot cultros, tot campanulas, totque alias res: At cur non manetis in vestra terra, vt nos facimus? Pater meus hic habitauit & habuit hanc terræ partem quæ illum aluit, hæc eadem me alit & post filium meum, & non opus est nobis, neque sumus adeo dementes, vt per tot vitæ pericula ad vos eamus, ibique aurum colligamus: Nam ad quid mihi aurum, cum habeam hic satis, vnde viuam; Oportet certe vos esse valde stultos, qui quæritis tantis itineribus, hoc, quo non egetis, tantis laboribus, quibus sæpissime succumbitis: O vos miseres puto & nescios, quid sit quiete viuere, cum vosmet curis maceretis, quibus carere possetis, appetitu molestetis, quo satiari nequitis:* Quibus verbis hic barbarus declarauit se naturæ donis, ijsque exiguis, contentum, & spernere auri magna pondera, non minus, quam *Crates ille Thebanus*, qui non paruum auri & argenti pondus in mare abiecit, vt melius philosopharetur, aut *Democritus*, qui agros suos reliquit & pascua publica fieri passus est: Item *Lysander* rex Lacedæmoniorum, qui vestimenta magni precij, filiabus suis à Dionysio missa, recusauit, & *M. Curius*, ac *Fabricius Romani*, quorum vterque *Samnitum* oblatum aurum repudiauit: An falso quid dixerit, iudicent alij: Si saltem de ventre prospiciendum esset, vere dixisset, sed cum cuique suus honor seruandus, liberi educandi & dotandi; vestimenta & ædificia necessario habenda sint, longe alia apud nos est ratio, quam apud illos, ferarum modo, in speluncis aut casis, luto & ramis arborum congestis, degentes.

Colloquiũ barbari cũ nostrate.

Verba hominis barbari nõ imprudentia.

Barbari spernunt diuitias superfluas naturæ donis contenti.

Crates abiecit aurum in mare.

Democritus agros suos fecit communes.

Lysander quæ spreuit.

M. Curius & Fabricius aurum spreuerunt.

 Hispa-

Hispania primas auri fodinas habuit in Europa. Britanni stanni mineras iam pridem habuit. Germania magnam argenti copiam dedit. Pyranei Hispaniæ metalliferi. Alpes versus Germaniam habẽt fodinas metallicas.

Hispania equidem primas fodinas auri, argenti, aliorumque metallorum habuit; Britannia quoque, nunc *Anglia*, in *Cornubia* stanni mineras tempore *Dionysij Halicarnassei* historici & *Diodori Siculi*, (qui vixit 60. annis ante natum Christum) vberrimas hucusque habuit: *Germania* deinde, quæ centum ab hinc annis incredibilem argenti copiam ex diuersis locis, vtpote *valle Ioachimica*, *Monte S. Annæ*, *S. Mariæ*, *Sneberga*, *Friberga*, atque innumeris alijs, toti *Europæ* ministrauit; vt interim de *Sclauonia*, *Vngaria*, *Transyluania*, *Suedia*, cæterisque regnis nihil dicam: *Pyraneos Hispaniæ* montes metalliferos fuisse ab experientia patuit, vt *Alpes* versus *Germaniam*, *Sterr[illegible]inga* & alibi, *Sudetas* circumcirca *Bohemiam*, montes *Hercinios*, [illegible] *Zellerfelde*, *Wildenman*, *montem S. Andreæ & alibi*: *A*[illegible] *in Italia*:

Hispaniæ prouentus.

Nunc Hispaniæ prouentus adijciemus:

Hispania, vt Viginarius tradit, duos tantum auri milliones quotannis pendit suo Regi; præter ingentem auri summam, quæ illi adfertur ex India & America.

Hispaniæ 9. regnorum prouentus.

Abrahamus Ortelius scribit, ex nouem *Hispaniæ regnis* colligi quinque milliones ducatorum.

Hispania quot Archiepiscopatus & Episcopatus habet & qui eorum prouentus.

Habet *Hispania Archiepiscopatus* 8. & *Episcopatus* 48. quorum prouentus annui accedunt ad centum & quadraginta millia ducatorum; qui efficiunt circiter quadringenta viginti septem millia librarum *Gallicarum*: Summa exigua (inquit Boisardus) si conferatur cum *Gallicis* prouentibus.

Prouentus Belgici.

Belgicum, teste Viginario soluit sedecies centena millia coronatorum. *Bodinus* tradit *Caroli Quinti* tempore *Belgas* tantum soluisse tredecies centena millia librarum.

Iohan-

Iohannes Botterus ait *Portugalliæ* regnum pendere singulis annis duos ducatorum milliones. *Portugalis reditus.*

Arragoniam ducenta millia *Arragoniæ reditus.*

Nauarram centum millia. *Nauarræ reditus.*

Sardiniam centum millia. *Sardiniæ reditus.*

Finito hoc discursu Aduersarius contra RAYMVNDVM LVLLIVM sic exorsus est.

25. *Argumentum negatiuum contra Chemiam & Raymundum Lullium à Pyrgopolynice directum.*

Si hæc scientia esset vera & non præsupposita, iamptidem per mille annos, quibus ad prudentum & doctorum aures peruenit, esset inquisita & inuenta. *Argum. 25. negat.*

At tanto tempore & amplius inuenta non est.

Non est igitur vera, sed saltem præsupposita.

Responsio ad 25. Argumentum negatiuum instituta à Raym. Lullio.

PRopositio, *si de omnibus* prudentibus & doctis intelligenda sit, quasi illis tanto tempore non innotuisset, falsa est. Nam artes & scientiæ, quæ publicè docentur & *Responsio ad 25. Arg. negat.*

ob nullam causam celantur, non omnibus notæ sunt, nedum hæ arcanissimæ, quæ omni æuo, non nisi paucissimis, innotescunt. Si verò de quibusdam assumptio accipienda, & ipsa falsa est; quia etsi non omnibus nec multis, tamen aliquibus hæc ars indagata & experientia probata est. Causa verò, cur, si qui nostro tempore eam reipsà calleant, non agnoscantur, est notissima; quia nolunt videri, se solis sapere inter tot insipientes, ne notentur digitis & traducantur, *ut noctua inter cornices*, hoc est, publicè proclamentur *Alchymistæ*, nomine cum deceptoribus communi & odiosissimo: Habent præterea alias causas ipsis notissimas: Nam cum possint viuere quieti incogniti, nolunt se magnis regum aut principum negotiis inuoluere aut eorum familiarem notitiam captare, cum illis cantilena vulpeculæ de leone ob aures versetur, quæ sic habet:

-----Quia me vestigia terrent
Omnia te aduersum spectantia, nulla retrorsum:

Non enim est vtile mederi leonibus aut aliis eiusmodi animalibus, (vt gruis exemplo patet) quæ loco gratiæ singularis reputant, si collum illæsum ex faucibus illorum reducatur.

26. *Argumentum negatiuum aduersariu contra Alchymiam & Raymund. Lullium.*

Argum. 26. negat. Si hæc scientia esset vera, authores in suis voluminibus ausi essent eam tradere & veritatem exponere

At in eorum libris veritatem non inuenimus,

quip-

quippe quam non sunt ausi tradere.
Ergo hæc scientia non est vera.

Responsio Ray. Lullii ad Argumentum negatiuum Aduersarii.

RESpondeo ad propositionem, *quod si vtile fuisset*, vt omnes absque discrimine eam scirent, tum authores eam tradidissent, vt alias doctrinas: sed cum vtile non fuerit, non ausi sunt: si quæras, cur vtile non fuerit, videris nihil intelligere, nec mundi vitia, nec hominum mores; aut certè primam huius rei omnino ignorare: Alij plures, quam decem rationes produxerunt ex philosophorum libris, quibus conuincitur, non esse vtile, vt hæc scientia tradatur, veluti reliquæ artes, vt legentes *a*, *b*, *c*, mox intelligant, quas quilibet indagare & considerare poterit: Plurimi voluerunt rem nudis exponere verbis, sed diuinitus prohibiti sunt, vt ipsi testantur. Item constat, multas gentes omnia ferè sua dogmata allegoriis, tropis, & figuris obscurasse etiam qualiacunque, vt fuerunt Ægyptii, Phœnices & Syri, ne rei preciosa thesaurus absque arca, nec corpus nudum absque veste videretur. Annon sacræ scripturæ mera oracula & figurata in plerisque? Causa est, si triticum esset absq; paleis, & nucleus absque duro putamine, foret leuissimis auiculis præda.

Responsio ad 26. argumentum negatiuum.

Multæ gentes obscurarunt sua dogmata.

Ad minorem dico: Quod falsa & vera sint Chymicorum scripta diuerso respectu: Falsa, si ad literam intelligantur; vera, si ad rerum habilitatem & autorum consensum: Nec enim ausi sunt veritatem tradere, propter causas antè relatas: quia litera plures noxas, quam commoda dedisset hominibus, si nuda fuisset & vera; nunc, cum vestita

sit

ſit & falſa, nihilominus multis nimis credulis dura eſt & nociua: At non authorum culpa, qui ſæpè clamant, non eſſe ad verba, ſed mentem, non ad ſonum, ſed harmoniam authorum reſpiciendum: Ipſi itaque culpandi, qui [illegible] vetita experienda ſuo damno ruant.

Argumentum 27. negatiuum.

27. *Argumentum Negatiuum contra Chemiam & Raymundum Lullium.*

Si aurum ignibus non corruptibile, cuius mixtio ex fortioribus mundi eſt, poſſet arte confici, longè facilius animal quoddam, exempli gratia, aſinus arte conficeretur, cuius mixtio & conſtructio non eſt adeò fortis.
Sed ultimum non eſt verum.
Ergo nec primum.

M*Inorem probo*: Aſinum enim fingere ignoratis & cætera ſimilia, quorum mixtiones ſunt debiles & [illegible] quaſi ſenſibus: Quare & multò magis metallorum [illegible]nem, quæ eſt fortiſſima, fingere ignoratis, quæ [illegible] noſtris ſenſibus & experientiis occultata penitus [illegible] ſignum eſt difficultas reſolutionis elementorum ex [illegible].

Reſponſio ad 27. Arg. Neg. à Ray. Lullio inſtituta.

Reſponſio ad 27. argumentum negatiuum.

R*Eſpondeo*, nullam eſſe connexionem propoſitionum, quia animal, vt aſinus, non conſtat ſolum ex 4. elementorum mixtione, ſed præter illam mixtionem [illegible] affinxit quædam virtus aſtralis, quæ vocatur anima, atque hęc

hæc nulli materiæ adest, nisi illis: Hanc animam cur non sit in arbitrio hominum dare materiæ alteri ex elementis cõmixtæ, hinc homo non potest effingere asinum in momento: Auri vero formam separatam habere potest, quam si materię coniungat, fiet inde compositum, quod est aurum: si verò semina habeat animalium in suis vasis, vt exempli gratia, asini & asinæ, eaque per coitum vtriusque coniungat, tum formabit asinum ex naturæ instituto & non artis: Licet mulus ex equa & asino natus arti quoque asscribatur, cum hominis ingenio illa diuersa semina coniungantur, vnde diuersum animal ab vtroque oriatur.

Assumptio itaq; vera est, si de animæ immissione & in materiam aliquam artificiali intelligatur, qualis arti impossibilis est: Falsa autem, si de seminibus animalium coniungendis accipiatur: sic paterfamilias producere potest omnis generis animalia, ex coniunctione nimirum duorum sexuum: item ex ouis anseres, anates & gallinas, si propriæ speciei vel diuersæ subiiciantur: Vnde gallinæ etiam aquatilium volucrum oua, non saltem sua, sæpè excludunt, ne quid de furnis Ægyptiis, naturæ æmulis, hic repetam. Distinguunt verò authores hoc modo, quod perfectionis & mixtionis rerum ex elementis ortarum sit magna diuersitas: Quæ animam rationalem habent, vt homo, sunt omnium perfectissima propter formam animæ, & non propter mixtionem solam: Deinde sunt animalia bruta, quæ sensitiuam habent animam; post hæc vegetabilia, quæ vegetabilem saltem possident: Denique simpliciter mixta, quæ non ob nobilitatem animæ, quam non habent, sed modũ mixtionis, quam solam agnoscunt, perfectionis vel imperfectionis suæ gradum accipiunt: Inter hæc sunt mercurialia & metallica, & ex his aurum maximè ex mixtionis perfectione perfectum & durabile corpus: Vnde patet, quod

ab hoc ad aſinum nulla neceſſitas ratiocinationis ducatur quod aurum nullam animam habeat, ſed formam ſeparabilem & corpoream; aſinus verò animam habeat, eamque formam inſeparabilem & incorpoream ſeu aſtralem; quæ cum in abſtracto haberi nequeat, vt illa, ideo nec coniungi cum materia poteſt, vt illa: Aurum, eiuſque forma in igne perdurat, non aſinus, nec eius anima, ſed hæc à corpore fugit & corpus in cineres mox comburitur.

Rationes affirmatiuæ pro Chemiæ veritate Raymundi Lulli.

25. *Ratio affirmatiua pro Chemia Raymund. Lulli.*

Ratio 25. affirmatiua pro Chem.

*Si hæc fama, quæ de aurificio ab antiquiſſimis ſe*culis huc vſque ſparſa eſt; foret de re imaginaria, fictitia & nullibi exiſtente, non tot grauiſſimi viri teſtimonia, libris editis ex omnibus ætatibus & gentibus concordantia, protuliſſent.

At hæc extare tanto numero; tanta authoritate & conſenſu (vt ex hoc volumine patet & aliàs) nemo negare poteſt, niſi qui nihil legerit aut viderit.

Ergo hæc fama non eſt de nihilo, ſed de arte reali & poſſibili.

MAior patet: Nam res, quæ ab experientia aliquorum vt veræ probari possunt, ex sese conciderent, si non experimentis aliquando stabilirentur, qualis est hæc, quæ non sola fide mentis, sed & manus concipitur: De *Phœnice* quid tradant veteres & recentiores notum est ex superioribus; Quod si non res vera delituisset sub hac aue mere fictitia & fabulosa, non ita per manus tradita fuisset ab antiquis *Aegyptiis* scriptoribus, vt ætatem *Plinij*, *Taciti* & hanc nostram attigisset: Quod *Plinius* scribit aliquando eam auem viuam *Romam* delatam, in eo fallitur, vt in multis aliis quæ ex auditione cognouit: Fama itaque non sine causa spargitur, præsertim scribentium de arte philosophica; qui veluti viri graues; non gloriæ cupiditate inani ducti, sed posterorum vtilitate moti, post mortem suam reliquerunt quasi publica monumenta & opera de arcanissimis naturæ & artis secretis, ad quæ non nisi initiatis aditus patet, hoc est, virtute, doctrina, labore, sumptu, tempore longo probatissimis.

Minor est verissima, nec eget probatione, nisi lectione & collatione authorum, quorum nomina & opera magna ex parte hic collecta, referuantur.

26. *Ratio affirmatiua Raymundi Lullii pro Chemiæ veritate.*

Si duobus testibus vel tribus probatæ fidei productis, licitum est omni iure iudicare de vita, fama & opibus cuiusq; viri; ac, si *testatore testamentum* suę vltimę volūtatis cōdente præsentib. aliquot testib. id pro legitimo & indubitato habendum sit, Quidni &

iudicandum erit de tot testium fidelium, hoc est, in arte Chymica scriptorum, veritate, ac *testatorum Testamentis* seu operibus, quæ reliquerunt nobis post mortem?

At primum est verum,

Ergo & secundum, & per consequens, ars Chymica nulli in dubium reuocanda est.

PRopositio huius argumenti, eiusque connexio firmissima est: Si enim in rebus diuinis & humanis vel vnius scriptoris testimonio acquiescendum est, quidni in dictis Chymicis? Quanta sit fides *Notariorum* publicorum apud *Germanos* & *Italos*, satis constat: si n. nec verbis nec scriptis alicuius probati hominis sit fidendum; res humanæ semper laberentur in incerto, nec quicquam certitudinis à quoquam produci posset, cui non contradici liceret: Quid nunc dicendum de scriptoribus Chymiæ? An illi soli absq; vlla fide? Distinguendum nouimus inter Chymica tractantes: Alios esse homines leuissimos; qui vt sunt ineruditi; si hæc absque iudicio tractant eo vsque, donec de fine perfectionis se perdant omnino: Hinc vt suæ paupertati remedium [illegible], ad sophistica & deceptoria se conferunt: Aliorum autem horum tanquam fucorum, maior est numerus, quam aliorum doctorum & proborum: Ab vtrisque possunt publicari libelli, quemadmodum tales quoq; occurrunt: Verùm vtriq; de suis authorib. facilè attestantur, eorumque doctrinam & in Chymicis experientiã exprimunt, de quibus vt lector caute & attente iudicet, an tantum habeat fidei, vt sint legendi & imitandi opere, necessum est.

Differentia inter Chymica tractantes.

Lector caute sit in hisce de Chymicorum libris.

Illo,

Illorum plerumq; processus dicuntur, qui tractant de augmentationibus, albificationibus & rubificationib. sophisticis, alijsque terminis huic generi vsitatis: Horum, sunt alterius intentionis & styli: Præter eos, paucissimi sunt omni æuo, qui reuera pro perfectis artificibus vel viui ex circumstantijs omnibus, quæ illis adesse debent, vel post mortem ex libris agnoscuntur: His vt eruditio, virtus, pietas, probitas, experientia multarum rerum adfuit, sic fides in scriptis denegari non debet, quippe qui tantum & plus authoritatis habent, quam notarius legalis: Si enim huic propter iuramentum credendum, etiamsi posset pecunia corruptus contra cõscientiam quicquam à veritate diuersum scribere, aut alias nõ satis informatus, aut fallacijs circumuentus publicare, quod productis testimonijs alijs refelli posset; Quidni & artifici, viro omnibus numeris absoluto, qui vel expresse iuramentum præstat, vel conscientia, quæ secreti iuramenti vim obtinet, motus affirmat, hanc scientiam verissimam esse, seque vidisse & tetigisse eius fructus aureos, assentiendum erit? Hinc quidam ex Chymiæ amantibus eodem vtitur argumento fere in hunc modum: *Si in iudicijs, inquit, vbi de censu & capite, aut fama, siue existimatione reorum agitur, duobus aut tribus testibus tam lege diuina, quam iure ciuili credendum sit, id multo magis in arte Chymica vsu venire æquum erit, quæ rationibus, similitudinibus, exemplis ac testibus non tribus aut quatuor, sed propemodum innumeris, vera esse conuincitur: Habemus enim doctissimorum & integerrimorum virorũ scripta, Hermetis Trismegisti &c. qui omni exceptione maiores, artem verissimã testantur & naturæ genitricis suæ æmulam: Cur viris tam præclaris fidem detrahendam, & sciolis quibusdam potius credendum iudicabimus, qui peruerso iudicio artem cauillantur vanam esse & adulteram, nec alia de causa ænigmatice & obscure traditam, nisi vt exercerentur otiosorum hominum ingenia.* Hæc ille.

Artif x. Chymicus tantum fidei, quam notarius habet.

Theob. ab Ho. Argumentum v ri docti probabile.

27. Ratio affirmatiua ipsius Raymundi Lullij, quam in libro de Quinta essentia, distinctione tertia proponit; in vltima parte de quæstionibus: Prima quæstio.

Ratio 27. affirmatiua ipsius Lullii ex li. de 5. essentia.

Vtrum Alchemia sit ens reale, aut sit figmentum?

Respondeo, Alchymiæ finis est aurificare, argentificare, vegetare seu transmutare: Secundum conditionem illius scilicet demonstratur, Alchymiam esse ens reale & non figmentum, quod habet esse composita ex auro & argento & menstruo vegetabili: Hoc quippe coarctat definitio principij:

Quoniam sicut ignis est principium calefaciendi, sic aurum est principium in ratione aurificandi, & argentum argentificandi, & vegetatiua, vegetandi in ratione.

Cum igitur finis sit, aurificare, oportet in Alchemia esse aurum, argentum & vegetatiua: Et hoc est, quod in Alchemia est substantiuum, in quo vegetatiua sint plantata.

Et si Alchemia aurificaret & transmutaret, & in ipsa non esset aurum & argentum & vegetatiua, definitio principij esset falsa, ex eo, quod nullum principium ante illud se haberet in ratione alicuius prioritatis, & omnia haberent vnicam proprietatem, & sic vnum essent plura in numero quod est impossibile.

Et si in Alchemia est aurum & argentum & substantiuum vegetabile, & non aurificat & argentificat, & non transmutat primam quidditatem, per primam localitatem: scientia esset falsa, ex eo, quia aurum & argentum & vegetatiua essent in aliquo actualiter, vbi eis proprie non competeret aurificare & argentificare, & transmutare, quod est contra cursum naturæ. Quia sic sequeretur, quod esse posset aliquis locus in natura, vbi principia naturaliter possent esse ita in natura vacua, quod natura sufferre non posset; quia esset contra suam defini-

definitionem: cum natura sit id, per quod omne naturale fit plenum. Ex quo patet, quod nullus est, in quo naturaliter posset sequi alicuius principij finis vacuitas: ex quo concluditur.

Quod Alchemia est de auro & argento & vegetatiua, quæ sunt entia realia & vera: Igitur ipsa Alchemia est ens reale & verum, Et quia est ens reale, non est figmentum. Hactenus Lullius ex proprio libro:

Ad quæ Pyrgopolynices prorsus obmutuit, nec potuit vim tam acutæ ratiocinationis sustinere amplius, volens fuga salutem sibi quærere; verum ab alijs retentus, hoc vnico demonstrauit se victum & superatum esse à singulis præcedentibus, ac præsertim ab argutissimo *Lullio*, cuius vltimam incursionem omnium grauissimam censuit.

X. ROCHERII BACONIS ANGLI, SYMBOLVM.

LIBER DECIMVS.

Decimum in hoc confessu locum Angli obtinuerunt, eorumq; vices *Rocherius Bacon, Minorita*, & in vniuersitate Oxoniensi professor, in hunc vsque diem Scholasticis, imo communi plebi ex quibusdam de eo relationibus & mimorum scenis, de fama cognitus: Hic licet minor sit ordine monachali & loco posterior, nulli tamen aduersario, quicunque ille sit, vt nec TERMINVS, cedit. Exanimatus pene armis Lullianis Aduersarius multum de animositate sua remiserat & ex ardentissimo iam tepidus effectus erat ita, vt si Bacon, ceu Triarius & veteranus miles, saltem animis & viribus illi instet, mox frigidus & exanimis omnino futurus sit: De ipso Bacone, quo doctiorem Insula illa vix enu-

enutriuit, nullum est dubium, quin se Achillem Troilo aut Herculem Centauro prębiturus sit, quo prænobile illud nomen in Anglia satis celebre victoriam obtineat: Non enim sat tutum est contra Bacones præliari, qui sua familia sola vel exercitum integrum instruerent, etiamsi Grillos, quibus anima pro sale data dicitur, non sibi, ceu nomine similes, annumerent.

ELEMENTORVM FAC AEQVATIONEM & habebis.

Bacon ob eruditionẽ Magiæ suspicionem incurrit apud vulgũ. Liuor, vt hedera ascẽdit, aliorum ope.

ROcherius Bacon Anglus monachus minoris ordinis agens, sua eruditione, variarumque artium cognitione in id celebritatis fastigium ascendit, vt non solum in ore omnium esset, sed apud inuidos quoque eum supernaturali quodam modo, hoc est, magico, sapere, suspicionem, aut potius calumniã, incurrerit: Sic liuor summa ingenia, vt *Hedera* arbores, petit: Hæc per se ascendere nequit, vtpote fragilis & instabilis, sed semper sustentaculo eget, nempe arbore virescente & co-

& comata, quam pro gratia euectionis in altum omnem eius succum intercipiendo & exiccando, enecat: Eodem modo liuor, repens humi, nilq; arduum per se tentans, doctissimis viris se adiungit, iisque detrectando & calumniando omnem succum famæ, honoris & boni nominis exugit & furatur: Quidam *philosophus* interrogatus, quod animal esset pessimum ex cicuribus, respondit, adulator; ex feris, calumniator: Vixit autem *Bacon, Henrici* 4. *Angliæ* regis tempore, qui regnauit ab A. 1399. ad A. 1414. aut circiter, manuscripta eius permulta in *Oxoniensi Bibliotheca* extant, quæ magna & mirabilia promittunt, ex naturæ operibus tamen profecta; quemadmodum quoque illa *Epistola de* mirabili potestate artis & naturæ, eius ingenium mirifice describit, in qua se magiæ naturalis scientem, at non diabolicę ostendit, dum inquit: *In his omnibus nec physica ratio cōsiderat, nec ars, nec potestas naturæ tenet: propter hoc nequior est occupatio, quando homo cōtemnit leges philosophiæ, & contra omnē rationē spiritus inuocat nepharios, vt per eos suā compleat voluntatem. Et in hoc est error, quod sibi subiici credunt spiritus, & quod spiritus cogantur humana voluntate, hoc enim impossibile est: quia vis humana longe inferior est, quam spirituum: Aut quia in hoc magis aberrant, quod per aliquas res naturales, quibus vtuntur, credunt vel aduocari vel fugari spiritus malignos, & adhuc errant, quando per inuocationes, deprecationes & sacrificia nituntur eos homines placare & abducere pro vtilitate hominum: Facilius enim sine comparatione à Deo impetrandum foret, vel à bonis spiritibus, quicquid homo debet vtile reputare: sed nec in his inutilibus fauorabiles assistunt spiritus maligni; nisi in quantum propter hominum peccata à Deo permittitur, qui humanum genus regit & gubernat; & ideo ista non valent præter sapientiæ documenta, imo melius in contrarium operantur; nec vnquam philosophantes de his sex modis curarunt* Hæc Bacon.

Calumnia succum famæ alterius exugit.

Animal pessimum quod.

Bacon quādo vixit.

Baconis libri.

Bacon à magia procul abhorret.

Spiritus non cogi humana voluntate.

A Deo facilius quidquam malis spiritibus impetrandum.

Quæ sane verba non arguunt virum necromantiæ dedi-

tum, sed eum ab hac longissime abesse cõuincunt: Et paulo post: *Sed quæ in libris Magicorum continentur, omnia sunt arcenda, quamuis aliquid veri contineant; quia tot falsis abutuntur, quod non potest discerni inter verum & falsum. Vnde quicunque dicunt quod Salomon composuit talia, & alij sapientes, negandum est; quia non recipiuntur huiusmodi libri authoritate Ecclesiæ, nec à sapientibus, sed à seductoribus, qui nudam accipiunt literam*, &c. Hæc idem: Qui libros magicos monet agnosci & discerni ab alijs, cum ibidem inquit: *Vnde non immerito dicitur, quod vox viua magnam habet virtutem: non quia illam habeat virtutem, quam magici fingunt; nec non similiter ad faciendum & alterandum (vt existimant) sed secundum quod natura ordinauit. Et ideo valde caute in his intendendum est: nam de facili homo potest errare & multi errant ad vtramque partem: quoniam aliqui omnem operationem negant, & alij superfluunt & ad magicam declinant. Multi igitur libri mundi sunt per carmina & characteres & orationes & coniurationes & sacrificia & huiusmodi, qui pure magici sunt, vt liber de officijs spirituum, liber de morte animæ, liber de arte notoria & huiusmodi infiniti, qui nec artis nec naturæ continent potestatem, sed figmenta magicorum. Considerandum tamen quia multi libri reputantur inter magicos, qui non sunt tales, qui continent sapientiæ dignitatem: Qui igitur sunt suspecti, & qui non, experientia cuiuslibet docebit. Nam si quis in aliquo illorum opus naturæ vel artis inueniat, illum accipiat, si non, relinquat suspectum & indignum sapiente.* Deinde adiungit *Bacon* multa admiranda opera mechanica, quæ fieri posse ait, quemadmodum & quædam eorum iampridem in vsu recepta & probata sunt, vt instrumentum ad pondera eleuanda & deprimenda: Specula ita figurata vt vnum appareat multa: *Possunt*, inquit, *& sic figurari perspicua, vt longissime posita appareant propinquissima & econtrario: Ita quod incredibili distantia legeremus literas minutissimas, & videremus res quantumcunque paruas, & stellas*

Libri magici falsis repleti.

Salomonem non composuisse magica.

Libri magici discernendi ab alijs.

Verba siue viua vox quam vim habeat naturalem.

Multi libri magici absque characteribus.

Libri multi habentur pro magicis qui nõ sunt tales.

Admiranda opera Baconis.

Optica instrumenta à Bacone insinuata.

stellas faceremus apparere, quo vellemus: Sic enim existimant, quod Iulius Cæsar per littus maris in Galliis deprehendisset per ingentia specula dispositionem & situm castrorum & ciuitatum Britanniæ minoris: Multa præterea eiusmodi opera recenset, quæ omnia naturalia sunt vel ab arte fieri possunt: Apparet itaque Baconem contradixisse Magiæ diabolicæ, nec illius quicquam exercuisse, vt vulgus *Anglicanum* ex inuidorum relatione calumniatur: Introducunt enim Baconem, vt Magorum omnium antesignanum, qui diabolis imperet; & longè maiora Magiæ opera præstet, quam vllus alius *Populares* insuper sunt rumusculi, Baconem vnà cũ fratre *Bungio* per septem annos laborasse, ut caput aliquod, factum ex latone, vaticinari quædam adduceret vi magiæ, verum cum illi ipsi puncto temporis, quo loqui inciperet noctu, non essent attenti, omnem operam & oleum fuisse perditum: Effectus verò vel vtilitas, quæ inde sequeretur, hæc existimatur, Quod totam *Angliam* in oris maritimis potuisset muro circumcingere: Verum hæc fabulosa & fictitia sunt quamuis ibi in publicis comœdiis populo proponantur: Quomodo enim hæc cohærent, vt caput metallicum diaboli instinctu loquatur, ideo septem annos laborãdum esse, cum id primâ quaque horâ effici potuerit à mago; Deinde si loquutum esset, Angliam circumcinctum iri muro: An caput illud murum esset extructurum, quod non est credibile, An inde tantum lucri aut diuitiarum exoriretur, vt conductis operariis extrui posset? De vltimo credibilius est, sed alio sensu: Nam *Baconem* septem laborasse annos in Chymicis operationibus nos coniicimus, quo intermedio tempore eiusmodi fabulam sparsam de capite metallico: Cum vero perfectionem sui operis viderit, vulgo non innotuisse quicquam de effectu tot annorum; Ideoq; fabulam in ore eius remansisse: Quia vero in omnibus actioni-

Bacon Magiæ diabolicæ contradixit.

Bacon vt Magus in Anglia habetur.

Bacon dicitur à vulgo in Anglia 7. laborasse annos, vt caput aliquod metallicum loqui adduceret.

Anglia tota muro cingenda.

Bacon 7. annos laborauit in Chemia.

Effectus laboris 7. annorum Baconis vulgo non innotuit.

bus & artium cognitione mirabilis esset præ reliquis, nomen magi apud inuidos obtinuisse. Quicquid autem vulgus, belua multorum capitum, semel conceperit imaginatione, hoc nec ratio vlla, nec mora temporis animo eius delebit: Delectatur enim nouitate rerum, quæ etiamsi non sint veræ, dummodo auditu iucundæ fuerint;, nil refert: Nos aliter de tanto viro ex scriptis eius iudicare fas est, quę si omnia publicata forent, subtilitatem eius ingenij acutissimi toti mundo patefacerent; scripsit in theologicis, philosophicis & Chymicis. Confecit, vt ipse testatur in quadam præfatione, magnum Naturæ totius librum: in quo non vulgaria ipsum proponere verisimile est: In Chymicis quædam opuscula edidit, nempe *Auicennæ recapitulationem*, *alium librum de Chemia, speculum eiusdem, & aliquot Epistolas arcanorum philosophia plenas*: In his omnibus artificem perfectũ se declarauit: Tota eius intentio est, vt fiat elementorum omnium æquatio, quam dicit se ex libro *Græci* alicui⁹ hausisse: Eiusdem & mentionem facit *Auicenna* in porta elementorum: Quæ doctrina etiamsi intricatior videatur, tamen rationi maxime arridet & rei ipsius naturam declarat Oportet enim vt de singulis elementis qualitates examinentur & inter se æquentur, ita vt de terræ qualitate, seu siccitate sint 16. gradus, totidem de aliis: At cum terra habeat non solum siccitatem, sed & frigiditatem, nec ignis solum caliditatem, sed siccitatem, & sic de aliis, hinc illa æquatio in qualitatibus contingit difficilior: Exempli gratia si ignis habeat 16 gradus caliditatis & 8. siccitatis: terra 16. gradus siccitatis & 6. frigiditatis, aqua 16. gradus frigiditatis, & 12. humiditatis, aer 16. gradus humiditatis & 6. caliditatis; hinc inæqualitas maxima oritur, si saltem ad primarias cuiusque elementi qualitates respiciatur; Qua-

Vulgus delectatur nouitate rerũ.

Bacon varia scripsit.

Bacon ex libris editis artificem perfectum se declarauit.

Elementorũ æquatio à Bacone prætenditur.

Elementorum æquatio rationi conuenit.

Quomodo inæqualitas qualitatum elementorum sit æquanda.

pro-

Propter oportet omnes elementorum qualitates tam secundarias, quam primarias æquari, quod opus hic labor est: Si enim vna pars, seu decimo sexto gradus igneæ qualitatis, seu caliditatis, sumantur, & tantidem de reliquis primariis, fient viginti duo gradus caliditatis, viginti duo frigiditatis, viginti octo, humiditatis, viginti quautor, siccitatis : At hæc æquatio potius in ipso auro fieri præsupponitur, quam in Tinctura; Si enim esset in hac, mixta cum argento viuo humido & frigido in magna seu millecupla quantitate, inde intemperies in auro summa contingeret, vnde eius in igne, aliisque elementis destructio causaretur. Nam si tanta in auro esset qualitatum inæqualis pugna, & discordia intestina, nil inde aliud quam imbecillioris partis interitus sequeretur: Dat vero *Bacon* inprimis in iis *Epistolis* monita illis, ad quos scribit, vt omnia dicta & scripta ad naturæ possibilitatem dirigant; sub pallio tegentes veritatem, vt putent, qui audiant, se aliquid capere, cum nihil in manibus reperiuti sint: Plurimi enim sunt indigni, qui nec laborare nec meditari res velint ob pigritiam & ingenii stupiditatem: *Hos*, inquit, *persimiles, esse animali, Pigritiæ dicto, quod cum summam famem patiatur sub arbore, cuius fructu satiari posses, iacens; non tamen ascendere conetur præditum vnguibus ad adscensum idoneis, ne scilicet iterum cum labore descendere cogatur*: Indignum enim foret talibus præmansum in os in genere cibum quibus carbones attingere piaculum sit, aut per noctes, ad Vulcani ministerium, excubare intolerabile seruitium videatur: Cum dico veritatem, inquit Bacon, mendacium puta, cum mendacium, veritatem : Hæc Gebri & Auicennæ instituti & inscriptionis ratio est: Oportet igitur ex illis mendacia

Elementorum qualitates primaria & secundarias æquari difficile est.

Aequatione rius ra est in auro, non in tinctura.

In auro non potest esse inæqualitas qualitatũ.

Aequatio qualitatũ ti ctura ve lum veritatis.

Animal pigritiæ quid agat.

Indignus artis cognitione laborare nolentes.

dacia.

Veritas in profundo scriptorum hypocriticorum falsitas in aperto.

dacia colligere & inde veritatem elicere profundam, neglectâ veritate in manifesto possit: Quæ verba Baconis cõueniunt cum confessione *Gebri*, qui adfirma quod vbi *planè locutus sit, nihil dixerit, vbi sub allegoria se veritatem abscondisse*: ita & Auicenna *Mendacium* magnum se dicturum protestatur, cum quid veritatis allaturus sit: *Paradoxa* hæc sunt & à philosophiæ peripatheticæ tractatione aliena, sed, si bene cõsideremus, *Clauis Chemiæ*, sine qua ad ad intrusam & obscuratam *Chymicorum artificum* mentem penetrare nemo potest: Aut enim veritatem apertè scribunt Chymici simplicem, aut falsitatem; Non illam; Ergo hanc: Sed falsitatem in manifesto, dum figuris, tropis, allegoriis & translationibus rem proponunt, veritatem in occulto: Oportet igitur per illas, tanquam duros cortices, ad hanc, ceu nucleum, contendere.

Clauis Chemiæ, quæ.

Falsitas est in figuris & tropis ad literam intellectis.

CONGENTILES BACONIS ANGLI.

Hortulanus primus post Arabes Chemiam indagauit.

HORTVLANVS, qui GARLANDVS aliàs nominatur, primus omnium fuit ex Christianis post Morienum, rienum, qui Chymica indagarit, ideoque ex sua patria in alienas regiones peregrinationem instituerit; Hinc multis aliis in ordine præponi deberet, nisi iis ob celeritatem nominis & doctrinæ cedere cogeretur. Vt enim hic *Baconi*, sic *Bacon* præcedẽtibus iure merito potiorem locum reliquit: Hic ex *Saxonica Anglia* gente oriundus, regnantibus adhuc in eo regno *Regibus Danicis*, circiter A. C. 1066. inde migrauit in alias terras, absque dubio *in Hispaniam ad Mau-*

Hortulanus quando vixit: & ex Anglia abiit.

ros, vbi *Gebri & Auicennæ* ars & doctrina in flore & vsu apud multos tum extitit, cuius cum fructum aliquem percepisset, post annos aliquot, regnante *Vuilielmo Nortmanno*. Circiciter 1070. in *Angliam* rediit, vbi functionem quandam scholasticam dicitur non repudiasse: Scripsit carmina quędam & nonnullos alios libellos: Præter hos, primus in *Tabulam Hermetis Smaragdinam* commentatus est, licet breuiter, tamen adeò acute, vt ab omnibus artificibus aliis pro legitimo sæpenumero citetur: *Author Rosarij philosophorum* eius doctrinam amplectitur & proponit his verbis: Ex antiquo libello, *Hortulanus super Epistolam Hermetis* ait: *Solus ille, qui scit facere lapidem philosophorum, intelligit verba eorum de lapide: Philosophi enim hanc artem manifestè conati sunt patefacere dignis & indignis abscondere: Et sic de virtute intentionis semper dixerunt vera, sed de virtute sermonis non & dixerunt sic lapidem philosophorum fieri ex ouo: quia in ouo tria sunt similia tribus, quæ integrant lapidem.* Hermes *ait*, Pater *eius Sol*: Mater *eius Luna. Et sic innuit quod iam duo hic lapidis compositionē intrant, & probat hoc* Hortulanus: Quia aqua *Solis est volatilis & corpus eius fixum, & conuerso de Luna: Et tunc declarata sunt verba illa dicentia per Gebrum & alios philosophos: Fac fixum volatile & volatile fixum & fixum volatile: Persuadent enim multiplicem solutionem; quia totum opus stat in solutione: Item, cum dicit; quod est superius, est & inferius. Hic per superius intelligitur dignius & per inferius indignius, vt scilicet fiat vnus ex illis tribus, vel ex Sole & Luna fiat vna res, cuius partes sunt æquales, & appellatur hæc coniunctio, sublimatio philosophorum; & dicitur sublimatio, exaltatio, siue dignificatio, quia Luna dignificatur & Mercurius. Nam cum facta est vnio, in tanta dignitate est Luna sicut Sol & Mercurius. Similiter & cum facta est fixatio, quæ appellatur corpus mortuum, ita vilis est Sol sicut Mercurius, & litera vult illa, & istud est ascendere & descen-*

Hortulanus quando rediit in Angliam.

Hortulanus quæ scripsit

Hortulani interpretatio in tabulam Hermetis.

desc̃edere philos. Hæc ille ex *Hortula.* quæ sanè verba totã artẽ cõprehendunt & eius arcana dilucidè exponũt: Post hunc artificem, qui primus *Chymicas Musas* ex transmarinis locis in eam insulam secum portauit & *Coronam (quod garland* anglicè sonat) tam *Hermeticam, quàm poeticam* ad suos transtulit, quam plurimi alij in hoc regno huius artificij participes facti sunt, quorum nonnulli in silentio & obscuritate delituerunt, quidam scriptis nomen suum posteritati commẽdatum voluerunt. Ex his fuit

Iohannes Dastinus. IOHANNES DASTINVS, qui tractatum quoq; Chymicum post se reliquit non aspernandæ doctrinæ, cuius potiorem partem *Ianus Lacinius* in suis collectaneis posuit.

Richardus Anglicus. RICHARDVS *Anglicus*, author illius doctissimi tractatus, qui inscribitur CORRECTORIVM *fatuorum*, in quo ille duplicem doctrinam tradit, primo eam, quæ spectet ad informationem tyronis Chymici, eiusque stoliditatem corrigendam in electione materiæ & operandi modo; Secundo, quæ declaret totius operis secreta & requisita: De vtraque exempla dabimus: Quo ad tyronis institutionem, inprimis vult eum studere in libris veridicis ad hanc artem pertinentibus: *Nam studium*, inquit, *amouet ignorantiam & reducit humanum intellectum ad veram cognitionem & ad cuiuslibet rei scientiam &c. Qui autem studere abhorruerint, & tamen laborare voluerint; videant an ars ipsius naturæ sit imitatio, quam ars ipsius emendare debet: Quoniam impossibile est ei secreta philosophorum ad perfectum finem præparare. De his sapientes dicũt, quod ij transeunt ad practicam sicut asinus ad cœnam, nescientes, ad quid rostrum porrigant nisi in quantum sensus exteriores sine intellectu per visum & gustum ad pabulum adducit. Sic ipsi asini, sine bonis veris principiis & fructuosis studiis ac sine naturarum*

Tyro chymicus quod studere inprimis debeat.

Ars imitatio naturæ.

cognitione, quærunt perficere opera naturæ & secretũ totius philosophiæ ac opus optimũ quod hominẽ ornat moribus, ditat beneficiis, auxiliatur pauperibus & corpus humanum incolume conseruat, præbens ei sanitatem &c. Et ideo omnes artis huius apicem diligentes, studiis conentur insistere & ex libris haurire veritatem, & non ex mendosis, neque fabulis fictis: Quia hæc ars non inuenitur nisi per continuum studium & philosophorum dictorum cognitionem, aut per fidelem scientem informationem. Nam qui in legendis libris deses extiterit, in præparandis rebus promptus esse non poterit, Item, non potest de facili practicæ assuescere, cuius mens studiis theoricis renuit insudare. Idem capite vndecimo, *Aliqui*, inquit, *scribunt in libris suis mendosis & altercatis, Caue tibi ab odore eius, ne te interficiat: Ecce qualis medicina & contrarietas, quæ cum sanare debet, inducit mortem: Non est mirum, quod res intoxatiuæ ex venenis compositæ hæc facere possunt: Videte fatui quomodo vestra opera differunt ab opere naturæ: Quare fatigamini in huiusmodi rebus altis, ad quas venire non potestis taliter laborando, nisi miraculosè eueniat, vt accidit Beato Iohanni, qui de virgultis fecit aurum: Dico vobis qualis est medicina, tale fit & aurum. Cum res fœtidas seminatis, merdam metetis, Reuertimini ad viam veritatis, propter vosmet ipsos: Consulo vobis studere, dicta sapientum reuoluere, ex quibus veritatem elicite, non casualiter ad opus accedite: Non aduertatis Recipe, Recipe, hoc & hoc, nescio quid, & fac taliter, nescio qualiter Instrue me hoc & ego docebo te illud: sic deceptus alium decipit, & sic totus mundus per tales est defraudatus: Cæcus enim si cæco ducatum præbeat, ambo in foueam cadunt: Vbi enim videris, recipe, cogita, quod significet, decipe, mutato r, in d. Quo ad artis* declarationem Richardus planissime absque figura loquitur: *In prologo, quoniam*, inquit, *natura*

Opus chymiæ quid conferat.

Ex libris haurienda veritas.

Medecina si venenosa sit, non est medicina.

Beatus Iohānis miraculose fecit e virgultu aurum.

Deceptus alium decipit.

Ars naturam non transcendit *perficit suum gradum, quem naturaliter perficere potest, & illum præterire nequit, nisi per contrarium fuerit impedita; quamuis bene ars naturam non transcendit faciendo nouam naturam per simplicem laborem: Et ideo dicitur, quod ars imitatur naturam, non quod nouam ædificet; sed quod illius naturæ virtutem subtiliet: Propter quod incipit ars perficere, vbi natura deficit, subtilem scilicet naturam in re inclusam detegere & ipsam manifestare: Ex quo minera generat metalla, tincturam tamen generare nequit, quamuis bene tincturam plenam in se occulte continet, sicut ait philosophus: Natura continet in se, quibus indiget, & quibus perficitur, nisi quod moueatur arte & operatione.* Cap: 6. sulfur vulgi ab arte reiicit & philosophorum sic describit; *quod sit simplex ignis viuus, alia corpora mortua viuificans & ea maturans, ita quod naturæ defectum supplet, cum ipsum sit superfluæ maturitatis, secũdum quod in natura sua sit perfectum ac per artificium magis ac magis depuratum: Vnde Auicenna: Tale sulfur non reperitur super terram, nisi in quantum extat in istis corporibus, Sole & Luna, & in alio quod est illud, quod nulli dicitur, nisi ex parte Dei sibi reueletur: In Sole autẽ perfectius, quia magis est digestum & decoctum.* Hęc ille: Sulfur vero philosophorum esse ex præcipuis arcanis artis manifestum est, quo inquirendo innumeri & fere omnes defatigantur; Hoc, ait, latere in auro & argẽto, nec non alio corpore, quod corpus valde absconditur, sed à philosophis satis innuitur: De eodem sulfure cap: 8. *Philosophi,* inquit, *subtiliter sunt imaginati, quomodo in istis corporibus perfectioribus sulfura illa elicere possent, & ipsorum qualitates per artem purgare, ut hoc haberent in arte, mediante natura, quod in ipsis antea non apparuit, quamuis plenariè & occultè prius habuerunt; Et hoc nequaquam fieri concedunt sine corporis solutione & in primam materiam reductione, quod est argentum viuum, ex quo facta sunt ab initio, & hoc absq; ulla permixtione rerum extranearum*

Ars incipit, vbi natura desinit.

Natura continet in se quibus indiget.

Sulfur philosophorum quale sit.

Sulfur philosophorum vbi sit in terra.

Plurimi defatigati in sulfure inuestigando.

Sulfura ex perfectis elicienda subtiliter.

corporis solutione sulfur elici.

Extraneæ res la, idem non emendant.

rum quæ extraneæ naturæ lapidem nostrum non emendant, quoniam nihil conuenit rei, nisi quod propinquius est ei, cum sit medicina simplicis ac virtualis virtutis, ex aqua mercuriali producta, in qua aurum & argentum prius sunt soluta: Exempli gratia: Si glacies ponitur in aquam simplicem, soluitur in ea per calorem, & redit in primam substantiam aqueam, & sic aqua tingitur ex virtute etiam occulta, quæ fuit in glacie: Si autem glacies non resoluitur per calorem in aquam, non coniungitur aquæ, in qua iacet, nec illam aquam tingit sua virtute, quæ in ea antea coagulata fuit ex parte specierum: Sic eodem modo si corpus non resolueris in Mercurium cum Mercurio, occultam virtutem ex eo habere non potes, scilicet sulfur digestum & decoctum per opus naturæ in minera: Sic enim lapis est vnus, vna medicina, quæ secundum philosophos dicitur Rebis ex bina re, scilicet ex corpore & spiritu albo vel rubeo, in quo multi fatui errauerunt: I- dem cap. 9. *Quamobrem in eo est sulfur rubeum, id est, ignis substantia, qui hoc album plus digessit: Et sic sulfur album & rubeum ex vtraque parte existit in sole: Quare ignis est perfectio eius, & in igne generatum est: Et ideo amicabiliter gaudet natura suæ igneæ naturæ: Vnde aliquæ res extraneæ hoc in corporibus causari non possunt, cum ars non sit aliud mediante natura, nisi decoctio & digestio illius naturæ per simplicem laborem: Exempli gratia: Mane cum surgo & video vrinam meam albam, iudico me parum dormiuisse, tunc repono me iterum ad dormiendum & accepto somno vrina citrinatur: Et hoc propter maiorem digestionem caloris naturalis in me existentem: Sic sequere naturam per artem, similiter decoquere, digerere, maturare, substantialiter, cum iam in actu natura contineat in se ignem naturalem, quo maturatur. Hoc aliæ res non habent, ideo dare non possunt: In Luna non est, nisi sulfur album simplex, non tamen digestum sicut rubeum, nec sic à nigredine priuatum per actionem caloris, quem in se naturaliter continet:*

Solutio corporis est vt glaciei in aquam.

Corpus ñ Mercur. cum Mercurio nō resoluen. ñ.

Rebis quid.

Sulfur rubeum & album in sole.

Vrina indigesta somno digeritur.

Sed ignis species est obtecta & occultata, agens in ea plus per artem, quam per naturam: Et ideo non est impossibile, quod ars mediante natura hoc plus digerat & perficiat, cum naturaliter intendat perfici, sed per se non potest, nisi moueatur arte & operatione. Sed isti labores, vt credo, non perueniunt ad hominem duræ ceruicis: Et ideo non fit verum aurum, nisi fiat ita digestum & decoctum, vt melius melioret peius: Quia omnium philosophorum intentio est, cum meliore peius perficere: quod fatui contrarie intelligunt, quia cum peiore melius perficere nituntur, & hoc quærunt in re, quod nunquam fuit in illa, scilicet aurum & argentum in rebus adustibilibus &c. Et capite decimo. *Quæri non immerito potest, vtrum ex alijs ægris corporibus hoc sulfur album & rubeum ad tingendum Mercurium elici possit? Dico, quod non, quia prius dictum est, quod non aliqua res maioris temperantiæ, quam in istis duobus corporibus reperitur, quibus insunt radij tingentes, cum prius dictum est, quod ægra corpora in se contineant sulfur fœtidum & adustibile, & non virtualis naturæ, sicut in istis &c. Cum omnis ars non valeat, nisi præhabita natura, quam sequatur: Posses tamen cum minoribus mineralibus purgare metalla, quibus purgatis, tamen adhuc non habent auream & argenteam naturam in se; quia digestio & decoctio aurea non fuit in illis; sicut in alijs, nec sulfur ita maturum: Et ideo ipsis immaturis succurrendum est cum maturis, vt maturentur: Igitur non tingunt, sed tinguntur, quia tinctura auri & argenti proportionabilem naturam habet cum ipsis, scilicet immaturis vel imperfectis, quia originem ex Mercurio traxerunt: Ex his manifestum patet, quod minora mineralia tingere non possunt, quia corpora metallica imperfecta, quæ non conueniunt cum auro & argento ex parte Mercurij maturi, tingere non possunt nec naturam auri vel argenti infundere: Et ideo non est tingendum nisi cum illis, quibus inest virtus tingendi: Tinge ergo cum auro & ar-*

Melius peius perficere debet.

An sulfur ex ægris corporibus haberi possit.

Ægra corpora continere sulfur fœtidum & adustibile.

Matura succurrere debent immaturis.

Ægra corpora non tingunt, sed tinguntur.

gerio, quia aurum aureum tribuit colorem & naturam. Quare omnia alia despicias, quibus non inest virtualiter seu naturaliter virtus tingendi, cum in ipsis non sit fructus, sed solum perditio rerum & stridor dentium. Hactenus ex Richardo deprompta magnam artis partem absoluunt; quæ tamen ad literam neutiquam accipienda veniunt: *Scias enim*, inquit; *Rosarius philosophorum, quod talis per Deum consueuit esse modus philosophorum semper scilicet, quod in passu certissimo claudicare, & rem quasi dictam quandoque per typos & figuram & quandoque per verba metaphorica & quandoque per falsam & alienam practicam occultare, & vbi se verum dixisse sentiebant, se tunc similitudinarie locutos fuisse dicebant: Vnde Geber dicit: Vbicunque aperte locuti sumus, ibi nihil diximus, sed vbi sub ænigmate aliquid posuimus & figuris; ibi veritatem occultauimus. Et cætera.*

Tingendũ cum auro & argento.

Consuetudo philosophorum.

Philosophi tegunt artẽ vbi aperte loqui videntur.

Non autem sine causa omnia ista ex ipso authore, tanquam nucleum totius eius tractatus, in medium protulimus; nempe vt discretus lector hæc conferat cum istis, quando philosophi vnanimiter quasi clamant, rem esse vilem ad opus sumendam, aurum commune non esse philosophorum, sed compactum, perfectum & seratum, cum quo nihil fermentari possit, vt nec cum pane & cæt. Non immerito autem hic author stultorum Corrector dicitur, cum interdum acriter in illos inuehatur, sed doctrinam tamen veritatis pro correctione relinquat, quod in eo inprimis laudandum est.

Rem esse vilem ad opus sumendam.

Corrector stultorum cur dicatur.

GEORGIVS RIPLEVS, qui se Britlintonensem Canonicum Regularem vocat, philosophorum Anglorũ nõ est minimus, at cum summis de prioritate, vt ita loquar, merito cõtẽdit: Scripsit libros in *Chemia* absolutissimos partim *Anglicano*

Georgius Riplaus Canonicus.

Riplei libri.

glicano, partim latino ſermone, *nempe duodecim portarum tractatum, Medullam Chymicam, de Mercurio & lapide philoſophorum & Cantilenam*: Si quæ alia ſint eius manuſcripta, nobis non innotuerunt: Cantilena latino eſt idiomate, reliqua vernaculo & rythmico ſcripta: Accurate

Ripleus in 12. portis artem abſolute tradidit.

& diligenter videtur omnia ad artem neceſſaria in 12. illis portis deſcribere, quarum ſingularum claues ſuperius tradidimus: Verum ipſe portas quidem monſtrauit, intret, qui poteſt: Quid? ſi ſint ſeratæ & peſſulo firmatæ? Sane ingreſſus nulli concedetur, niſi ſit ex familiaribus: At non omni ex parte eo vſque adductum derelinquit, ſed dat plurima vbique monita ad clauium acquiſitionem ſpectantia: *Quocirca in principio, ego perfecte docebo*, inquit, *vt intelligas, Mercurios eſſe tres, qui ſunt* CLAVES *ſcientiæ, quos Raymundus ſua menſtrua vocat, ſine quibus nihil rectè fit; Sed duo iſtorum ſunt ſuperficiales, tertius eſſentialis ſolis & lunæ &c. Corpora perfecta cum primo naturaliter calcinamus; ſed nullum corpus immundum ingreditur, excepto uno, quod uulgariter uocatur à philoſophis, Leo viridis*, quod eſt *medium conjungendi tincturas inter ſolem & lunam cum perfectione, quemadmodum Geber ipſe teſtatur. Cum ſecundo, quod eſt humiditas vegetabilis, reuiuificans, quod prius erat mortuum: ambo principia materialia debent ſolui & formalia, alioqui parui eſſent momenti: Cum tertio, quod eſt humiditas maximè permanens, incombuſtibilis & unctuoſa in ſua natura, Hermetis arbor in cineres comburitur: Hic eſt noſter naturalis ignis certiſſimus, noſter Mercurius ſulfur, noſtra tinctura mundi, noſtra anima, noſter lapis eleuatus cum vento, in terra generatus: Hæc ſummo reconde tuo: Hic lapis, audeo tibi dicere, eſt vapor potentialis metalli, hunc quo pacto acquiras, oportet te eſſe cautum; nam inuiſibile profecto eſt hoc menſtruum, quanquam cum ſecunda aqua*

Porta Ripleï ſera[ta].

Ripleus dat monita ad clauis portarum acquirendas.

Tres Mercurii claues artis.

Primus Mercurius Leo viridis, medium coniungendi Solem & Lunam.

Secundus Mercurius Lunaris.

Tertius Mercurius ſulfureus & ſolaris.

Lapis eleuatus cum vento.

aqua philoſophica per ſeparationem elementorum poteſt apparere ad viſum in forma aquæ claræ : Ex hoc menſtruo labore exuberato atque cum eo poteſt fieri ſulfur naturæ, &c. Et paulo poſt : *Augeas, nec diminuas humidum radicale, donec tua maſſa frequenti ſublimatione leuiter fluat, vt cera ſuper metallum; tum ſolue illam cum tuo vegetabili menſtruo, donec habeas oleum inde coloris lucidi, tum eſt illud menſtruum conſpicuum viſui : Oleum extrahitur inde coloris aurei, aut huic ſimile ex noſtro ſubtili rubro plumbo, quod Raymundus dicebat cum eſſet ſenex, multò magis, quam aurum eſſe in precio : Nam cum propter ſenectutem vicinus eſſet morti, ex eo confecit aurum potabile, quod illum reuiuificauit : nam ſic ſimul poſſunt circulari, hoc eſt illud oleum & vegetabile menſtruum, & ſic arte & labore exuberari & fieri per artem lapidis cæleſtis, tam igneæ naturæ, vt inde illum vocemus noſtrum Baſiliſcum, magnumque magni Elixir pretij : quia quemadmodum viſus Baſiliſci ſuum obiectum necat, ſic occidit iſte Mercurium crudum, quando ſuper ipſum proijcitur in nictu oculi ita, vt citiſſime ille Mercurius tingat, ſtabili tinctura omnia corpora in Solem & Lunam perfecte :* Hæc ille.

Sulfur naturæ ex quo fiat.

Lullius vnde fecit aurum potabile.

Oleum & menſtruum vegetabile ſimul elaberari debent.

Tinctura occidit Mercurium, vt Baſiliſcus animalia.

In dictis menſtruis fundamentum artis conſiſtit; Quocirca illa adduximus ex hoc authore ; Vt enim ſunt tres ignes, ſic totidem ſunt aquæ ſeu menſtrua ; Igni enim contra naturam primum, innaturali ſecundum, naturali tertium menſtruum correſpondet : *Lullius* in libro de *Quinta eſſent.* facit duplex menſtruum, vnum vegetabile & reſoluens, alterum minerale ſeu ex metallis & reſoluendum : Menſtruum enim dicitur reſpectu fœtus, qui alitur eo ; at hic improprie pro tertio habetur menſtruo : Ex ſecundo & tertio dicit *Ripleus* fieri oleum, quod reducatur in Baſiliſci naturam : idque

Tres ignes & tres aquæ in arte.

Quæ menſtrua quibus ignibus correſpondeant.

Lullii duplex menſtruum.

Basiliscus ut ex ouo sic tinctura.

verum est: Vt enim ex ouo *Basiliscus* prodire traditur viuus, qui viuentia radijs ex oculis emissis venenosis inficit & necat, sic ex ouo philosophico tinctura producitur, quæ leuissimo tactu metalla, quæ Mercurij quid in se habent, coagulat, stupida reddit, & sulfure suo spoliat: Alias *Draco* dicitur eadem ratione, aut quia Sol & Luna cœlestis semper cum coniunguntur, id in capite vel cauda draconis fieri necessum sit; In hoc facta est Solis & Lunæ coniunctio & vnitio, accidente Eclypsi:

Tinctura Draco cur dicatur.

Spiritus quomodo figatur.

Aues à similibus illiciuntur.

Natura Hippocentaurum non componit.

Heterogenea & à metallis diuersa ad artem non sumenda.

Soror & frater, patiens & agens, Mercurius & sulfur.

Porta 1. *Omnis spiritus*, inquit, *figitur cum calcibus sui generis; hoc bene animaduerso fructum referes*: Vt enim aues congregantur sui similibus & ab ijsdem illicibus capiuntur; sic fit in hac philosophia: Natura namque agit similitudine rerum quoad genus & speciem & hippocentaurum nunquam procreat, at phantasia artificis non raro componit diuersissima, & ex ijs vnionem sperat, quæ nunquam sequetur ante vltimum ignem: Propterea post adijcit: *Si tu itaque studes conficere Solem & Lunam arte philosophica, ad id nec oua, nec sanguinem accipias, sed Solem & Lunam, quæ naturaliter & prudenter calcinata, & non manualiter, nouam generationem foras producunt, augentia suum genus & omnes res naturales*: In porta 2. *Nihil hic est præter sororem & fratrem, hoc est, si interpreteris, agens & patiens, sulfur & Mercurium, coessentialia nostro proposito; Inter hæc in duo qualitate contraria generatur medium maxime admirandum, quod est noster Mercurius & menstruum vnctuosum, nostrum secretum sulfur, operans inuisibiliter, violentius igne exurens corpora, quousque in aquam dissoluantur mineralem, id quod noctem, propter tenebras & septentrionem vocamus.* Et mox: *Animaduerte, vt glacies in aquam resoluitur, & recte quidem: Nam aqua erat prius: Eodem modo rursus nostra terra in a-*

Septentrio quid.

quam

quam reducitur, & aqua per hanc congelatur in perpetuum. Et deinde: Nam scriptura testatur, quod cum terra turbabitur, in maris profundum conijcientur montes: Sic quoque nostra corpora tandem in aquam conuertentur: Corpora enim nostra, quæ à planetis nomen sumpserunt, comparantur non ineptè montibus: In profundum itaque Mercurij hæc proijce, ne damnum incurras: Tum pulchrum videbis spectaculum: totum enim conuertetur in puluerem impalpabilem, quemadmodum coagulum nostrum naturaliter lac coagulat. Hactenus ille; qui in multis valde perspicuus est, quæ magna ex parte protulimus, lilia ex spinis euellentes: Hic author, ne reliquos eius libros tangamus, in prologo portarum, deuotionem vna cum professione sua manifestat; de *quo narrant, quod tandem vitæ huius* & vanitatis mundanæ pertæsus volens se incluserit cuidam claustro seu sacello *Ecclesiæ* adiuncto, ex quo nunquam exierit, sed ibi, tanquam supra sepulchrum proprium, reliquum vitæ (per aliquot annos) exegerit, donec, tenui victu per diem refectus, mortem obierit, cœlisque animam, vt terræ corpus, immiserit. Eiusmodi vota & facta an sint Deo grata, non est hic contrauertendi locus: Ex mente optima, & desiderio potius cœlestium, quam terrestrium bonorum occupata profecta fuisse, non est dubium.

Metalla montes cõparantur.

Ripleus deuotus in præfatione portarum.

Ripleus claustro inclusus tanquam viuus sepulchro.

THOMAS NORTONVS, *Bristoniensis, in arte perfectus magister, (vt habent initiales syllabæ illius libri capitum, quem de hac arte condidit) agnoscitur; Scripsit rythmis Anglicanis*, valde acutis, nondum editis, at DEO dante, breui edendis à nobis: Huius authoris non iniucunda est lectio, propter varias, quas adducit; in quo potiora perlustrabimus & ad nostrum

Thomas Nortonus Chymicus perfectus.

Nortonus quo tempore vixerit.

vsum conuertemus: Quo tempore vixerit & librum suum finierit, ipse in calce eius adijci, nempe regnante in *Anglia Eduardo Quarto.* Anno 1477. abhinc centesimo quadragesimo. In præfatione eius libri, quam ipse Latinam fecit, nonnulla notatu digna de regibus tradit in hunc modum:

Nortoni prima præfatio.

Istam ad scientiam multi sunt vocati,
Nobiles & pauperes, inscij, literati,
Qui nolunt labores, neque tempus pati;
Ideo non perficient, quia sunt ingrati.

Liber artis filios docet iste satis,
Quibus hæc percipere Deus dedit gratis,
Versiculis propheticis quatuor his credatis,
Omnia dat gratis diuinæ fons pietatis.

Hæc nobilis scientia est tantum illis data,
Qui diligunt iustitiam mente cum beata,
Dolosis & raptoribus sed est denegata,
Propter peccata tardantur munera grata.

Angliæ reges artis participes futuros si emendent omnia.

Sæpe reges Angliæ decorasset hæc res,
Firma si in Domino fuisset eorum spes,
Ille sed qui capiet per hanc rem honores,
Antiquos mores mutabit in meliores.

Iste cumque venerit, regnum reformabit,
Virtutibus & moribus & exemplum dabit,
Sempiternum regibus, plebs tunc iubilabit,
Et mutuo se diligens laudes Deo dabit.

O Rex hæc facturus, Deum Regem ora,
Et eius auxilium pro re hac implora,
Tunc Regi iusto fulgenti mente decora,
Grata superueniet, quæ non sperabitur hora.

Dein-

Deinde capite secundo exempla duorum, qui de arte triumphabant phantastice, antequam inuenissent, proponit, non iniucunda lectus, quæ ad cautionem aliorum, ne nimis citò confidant suis imaginationibus & lectionibus vnius aut alterius libri, adferemus: *In Normandia*, inquit, *vixit nuperrime monachus quidam, qui decepit quamplurimos cuiuscunque status: Hic postquam in phantasia præconceperat, se hanc artem perfecte scire, tanta lætitia perfusus est, vt furere pene inciperet, de cuius præpostero gaudio (licet non diu durarit) exempli gratia hunc Apologum narrabo: Monachus iste Franciam peruagatus erat, vt apostata, desideriis suis indulgendo: Et post in hoc regnum venit, cupiens cuique persuadere se totius Alchymiæ fundamentum plenariè callere, quod in libro quodam Receptarum repererat: Idcirco animum omnino induxit suum, præclara quædam facta ac nobiles actus post se relinquere, vnde semper honos, nomenque suum laudesque manerent: Atque hinc sæpe speculabatur; quomodo tantas diuitias absumeret, aut in quas res collocaret, quas mox habiturus esset secumque cogitabat, En, hoc ego scio, vbi inueniam quosdam futuros mihi fideles? Qui ad complendam meam voluntatem mihi consilio adessent; Tum in planitie Salisburiensi magnificentissimè extruerem quindecim Abbatias breuissimo temporis spacio, ita vt singulæ singulis milliaribus à se inuicem distarent: Hac de causa ad me accedens, dixit, quod de fide mea certior factus foret ab aliis, ideoque mentis suæ conceptum mihi se narraturum: petiitque vt sibi consilio adessem: Ego ad imaginem sancti Iacobi promisi, me nomen eius non patefacturum: At nihilominus licet mihi scribere absque vitio de eius desiderio adeo inani: Cum scientiam suam aperuisset mihi, addidit, sibi nil deesse, nisi occasionem & modum laborandi ad regis commodum, vt licentiam ab eo, totoque statu impetraret, ad coemendum agros & terras pro dictis Abbatiis: Nam pro expensis se satisfacturum: Verum multum*

Exempla notatu digna duorum, qui pellem vendebant vrsi nondum capti.

Somnia monachi vigilantis.

adhuc dubitauit, quomodo à quibus & vbi emendæ essent terræ: Cum de tam magno eius opere audissem, explorare volui quam peritus esset in literis, sed in his fatuus inuentus est: Nihilominus suspitiosè & secretè me tenui; dicens, rem esse adeò leuem, vt Regi aperiri non debeat: Nam si proba sit non conueniens, ipse pro simultà fabulà acciperet: Ad hæc monachus respondit, quod in igne teneret eam rem quæ eius voluntatem complere posset, de hac veritatem intra quadraginta dies me cogniturum certissime: Tum retuli, me hoc non vrgere amplius, at facile quadraginta dies expectaturum: Quod tempus vbi abactum est, monachi scientia de nihilo fuit: Tum omnes Abbatiæ eiusque phantasiæ conciderunt; vtque venerat, sic abiit cum pudore animi: Post breue tempus multos incepit decipere, inque Franciam se iterum recepit: En quam miserabilis quod 15. Abbatiæ hoc modo confundi & destrui debeant: &c. Et mox. Aliud exemplum quoque memorandum est, de quodam, qui imaginabatur tam breue eam præstare rem, quam Raymundus Lullius, aut Frater Bacon; vnde se ipsum S. Petrum vocitauit; Fuit minister oppidi exigui, non procul à Londinio, qui tamen prædicandi peritiam non habuit, nisi valde paruam. Ille putauit securè hanc artem indagare, vt nomen suum in perpetua esset hominum memoria, propter pontem quendam animo eius præconceptum supra Tamesin faciendum pro commoditate euntium & redeuntium in vrbem, ad rem gratissimam præstandam toti regioni circum circa: Verum ad opus eiusmodi perficiendum nihil eius voluntati sufficere potuit: Quocirca pontem eum adeo sublimem erigere statuit, vt omnibus admirationi esset, cum turribus deauratis qua res magnifica videretur spectatoribus: Tum sæpe commemorabat, quanta hinc fama esset sequutura, si illuminatum noctu redderet ita vt continuè sic duraret, nec destrueretur; Hinc enim per totam regionem suum nomen celebratum iri: At dubia varia mentem eius agitarunt, qua ratione id in actum duceret, lampades quidem hoc præstituras existimans: Quocirca has sufficientes se ordinaturum Verum

Monachus indoctus quid sperat?

Monachus in Chymicis desperatus incepit decipere multos.

Pons enim modernus ab Henrico 7. al quot annis post extructus narratur.

rum hinc scrupulum sibi iniecit, quod post mortem suam hæc incendere lumina alij essent recusaturi, ac reditus hosce ad alios vsus adhibituri, fœlicem eum statuens qui sciat, cui consideret: Tandem occurrit, facere illud lumen ex Carbunculis cum duplici reflectione superna & inferna ad omnium admirationem; At hinc aliæ cogitationes ipsum vexabant, quomodo carbunculi inueniri possent, & vbi viri prudentes conueniendi, qui pro hac sua intentione totum terrarum orbem perlustrarent ad copiam carbunculorum congerendam: Ob hoc adeò se macerauit, vt ex pingui macrior redderetur; Cumq. consideret sese hanc scientiam possessurum, anno peracto, omnes impensas perdiderat: Nam vitrum cum depromeret, nulla ibi neq. auri neq. æris materia apparuit. Tum præ ira ferè insaniuit, quia omnes suas facultates exhauserat. --

Carbunculis pro lumine in ponte imaginatio fatui.

Paulo pòst.

Confiteor Altissime, nullus ista capit,
Licet prius didicit, absque te nil sapit,
Nam tanta stat gratia te Deum semper apud,
Perficere sicut capere, nam finis es & caput.

Deinde eodem capite recenset historiam de quodã Tincturæ verissimæ possessore, quomodo defraudatus eã fuerit & miserè tractatus ab alio, his verbis: *Thomas* Daultonus *vir bonus, Deo nocte dieq. inseruiens de Rubea Medicina magnam habuit copiam, quo vix alius ex Anglis vnquam plus obtinuit: Satelles quidam* Regi Eduardo *à seruitijs existens, nomine* Thomas Harbard, *hunc* Daultonum *ex* Abbatia Comitatus Glocestriæ *vi extraxit, & coram* Rege *constituit, vbi* Deluis *præsens fuit: Nam* Williami Deluis *ipse* Daultonus *scriba aliquando fuerat, qui* Deluis *itidem Regis Eduardi seruus erat sæpe in eius præsentia, dictitans, quod* Daultonus *intra exiguæ horæ spacium sibi confecerat mille libras Starling: in auro optimi valoris instar* Regalium *nummorum: Ad*

A Deo est perficere & intelligere.

Historia de periculo alicui tincturæ possessori intentatis.

quod

Daultonus cuidam Deluis nomine fecit aurum quater mille Regalium tallerorum seu mille libras Starling.

quod comprobandum Deluis iuramentum deposuit supra sacra Biblia: Tum Daultonus ad eum respiciens dixit: Deluis, iam ante es iuratus, vnde merito te pœniteat: Nullam ob rem, inquit Deluis, quam iam recensui, quod Dominus nouit, quem Iudas vendidit; Saltem semel, ait, iuraui tibi, quod non à me manifestareris; à quo quidem (vt intelligo) sum solutus, cum cedat in bonum Regis & reipublicæ. Tum Daultonus respondit prudenter, Hæc responsio non excludit periurium; Quomodo Rex tibi consideret, qui infidelitatem tuam confessus es ipse in eius præsentia: At, inquit Daultonus ad Regiam Maiestatem, sæpe ob hanc medicinam in animo meo vexatus sum, & iam cogitaui, quod mihi non amplius molestiam creare deberet; Quocirca in Abbatia, vbi comprehensus sum, proieci eam in lacum communem, qui decurrit ad fluuium fluxu & refluxu maris mobilem: Vbi tantum diuitiarum iam est amissum, quantum exercitui viginti millium virorum pro recuperanda terra Sancta suffecisset: Diu pro Diuini nominis honore id tenui, ad suppetias ferendum regi, qui eò proficisci constitueret: Hei mihi Daultone, rex inquit, Stultè à te factum est tantam rem disperdidisse, & voluit vt de Daultonus de nouo conficeret: Daulton ait, Hæc fieri a se non posse: Quid causæ est, Rex ait, & quomodo id es nactus? Qui respondit, quod à Canonico quodam Lichfeldensi habuerit, cuius ignem multos per annos diligentissimè seruauerat, donec ipse Canonicus diem suum obiret; tum pro fideli seruitio suo omne quod possedit de eo, sibi dono liberaliter datum: Rex Daultono quatuor marcas dedit & liberum esse iussit, vt iret quo vellet: Tum Rex ex animo tristabatur, quod Daultonum antè non cognouisset: Et sæpe accidit, quod tyranni sint regi proximi Nam Harbardus Daultonum obseruans deduxit eum in Stepnei, vbi serui Harbardi pecuniam ipsi abstulerunt, quam Rex ei dederat: Post Harbardus Daultonum inde procul in Castellum Glo-

Canonicus Lichfeldensis verus Chymicus.

Tyranni regi sæpe proximi.

Homo homini diabolus.

Glocestriæ *portari curauit, vbi incarceratus* Daultonus *diu remansit & multas contumelias ab* Harbardo *passus est: Hinc in alium carcerem Troiam illum misit, vbi quatuor annos iacuit; Ac tandem eum ad mortem condemnauit, ad quod Daultonus se præparauit voluntarie & dixit*, O Domine IESV benedicte, mihi visum est diu à te abfuisse; scientiam mihi dedisti magni precij, quam ego tenui absque superbia: Ad quam neminem inueni habilem, vt mihi esset hæres post meum obitum, Quare suauissime Domine, iam lætor ex animo, & tuum tibi donum iterum obfero: *Deinde preces effudit deuotissimas subridendo* inquit, Nunc satisfac tuo desiderio: *Cum* Harbardus *videret eum adeo lætum & paratum ad mortem, lachrymas effundere non intermisit: Nam nec carcer, nec mors tantum præstare potuerunt, vt hanc artem obtineret; in hoc astutiâ suâ deceptus est*: Tum Harbardus inquit, *sine, vt aleat, nam nec vlli nocebit aut proderit in posterum: At cum* Daultonus *de loco surgeret miserabili modo se circumspexit, & sic abiit curarum plenus, non desiderans annum super viuere: Hæc fuit, vt narratum est, eius pœna à viris non timentibus internum, sipsi inflicta* Harbardus paulo post *in lecto obiit*: Et Delues Teukesburiæ *decapitatus est: Hoc modo, magna cura, prout videtis, huic arti adiuncta est in omni statu: Hic* Rex frustratur sua *intentione; siquidem* Harbardus *crudelis & superbus esset; Virum adeo virtuosum vt opprimeret, & instar malefici tractaret; quod si humanitate & patientiâ vsus fuisset, inde multum solatij tam* Regi, quam toti huic regioni & reipublicæ contigisset: *Verum non est mirandum, quod hæc gratia non concedatur, Nam peccata in hoc regno præualent: En hic iam parata erat res ipsa & ad manum, quâ cessassent taxæ & datiæ totius regionis*: &c. Hactenus Nortonus: Quâ historiâ ostendit, quod hæc ars multis obiecta sit difficultatibus

Christe præserua nos à violentia humana.

Daultoni morituri preces & resignatio artis ad Christum.

Proditoris pœnitet.

Ars præmiationibus existens amittitur propter peccata hominum.

Quod artifex ejus habeat, vt sit cautus.

tibus & periculis, nisi artifex se cautum & prudentem præbuerit: Nunc eiusdem *Authoris* festiuum colloquium cum quodam experimentatore, quod capite tertio habet; proponemus: *Tonsilus*, inquit, *Chymista, ignibus vsus fuerat sexaginta annos ad complendum suum desiderium*: Bryanus *alter fuit, vt &* Houltonus *in occidentali parte qui semper his laboribus præoccupabantur: At nobilem hanc scientiam inuenire non valuerunt; Nam neque materiam neque radicem artis nouerant; Hinc varia miscentes, quo magis artem quærerent, eò magis res & ætatem consumpserunt: Multum sumptus, damni & curæ intercurrit ipsorum receptis, quas operati sunt: Tum* Tonsilus *ad me conquerens & collachrymans venit, dicens, se mente grauatum, quia optimam iuuentutis partem impenderat in falsos processus herbarum, gummatum, radicum & graminum, qui variis modis ab eo probati essent; vt sunt* Coronopus, Selandina, & Mezerium, semper viuum, Lunaria & Mortagon, capilli, oua, stercora & vrinæ, Antimonium, arsenicum, mel, cera & vinum, calx viua, sandiues & vitriolum, marchasita, tutia & quæcunque mineralia: Amalgamata, albificationes, citrinationes, *at omnia in nihilum redigebantur in operationibus: Nam non considerabat, quid ageret, ac in proportiones non intendebat. Post hæc singula, nil prætulit humano sanguini: Ad quem dixi, quod sanguis in igne vehementissime consumeretur & in fumum abiret: Tum per amorem Christi*, inquit, *doce me, quæ sit nostri lapidis substantia: Tonsile, respondi, quid tibi conferret in tanta ætate, ideoque cessa à tuo proposito & ad preces te compone, tempore sic flagitante: Si enim scires materialia nostri lapidis, antequam conficeres, morte præoccupareris:* Ne cures hoc, *inquit*, optime magister, *satis mihi foret solatij, cognoscere saltem veram materiam*

Quod artifex eo ut habeat, vt sit cautus.

Tonsilus Alchymista.

Bryanus & Houltonus Alchymistæ.

Tonsilus falsis receptis occupatus.

Humanus sanguis æstimatus materia lapidis.

teriam illius lapidis à me tamdiu quæsiti : Tonsile , *respondi*, non est res parui momenti , *quam scire desideras* : *Nam multi authores ea de re scribunt* , *at nullus clare mentionem facit.* *Qui enim tractarunt de hac arte* , *orarunt* Deum (teste Democrito) vt subito ex hoc mundo *transferret eum*, *qui hac de re libros edere constitueret* : *Nam singuli verebantur*, *ne de hac scientia nimium patefacerent* : *Ex iis quilibet saltem vnum aut duo exposuit puncta* , *vnde posset agnosci à cæteris*, *se esse ipsorum socium. Vnus enim alium facilè intelligit* : *Hinc scribebant non vt instruerent omnes* , *at vt se patefacerent ex secreto sermone.* *Ne igitur confidas lectioni vnius libri* , *at oportet te ad plurimorum opera respicere* ; Liber librum aperit , inquit Arnoldus vir doctissimus , idem Anaxagoras dicit de hoc opere ; Qui enim in legendis libris deses extiterit , in præparandis rebus promptus esse non poterit : *Verum* , Tonsile , *non vt eleemosinam hanc rem manifestare possum* , (*quod nunquam factum est*) *at pro tui recreatione in modum dialogi* , *si modo prudenter interrogare possis* : Optime magister , *inquit ille* , ergo me veraciter instruas ; an materia nostra sit Sol & Mercurius ? aut Sol & Luna ; *aut an omnia hæc tria mihi sint sumenda* ; *An vero Sol sit solus* , *aut Mercurius* ? *Num sulfur vna cum iis sit materia lapidis* ? *An verò sal armoniacum* , *aliudvè minerale sit* , *ad producendum lapidem* : Variæ , *inquam* , Tonsile, hic sunt quæstiones *sapienter & astutè productæ* ; *verum nondum nominasti rem* , *nisi in genere* : *Nam quædam ex his tibi sunt vsurpanda* , *quædam ex aliis* , *ad ministrandum huic arti*: *Multæ res sunt*, *quæ adiuuent lapidem* , *at duæ saltem materiæ*, *& nihilominus lapis est res vna* ; *Inter quas hæc est affinitas* , *quæ inter filium & matrem cernitur*: *Alia quoq. propinquitas est in his*,

Tonsili quæstiones Nortono propositæ.

Duæ materia lapidis, multa adiuuantes. Filius & mater. Mas & fœmina.

Ooo 2 *nempe*

nempe qualis inter marem & fœminam: Hæc duo genera, omne, cuius indiges, præstabunt, vti etiam pro alba opere si sapis, inseruiet: Vnum ex his lapidem experieris, quia ignem sustinet instar lapidum. At nõ est lapis in tactu aut visu, verum terra subtilis, purpurea, rubea & nõ perspicua; Et quando est separata, & preparata nominarunt eã Lithargyriũ: Primò est purpurea, rubra & aliquantulum alba, tumque vocata est nostra marcasita: Vna vncia præualet quinquaginta libris Starlin. nec in Christiano orbe vendibilis prostat. Qui verò id habere velit, vt conficiat, necessum est: At in hoc opere hæc gratia occurrit, vt si semel bene facias, non opus habeas reiterare: Antiqui appellarunt rem vilis precij; Nullius enim valoris est in venditione: Quicunque inueniet, vix attollet, vtpote indignam operæ precio: Homines persuaderi nolunt; quod sit magni precij; Inde nemo agnoscit, nisi qui præ reliquis sapit: Hic aperui maximum secretum, à nemine hactenus reuelatum: Ad hæc alium lapidem; Tonsile, requiris, nisi velis perdere præcipuum materiale; qui est splendidus valde & pulcher, lapis in emptione & lapis in visione, lapis perspicuus, perlucens & miræ diaphaneitatis; Precium vnciæ vnius est communiter viginti solidorum; aut paulò minus: cuius nomen est magnesia, quam pauci ex vulgo agnoscunt: Inuenitur in imis summisque locis. Plato eius proprietatem non ignorans proprio eam vocat nomine, quod recensetur esse Dytanos inter regulas, vbi dicitur quod sit expositum nil nisi quid ignotum per magis ignotius. &c.

Lythargyrium philosophorum.

Marcasita philos. quanti valeat.

Res vilis precii.

Res magni precii non agnoscitur.

Magnesia.

Dytanos.

De

DE ARTIFICIBVS ALIIS LONdini vno tempore congregatis per decem dierum spacium; ex eodem Authore, capite 5.

EO, inquit, tempore (Briseo quodam monetas in sua potestate habente) res mira contigit, quæ hanc scientiam concernat; Quod nempe terni huius artis magistri in vno decumberent lecto non procul ab aula plumbo tecta (id est Leadenhal,) qui haberent Elixir album & rubeum: Mirum eiusmodi tres vno quieuisse cubili, idque per decem dierum spacium, Cum inter decies centena virorum millia vix vnus inueniatur: Ex ducatu Lotharingiæ vnus oriundus erat, secundus prope Angliæ medium, sub Cruce in fine comitatuum trium tertius natus fuit, ætate reliquis minor, qui à doctis natiuitatis figura erecta prædictus est, quod omnem terram Anglicanam decorare deberet: Posset quis vel totum perambulare mundum, & vix tot tantosque in hac arte magistros conuenire: Duo ex illis abiturient, ætate minor hic manebit, & huic regioni multum vtilitatis conferet; nisi principum peccata impediant ea bona, quæ ipse olim præstiturus esset: Senior magistrorum cantico quodam prædixit, quod multum iniuriæ ille passurus sit ab amicis: Et multas res alias narrauit, quæ ab eo tempore euenerunt, & quædam euentura sunt, Ex quibus vnum erit verissimum, dicebat, quod post magnas molestias magna lætitia futura sit in omni huius regni tetrarchia: Minor ætate quæsiuit, quando hoc accidet, Tum ille, cum viderint homines sacrosanctam Crucem honorari nocte dieque in regione Dei, & lucis: Quod cito contingere poterit, at si differatur, non erit conueniens: Hoc cum vsu ipso verum comprobabitur, hæc scientia regi communicabitur: Et plures gratiæ ipsi obuenient,

Tres artifices veri Chymistæ vno tempore Londini congregati.

Lotharingus artifex.

Artifex quidam Londini quæ vaticinatus.

Cum crux honorabitur, ars regi communicabitur.

uenient, quam nunc à nobis narrari queant: Illum regem gratia amplectetur, qui antiquos mores emendabit in meliores; Ipse in secreto hanc artem quaeret in sapientum sermonibus, Et inter solitarios monachos habebit certum nuncium: Hucusque Nortonus: Hoc vltimum quod dicitur, reipsa quoque factum, mihi à viro fide digno, (quem Knight vocant *in Anglia*) relatum est, nempe *VVestmonasterij*, vbi fuit monachorum *S. Benedicti ordinis conuentus*, adhuc reseruari indices quosdam, in quibus notatum sit, quantum Rex in annuis reditibus à secretis illis artificibus habuerit; qui se se non regi, sed vni ex monachis, forte iuratis ad hoc, aperuerunt.

Index munerum regi datorum ab artificibus.

Restat nunc modum, quo *Nortonus* ab alio artifice (an ille *Ripleus* fuerit, nec ne, ignoratur) artem per manus quasi traditam acceperit, adijcere: Eodem capite 5. circa finem, *Post omnia haec*, ait, *quodam die magistrum meum audiui dicere, quod multi patientes & docti album reperirent lapidem multis laboribus & exercitijs; At perpauci, dicebat, & vix unus in 15. regnis, habet rubeum lapidem: Et his dictis in me coniecit oculos, constanterq́ respexit, quem anxium ideo animaduertit:* Dixi ei, Hei mihi, quid agam? *Supra omnes res humanas amo scientiam; & rubeam medicinam, vitae meae praeseruatiuum optimum:* Ruber, *inquam*, lapis preciosior mihi videtur, *quam totius mundi aurum: Ad haec respondit, me esse nimis* aetate iuuenem, *corpore decentem & ad excessum prono; vix* 28. *annorum, quales philosophos non habere compares.*

Haec responsio *moeroris plena mihi ab eo data est, priusquam prouectior aetate fueris, aiebat, esse hoc non poterit: Heu, respondi, optime magister, quamuis sim corpore talis, proba me & inuenies sat aetatis in mente mea: Inde silens longo substitit tempore, quo*

Philosophi compares habent aetate prouectiores.

re, quo miris modis me tentauit astu philosophico : quod longius esset enarrare, &c. At in secundo cap. *At qui*, inquit, *eiusmodi magistrum reperiet, qualis meus fuit, ille ne dubitet de aliquo : qui vere erat nobilis & laude dignissimus, secretus, cum alij vocales, nolens agnosci, quod de hac quicquam sciret ; Cum alij disputarent de calore rosæ, nihil ipse addidit, taciturnus omnino remanens : Huic ego diu me adiunxi, vt aucuparer eius gratiam : Verum ille seuerior mihi visus est, vt omnibus modis me probaret ; Quo inuestigaret & agnosceret meam dispositionem conditionemque animi : Et postquam fidelitatem meam experiretur cum magna mea in ipsum fiducia, tandem amorem eius in me ex diuina gratia obtinui : Quocirca cogitauit post certo tempore, non diutius mihi expectandum fore : Variæ meæ literæ, & affectus tristiores eius permouerunt animum ; Vnde arrepto calamo in hunc, qui sequitur, ad me rescripsit, modum :* Fidelissime & amantissime mi frater, *pro responso habeas, quod præter te alius esse non poterit : Tempus adest, quo hanc recipias à me gratiam, pro solatio mentis tuæ : Tua persona magna cum confidentia, tua virtus probata, cum sapientia, Tua veritas amor & perseuerantia, tuus constans animus desiderio suo fruetur : Ideoque necessum est, quod intra paucos dies conueniamus simul, Quod si scribere deberem, promissam fidem refringerem, ore tenus igitur colloquamur ; Cumque veneris hæredem artis te faciam & hac ex terra discedam : Tu eris & frater mihi & hæres huius tam magni secreti, de quo etiam docti desperant : Hinc Deo des gratiam, qui magnalia hæc donat ; quæ meliora sunt aliquot diadematibus ; Proxime post sanctos suos Deus hos collocat, qui hanc sunt artem ad eius honorem adepti : Nil amplius nunc, sed cito ad me equo transcurras : His acceptis literis, properaui, quantum potui ad magistrum meum per centum miliaria & eo amplius ; Apud quem quadraginta diebus continue didici omnia secreta Alchymiæ, quamuis à me philosophia adeo*

Scriptio ad Nortonum à magistro artis.

Nortonus hæres artis factus ab alio.

Artifices, quibus à Deo hoc donum datur, proxime post sanctos habentur.

ante cognita fuerat, quam ab alio quocunque huius regni: Nihilominus fatui, qui hanc inquirunt artem, putant quod quadraginta diebus opus absolui poterit: Magna autem differentia est inter doctrinam quadraginta dierum & operationem quadraginta dierum. Tum obscura dubia mihi apparuerunt clara, vbi vidi naturæ vincula dissligata: Causa huius admirabilis operis adeo pulchræ visa mihi sunt, & res conuenientes, vt de eo desperare non potuerim.

Cremerus Abbas Westmonasteriensis.

ABBAS *Westmonasteriensis*, CREMERVS, *Ordinis Benedictini*, tractatum, absque tamen nomine suo adscripto obtestationibus & execrationibus satis instructum reliquit, qui num quid philosophici operis habeat, quilibet per se iudicet. Fuere, etiam in Chymia quid sapere præ se ferentes, qui literalem eius intellectum amplecterentur, at ego non credulus illis; Experiatur, qui velit. Est quidem absque labore & sumptu, si semel opus institutum sit, at vtinam cum fructu & emolumento sperato: Hic est ille, qui se *Lullium* deduxisse in Angliam refert, à quo artem obtinuerit.

Monachus tinctura. [illegible]

De Monacho narrant, qui initio regni *Elisabethæ*, cum religione mutata esset monachis libera potestas facta ex monasterijs suis se alio conferre, in quodam publico hospitio per dies aliquot moratus sit, donec occasionem haberet naue trajciendi maris angustiam, quod cum aurifabro quodam, ibi forte fortuna tum præsente, colloquium habuerit (siquidem cum hominem prudentem & iocabundum audiuisset) anne sibi aliquot magnas cathenas aureas facere vellet, apudque se manere & in aliam regionem secum migrare, Cum vero causa quæreretur, aperuit se quid habere medicinæ aurificæ, quam rem cum aurifaber in dubium vocaret, *Quid*

inquit,

inquit, *tu hæc negabis, Da mihi cultrum tuum quem bene agnoſcis, eoque in ignem ignitionis poſitæ, aliquantulum pulueris in ignitam partem proiecit, quæ mox in aurum mutata probatiſſimum*; Poſt ita ſemiaureum cultellum aurifabro reddidit, quo viſo Aurifaber dixit ſe ad omnia paratum, at quomodo cum vxore & liberis ſuis agi deberet; Quod cum audiret monachus, putans eum cælibem, nihil amplius hac de re dixit & mox diſparuit, ſecrete ſe alio conferens: *Tales quamplures viſos & auditos eſſe hic, vt etiam alibi, certiſſimum eſt, de quibus non eſt noſtrum hic multis diſſerere*; Nam & multi inter illos, extiterunt qui ipſi ne literam ſciuerunt artis, conficiendi eam Tincturam, quam ita vulgo admirandam proponunt, quales fuere

Culte dimidia ſui partem mutatum in aurū à monacho.

Multi inter Tincturam habentes falſarii.

Eduardus Kelleus, cuius hiſtoria & miſerabilis exitus cuilibet eſt in recenti memoria.

Item Scotus ille, qui proiectionibus ſuis *Italiam*, *Galliam* & *Germaniam* in admirationem rapuit, cuius nomen ſepe mutatum *Willebij* eſſe dicunt.

Sed his præteritis, vtpote ad aliam ſectam pertinentibus, ſequentes licet non Anglos, nec forte præfectos Chymicos, hoc loco numerabimus:

AEgidius de Vadis, qui ſcripſit Dialogum inter naturam & artificem doctiſſimum.

AEgidius de Vadis.

Iohannes Duns Scotus, à multis pro Chymico habetur & citatur, alias vir ſubtiliſſimi ingenij, vnde ſubtilis Doctor quoque appellatur.

Ioh. Duns Scotus.

Michael Scotus in hoc quoque artificio in ſua patria celebrari dicitur.

Michael Scotus.

Xenium Angliæ relictum.

XENIVM ANGLIÆ GRATITVDINIS ERGO RELICTUM.

Fertur apud populos lex non solennior vlla
Obseruata sacris quam fuit hospitibus.
Hæc sale libato semel integra remansit,
Et tenuit firmam mutua dextra fidem.

Hospitales qui.

Hypsiphilæ AEsonides, Ariadnæ contigit hospes
Theseus, AEneæ præstat Euander opem.
AEterna resonant celebres hinc laude poetis,
Sacra quod hospitij iura habuere sacri.

Crudeles in hospites qui.

Busiris sed enim sæuis immanior vrsis
Dicitur, humana carne nutrisse boues.
Horribilesque Schytæ, Thracumque immitia corda
Nomina digna sua pro feritate gerunt.
ANGLIA *pro meritis superest tibi gratia maior,*
Cui venit ingratos aduena quisquis agros.
Tuta quod hospitio tot me susceperis annos,
Causa mihi laudes est celebrare tuas.
Pulchra quidem Nympha es nec pulchrior altera magno
(Teste vel inuidia) est conspicienda salo.
At plures bona forma Deas beat, omnibus vna
Non data dos quod adest huic, tibi forsan abest.
Omnia non vni concessit munera terræ
Arbiter, est multis sors tua læta modis:
Gaude pinguis humo, tibi nauibus India mittit,
Antipodes gremio munera dant'q; tuo.

Angli Saxonis origine.

ANGLAS *Saxonico migrantes limite gentes*
Vbere complexa es, Terra Britanna sinu?
Inde manet populis & adhuc cognatio linguæ.

Cur

Teutonicæ, concors pectore mens & amor.
Cur pateris tantos Mimorum phasmate nexus
Vellere, per falsos & temerare iocos?
Germanos Itali quondam dixere bibaces,
Id damus: ast Italis est malesana Venus:
Adde, quod est illis quoque sæpe sicarius oris:
Teutonicum minus est his vitijs vitium.
Criminis (ah) tanti culpa non libera gens est
Anglica, Dana, Liuo, Sueca Polona, Geta:
Omnes hi potant per longas pocula noctes,
Et rebibunt eadem pocla sequente die.
Ergo quis ex his si Philothesia Teutona damnet,
Ille prius genti consulat, oro suæ.
Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus,
Si Coeliten cæcus luserit, est fatuus.

Hæc non absque causa dici, patet illi, qui aliquamdiu in *Anglia* vixerit; Vbi *Mimi, Comœdi & histriones* in suis publicis spectaculis, quæ singulis diebus habent, in 4. vel 5. locis, omnes gentes præ se contemnunt & in ludibrium trahunt; Germanos introducunt ebriosos & balbutientes vnam aut alteram voculam Teutonicam intermiscentes, fœminas ferinas quasi, *Imperatorem velut regulum*, interdum etiam à fera nutritum & quasi mutum: His mendacissimis nugis vulgo attollunt animos & falsas illas res gestas pro veris nimis credulo instillant: *O corruptores morum populi, pernicies iuuentutis*, & causa tot suspendiorũ vos adhuc toleramini in regno Christiano, adeo reformato? qui plus vestris nugacissimis gerris pietatẽ, modestiam & bonos mores ex adolescentum, virginum, mulierum & omnis status animis & factis deletis quotidiano illo nouitatis falsæ in mendaciorum campo (nõ *Martio*) quam ministri verbi diuinis suis con-

Histriones Anglici omnes populos vexant in suis comœdiis.

Germani possent cunctos tolerare labores & vnam possent tam bene ferre sitim. Resp. Vt nos ebrietas, sic vos Venus improbaverat, Lex lata est Veneri Iulia, nulla mero.

Gentes septentrionales omnes bibaces.

Apologia calumniatoribus quibusdam Anglis à Germania opposita.

1. Calumnia histrionum.

In circo Fortunæ.

Mimi plus maculant vitiis vulgum, quam concionatores arcent ab iis.

concionibus instillant; si poetæ, si oratores, si medici olim propter certas causas ex ciuitatibus eiecti sunt, at vos his vtiliores aut honestiores? Vos estis comparandi ad hos, vt mus ad leonem, aut passer ad aquilam: *Poetas* non intelligo vestros vernaculos rythmo-graphos, sed viros doctos; omni genere literaturæ imbutos, quales fuere antiqui, & ad illorum imitationem moderni: Inter illos quendam nomine Matthæ. *Gvvin* referendum existimo, hominem plus linguæ habentem quam ingenij, plus dentis, quam iudicij: Hic in suis centonibus maledicis, quibus inuehitur in res, artes, scientias, personas, nationes & omnia grammaticastes, inter cætera narrat duces *Saxoniæ* pauperes factos distillationibus Chymicis; Et in diuersis locis haustum *Germanicum*, poculum Germanicum & eiusmodi contumeliosa verba iacit in nationem hactenus armis præualentem cæteris (cum ne pagus à Germanis vi ab alia gente vnquam occupatus, at econtra *Germani* antiquam *Germaniam*, vicinis gentibus victis, & sibi incorporatis, duplo fere maiorem fecerint, finibus expensis & colonijs emissis in circum vicina regna potiora, vt historiæ testantur) & nulli cedentem.

Poetæ viri docti, non Mimi, vt ibi.

Calumniator insignis Matthæ. Gvvin.

2. Calūnia.

3. Calūnia.

At heus tu maledice, abalienator animorum, respice in te ipsum, an non potius in *Tabaccarijs* tabernis, vinarijsque frequens es, quam officinis medicis, quarum, si dijs placet, Censores, & Censorem *Romanum* pulchre somnias; Proba quod dixisti de *Saxoniæ* principibus; at non potes: *Saxonia* est fere dimidia *Germaniæ* pars & multas gentes & principes hoc tempore complectitur: Ab vna parte (incipiendo vbi loquuntur Saxonicè) *Haderslebio in Chymbrica Chersoneso* sito, versus Pomeraniæ terminum *Leoburgum*, sunt circiter 96. mill. Germ. quæ faciunt 384. mill. Angl. Ab eodem oppido versus *Witebergam* sunt 69. mill. Germ. Dein-

Responsio ad calumnias Gvvin

Saxonia quanta sit.

Deinde ab eodem loco versus *Emdam* sunt 57. In quo tractu multæ *Saxonicæ* gentes continentur & plures forte, quã 20. principes numerantur cum pluribus *Episcopis*, qui singuli suam iurisdictionem, oppida & subditos habent, vt principes: Non nominabis vnum ex illis omnibus, qui pauperior factus sit ob Chemiam: Calumnia est igitur mendacissima, qua delectaris, vt hirudo sanguine, bos Cyprius & Scarabæus, oleto: Bibacitas *Germanorum*, ab *Italis*, iis inculcatur, at ab *Anglis* non deberet, ne *Tiresius* monoculum increpet: Non sunt repletæ vrbes *Germaniæ* vinariis aut cereuisiariis tabernis, nec pudendus mictus in publicis viis, absque verecundia sexus fœminei ibi cernitur, nec sunt loca pro ebriosis incarcerandis: Ex effectu de causa, & ex signo designato iudicandum erit: Scio populosas & magnas ciuitates, vbi saltem in duobus aut tribus locis vinum publicè venditur: Interim *Germani* non sunt liberi ab hoc vitio; Excusent se aliæ gentes, si possuut. Sed hoc lurcone omisso ad alia transeamus: In magno illo volumine (quod in *Regali* charta recens editum est) historiarum, quemadmodum magna animi elatione ab *Anglis* inculcatur *Germanis*, scriptum est *maximum illum Imperatorem Maximilianum primum militasse Regi Angliæ pro stipendio, inq́ dies singulos pro sua persona Rosatum nummum aureum meruisse*: Sane hæc putidissima mendacia ex eo falsarum relationum libro expungi deberent, ne *imperio Romano*, quod omnibus regnis longè maius & dignius est in Christiano orbe, sint iniuriosa & calumniosa. Habuit hic *Imperator* totum *Imperium*, inque eo subditos, *Regem Bohemiæ*, non minorem quocunque alio rege, *principes Electores*, nulli regi cedentes, *principes reliquos* ditiones latissimas possidentes, *Archiepiscopos* & *Episcopos*, principibus non absimiles, *ciuitates liberas* supra 60. ciuitates alias supra 600. *Botterus* scribit *Imperium Germanicum*

Saxoniæ multi principes Episcopi German. iurisdictionem habent vt principes.

Anglis sit magis sobrii si alios bibaces, reclamare velint.

Nota signa Ebriosorum.

4. *Calumnia.*

Mendacia putida ex illo volumine expungenda.

Diuitiæ & potentia Imperatoris Germanici Maximiliani primi.

Prouentus Germaniæ ex Botero.

possidere septem milliones *Domum Austriacum* duos milliones & quinquaginta millia, sed secundum Viginarium, *Germania* quæ cis *Rhenum* est, duos tantum soluit milliones: *Rheni tractus* à *Basilea* vsque pendit suis principibus octies centena millia coronatorum, sed hi sunt saltem limites Germaniæ: Nec *Botterus* nec *Viginarius*, homines *Itali* & *Germaniæ* potentiam & diuitias omnino ignorantes, quicquam de reditibus eius certi quid statuere potuerunt; Si singulorum principum & comitum, nec non ciuitatum prouentus numerari deberent, ad incredibilem summam ascenderent: De *Anglia* scribunt iidem authores, vt *Viginarius*, quod vnum millionem & dimidium possideat: *Bodinus* ait tredecies centena millia librarum, & ante mutationem Religionis pendisse tantum, quingenta millia ducatorum nunc verò vnum millionem: Quæ si vera sunt, vt *Boissardus enarrat* ex dictis authoribus, *Germania* septies ditior est quam *Anglia*: Possedit præterea *Maximilianus* totum *Belgium*, quod hoc tempore, si 17. prouincias numeres, *Angliam* in diuitiis si non superat, æquat tamen: Id *Viginarius* tradit tum soluisse millionem vnum, & sexcenta millia coronatorum: *Bodinus* ait, quod Caroli 5. tempore soluerit 13. centena millia librarum. Possedit quoque *Cæsar Ducatum Mediolanensem*, qui secundum *Viginarium* pendit duodecies centena millia: Tantus itaque *Imperator*, qui *Regem Angliæ regnis & diuitiis* aliquoties *superauit*, an ille opus habuit, vt illi inseruiret in dies pro vno Rosato nummo? O putidissimi mendaces, quid captatis honorem ex aliorum detrectatione? Quid vulgo vestro persuadetis? Quasi vos soli totum terrarum orbem antecellatis & omnia imperia & regna in eo? Non est ita, fallimini: Vestrum regnum, regnum est, quod Scotico præualet diuitiis,

[illegible] Germanicarum imperii.

Prouentus Angliæ.

Belgii prouentus.

Mediolanensis ducatus reditus.

Responsio æqua ad calumnias insulsas hominum mendacium, absque detractatione alterius.

riis, at vix aliis: Cùm Imperio *Germanico*, quod iam vltra 800. durauit, ne in minimis comparandum: Si verbis & Mimis res gerenda sit, vos omnibus imperatis; at si factis & armis, non item; Quod si dicatis, id factum esse antequam *Maximilianus Imperator* sit factus: Respondeo, hoc fieri potest, quod adolescens 18. annorum primum tyrocinium militiæ exercere voluerit sub rege *Anglico* contra *Gallos*, sed hoc nihil ad Imperatorem aut Imperium. Cur ergo scribunt isti falsari, quod *Imperator* hoc fecerit? Similiter nugatorius scriptor monachus, *Guilielmus Nouobrigensis* dictus, inuenitur in *Anglia*, qui vt *Richardi illius* in *terra Sancta* factum excuset, miras fabulas comminiscitur, quas vel cœcus in pariete palparet: Deinde cum hic ipse Rex *Viennæ* sub alio habitu delitescens, agnitus caperetur ab *Austriæ* duce, eius inimico, & *Imperatori* traderetur, hic nugigerulus scriptor in auaritiam *Cæsaris* mirum in modum inuehitur: sed monachus fuit in monasterio educatus, qui nihil sciuit, nisi quod à suis audiuerat falsissimè relatum; Idem de viridibus pueris ex terra prodeuntibus, de canibus duobus ex lapicidina & bufone cum aurea cathena ex eâdem prodeunte miras fabulas narrat, dignus potius, qui inter fabulatores, quàm historicos numeretur: Est adhuc in viuis historicus *Cambdenus*, vir doctissimus & aliàs circumspectus, qui Angliæ historiam optimo stylo & magna iudicii dexteritate contexuit: Hic ex falsa relatione aliorum scribit eo loco, vbi de comitibus *Angliæ* agit, *quod Comites & Barones in Anglia non sint tales, quales in Francia & Germania, sed sint pares*: Quæ verba ex ignorantia potius tanti viri, quam malitia prolata sunt: Sunt enim aperte falsa: *Comes* aut *Baro* *Angliæ* saltem agros aliquot habet & titulum, nihil præterea

Comes

Maior calumnia in Imperatorē scribi non potest, attamen quotidie legitur,

5. Calumnia.

Fabulæ miræ de viridibus pueris & aliis.

6. Calumnia.

Ignorantia excusat, si non sit calumniosa.

In Er'e Anglia & Comis Germania vt differant:

Comes Germaniæ Regi par est iurisdictione, authoritate & dignitate: Habet enim amplissimam regionem, in qua sint ciuitates, & pagi quam plurimi, item nobiles, ciues & rustici, his imperat, vt rex, habet suum cancellarium, marescallum secretarium, thesaurarium & omnes officiarios, sicut rex: Habet iurisdictionem necis & vitæ in omnes suos subditos & præterea alia Regalia, quæ longè sunt amplissima: Estque regi tam similis, vt nihil illi similius esse possit: Apellatio iudiciorum nobilium & ciuitatum ad illum pertingit: Sub nostris comitibus, paulò inferiori ordine sunt *Barones*, qui idem obtinent, sed in minori forma. Deinde sunt *Nobiles* dicti, qui idem habent adhuc in minori modo; Post sunt *Feudales*, in ciuitatibus, qui idem obtinent, at longè minori modo: Post sunt *ciues* mercatores & mechanici: Deinde sunt *rustici liberi*, qui in Marsis viuentes sunt ditissimi & habent quidam tantum agrorum, quantum interdum quis ex Magnatibus Angliæ, sed titulus ipsis deest; quem si haberent (vt facile illis dari posset à Cæsare) essent Barones titulo tenus absque subditis & iurisdictione propria: Denique sunt rustici mercenarii, qui sunt omnino serui nobilium & agros colunt, quos tamen hæreditario iure possident: Ex his, quibus similior baro *Angliæ*? Certe illis, qui agros habent absque iurisdictione: *Feudales* multi iurisdictionem & ius vitæ & necis habent in subditos: Sic multo amplius Nobiles, qui reuera sunt nobiles ab omni cognatione & affinitate & non solum ex vestibus: *In Anglia* (licet verum dicere) nullus est *Comes, Baro, aut Knecht seu seruus* qui non cognatione sua & affinitate attingat mechanichos, & infimi ordinis homines; Nostri nobiles sunt tales ab 8. proauis: Et diuitiæ hic non nobilitant, sed virtus militaris aut literata: Fallitur itaque *Cambdenus* in his non, vt opinor, qui detrectare Conetur aliis meritos honores, at qui ex defectu

Comes Germaniæ Regi par est in omnibus, excepta amplitudine regionis.

Barones Germaniæ.

Nobiles Germaniæ.

Feudales.

Ciues.

Rustici liberi.

Barones titulotenus.

Hæc esse vera nemo negabit: Hinc Angli quærunt de cognominib. principum & comitum Germaniæ.

defectu peregrinationis non aliter sciat. In *Anglia Comitis* filij distinguũtur gradibus, maior natu; patris titulum obtinet & plæraque bona, secundus inferioris est ordinis, tertius adhuc inferioris, quartus saltem gentelmãnus, hoc est aliquos habens reditus, aut ex bonâ prosapiâ natus, quintus forte erit operarius mechanicus aut mercator: *In Germania si sit Comes*, qui habeat 5. filios, primus succedit in comitatu; cæteri quatuor sunt æquè Comites, vt ille, habent enim eundem titulum, licet non ditionem; idque ideo, vt primo mortuo absque masculis hæredibus alter succedat, & sic de reliquis: Titulus itaque ille spectat ad hæreditatem & non semper ad ditionem: sed hi 4. filii reliqui ad diuersas dignitates vocantur; Vnus fit militiæ magnus præfectus: alter in magnis illis metropolitanis ecclesiis fit canonicus, præpositus, tertius fortè episcopus; Et sic de aliis cẽsendũ: Vnde omnes manent in dignitate & diuitiis: Quod hic dictum est de comitibus, idem intelligendum de superioribus, vtpote principibus, siue, *Palzgrauiis*, *Marckgrauiis* & *Landgrauiis Germaniæ*: necnon de *Baronibus*, & nobilibus: Principes autem in *Germania*, qui aliquam iurisdictionem habent, sunt vltra 50. Comites fere 120. Barones, duplo plures, nobiles, qui iurisdictionem habent & Germanica vtuntur lingua supra 20000. Vidit fortè *Cambdenus* quẽdam *Comitem* aut *Baronem* non magno comitatu incedentem, vnde eius iudicium falsum sit; at discretione hac vti debuisset, quod peregrinantes non gaudeant magno Comitatu, aut quod illi potius respiciant ad æquandam filiorum hæreditatem, quam Pompam externam ostentandam: Noui locum seu regionem in *Germania*, vbi si nobiles (ne loquar de Baronibus aut Comitibus) vellent reditus suos in singulos annos absumere, (vt in Anglia) & saltem maiori natu patrimonium præcipuum re-

Magnatum filii in Anglia inæquales.

In Germania æqualitas maior in hæreditatibus.

Magnates in Germania multis modis promouentur.

Principum Germaniæ magnus est numerus.

Reditus annui non vẽtri & pompæ dicantur omnes in Germania, sed magna eorum pars filiis reseruatur.

equalitas linquere, longè superarent *Comites Angliæ* luxu vestium
reditatū & famulatu: Sed ratio suadet, quod hoc non ita agen-
r in An- dum: Si in *Anglia* idem mos esset, vt liberi ex æquo diuide-
glia. rent patrimonium, nullus ibi foret, qui splendidis vestibus incederet, aut qui agros haberet plures, quam alius; Inde illa iniusticia, vt ita loquar, in liberos exercetur vnius patris & matris, quasi esset in Iudaico regno, in quo causa erat, quod Messias Christus primogenitus futurus esset, hic autem non alia, nisi externa pompa, vt oculis satisfiat in vestibus, & auribus in titulis, absque iurisdictione datis: *Hæc respondere apologetice ad Cambdeni inscitas calumnias, datâ occasione, me oportuit:* Non satis est illis calumniatoribus in nationem, Imperatorem & dignitates Germaniæ inuehi, sed etiam in religionem id sibi præ-
7. Calum- sumunt: Quidam Idiota, qui ex aliis collectum tracta-
nia. tum edidit, Quod Messias Iudæorum venerit, in præfatione ad *Mauritium Nassouiensem* hæc verba effundit, *se mirari, quod quidam inter Christianos aliis nominibus se vocent, nempe Arrianos, Armenios, Lutheranos & eius Farinæ.* [Hic puer in orbe Christiano viuit & nescit, à quo religio mutata & quis solus omnes impetus papales & cæsareas sustinuit.] At huic fatuo respondeo, quod in naue educatus sit, nec sciat, quid contigerit extra eam: Quæro, quo nomine ipsi vocentur? Respondet, Protestantium: Dico hoc esse veritati contrarium: Si vlla ratione
Nomen pro hoc probare poterit, videbo: Ante octoginta annos, cum
testantium Cæsar in *Germania* religionem à *Luthero* contra papistas
vnde. purgatam conciliare vellet, editus est liber *Interim* dictus, cui subscribere deberent *principes Germaniæ & ciuitates*, eò vsque donec *Consilium* promissum in Germania fieret: Hic liber, *Interim*, à Papistis & reformatis *Euangelicis*

(quos

(quos alij *Lutheranos* à Luthero vocant) æquè obſeruari debuit. Habuit autem plæraque dogmata papiſtarum & ceremonias: Quapropter videntes *principes & ciuitates Germaniæ* ſe circumueniri hoc libro, proteſtati ſunt de iure, ſe propter ſuam conſcientiam non poſſe ſubſcribere huic libro papiſtico: Inde illi *principes & ciuitates* à papiſtis & aliis dicti ſunt *Proteſtantes*, hoc eſt, qui proteſtati erant contra eum librum; Hoc nomen obtinuerunt longo tempore in hunc vſque diem; Inde *Proteſtantes*, *Evangelici*, *Lutherani & Reformati*, vnum & idem ſunt: *Hi principes & ciuitates* poſtea fœdus fecerunt, quod durauit amplius quam viginti annos, idque vocabatur *Smalcadicum*, quia in oppido Haſſiæ Smalcadia pactum erat: *Poſt Lutherum Zvuinglius* nouam reformationem inſtituit in ſacramento & imaginibus deturbandis, Huius doctrinam ſecutus eſt *Caluinus* cum itaque *Anglia* ſub *Eduardo* quinto mutationem religionis appeteret, miſſum eſt in Germaniam & duo docti viri inde in *Angliam* deducti, qui religionem papiſticam & ceremonias mutarent; Hi autem erant *Zvuingliani* ſeu Caluiniani, quod idem eſt; Inde hæc religio *Caluiniana* ſeu *Zvuingliana* manſit in hoc Regno: Ne autem viderentur ſectarii, à perſona aliqua nominari noluerunt; Hinc nomen illud *Proteſtantium* acquiſiuerunt, at perperam & falsò; Nec enim Angli proteſtati ſunt contra Cæſarem eo tempore, ſed libros ediderunt pro Papiſtis contra *Lutherum* (primum & vnum reformatorem religionis) in academiis *Oxfurdienſi* & *Cantabrigienſi*, *Lutherique* tanquam hæretici libros publicè combuſſerunt, Authore *Henrico* VIII. qui ipſe pro papiſtis contra *Lutherum* ſcripſit: Sunt igitur *Caluiniani* & non *proteſtantes Angli*, quod ſi ille puer i-

Contra librum Interim principes & ciuitates Germaniæ proteſtati ſunt, ſe illi ſubſcribere ſalua cõſcientia non poſſe.

Zvuinglius poſt Lutherum. & Caluinus. poſt Zvuinglium.

Bucerus & alius.

Caluiniani Germani reformarunt religionem Angliæ.

Proteſtari in iure eſt ius ſuum integrum prenunciare, non vt apud Anglos, i. Proteſt, hoc eſt, inno.

Multi in Anglia protestantes dici, à iurando, quod Anglicè sonat, putant: cum verum nominis originem ignorent.

gnoret, nec scire possit in *Anglia*, quærat saltem vicinas gentes circum circa: quod si legerit *Sleidanum*, ex hac opinione puerili facilè liberabitur: Cur igitur *Lutheranos Arrianis* & *Armeniis* accenset? Si *Lutherani seu Protestantes* non fuissent, vnde *Zvuingliani* aut *Caluiniani* prodiissent? Certe papatus *Angliam* & *Germaniam*, vt prius, detineret: Eiusmodi pueri discere prius rerum veritatem deberent, quam de ea scribere, & falsas opiniones in vulgi animum implantare: Si ipsi velint quædam dubia audire,

Dubia opposita illis calumniatoribus.

essent innumera, quorum paucissima recensebo: Cur in sacris literis *Diues* vocatur *Anglice* ille qui deberet, *tue Rich man*, dici: Vbi vulgus putant, *Diues*, esse eius nomen

1\. proprium, cum sit latinum, & significet Anglis *à Rich man*: Ille autem, qui hoc transtulit in sacris bibliis, blanditus est diuitibus, & noluit nomen *of à Rich man* ponere; ideo, vice huius, nomen non intellectum *Anglis*, *Diues*, posuit: Hæc est astutia obeliscis notanda: & mirum est, quod tot docti in Anglia hoc non animad-

Si aurum sit deus & diues, diuinus, tum forte ita fas esset dicere.

2\. uertant, aut si animaduertant, quod excusare conentur: Secundo cur *Caluiniani Anglici* festum *Georgij* celebrent cum tanta exteriori pompa, cumque patronum *Angliæ* constituant, cum constet, nullum vnquam fuisse *Georgium*, qui *draconem*, deuorantem virgines & oues, occiderit, multo minus, quod in Anglia natus, aut educatus fuerit: Hoc enim *Hieroglyphicum* fuit tempore *Diocletiani* & aliorum tyrannorum parietibus appictum: in quo *Draco* tyrannum, *virgo & ouis* ecclesiam, *Georgius Christum* significauit: *Patronus* itaque *Angliæ* nullus est, & festum *Georgij* mundana pom-

In hoc dissimiles ab aliis Caluinianis.

Georgius nullus sanctus, qualis describitur, nisi allegoricè.

Tell Georgium & nullus erit patronus Angliæ.

3\. pa: Mirum insuper, quod fasciola tibialis mulieris tantas ceremonias efficere potuit, authore & inuentore *Eduardo* 3. qui quoq; regulum *Monæ* fecit, & curationem strumarū,

Inuenta Eduardi 3 prima.

vna

vna cum titulo *Franciæ*, sibi primus tribuit, tria facta Rege tanto non indigna: Quæ causa, cur in templis *Christi hominis imago*, aut in cruce pendentis, aut recens nati, aut in cœlum ascendentis, ferri non possit; cum horribiles diabolorum & draconum capita multis in locis conspiciantur, imo & *Leonis* & *Vnicornis*? Illa responsio, *Non facias tibi sculptile* &c. hic locum non habet; Additur enim, ad adorandum illud: Hæc sane est peruersitas alijs quoque communis, & quæ ab alijs primo originem ducat: Audiui in *Belgio* gloriantes quosdam, quod cum *Turca* initum esset fœdus, & *Belgæ* apud *Turcas* essent adeo liberi, vt *Ampsterodami*; idq; fore magnum subsidium contra *Papistas*: At hoc gaudium est diabolicum & Christiano homine indignum; An eo vsque procedere cogitant, vt vnanimes fiant cum *Turcis*? An existimant, quo longius absunt à Papistis, eo se beatiores futuros? In hoc falluntur: In *Heluetia* templa omnia dealbata sunt, ne linea nigra ibi picta; *Neomagi* in inferiori parte *Germaniæ* templa referta sunt tabulis adornatis cum scripturæ dictis: In Reliqua *Germania* reformatæ religionis, vbi Caluinismus non fit, templa sunt depicta imaginibus *Apostolorum*, ipsiusque *Christi*, aut historijs biblicis veteris & noui testamenti; nec vllus est vnquam, qui ea adoret, vt idola, sed quilibet cernens, reuocat sibi in memoriam, quid actum sit, & quid fieri debeat à bono Christiano: Vidi *Arnheimij*, & alibi, quod mulierculæ papisticæ post altare concesserint, ibique *Mariam aliosue sanctos*, (vbi videri non potuerint) in fenestris depictos adorarint: Ita occasio illis nũquam deesse potest, vbi sit animus: Mirum quoque quod *Londini, in Aurea Cruce*, vt vocant, tot imagines auratas patiantur & non deijciant: Quæ hic excusatio; Nemo has adorat, & sunt ad ornatum vrbis: At regula illa, *non facias tibi sculptile* &c. non patitur has exceptiones: Si in his, cur non in tem-

4.

Si nullæ debent fieri imagines, vt pictoribus, sculptoribus, aurifabris & plasticis alijs, cur his tolerantur. Peruersitas Christiano indigna.

Templorũ ornatus non nocet.

5. templis, cum sint æque ad ornatum vrbis, & nemo eas adoret? Cur *Musica figurata* ad *Dei* laudem & hominum de-
6. uotionem in templis vsitata, hic exulet? Cur *organa* musica? Quæ si mala sunt, cur vtraque in regijs *Capellis* vsur-
7. pantur? Si bona, cur non in alijs templis? Vbi quoque *lineis* subuculis vicarij cantantes videntur; alibi non item; Si idibi bonum, cur non alibi; Si malum, cur ibi? *Strumas curandi*
8. ratio fuit apud *Reges Franciæ*, sed iam desijt: Quæ ex sacro oleo cœlitus misso, quo inaugurantur & inunguntur reges *Franciæ* fieri credita est, aut vt alij, si quis septimus sit vnius patris & matris in ordine filius, nulla filia intercedente, quod ille hoc habeat naturæ priuilegium: Quomodocunque sit, si alius *Rex* quam *Franciæ* hoc attentet, mirabile erit, si effectus respondeat: Scimus quod eiusmodi strumæ ex confluxu humorum in guttur contingant, qui non raro fit ex aquis in plumbeis vasis reseruata, aut cum argento viuo commixta: Cum itaque argentum viuum ab auro attrahatur, inde rationabiliter aureus nummus illis, qui patiuntur strumas, appendetur: Si bona imaginatio huic aureo nummo accedat, non dubium est, quin breui curetur malum, cum angelus sit in vna parte illius nummi: Si calumniatores illi plura scire velint, dico, quod eorum
9. *leges politicæ* sint omni rationi, æquitati & naturæ contrariæ, quod quis debeat ad arbitrium cuiuscunque capi & incarcerari, facta executione, non audita causa Quod om-
10. nes *honores militares, politici* & alij à solis diuitijs proficiscantur, quibus & leges antedictæ parent: Quod non verbis i-
11. bi, sed pedibus solis ligentur homines: Noui in *Germania* amplissimum principatum, vbi si quis debeat centum millia florenorum alteri, ab eo solo verbo honestatis ducitur in ciuis alicuius ædes, ex quibus egredi non debet, antequam creditori satisfactum sit: In his ædibus liberrime vi-

Remis in Gallia.

Quis habeat priuilegium naturæ curandi strumas.

Strumæ vnde.

Strumæ vnde curetur.

Leges hei vsibi quales

Honores à diuitiis.

Verba ligãt homines, taurorum cornua funes.

uit,

uit, sed non egreditur, & ijs, nisi satisfacere possit, immoritur: Ibi adhuc *verba ligant homines*: In *Anglia* nil inhonestum ducitur, vnde cadauera equorum & boum à pueris adiuuantur educi, quod nullibi licitum est, & carnifex ibi eligitur, interdum etiam eius officium emitur, cui in suspensis adsunt alij ex plebe, qui operam ipsi præstent in detrahendis pedibus, & percutiendis pectoribus; qui vestes detractas illis coemant, quod nullibi licet, extra Angliam; *Respiciant* quoque calumniatores ad suas literas & pronunciationem, in qua sunt adeo vitiosi, vt si latine loquantur, ab alijs nationibus circum circa vix intelligantur, Exempli grtia, dicere cupientes, propino tibi, dicunt propeino teibei: Imo nulla est vocalis, aut consonans, quæ non sit corrupta & deprauata, cum alij populi v pronunciant, illi oo. cum alij i, illi ee, cum alij dicunt charitas, illi *Tiaritas* trisyllabum, cum alij *Abimelech*, illi *Abimelecz*, & sic de alijs: In hac deprauatione literarum, multa millia sunt vocabula, quæ ab alijs gentibus pronuncianta, illi scribere nequeant, vt postea eodem modo pronuncient: *Church*, hoc verbum pronunciant illi *Tziurtz*, monosyllabum, at nostrum Church, illi scribere non possunt: Et sic de alijs. Hæc ideo recenseo, quod ipsi in sua terra barbaros putent, qui non vt ipsi pronuncient, existimentque se esse in possessione vera pronunciationis latinæ linguæ, in quo falluntur: Qui vero semel patriam suam egressi sunt ad *Gallos* aut *Germanos*, pronunciationem in latinis mox emendant: Quæ huc vsque sufficiant pro breui apologia aduersus calumniatores *Anglos*, quibus tamen *Magnates* aut nobiles viros, qui in his longe aliter sapiunt, tangere non volui, sed fœcem vulgi, qui ex supina ignorantia; in alias nationes iniuriosus existit.

Antiqua fidei reliquiæ.

12. *Honestas quid est.*

13. *Pronunciatio Anglo. ū vitiosissima quod illi ignorant.*

Multas voces Angli nec scribere nec pronunciare possunt, E.G. Chamech. Illi dicunt Tiamectz.

Angli egressi patriam aliam pronunciationē addiscunt.

Nec

Qui vult dicere ea quæ vult, ea quæ non vult, audit.

Nec enim hoc loco, non tam pro amore patriæ, quam *veritatis*, id omittere potui: *Taceant itaque histriones illi* maledici, & ijs silentium indicatur; Taceant reliqui calumniatores & *Magnam Germaniam* cum vicina *Anglia* hactenus obseruatam vnionem colere imposterum sinant, nec pomum Eridos ita libere proijciant.

Aduersarius interim, animo recollecto, Baconi in hunc modum se opposuit.

Argum. 28. negatiuum.

28. *Argumentum negatiuum Pyrgopolynicis aduersus Chemiam & Rocherium Baconem.*

Si metalla imperfecta in perfecta à natura transmutentur, inque eo imitetur ars naturam, tum artifex eodem tempore, quo natura, vtetur, quod est supra mille annos.

At artifex tanto tempore vti non potest, qui vix omni vita 100. annos attingat.

Ergo non potest imitari naturam in transmutando imperfecta in perfecta.

Responsio Baconis ad 28. Argumentum negatiuum.

Responsio ad 28. Argumentum negatiuum.

R*Espondeo ad maiorem*; quod si ars in omnibus naturam posset imitari, tum eam valere: At non debet, nec potest

reſt in omnibus naturæ veſtigia ſequi, cum breuiorem viã intermediam eligat, ab ijſdem principijs, à natura mutuatis, ad eundem finem: Vnde nec tanto tempore, vt natura opus habebit, ſed longe breuiori: Naturæ tempus valde prolixum eſt, & coctionis modus vniformis, ignisque lentiſſimus: Artis econtra breuis, & coctio ingenio artificis moderanda, vt & ignis intendendus vel minuendus: Adhæc ars miſcet duo vel plura manibus artificis inter ſe, quæ natura in diuerſis locis produxit, & nunquam coniunxiſſet in vnum, cum vi ſ[?]locomotiua, ſeparatiua & diiudicatiua deſtituatur; quæ omnia cadunt in artificem, qui adfert ex mineris diuerſis quædam in vnum, miſcet homogenea, ſeparat heterogenea, diiudicat de ignibus, vaſis, coloribus, tempore: maturitate & omnibus alijs circumſtantiis, donec ad optatum finem perueniat: Hinc eſt, quod natura in abſtracto perfectas tincturas non producat, ſed ſaltem in concreto: quemadmodum nec ſpiritum vini in abſtracto puriſſimum producit, ſed in concreto, in vino; à quo per artem ſeparatur.

Ad minorem dico, quod artifex non opus habeat 100. annos ad artis perfectionem, multo minus mille, cum aliquot dies, qui nec annum integrum cõficiant, ipſi ſufficere poſſint, ſemel arte perfecte cognita & inuenta: Ad inuentionem autem, niſi quis ab alio habeat, multi requiruntur anni, & in plurimis nec tota vita ſufficiens fuit ad eius perfectionem: Vlyſſes 10. annos conſumpſit per maria diuerſa domum rediturus à Troia, ad quam intra 20. dies, ſi ſatis placuiſſet, perueniſſet: ſic aliqui circum nauigarunt totum orbem terrarum, paucis annis, quem centum ab hinc annis ante Magellanum nullus hominum per totam vitam permeaſſet: Cauſa eſt, quod viam inuentam facilius ſit ſequi, quam non inuentam inuenire: ſic in arte Vlyſſes eſt

artifex, qui errat diuersis modis, antequam ad optatum finem perueniat, quo semel inuento, non est difficile, tantum opus paucis diebus absoluere.

29. *Argumentum negatiuum contra Chemiam.*

Argum. 29. negatiuum. Si metalla sunt composita ex fumis, tanquam constituentibus principijs; & illi fumi indigent temperata decoctione, cum sint subtilissimi, ne ab igne aufugiant calore fortiori, & vt inspissentur in se & ad æqualitatem perueniant, tum ars, quæ illa præsertim perfecta, componere intendit, indiget temperata decoctione, quæ ad centenos aliquot annos se extendit.

Sed primum verum.

Ergo & secundum.

Et per consequens cum artifex in opere non tanto tempore perdurare possit, aut si ignem intendat, eos fumos priuet humiditate sua, vel in fugam vertat, hinc artis eius conatus vanus est & frustraneus.

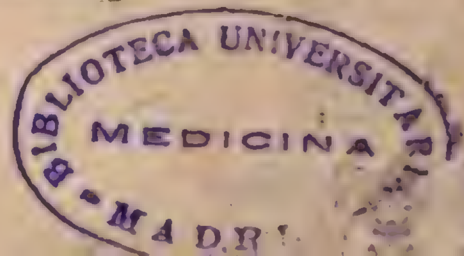
Probatur antecedens: Nam si per artificium tuum volueris tempus decoctionis naturæ in mineralibus & metallicis corporibus abbreuiare, oportebit per excessum caloris hoc facere, qui non adæquabit, sed potius humiditatem dissol-

dissoluendo ex eorum corporibus dissipabit & destruet: Solus enim temperatus calor humiditatis est spissatiuus & mixtionis perfectiuus, non ignis excedens.

Responsio ad 29. Argumentum negatiuum.

QVæ differentia sit inter naturam, metalia ex suis principijs educentem, & artem, ea imperfecta relicta, perficientem per Medicinam ex argento viuo originem ducentem, satis abunde supra demonstratum est. Ars itaque assumit non principia, sed composita ex principijs, atque inde materiam & formam auri componit, & hinc deinceps aurum: Concedimus itaque naturam, vti longa digestione ad fumos illos coagulandos & æquandos; at habet natura & aliam viam, qua vtitur ad metalla perfecta generanda, quæ est celerior, quam prior: Iuxta hanc ars suas operationes dirigit & ad finem intentum longe citius, quam natura peruenit. *Responsio ad 29. Argumentum negatiuum.*

Maior itaque in suis membris non cohæret, nec minor aliquid infert veritatis: Vnde nec conclusio sequentis syllogismi verax est; vtpote cum ars diuersa sit in multis à natura, quæ tamen diuersitatem finis seu effectus inducere non possint: Longius itaque tempus est apud naturam; fumi quoque coagulandi & æquandi per se absque adminiculo coagulati, & simplex digestionis modus est. Apud artem tempus breuius, & fumi partim coagulati, partim purificati æquantur mutuo auxilio, quia fixum volatili fixitatem, & volatile fixo volatilitatem præstat: atque tunc est operationis modus diuersus.

30. *Argumentum negatiuum Aduersarij contra Baconem & Chemiam.*

Argum 30. negatiuum.

Si ars Chymica esset vera, tum artifex stellarum omnium potestatem, quibus fit infusio in res nascendas, apud se haberet, vt metallum perfectum fieret.

Sed vltimum absurdum est, & inconueniens.

Ergo & primum, & ars non est vera.

Maior probatur, quia esse & perfectio dantur à stellis, tanquam à primis perficientibus & mouentibus naturam generationis & corruptionis ad esse & non esse specierum: Hoc autem fit subito & in instanti, cum peruenit vna stella aut plures ex motibus ad situm determinatum in firmamento, à quo datur perfectionis esse; quia vnaquæque res ex certo situ stellarum acquirit sibi esse in momento: Et non est solum vnus situs, imo plures & sibi inuicem diuersi; quemadmodum ipsorum effectus sunt diuersi. Et horum diuersitatem & distinctionem ab inuicem pernotare non possumus, cum nobis sint incogniti & infiniti. Quomodo ergo supplebis defectum in opere tuo ex ignorantia diuersitatum situum stellarum ex motu earum?

Responsio ad 30. Argumentum negatiuum.

Responsio ad 30. Argumentum negatiuum.

RESpondeo, hunc situm nos scire non oportere, quia non est species generabilium & corruptibiliũ, quin ex indi-

indiuiduis eius alicuius fiat generatio & corruptio omni die; per quod vtique situm stellarum esse omni die perfectiuum cuiuslibet speciei indiuiduorum & corruptiuum. Non igitur necessarium est, stellarum situm expectare.

Propositionis connexio itaque nulla est. Nec necessum est aliis in artibus effectiuis situm stellarum considerare: quia stellæ nimis generaliter in hæc arti subiacentia, & quæ animam nec vegetabilem, nec sensitiuam habent, operantur: in alia absque dubio animam suis influentiis in semina seu materiam dispositam ad vegetabile aut animal certum, immittunt, quorum animas ex meris elementis esse, sunt qui negant, idque rationi est consentaneum: Qui faciunt Sal ex muria naturali omni die & nocte per totum annum operantur, interim fit opus naturale, nempe sal, absque situ & influentia stellarum determinata. Qui vegetabilia & animalia propagare volunt, non singulis diebus hoc perficere possunt, etiam habilis materiis seu seminibus in suis vasis reseruatis, sed ad naturæ appetitum respiciendum est, hoc est, ad Solis & Lunæ vices, & ad indiuiduorum animalium aptitudinem: Sic in Chymia omni die mutatio fieri potest vnius metalli in aliud, habitâ tincturâ: Tinctura quoque elaborari ex suis materiis potest quocunque tempore.

Rationes affirmatiuæ Rocherii Baconis Angli pro Chemiæ veritate.

28. *Ratio affirmatiua.* *Ratio 25. affirmatiua pro Chim.*

Quicquid spoliat materiam argenti viui, quæ

 est

est in metallis, a sulfure corruptibili, eáq; æquat in qualitatibus, id ex omni genere metallorum aurum perfectum efficit.

Hoc autem præstat argentum viuum fixum, tinctum & ingrediens, quod est tinctura philosophica, & ab arte perficitur.

Ergo hæc tinctura arte perfecta facit ex omni genere metallorum aurum perfectum.

PRopositio maior sic patet. Quia quicquid omnes partes coniungit vel componit, id & totum efficit: Omnes autem partes auri auri & totum ipsum constat ex argento viuo absque sulfure corruptibili, eoque æquato in qualitatibus: Hinc aurum mercurio vulgi facilime coniungitur; quia aurum totum sit Mercurius, quod apparet ex pondere splendore & omnibus aliis accidentibus.

Minor est ex axiomatibus artis & definitione tincturæ, quæ nihil aliud est, quam tale argentum viuum; quod si quis habere possit, vtatur eo, & aurum efficiet ex quolibet metallo, separato eius sulfure combustibili: Si verò non habeat, possibile tamen æstimabit, illud haberi posse, cum non sit ex impossibilibus simpliciter, sed quia non sunt contrariæ rationi, nec naturæ argenti viui, hæ proprietates simul in vno subiecto haberi poterunt, & per consequens tinctura ipsa. Colorem ex cœlo detrahere non possumus; quia est ex simpliciter impossibilibus naturæ & arti non tentandis. Eadem ratione nec vnâ die homini possibile est circumire terrenum globum: Ex auro autem sunt, qui extraxerunt colorem; & qui nauibus spacio duorum annorum & paulò amplius circulum terreni

Impossibilia simpliciter.

Auro color extractus à quibusdam

ni globi magnum confecerunt, tendendo in orientem & ab occidente redeundo: sic sunt, qui argentum viuum fixum, tinctum & ingrediens fecerint, licet non omnes, imò vix millesimi, qui tentarint, id perfecerint.

Orbis terrenus à quibusdam circumnauigatus.

29. *Ratio affirmatiua Rocherii Baconis Angli pro Chemia.*

Si illi, qui negant Chemiæ veritatem contra tot affirmantes, non sunt omniscii, sed in multis artibus & scientiis, etiam quas vulgus nouit, ignorantes, hinc Chemia potest esse vera, etiam illis ignorantibus, insciis & nihil in ea videntibus.

Ratio 29. affirmatiua pro Chem.

At primum verum.

Ergo & secundum.

AD *propositionem* confirmandam respiciendum est quod ille, qui negat aliquam rem vel propositionem, omnia optime perspecta habere debeat, quæ eam affirmare possint: quod vulgari exemplo fit euidens, si quis in stabulum mittatur, vt videat, an ibi sit equus, rediens negatiue & vere respondere potest, non esse; nam si fuisset, vidisset, at si quæratur, an ibi sit mus aliquis, etiamsi respondeat negatiue non esse, potest tamen latere, eo non vidente: Sic omnes, qui disputant contra Chemiam, quod non sit, se omnino *Lynceos* simulant, quasi ipsi possent videre & penetrare omnes recessus & antra, vbi lateat tam paruus

mus: Verum nos non credimus illis, etiam de mure eiuſmodi latente (quem aliquis noſtrum viderit) negantibus; etiamſi tales negantes mille numero, eſſent & ſaltem vnus ex affirmantibus. Aut ſanè nobis ſe adeò *Lynceos* probent, quod omnia minutiſſima & lutentia æque, quàm magna & patentia perſpecta habeant: Taceant itaque aut potius ſuſpendant ſuam virgulam cenſoriam docti illi viri *Eraſ. Scalig. Lipſ. Eraſt. Guiber.* & alii his ſimiles. Ne audiant à Chymicis, *ne ſutor vltra crepidam*, & quod ſint ridendi etiam à pueris, cum quæ ipſi non intelligunt, pro ſua perſpicacia exiſtiment, nec alios intellexiſſe, intelligere aut intellecturos eſſe.

Aduerſarii Chymiæ ex doctis qui.

Hippias omniſcius haberi voluit plurima ignorauit.

Ad minorem aſſerendam, conſiderandum eſt, nec *Hippiam* illum *Socraticum* diſcipulum, qui omniſcius haberi voluit, cum omnia, quæ in corpore geſtabat, ſe ſua manu feciſſe gloriabatur, pannos, veſtes, calceos, annulos & reliqua; reuera omniſcium fuiſſe, ſed illum infinitas res, quarum multæ nunc nobis notæ ſunt, ignorare, & inter eas, aurificium ipſum. Ita de aliis etiam doctiſſimis noſtri æui dicendum, quod primùm diſcant artes ab *Hippia* illo cognitas, deinde etiam non cognitas & probent ſe eſſe omniſcios, vt vere credamus, alias dicemus, illos potius ignaros eſſe, qui magiſterium negent, à tot ſapientibus aſſertum, propterea quod illud non intelligant, quomodo ſit aut nō ſit: Hinc à philoſophis, *Gebro*, *Auicenna*, *Bono* & aliis illi ipſi aſſimilantur pueris, qui à principio natiuitatis ſuæ in domo quadam incluſi, non putent mundi latitudinem extendi vltra domum, in qua concluſi ſunt, vel vltrà, quàm oculis ſuis poſſint conſpicere: Cumque illi ſupercilioelati & pallio tenus ſapientes ſe iactent, ab ipſis Philoſophis pro ſtultis habentur, affirmante *Auicenna*, *Nullum unquam ſapientem negaſſe magiſterium*: Quod ſi illos ſub iuramento inter-

Negantes magiſterium pueris quibus ſimiles.

Sapiens non eſt qui negat magiſterium.

interrogarem de dicto equo an ibi esset, necne, possent negare sub iuramento; At si sub iuramento negarent, ibi murem esse homines leues & periuros dicerem: Eodem modo de Chemiæ veritate dicendum; quæ si publicè nota esse deberet rationibus & experimentis, illi viderent, at cum id non sit, nec illi videant, & si propterea negant & persuadere cupiant aliis iureiurando, quod non sit, hoc non facient, sed se falsos & periuros potius ostendent, quã Chemiam fallacem omnino: *Vbi oculato testi*, inquit *Comicus, plus fidei adhibendum est, quam decem auritis: Nam qui viderunt, testimonium rei præsentis perhibere possunt*; qui non viderunt non item: quia esse potest res etiam multis non videntibus: sed abesse non potest vel vno vidente eam. *Plautus.*

30. *Ratio affirmatiua pro Chemia.*

Si ars Chymica non esset vera, sed saltem fictitia, non haberet certa præcepta rationi consentanea & ipsi naturæ metallicæ conformia, nec inueniretur aurum vegetabile seu crescens in colore, fixitate & ingressu. *Ratio 30. affirmatiua*

At hoc vltimum indubitatum est, quod habeat præcepta rationi ipsi & naturæ consentanea, nec non materiam, quæ possit in colore, fixitate & ingressu augeri.

Ergo & primum.

P*Ropositionis connexio* patet; quia quod ars non est, nec sibi in mediis, nec principiis nec fine conuenit, nec habet

præcepta his consentanea: Auspicum ars non est ars, quod conuincitur, quia præcepta habet nec naturæ, nec rationi conuenientia: Ars caseos formandi & butyrum separandi ex lacte possibilis est; quia natura dedit materiam, in qua sit butyrosa & caseosa substantia abscondita: Sic vt tinctura fiat: natura dedit materiam, quæ figi possit, colorari & ingredi: Ergo ars ila non est fictitia: Si hanc materiam tàm benè nosses, quàm lac aut modum eius tractationis, quàm lactis, nullus esset disputationi locus, sed saltem actioni: interim, qui agnoscunt vtrumque, id attestantur: Non ex quolibet ligno fit: Mercurius seu statua triuialis, attamen ex ligno; qui aptum nouerit, non dubitabit de possibilitate eius artificij: Quot sunt artes, quæ quotidie fiunt & extant in oculis omnium, at ex tali materia, quâ cognitâ, eæ peragi possunt, ignorata ignorantur: Quidam facit aurum potabile aquâ menstruali sola occultata, reliquis vulgo patefactis: Alius dat metallis fusis, cupro præsertim, eam viscositatem quadam adiecta materia exiguâ vt in minori quantitate perdurare possint in tormentis bellicis: Sunt mille alia inuenta, quæ fiunt ratione materiæ habilis, quam celant illi artifices: An ergo illi, qui ignorant hanc materiam, artem negabunt? An non potius qui nouerunt, possibilitatem eius videbunt? Materia itaque cum sit nota ita disposita, vt proprietates tincturæ veræ assumere possit, hinc possibilitas tincturæ philosophicæ patescit.

Inuenta quorũdam.

XI. MEL-

XI. MELCHIORIS CIBINENSIS VNGARI SYMBOLVM.

LIBER VNDECIMVS.

PENVLTIMVM locum occupauerat *Vngarus* MELCHIOR CIBINENSIS, ab Hermete ordine reuertente, tertius procedente autem vndecimus qui ſe-re ſolitarius comparauit, congentilibus nempe præoccupatis bello aduerſus Turcam, hoſtem atrociſſimum & potentiſſimum continuò gerendo: Mirum eſt hunc quoque Muſis quam Marti potius litaſſe, nec magis caſtris incubuiſſe, quam literis ſic flagitante Reipublicę neceſſitate. Communi enim hoſti patriæ omnibus viribus & conatu reſiſtendum eſt à ſingulis & pugnandum pro aris & focis, quoad vita ſuppetit & libertas poſtulat: Verum quia ſacerdos ipſe ſit, Deiq; dicatus miniſterio, ab hoc ciuili onere excuſatur: Moſis e-

nim vt fuit pugnare contra hostes, sic Aaronis manus eleuare ad Deum & orare: quorum hoc presbytero, illud eius conterraneis conuenit.

Aduersarius ad hunc quoque propius accedens, prælium instaurare non destitit, sed in hoc aliquantulum retardandus & cohibendus erit, vt & Vngarorum commoditates vitæ & aduersitates, ex quibus ipsius Melchioris Cibinensis status colligitur, considerentur.

LAPIS, VT INFANS, LACTE NVTRIENDVS est virginali.

Melchior Cibinensis Vngarus, si populi tribum spectemus in genere, alias Transsylуanus habetur, vir Religiosus & Sacerdotali ordini initiatus; vt verus artifex arcana huius scientiæ abditissimæ sub forma sacra, nempe Missę, cõprehendit & adumbrauit. Vidit enim hic vir doctus, quod Lapidi philosophico attribueretur quasi Natiuitas, vita, sublimatio seu in igne passio, atque hinc mors in nigro & tenebroso colore; Denique resurrectio & vita in rubeo & perfectissimo co-

lore, Hinc comparationem eius instituit cum opere Saluationis hominum, nempe Christi Natiuitate, vita, passione, morte & resurrectione, quæ omnia in Missa commemorantur: Nihil enim ex terrestribus similius magno illi cœlesti operi, (si aliquo modo hæc ima cum summis, & caduca cum æternis comparare fas sit) quam Tincturæ elaboratio, quæ in rebus humanis maxima & preciosissima statuitur, vt illud in diuinis: Verum cum sciamus, fuisse quosdam, qui hac comparatione (alias licita) abusi fuerint & Lapidi terrestri seu aurifico (cuius ne minimam cognitionem habuerunt) omnia Christianæ Fidei axiomata, diabolico prorsus instinctu, applicauerint & nostræ Saluationis mysterium tenebris inuoluerint, hinc Forma Missæ relicta, eiusue allegoria lapidi adaptanda, natiuitati humanæ, actioni, vitæ, morti & resurrectioni, nulla in hac re Christi mentione facta, Tincturæ productionem non inepte assimilabimus, quod absque scandalo quocunque præstari potest & licet. LAPIS itaque vt homo, ex duorum seminum, masculini & fœminini, mistione concipitur, per imprægnationem in embryonem conuertitur, in lucem nascitur, lacte nutritur, augmentatur, ad acmen peruenit, matrimonio (licet alio respectu) copulatur, generat ex coniuge, cruce seu æstu tribulationis affligitur, moritur, sepelitur, in sepulchro manet aliquandiu, hinc resurgit & vita noua incorruptibili fruitur, nec amplius mori potest: Hæc omnia suo ordine demonstrabimus, ac deinde ad commoda & incommoda huius nationis, quantum ad instituti nostri rationem spectat, declaranda accedemus: Pauca autem philosophorum hac de re testimonia proferemus, quia singula per se constent & notoria sint: Rosarius philo-

Hominum vita lapis assimilandus non Christi.

Lapis vt homo se habet.

philosophorum; Morienes, inquit, *Lapis noster est confectio ipsius magisterij & assimilatur in ordine creationi hominis : Nam primum est coitus, secundum conceptio, tertium prægnatio, quartum ortus, quintum sequitur nutrimentum : O charissime, hæc verba Morienis intellige & non errabis in veritate : Aperi ergo oculos tuos & vide, quod Sperma philosophorum est aqua viua : Terra autem est corpus imperfectum, quæ terra merito dicitur mater, quia est mater omnium elementorum. Ideo quando sperma coniungitur cum terra corporis imperfecti, tunc coitus appellatur; Tunc enim terra corporis dissoluitur in aquam spermatis & fit aqua sine diuisione vna.* Et mox : *Secundum est conceptio, cum terra in nigrum soluitur in puluerem & incipit aliquantulum de Mercurio secum retinere : Tunc enim agit masculus in fœminam, id est, azoth in terram : Ideo dicit Arisleus : Masculi ad inuicem non gignunt, nec mulieres concipiunt: Generatio enim est ex maribus & fœminis & maxime & composito : Maribus namque ducentibus fœminas natura gaudet & fit generatio vera: natura autem alienæ naturæ ineptæ coniuncta, nullam veritatem gignit spermatis.* Ibidem : *Conceptio & desponsatio fit in putredine in fundo vasis & generatio genitorum fiet in aere, scilicet in capite vasis, id est, alembici : Rosinus* ad Sarratantam (aut potius Arnoldus:) *Et dicit Morienus, quod scientia nostri magisterij assimilatur ordini creationis hominis. Nam primo ibi est coitus. Secundo conceptus. Tertio prægnatio. Quarto ortus. Quinto nutricatio : Hoc vnum faciam te intelligere : quoniam sperma nostrum est argentum viuum, cum terra coniungitur corpori imperfecto, quæ terra nostra dicitur: quia terra est mater omnium elementorum, quem coitum appellant, dum terra incipit aliquantulum retinere de arsenico secum, tunc dicitur conceptio, cum masculus agit in fœminam : Et hoc est, quod philosophi dixerunt : Quoniam magisterium nostrum non est nisi masculus & fœmina ac ipsorum coniunctio,* adue-

Lapidem assimilari creationi hominis.

Terram esse matrem omnium elementorum.

Lapidis conceptio quando.

Lapidis coitus quando.

Lapidis conceptio quando.

Lapidis prægnatio quando. *aduenientе aqua, id est arsenicum in terra crescit multum & augmentatur. & euenit, quando terra est dealbata, tunc prægnatio appellatur; quia iam est prægnans: Deinde fermentum iungitur cum* *Lapidis ortus quando.* *corpore imperfecto præparato; vt dictum est, quousque fiant vnum corpore, specie & aspectu, & tunc dicitur ortus; quia tunc natus est lapis noster, qui vocatus est Rex à philosophis, vt in turba dicitur: Honorate regem nostrum ab igne venientem, diademate coronatum, & educate vsque ad perfectam ætatem, cuius pater est Sol, mater vero* *Lapidis nutritio quando.* *Luna, pro corpore imperfecto: Solem vero pro corpore perfecto: Et sequitur nutrimentum, vt magis augmentetur, quanto plus nutrietur in lacte suo & spermate, ex quo fiunt abunde: Imbibetur vero arsenico sæpe ac sæpius, vtque bibat duas partes, & hoc sufficiat.* *Morienis assimilatio lapidis cum hominis ortu.* Morienus vero ex quo hactenus dicta translata sunt, sic habet: *Prima earum* (partium dispositionis) *est coitus, secunda est conceptio: tertia prægnatio: quarta ortus; quinta nutrimentum: Si non fuerit igitur coitus, non erit conceptio; & si non fuerit conceptio, non erit prægnatio: Et si non fuerit prægnatio, ortus vllo modo non sequetur: Hæc est enim huius dispositionis directio, quæ scilicet hominis* *Sol & Luna coeunt.* *creationi assimilatur.* Hæc ille: At quæri potest, si est coitus, quorum is sit? Respondendum; Solis & Lunæ; In hoc enim matrimonio hi coniuges habentur Soli, qui in lecto seu thalamo coniugali copulantur: Ex horum seminibus coniunctis nascitur ille, qui quæritur à millies millibus & rarissime inuenitur: In causa est, quod parentes eius ignorent, *Sol & Luna vnde coniungantur.* nec modum illos in thoro suo legitimo coniungendi. At vnde illi haberi poterunt? Vnus eorum venit ab oriente & alter ab occidente in vnam terram varijs floribus ornatam & conspicuam, quæ campo elysio non est absimilis: Quicquid enim humanus appetitus desiderare possit, hic non deest: Si quis forte fortuna in hanc venerit, duos hosce, velut sponsum & sponsam hic ambulare cernet. Ex quibus tamen nihil nascitur, nisi rite coniugio colligentur, Coniu-

ges

ges iam facti simul concumbunt in loco, vbi *Ethesiæ, Zephyri* vel austrini flatus in æstu sentiri possint: Vnde refrigerationis nonnihil illis contingat: Nisi enim temperatus esset locus concubitus, aut nimio calore exiccarentur semina, aut frigore impedirentur: Cubile itaque sub Dio cespes est gramineus qui multum ad delectationem nouorum coniugum facit: Hinc exacto tempore gestationis eius, nascitur philosophorum gaudium & desiderium, filius legitimus, succiplenus & pulcherrimus, cui hic Genethliacum adiungemus non immerito.

Concubitus Solis & Lunæ in temperato loco fit.

Philosophorum filius natus.

GENETHLIACVM NATIVITATI filioli Philosophici accantatum.

Filio philosophorum natiuitatis gratulatio.

Pusio parue, tuæ matris fœliciter aluum
Linque, velis ortu nosque beare tuo.
Nascere & ætherias capta subito editus auras,
Vt sis Philosopho curaque spesque choro.
Illi filiolum sibi te (ceu moris) adoptant,
In te ius etenim pro vice patris habent.
Sol tibi namque parens est naturalis, at absque
Consilio Artificis vix bene natus eras.
Ille tuæ posuit matri patrique Diætam,
Nascendæ soboli quæ foret apta tibi.
Mulciber & præsens tepido tunc adfuit igne,
Cui matris gremium cura fouere fuit.
Noster es hinc meritis in te pro talibus, ante
Quam poteras, vitæ munere, luce frui.
Fertilis aureolos crescente ætate propages
Fœtus, atque tibi sint rata vota Midæ.
Vt, quæcunque tuo dignaberis, Auree, tactu

Midæ vota tinctura conueniunt.

Aurea mox fieri impura metalla queant.
Parue puer, magnam vegetando acquire figuram,
Viribus & sumptis nobile robur habe:
Vt Basilisci instar, quæ sint aduersa, necando
Sic virtute potens assimilare tibi.

Tinctura, vt Basiliscus, se habet.

De matrimonio filii philosophici

De matrimonio similiter philosophi meminerunt locis innumeris, vt non opus sit ideo testimonia eorum adducere: Si enim nasci debet proles, nisi spuria esse debeat, (quæ non accepta) necesse est, quod ex matrimonio duorum coniunctorum nascatur, vt iam ante quoque innuimus: Adhæc filius ipse coniugium appetit quamuis incestuosum, tamen ipsi ex Naturæ priuilegio licitum, dum propriȩ matri, vt superius diuersis vberius tractauimus, coniungitur, exque ea sibi liberos gignit: Horum nuptiæ cum celebratæ fuere, omnes *Musæ* & *Charites*, vna cum *Apolline* & *Diana*, cæterisque dijs magnarum gentium aduenerunt, & nouis sponsis sua quique munera donarunt: *Musæ* 9. coronam ex totidem floribus purpureis; *Charites* pulchritudinem & hinc prouenientem gratiam; *Apollo* sonitum musicalem; *Diana*, rosas albas: *Saturnus* stolam nigram, *Iupiter* interulam subalbam, *Mercurius* peplum, *Mars* patagium hoc est auream Chlamydem; *Venus* Regillam, seu vestem regiam auro purpuraque insignem: His donis à singulis deorum acceptis, Nuptiæ magna lætitia omnium solenniter sunt habitæ; His, ne & nos Asymboli videamur, munusculum nostrum apponemus, nempe Epithalamium pro gratulatione matris cum filio coniugatæ, boni ominis ergo.

Filius philosophicus propriæ matri sit coniunx.

Nuptiis filii philosophici omnes Musæ & Charites cum diis adfuere & sua dona ipsi dedere.

Nuptiis filii & matris, coniugum Epithalamium accantatum.

EPITHALAMIVM HONORI NVptiarum Matris Beiæ & filij Gabrici, coniugio copulandorum bonis auspicijs dicatum.

IPsa maritali dum nato fœdere mater
Iungitur, incestum ne videatur opus.
Sic etenim Natura iubet, sic alma requirit
Lex Fati, nec ea est res male grata Deo:
Semen enim toto si solum extaret in orbe,
Mandari propriæ fas foret illud humo.
Sic quoque si nullus vir sit, nisi filius vnus,
Vnaq; mater, & hos præstat amore frui;
Humana quam sit post absq; propagine mundus,
Quiq; regat vacuum cum ratione solum.
Copula coniugibus fælix ea credat, vt inde
Fructu progenies exeat aucta bono:
Ille erit ex vobis qui mox nascendus, amorem
Cunctorum meritis muneribusq; trahet.
Ille coronatus rubro diademate Regis
Incedens varias suppeditabit opes.
O fælix mater, quæ tanto pignore gaudes,
O fælix coniunx coniuge tam simili.
Tuq; marite nuces spargas, tibi nectitur vxor
Nunc Cypriæ vinclis, moribus æqua tuis.
Quæ consanguinea tibi sponsa cupidine talem,
Qualis es, ex gremio, tu sobolem pariet.

Hanc matrem *Beiam* esse quoque sororem *Gabrici* superius demonstrauimus, quod licet naturæ videatur aduersum, in philosophia tamen occulta verum est: Hinc philosophi toties admonent, seruum nostrũ rubeum esse coniun- *Mater soror & vxor sui filii.*

Seruus rubeus cum sorore sua iungendus.

gendum cum sorore sua odorifera, qui duo coniuncti filium generabunt longe potentiorem suis parentibus: Sic Rosarius ex Arislei visione: *Coniuge ergo filium tuum Gabricum dilectiorem tibi in omnibus filijs tuis cum sua sorore Beia, quæ est puella fulgida, suauis & tenera. Gabricus est masculus & Beia fœmina, quæ ipsi dat omne, quod ex ipsa est.* Et mox: *Coniunge ergo seruum nostrum sorori suæ odoriferæ & inter se filium gignent, qui non assimilabitur parentibus, & quamuis Gabricus sit charior Beia, tamen non fit generatio sine Gabrico: Gabrici enim cum Beia concubium protinus mortuum est: Nam Beia ascendit super Gabricum & includit eum in suo vtero, quod nil penitus videri potest de eo; tantoque amore amplexata est Gabricum, quod ipsum totum in sui naturam concepit & in partes indiuisibiles diuisit.* Et paulo post: *Senior: Seruus rubicundus candidam duxit vxorem & in istorum coniunctione vxore grauida remanente, peperit filium, qui in omnibus suos genitores seruauit, & est splendidior & lucidior. Hermes quoque matrimonij huius meminit, cum inquit tractatu secundo: Hoc, fili, noscas, quod nisi quis sciat ducere & prægnantem facere & generare species, nil fit, nec aliquid peragitur. Si autem hoc fecerit, maximæ dignitatis erit: Eodem modo Maria: Matrimonifica, inquit, gummi cum gummi vero matrimonio, & fac illa sicut aquam currentem.* At hoc coniugium magnæ lætitiæ gestu inceptum, tristitiæ amaritudinem adiunctam habet, vt vere dici de eo possit,

Filius nobilior erit suis parentibus.

Beia includit Gabricũ in suo vtero.

Coniugii philosophici meminit Hermes & Maria.

Coniugium matris & filii terminatur in mortẽ filii.

Est, quod in ipsis floribus angat,
Et, vbi mel, ibi fel, vbi vber, ibi tuber.

Mortificatio filii.

Quamprimũ enim filius cũ matre concumbit, illa viperino conatu eũ occidit: Hinc ante dicebatur concubium *Gabrici* esse mortuũ, & ꝙ eũ in partes indiuisibiles diuidat: De hac mortificatione philosophi passim meminerunt; Rosarius; *Mortificatio*, inquit, *est duritiei à corpore separatio, quia anima tunc*

tunc est mortua, corpus autẽ viuũ rationis caliditatis & siccitatis. Omne enim habens calorẽ, habet vitam: Et propter hoc calx Alchymica dicitur habere vitam: quia illorum vitam imperfectam philosophi studuerunt occidere & vitam perpetuam reddere. De eadem Aurora consurgens, cap. vltimo; *Calid minor: Nos oportet,* inquit, *cum sapienter occidere, hoc est, comburere; quia mors eam reuelabit:* Et Auicenna: *Conteramus ipsum post mortificationem sui primam cum eo quo mortificatus de rebus adurentibus, vel peruiis facientibus peruium & exiccantibus & exiccantibus, sicut est Sal, alumen, atramentum, calx & aliæ res, quas habet similes ignis: Faciamus ergo illud multoties, donec moriatur & mollificetur.* Qualis autem sit hæc mortificatio & quomodo contingat Rosarius explicat, cum inquit; *Argentum viuum per se nil valet, cum verò mortificatur cum corpore suo occulto, tunc valet & viuit vitâ incorruptibili; & hoc corpus est de natura solis, ideo necesse est, quod totum argentum viuum conuertat in naturam solis, sicut fermentum totam pastam conuertit in naturam fermenti, non autem è converso quia semper dominatum transfertur ad dominãs. Mortificatur* autem tum cùm à *Saturno* stola nigra donatur, qui, vtpote tenebrosus color, videtur morientibus appropriari: At considerandum est, matrem, vtpote *Isidem*, non esse primariam causam mortis Osiridis, sed *Typhonem*, qui vt furiosus turbo, eum occidat & in varias partes diuidat; Huius mortem *Aegyptij* vt *Syrij Adonidis*, fletu & planctu prosecuti sunt, vt superius suis locis retulimus; Vnus enim & idem est *Osiris & Adonis*, nempe Sol, non cœlestis, vt ignari ex Ethicis opinati sunt, sed philosophicus: In mortem vnius pro lachrymis gaudia, & pro planctu lætitiæ gestus celebrabimus, non diffidentes, eum vitæ restitutum iri; *Epicedion* itaque illi pro monumento statuemus non mœroris, sed spei de futurâ vitâ præconceptæ.

Comburere est occidere.

Mortificatio quomodo fiat.

Isis non fuit causa mortis Osiridis, sed Typhon

Osiris & Adonis Sol philosophicus.

Epicedion Gabrico mortuo dicatū.

EPICEDION GABRICO POST recens celebratas nuptias mortuo, pro monumento rediuiui mox futuri cantatum.

Ergo sic moreris, quo possis viuere, vitæ
Introitus, non mors, ille vocandus erit.
Quæ vitæ tibi causa fuit, fuit ipsaque mortis,
At mors nil in te iuris habere potest.
Nil damni pateris letho. tibi commoda præstat,
Alterius vitæ queîs fruerêre nouæ.
Tres sunt. qui possunt tibi funeris esse videri
Causa, Typhon, *mater,* Mulciberisque *focus.*
Ille tui cunctos dispergit corporis artus,
Sit liceat fratris, mater & vna, vice.
Mater at insontem se præbet, Lemnius *vrgens*
Interitum properat feruidus igne tuum.
Si modo contingat rediuiuo visere lucem,
Morte abeunte tibi vita perennis erit.
Tunc omnes læto ducent noua gaudia vultu,
Qui nôrunt causam, quæ data mortis erat.
Spes animum firmat quod multos edere fructus
Post tenebras diri funeris ipse queas.
Saturnus, *lethi qui dicitur esse planeta,*
Præscius hinc nigram contulit, ecce, stolam.
Hac toto maneas indutus tempore, donec
Candidus attulerit Iupiter *interulam.*

Reuiuificatio quæ.

De *Saturno* Rosarius: *Plato*, inquit, *Primum regimen Saturni est putrefacere & soli imponere: Compositio verò fit ex quatuor necti-*

noctibus: Quæ vero ſit reuiuificatio, tradunt philoſophi: Idem Roſarius. *Reuiuificatio, ait, & ratione nutrimenti, ſcilicet ſui humoris perfecti & humiditatis rectificantis reſtauratio expeditione humoris ipſius imperfecti.* Et *Hermes*: *Mortuum vult viuificari & ægrotum curari.* Sic *Aurora* capit. vltim. *Dicitur etiam viuificatio, ratione nutrimenti, ſeu ratione humoris metallici. Nam omne, quod nutritur, diminuti ratione nutritur: Et illud, quod viuificatur cauſa duorum viuificatur: Philoſophi autem volunt nutrire granum eorum humori connaturale, donec vegetetur & fructum adferat talem, qualem ipſum intrinſecus habet, & volunt viuificare illud quod mortuum eſt à forma metallica, quouſque præſtat fuſionem metallicam perfectam; Et talem viuificationem ſiue nutrimentum, aliqui philoſophi vocant ingreſſum*: Hermes tractatu 3. hanc reſurrectionem & reuiuificationem omnium optime deſcribit, cum inquit; *Venite filij ſapientum ex nunc gaudebimus & delectabimur ſimul; quia mors conſumpta eſt, ac filius noſter iam regnat ac noſtro argumento & carne indutus: Iam filius noſter genitus Rex ſumit tincturam ab igne: Illum vero mors, mare & tenebræ fugiunt, & ſolis radios Draco fegit, qui foramina obſeruabat, filiuſque noſter mortuus viui, & rex ab igne venit ac coniugio gaudebit, & occulta apparebunt, filiuſque noſter iam viuificatus fit igne bellator & tincturis ſupereminens.* Hæc ille: Ex quibus conſtat, quod à *Venere* donatus *Regilla* rediuiuus appareat, quæ ornamentum rubeum ſignificat: Quod *Vulcanus* illi pater quoque ſit, hic clariſſime demonſtratur, vbi dicitur, quod genitus *Rex* ſumit tincturam ab igne: *Vulcanus* enim, vt apud *Aegyptios* traditur, *Mercurij* magiſter, cumque eo legum author, ſic huius *filij Regij* educator & tutor exiſtit; qui igne nutritur: Sic enim Arnoldus Roſar. libro ſecundo capite ſeptimo. *Oportet autem ipſam*

Reuiuificatio ſeu nutrimentum ingreſſus dicitur.

Rex ſumit tincturam ab igne.

Vulcanus pater regis.

inquit

Sulfur cum incipit agere, vita resumitur. inquit *Medicinam diutius assari super ignem & nutriri, vt puer in vberibus*: Mors verò fugit vna cum tenebris, hoc est nigredo, quæ in solutione corporis apparet, aliis coloribus lætioribus, vtpote albedine & rubedine, succedentibus, euanescit, & sulfur quod primum trahebatur & patiebatur ab argento viuo, incipit reagere & vires suas præualentes demonstrare; Mare quoque fugit, hoc est, superflua humiditas, quæ exiccatur, cum antea, vt mare abundabat in composito: Ad hæc draco fugit, qui est *Typhon* horribilis, & diuisit membra Osiridis in minutissimas partes, inde dicitur foramina obseruare, quasi in tenebris delitescens; Hic radios solares, hoc est ignem feruentem solis, existentis in *Leone*, tolerare nequit, vtpote naturâ frigidus: Rex ab igne venit, aureo scilicet diademate coronatus; quia filius noster mortuus viuit; hic demum coniugio gaudebit, nempe in augmentatione aut proiectione: Et occulta apparebunt, scilicet eius robora, vires & potentia, quãtum valeat in metallorum transmutatione; fit igne bellator; Vt enim miles deiicit & deprædatur hostem, sic ille metalla imperfecta interimit, eaque spoliat sulfure corruptibili: Ignis autem est ipsi gladius: Nam sine igne nihil operatur, vt nec bellator absque armis: Tincturis supereminens, hoc est, omnibus aliis, vndecunque petitis, quæ veræ non sunt, aut si veræ, non tamen vniuersales. Verum ad imitationem Hermetis gratulabimur quoque illi in vitam reduci, & gaudebimus, quod mortem vicerit Triumphator & à tenebris in lucem redierit.

Mare quid.

Draco quid.

Ignis est gladius nostro bellatori.

GRA-

GRATVLATORIVM HEROI Philoſophico, qui poſt mortem nigram vita purpurea donatus eſt, lætitiæ cauſa dicatum.

Gratulatio rediuiuo facta.

ECce vices gratas, iacuit qui morte ſubactus,
Nunc poſtliminio ſuperas euaſit ad auras,
Et vitæ exuuias iterum repetiuit amicas
Heros magnanimus, primo qui mirus in ortu
Coniugioq́; ſibi pater eſt & filius idem
Ille necis victor victricis primitus, vnde
Nobile purpureo produxit Marte *Trophæum;*
Nunc bona ſecurâ celebremus gaudia mente,
Et manibus reſonos edamus ad æthera plauſus.
Nam Phœnix Arabum *rediit iam miſſus ab oris,*
Frigidaq́; ex mediis ſaliit Salamandra *caminis,*
Incombuſtibilis quæ dicitur arte, nec vlla
Flammarum (quæ cuncta domant) virtute domari:
En chlamyde aureolâ micat e minus omnis & auro
Splændidus apparet, Sol qui terreſtris habetur.
Exoptate venis pulcherrime magna ſophorum
Spes, deſiderio cuius flagrat integer orbis:
Spargemus Veneris *tinctos cum ſanguine flores,*
Et dabimus calathos amaranthi germine plenos,
Ne tibi deſit honos, ne deſit gloria factis,
Carmina carminibus cumulabimus altera noſtris,
Perpetuoq́; tuas laudes cantabimus hymno.

Atque ſic *Cibinenſis* intentioni ſatis feciſſe videbimur, dum, cuius ille meminit in *Miſſæ* formalibus, ſingulos

vitę mortisque actus ordine recensuimus, nostraque *Thalia* decorauimus: nunc ad *Congentiles* eius transeundum esset, at cum; vt dictum, nulli nobis innotuerint, aut quod illa natio potius bellis sese exerceat, quam pennis aut calamis, hastis, quam chartis, nos extra tribum constitutos, nomine licet cognitos, huic, quotquot sunt, adiungemus.

ADIVNCTI MELCHIORI Cibinensi Vngaro.

B*Auran*, philosophus cuius meminit *Calid* lib. de secret. cap. 14.

Frat. Albertus Brierus, ord. carmelit. monach. ex coniuratione spiritus testatur se lapidis conficiendi modum habuisse Anno 1560. qui profugus ex monasterio suo Sanctę Mariæ Magdalenæ della stella noua, finito opere, Anno 1571. venit in Germaniam, mutato habitu vbi à duobus [illegible] T. & M. W. pessime circumuentus dicitur.

Rhodianus philosophus author libri tertii verborum.

Rachaidibi.

Aristoteles Chemista.

Arda discipulus Aristotelis.

Alexandri epistola.

Serapio.

Saturni liber.

Dumbeleius.

Bernhardus de grauia.

Melchior Cardinal. & Episc. Brixiens. scripsit tractat. de flauo & rubeo viro.

Malchamech, cuius meminit *Rosarius philos.*

Theo-

Theodorus.
Pontius.
Sorin artificium *Rof.phil.*

Aranus Medianus, *Zucrat.* *Bucas.* *Flaton.* *Claron.* *Plinus.* *Zaid.* *Zubaibar.*	Horum meminit *Auicenna*, vt gentilium. qui & *Adamum, Noen, Iariz, Aramum,* vult fuisse Chymicos aut potius naturæ metallicæ non ignaros.

Palmarius, author *Palmarij Theosophiæ.*

Non est dubium, quin in Vngaria antiquitus quam plures artifices vixerint, quorum memoria vna cum libris interciderit in illa miserabili Turcarum vastatione, qui omnia in barbariem ac solitudinem redigunt ac solo æquant: Huius rei indicium quoddam apparuisse non multis ab hinc annis narrat *Mathesius in Sarepta*; quod nempe colonus quidam forte fortuna aperuerit fornicem sub terræ ruderibus contectum, ibique inuenit incredibilem copiam ducatorum aureorum, in quorum vna parte hæc inscriptio fuit, THEODORON id est, Dei donum, ab altera, *Phœnix* auis sese comburens ex cuius cinere pullus sit natus: Nullius regis aut principis hoc genus numismatis fuisse, sed artificis Chymici, facile coniici potest: Adhæc supersunt in hunc diem. In BOHEMIA BARONES, qui pro certo dicuntur diuitias suas ex arte Chymica habere, nempe eorum Proauos fuisse VNGAROS, qui ita diuites facti, migrarint in BOHEMIAM,

In Vngaria fuisse plures olim artifices.

Ducati inuenti in Vngaria magna copia.

Numismata Chymica.

Commoda & incommoda Vngariæ. ne bellorum motibus fortè se inuoluerent: Sed nunc de commodis & incommodis huius gentis nonnulla adiiciemus: Vngariam fuisse & partim adhuc esse auro vberem, eiusque fertiles venas seu mineras habuisse, nomen id, aurum Vngaricum, facilè demonstrat: Hoc enim pro auro ducatorum vngaricorum, quoad valorem & æstimationis gradum, habetur: Tale autem naturale ibi aliquando inueniri certissimum est, vt *Rhenanum* apud *Rhenum*, longè minoris valoris: Ante vsum enim & inuentionem aquarum fortium aut antimonii, omne aurum, vt inuentum fuit, cum argento mixtum, manere oportuit, quia nihil erat, quo vnum ab altero separari potuit: Ignis aut cineritium nullam eorum separationem fecit: Hinc vidèmus in quadam *Saxoniæ* vrbe tabulam auream de auro Vngarico naturali factam, ex qua vnâ parte detractâ, aliud aurum substitutum sit, quod est pallidi coloris, instar Rhenani: Quod si tum habuissent artem separandi argentum ab auro, tota tabula esset vel esse posset ex auro obrizo, optimo, fino, summi valoris, & non opus fuisset eam consarcinasse ex diuersi coloris partibus: Vt autem hoc melius intelligatur & auri natura perfectius perspiciatur, præter tractatum, quem de eius essentia interiori, hoc est de circulo physico quadrato edidimus, hic exteriora quædam accidentia auri, quibus purificatur, summique & æqualis gradus efficitur, si quando ex mineris rude proferatur, quasi obiter perlustremus, ne frustrà Vngaros ad hanc mensam auream inuitasse videamur, qui fodinis aureis olim & adhuc celebrantur; quas vt in Transyluania præsentes videremus, iter in Vngariam vsque instituimus, sed propter bellum quod tum vigebat

Vngariam fertilem minerarum auri fuisse.

Auri diuer genera, quia separari non potuit olim ab argento.

Lunab.

Auri exteriora accidentia purificationis perlustrata.

vigebat, inter *Rudol. D. Memoriæ Cæsarem & Turcam* montana loca transire non licuit, prædonibus in omnes obuios sæuientibus: Est in *Zepusiensi* tractu *Schemnitium* nominatissimum, propterea quod eius fodinæ sint aurigeræ, dentque cuprum, antimonium & vitriolum, nec non alia metalla & mineralia: Hic ferrum transmutatur reuera in cuprum per aquas vitriolatas naturales in cauitatibus montium collectas; Hæ stiuas seu baculos ferreos sat crassos paucis diebus, (forte tribus, vt Goslariæ in Saxonia) in limum sub rubrum conuertunt, qui vehementibus ignibus liquefactus cuprum optimum ostendit, idque in certa proportione, quo ad quantitatem ferri immissi: Hic aurum quoque effoditur & varijs laboribus purificatur: Crescit vero aurum, quo ad matricem, diuersimode; primo finum, vel fino proximum ex lapide durissimo, pyrite, granatis lap. *Lazuli* & eiusmodi alijs: Secundo ita finum in granis inuenitur in riuis quibusdam decurrentibus magno impetu ex auriferis montibus: Tertio reperitur in limo & ipsa aqua riuorum inuisibiliter & captatur cum sua matre, Argento viuo vulgi: quamuis hi duo modi vix ad generationem auri spectent, cum ad ea loca potius aliunde deuoluatur, quam quod ibi generetur: Quarto aurum productum inuenitur in terra lutosa, non ita dura, vt lapides, sed friabili manibus: Quinto inuenitur mixtum cum venenosis fumis Cadmiæ, arsenici & alijs, qui, nisi arte tractetur, illud secum auferunt in fumum & volatile reddunt. Sexto, cum metallis imperfectis nonnunquam mixtum, vt cupro præsertim, videtur: Septimo cum argento, quod propria eius mater est, & frequentius ei adhæret: Si cum primo, nempe duro lapide, nascitur, inde separatur varijs laboribus, vtpote igne & ferro; igne ad montis la tera apposito ex lignis inflammabilibus, quo lapis in vulnerabilis sit tractabilior; Deinde ferro

Schemnitium in Vngaria aurifeRas fodinas habet.

Schemnitii ferrum mutatur in cuprum.

Aurum quot modis crescat.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.

Modus separandi auri à duris lapidibus.

ro acuto, quo exſcinditur; Poſt ignis repetitur, quoties opus, ad igniendum fruſta, vt teri poſſint: Ab hinc molis fit cõtritio ad hoc ordinatis: Puluis ſeu limus abluitur, vt mera terra defluat, & metallicum ſubſidat; Habent autẽ lintea craſſioris fili, in quibus inæqualitas ſit inter ſubtegmina & ſtamina (vocant figurata) Hæc ſubſternunt in pauimentum ex aſſeribus inclinatis, deinde aqua immittitur in impoſitum limum, quæ lauat & eluit ſeu ſecum auehit leuiores terræ partes, & metallicæ adhærent linteis in poris ſeu aſperis filis: Hinc lintea ab adhærente metallica ſubſtãtia purgantur aquis, in quibus metallicus limus remanet; qui ita collectus à pueris & puellis 8. aut 9. annorum, aut ſupra, ad liquefactionem reſeruatur: Hic eſt modus, quo vtuntur in Germania ad eliciendum argentum commixtum lapidibus & terræ, qui auro hac in parte communis cenſetur: Lapis Lazuli ignitionem patitur, attamen igne tandem vincitur: In granatis illis gemmis, quæ in Germania non procul à Mariæberga inueniuntur, aurum inſenſibiliter latere referunt, at propter duritiem illorum inde non educendum: Præterea tam exiguum eſt, & granatorum ea caritas, vt non ſit operæ preciuum eos lapillos ideo deſtruere: Finum aurum, quod in fruſtis aut granis inuenitur, per ſe agnoſcitur, & facile per liquefactionem fit tractabile & malleabile, ſeparatis quibuſdam heterogeneis partibus vaporum & aliarum ſubſtantiarum, quæ imperceptibiliter illi adhuc adhærebant: Multi bonam ſibi ſpem faciunt de hoc auro, quod ignem nunquam ſenſit, quaſi ſpiritum aurificum & vegetabilem adhuc apud ſe contineat, qui ab auro vulgi per ignis combuſtionem & liquefactionẽ ſit ſeparat⁹, & multum, imo totũ, in opere præſtare debeat: Omnibus rebus ineſt ſuus innatus ſpiritus, quo vegetatur & creſcit, an ita ſit in auro, inquirant naturarum indagatores:

Aurum in granatis latens vix ſeparabile.

Aurum finum ſic inuentum per ſe liqueſcit & fit purũ.

Aurum naturale ſi ũ, quod ignem non ſenſit, multũ magnam ſpem facit ad aurificium.

res: Ego in his experientiam cõtrariam noui: Tertio quando auri atomi disperguntur per aquam aut limum riuorũ, hic aut illa collecta in magnam cupam argento viuo inde elicitur, quicquid ibi continetur auri: Hoc enim aliquot librarum pondere immittitur in hunc limum, qui subsedit, atque inde vt magnes ferrum, ad se allicit atomos auri tanquam in sinum, ex quo per alutam argento viuo expresso aurum remanet in ea, colliquefaciendum debita ignis expressione: In hunc modum in *Vngaria*, *Sclauonia*, alijsq; *Germaniæ & Bohemiæ* locis quidam harum rerum cognitionem habentes ad riuos auriferos se disponunt secrete, aut dato precio fundi domino, & in diem tantum lucrantur vel aucupantur auri, vnde bene viuere ipsis liceat: In *Sclauonia*, inquit *Mathesius*, vel rusticus hac via ducatum vnum aut plures indies lucrari potuit: Idem vsu venit ad montes *Bohemicos* versus Silesiam, & in Bohemia non procul ab *Eila*, oppidulo; vbi ante aliquot annos ex hac lotione multi diuites euaserunt: Hic *Rodlevvius siue Ruber Leo*, metallarius homo, tantas diuitias *Caroli Quarti* tempore acquisiuit, vt aliquot centena millia ducatorum *Regi Bohemiæ* iam dicto mutuatus sit & post donarit: Ex paupere & plebeio factus ditissimus vna cum vxore, eo dementiæ venit, vti dicantur effutisse, impossibile esse Deo facere sese iterum pauperes; Verum aliter contigit: Ipse enim carceri inclusus fame fere mortuus narratur atque hæc miserrime in summa paupertate obijsse, confiscatis omnibus eorum bonis; *Simile* huic quid accidit in *Borussia*, vbi rusticus, habitans in *Neringa* insula, tantum pecuniæ ex pecudum pastura collegit, vt vndecim tinnas & dimidiam plenas habuerit, (quales butyro aut haleci asseruando in *Germania* appropriantur) Qua de re cum *Magister ordinis* ad principes externos verba faceret, prandio peracto, animi

Auri congregatio dispersi per aquas.

Rodlevvius diues metallarius in Bohemia.

Ex ditissimo pauperrimus factus.

Historia alia de rustico ditissimo pauperrimo facto.

animi gratia ad hunc rusticum inuisendum, ex habitu & victu pauperculum visum, (qui in tabernis ne obulum expenderit, sed semper caseolis paruis cuicunq; satisfecerit) contendunt; cui indictum vt prandium instrueret, interim dum illi ex venatione redirent: Rusticus igitur præsentiens suæ pecuniæ intendi insidias, omnes tinnas pecuniæ plenas in locum spaciosum Cameræ produxit & ordine disposuit, supra autem asserem longũ vice mensæ collocauit & cœnam, prout ipsi mos, præparauit, opiparam: Tum rediens *Magister ordinis* cum peregrinis principibus, mensæ accubuit & præparatis cibis se satiauit: Cœna peracta ad rusticum inquit, Heus tu, mihi nunciatum est, te esse adeo diuitem, vt vndecim tinnas pecuniarum plenas habeas, & amplius? Rusticus caute respondit, *Domine*, scio quod bona abnegata ad superiorem Dominum transeant, hinc libere fateor, me tantum habere pecuniæ: Vbi sunt, inquit, *Magister Teutonicus*? Hi coram vobis, respondet rusticus, Remota itaque mensa tinnæ omnes repertæ sunt & apertæ, tantumque pecuniæ, quantum dictum, inuentum: Tum *Magister* videns duodecimum vas esse saltem dimidio repletum misit mox, pro tanto ære, quod hoc repleret, vt dicere posset, se rusticum habere tam diuitem, qui possideat 12. tinnas pecuniarum, Verum pecunia allata naturam columbarum cicurum habuit, quæ alias columbas sua cicuritate circumueniunt, alliciunt, & secum domum ducunt, vbi capiuntur sæpe & necantur. Sic enim accidit huic rustico; Nam princeps ille, qui vocatus fuit *Magister Teutonicus*, primo vnam aut alteram tinnam à rustico mutuatus est, deinde plures, eo vsque donec duo denarium illum numerum ad se transtulisset tinnarum: Nec enim hoc ipsi absque periculo capitis denegari potuit: Hinc adeo pauper redditus est hic diues rusticus, vt fame in fimo mortuus dicatur.

catur: Hæc sunt diuina iudicia, quę vel ob ingratitudinem vel ob alia vitia aliquando exerceri animaduertimus, notatu cuicunque dignissima. *Quarto*, quando aurum in terra friabili generatum inuenitur, saltem lotione opus est & reductione in limum metallicum, separato luto. *Quinto* venenosis si sit admixtum, ibi ingenio artificum draconi illi auriuoro proijcitur ferrum in frustis paruis, quo deuorato, aurum dimittit, idq; concorporari & in substantiam solidā redigi sinit: Hoc equidem *Iasonis* labori, *Cadmi* & *Herculis* persimile est, qui sopitis draconibus, primus ad vellus aureum peruigili, alter ad fontem Bœotiæ, tertius in hortis Hesperidū ad aurea mala custodiēda votis suis potiti sunt; Hæc venenosa Cadmia vel arsenicalis effumatio draconis veneno assimilari potest; Æque enim interficit, vt illud: ideoque, vt draco, cauenda & remedio accommodo è medio tollenda est: Hoc remedium esse ferrū ipso vsu cognitū est: Vt enim ferrum acutum dictorum heroum manu directum draconem occidit, sic hic ferro res peragitur: Habet enim ferrum in se sulfur vrens & valde calidum; quo incenso per ignem irretitur & necatur iste draco; dumq; illa duo mutuis connexibus tenentur, aurum saluatur fuga seu liquefactione, ne hoc cogatur, vt ante, vna cum dracone alato auolare: Sunt & alia media, quibus hic fœtus seu potius embryo ab abortu præseruatur, ne pereat & in nihilum redeat, quemadmodum varij artifices varias inuenerunt vias & ingenia: Vbi notandum, quod plus auri vel argenti in minima proba seu cupella relinqui solet ex hoc genere, quam in cineritio magno, propter diuersitatem nempe ignium & appositionis (vt vocant) fluxuum metallicorum: Ignis enim in parua cupella non est tam fortis, ergo nec tātum spoliat, & fluxus est preciosior & vtilior; Ergo hic plus seruabitur, quam ibi: Ad hoc damnum, præsertim argenti,

Quomodo aurum separetur à venenosis fumis, qui illud secum auchunt in auras.

Arsenicum draco, & fumus eius venenum:

Cur ferrū venenum metallicum absumat.

Plus auri & argenti in minima proba quā magna reseruari & cur.

Modus argentum à volatilitate preseruandi in Saxonia. præueniendum, in *Saxonia Goslariæ* & alibi laborant per the rohe schicht; hoc est, quod in liquefactione metallorum his spiritibus venenosis plenorum; (vt sunt cuprum, plumbum & argentum) foramen fiat in furni fundo, vnde liquefactum mox saluetur & exeat ad sui refrigerationem, ne quid perdatur de argento, quod alias fieri consueuit: *Sexto* aurum cum imperfectis mixtum eodem modo, vt primo dictum, à terris & heterogeneis alijs, nempe per ignem, trituram, lotionem, & huiusmodi operationes reducitur in limum metallicum, qui sit habilis ad liquefactionem: Intelligitur autem hic inprimis cuprum, nam ferrum, stannum & plumbum vix vnquam aliquid auri sensibiliter abscondunt: Dicunt cuprum *Mansfeldicum* sæpe aurum continuisse; quod educitur ex lapide scissili, quo fiunt mensæ, & sternuntur tecta ædium: Alias regulariter aurum in argento remanet, tanquam in matris vtero; Ex quo, cum argentum illud adhuc ipsum matrem suam apud se habeat, necdum emancipatum sit ab ea, eodem modo, vt ex imperfectis educitur, vel ad limum vsque tractatur: Aut enim hoc argentum multum cupri aut plumbi, aut vtriusque simul apud se habet, à quibus tamen denominationem non accipit, vt dicatur minera plumbi, vel cupri, sed potius argenti; etiamsi illa in pondere longe præualeant huic; tamen cum hoc illis in valore præcellat, à potiori fit denominatio: *Exempli gratia*; centenarius mineræ plūbi habens in se vnciam vnam aut duas argenti, vocatur de plumbo præualente; si vero habeat 12. 16. vel plures vncias argenti, de argento: Septem itaque his generibus minerarum auri reductis in limum liquabilem & reducibilem in metallum, addemus modum eius liquefaciendi, separandi & probandi: Limus hic metallicus nunquam est adeo purus, vt non aliquid alterius metalli ac substantiæ terreæ & alic-

Modus separandi auri ab imperfectis, nempe cupro.

Aurum regulariter in argento cōtinetur.

Minera plūbi quando dicatur argentea.

Modus liquefaciendi limos metallicos.

alienæ illi sit admixtum: Faciemus igitur eius triplicem differentiam, ita vt primus plurimum auri obtineat & parū alterius metalli aut substantiæ; Secundus plus de admixtis: Tertius adhuc amplius: Primum itaque dicimus sola ignis liquefactione posse in aurum redire; Secundum non ea sola, sed addito fluxu metallico: Tertium, præterea additione plumbi ad fluxum: Fluxus enim adiuuat colliquefactionem, eamque facilem reddit, qualis fit ex sale petræ & vitriolo ad æquas partes, incensis carbone, in vase amplo & postea reseruatis ad vsum; accipiendo dimidium huius fluxus & integrum limi liquefaciendi: Deinde plumbum in igne vehementi vice argenti viui (quod extra ignem aurum colligit) limi omne metallicum in se congregat; vt pote Saturnus pater omnium: Hinc Vulcano vrgente, exprimitur omne metallicum vna cum plumbo in regulum ad fundum vasis, aut per se, vel cum solo fluxu: Hic *Regulus* adhuc impurus est; Habet enim auro admixta metalla alia, quæ separanda sunt.

Fluxus metallicus quia metallo præstet & vnde fiat.

Saturnus pater omnia metalla in se congregat.

Et separatio instituenda per cineritium in magno vel cupellam in paruo opere: Hæc saltem differt à se inuicem per maius & minus, quantitate materiæ, non qualitate formæ: De cineritio *Geber* late tractauit; quem quilibet ipse videre potest libro examinum capite 22. & 33. At nos, quæ ipsi vidimus & fecimus sæpenumero, prout nunc in vsu est, vna cum causis dicti examinis seu separationis per cineritium, paucis enucleabimus: Apud philosophos *Aristotelicos* cinis demonstratur corpus rarum; quia non detur penetratio corporum, vt nec vacuum, vase autem repleto cinere ad summum, multum aquæ & dimidium aut plus pro capacitate vasis, illi infunditur; Sunt ergo pori in cinere, qui replentur aqua; idem dicendum de ossibus combustis in friabilem puluerem: His consi-

Separatio perfecti ab imperfecto per cineritium.

Cineritium & cupella differunt secundum magis & minus.

Cinis corpus rarum.

Vnde fit cineritium & quomodo.

consideratis, Docimastæ cinerem lignorum, sale separato, per lotionem, subtilissimum & discretum accipiunt, cumq; dimidia parte ossium combustorum tenuissime puluerisatorum miscent, & exiccant: Huic siccatæ mixturæ inspergunt guttatim aliquid cereuisiæ pinguis, vnde saltem vda fiat, quo in manu compressa figuram retineat: Tum in testis magnis vel paruis imprimunt, non vitreatis, in igne perdurantibus, & accepto globo marmoreo polito cauitatem mediocrem: superius hinc inde voluendo faciunt, primo tamen tenuissimis pulueribus combustis & diu in lapide (vt coloris pictorum) tritis ossium caluariæ vituli, aut piscium quorumcunque, ijsque superficie consperfa: Deinde cineritia vel testæ exiccantur: Cum vero fit magnum cineritium in foco vel furno, non tam operose omnia præparant; vt in testa & cupella; Quo minus enim opus, eo maior diligentia requiritur, vnde hoc certius est quoque in probatione, quam maius: Exiccata cineritia, ad vsum adhibentur: Cupellarum eadem materia est, at purgatio, sed illæ cum pistillo & monacha vt vocant, ex latone polito fiunt: In his rite præparatis & exiccatis centenarius docimasticus, parte post partem, imponitur, & in separationis furnello, igne superius incenso, cupellaque per tegulam camuratam, perforatam tecta, probatio instituitur, donec granum fixum constans ex auro & argento fulguret & stet in superficie cupellæ; ignitum, tum cum cupella extractum conspergitur guttatim à quo vt extinguatur: Cineritium in testis fit in alio furno: nempe maiore: Focus adhuc in maiore; In foco enim aliquot centenarij imponuntur vna vice, in cineritio aliquot libræ; Oportet autem vt ignis sit flammalis, qui reuerberetur in metallum fusum, vt circumagi & moueri possit: Hinc in magnis illis furnis vidi arborem ingentem, piceam, rectam & à ramis

Cineritium in foco vel furno.

Cupella vnde & quomodo fiant.

Centenarius docimasticus plerumque est drachma vna vel grani pondere.

Cineritium testarum vbi fiat.

Ignis qualis in separando metalla per cineritium.

à ramis nudatam hanc flammam supernè causari & totam operationem perficere, absque alio igne carbonum: Quæ de separatione per cineritium hic sufficiant. In massa ita relicta in superficie sunt metalla bina perfecta mixta secundum plus aut minus; quod color massæ indicat: Hinc ad quartationem instituendam accedendum est; quæ est separatio argenti ab auro per aquæ fortis corrosionem. Argentum enim vt minus compactum & rarius corpus ab eâ aquâ penetratur & in aqueam quasi consistētiam resoluitur, auro puluerulento remanēte in fundo.

Quartatio seu si aratio per aquam fortem instituitur ad aurū ab argento discernendum.

Quartatio dicitur, quia ad minimum oportet esse tres partes argenti, & vnam auri, si aqua operari debeat: Quod si plus auri & minus argenti sit, tum necessum est; quod de argento fino plus adiiciatur, donec eâ proportione aut maiori superet aurum in massa contentum. Fit autem hæc operatio in vase vitreo, in arenis tepidis collocato per paucas horas: solutione factâ, argentum cœrulei coloris cum *aqua* effunditur in vas lapideum densum; in cuius fundo sit lamina cuprea, & affunditur aliquantulum aquę fontanæ, tum argentum fundum petit & in illa lamina congregatur, iterum corpulentum factum; Hinc eluitur aliquoties & liquefit, habeturque pro argento fino: Sic auri substantia flaua quæ mansit in vitro, eluitur & liquescit, atque illa pro auro fino agnoscitur: Verum cum semper auro aliquid remaneat argenti, tanquam matris, à qua per aquam non satis separari possit, cum sit naturæ vinculum, quo magis perfectum cum minus perfecto indiuisibiliter colligatum sit; necnon ianua, per quam vna natura in aliam transeat; Hinc duas adhuc vias inuenerūt artifices ad magis purgandum aurum; quibus quoque vtur, si alias parua quantitas auri ab argento sit separanda, etiam non præcedente quartatione, vt pote ducatus vnus

Quartatio unde dicatur.

Quartatio quomodo fiat.

Argentum finum quod

Aurum finum quod.

Cementatio quid, cur & quomodo fiat.

aut plures, ad inaurandum vel foliationem; Atque hæ sunt Cementatio & per antimonium fusio: Cementatio fit varijs modis, communior est, cum tegulis puluerisatis, vrinâ hominis madefactis, ita vt in vase terreo ponatur laminatum aurum, & superius inferiusq; pulueres illi collocẽtur, igneq; incẽso aliquot horis vratur. Hinc argentũ separatur ab auro, seq; abscõdit in pulueres lateritios, vnde per aliud artificium reducitur: Quod si sua cementatio nõ sufficiat, altera vel 3. repetitur: Alij addunt sales, scoriã ferri & huiusmodi plura laterũ puluerib. sed ad aliã intentionẽ:

Fusio per antimoniũ quid & quomodo fiat.

Fusio per antimoniũ, vt & cemẽtatio, sunt propria auri examina, itẽ ab aqua forti nõ solui, à sulfure incenso non mutari, nec aduri, ab aceti halitu seu vapore calido, nõ aliter colorari. Omniũ aũt fortissima & exquisitissima dicitur esse illa, quæ fit per antimoniũ, hoc modo: Antimonij 6. partes, aut circiter ponuntur in tigillo aut vase forti, nõ vitreato, in igne perdurãte, inferi9 sẽsim angustiori, superi9 capaciori, & liquefiunt, tũ vna pars auri immititur liquefacti, & vase ab igne remoto circum circa in loco, vbi stat, fit percussio vnde magis aurum graue fundum petat: Refrigerato vase, hoc frãgitur, & in fundo seu apice antimonii inuenitur regulus aureus, albi tamen coloris, qui deinde in vase aperto positus ad ignẽ seu flãmã follium purgatur ab antimonio & fit purissimum; ruberrimum aurum, omnibus numeris absolutum. Verum hacten9 dicta separationum & examinationum seu purificationum auri genera vulgarib. quoq; artificib. metallicis, fusorib. & aurifabris nota sunt, suntq; magna pars eorum operum, quæ vt philos. & Chemiæ inquisitorib. si nõ manuali tractatione, tñ mẽtali cõsideratiõe quoq; cognita sint, nõ videtur alienum ab illorum proposito, imò maximè necessarium: Quocirca nos hæc quasi obiter hoc loco inseruim9 eã ob causã, vt his per spe-

Auri multæ probationes

Fusio per antimonium quomodo fiat.

Vulgaria auri purgandi opera Chymicis sunt scitu digna.

ſpectis ad maiora huiuſmodi authorũ, vtpote *Erkeri*, *Fachſij*, aliorumve, opera legenda incitentur, & ſi fieri poſſit ipſam viſiuã aut manualẽ experientiã hauriant: Ne tamen in hiſce vulgatis hæream⁹ abſq; cauſarũ meditatione, haſce, q̃ eſt philoſophi, perpendemus & examinabim⁹, è quibus vulg⁹ opificũ nihil aut parum intelligit, dum ſaltẽ ſecundũ vſum & morẽ, p̃ut didicit ab aliis, quæ tractat, peragit: Fit itaque ſeparatio per cineritium vel cupellã 5. de cauſis: primo q̃a calor eſt cõgregator homogeneorum & diſſipator heterogeneorum: Hinc ille ſubſtantiam puram argẽti viui, quæ eſt in auro & argẽto cõgregat, & ſubſtantiam impuram & heterogeneam, quæ eſt in cæteris metallis ratione magnæ copiæ ſulfuris cõbuſtibilis & terreſtris, ſeparat:

Quæ ſint cauſæ ſeparationum metallorum ab inuicem incineritio. Separatio per cineritium fit quinque de cauſis.

1\.

Calor congregat homogenea.

Hic calor intra terræ viſcera in mineris imperfectis eodẽ modo operatur, nempe concoquens immaturum longo tempore, coagulans liquidum argentum viuum, & ſegregans inde combuſtibile & comburens ſulfur, à quo ſulfure idea quædam imprimitur argento viuo ſulfurea, hoc eſt, calida & ſicca, quo facto aliqua eius particula expirat, derelinquens ſuam habitationem, in qua ſaltem hoſpes fuit, non autem dominus: Secundo hic idem calor ſuperne adueniens, cum longe maior ſit, quam in fundo, ad quem ignis peruenire nequeat, repellit & repercutit à ſeſe hoc, quod ſeparauit tanquam heterogeneum ab homogeneo: Vnde duplex cauſſa caloris ordinati ita concurrens faciliorem reddit ſeparationem unius ab alio, imperfecti à perfecto:

A ſulfure combuſtibili idea imprimitur argento viuo ſulfurea

2\.

Calor repellit heterogeneum à ſe.

Cauſa verò, cur imperfectum fugiat & perfectum conſtet, eſt duplex: Vna ſulfur, ut dictum, combuſtibile & heterogeneum: Altera, quia illud eſt immaturum & ignis calori minus aſſuetum: Hinc fugit ignẽ tanquã ſuum cõtrarium ex naturæ inſtinctu, quẽadmodum videm⁹ omnia aquea facere & humida ac fri-

3\. 4.

ac frigida, quale est argentum viuum imperfectorum: Sint exempli gratia, duo perfecta, aurum & argentum, & totidem imperfecta cuprum & plumbum in cineritio; o-

Plumbi quantitas in probatione.

portet itaque vt plumbi quantitas sit triplo maior, quam omnium reliquorum, nempe si auri sit vnica, & argenti, nec non cupri, tum vncias nouem aut paulo plus plumbi necessarium est adiicere: Alias cuprum non omni ex parte separabitur à perfectis: In hac itaque proportione facilis fit liquefactio horum omnium, Ex quibus primũ quod abitum molitur in cineritii fundum ab ignis vehementia, est plumbum, vt aqueum & citissimæ liquefactionis; Hoc nonnihil de sibi affini, ratione sulfuris terrestris & fœdi, ac argenti viui non satis cupro maturi, se-

Plumbum auriga cupri in probatione.

cum rapit, velutque *auriga*, deducit ad fundum Cineritii, idque tamdiu, donec totum auexerit; argentum verò & aurum relinquit, cum quo nihil commune habet.

5\. Quinto cineritium eo modo, vt dictum supra, formatum, aptum est ad recipienda metalla imperfecta ab igne afflicta & cruciata, ne hæc comburantur in cineres, propter eius raritatem; quæ tamen non tanta est, vt ratione ponderis, quod maius in auro, quam reliquis est, perfecta vna

Perfecta metalla vim non sentiũt ab igne.

descendant aut imbibantur: Vim enim hæc ab igne non sentiunt; Ergo nec fugam appetunt, sed quia in calore nata & æquata sint, hinc in eo gaudent; Deinde illorum viscositas tanta est, vt non segregentur tam facile ab inui-

Cineritium est hospitale ægrorum metallorũ. Cineritium campus Martius perfectorũ.

cem in partes, quæ descendant: Cineritium itaque *asylum* aut *hospitale* est ægrorum metallorum, non sanorum, si interiorem eius fundum ac capacitatem consideremus, si superiorem superficiem verò, veluti campus Martius aut gymnasium, in quo perfecti athletæ probantur & imperfecti ab iis discernuntur & profligantur.

Separatio argenti ab auro per aquam fortem fit hac de cau-

causa quia aqua fortis ex salibus, vt petræ & vitriolo, aut aliis, facta est penetrantissimæ potentiæ, vt in intimos poros cuiuscunque metalli sese insinuet; Insuper habet acredinē corrodentē & igneā: Hac ratione, calore externo agēte, in argentum agit, quod est rationis & magis porosi corporis, quam aurum, idque corrodit & sibi assimilat in liquorem fusibilem, vt velut aqua appareat: Est autem in vitriolo vis aperiens non solum, sed quoque astringens: Vnde continetur, ne grauitate suâ in aquam descendat, & maneat apud aurum: Hoc vtpote ponderosissimum, valdè compactum, solidum absque poris hanc aquam astringentem ob vitriolum aut alumen in se non admittit, sed prorsus excludit; vnde remanet integrum, vt est separatum ab argento, nempe in tenuissimis particulis: Quod si vero ex aqua forti Regiam dictam efficias, ad libram eius vnciam vnam salis ammoniaci addendo, tum maior est penetrantia ab hoc sale, & vitrioli vis astrictoria obtunditur, vnde aurum similiter corroditur & in aquam reducitur: Repercussio argenti fit, aquâ communi affusâ, quia fortis liquoris vis & potētia debilitatur, hinc dimittit argentum, quem admodum per redistillationem aqua communi separata, aqua fortis iterum fit efficax, vt prius: Receptio à cupro fit ob naturarū affinitatem: Propter sulfur enim in cupro existens, aqua iam debilitata ad illud descendit, propter argentum viuum cupri, argentum: Esse enim multas fæces aquę fortis in argento patet ex visu & experientia, quæ separandæ sunt per liquefactionem. Cementationis causa est fere eadem, at in hac non fit corrosio; Compactio tamen auri & in calore assuefactio maior, faciunt quod maneat aurum; & raritas substantiæ; minorq; maturitas argenti, quod abeat: *Geber* lib. exam. c. 34. hanc reddit causam vbi inquit: *Diximus autem, quod corpora quædam magis, quædam vero minus per*

Argentum porosius quam aurum.

Aurum cur non soluatur ab aqua forti.

Regia aqua quid & vnde fiat & cur aurum soluat.

Cur cuprū faciat descendere argentum.

Cementationis causa quæ.

ignis comburuntur calcinationis modum, ut quæ pluris sunt sulfuris quantitatem combustibilis continentia, magis, quæ verò minus, minus: Quia igitur sol inter cætera corpora minoris est sulfuris quantitatis, ideò inter cætera omnium mineralium corporum minimè per ignis inflammationem comburitur: Luna verò post Solem inter omnia corpora reliqua minus est sulfuris quantitatis participans, pluris autem, quam Sol. Et paulo post. *Cum igitur ex rebus constituatur inflammabilibus cementum, patet causa illius inuentionis necessaria & fuit, vt omnia combustibilia comburerentur: Cum igitur vnum solum sit corpus incombustibile solum illud, aut ad naturam illius præparatum in cemento saluatur: Durant tamen quædam magis, quædam vero minus in cemento: Quæ vero magis & quæ minus nota sunt cum causis dictis: Durant igitur plus Luna, minus verò Mars, adhuc verò & minus Iupiter, minus vero & adhuc Venus, minime verò Saturnus:* Causas separationis cuiuscunq; metallorum sic cap. 35. exprimit: *Et neq; separatio corporum fit ab inuicem in his duobus examinis (vtpote cineritij & cementi, generibus), nisi propter diuersitatem compositionis subs antiarum eorum; quia ex eo resultat fusionis diuersitas & spissitudo & raritas, quæ quidem separationis sunt causæ quia propter illorum fortem compositionem non corrumpitur illorum substantia à substantia corporis extranei, cum non fiat illorum per minima mixtio: Et ideo necesse est illa de commixto à se inuicem separari sine corruptione totali illorum essentiæ.* Hæc Geber: Fusio per antimonium (cuius Geber nullam mentionem facit, vt nec quartationis) auri separationem facit ab argento, ex iam sæpe dictis causis, quæ sunt eius spissitudo, maturitas & sulfuris minima quantitas: Ad has accedit pondus auri grauissimum, quod facile fundum petit, interim dum argentum in via detinetur & de maturitate examinetur: Constat enim antimonium copioso sulfure combustibili & arsenico, & argento viuo pauciore subtilissimæ & volatilis naturæ; Vnde si aurum liqui-

Sol cur non comburatur cemento.

Cementum vnde fiat.

Quæ corpora magis ac minus durant in cemento.

Causa separationis corporum per cementum & alia examina.

Fusionis per antimonium factæ causa.

liquidum ipsi immittatur, hoc transiens per illud sulfur, ab eo, tanquam spongia abstergitur & purgatur, quod nihilo minus retineri nequit, cum sit corpus rotundum absq; angulis, solidum absq; poris, purum per se considerando absque fæcibus; Hinc descendit ad fundũ vasis celerrimè, Argentum ecõtra, cum sit auro duplo leuius, immaturi⁹, porosi⁹ & alicuius sulfuris, dissipatur per totã substantiã antimonii: Vbi cõsiderandũ, quod tamen oĩa metallica, vt cuprum, plumbum, ferrum, stãnum & argentum per antimonium fusa, dent regulum seu fundum petãt, sed nõ tã celeriter, nec cum tota sui substantiâ: Quapropter oportet, vt in hac operatiõe expedit⁹ sit artifex, ne & argẽtũ descẽdat cũ auro, quod fieri posset, si maior esset argenti quantitas, & operatio diu protraheretur: Ex antimonio post argentum elicitur per magnam ignis fusionem cum fluxu addito cõueniente: Combustio auri per sulfur, & expositio supra vaporẽ aceti, & huiusmodi alia videantur apud *Gebrum* dicto loco: Enarratis modis purificandi auri, prout fit Schemnitij in Vngaria seu *Zepusio*, alibique in vsu est, cum maxima pars *Vngariæ*, vbi ditissimæ sunt fodinæ, nec non *Sclauonia* & *Transyluania* cum *Zepusiensi* ditione iam sint in *Turcici tyranni* potestate, corollarij vice huius prouentus annuos hoc loco adijciemus, quemadmodum in plærisque alijs nationibus & regnis antehac fecimus; non quidem eam ob caussam, quasi Vngaria ad Turcam de iure spectet, cum domui Austriacæ proprioque regi, quantum eius superest, pareat, sed quia de possessione violenta & tyrannica eam maxima ex parte teneat & vsurpet: *Prouentus autẽ Turcici Imperatoris* à diuersis auctorib. diuerso modo traditur: neq; in vno cõsentiunt omnes, cũ tẽpora mutẽtur pro diuersitate principũ, quorũ auaritia expleri nõ põt; ideo alij alijs duplo exigũt. *Theod. Spanduginus Patricius Constantinopol.* ait, *Solymani*

Omnia metalla faciũt regulum in antimonio.

Argentum separandũ ex antimonio.

Turca prouentus pro corollario.

Prouentus Turcici diuersi traduntur.

Reditus Turcici ex Spandugino.

tempore totum illius imperium soluisse quotannis decem milliones, nonaginta, quadraginta octo millia ducatorum & quingentos: Et hæc particulatim explicat hoc modo:

Ex tributo *Carazai*, quod à Christianis penditur quotãnis, recipit milionem vnum 50. millia Seraphorum.

Ex mineris metallicis, salis, aluminis, colorum, boli Armeni, terræ sigillatæ & eiusmodi 900. millia.

Ex datiis & gabellis, vt vulgo loquuntur, 700. millia.

Ex priuilegiis & diplomatibus, 100. millia.

Ex bonis caducis, 500. millia.

Ex salinis 500. millia.

Ex bonis defunctorum sine hærede vel patrono, 100. m.

Ex naulis, quæ penduntur pro egressu regnorum, 50. m.

Ex monetariis officinis, 100. millia.

Ex piscatoribus, 50. millia.

Ex muneribus gratuitis 300. millia.

Ex reditibus mortuorum *Bassarum* & aliorum, quib. stipendia quotannis ab imperatore soluuntur, post quorum mortem redeunt ad ærarium quotannis, plusquã 600. m.

Cyprus hodie pendit 8. millia.

Moldauia 6. millia. *Valachia* 12. millia.

Ragusium 12. millia, 500. *Chios* 10. millia.

Chairus, quæ est Mẽphis & tota Ægyptus decies 100. m. Sultaninorum.

Ex decimis omnium vrbium sui imperii legit 4. million.

Ex decimis aliorum regnorum, 7. milliones, 3948. 5.

Reditus Turcici ex Bottero. *Summa totius* 10. milliones, 90. 48. millia & 5 0. ducati.

Iohannes Botterus Turcico Imperatori tantum tribuit 8. auri milliones, præter *Timariolos*, dicitque Ægyptum olim soluisse 7. milliones.

Reditus Turcici ex Sansouino. *Francisc. Sãsouinus* in suis relatiõib. dicit illũ possidere annuatim 15. milliones auri, ex quibus quinq; tantum recondun-

duntur in ærario, quod *Chasna* vocatur, decem reliqui milliones impenduntur ad stipendia militum, qui aluntur per totum Imperium.

Paulus Iouius in vita *Solymani* ait, connumeratis cum prioribus suis etiam Sultanici regni reditibus; sexagies centena millia aureorum singulis annis habet; Ex quibus quinquies & quadragies centena millia expendit. *Reditus Turc. ex Iouio.*

Bernhardus Nauagerius Legatus Venetorum apud *Constantinopolitanum Imperatorem* Anno Domini 1549. in suis relationibus in hęc verba scribit: Difficilimum est scire, quantum redituum *Turcicus Imperator* annuatim recipit ex omnibus prouincijs suo dominatui subditis, cum diuersæ sint multorum hac de re opiniones. Quidam illi tribuunt quindecim milliones auri: Alij triginta millia Sultanicorum quotidie illum recipere affirmant, quę efficiunt quotannis tantum decem milliones, nonaginta quinque millia ducatorum: At ego dico, me animaduertisse ex rationibus ærarij, quod Chasna dicitur, recipi annuatim 8. milliones, 272000. ducatorum, quæ summa ex his particularibus colligitur. *Reditus Turc. ex Nauagerio.*

Tributum illud *Carazzi* dictum, quod exigitur à Christianis, *Græcis & Anatolia*, (hoc est, Asiæ minoris) superat decies centena millia ducatorum.

Ex dacijs, diplomatibus & priuilegijs colliguntur quotannis centum millia ducatorum.

Ex bonis defunctorum sine hærede trecenta millia.

Incolæ ducatus *Arrago* (qui à tributo Carazzi immunes sunt) soluunt annuatim per singulas domos ducatum vnum, quod efficit summam ducentorum millium. *Quot familiæ seu domus Arrago sint.*

AEgyptus, Memphis & Arabia soluunt vnum millionem & octingenta Seraphorum aureorum millia ex quibus in ærarium Principis importantur nongenta millia.

Syria tota expendit sexcenta millia, ex quibus ad ærarium redeunt trecenta millia, reliquum ad tuitionem prouinciarum impenditur.

Mesopotamia ducenta millia, ex quibus ad ærarium redeunt centum & quinquaginta millia.

Ex fodinis metallicis, salis & aluminis, quindecies centena millia.

Ex dacijs & commercijs, duodecies centena millia.

Ex decimis frumenti & aliorum fructuum, octingenta millia.

Ex tributo *Moldauiæ*, sedecim millia.

Ex *Valachia* 12. millia.

Ex *Transyluania* 10. millia.

Ex *Ragusino* tributo 10. millia.

Ex insulis *Archipelagi* 6. millia.

Ex *Chio*, 10. millia.

Ex Cypro 8. millia.

Hæc omnia efficiunt 8. milliones, 272000. ducatorum.

Reditus Turcæ ex Viginario. *Viginarius* ita *Turcicum* reditum annuum describit: Sub *Solymanno Othomanno* Turcarum imperatore eius prouentus, annuus æstimabatur: Tributum illud annuum, quod vocatur, Carazzi, penditurque quotannis à Christianis Orientalis Græciæ & Asiæ, nempe ducatus cum dimidio pro singulis capitibus, efficit quindecies centena millia Seraphorum.

Tributa ex portorijs, naulis, diplomatibus, priuilegijs & reliquis expeditionibus curiæ, accedunt ad centum millia.

Ex bonis caducis, quæ ἀκλόφυτα dicuntur, trecenta millia.

Ducatus *Arrego*, qui immunis est à tributo *Carazzi*, soluit ducenta millia.

Ægyptus & Arabia octies decies centena millia.

Syria, ſexies centena millia.

Meſopotamia ducenta millia.

Ex fodinis auri, argenti, æris, ſtanni, plumbi, ſalis, aluminis, ſulfuris, Terræ ſigillatæ, Boli Armeni, colorum & aliarum foſſilium materiarum, quindecies centena millia.

Ex tributis rerum venalium, quę importantur & exportantur, duodecies centena millia.

Ex decimis frumentorum & aliorum fructuum, octies centena millia.

Moldauiæ Deſpota pendit annuatim ſedecim millia.

Rhodos, Chios & reliquæ inſulæ Archipelagi 50. millia.

Cyprus recenter Chriſtianis adempta, ſexies centena millia.

Turcicus hic prouentus æſtimatur hodie ad 12. *milliones auri*, qui quotannis ingrediuntur ærarium *Sulthani*, quod *Chaſna* dicitur: Præter hæc accedunt & alij reditus, qui *Thymar* dicũtur, ex agris, ſyluis, fluuijs, hortis & paſcuis totius Imperij Turcici, qui ad maximam ſummam redeunt: Ex ijs impenſæ ſuppeditantur ad alenda trecenta millia equorum militarium; quos Imperator ſuis equitibus diſtribuit, quoties expeditio ſuſcipienda eſt in hoſtem: Ad bellum enim omnes coguntur, quotieſcunque principi libet, ſtipendijs, armis, equiſque & annona ex ærario acceptis. *Prouentus Turcicus hodie quis.*

Quantis vero bellorum incurſionibus & vaſtationibus Vngaria centenis his vltimis annis à Turcis *vexata & fere ad barbariem redacta ſit, teſtantur hiſtoriæ: Vnde cum* Turcæ *ab omni humaniore disciplina, artibus & ſcientijs abhorreãt, non mirum eſt, quod potius colligendis tributis & cædibus hominum, quam indagandis arcanis philoſophicis & medicamentis hominum, gaudeant.* *Vngaria bella cum Turcis.*

Aduer-

Aduerſarius ad arma iam paratus hoc produxit Argumentum.

31. Argumentum negatiuum Aduerſarij contra Chemiam & Melchiorem Cibinenſem, Vngarum.

Argum 31. negatiuum. Si perfectio omnis, formæque introductio fiat in inſtanti, tum Chemiæ operatio & præparatio, quæ non fit in inſtanti, eſt fruſtranea, ipſaque ars vana.

At primum verum.
Ergo & ſecundum.

Propoſitio patet: Quia forma eſt, quæ dat eſſe rei: Eſſentia autem rei non recipit magis nec minus, ſed in momento fit id, quod ante non fuit, vt patet in phyſicis; Alias vel duæ formę eſſent ſimul & ſemel in vna materia, vel formę haberent dilatationem & diminutionem, quod non conceditur; Nam infans vnius horę non minus homo eſt, quam vir quinquaginta annorum, quoad formã hominis: Ad hunc vero modum Chymicus non introducit formam metallis, ſed ea præparat longo tempore.

Reſponſio Cibinenſis ad 31. Argumentum negatiuum.

Reſponſio ad 31. Argumentum negatiuum. V*Erum eſt*, quod formæ introductio fiat in momento, tum quod Chemiæ operatio & præparatio non fiat in inſtan-

instanti; at proinde non sequitur artem esse vanam: Nam differunt formæ introductio & præparatio, tam secundum naturam, quam artem: Exempli gratia, Scriniarius, qui facit mensam, dum polit asseres, nondum formã mensæ imposuit, cum asseres coniungit glutine, nec dum; cum pedes addidit, tum forma perfecta imposita est: Ita dicendum de domo, dum fundamenta iaciuntur, dum parietes educuntur, nondum formam domus habet, cum tectum fit, nondum forma adest, cum factum est, perfecta domus est: Sic secundum naturam homo nondum est, dum semina maris & fœminæ separata habentur, nec tum, cum iuncta sunt: Et sic embryo crescit sub vtero anima vegetatiua & sensitiua, donec *Creatori* placeat in momento animam rationalẽ illi immittere, in eo momento fit homo. Hęc transferantur ad opus, quod naturale & artificiale simul est, nempe Chymicum: In hoc fit præparatio eo vsque, donec forma auri perfecta sit, iam mittenda in materiam suam; cum vero per proiectionem nunc immittitur, in eo momento fit generatio auri per spoliationem sulfuris combustibilis à materia argenti viui ex metallis imperfectis: Illud argumentum igitur nihil concludit contra Chemiam, at magis ab eius parte est: *Geber* nimis acriter ita ratiocinantibus respondet in hunc modum: *Et si dicant, perfectionem in instanti dari, & præparationem nostram non in instanti fieri; & concludunt ex hoc, non perficietur per artificiũ: Ergo nec ars: Dicimus, capita illorum fatua, vacuaq́ esse ratione humana, eósq́ magis bestijs quam hominibus assimilari: Concludunt enim ex præmissis, nulla se habentibus habitudine ad id, quod illatum est: Tantũ ergo tenet hæc argumentatio, Asinus currit, Ergo tu es capra, quantum & ipsorũ: Et hoc ideo, Quia etsi non fiat præparatio in instanti, non prohibetur tamẽ hoc, quod forma vel perfectio non possit præparato dari in instanti: Non enim præparatio est perfectio, sed habilitatio ad suscipiendam formam.*

Gebri acuta responsio ad 31. Arg. negatiuum.

32. *Argumentum negatiuum contra Chemiam.*

Argum. 32. negatiuum. Si ars Chemica non possit aurum destruere, multo minus construere poterit.
At non potest primum.
Ergo nec secundum.

Ratio propositionis patet : Nam omnis res facilius destruitur, quam construitur, vt patet in ædibus, quas vel vno die destruere possumus & vix centum extruere : Sic omnia quæ natura fecit, ipsa natura iterum corrumpit & destruit, excepto auro, quod à natura ad tantam firmitatem & connexionem omnium quatuor elementorum adducitur, vt ita permaneat absque resolutione eorundem.

Responsio ad 32. Argumentum negatiuum.

Responsio ad 32. Argumentum negatiuum. Communiter verum est, destructionem esse faciliorem constructione illarum rerum simpliciter, quæ ab arte fiunt absque naturæ opera, vt in domo, mensa, lecto, veste & similibus patet: At quædam fiunt ab arte & natura, quæ non facile destruuntur, nihilominus tandem corrumpi posse credibile est, talia sunt aurum & vitrum : Quis destruet vitrum in igne natum ex cineribus & arenis ? Quis destruet aurum ? *Moses* hoc destruxit, & multi artifices id combusserunt, alij soluerunt post calcinationem cum sale & destruxerunt seu in aurum potabile reduxerunt : Vnde *Aurum destructum à Mose.*

minor

minor non est simpliciter vera: Nam omnia ex elementis composita tandem resoluuntur in sua principia & corrumpuntur, alia citius, alia tardius: Aurum maxime perdurat ex terrestribus absque reuertendo in vitrum, in quod omnia alia facile migrant: sic ipsum vitrum dicitur post longas combustiones in massam quandam informem redire, quæ non amplius sit vitrum.

33. *Argumentum negatiuum Aduersarij contra Chemiam.*

Si natura non produxit tincturas aurificas, quæcunque tincturæ fiunt per artem, ipsi naturæ sunt peregrinæ & non acceptæ, ideoque nec aurificæ. *33. Argum. negatiuum.*

At natura nullibi tales produxit tincturas aurificas.

Ergo quæ ab arte fiunt, ipsi naturæ sunt peregrinæ & non acceptæ.

Propositionis connexio patet: Quia ars non est magistra, quæ naturæ per violentiam aliquid introducere possit & imperare, at saltem ministra & imitatrix: Quod igitur opus non est in natura, neque imitabile est arti.

Minor patet: Si produxisset natura tincturas, intra terræ viscera absque dubio metallici operarij essent eius participes, qui rimantur mineras: At hoc nunquam contigit.

Responsio ad 33. Argumentum negatiuum.

Responsio ad 33. Argumentum negatiuum.

TIncturas esse in natura & à natura factas omnes philosophi affirmant: *Raymundus*, vt citatur à *Rosario*, *Quamuis hic lapis Tincturam naturaliter contineat; nam in corpus magnesiæ est creatus perfecte, per se tamen motum non habet; nisi perficiatur arte & operatione.* Dicunt philosophi esse tincturæ potentiã seu sulfur in natura, quod nulli dicitur, nisi cui à Deo reueletur: *Sic Alphidius, teste Rosario, Scito, inquit; quod hunc lapidem, de quo hoc arcanum agitur, Deus nõ posuit magno precio emendum; quoniam in via eiectus inuenitur; quatenus tam à paupere, quam à diuite haberi possit, vt ratione & scientia ad eam quisq; possit leuiter peruenire.* Sunt præterea multa, quæ natura incepit, nec ad finem perduxit, vt patet in illis, quibus artus quidam deficiunt ex natura propter caloris aut materiæ defectum; quę etiamsi non sint ex ordinarijs naturæ operibus, sunt tamen eiusdem opera ęque, vt alia, in quibus nisi impedita fuisset, ea absoluta produxisset: Eodem modo illa materia, quæ ita à philosophis absconditur, habet potentiam eam, vt fiat tinctura & vocatur aurum philosophorum, sed defectum patitur caloris & mixtionis cum suo simili: Satis igitur fuit, quod natura primam virtutem & potentiam illi introduxerit, etiamsi non perfecerit.

Rationes Melchioris Cibinensis Vngari pro Chemia.

31. Ratio affirmatiua pro Chemia.

Ratio 31. affirmatiua pro Chemia

Si ars Chymica non esset vera, tum antiqui illi sapientes viri, qui eius veritatẽ scriptis, iuramentis & dete-

detestationibus arcana aperientium, attestati sunt, infamiam pro honore & blasphemias pro benedictione meriti essent, nempe non ex certo stabiliq; fundamento innixis rebus, sed nugis & inanibus mendaciis nomen aucupantes.

At vltimum illis viris imputari non debet, quod honorem ex nugis & gloriam ex fallaciis aucupati sint, cum licuerit ipsis ex aliis veris rebus & artibus idem & longe honorabilius nomen obtinuisse. *Hoc est argumentu͂ Birnhardi Com.*

Ergo ars Chymica est vera.

AD *maioris connexionem stabiliendam*, Dicimus sapientissimos quosque veri studiosissimos quoque fuisse, cum sapientia de vero, tanquam fine, sit sollicita, vt probitas de bono: Si itaque sapientes & probi illi simul fuerint, hinc & *veri* & boni appetentes: Non est autem nec veritatis nec bonitatis, falsa docere & deceptoria aliis ingerere pro veris: Vnde constat illos, tanquam contraria virtuti & veritati, mendacia & fraudes fugisse, nec sibi nomen inde sperasse: Hinc *Geber*, ipse sibi blasphemias in æternum optasset nisi vera dixisset; cum ita in summa sua capit. 12. scribit: *Blasphemati sint ergo in æternum; quia blasphemias & maledictionem posteris reliquerunt & ex errore suo super philosophantes perfuderunt, non veritatem sed diabolicam instigationem potius post mortem suam dimiserunt: Et ego blasphemandus sim, nisi errores illorum corrigam, & veritatem tradam in hac scientia, prout melius exigit hæc ars vera. Et alius ex recentioribus: Absit*, inquit, *vt ex-* *Gebri blasphematur deceptores. & seipsum si talis sit.*

istimemus antiquos illos veneranda antiquitatis philosophos consulto aliquid falsitatis memoriæ commendare voluisse, qui summam operam veritati inquirendæ semper nauarunt, famamq́ in posteros non ex nugis & inanibus, sed arduis & sublimibus & vero stabiliq́ fundamento innixis quæsiuerunt. Hæc ille: Etsi vero aliquando quidam fuerint, qui gloriam ex falsis reportarint, tamen dies posterior aperuit eorum falsitatem & dolos refutauit, præsertim in mundanis illis, vbi libere cuique sentire liceat, quid verum videatur.

32. *Ratio affirmatiua pro Chemia.*

Ratio 33. affirmatiua

Si antiquissima illa figmenta *de aureo vellere*, pomis aureis *Hesperidum & Atalantæ* proiectis, ceruа aureis cornibus & æreis pedibus, cursu defatiganda & captanda, conueniant omnino cum arte Chymica, eiusq́; doctrina, hæc quippe tantæ antiquitatis huc vsque deriuatæ, erit & veritatis infallibilis.

Sed primum haud dubium.

Ergo nec secundum.

M*Aioris connexio patet:* quia veritas est harmonia rerum & falsitas dissensio: Res autem, præsertim substantiæ, vt sunt antiquissimæ, sic & earum harmonia, quæ est veritas: Econtra dissensio non diu consistit, nec ab antiquo originem duxisse potuit: Cum itaque hæ lepidissimę allegoriæ in eo conueniant, quod aurificium sit verum & adeò naturale, quam est poma nasci in arboribus, aut arietem ge-

gestare lanas, hunc id adumbrare voluerunt, cum aureitatem vtrisque asscripserint. Si quis verò dubitet de his loquentibus picturis ac potius ad res alienissimas, vtpote mores aut eiusmodi interpretari voluerit; ille suo genio morem gerat. Interim scienti id nunquam persuadebit, vt patet ex diuersis rationibus in Hieroglyphicis nostris productis, quas vt refutet necessum habet validioribus rationibus, aut se ab ipsis refutatum agnoscat.

33. *Ratio affirmatiua pro Chemiæ veritate.*

A quibus aurum potest destrui, ab iisdem præsumitur posse confici. *Ratio 33. affirmatiua pro Chim.*

At à Chymicis aurum solum destruitur.

Ergo ab iisdem conficitur.

M*Aior huius syllogismi est philosophorum communis sententia* & opinio vulgi eidem assentitur: Sic enim *Rosarius* citans alios authores, vt *Ioh. de Aquin. Qui auri destructionẽ ignorat, cõstructionẽ eius ex cursu naturæ necessario habet ignorare: Facilius itaq; est aurum cõstruere, q̃ destruere. Et paulò post: Philos. Qui aurũ scit destruere, ꝙ per amplius nõ erit aurũ, ille ad maximũ arcanũ ꝑuenit. Alius dicit philos. Difficile est aurũ destrui, difficilimè construi; Facilius est destruere accidẽtale, q̃ essẽtiale:* Omnis n. qui aurum illud cõpositum naturæ arctissimum & solidissimum aperire potuerit, idem partes eius coniungere posse existimatur: quamuis philosophi dicant, nihil componi ex sui destructione: Duæ alias sunt methodi species, vna vocatur *Analytica*, altera *Synthetica*: *Analytica* à posteriori natura incipit & progreditur versus priora naturâ: E contra *Synthetica*: sic eadem via est *Româ Neapolim*, quæ est *Neapoli Romam*: Vnde multi putant ex auri resolutione seu

ſeu corruptione ad eius compoſitionem peruenire poſſe: Si qui hoc negent, illi demonſtrent rationem, cur vnum fieri poſſit, & alterum non: Si reſponderint, aſinum nos poſſe deſtruere, ſed non conſtruere, ad id iam antè reſponſum eſt, quod alia ſit ratio in conſtruendo vel deſtruendo aſino, qui conſtat animâ ſenſitiua, alia in auro, quod non habet eiuſmodi animam, ſed ſaltem mixtionem elementorum benè proportionatam & æquatam.

XII. ANONYMI SARMATÆ SYMBOLVM.

LIBER DVODECIMVS.

VLTIMVS in ſerie ſuccedente, Hermeti autem ab altero latere proximus, Sarmata fuit, hoc eſt, ex Sarmatia oriundus, quæ complectitur in ſe diuerſos, attamen vnius linguæ, nempe Sclauonicæ populos, quales ſunt Poloni, Caſſubii, Bohemi, Moraui, Ruſſi, Moſchi & quamplures alii: Etſi vero Sarmata antedictus ipſe Anonymum ſe fecerit, tamen ex dicterio ipſius facile nomen occurreret, ſi cui operæ precium videretur: At ſatius eſt, vt maneat ſub ſilentio, donec ipſe ſui dicterii ſenſum magis expoſuerit: Ad hunc, tanquam conceſſus poſtremum, Aduerſarius ſeſe contulit, languidus & flacci-

Sclauonica lingua diuerſi populi.

D. L. G. A.

flaccidus tot illi resistentium & se opponentium telis (quorum quædam ictus ei, licet non sanguine stillantes, tamen immedicabiles inflixisse non est dubium) inter spem & metum hærens de victoriæ, qua iampridem deiectus erat, euentu: At nos prius Anonymos reliquos huic adiungemus, ne solus personatus hoc in conuentu compareat, & post Mensas secundas adornabimus.

SATVRNVS HVMECTAT TERRAM portantem Solis flores & Lunæ.

Nonymi Sarmatæ, (cui quidam hoc testimonium perhibet, quod sit *Heliocãtharus Borealis*, cuius tincturæ admirabilem potentiam in diuersa metalla proiectæ ipse viderit suis oculis, eorumq; in aurum optimũ cõuersionẽ) aut vitam & mores, aut scripta velle euoluere, cum & ipse & eius tractatus habeantur & tam mente quam oculis à plurimis obseruentur, nobis hic non fore necessarium arbitramur: De iis, qui in locum, omnibus

M. S. Os. Cr. Heliocantharus Borealis à Crollio dictus.

bus mortalibus communem, hinc decesserint, alia est nostra opinio, vtpote quorum vltimæ lineæ rerum nihil addi aut detrahi, salua veritate, possit, quod in viuentibus secus se habere sæpenumero animaduertitur: Anonymos igitur illi adiungemus, licet non congentiles, tamen nominis non contemnendi artifices & authores quorundam librorum, quos, vt orphanos, Chymici amplectuntur & in honore habent.

ANONYMI AVTHORES LIbrorum Sarmatis adscripti.

Anonymi authores Sarmatis adiuncti.

AVthor *Cymbali aurei*, quod incipit, Artis nostræ vna tantum extat res: *Nicol. Barnaud.* meminit in suis comment. Chymicis, quod senex medic[9] *Anshelmus de Bood*, qui tractatum de gemmis eruditissimum edidit, cum ante aliquot annos *ex Belgio, Brugis*, supellectilem suam *Pragam* adferri curasset, inuenerit inter patris sui libellos hui[9] authoris tractatulum rudi modo compactum & inueteratum, cuius tegumentum cum rimaretur, dicitur incidisse in cauitatem quandam, cui particula pergameni inclusa esset, cum descriptione exigui processus Chymici non absimilis *Ferneliani*, in vltima parte eius librorum de abditis rerum causis contenti: Hæc inuenta Tincturæ descriptio in fine habuit verba huiusmodi: *Hæc vera esse, probauit puluisculus hic inclusus vnius grani quantitate, cuius dimida pars proiiciatur in ℥. ij. Mercurij & mutabitur in aurum*: Postquam dictus *de Bood.* hæc vidit & legit, qui alias à Chemia abhorreret, iuit ad aurifabrum, vbi experimentaretur antea relata; quod cum fecisset, optimum aurum inuenit; Vnde aurifaber stupefactus non aliter sibi persuadere potuit, quin subfuisse dolum aut impositionem: Petiit igitur puluerem

Tinctura pulusculus adiunctus processui.

vt ipse-

vt ipſemet omnia imponeret ad ignẽ & puluiſculum proij-ceret, quod cum ab eo denuo repetitum eſſet, rem verissimam & abſque fraude exiſtere pro certo reperijt. Quicunque author fuit illius breuis proceſſus, eumque in membrana deſcripſerat & cum grano tincturæ huius tractatuli tegumento excauato impoſuerat, idem & author huius cymbali aurei manuſcripti & antea nunquam impreſſi, abſque dubio extitit, quidque de eo ediderit, de hoc intelligi voluerit; Cum nimirum breuis ille proceſſus multis ſuperfluis & ſophiſticis abundet, hic vero aliquanto longior ſaltem neceſſaria complectatur: In fine primæ partis hæc habentur: *Viſa albedine, infrigida opus tuum, infrigidando enim Lunam, inuenies calorem ſolis. Morare prope vas & intuere mira, quoniam albeſcit & citrineſcit citius, quam in tribus horis diei: Huius tamen rei germinatio eſt viridis: Hoc ſubito ſi videris, admiratio, timor & terror tibi euenient, nam apparebit tandem in albedine, quæ omnes albedines mundi vincit.* — *Tinctura proiectio facta.*

Anonymus quidam (cuius ſectæ tamen is fuerit, iam ſatis innotuit) ante paucos annos venit in ciuitatem ſatis celebrem, quam propter certas cauſas non nominabo, ibique apud pharmacopœum, Chemiæ valde amantem I. M. diuertit: Fuit ille peregrinus non admodum ſenex, veſtitu & habitu non precioſo, ſed vulgari, in ſermone valde parcus, & ſi interrogaretur, in Chymicis alijſque rebus ſatis expertus viſus; ſingulis diebus exiuit & in templis ſæpiſſime verſatus eſt, pius in geſtu, actu & colloquio; Manſit apud eum ſupra duas ſeptimanas: Cum vero hyems eſſet duriſſima, atque hic vir bonus eius vehementiam timeret, cum non eſſet contra eam prouiſus veſtibus pelliceis & idoneis ad iter eius temporis, abiturus orauit hoſpitem ſuum vt togam pelliciam ſibi accommodaret, quam cum vulgarem (forte 10. florenorum) illi mutuo dediſſet, iam currui, quem pro — *Hiſtoria alia proiectionis ſtructura.*

 ſecon-

ſe conduxerat, inſeſſurus, gratias egit hoſpiti pharmacopœo, (qui liberalis alias nihil pecuniæ pro hoſpitio cōmunicato recipere voluit (eique parum pulueris rubei dedit in remunerationem dicens, vt hoc non ſperneret, ſed acciperet libram j. plumbi, cui ad ignem poſitæ hunc puluiſculum inijceret, vnde multi colores & poſt vnus color, nempe aureus exoriturus eſſet: Hoc dicto abijt & quidem eo, quo noſtra ęnigmata ſpectant ſuperius propoſita; Pharmacopœus autem narrat ſe togam pelliceam ab auriganō recepiſſe: Paulo poſt voluit ludibundus quaſi experimentari hunc puluerem, & poſuit ſecundum dictum modum & quantitatem plumbum ad ignem, cui liquefacto puluerē iniecit, & poſt multos colores viſos & pereuntes, dimidiæ horæ ſpacio, color aureus, apparuit, quo viſo, admiratione & timore perculſus optimum aurum, cum effunderetur, inuenit: Ex hoc auro centum ducatos à monetario ſibi cudi curauit; tantum enim fuit, nec plus, nec minus: Hoc vir fide dignus abſq; iuramento, iurauit verum eſſe & monetarium, adhuc viuum, in teſtem vocauit: Hic peregrinus qui pro hoſpitio paucorum dierum tantum precij ſoluit, nempe circiter 130. thaleros, potuiſſet ſibi emere 10. florenis tunicam pelliceam, ne opus ipſe haberet alienam ſibi addicare & retinere: ſed aurigam, qui reportare debuit, in hoc caſu excuſatum habere nequeo.

Lib. 6. propoſita.

Tincturæ experimentatio alia.

Author Roſarij minoris: Vbicunque inueneris, inquit, Mercurium purum & fixum habe pro magno lapide: Aquam quoq; ſolutiuam omnium metallorum ex varijs ſalibus factam, proponit, quam dicit eſſe clauem, qua portæ metallicæ reſerentur, vt vna in aliam tranſire poſſit; At quilibet hic cautus ſit & à ſalibus, niſi forte in præparatione, abſtineat.

Author Roſarii minoris.

Pandectæ. – }
Codex veritatis. } Horum meminit *Bernhardus Comes.*
Veridicus. }

Summa

Summa textualis:
Clangor buccinæ:
Scala philosophorum:
Ludus puerorum.
Aurora consurgens: } Hi tractatus sunt satis cogniti ex libris publicatis:
(Com.
Testamentum Pythagoræ: Huius quoq; facit mentionē Bernh.
Turba philosophorum; est aliquot formarum seu exemplariū:
Author ignotus:
Author incertus: } hi habentur in volum. Chymicis.
Author rosarij alterius abbreuiati.
Author tractatus, Mercurius dum bibi, fugit.
Auctor speculi Chymiæ: quem dicunt esse Vlricum Poyselium, qui obijt A. 1471.
Author viæ vniuersalis.
Auctor tract. de Quinta essentia vini.
Auct. Lucis lucentis in tenebris.
Auct. Horti diuitiarum.
Auct. Processus pro tinctura.
Auct. tract. de lap. phil. 12. cap.
Auctor anonymus, qui collegit concordantias ex 8. aut pluribus authorib. Chemiæ classicis de subiecto artis vero.
Author, qui de Aurelia variorum colorum tractatū edidit.
Author splendoris solis.
Author antiquior, qui senioris tabulam explicauit.
Allegoria, quæ asscribitur Merlino.
Allegoria, quæ asscribitur Arisleo.
Author ænigmatum Chymiæ.
Authores in tot tomis Aurei Velleris Germanice editis contenti: & his innumeri alij accensendi, qui memoriam nostrā (& forte lectionē) fugiunt; cum in hac peregrinatione omnino libris Chymicis & aliis excepto vno vel altero, destituamur ac poti⁹ fidę rememorationi & experiētiæ cū ratione

Excusatio Authoris, si qui authores omissi.

tione coniunctæ inniti opus habuerimus: Nec vero rescribere licuit in tanta celeritate, qua vti cogimur.

Hactenus Artifices in hoc opere Chymicos, quotquot occurrerunt, nominatim expressimus, tum ad Chemiæ defensionem, tum ad eius antiquitatem declarandam: Cum vero Anonymi hi nostri nullam nobis reliquerint occasionem de sese scribendi aut vitā & scripta eorum penitius perlustrandi & exponendi, hinc hoc loco Colophonem huic operi post argumenta & rationes adiectas, imponere deberemur, nisi nobis visum fuisset, huic Comœdiæ quasi lætam Catastrophen, & Aureæ Mensæ iucunda bellaria seu lauticias pro secundis mensis addere, quibus nauseabundus lectoris stomachus refici & ad nucleum rerum hactenus propositarum gustandum incitari possit; Hoc est, Allegoriam quandam longo inuestigationis Veritatis Chemicæ vsu, nec non peregrinationis, operationis, scriptionis, sumptus, laboris, vigiliæ, meditationis, collationis concordantiarum, experimentationis, erroris, reiterationis, incredibilium continuatione probatam, summariæ conclusionis seu generalis capitulationis vice hic in medium producam.

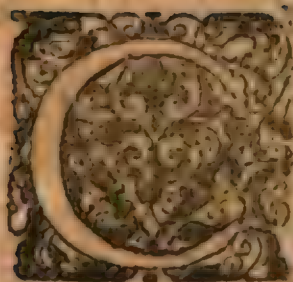
MEN-

MENSÆ SECVNDÆ SEV BELLARIA,

HOC EST,

ALLEGORIA BELLA, VICE RECAPITVlationis aut conclusionis summariæ totius operis posita, plurimum & perspicuæ vtilitatis & iucundæ meditationis lectoris menti exhibens.

VM iam potiorem vitæ meæ partem in literarum humaniorum, artiumque liberalium studijs, ac cum doctioribus quibuscunque, qui sapere quid præ vulgo viderentur, conuersationibus transegissem, ita vt quid firmioris iudicij partim assidua lectione, partim ipso rerum vsu acquisiuisse mihi viderer, cepi mecum considerare acutius varias hominum actiones, plærumq; vel ad pompam & libidinem alijs prædominandi & in honoribus anteferri, aut gulam & luxuriem corporis promouendam, aliaue eiusmodi enormia vitia spectantes, & quod plærique per fas & nefas solis fere diuitijs cumulandis, omni conscientiæ respectu, pietatis aut virtutis zelo posthabito, præoccupati essent; Vnde diu anceps & incertus hæsitaui, an *Democritico cachinno*, an *Heracletio fletui* ean-

Democritus & Heracletus diuerso affectui indulserunt.

eandem ob causam subscriberem, an verò cum Ecclesiastico, *Omnia vanitates vanitatum* pronunciarem, Verum pensiculatis singulis tandem ad me reuersus, post *Dei Opt. Max.* agnitionem, ex *Fontibus Israelis seu sacris Biblijs* haustam, nihil melius, prius aut antiquius inueni, quam rerum abditarum in natura existentium, hominique maxime vtilium, inuestigationem, qualicunque modo institutam, siue domi per libros ab alijs relictos, meditatione præuia & experientia manuali pedissequa, siue foris *magnum illum Mundi codicem* peruoluendo; A nullo horum inquirendæ scientiæ modo abstinui, sed nunc huic, nunc alteri indulgendo, quo plus hausi, eo magis, *Tantali* instar, sitij: Audiueram vero inter cætera esse auem quandam in toto terrarum orbe saltem vnicam, PHOENICEM dictam, cuius corporis exuuiæ, hoc est plumæ seu carnes haberentur *Medicina omnium Medicinarum præstantissima*, vtpote quæ foret Remedium IRAE & DOLORIS seu NEPENTHES; de quo legitur in antiquorum scriptis, quod *Helena, à Paride Troiano* rapta, id præbuerit *Telemacho*, quo ille omnes præteritos labores, curas & dolores oblitus lætitia singulari exhilaratus est: Ad hanc itaque auem indagandam, vbicunque lateret, impetu quodam naturæ meæ mentisque raptus & quasi volens coactus sum; non quod sperarem potiri hac volucri integra (id enim mihi impossibile præuidi) sed saltem vt vel plumam exiguam eius, quocunque labore, sumptu & peregrinatione adipiscerer; De *Phœnice*, an sit alicubi, permulti dubitant, at longe plures de Medicina iam dicta: Qui de illa sibi dubium faciunt, illos ad *Tacitum, Plinium* & alios rerum mundanarum scriptores ablegatos velim; qui de hac, his hoc loco satisfiet; Inter quos egoipse diutius extiti, qui non potui animum inducere meum, vt eiusmodi Medicinam simpliciter possibilem crederem, quam-

Omnia vanitates vanitatum.

Inuestigatione rerum abditarum nihil melius.

Auis Phœnix celebratissima semper fuit in scriptis sapientum.

Remedium Iræ & doloris.

Phœnix auis an sit.

An sit Medicina Iræ & doloris.

quamuis à nonnullis fide dignissimis viris eius mentionem fieri perceperam, sed eam vel suppositītiam aut fabulosam omnino, quemadmodū eiusmodi ab. antiquis aut longinquis præter communem naturæ aut consuetudinis ordinē deducta plærumq; videri solent, præpostera mentis obstinacia putaui: Quis enim vnquam, dixi, medelam iræ professus est, nisi verbo tenus, nō autem remedijs naturalibus? Quis dolorem mitigantibus, Narcoticis, Opiatis & Laudanis, nisi in medicina parum expertus, tollere non nouit? Primum itaque vt non necessarium medico, sic alterum non insolitum, sed ipsa praxi frequentissimum accidit, vti non opus sit nouam de vtroque Medicinam desiderare aut expetere; multo minus aliquid laboris aut sumptus illi inquirendo impendere: Adhæc legimus in antiquorum cōmentarijs; quomodo philosophus quidam præcipitem *Augusti Cæsaris* iram corrigere conatus est, nempe ne quid faceret ira præpeditus, antequam viginti quatuor literarum elementa tacite secum percurrisset, quæ si vera sunt auxilia, cuilibet in promptu habentur nec indigent expensis aut doctrinis aliis: Ne quid addam de moralium sententijs, tam dolore animi, quam iræ remedia pollicentibus, quibus ita proprium videtur, moderari mentem & affectus temperare; vti medico corpus à morbis liberare, eiusq; temperamentum optimum conseruare. Verum omnib. his, quæ nullam eiusmodi dari Medicinam inuestigatione dignam innuunt, consideratis, vice versa, & illa, quæ affirmando eam statuant, produxi in hunc modum: *Frustra Ethicus* vel etiam *Theologus* præscribit alicui præcepta moderandæ iræ, si temperies corporis reclamet, vtpote calida & sicca, humorib. biliosis & retorridis exæstuans, vt patet in paraphreniticis, phreniticis, Maniacis & à diabolo obsessis, in quib. bilis flaua vel atra causa est pcipua aut sine qua non:

Diodorus Siculus facit eius Medicinæ mentionem.

Contra iræ auxilium morale.

Francisci Petrarchæ de remedijs vtriusque fortunæ.

Esse iræ remedia vtilia.

Ira ex humore calido abundante. Medicus itaq; in eiusmodi casibus temperet vel expurget humores immoderatos & cessabit iræ rabies, non aliter, quam igne per aquam extincto cessat omnis combustio: Vnde medicorum antesignanus ille *Galenus* non inconcinne libro singulari testatum reliquit, *Quod mores animi sequantur temperamentum corporis:* Vt enim alias fortissimus & inuictus miles diutino & squalido carcere eneruari & conteri potest adeo, vt ægre seipsum sustineat, ita & mens hominis, alias nec iræ nec furiosis affectibus mancipata, vitio solius corporis biliosi vel ab humoribus alijs contaminati, sæpissime inficitur & vincitur. *Mens patitur à corpore.* Quod si authoritate grauissimi medici & philosophi ad hanc rem probandam opus sit, ex multis vnius *Arnoldi Villanouani* testimonium adducam; qui libro de simplicibus, vbi portam secretorum omnium medicinarum ex tabulis qualitatum primarum, secundarum, tertiarum & quartarum, aperit, in hunc modum scribit: *Arnoldi sententia de morbis animi.* *Et si tu vis etiam facere tabulam eorum, quæ operantur per accidens, aut aliquo tali modo occulto, ex dictis potes habere; verbi gratia, si vis scire, quæ faciant bonam memoriam, bonum intellectum; bonum visum; & quæ faciunt amorem secundum viam naturalem, aut via occulta.: Ad omnia enim ars medicinæ habet ingenium: Nam bonitas intellectus ad bonitatem sensitiuæ est virtutis: Igitur bonum intellectum sunt facientia bonam digestionem & confortantia cerebrum, & membra principalia, expurgantia superfluitates; prohibentia vapores ascendere, sanguinem clarificantia, & quæ respiciunt caput & cerebrum, & habent proprietatem ad bonitatem intellectus: Hæc autem omnia intellectis supra dictis, inuenies, vnde facies tibi tabulam ad omnem operationem, si vis: Et secundum hoc inuenies multos authores dicere de suis receptionibus, quod faciant bonum intellectum, quia large prohibent multiplicari superfluitates; aut reprimunt vapores; aut confortant cerebrum generaliter; rectifi-* *Intellectum bonum facientia quæ.*

cant sanguinem & spiritum & alleuiant sensitiuam, ex qua prouenit omnis bonitas intellectus: Audiuistis etiam, quòd quædam medicina vocatur lætificatiua, quia aggregat omnia confortantia mẽbra principalia & sanguinem clarificantia & generantia bonum sãguinem & spiritum: secundùm hoc etiam potes dicere, quòd quædã medicina ducit ad paradisum, quia est composita ex disponentibus sanguinem ad misericordiam & pietatem & mansuetudinẽ & benignitatem, quibus mediantibus sequitur bonus appetitus ad bona opera: Et quædam incitat amorem, quia auget sanguinem laudabilem clarum in quanto & in quali, & priuat ipsum à melancholia & phlegmate, quæ sunt causæ sollicitudinis, quæ prohibet conuersatiuam & curabilitatem & amorem: Sanguis verò multus clarus facit omnia contraria, incitat Venereum appetitum, unde de necessitate diligunt & faciunt ciuiles conuersationes, gaudia, liberalitatem, ex quo sequitur ipsum diligere & diligi & desiderari ab omnibus: Et quædam facit castum, religiosum, quia inclinat sanguinem ad frigiditatem & paucitatem, quo facto non appetit coitum, nec mulieres, nec ludum, nec cantus, nec similia: Et vt generaliter dicatur, potes cum medicinis scire dispositionem sanguinis ad quamcunq; qualitatẽ & tota differentia morum hominis fit ex sanguine calido, frigido, humido & sicco, & cum medicinis prædictis scis etiam facere circa hominem, quod vis: Tu audiuisti etiam ab authoribus, quòd quædam medicina facit fatuum, quædam dæmoniacum, & si tu vis facere de istis secretis & firmari, respice in nobis familiaribus, nec multi homines sunt recti sensus nec boni ingenii, & si potauerunt multum vinum, quod non est medicina extranea, efficiuntur stolidi aut furiosi, aut habentes mores diuersos valde à seipsis non ebriis: Et omnia mutantia sanguinem ad excessum calidi aut frigidi, permutant mores & intellectum à ratione: Vidisti, quòd multoties comedit homo unum cibum & post comestionem redditur alacer & iocosus, cantans & valdè diuersus à seipso antequam comederet: Aliquando contrarium est, quia sanguis & spiritus & complexio ex primo re-

Medicina quædam lætificatiua

Medicina ducens ad Paradisum

Medicina incitans ad amorem.

Medicina faciens castum & religiosum.

Medicina quædam facit fatuum.

Ex multi vini potu stolidi fiunt

Cibus & potus alterant affectus interdum.

ctificatur & bonificatur ex alio vero corrumpebatur: Facit igitur medicus de auaro prodigum, de casto luxuriosum, de timido audacem & generaliter sicut mutat complexionem sanguinis, necesse est mutare sequentes inclinationes & complexiones ipsius: Et hæc sunt secreta ipsius vltima artis medicinæ: Quandoque verò ipsa non facit ea nisi ex consequenti valde: Insipientes cum legerint in libris prudentum medicorum & senum, qui sciuerunt iam esse secretum medicinæ, cum vident eos facere bonum intellectum & facere fidelem, fortunatum, valdè derident eos, & derisi valde elongati sunt à secretis medicinæ & non volunt audire, nec credunt, quod ad medicinam spectet, nisi curare dolorem capitis aut apostema aut febrem, & ipsi deberent curare seipsos de grossitie intellectus, donec possent intelligere ea, quæ propter tales, qui vituperant secretorum inuentores, tu audiuisti, quod Hippocrates præcepit physicis, quos docebat, Quod secreta non pandant; Quia redundat in vituperium sapientum & in infamiam: quia si homo sit sapiens & inuestigans, bene veniet ad ipsa & participabit Nobiscum Donum Philosophiæ. Et paulo post: *Et tu vidisti in libro experimentorum philosophorum, quod circa animæ passiones posuerunt pulcherrima, & mirabilia: Quæ enim Medicina est magis calefaciens, quam IRA? Et magis priuans amorem & generans discordiam, & quæ magis infrigidat, quam timor: & quæ magis confortat, quam gaudium? Et quæ magis cibat & nutrit, quam bona spes? Et quæ magis interficit, quam desperatio? Cum ipsis enim philosophi fecerunt res valdè pulchras.* Hæc ille: Ex quibus patet, quod Medicinæ vis animo quoque succurrat eiusque affectibus, ipsi à corpore, aut vice versâ communicatis, & per consequens iræ quoque medelam profiteatur. At demus, iram expurgata biliosi humoris copia leniri, aut potius iracundiam refrenari posse, cum tamen vix

Medicus facit ex auaro prodigus

Vltima secreta medicinæ quæ.

Deridentes secreta ab illis elonganitur.

Secreta non pandenda.

Donum philosophiæ Chemiæ opus.

Ira medicina calefaciens.

Timor quid præstet.

gaudium.

bona spes.

desperatio.

vllus eiusmodi Remedium expetat, inutile omnino videtur & superuacaneum: Ad hoc responderi potest; sufficit medicinam in natura extare, quæ priuatos affectus temperet, etiamsi ab aliis aut non agnoscatur aut æstimetur: Id enim eius vtilitati aut necessitati nihil detrahit: Nam etiamsi hoc tempore non sit in censu aliquo, tamen alicubi, vt olim fuit, sic post esse potest in maiori precio: Ita suo tempore antedictus *Galenus Germanos* ab omni medicina alienos, quibus vtpote ferocioribus gentibus Medicinæ præcepta non editurus erat, pronunciauit, qui nunc medicinam & amplectantur & excolunt, Græcis econtra in barbariem quandam iterum redactis & ab omni fere humanitatis literatura sub *Turcico iugo* valde remotis. Verùm cum contrarium doctrina se maximè illustret, si dubium sit, an eiusmodi Medicina cum aliqua utilitate sit coniuncta, considerentur, saltem, quæ mala ex immodica irâ aut iracundia contigerunt tam in principibus, quam priuatis hominibus, quæ cum sint absque numero, testibus historiarum omnium temporum monumentis, Inde & Medicina, quæ illam aufert vel auertit, est vtilitatis immensæ.

Remedium iræ non expetitum inutile visum

Omnium rerum vicissitudo.

Mala ex ira innumera.

Quæ de ira dicta sunt, eadem quoque de dolore intelligi debent: Vt enim ira videtur ex affectibus animi maximè euidens & enormis, ita ex symptomatibus corporis dolor maxime est sensibilis & insignis, adeo vt ad se Medici curam non raro, ante euictum morbum seu expulsam causam, necessitate quadam ineuitabili trahat. Non inconsultum itaque visum est, talem *Medicinam* amplecti, quæ dolorem simul è corpore &

Dolor symptomatum acerrimus.

Medicina auro præualens.

& iram ex animo eiiciat. Hæc, inquam, Medicina est, quæ auro longè præualet, dum modo Phœnix, vnde petitur, inueniri possit: Vbi quæram? Vbi inuestigem? quem perconter? Qui nouit, vix patefaciet, qui non nouit, nec narrare poterit: Interim iacienda est alea & tentanda via; cum domi desides vix quicquam discant arcani, audaces verò fortuna adiuuet. Vnde apud me certissimâ mentis resolutione constitutum est, patriam, quæ mihi cara, relinquere & ad exteros proficisci, vt vel vitam in peregrinatione absumerem, vel cum lætitia medicinam optatam mecum domum tandem reportarem. Graue est, fateor, mutare solum & cœlum, à notis ad ignotos, ab inquilinis ad barbaros, à cognatis ad Antipodas, migrare propter spem dubiam medicinæ animo præconceptæ, quæ num sit in rerum natura, adhuc sub iudice lis est, dicent, quamplurimi: Ad hisce quod respondeam, non habeo, nisi quod Tullius olim suo Trebatio extra Romam agenti; Multi suam rem benè gessere & publicam patriâ procul. Omne initium difficile, & qui nunquam tristatus est, nec lætabitur, qui nunquam errauit, nec in veram viam reducetur: Vt enim Chymici dicunt, Esse in Chemia nobile aliquod corpus, quod de domino ad dominum mouetur, in cuius initio sit miseria cum aceto, in fine verò gaudium cum lætitia, ita & mihi euenturum præsuppofui, vt primò multa aspera, amara, tristia, tædiosa gustarem, perferrem & experirer, tandem omnia lætiora & faciliora visurus essem: De Medicina ea, aut Phœnice, an sit, non dubitaui; nam si dubitassem, quomodo quæsissem? Si non quæsissem, quomodo spem inueniendi eam habuissem? Sufficiat mihi vmbram vidisse solis aut eius radios, etiamsi ipsum solem digitis non tetigerim: Fortè inutile foret nobis tam nobili & claro corpori cœlesti, hac terrestri fæce circumseptis coniungi & immediatè tangi

Peregrinatione medicina indaganda est.

Obiectio contra peregrinationem.

Rosar. phil.

Phœnicem esse non est dubium.

tange: Quid augustum in rebus humanis, quod non in initiis suis angustum fuerit? Annon ipse homo ex humo? *Augustum fuit angustum.* Quomodo itaque, inquam, Medicinæ, quam inquiro, perfectam noticiam haberem, antequam viderim aut tetigerim? Quomodo magister euaderem, antequã discipulus extiterim? Eundum igitur est per mundi regiones diuersas Non enim omnis fert omnia tellus: Forte in vno loco id visurus, quod per somnium non cogitaram in alio: An peregrinatio mihi obesse poterit? Neutiquam opinor: Peregrini enim nos omnes sumus in hoc mundo, etiam in propria, nempe terrestri patria: Vnde ad ætherias illas clarissimas domus, quo Saluator noster, qui pręcessit, nos vocat & attrahit, migraturi tandem sumus: Respiciam hirundinem veris nunciam, gruem, ciconiam, multasq; alias aues, quomodo annuatim statis temporibus peregrinentur per aera in ignotas regiones naturæ instinctu & documento; vt homini specimẽ & exemplar edant peregrinationis per mundi partes instituendæ, ne semper fumo & fimo larium insenesceret: Auibus aer sublunaris vniuersus patet, & homini globus terrestris: Respiciam cœlum ipsum, ipsiusque magnum viatorem, Solem, quomodo motu continuo gaudeat & omnia soli & poli creaturas illustret & illuminet, calefaciat & gubernet: Imò in proprium sinum pectoris; ad cor ipsum, mentem dirigam, quomodo hoc motu agatur perpetuo, dum vita manet, quod vitam vt metitur motione illæsâ, sic sublatâ, læsa, vel impeditâ, finit: Naturale itaq; homini est, moueri de loco ad locum, de regione in regionem, dum in se, supra se & circum se respiciat: At cum omnis motus fiat ad metam, præsertim sensibilium & rationalium, appetitu seu voluntate à phantasia vel intellectu directâ ad certum finem, hinc lucri sui gratiâ, per mare, per terras currit mercator ad Indos, pauperiem fugiens; Et alij

Peregrinatio nulli obesse potest.

Aues peregrinationẽ docentes.

Sol magnus cœli viator motu gaudet.

Cor hominis vitam motu continuat.

Homini naturale est peregrinari.

Vtilitas peregrinationis.

Propter merces animi peregrinandum. aliis causis impelluntur; Sic & nos propter merces animi, naturæ arcana, Dei dona, & scientias artesque conquirendas & inuestigandas quidni remotiora adiremus loca? Qui domi enim suæ consenuit, domi suam sapientiam quoque sepeliet, nec quid eorum, quæ in mundo sunt, agnoscet, nec ab aliis agnoscetur; nisi bis puer: *Iucunditas peregrinationis.* Iucundum quoque & admirabile est, cernere tot & tam varias gentes, ab omnium nostrum proauo maximo paterno maternoque, Adamo, propagatas, quæ relictum ab eo sibi patrimonium valde inæqualibus partibus subdiuisum possident: *Honestas peregrinationis.* *Quid honestius*, quam anteuertisse Solem cœlestem curriculo vnius die, h. e. totum terrarum orbem ab ortu in occasum perlustrando atq; hinc in patriam circulo absoluto redeundo, anticipasse vel itineris soliti eius se comitem exhibuisse? *Dies deest vni abundat orbem terrarum circum nauigantibus.* Dies n. omnibus, qui circumnauigant terreaum globum ab ortu in occasum deest, ab occasu in ortum, superfluit; cuius rei causa primitus obscura, at nūc sat cognita est: Imo quo quid, ad spiritualem essentiam propius accedit, à terrestri pondere purgatum & defœcatum, eo ad motum fit celerius & habilius: Terra ignaua quiescit, & merito, quia centrum est mundi immobile; *Spiritualo magis, magis mobile.* At aqua mouetur & totus Oceanus fluit & refluit idque quater, 24. horarum spacio; sic fontes, & fluuij veluti parentes magnæ eius sobolis stato mouentur ordine, & Oceano suas aduehunt currendo quasi dulces delitias ad salum tēperandum: Aer quāto impetu citetur, demōstrāt vēti, turbines & nubes eis *Elementa tria mouentur.* circūductæ, nec nō nauiū vastæ moles, & ipsæ molę: Ignis noster abit continuo motu, vt retineri non possit, nisi semper nouus generetur ex inflammabilibus materiis: Cœlum ipsum quanta itinera conficit cum suis stellis tam grandibus corporibus? Imo stellarum & cœli raptus tantus est, vt homo eam celeritatem ne imaginari quidem possit;

Glo-

Globus ferreus ex tormento vi pulueris Pyrij, si manente eadem semper celeritate terram totam ambire deberet, forte octidutum integrum requireret, antequam 5400. milliaria Germanica (hoc est, circulum terræ magnum) absolueret redeundo ad punctum vnde emissus foret; at Sol in tanta distantia à superficie terræ, vna hora plus spacij conficit, quam tot milliaria; Imo forte in quadrante horæ, quam celeritatem nemo hominum metiri cogitatione potest, ne loquar de superiori cœlo Saturni aut primo mobili, quæ longe altius sole posita sunt: Quid hominum cogitationibus celerius? Nihil in humanis; At his intellectuales substantiæ traduntur celeritate esse æquales, & moueri in ipso Nunc seu momento; vtpote indiuisibiles in indiuisibili, puncto, non in tempore: *Deus* vero, qui omnis motus expers vbique est, nec indiget eo moueri, vbi ante est: In multis itaque locis esse, cum homini impossibile sit, simul & semel (quod solius Dei proprium) diuinitati proximum est, diuerso tempore illis adesse, prout licet: Non ergo mihi sit tædiosum, sed longe iucundissimum, non inhonestum, sed multis modis honestissimum, non inutile, sed summa cum vtilitate coniunctum, multas mundi huius regiones perlustrasse, non vt videam saxa & syluas, apud exteros, sed vt inquiram *Phœniceam Medicinam* in mundo apud homines sapientissimos consulendo, cumque illis conferendo de rebus, quas ignarum vulgus non tam suspicit, quam contemnit. Ad iter itaque longinquum me accinxi, omnibus, quæ videntur necessaria, comparatis, non hic recensendis: Primo *Europæ regna & fines* perlustrare constitui, deinde si opus sit, in *Americam*, hinc in *Asiam* & denique in *Africam* transire, mecum deliberaui: Nam volucrem illam medicinalem in aliqua harum prægrandium terreni orbis par-

Cœli raptus incomprehensibilis imaginatione.

Cogitationes hominũ celerrimæ.

Angeli dicũtur moueri in nunc.

Deus non mouetur, quia vbiq; est.

Cur peregrinandum sit

Quæ sit intentio & ordo peregrinationis.

partium delitescere, non dubitaui, cuius si saltem vel exiguam famæ auram persentiscerem, confidi, me ad eius perfectiorem noticiam successu temporis deuenturum: Quod si peragratis his omnibus Terræ continentibus nihil de tanto Dei Dono inaudirem, me omni spe adipiscendi eius priuatum iri: Cur verò hunc ordinem suscipiendi itineris de vna parte in aliam transeundi, animo præconceperim, hæc causa sufficiens mihi visa est, quod naturalem elementorum seriem, qua illa ex crassis in subtilia, ex ponderosis in leuia migrant, imitari debeam: Sic enim EVROPA terræ, AMERICA aquæ, ASIA aeris, & AFRICA ignis imaginem & vires optimè repræsentat: Ex terra autem non fit aer, nisi intermedio aquæ, & ex aqua non fit ignis, nisi intermedio aeris: Hæc autem terræ partes dictis elementis appropriari sub singulis manifestius declarabimus: Hic satis sit, qualemcunque ordinis rationem inculcasse, cum ipsa res pro se loquetur vberius & intelligenti hæc breuitas sat verbosa videri possit.

Ordo itineris cur tal.s.

Orbis terreni 4. partes elementis mundi appropriari.

EVROPA: TERRA.

EGRESSVS itaque solo patrio ipso ÆQVINOCTII Vernalis die LVNA, cum Sole in ARIETIS signo circa caput Draconis, vt vocant Astronomi constituta, EVROPAM peragrare primò constitui, vt aliquid certi cognoscerem, an ibi ipsa auis Phœnix, an verò fama alicubi de ea animaduertenda foret: Est autem EVROPA Terra constans tanquam *basis* & fun-

Europa terræ assimilatur.

Europa terra constans & basis orbis cur.

fundamentum totius orbis inhabitati propter causas sequentes: Terra, vt in globo terrestri videre licet, longe superatur ab aquis circa superficiem, quamuis aquam sustineat & ipsa à nullo alio sustineatur elemento, nisi à seipsa seu manu præpotente Numinis: Hinc *Europa* cæteris terræ partibus longe minor est, at viribus, populis, fortitudine & animositate easdem longe antecedit. Sunt, qui cathenam naturæ elementorum mutabilium hanc seriem obseruare dicant, quod vnus pugillus terrę det denos pugillos aquę, centum aeris & mille ignis: Quæ si vera sunt, *Terra* excellentiam, compactionem, grauitatem & stabilitatem, præ reliquis elementis, facile innuunt: Eodem modo *Europa* (pace aliarum partium orbis id dixero) omnium est fortissima, armis maxime strenua & ad resistendũ magis prompta: Imo cum matrem sua sequatur soboles in moribus, hinc *Europæi* bellatores, gentium aliarum dominatores & subiugatores semper fuerunt, ipsi alijs inuicti: Quod vt ab experientia demonstretur, respiciamus quatuor maxima mundi imperia, quorum in sacris Danielis prophetæ vaticiniis fit mentio: Asia primam monarchiam obtinuit, vt pote à conditione prima felix, nec non secundam, at vix quicquam dominii in *Europam* extulit; nisi forte pauxillulum. Verum *Europa*, *Macedonico* illo iuuene, *Alexandro Magno*, immensum spacium ad Indias vsque in cæteris partibus sibi subiecit: Sic & *Iulio Cæsare Romano Imperatore* dominatrix fuit Asiæ Africæque magna ex parte: Hæc duo Europæ lumina vires & potentiam sui soli & populi circumiacentibus gentibus satis testatam reliquerunt, vt non sit opus plura in medium adducere: Hinc *Europa* in forma corporis Virginem refert, at animositate cordis Leonem reuera exprimit: Hic itaque *Virginius Leo* est initium nostræ perlustrationis, in quo describendo, vt agnoscatur, prima labo-

Europa cæteras partes antecellit multis modis.

Cathena elementorũ qua proportione cohæreat.

Europa fortissima armis.

Europæi bellatores.

Imperia 4. mundi magna.

Europa duo lumina Alex. Magn. & Iul. Cæs.

Europa virgo forma, Leo corde.

Europa cur virgo dicatur.

ris ineundi meta proponitur : Virgo eſt, non ſolum facie externa & lineamentis corporis , ſed & moribus, inſtituto & rebus.

Europa cur Leo dicatur

Vim enim nullam *Europa* paſſa eſt ab alijs, quamuis procos innumeros habuerit : Leo eſt, quia dominatur multis ſubiectis & nulli ſubijcitur; Quotq; Reges nutrit, tot Leonina corda oſtendit , quemadmodum in clypeis corũ paſſim occurrit: Inter planetas cœleſtes *Sol Europæ* congruit, inter metalla *Aurum* , hoc eſt , in quolibet ſuo genere perfectiſſimum ; Etſi enim Sol in Europæis Terris raro *Leonem* producit, nec aurum ita copioſe , vt in reliquis ardentioribus partibus, tamen nouimus, quod neutris careat, licet aliunde adductis: Scimus quoque noſtra ætate in *Albia Leones*, & alibi innumeris in locis aurum vberrime proueniſſe, ne Europa his donis infœlicior æſtimetur cæteris. Hæc eſt terra illa, quam veneror; Hæc eſt ea mater, quæ virgo ſemper agnoſcitur : Hæc eſt nutrix populorum ingenioſiſſima, quæ multa dona artificio ſubtiliſſimo à ſe inuenta ſuppeditauit: In hac *Vmbilicus Germanicus* , veluti centrum immobile, conſiſtit, à quo vt *Axioma Imperialis Dignitatis* dependet, ita multæ artes , tanquam ex vberrimo Amalthea cornu profluxerunt : In *Europa* variæ ſunt dotes miraculoſæ, quas recenſere nòn eſt huius loci, niſi , quoad Terræ elemento, quod tractamus, conueniant.

Sol Europæ & aurum conuenit.

In Anglia duo Leones nati nuper Iac. & Hen.

Terra veneranda Mater virgo.

Germania venter pinguis Europæ.

Europæ mirabilia.

In quibuſdam *Pannoniæ* locis homines ſub aquis habitare ſcribunt , quia ex aquis induratis tophacei lapides concreuerint : In montanis *Carolinis* aquæ feruentes lapideſcunt ſimiliter : Alibi intra ignem viuos degere mortales aſſerunt , ſi ſilices ignem actu continent , vt Cilia.

Madrutii muri.

Quis

Quis non miretur succinum, lapidem pellucidum & odoriferum ex succis subterraneis gigni & per maris fluctus littoribus appelli, vt in *Sudauia*, maritima Borussiæ ora? Ne quid dicam de Corallis Siculi maris, ex vegetabili seu frutice indurescente extra aquam in lapideum rubrum vel album virgultum: Vt taceam terram sigillatam *Germanicam seu Silesiacam* & innumeras fossilium erutorum ibidem formas; sufficiat nobis *Leoninam terram* indicasse. & intelligentibus, qui mente, non auribus solum nostra dicta capiunt, innuisse: Terra insuper vt in igne perdurat, nec resoluitur in aerem, licet flamma sit fortissima, sed *Auri* instar pretiosi, quibuslibet iniurijs resistit, sic & *Europa* nostra suis potentijs æquata & ferata, veluti *Terminus Deorum* antiquissimus, nulli cedit; cuius encomium si non pro dignitate satis diximus, tamen pro veritate propositi, quòd tractamus, vt potuimus, illustrauimus: Multis perreptatis celebrioribus locis in nullum incidere potui, qui de *Phœnice* eiusque Medicina me certiorem faceret, Verum quamplurimos offendi, qui me veluti ludentem operam & oleum lusérint potius, quam iuuerint verbis, multo minus rebus: Quod quæris, dicebant, nusquam inuenies, ac quod inuenies, non est, quod quæris: Deceptus es ab alijs, qui te, quod non est, indagare impulerunt; Parce labori, sumptui & inquisitioni vocalis sine pondere bombi, qui velut *Echo* te *Narcissum* proprij ingenij admiratorem sequitur & ad omnia vocata, prout videntur, apta respondet, ad rem vero, quam inquiris, ineptissima: Nonnulli eorum, hæc est res abstrusior & intricatior, aiebant, quã vt tibi, tuisque studijs cõueniat: Demus enim, esse eiusmodi Medicinam ex Phœnice petendã, at hominis vita per se admodum breuis perit, antequã indagetur: Interim multa alia cõmoda vocationes & pro-

Succinum Borussiæ.

Corallus lapis ex frutice.

Leonina Terra indicata.

Auro similis Europa cur.

Verba & rationes illorum qui absterrere voluerunt quærentem medicinam

Chymica dicta ad omnes animi conceptus se applicant.

Quæ negligenda cum Medicina hæc inquiritur.

& professiones negliguntur, sumptus atteruntur, tempus præterit & tandem nihil in manibus inuenitur: In res incertas certas pecunias, preciosum tempus vitæ impendere est hominis incerti & vani: Nihil ego, suggerebat alius, huic medicinæ impertiri vellem, nisi obiter eam quærendo, alia, vnde lucrum mihi proueniret, opere veracissimo tractarem; quod si eodem modo feceris absque damno semper manebis: Ad primorum duriora monita occlusis auribus, alijs ita respondi; Medicinam hanc inquirere est hominis maxime industrij & laboriosi, ingenio & rerum cognitione valentis: qui si obiter saltem in hanc incumbat, idem est, tanquam nihil agat: Nam ne ad primum corticem vnquam perueniet: Causa patet, quia res est occultissima, quæ profunda speculatione & multarum rerum huic non dissimilium vsu, præcedentibus circa idem subiectum varijs erroribus, tandem animaduertitur, nec vnquam fortuito casu ab indoctis Emphyricis inuenitur: Vnde necessarium est, vt quis huic totum se dedat, aut totus ab ea abstineat: Etsi vero ego talia & tanta dona in me non agnoscam, tamen nescio quo ductu aut nutu (credo, certe diuino) in has difficultates nolens volens rapior, spe indubitata præcōcepta, me Medicamentum quæsitū tandem, ex Dei gratia inuenturum esse: Cuilibet Regi vt sua Regina, aut sponso sponsa pulchra videtur, sic mihi hæc Medicina præ omnibus mundi bonis arridet & magnetica quadam virtute mentem meam sibi fascinat & astringit, vt vita & amicis cognatisque carere velim, si illa debeam: Quod Hippocrates de Medicina alias pronunciauit, Artem esse longam vitam breuem, iudicium difficile, experimentum fallax, id verissime de hac intelligi potest, Ad illam quamplurimi tamen, ad hanc paucissimi proueniunt: Ratio est, quia pulchra difficilia, & sudor ante virtutem & gloriam positus sit:

Responsio ad obiectiones.

Chemia requirit totū hominem.

Medicina Chymica aliis bonis anteferēda.

ſit: Per terram enim laboris tenditur ad quietem: Hęc meę reſponſionis ſumma fuit: Iamque magnam *Europæ* partem peragrauerã, cum occurrit, *Heſperiæ ac Iberiæ* ſæpiſſime mentionem fieri apud antiquos, vbi de arcanis agitur: Quocirca ad hanc me conferre non deſtiti; vbi, cum poſt multorum dierum iter adeſſem, hic Arabum familias quaſdam eiuſdem medicinæ ante multos annos participes vixiſſe cognoui. De Geryone tricorpore inſuper, Hercule, qui eius boues puniceos, illo trucidato, abegit, Hortis Heſperidum aurea mala in arboribus geſtantibus, quæ idem Hercules abſtulit, hic percontari doctiores non intermiſi; Ex quibus percepi, *Geryonem Chryſaoris filium*, tribus corporib. conſtantem, eſſe eum, de quo ſcribitur à philoſophis: Vidi tres facies in vno parente; Et boues eiuſdem intentionis eſſe: Herculem ipſum eſſe laborioſum artificẽ, vel huius medicinæ indagatorem, qui ad boues iturus, radijs ſolaribus nimium calefactus ira incanduit, arcumque in ipſum ſolẽ intendit, ob quam animi magnitudinem à ſole *Aureo poculo* donatus legitur, quo ille vice nauigij vſus per oceanum ad boues traiecit: In quo poculo huiuſmodi medicamenti genus ad moderandam Herculis iram abſq; dubio contentũ fuit, ſi non quo ad formam: tamen materiam: A ſole itaque *Her cules* Medicinam Irę & doloris accepit, quam ille ſecum deportauit: Nam de Phœnicis pennis exiguum quia fuiſſe in illo poculo omnes prudentes ſtatuerunt: Cum vero *Hiſpaniæ regnis* multæ inſulæ annumerentur ac inter reliquas Fortunatæ dictæ ſeu Canariæ, ex Europa diſcedere nolui, antequam & illas perluſtraſſem: Sunt hæ numero ſeptem, vtpote *Lancerotta, Bonauentura, Canaria maior, Tenariſſa, Gomera, Ferro & Palma*: quarum tres, nempe *Lancerotta, Gomera* & *Ferro* ſuis ſingulis regibus parent; De hac vltima, *Ferro*, in quam appuli, mirabilem hanc proprietatem & naturæ priuile-

Peregrinatio in Heſperiam.

Geber, Auicenna & alii.

Geryon Chryſaoris filius quis.

Hercules quis.

Hercules aureo poculo à ſole donatus vice nauigii.

Poculum Herculis quod Medicinam iræ & doloris continuerit

Fortunatæ Inſulæ quo nũ. ſpectẽt.

Canariæ 7. quæ.

uilegium narrant, quod aquam habeat in arboribus prouenientem; Nam cum destituatur aqua dulci omnino hęc insula, hinc homines & animalia hic degere non possent, nisi hæc importaretur aliunde: Verum natura huic defectui prouidit arboribus quibusdam lata folia habentibus, ex quibus certo tempore destillat aqua dulcis in tanta copia, vt toti insulæ sufficiat: Quod cum aduenæ vel pyratæ in insulam aduenientes ignorent, ibi diu morari nequeunt ob penuriam aquæ potabilis: Hæc ex historiarum relatione vera esse, quilibet obseruabit: Accidit eodem tempore, quod *Gomeræ Regulus* absque hærede masculo obijsset, relicta vnica filia pulcherrima, *Blanca* dicta, quæ licet in paterno regno legitimum succedendi ius haberet, nihilominus subditi eius fœmineo imperio immorigeros sese declararunt, nisi Regi alicui nuberet: Præterquam enim dicebant, quod contra naturæ ordinem esset, fœmineo sexui mares subijci, effœminationem quandam marium, inq; hos fœminarum dominationem hinc introduci, veluti constat ab experientia illorum populorum, quibus fœminę aliquamdiu dominatæ fuerunt; Ibi enim mulieres fere viros & hi illas repræsentant; & adulteria sunt adeo frequentia, maritarumq; fœminarum, in secretis lupanaribus se alijs, ex lænarum nutu, prostituentium tanta multitudo impunita, vt incredibile sit auditu: In quibus ciuitatib. liberi aut potius spurij habentur communes, tanquam in Republ. quadam *Platonica*, cum fere & vxores communes habeantur: Adhęc indecorum putabant, vt ille sexus, qui propter ingenij imbecillitatem animiq; inconstantiam ad patiendum sit natus, omnium actiones regeret & gubernaret: Persuasum itaq; est Regiæ virgini vt de cōiuge eligendo cogitaret: Fuit autem in *Insula Ferro* regius iuuenis, nomine Brumazar, ad quem ipsa adiecit animum, interim ille vicissim *Blancam* regiam

Allegoria. Virgo hæc Alphidio dicitur puella habens pulchram faciem, cuius oculi nigri sunt & supercilia iuncta, prægnans, tenens vnum vber.

Mulierum imperium quid secum ferat.

Respub. Platonica.

Hic iuuenis Alphidio dicitur pulcher, nigri capitis, habens pulchrum vestimentum, quia aureū est.

giam virginẽ flagranti deperibat amore, adeo vt intermittere non potuerit, quin primo quoq; die legatos ad illam mitteret coniugij inter ipsos celebrandi gratia: Cõsensum est à virginis parte, & nuptiæ mox celebratæ sub his conditionibus, vtrinq; confirmatis, primo quod ipsa pro dote secum adferret *Adamantem* immensi precij & magnitudinis, ac ille vicissim pro dono huic *Rubinum*, carbunculum à radiante splendore dictum, longe maioris valoris & æstimationis daret, quæ mutua munera millionem vnum & amplius valuerunt; hoc est decies centena millia ducatorum aureorum: Secundo, quod ipse vt maritus & rex eam, alias sua natura imbecillem, defenderet, tutaretur & regia sua potentia protegeret, ne à prædonibus, qui ibi frequentes, damnũ pateretur: Vicissim illa promisit, quod semper sub eius dominio & imperio absque fuga aut tergiuersatione mansura sit: Quibus pactis & conclusis, nuptijs rite præcedentibus, matrimoniũ indissolubile, quale sperabatur, subsecutum est, in quo hi duo coniuges pacifice vixerunt & adhuc viuunt: Prædictum vero est illis, quod potentissimũ monarcham insularum ex sese genitum visuri sint, qui ex omnibus hostibus eorum victoriam reportaturus, Trophæum, ad *Dionysi columnas* vsque in *India* extremas oras transferet, ibiq; statuet in monumentum perpetuum. Hęc commemoraui, vt quantum hic indagare licuerit, constaret, nempe me nihil de *Phœnice* aut eius *Medicina* in tota *Europa*, aut illi adiunctis insulis Fortunatis; alijsve, resciuisse: Ab hinc in *Americam* vento secundo nauigare constitui, vt & ibi inter barbaros, si forte *Phœnix* eo turbine tenebroso delatus esset, Medicina tam preciosa quęreretur, iuxta poetæ monitum, qui sic inquit.

Nuptiæ celebratæ quibus conditionibus.

Adamas & Rubinus arrabones & dotes sibi inuicẽ dantur à spõsis.

Mutua promissa sponsorum.

Ex sponsis monarcha insularum oriturus.

Casus vbiq; valet. semper tibi pendeat hamus,
Quo minime credis gurgite, piscis erit.

America, aqua.

AMERICA, AQVA.

IN *Americam*, nouum terrarum orbem dictum, seu Indiam Occidentalem iam præcognitam, nauibus cōtendere, non videtur res magnę difficultatis, cum consuetudo & vsus assiduus quasi viam Regiam per Oceanum inuenerit, magnetis indicio: Verum illam primitus indagasse & in aliorum notitiam deduxisse, hoc opus hic labor fuit. Eam *Insulis Fortunatis* relictis vt adirem, nauem conscendi, in cuius puppi *Aquila nigra* erat: Fluctibus Oceani de nocte horribiliter nigricantibus emensis, multisque periculis à monstris marinis & aduersis turbinib. ac procellis inflictis, exantlatis; tandem ad *Brasiliæ* littora læti appulimus, quæ magna *Prouincia est Americæ* nemoribus continuis repleta: Mapalia colonorū rara, rarissima oppida, & homines à doctrinis liberalium artium alienissimi sunt: Quos hic, inquam, de arcanis naturæ occultissimis consulam, vbi incolæ pro miraculo non ita pridem habuerunt lectionem Epistolæ ab Hispanis inuicem scriptæ & transmissæ, putaruntque chartā loquacem & proditoriā factorum? Quem percōter de *Phœnice* auium omniū rarissima? Hoc quidem indubitatum est, volucres diuersorum generum & colorum ibi reperiri, quales non in his locis aut terræ partib. visantur, verū cū *Phœnix* sit longe alterius naturæ & proprietatis, nō est ꝙ illū inter vulgares aues quæramus: Nemora hic ex odoratis & varie coloratis arborib. sunt frequentia, in quæ dū meditationibus occupatus aliquando deambularē, partim vt lætiori arborū florumq; aspectu oculos reficerē, partim vt naturali auium cantillantium musica mentem à *curis* rela-

Aquila nigra in puppi nauis, qua America petita est.

Brasilia qua.

Americani literarum aut scriptionis rudes fuere.

Allegoria.

relaxarem, fortè fortuna incidi in pomum inusitatæ & mirabilis elegantiæ, quod dum omni à parte contemplarer, inueni inscriptionem huiusmodi: *Pomi inuentio.*

Intus adest auia, quod tradas, inde resurgens
Filius, amplexus matris inire potest.
Inde renascetur paulò post nobilis arbor,
Agricolæ fœtus quæ dabit auricomos.

Ænigma pomo inscriptum.

His multum diuq; consideratis, tandem intellexi, quod granum intus latens auiæ, scilicet terræ, mandandum sit, cum mater eius pomi visa sit arbor, arboris verò terra: Assumpsi itaque hoc, veluti à *Numine diuino* oblatum donum donec occasionem haberem illud in experimentum ducere, ac probare, quemadmodum inscriptio docet: Modum vero procedendi talem existimo; Quod semina huius pomi, fortè ex horto Hesperidum eo delati, sumere debeam, inque terram ponere; Tum breui tempore excrescent virgulta eiusdem arboris, cuius est ponmum: Post inquirenda erit alia arbor eiusdem generis, aut quæ proxime ad priorem accedat, eaque trunco tenus decapitanda aut abscindenda, & trunco dictum virgultum abscissum, veluti surculus, inserendum erit: Hæc duo cum coaluerint in vnam arborem, truncus ille longe nobilior euadet, quã prius erat, propter insitionem surculi; Quia omnino ad surculi insiti naturam conuertetur; Et fructus, qui inde orietur, naturam surculi aut pomi, prius inuenti, referet. Hoc esse naturale artificium; quod tam naturæ quàm artis beneficio perficitur, nemo est, qui inficias ire possit: In eâdem regione ante aduentum Hispanorum constat nullos fuisse equos, & equitem illis hominibus mirabile quoddam animal primitus visum; postea vero cum hi adducti essent vnà cum asinis, horumque iumentorum opera ditiores vsi, audiuerunt esse & animal tertium ab vtrisque productum, at

Ænigmatis pomi expositio.

Processus incisionis arborum.

Allegoria alia.

Processus mulos educandi ex diuersa speciei animalib.

diuersum, mulum dictum: Ideirco ad hunc producendum omnes vires intenderunt. Fuit inprimis quidam principe loco natus, qui huius rei curam habuit & equos iam sibi generosissimos procurarat: Asinos quoque laboribus addictos molarum aluit non paucos: Equorum gignendorum ex equabus ratio notissima fuit, vt & asinorum ex suo genere; mulorum non item: Vnde hæc res experienda fuit: Omnis autem experientia periculosa aut errorum plena, quæ fit absque rei cognitæ præhabito exemplo aut per rationem verissima indagatione: Equo pabulum est præbitum magna cura & copia, ex cuius insultu in asinam nihil generatum est, absque dubio, qua vtrorumque seminum nulla fuit proportio: Cumque id tentatum sæpius esset frustra, omnis spes generandi muli succubuit: Tandem cum quidam ex illis qui naturam rerum & animalium scrutantur acrius, quam isti vulgares, eò loci aduentasset, ac dicto domino ea de re iteratam querelam animaduertisset, ipse, inquit, etsi non sim mulo medicus aut veterinarius, sed philosophus, tamen noscere mihi videor, quæ sit causa frustratæ conceptionis muli: Cumque à domino eam edicere oraretur, dicam, inquit, vt accepi & possum, & sic incepit.

Experientia periculosa.

Philosophus naturas rerum scrutatur acrius, quam vulgus.

Ænigma de muli conceptione.

Mulus vt edatur, patri similandus asello
Auribus & tardis passibus, hæc facito:
Detur vtriq; suus naturæ pondere pastus,
Qui, si fortè velis quærere, quantus erit?
Dimidia, quod agentis, & illius adiice duplo,
Ex asino mulum tum generabit equa.

Quibus verbis parum obscuritatis habentibus ille fidem adhibens, experimentatione multiplici facta tandem mulum, animal patri magis simile, quam matri, ab vtroq; tamen

tamen diuersum obtinuit: Hæc esse naturæ priuilegia, quis non videt, quod ex duobus generetur tertium, quod specie non conueniat cum vtroque, sed formam habeat ab illis discretam; In quibus si quis naturam imitetur, absq; dubio multa alia animalium, vegetabilium & metallorum genera producet, id quod iampridem multos naturæ acerrimos scrutatores ipso vsu probasse, pro certo affirmatur: Sūt n. qui dicant ex *Pardo & Leæna* sic generatum *Leopardum*, ex lupo & cane fœmina, *lyciscam*, ex equo & asina hinnum seu mulam diuersam à mulo; Ex surculo seu ramulo vnius arboris & trunco alterius illi, non huic similem arborem, ex floribus certis coloribus mistis, alios flores coloratos, ex Tinctura seu puluere metallico ruberrimo cum argento viuo in igne mixto, aurum, q nec huic, nec illi per oīa est simile, & sic de aliis censendum: In metallicis quoq; præsertim in auro, hos *Americanos* populos singulare artificium præ reliquis callere narrant, nempe quomodo aurum per aquam quandam adeò mollificari possit, vt instar ceræ digitis tractari, & ei lacunæ imprimi, gemmæque inseri, vndiquaque firmatis labris & oris, possint: quod sane artificium in Peru magis vsitatum, non contemnendum in natura & arte arcanum est; Non equidem ex corrosiuis ea aqua videtur esse, alias digitis tractari non posset, aut si sit, stylo aliquo vitreo aurum formandum foret. Quomodocunq; sit, Chemiæ id esse inuentum, nemo dubitabit, cum tales aquæ vix à natura, sed ab arte distillatoria proficiscantur. Omnibus his perspectis, cum spes nulla medicinæ quæsitæ hic superesset, quamprimum has partes relinquere ac in *Asiam* traiicere data occasiōe cogitaui: Preciosissimum, quod hic in *Brasilia* vidi, lignum fuit *Hebeni* instar nigerrimum (vt rubrum illud Brasiliarum dictum prætercam) magni ponderis & æstimationis, cuius

Mulus diuersus à pa-tre & ma-tre.

Leopardus, Lycisca, hinnus, mixtæ species.

Americanorum artificium circa aurum emolliendū.

Aqua Americana mollienda auri Chymica.

cuius nonnihil, in *Americæ* memoriam, mecum reportaui, propter nigrum colorem, quem inprimis admiratus sum & in precio habui: Videtur enim hic *Americæ* proprius propter populos nigricantes & terram variis coloribus imbutam; De qua *Monardes* doctiss. *Siuiliæ* medicus ita scribit in libro de medicinis ex India occidentali allatis: *Est res mirabilis & consideratione digna, varietas colorum terræ Peruanæ: Nam si eminus quis obseruet, videbit multas soli partes diuersis coloribus tinctas, vt videantur panni varie colorati ad solem, vt exicentur, expositi; Vna enim pars terræ viridis, altera cærulea, alia alio colore, vt flauo, albo, nigro & rubro aut adhuc aliis, qui omnes sunt diuersæ mineræ terræ: De nigro, cuius partem mihi miserunt, affirmare possum, quod ex eo optimum atramentum, si cum aqua vel vino mistum foret, fecerim, ad scribendum valde conueniens, habet autem parum cærulei, vnde melius apparet: Rubram terram dicit esse mineram argenti viui, qua Indiani illi se pinxerunt.* Naue oblata, cuius signum vnicornis albi coloris erat, *Americam* reliqui & ad *Asiam* contendi, caput Bonæ Spei ad sinistrum latus prospectans; Vnde in sinum Persicum adueni.

Niger color Americæ proprius.

Varii & mirabiles colores terrarũ Americæ.

Asia aer.

ASIA, AER.

Quatuor terræ partes vnde dictæ.

Asia terra aeria.

ASiam ab *Asio Manæi Lidi* filio dictam volunt, *vt Europam ab Agenoris Phænicum* regis filia *Europa, à Ioue* rapta & *in Cretam* abducta, *Americam* vero ab *Americo Vesputio* eiusdem inuentore, *& Africam* (quam Græci *Lybiam* appellarũt ab *Afro vno ex posteris Abrahæ de Cethura*, qui in *Lybiam* duxisse exercitum, ibique consedisse traditur: Vndecunque sit nominum ratio, hæc nihil ad rem spectat: Est autem *A-*

sia tertium mundi continens, seu *terra aeria* & magis temperatæ naturæ, quam reliquæ partes: Vt enim *Europa* in quibusdam oris frigore, ita Africa calore molestatur, Asia vero nec frigoris, nec caloris intensissimi particeps est, vnde aeris elementum optime nobis repræsentat, quod calet & humet, caliditate frigus & humiditate siccitatem temperante: Regiones enim in mari sitæ, etiamsi calidæ sint satis, tamen ab aquarum humiditate æstus, si sint frigidæ, & frigus ab eadem mitigatur. Nam si naturam aeris calidi & humidi bene consideremus eiusque genealogiam ex causis scrutemur, inueniemus calorem igneum ipsi patrem, humiditatem verò aqueam matrem existere, quorum parentum suorum qualitates magis actiuas Aer, quasi filius retinet, nempe caliditatem & humiditatem simul. Hinc mediator est inter contraria elementa iam dicta, eaque, vtpote vtrique consanguinitate iunctus, in omni corporum mistione amica reddit & coniungit. Tali modo *Asia* præpotens *Orbis* terreni pars colligat *Africam* & *Europam* intermedio quodam vinculo, siue ignem & terram, grossissimum & tenuissimum elementum: Alias enim nulla esset cohœrentia vtriusque, nec vnum absque altero virtutes suas naturales in mixtione præstare posset. Ignis quidem terræ tanquam fomiti & foco libenter adhæret, at tolle aerem, vnde respiret, & mox disparebit. Asiæ igitur prærogatiua censetur, esse in medio orbis terreni, temperiem aeris sentire atque aerios fructus, quales sunt dactyli, balsamum, aromata omnis generis & ipsum aurum, nobis ministrare. In *Asia* vt primæ *Monarchiæ* hinc inde à *Nimrodo*, *venatore coram Domino*, ceperunt, ita primus homo conditus est, & quod omnium rerum præstantissimum, *Saluator* noster, vt homo, primam lucem hausit, vitam humanam egit, mortem sub-

Asia terra aeria.

Asia cur aeris elementum referat

Insulæ cur minus calidæ & frigidæ sint.

Genealogia aeris calidi & humidi.

Aer, quorũ filius.

Aer mediator inter contraria cur.

Asia colligat Africã cum Europa.

Asiæ prærogatiua quæ.

eundo sustulit, nosque omnes in eum credentes fide saluos fecit, à morte resurgens resuscitauit, in cœlum ascendens eodem viam præparauit. A sinu *Persico* initio itaque itineris sumpto immensas regiones peragraui, donec in eam Asiæ minoris partem deuenerim, vbi *Iasonem* olim fuisse ac *Aureum vellus* obtinuisse in libris antiquorum legeram & ab incolis audiueram: Quocirca cum antiquitatis cognoscendæ per cupidus essem, præsertim eius historiæ, die quodam egressus in campum, eò vbi *Martis* lucus, & *Aetæ* regis, *Solis* filij, aula fuisse perhibetur, senem quendam obuium habui, venerandi vultus & authoritatis, qui in me, vtpote peregrinum, ex habitu forte cognitum, oculos coniiciens, salue, inquit, hospes: *Cui cum gratias egissem* pro tam amica salutatione, O inquam, amantissime senex, nisi molestum sit, doce me, quæ ignoro. Potes enim, quia experientia senili seu ætate edoctus ea calles: nec denegabis, quia singulari humanitate præditus videris: Qui cum amice responderet, quid est, bone vir, quod à me requiris? De voluntate tibi benefaciendi ne dubites, si modo potestas ea apud me fuerit: Vtrumque, retuli ego, est in te haud dubium: Vellem autem lubens cognoscere, num illa, quæ de *Iasone*, eiusque vellere *Aureo* à tot *Poesis* & historiis tradita, reuera ita se habeant, an vero sint vana & falsa, solummodo ad delectandos homines introducta & huc vsque ad nos propagata? Multi enim his, ceu factis, fidem detrahunt, sed saltem vt fictis moralem expositionem inducunt. Ad quę ille renidens paululum, en ego, inquit, sum ipse *Iason*, de quo quæris, qui tibi de me roganti omnium optime responsum dare vt possum, sic polliceor: Quo dicto, cum aliquantulum exhorrescerem, non est, ait ille, cur timeas; Ego

Ad Colchos metallarios colonos Ægyptiorum.

Allegoria de aureo vellere indagata.

Iason in somnis forma.

Iason interrogatus de aureo vellere quid responderit.

Ego enim vt viuus nulli nocui, sed veluti *Medicus bonus* omnibus profui, sic nec vita defunctus, quamuis reuera mortuus non sim, sed fama, vt semper, vegetus & superstes: Hic soceri mei *AEetæ* regia sedes fuit, illi Sol pater, non ille cœlestis, quod absonum esset à ratione credere, sed longe alius, illi tamen nomine, facie & dignitate proximè compar. Hic in *Martis* nemore pellem Arietis à Mercurio deauratam suspendit, quam non absque magnis periculis obtinere mihi licuit, quemadmodum tu forte nouisti. Cui respondi, quantum lectione scire possum, non me fugit, at narra tute, quibus mediis ad eam rem veneris: Faciam, inquit ille, vt possum & promisi, sed ità, vt mentem potius intendas, quam aures, sensum potius, quam verba respicias, quo rerum cognitione magis, quàm mole traditionum à me discedas: *Medea* mihi vt consiliatrix adfuit, sic ego tibi non deero. Illa ministrauit modum vsurpandi strategemata in obtinendo victoriam contra tot beluas veneno, flammis, dentibus nocentissimas: Eadem tibi quasi per manus relinquam, si dictis meis morigerus fueris: Draco peruigil sopitus mihi est massa narcotica in eius fauces iniecta; Vnde mox torpidus sensim caput in fundum dimisit semi mortuus. Cui ita iacenti exanimi absque morâ dentes extrahendi fuerunt. Hi mox in humum propriam bobus igniuomis prius exaratam sepeliendi erant: Verum boues indomiti, prius sub iugum mittendi; quod magnæ industriæ & laboris fuit: Quocirca ad eos domandos aquam stillatitiam lympidissimam dedit, in fauces illorum ad flammas restinguendas, inspergendam; Præterea *Lunæ Solisque* imagines concessit, absque quibus nihil me efficere posse ait: At ego, vnde hæc omnia haberem, quæsiui? Satis tibi

Iason Medicus.

Sol Æetæ pater, non cœlestis.

Iason quibus mediis ad victoriam rerum occupandum instructus fuerit.

dixi, respondit; Apud me enim non inuenies, qui eas. *Medea* vt accepi, sic ipsa has secum abstulit: Vbi igitur inuestigem *Medeam*, refero? Hoc incertum mihi, respondit. Postquam furibunda à me aufugit, nupta est Ægeo seni, ex quo *Medum* filium peperit, cumque eo in Asiæ regionem, ab eo Mediam vocatam, abiit. His auditis plura alia ab eo percontari volui, sed ille defessus sum, inquit, interim hæc in mei memoriam serues; quibus dictis euanuit. Ego verò cogitabundus super hac re diu manens, quid significaret hæc relatio, apud me meditatus sum, & post collationem omnium reperi, nil nisi *Medicinam* à me quæsitam subintelligi, quæ ex *Phœnice* reuera petitur, at per vellus aureum adumbratur. Pili enim animalis aurei & pennæ volucris Phœnicis eodem spectant. Doctos viros præterea, quos quærerem eadem de re hic paucos inueni, quod tamen me parum mouit, cum satis mihi fuerit, illam beatam terram aeriam agnouisse: In hac enim mundi parte, inquam, *Syria est & Terra Sancta*, quarum hæc *Iordanem* amnem, illa Adonim, fluuium, habet notissimum: In Iordane Naaman Syrus septies lotus à lepra purissimus euasit, Diuino nutu: Per hunc quoque *Moses Israeliticum* deduxit populum: *In Syria Adonis* ab apro, *Martis* instinctu, interemptus legitur *Adonis* qualis fuerit, supra libro secundo satis dictum fuit: Hic prouenit *Balsamum* illud laudatissimum, quod à putredine corpora humana præseruat & longissimæ durationi consecrat. Hic fuit illud *Sanctum Sanctorum*, in quod summus ille *Sacerdos Sanctissimus* tum ingressus est, cum sanguinem & vitam suam inter cœlum & terram pro peccatoribus nobis Deo patri, offerret, tanquam sufficiens lytron & holocaustum;

Medea ab Iasone frigens cui nupserit.

Medicinam Chymicam sub Iasonis vellere aureo subintelligi.

In Asia est Terra sancta.

Vide clangorem buccinæ.

Adonis vbi fingitur fuisse.

Balsamum

Sanctum Sanctorum.

ad quem, vt ſemper, ſic nunc vota noſtri cordis ardentiſſima dirigemus in hunc modum:

Vota & preces ad Saluatorem mundi.

O ſumme & miſericors Saluator mundi, IESV Chriſte, qui Deus ab æterno, homo factus es in tempore, vt Deum & homines Mediator coniungens, hoc eſt, vt æternæ infinitæque Diuinæ potentiæ ab homine ad iram perpetuę damnationis prouocatæ, adeoque tibi ipſi, Patri & Spiritui Sancto, Creatori, tu ipſe factus creatura humana, vtpote ex puriſſima Virgine abſque vllo peccato natus, merito tuo ſatisfaceres, ideoque hanc terram tua natiuitate, vitæ cōuerſatione, miraculis, paſſione, morte, reſurrectione & in cœlos aſcenſione, ſanctam reddidiſti, Ego ex ima mentis meæ ſubmiſſione, precibus, quas vnquam lingua & pectore ſuſcipere poſſum, te, qui & Medicinam, humano generi vtilem per media ordinaria inſtituiſti & dediſti, dumque ipſe incurabiles morbos Diuina virtute tua in hac terra agens ſuſtuliſti & curaſti, Medicam facultatem eo nomine ſuper omnes alias artes & ſcientias, veluti Benedictam, eleuaſti, oro & obteſtor, vt tua gratia mihi adeſſe nunquam non digneris, quo Medicinam dictam, cuius cauſa tantum laboris, operæ, ſumptus & periculi in peregrinando & inueſtigando, vt tu noſti; ſubij & hucuſque pertuli,

possim inquirere, inquisitam obtinere, obtentam ad nominis tui gloriam, multorumq; ea indigentium releuationem vsurpare: Tu siquidem, vt es scrutator cordium, nouisti meum propositum, cogitationes & vitę studium, quod nimirum mundana hæc vana & somniis simillima æstimē, meq; tibi consecratum mente exoptem, si tu modo & Velle & Posse, hoc est, omnia concedas: Largire, quæso, vt charitatis opera, quibus vnice mancipari velim, absque numero exercere, hoc est, medicina illa multorum dolores tam animi quam corporis tollere & affectiones, siue iræ & impatientiæ siue alterius commotionis, quoad licet humanitus, moderari valeam: Benedic Medicinæ præclarissimo tuo dono, quod proxime post conscientiæ tranquillitatem vitæque cœlestis per te soluta nobis impetratæ beatitudinem præ humanis omnibus numerandum venit, vt vires à te ipsi inditas in morbis alijsque duris affectibus exerat & propaget, quo *Nomen tuum, Dei Patris & Spiritus Sancti*, hac quoque parte celebretur in hoc mundo & post per omnem æternitatem. Amen.

His effusis precibus ad illum, qui omnis boni & doni author est, animo succurrit, fuisse quoque in Asia, præter

ter terram hanc ſanctam (quæ antiquitus dicebatur melle & lacte abundare, nunc autem barbariei *Turcicæ* ſubiecta valde ſterilis eſt) *Paradiſum* primæ creationis hominis in perfectione ſua, eiuſdemque lapſus; Quocirca eo me conferre propius intermittere non potui: Conſtat autem eum fuiſſe locum non procul à *Babylone*, quo continuato itinere, nihil præter concurſum quorundam fluuiorum ibidem reliquum animaduerti: Abhinc ad Indiæ maritima me contuli, vbi in florentiſſimam *Ciuitatem*, *Ormum* dictam incidi, de qua incolæ hoc prouerbium iactant, Quod ſi totus Mundus foret annulus, *Ormum* eius gemmam videri; In hac vrbe aliquamdiu moratus, animaduerti quamplurimos indies ex diuerſis portis magna feſtinatione animique cupiditate excurrere, quorum cum vnum forte interrogarem, quo deſtinaſſet iter, adeo properans? reſpondit, Ad *Paradiſum* terreſtrem; Quid, inquam, an hic eſt adhuc *Paradiſus* aliquis cum ego antiqui illius vix veſtigium aliquod reperire potuerim? At ille me relinquens cucurrit, quo ad potuit: Ego vero in vrbem reuerſus apud me deliberaui, quid agendum eſſet, an eundem *Paradiſum* vellem indagare, & ſi ſic, qua via, an eadem porta iam dictum ſequerer, aut alios ex alijs portis eodem inſtituentes viam: Verum ne quid niſi maturo conſilio inciperem, incidit, me eodem ſtrategemate vti debere, quo *Columbus* ille primus *Americani* orbis detector & inuentor vſus dicitur: Circumiui itaque totam Vrbem & in ſingulis portis aliquamdiu ſtans exploraui auras, ſi quæ flarent, naribus, quales eſſent, an lepidæ, dulces & aromaticæ, an alterius aut nullius odoris, & hac ratione tandem aduerſus vnam portarum *Etheſias* placidas & odoratas ſpirare

Terra ſancta nunc barbariei Turcicæ ſubiecta, quaſi deſerta eſt.

Paradiſus in Aſia.

Ormus quaſi gemma orbis annuli.

Allegoria.

Paradiſus terreſtris.

Strategema Columbi imitandū.

Etheſiæ vnde ſpirarint

ſpirare ſenſi, quas ex illo *Paradiſo* terreſtri prouenire potius, quam aliunde cogitaui: Ex hac itaque porta iter meum vrgere incepi recta via, quam paucissimi ingrederentur: Progreſſus hac, mare quoddam traijciendum erat (ſiquidem *Ormus* in *Inſula* ſitum habeat) in quo *Margaritarum* albiſſimarum & optimarum piſcationem annotaui, Harum impetratis nonnullis prece & precio non exiguum me naturę donum ad Medicinam ſpectans accepiſſe non dubitaui: *Albedo* enim vnionum maxime eſt ſpecioſa & pulchra, ſine qua omnis commendatio eorum perit; Continens terræ proximum contingens longo terrarum interuallo proceſſi per diuerticulum valde anguſtum, donec ad triuium quoddam acceſſerim, vbi Mercurialis ſtatua viſebatur tota in argentata, excepto capite, quod deauratum erat: Hæc Indice manus dextræ rectam quandam lineam demonſtrauit, qua ad *Paradiſum terreſtrem* eundem ſit; quam cum ſequerer, poſt aliquod temporis & loci ſpacium ad flumen deueni valde latum & profundum, quod abſque naue tranſire erat omnino impoſſibile; Nulla autem nauis in toto illo littore inuenienda erat: Ex quo proſpicere potui aduerſi littoris oras *Paradiſo terreſtri* ſimilimas; imo illũ ipſum eſſe, quem quęſiueram, cuius fructibus ob defectum nauis tamen hoc tempore frui non poſſem: Quantum ex littori proximo colle animaduertere licuit, referam: Arbores diuerſorum florum aureorum, arantiorum, citriorum, purpureorum & ruberrimorum ibi viſæ ſunt. Nec defuerunt ſemper virides lauri, buxi, iuniperi & aliæ eiuſmodi: Flores omnium colorum & ſuaueolentium ibi copia magna fuerunt, nempe flores ſolis, amaranthi, lilia, roſæ, bellides, hiacynthi, narciſſi & alii: Aures auium concentu omniſono nempe philomelæ, cuculi, pſittaci, alaudæ, carduelis & innumerarum aliarum partim cognitarum, partim non, oblecta-

Albiſſimæ Margaritæ prope Ormũ acceptæ.

Mercurialis ſtatua in triuio qualis.

Viſui obuia.

Auditui obuia.

lectabantur; Nec defuit *Musica* arte instrumentalis, quæ facta erat cum rota suis clauis deprimente clauiculas Organorum Musicorum, atque sic varias melodias 4. 5. vel 6. vocum, veluti digitis humanis, causante; follibus ventum afflantibus, dictaque rota à riuo quodam aquæ perenni, motis & circumductis, quemadmodum prope *Florentiam Italiæ in Pratolino* olim vidimus & audiuimus: *Gustatus* quoque hic habuit, quo maxime caperetur, omne genus deliciarum ex fructibus arborum, alijsque, tantæ varietatis, vt cuiusque appetitui satis facerent & arriderent: *Odores* tantæ virtutis & suauitatis vndiquaque spargebantur, vt allicerent merito omnes circum circa degentes populos ventis suis emissitijs, qui tamen horum causæ ignari obduruerunt naribus in discernendis tot odoribus, quemadmodum & illi, qui ad *Nili cataractas seu Catadupa* habitant, ob perpetuum auribus captatum fragorem & maximum sonitum, obsurduisse feruntur: Verum nil profuit hactenus tanta & talia eminus lustrasse, cum donis, quæ ibi abscondita latuerunt, nec sensu notari potuerunt, carere necessum fuerit ob vnius, vt dictum, nauiculæ absentiam: Quocirca locum hunc relinquens ea fiducia, quod quamprimum possem instructior aut fortunatior redirem illius fluminis transitum tentare vellem, ad intentionem mei itineris redii, nempe ad inuestigationem *Phœnicis* & ex eo dependentis *Medicinæ*; cumque *Asiam Aeriam* satis meo iudicio vidisse existimarer, recta quasi via ad *Africam*, vltimam orbis partem, anhelaui, in qua si desiderium animi mei non explerem, me eo frustratum iri, omnino præsensi: Ad sinum itaque seu oram extremam rubri maris iter direxi, vt inde naue in Africæ continentem transmitterer.

Gustatui obuia.

Odoratui obuia.

Ad Nili Catadup. surdastri sunt accolæ.

AFRICA, IGNEA.

CVm in *Africam* appulissem, integro exacto anno & ec amplius, iam *Sol* iterum *Leonem* ingressus fuerat, *Luna* tenente *Cancrum* sui domicilij fastigium, quod magnam mihi spem optimi augurij fecit: Protenditur autem *Africa* versus Meridianum solem ipsi Asiæ; vnde longe calidiora sunt ibi anni tempora, quam alibi, præsertim æstas, quæ calidissima ibi sentitur: Atque hæc est præcipua causa, cur sit in maxima sui parte inculta, torrida, sitibunda, sterilis & vacua: In hac, vt fluuij sunt rariores, ita feræ frequentiores, ad aquas dulces, vbicunque eæ sint, concurrunt, sibique inuicem etiam diuersarum specierum miscentur, vnde noui fœtus, nouique oris animalia nascuntur & non sine causa *Africa* semper aliquid noui apportare dicitur. Ibi *Panes*, *Satyri*, *Cynocephali* & semihomines degere feruntur, præter innumerabiles beluarum species: Ibi *Oryx* in summo æstu sitibunda lachrymis quasi effusis & gemitibus iteratis ardorem solis detestari traditur: Ibi *Lunæ* montes & *Atlas*, qui cœlum humeris sustinet, vt mineris, sic serpentibus abundant: Ibidem sanguis draconis colligitur, quem draco ex *Elephante* exuxit, quo examini concidente, ille contunditur & reddere, quem bibit cruorem; cogitur. Ibidem iuxta Erythræum mare fera quædam visa est, ORTVS nomine, cuius caput rubeum lineis aureis ad ceruicem vsque pertinentibus, oculi nigri & pedes, præsertim priores, albi, posteriores nigriores, os vsque ad genas candidum, fuere: Cuius exterioris formæ consideratione dum detineor, occurrit philosophi Auicennæ

Africa semper aliquid noui adfert.

Africæ montes serpentibus & mineris abundant.

Ortus animal, cuius caput est rubeum, oculi nigri, pedes albi.

cennæ dictum, quod de consimili animali videtur intelligi; nempe, Res, cuius caput rubeum est, & pedes albi & oculi nigri, quid est? Hoc est magisterium: Per quod cum ipse eandem Medicinam, quam ego inquiro, interpretetur, in eo aliquid mysterij latere non dubitaui; omnia tamen ad *Phœnicem* referri debere pro certo sciens: Interim fama populari percepi, non procul abhinc fatidicam fœminam, *Sibyllam Erythræam* dictam, cuius extant tot vaticinia de venturo Messia alijsque maximi momenti rebus, in caua rupe habitare, ideoque eam imprimis adeundam putaui, vt aliquid certi de Phœnice cognoscerem: Hæc de *Christo* carmen edidisse, *Spiritus Sancti* afflatu, traditur, cuius initiales literæ sunt huiusmodi: *Iesous Christos Theov vios soter stauros*, In quibus describit aduentum *Christi in carnem*, qui *Deus*, futurus sit homo, ac aduentum eiusdem ad iudicium & multa alia: *Eusebius* de *Sibylla* in sua narratione histor. ita scribit: *Et hæc virgo perspicue vaticinari potuit: Hanc ego quidem beatam iudico, quam Seruator prouidentiæ suæ erga nos vatem elegit: Verum multi sunt, qui hanc ista vaticinatam non credunt. Quamuis Sibyllam Erythræam vatem fuisse confiteantur; sed suspicantur aliquem nostræ religionis, Poeticæ Musæ non expertem, hæc condidisse carmina, esseque adulterina, & falso Sibyllæ vaticinia dici, cum vtiles sententias habeant multam voluptatum licentiam amputantes & ad temperatam & honestam vitæ conseruationem ducentes: Est autem veritas in propatulo:* eo quod nostrę religionis viri tempora diligenter & exacte collegerunt, non posse coniectari, quod poema hoc à quopiam sit post *Christi* factum descensum, & iudiciũ. Est enim in confesso *Ciceronem* poema hoc legisse, illudq; & in *Romanam* dialectum transtulisse & commentarijs suis inseruisse: Deniq; hunc imperante *Antonio* interemptum: *Antonium* vero ab *Augusto* superatũ,

Ad Phœnicem omnia obscure dicta referri.

Sibyllæ Erythreæ de Christo vaticinium.

Ἰησους χρειστος θεοῦ υἱος σωτηρ σταυρος.

Sibyllæ carmina non esse efficta à Christianis

Ciceronem legisse Sibyllæ Erythreæ carmina de Christo.

qui 56. annos imperauit, & huic *Tiberium* successisse, cuius tempore *Christi* aduentus illuxit, ac noua populi successio constitit: de quo eminentissimum Italiæ poetarum loqui puto, vbi ait:

Prodijt in lucem hominum genus inde nouorum.

Et iterum in alio quodam Bucolicorum loco, vbi adijcit:

Vltima Cumæi venit iam carminis ætas &c.

Cicero ubi mentionem faciat Sibyllæ de Christo vaticinantis.

Cicero interpretatur Sibylla verba de Christo dicta, quod per eũ salui futuri simus, de rege temporali.

Cicero perperam vult refutare versus Sybillæ, propter initiales literas aliquid significantes, quia ea sint furentis: at nos dicimus, quod non sint furentis, [illegible] Sibylla, & vera.

Hæc *Eusebius*: *Ciceronis* locus, quem *Eusebius* citat, est libr. 2. de diuinatione: *Sybillæ versus obseruamus, quos illa furens fudisse dicitur: Quorum interpres nuper falsa quædam hominum fama dicturus in senatu putabatur, eum quem reuera regem habeamus, appellandum quoque esse regem si salui esse vellemus: Hæc si est in libris, in quem hominem, aut in quod tempus est? Callide enim, qui illa composuit, perfecit, vt quodcunque accidisset, prædictum videretur, hominum & temporum definitione sublata: Adhibuit etiam latebram obscuritatis: vt ijdem versus alias in aliam rem posse accommodari viderentur. Non esse autem illud carmen furentis, cum ipsum poema declarat; (est enim magis artis & diligentiæ, quam incitationis & motus,) cum vera ea quæ ἀκροστιχὶς dicitur, cum deinceps ex primis versus literis aliquid connectitur; vt in quibusdam Ennianis, quæ Ennius fecit: Id certe magis est attenti animi quam furentis. Atque in Sibyllinis ex primo versu cuiusque sententiæ, primis literis illius sententiæ carmen omne prætexitur: hoc scriptoris est non furentis, adhibentis diligentiam, non insani.* Hæc *Cicero*: verum axioma, quo Cicero vtitur, hoc carmen scilicet non esse Sibyllæ, quia non sit furentis; *Sibylla* autẽ furiens carmina sua dixerit, falsum & suo nomine indignum est. Concedimus, tum *Sibyllam* furore non fuisse percitam, cum illud carmen ediderit, quid hoc rei veritati detrahet? Dicimus enim Spiritus Sancti afflatu, non diaboli Enthusiasmo seu furore eã tum motam fuisse: Ad hanc postquam accessi, sedentem

in antro, arborum, ramis viridique cespite præcincto, salutaui officiosissime. Quæ licet primo aspectu paululum perterrita gradum ad interiora retulit; tamen precibus meis locum præbens, Quem tu hic quæris, inquit, peregrine? Ad virginem non licitum est viro appropinquare: Nulla, respondi temeritate præceps, at matura deliberatione prę habita certus ad te contendi, vt quædam dubia menti meæ inhærentia dilueres, meque gratiosissimis tuæ directionis documentis instrueres; pro quibus, si te votis meis non auersam intellexero, vicissim omnia humanitatis & officij debita seruitia tibi polliceor & adstringo: Ad hæc dicta clementior mitiori vultu apparens, quid est, inquit, quod me rogas? Non tibi tuisque similibus, discendi percupidis, quicquam denegare potero: Duo sunt, retuli, virgo diuina quæ me ingenue absque vlla tergiuersatione aut periphrasi docere digneris, nempe, an hic in *Ægypti Arabiaue* finib. olim & adhuc auis illa totius mundi vnica, *Phœnix* dicta inuenta & inuenienda sit (vt fama spargitur) & an *Medicina* quædam *Iræ & doloris* ex ea vnquā petita & petenda; Quod si sic, vbi vtraque inuestiganda & volucris & medicina? Bene, inquit illa, dubitas non de rebus nihili aut nauci, sed magni precij; dubitatio enim est primus gradus scientiæ; qua te beare, quoad potero, polliceor; Multi eadem quæsiuerunt per media nihil ad rem facientia; Tu verò, nec in loco, nec persona aberrasti: Regio enim, in qua nunc moraris, Arabia fœlix est Ægypto contermina, quæ patria *Phœnicis* vnica habetur: Personam, quam percontaris, nec huius rei ignaram scias, cui vtrique cum tuam fortunam credideris, hinc vtraque tibi rei quæsitæ veritatem non denegabit: Ego te doctrina, hæc vero regio seu Ægyptus oculari demonstratione beatum reddet: Quocirca aures meis monitis & mentem rebus adhibe: Quæstio-

Colloquiū cum Sibylla Erythrea

Quæstio an & vbi sit Phœnix & Medicina inuenienda.

Dubitatio primus gradus scientiæ

Phœnicis patria quæ.

Phœnix & Medicina non differunt. stionem videris duplicem mouere, quam contemplatione diligenti adhibita, simplicem & vnicam experieris. *Phœnix* enim si affirmetur in rerum natura existere, Medicina illa

Organga medicina iræ & doloris. (quæ alias *Organga* dicitur) negari non poterit, & vice versa, hac affirmata, illa quoque asseritur: *Phœnicem* vt melius perspicias, tibi ex suis coloribus depingam: *Arabia* felix, eique adiacens *Aegyptus* antiquitus hac gaudebat volucri,

Phœnicis descriptio. *cuius collum aureus fulgor, reliquum corpus purpureus color in pennis cinxit: In capit. crista, coronæ instar, visa est: Soli sacra auis viuit annos 660 ad quam ætatem cum peruenerit senescens, casia thurisque surculis construit nidum, quem odoribus replet conquassatisq; ad solis radios alis flammam excitat qua cõburitur in cinerem: Ex hoc de-*

Phœnix nouus ex cinere prioris combusti. *inde prodit vermiculus & inde pullus. qui priori ceu patri funera iusta reddens totum nidum defert in vrbem Aegypti Heliopolim Soli*

Phœnix quo migrat. *sacram alias Thebas dictam, ibiq; in ara deponit.* Hoc, qui pro fabula omnino habent, pueri & iniqui rerum æstimatores videntur, qui pro historia, vt verba sonant, facta, & illi fal-

De Phœnice dicta esse hieroglyphica. luntur suo iudicio: Hieroglyphica enim sunt hæc & menti potius dictantur, quam auribus, inscribunturque potius, quam oculis per certas figuras & picturas, quasi literas, quas sacras vocant: Qua de re si mihi fidem soli non adhibes, consule inter cæteros *Orum Apollinem Aegyptium scripto-*

Phœnicem curari mystice ab Aegyptiis. *rem, qui in Hieroglyphicorum suorum expositione narrat, vt ipse à vulgo accepit, Phœnicem post quingentesimum annum, cum iam est morti propinqua, in Aegyptum remeare, ac si præueniat ante obitum curari mystice ab Aegyptiis, & quæcunq; aliis sacris animalibus tri-*

Phœnix sole gaudet. *buunt, hæc & Phœnici omnia deberi: Gaudet enim sole maxime Phœnix in Aegypto præcipuè, vtpote illic vehementi:* Hæc Ori ver-

In mysticis non esse meram historiam nec fabulam quærendam. ba te satis erudiunt, quod mystice accipiatur *Phœnix* ab *Aegyptiis*, prout *mystice* curatur: Non opus igitur erit, in mysticis historiam aut fabulam supponere discrete cum neutri simpliciter conueniat, at si pro fabulosa historia, seu fabula

bula historica, quę allegoria est, coniunctim habueris, non aberrabis à scopo: Hæc est, inquit, *Phœnix* illa vnica totius mundi auis, ex cuius pennis circa collum aureolis, nec non aliis totius corporis, Medicina ad omnes affectiones humanæ naturæ contrarias in temperiem sanitatis optatam reducendas vtilissima, quæ antiquis Ægyptiis à quibus in *Heliopoli* (prout in *Diodoro Siculo* legere poteris) omnium primò inuenta & vsurpata est, *Iræ* & *Doloris* remedium habebatur: Quibus auditis supra modum lætatus sum & mox quæsiui, Anne viam aut occasionem vllam monstrare posset ad auem dictam ac *Medicinam* perueniendi? Hæc enim, dixi, omnis meæ peregrinationis causa est, in qua si mihi subueneris, rem omnium gratissimam præstiteris: Non te deseram, illa respondit, in tuis necessitatibus, quantum in me erit, at oportet te labore tuo vtramque indagare: Locum tibi certum, vbi inuenias, indicare nequeo, ac nihilominus non omnino vacuum, consilio spe ue omni destitutum dimittam sed omnem rem, vbi illa sit indaganda, aperiam: *Aegyptus*, vt vides, omnem suæ annonæ fertilitatem *Nilo* fluuiorum celeberrimo acceptatam refert, cuius fontes licet sint incogniti & imperscrutabiles, (incertum enim permanet, an sint in montibus *Lunæ*, necne) tamen *Ostia*, quibus se exonerat in mare, mundo satis innotuerunt. Hic (si *Tullio* fides habenda) *Mercurium*, quartum eius nominis genuit, quod te scire oportet: Pater enim filio dedit potestatem monstrandi tibi *Phœnicem* & ex ea petendam *Medicinam*: Quocirca *Mercurium* primo consulas, quem vt inuenias, abhinc ad septem *Ostia Nili* te conferas, non quod opus habeas ad singula migrare, sed quia incertum tibi sit, vbi

Medicina ex pennis Phœnicis.

Medicina Iræ & Doloris in Heliopoli inuenta.

Ægypti vbertas omnis ex Nilo.

Nili fontes non noti, sed ostia.

Nilus Mercurii pater.

Mercurius monstraturus Phœnicem, vbi quærendus.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA MEDICINA MADRID

vbi offendas. Non enim certam ſedem alicubi habet, ſed nunc in primo, nunc ſecundo aut tertio aut alio moratur: Hic te docebit illa, quæ maxime deſideras, & modo non nimis infelix fueris, ſpectatorem te *Magnalium Dei*, naturęque arcanorum faciet. His perceptis pro tanta humanitate & inſtitutione *Virgini* dictæ gratias agens immenſas, valedixi, neque nunc tandem in rectam rediturum viam ſperaui, iter meum ad *Nili Oſtia* accelerando, quæ ſeptem numerantur hoc modo: *Canopicum*, *Bolbiticum*, *Sebennyticum*, *Peluſiacum*, *Teniticum*, *Phaniticum* & *Mendeſicum*. Ad *Canopicum* primo me contuli, in qua via per collem ſepulturæ Christianorum à barbaris ibi quondam occiſorum inſignem profectus ſum, cuius loci annua miracula, relatu digniſſima, hic præterire nequeo: Nam certo quodam die Menſis *Maii* cadauera ſeu oſſa ſepultorum ab oriente ſole vſque in meridiem ſenſim ad ſuperficiem vſque tumbæ eleuantur ex ſeſe, donec in conſpectum eò concurrentium hominum deuenerint, alicubi magis, alibi minus, tum à meridie verſus occaſum ſolis eodem modo deprimuntur, donec omnia ad priſtinum ſtatum redierint: Quæ ſi quis non diuina virtute, ſed diabolica prorſus fieri affirmet, videat ne à ſuperſtitione nimium diſcedendo ad incredulitatem ſeu impietatem inclinet, *Deique omnipotentiæ* & liberrimæ voluntati hæc aut his ſimilia miraculoſa facta deneget ac ſubtrahat: Hæc ſi vera ſunt, vt teſtantur multi, qui viderunt, ſuis ſcriptis publicatis, Reſurrectionis corporum humanorum euidentiſſimum exemplar exhibent, quemadmodum quoque Phœnicis noui ex cinere mortui reſuſcitatio: Ad *Canopum* inſulam deueniens, *Nilique oſtium* illi aduerſum, de *Mercurio* quæſiui, annon ibi ſedem haberet: Verum populi iſtius regiunculæ, quod reſponderent, vix inuenerunt: Eruditiores ex illis, Ægyptus, dicebant, Her-

Nili oſtia ſeptem quæ.

1 Canopicū Nili oſtium.

Miraculum non procul à Memphis Ægypti annuo tempore contingens in oſſium ex terra eleuatione.

Reſurrectionis corporum Exemplar.

Ægyptus cœli imago eſt, Hermete teſte.

Hermete, teste, cælum nobis refert, & septem Nili ostia eius totidem planetas, ex quibus Canopicum supremum est, *cælique filio* iuniori subiicitur. Rector nauis *Menelai Canobus* hic sepultus, insulæ & portui nomen vt dedit, sic *Planetarum* summus quasi inspector senex propitius est, qui cum *Mercurij* à te quæsiti auus sit, non mirum, si ad auitam domum aliquando transeat: At iam non hic inueniri *Mercurium*, referebát, sed in alio Nili eiusdem Ostio perennem residere. Attonitus ex hoc responso, post multum temporis & erroris commissi, animaduerti, ad alium locum, Mercurio magis familiarem, accedendum esse. *Saturnus Mercurii auus.*

Ad secundum itaque recta concedere non dubitaui, Bolbiticum dictum. Verum cum nonnullos inde obuiam mihi factos percontatus essem, an non Mercurium Nili filium ibi vidissent mihi conueniendum, illique de Mercurio illius loci se nihil scire respondissent, vlterius procedere nolui, ne frustra & tempus & sumptus tererem. *2. Bolbiticū Nili ostium*

De duobus *Nili ostijs* itaque certior factus ad tertium festino pede cucurri: Huic vrbs *Sebenniitos*, vnde *Sebenniiticum* dicitur, propinqua est, incolis non admodum frequentib. habitata, quorum mores cum adeò barbaros & rigidos experirer, vt ab omni humanitate alienos censerem, nolui ibi diutius moram trahere, nec quicquam de *Mercurij* sede amplius inquirere. Quomodo n. inquam, *Mercurius* omnis humanioris literaturæ & doctrinæ auctor apud tam feros populos maneret: Nam vel hi illum ferocem & barbarum, suique similem, aut hic illos mites & humanos diuturniore mora & vicinitate redderet: Oppidum itaque relinquens postquam egressus eram, interrogaui quendam eius loci agricolam, An non hic *Mercurius* aulam haberet? Qui respondit, aulam quidem hic habet munitissimam, sed nunquam eam inhabitat. *3. Sebenniticum Nili ostium.*

4. *Pelusiacum Nili ostium.*

Ad quartum itaque *Ostium* perrexi *Pelusiacum*, vocatum, omnium famosissimum, ob ciuitatem eiusdem nominis ipsi adiacentem, cuius conditor, vt fama est, Peleus Achillis pater extitit: Hoc Asiam & Arabiam ab Ægypto diuidit, diuitiis olim abundantissimum: De eo postquam audiueram, eiusque dotes & conditiones perceperam, non dubitaui: Mercurialem sedem me ibi reperturum: Vt enim, inquit, absque *Pelide seu Achillæ Troia* oppugnari non potuit ita nec *Mercurius* absque *Pelusio* obtineri: Hoc est emporium *Aegypti* nobilissimum, quod auro *Arabico* imprimis abundat: Quò cum accederem, *Mercurius* vbi resideret, rogaui: At ex incolis quidam respondit, non semper huic loco adesse Mercurium, quamuis acceptissimus hospes sit, cum adest: Ægrè ferens tot itinera frustra huc suscepta, nolui pedem figere, antequam quæ restarent ostia, visitassem, non diffidens me tandem exoptatum Mercurium in subsequentibus coram conuenturum.

5. *Teniticum Nili ostium.*

Quintum in ordine Toniticum fuit ostium, cuius nomen etsi obscurius extiterit, tamen id adire quoque volui, ne vllam ego causam eius subterfugio præbuisse viderer: at tantundem inde reportaui, quantum ex prioribus, nempe omnino nihil, nisi quod didicerim ibi Mercurium, quem quærebam, neutiquam habitare: O me infelicem, inquam, adeòne insequi oportet eum, qui vel nusquam est, vel me insectantem, vt formosus ille Alexis Corydonem, fugit? An non satius fuisset, à posterioribus ad priora cancrum imitando, progressum? An fugax & petasatus ille iuuenis meum aspectum præsagiens fastidit, ideoque fugam arripit, antequam accedam? Sed non tandem euasurus est, nec diu celari potest, vbi vbi sit: Duo mihi restant ex omnibus Nili ostiis, quæ quoque fauente Deo, lustrabo ac deinde toti Aegypto valedicam.

Ad

Ad *Phœniticum* ergo sextum *Nili ostium*, quod ratione cœli *Mercurio* deberi existimaui, profectus sum, firma animi spe ductus, nunc tandem tot laboribus finem futurum: Sed & illa fiducia fefellit, vt antehac sæpius. Responsum enim ab eius loci incolis accepi, hic quidem habitasse Mercurium, sed iam pridem mutasse sedem, alioque migrasse: sæpenumero de eo hic inquisitionem à multis institui, at nunquam inuentum domi. *6. Phœniticum Nili ostium.*

Postremum ab hinc iter suscepti ad *Mendesium* vsq; quo cum peruenissem, quæsiui de *Mercurio*, qui nec hic repertus: Nec verò se nosse *Mercurium* permulti responderunt. *7. Mendesium Nili ostium.*

Atq; sic septem ex ordine *Nili ostiis* perlustratis, quem quæsiui, cum non offenderim, deceptum me à *Sibylla* arbitratus sum, quæ saltem in hosce labyrinthos iniecerit, vt animum falsa spe lactatum circumduceret, fortè ex inuidia aut odio erga alienos præconcepto. Verum cum singula, quæ contigerant in itinere, reuoluerem; me forte ab inquilinis quorumcunque locorum pessime deceptoria responsione circumuentum coniectaui, ea ratione quod innata quadam ferociâ omnes peregrinos fastidirent ac odissent: Ideoque quid circa primum, secundum ac tertium, aliaque ostia, ab illis responsum fuerit, bene consideraui, ex quibus quam plurima occurrerunt, quæ dubium ante conceptum augerent potius, quam eximerent: Vnde retorsum vestigia relegendo ab vltimo versus primũ regressus sum, ac tandem antequã ad primum redierim *Mercuriũ* inueni, in aliquo ostiorũ, vbi incolæ visi essẽt antea negasse: Ad hunc accedẽs post multos sermones inuicẽ habitos, ab eo dici, quæ ignorauerã; *Phœnicẽ* inprimis demõstrauit, vbi cõueniri deberet, quem in loco, de quo ne cogitassẽ antea latere apertissimè narrauit, quo cum peruenissem, meo infortunio, exierat foras, (fortè tũ *Arbiter* constitutus inter *Mercurius inuentus vbi.* *A Mercurio multa percepta.* *Phœnix vbi lateat.* *Phœnix domi non inuentus.*

Noctuam & volucres alias eam insectantes, de quo prælio alibi tradidimus) at post aliquot dies, paucasve septimanas rediturus: Verum cū tā diu expectare mihi in alienis terris non consultum foret, præsertim quia reditus Phœnicis valdè incertus foret, constitui domum quamprimum adornare iter; satis existimans mihi esse pro tempore, cognouisse Mercurium, vbi ille resideret, nec non *Phœnicem Medicinæ* quæsitæ patrem & causam efficientem, ad quos prima occasione oblata redire penitus apud me conclusi. Naue itaque conscensa ex *Pelusiaco* ostio in *Europam* iterum contendis, transnauigatis tot insulis & regnis circum circa, donec pedem *Germanico* inferrem solo, vnde primum egressus eram: Verum ne ingratus videar erga vllum, à quo quicquam beneficij in hoc itinere, in me collati, sensi, primò Sibyllæ, deinde *Mercurio*, ac demum *Phœnici* ac *Medicinæ* ipsi suos debitos honores ac Encomia epigrammatibus cuique dicatis retribuam.

Phœnix Medicinæ quæsitæ pater.

Reditus in Germaniā.

EPIGRAMMA IN HONOREM Sibyllæ Erythrææ, Herophyles dictæ.

Herophylè Sibylla Erithræa dicta celebrata carmine.

AD te magna Deo *(non dæmone) mota Sacerdos*
Abinis Charitum *gratia iusta redit:*
Illa terga tibi non vertunt, grata sed ora,
Larga promittunt & sua dona manu:
Ad Nilo *genitum quod tu me miseris æquo*
Tramite, Phœniceam qui mihi monstret auem.
Flamine *plena sacro vates oracla dedisti,*
Venturum humano, dum canis, ore Deum:
Iudicii qui iusta ferens Examina summi
Arbiter omnipotens totius orbis erit.

Ille

Ille tibi cordi, quamuis sis Ethnica Virgo,
Dicarisq; Dei nil sapuisse, fuit.
Non Erythræa tui sunt antra capacia, Christo
Vt tua spes, & eris tute reposta polo.

EPIGRAMMA MERCVRIO PHILOSOPHICO DICATUM.

Mercurius philosophicus carmine laudatus.

MErcurium vocitant apta te voce Latini,
Quod medius currens inter es ipse Deos.
Interpres Graijs & haberis maximus Hermes,
Teuthius AEgypti diceris esse solo.
Est genitor tibi Nilus, agros prædiues aquæ vi
Lætificans, magnas qui tibi liquit opes.
Tu populis leges AEgypti rite tulisti,
Quas tibi Vulcanus conscius arte dedit.
Omnibus in toto tu gentibus orbe videris
Gratus, at à paucis cognitus esse cupis.
O quam multa tibi naturæ munera clausæ
Credita, thesauris sunt & aperta suis.
Rubra tibi facies est propria, flauaq; ceruix,
Pectus at ex albo forte colore nitet.
Aptanturq; tuis pedibus talaria nigra,
Virgaq; cum gemino nil grauat angue manum.
Hic tuus est habitus, quo nosceris omnibus Hermes,
Conueniens quadruplex est color ille tibi.
Tu mihi Phœnicem monstrasti interpretis ore,
Debitor hinc gratas, quas queo, reddo vices.
Interea chartæ munuscula scripta loquaci
Accipe, si maius quid dabis, ipse feres.

Phœnicis Encomium.

AD PHOENICEM ENCOMIVM Epigrammate expressum.

O Miraclum Orbis, Monstrum vitio sine, Phœnix
    Vnice, qui magnis appropriare sophis:
Purpureas indute comas atq; aurea colla,
    Excellis cunctas inter aues & opes:
Namq; tibi nidus casia atq; è thure sabæo
    Extruitur, quauis ditior hinc es aue.
Conscius appares aliquot post secula fati,
    Quod natura dedit, quo renouandus eris.
Inde lubens Thebæ effœtum te sistis in ara,
    Vulcanus faciem donet vt arte nouam.
Pennarum decus auratum Medicina salutis
    Fertur & humanis commoda ferre malis.
Vnica spes residet morbi incurabilis in te,
    Tuq; fucis iuuenum incedere more senes.
Cætera ne referam tua diuinissima dona,
    Vix par est opibus persica Gaza tuis.
Diuitijs ego te cunctis, benedicta volucris,
    Præfero, quod validæ des medicamen opis,
Has mihi delitias optaui pluribus annis,
    Mundanæ sine te non mihi cura rei est.
Abditus arcanis, ne sis cui præda latebris
    Conderis atq; soles, teste sine, ire foras.
Plinius antiquo visum te tempore Romæ
    Scribit, at (heu) miris fallitur ille modis.
Extraheret quis te ex nidis audaculus, aut quis
    Detegeret, fatua sit nisi mente puer?
Tutus eris post hac, huc tutus vt vsq; fuisti,
    Sit sapiens, pennas cui dabis, oro, tuas.

MEDI-

MEDICINÆ PHOENICIÆ, SEV Hermeticæ Laus.

Medicina Phœnicia laus.

SI varijs montes opibus cumulentur & auro,
Quid prosunt homini, qui modo mortis erit?
Auxilium præstet nisi quis diuinius illi,
Quo redeat fausto Numine grata salus.
Ergo nihil toto Medicina carius orbe
Esse potest, hominum quæ leuet arte malum.
Diuitiæ cedant & opes, huic cedat & aurum,
Cui mens non eadem, non homo sed pecus est.

Aduersarius, cum vires sibi omnino deiectas sentiret, non confidit amplius proprij ingenij armis, quibus hactenus vsus fuerat, quid obtinere, quocirca ad aliorum authoritates confugit, à quibus argumenta nunc vltimo sequentia deduxit.

34. *Argumentum Pyrgopolynicis Aduersus Chemiam & Sarmatam Anonymum.*

Argum. 34. negatiuum.

Iulius Cæsar Scaliger vir tantus in philosophia Aristotelica, cuius iudicio nihil limatius vel syncerius, Chemiam damnat versibus quibusdam Hendecasyllabis, quorum hic sensus, quod Chymistæ cupientes mutare metalla in aurum, se mutent potius, quam illa, atque vtantur furnis suis pro No- *Scaliger Chemiæ aduersarius.*

ctuis

ctuis ad captandum aliorum, nempe ditiorum hominum aurum, ipsique sint veluti aucupes, quorum fistula dulce canit, volucrem vt decipiant:

Hinc tale conficio Argumentum:

Si Alchymistæ suis furnis vtuntur pro noctuis, quibus aliorum ditiorum captent aurum, ars ipsa deceptoria est & damnanda.

Sed primum verum.

Ergo & secundum.

Minor authoritate iam dicta *Scaligeri* & experientia ipsa robatur, nec eget longa demonstratione: Videmus enim quomodo illi, qui titulum & nomen *Alchymistarum* sibi proprie vendicant, adornent sua, vt vocant, laboratoria, quam variarum formarum furnos, instrumenta, vitra & alia ibi ad conspectum omnium ponant, quæ nullam aliam ob causam faciunt, quam vt inescent ignaros, qui hisce externis capiuntur, putantes aliquid magni & veri latere sub hoc ornatu: At illi nesciunt, hæc saltem esse retia, noctuas & auiculas captas ad sese allicientes alias suæ speciei.

Responsio ad 34. Argumentum negatiuum.

Responsio ad 34. Argumentum negatiuum.

SI authoritate aliorum argumentandum sit, nil vnicus Scaliger contra duos veros philosophos, Chemiæ veritatem attestantes, nedum contra centum aut plures, *quos* hucusque citauimus & produximus: Cadit ergo vnius authoritas contra tot illi contradicentes: Verum, vt *Scaligerum* virum

virum præstantem singulari eruditione in intentione sua saluemus, dicimus eum loqui de quodam carboniperda, deceptore Alchymista, cuius farinæ sunt innumeri omnibus fere in locis, atque ideo eum verissime loquutum esse: Hoc enim genus hominum omnia sua dicta & facta componit ad decipiendum alios; quod cum eorum proprium sit, nunquam ab ijs abesse poterit: Hi reuera habent furnos pro noctuis & linguam pro fistula, sua nugatoria opera ex auro, alijsve arcanis, si dijs placet, destillata, pro auiculis, laboratoria splendide exornata pro retibus: Et *Scaliger* non tantum de illis dixit, quam dici debeat: Hos nos in singulari tractatu, qui vocatur *Examen fucorum seu Pseudochymicorũ*, suis coloribus, vt potuimus, depinximus, quem legere poteris. Verum hi ipsi *Pseudochymici* tam longe absunt à veritate Chemiæ, quam à cœlo terra, nisi quod vt muscæ ad illam inquinandam suis fæcibus aduolent: At quis potest animalculo tam exiguo, muscæ inquam resistere & contrauenire, ne splendidis & politis ex stanno vel latone, imo ex argento & auro factis vasis insideat, illaque sua spurcitie contaminet? Multo minus quis his hominibus à suis functionibus aut opificijs profugis resistet, ne ad Chemiam, pollicentem sui inuentoribus diuitias, opes, honores & sanitatem, tanquam rem omnium preciosissimam & splendidissimam, conuolent, illam conspurcent, inficiant & male audire cogant. Hi sibi vendicant nomen, cum rei ne minimum possideant, quod illis condonandum venit; at non his, qui nomina & res confundunt, veros artifices & falsos, Alchymisticam deceptoriam & Chemiam veram nulli nocentem aut damna inferentem, nisi quod longo tempore, magno labore & sumptu inquiratur & vix à millesimo obtineatur; quod propter eius excellentiam contingit.

Proprium Alchymistarum deceptorum.

Pseudochymici vt muscæ ad volant ad splendida.

Argum. 35. negatiuum.

35. *Argumentum negatiuum Aduersarij contra Chemiam.*

Iuris Canonici tanta est authoritas, vt merito, quod condemnet, condemnandum sit, quod extenuet, extenuandum:

Hoc autem de Alchymistis vt falsarijs, mendacibus iudicat: dum in C. spondent, Extrauagante, hæc verba posuit: Spondent, quas non exhibent opes, pauperes Alchymistæ.

Ergo Alchymistæ condemnandi & vt mendaces habendi.

Responsio ad 35. Argumentum negatiuum.

Responsio ad 35. Argumentum negatiuum.

IVris *Canonici* authoritatem non infringimus, quousque se intra terminos suos contineat: si vero de temporalibus & naturæ arcanis, alijsque huiusmodi suam authoritatem interponere velit, eam vt dubiam, si admittimus, tamen non credere tenemur: Quocirca maiorem ad ecclesiastica saltem alligamus, & non ad alia.

Ad Minorem dico; quod *Extrauagantia* illa capitula sint extra *ius Canonicum*, à quodam interprete eius, appendicis loco, adiecta; ideo aut recipienda aut non: Adhæc loquitur de *Alchymistis* falsis, deceptoribus, mendacibus, qui ab alijs pecuniam accipientes illis promittunt aureos montes, quorum ne minimum præstare possunt, cum ipsi interim sint pauperes, vagabundi & omnium rerum egeni: De his

vere

vere dixit interpres; at non de Artificibus veris, qui vt illi non cogniti fuerunt, sic nec quicquam ab alio mutuantur, quid pro quo pollicentes, vtpote alieni non inopes, nec pauperes, sed viuunt sua sorte & donis contenti.

36. *Argumentum negatiuum contra Chemiam & Sarmatam Anonymum.*

Argum. 36, negatiuum.

Natalis Comes Mythiologiæ author suo quoq; iudicio artem Chymicam vanam statuit his verbis: Quod autem vanam esse artem Chemicam putemus, & quid de arte illa sentiamus, ita in Epistola quadam aliquando expressimus, quam aduersus fuliginosas Chemicorum fallacias scripsimus, è qua nonnulla hic asscribenda putauimus.

Ars fallax, inuisa bonis, dulcedine captos
Iucunde vt perimis? dementibus improba Siren,
Naturam superare putas te posse per ignem?
Stulta quid insanis? te longis passibus illa
Deserit, ac tandem nil perficis: illa colorum
Te fallit, rerum te ludit mille figuris.
Sic fertur Protheus in multas vertere formas,
Cum fieret serpens dirus, cumq; vnda vel ignis:
Vris opes properans, quas fumus portat in auras.
Inde ardens miseris torquet præcordia virus,
Exitialis amorq; auri, sæuiq; dolores,
Quos semel insanæ fallacia ceperit artis.
Occupat hæc nulli misero vesania mentem,
Ni pro peccatis hominum sator atq; deorum

 Sup-

Supplicia ingentesque paret mox sumere pœnas:
Mendici fiunt, semper caligine barba
Squallet & immodico turpantur pallia fumo:
Et noua quærentes semper mendacia iactant,
Defecisse sibi vires, vbi nulla reperta est
Mercurium ratio, qua possint sistere in aurum,
Ad notos homines inde hæc contagia serpunt,
Si quenquam arripiant qui stultis præbeat aures,
Non prius effugiet, quam sit perpessus eandem
Fortunam, scopuloque ratem confregerit vno.

Quæ Natalis verba vnius argumenti instar mihi fuerint quamuis quamplura inde conformari possint.

Responsio ad 36. Argumentum negatiuum.

Responsio ad 36. Argumentum seu carmen inuectiuum in Chemiam, carmine apologetico facta.

CHemia si vera est & certo fine potitur,
Dic mihi num fallax, hac an diuinius arte
Extet in humanis, magis aut mirabile quicquam?
Vera sed est, quis enim neget hoc, nisi opinio mentem
Cui mala detorsit, qui scilicet omnia sese
Posse videre putet naturæ arcana sed ille
Decipitur, ceu talpa, nihil dum lumine captus
In tenebris animi degens intelligit amens.
Quis non inquirat sumptu, natione, labore
Tam præclara Dei Magnalia quæ licet omni
Cognita non fiant ex vulgo (qui ruit, instar,
Ad sua pabla, asini, dum nescit, porrigat ad quid
Os rude;) vera tamen sunt, experientia quorum
Certa fidem fecit, non ergo est improba Siren,
Nec superare putat Naturam, at ducere in actum
Id, quod erat positum naturæ forte latebris.

Inde

Inde nec hac stulta est, sapiens vestigia sed quæ
Naturæ obseruet, quin si res ipsa fatenda.
Naturale opus est totum, nilq; artis habetur:
Si quis in aduersuis vero tentare laboret,
Mille coloratas ac sentiat inde figuras
Mendaces, nihil hoc veræ præiudicet arti:
Est duplex hominum genus, huic quod se dedit, vnum
Naturæ gaudet mysteria condita miris
Indagare modis & nulli vim facit æquum
Insidiasve struit, qui sunt plerumque periti
Artibus artifices: aliud nil sperat in illis
Posse tenebrosis veri se cernere libris,
Hinc animum confert lucro, quo viuat, iniquo,
Decipiendo alios periuria nulla recusans:
Hi lolium, tribuli ac steriles dicuntur auenæ
Immixtæ tritico, Chymiæ lucrosus abusus
Queis magis est curæ, quam inuestigatio veri;
Omnia quæ possunt dici contraria rebus
Alchymicis de deceptoribus esse fatemur
Vera sed artificum puram non tangere famam:
Nil ergo inducunt Natalis scommata, cum sint
De Pseudo Chymicis tantum capienda dolosis.

Rationes pro Chemia affirmatiuæ Sarmatæ Anonymi.

34. *Ratio ab authoritate aliorum deducta ac primum ab Experientia.*

Ratio 35. affirmatiua pro Chim.

Quicquid Experientia mille exemplorum te-

ſtatur, verum eſt abſque omni dubio, & non neceſſum eſt amplius probari:

Sed experientia teſtatur, verum aurum factum à quam plurimis.

Ergo eſt verum abſque omni dubio, nec neceſſum eſt amplius probari.

MAior per ſe vera eſt, quę niſi eſſet, nulla veritas ab experientia pateret.

Minor probatur mille in diuerſis locis editis proiectionis experimentis, quæ partim ex ſuperius ſparſim dictis, partim ex aliorum hac de re publicatis libris, vt epiſtola *Theobald. ab Hohenland.* ad fratrem ſuum, aliiſque petantur. Eſſe autem id aurum, ſic proiectione tincturæ veræ & legitimę factum, verum ac naturali in omnibus ſimile, ita demonſtratur: *Ariſtotelis* ſententia eſt lib. 4. meteor: *Quod omne id, quod cum aliquo compoſito operationem eandem efficit, eſt idem per omnia illi ſimile, vt omne, quod operationem habet oculi, eſt oculus:* Haud ſecus, inquit *Zacharius, cum aurum noſtrum arte noſtra* compoſitum per omnia ſimile ſit minerali (in quo verſatur omnis controuerſia diſceptationis, vtrum aurum à nobis compoſitum verum ſit aurum) ſatis docuiſſe videmur ex philoſophi ſententia noſtram artem eſſe veram & certiſſimam, ſatis fatebuntur ipſis probatum, qui viderunt eius experientiam, aliis vero non.

35. *Ratio affirmatiua pro Chemia eiusque veritate.*

Ratio 35. affirmatiua pro Chem.

IOhannes Andreas Canonici iuris interpres, qui omni exceptione magis est, authoritate & fide valens, omniũ hominum præstantissimus à Ludoico Romano appellatur. Item Thomas Aquinas , philosophus & Theologus absolutissimus , pro Chemia senserunt & sententiam suam affirmatiuam eius veritatis pronunciarunt , vt superius sub Arnoldo libro septimo & Thoma libro octauo demõstrauimus: Præter hos sunt innumeri alii præclari viri, in aliis scientiis versatissimi, Philosophi, medici, Theologi & Iurisconsulti, qui eandem approbarunt suis testimoniis & rationibus Iurisconsul. arti fauentium maior est numerus, quam vt hic eorum sententiæ produci possint: saltem vnius mentionem faciemus: Oldradus iurisperitus libro consili: quæstione septuagesima quarta vbi de Chemia affirmando loquitur; Nam videmus, inquit, quod quandoque ex re mortua producitur viua, vt videmus ex vermibus, ex quibus producitur sericum & aliis pluribus, & ex herba producitur vitrum: Multò magis ex metallis, in quibus maior est conuenientia & similitudo. Nam (vt ipsi tradunt, & habetur libro de proprietatibus rerum in cap. de Alchemia) omnia metalla procedunt ex eodem principio, scilicet ex sulfure & argento viuo : Cum ergo ars imitetur naturam ff. de adopt. l. si adoptio, non videntur isti alchemistæ peccare. Nam cum sint quasi ex eodem principio in similia, in habentibus symbolum facilior est transitus. Insũt enim, vt dicit Augustinus lib. de ciuit. Dei, rebus cor-

corporeis per omnia elementa quædam occultæ ſeminariæ rationes, quibus cum data fuit oportunitas temporalis & caſualis prorumpant in ſpecies ſuis modis & finibus. Hæc Oldradus & Ioh. Andræas.

36. *Ratio affirmatiua pro Chemia & artificibus Chemicis.*

Ratio 33. affirmatiua

Omnibus Authoritatibus Chemiæ aduerſantibus vnius viri genere, doctrina, iudicii acumine & experientia præſtantiſſimi Iohannis Franciſci Mirandulani Comitis Authoritatem non ſine ratione opponimus, quæ ſic habet:

Franciſci Pici Mirandulani authoritas pro Chemia.

LIB. 3. cap. 2. de auri artificibus, qui artem Chymicam magnifecerunt, *Nôrant*, inquit, *Deum & naturam nihil fecisse frustra: Compertum habebant, hominem naturæ inferioris principem constitutum, cuius ingenio fieri per naturam poſſet, quod nunquam fieret ſponte naturæ, ſi ea eſſet hominis ingenio deſtituta; hoc in inſitionibus arborum, in pictura, in medicina, in omni ferè vitæ munere ſi conſpicuum erat, cur eſſe deberet obſcurum in metallis, adeò magna vinctis ſocietate, vt aliud ſæpenumero delitefcat in alio: ſpectare huc ſolertem naturam ingeniorum debere nôrant, vt content non ſit generatim ſolum & in communi res naturæ cognouiſſe ſed aſpirare ſuapte ſponte ad noticiam, quæ per partes inſinuetur, ſenſuiq́ ſubiiciatur:* Diſputationes *Cyclicas in incerto vagari & qui eis nimio plus ſeſe dedunt, ſuas imaginationes pro veritate colere ſolere at ſenſui patere & hominum publica conſenſione firmari, ex arte Chemices prouenire poſſe apud humanam ſocietatem magnum & præſtãs emolumentum, quo mortalium multifariam ſuccurratur egeſtati,* quando-

Diſputationes logicas pro & cõtra eſſe vanas.

quandoque inuenta esse plurima remedia vulnerum & morborum ex olei diuersis generibus confectis arte, vt loquitur vulgus Alchemistarum. Et paulo post cap. 3. seq. *Cur philosophi nomen adscribam ei qui philosophicæ auscultationis quosdam libros viderit, sed herbarum, fructuum, metallorum, lapidum illorumque potestatis & commistionis & conuersionis fuerit prorsus ignarus? Iustius ei competet appellatio philosophi, qui res primum naturæ generatim nouerit, deinde per partes sublunarium subterrenorumq; germinum vires percalluerit, vt hinc rerum inferiorum concordiam & litem, subindeq; generationem interitumq; mente percipiat, conscendatq; in admirationem Diuinæ Maiestatis, quæ homini non solum donarit, vt res abditas & in visceribus terræ conclusas agnoscat, sed eas etiam domi construere queat eius ipsius munere & adiumento naturæ, proindeq; multis a ... iuuare mortales & in corporis bonis & in externis facil... possit. Nam qui hæc tenuerit tanto garrulis antestabit disputatoribus, quantum corpus vmbræ corporis? quantum veritas mutabundis & desultoriis operationibus? Nam si verbis antecellunt facta, si præstat facere grandia, quam loqui, competet verius eiusmodi viro philosophi nomen atque præstantius: An prætulerit æquus rerum æstimator eum, qui rem demonstrat ponitq; sub oculos, illi, qui tantummodo suis imaginationibus fretus, vel per communes Dialecticæ facultatis locos, vel per metaphysicas conceptiones sibi quicquam sapere videatur, nunquam certus, semper anceps, semper in argumentis translatitijs occupatus? Huic certè sophistæ nomen, illi Sapientis antiquitas tribuisset, non reclamantibus peripatheticis, quorum dogmata recidunt ad sensum, ex quo suas promere satagunt probationes, quo sensu Chemicæ facultatis periti spernentes eundem promunt in repugnantem aduersarium, sibiq; parant ex illo victoriam.* Hinc eodem libro cap. 4. *Certe*, inquit, *quod multis hominum millibus Germani Pannoniique principes multis mensibus eruũt è montib. speluncis profundissimis, quodq; etiã vix triẽnio*

Chymicum vere esse philosophum non alium.

Chymicus sapiens disputator logicus sophista est.

Diuitiæ ex Chymia, quæ alias magnis laboribus acquirantur.

magna classe sibi parant Hispaniarum reges cum è Bethicis & Lusitanis portubus oram soluentes Atlanticos & Indicos fluctus metiuntur, vt ignotas inuisant regiones auriferaces, id artis aureæ compos & minori impendio parat & maiori cum lucro, paucisque diebus vel domi vel in hospitio considens paruo, etiam sæpius ministrorum famulitio quam rem occuli in eis, quæ antè cit animus, aureis, argenteisque ænigmatibus carmine placuit significari.

Ænigma aureum Pici Comitis de dignitate Chemia.

Diues agri, diues pictai vestis & aulæ
Præcelsæ & regni nunquam est, me iudice, diues
Nunquam etiam diues puppi si fretus Hibera
Per mare Atlantiacum Boreæ contemptor & Austri
Vsque coloratis gazas conuectet ab Indis:
Ille autem diues, celso cui mittit Olympo
Aeternus genitor, votis optare secundis
Quicquid mortales possunt, cum lumine recto
Imbutus fidei:

Huc vsque dictis *Hermes* silentium & finem huic disputationi imposuit in hunc modum.

HERMETIS ORATIO GRATIArum actoria.

Hermetis gratiarum actio.

NON vos fugit, viri excellentes, quo consilio ac intentione conuocati fuerimus, nempe vt Mercurialia hæc festa ad Auream considendo Mensam celebrantes, Pyrgopolynicem Chemiæ aduersarium nostris armis rationalibus conuinceremus; quod cum plus satisfactum sit ab vno quoque vestrum; ipseq; aduersarius prorsus elumbis, excors & desperabundus incedat, quamuis foret de animi pertina-

pertinacia parum amiserit, nunc superest vt huic conuentui, prout Sol diei, finem imponamus: Neminem autem pœnitere debet huius tantæ moræ, qua detenti fuimus, cum melius sit semel hostem pro virili aggredi & expugnare, quam innumeris incursionibus irritare potius, quam superare: Domum itaque vestram cuiusque patrię vt, quam primum preces à me recitatæ fuerint, vos conferatis, vestræ erit discretionis & voluntatis: Regia virgo Chemia vobis omnibus & singulis se propitiam ac clementem vestrisque votis obsequentem imposterum fore, vt hactenus, pollicetur, Gratiasque immensas, quantas vnquam potest, suo nomine me agere voluit.

Hermetis Regenerationis Hymnus ex Primandro Cap. 13.

Hermetis hymnus regenerationis.

VNiuersa mundi natura hunc audiat hymnum.

Audi terra, audite turbines imbrium, ô syluæ silete, cantaturus sum creatorem omnium, totum & vnum.

Audite cœli, quiescite venti, circulus immortalis Dei *orationem istam exaudiat.*

Cano iam Creatorem omnium, terrarum distributorem, cœlum æquilibrantem, iubentem ex Oceano aquam vndique fluere dulcem ad hominum alimentum, iubentem ignem fulgere superne ad actiones hominum atque deorum,

Agamus illi omnes vna voce gratias, tranantí cœlos, naturamque creanti.

Hic mentis est oculus, hic potentiarum benedictionem libenter accipiet.

O meæ vires laudate ipsum vnum & omne.

Consonate voluptati meæ omnes animi vires.

Cognitio sancta, quæ tuo lumine fulget, per se lumen intelligibile cantans, gaudio mentis exulto.

Omnes potentiæ mecum vna concinite.

Constantia canta mecum.

Iustitia mea per me iustum canat.

Communio mea totum ipsum laudet, per me canat veritas veritatem.

Bonum nostrum bonum deniq́; canat.

O vita, ô lux, ô vobis in nos benedictio currit.

Gratias habeo tibi pater, actus omnium potestatum.

Gratias ago tibi Deus omnium potestas actuum.

Verbum tuum per me te laudat, per me mundus verborum recipit sacrificium hoc, meæ vires clamant, totum cantant, voluntatem tuam perficiunt.

Tua voluntas abs te in totum sacrificium verborum ab omnibus excipe.

O vita totum quod est in me, salua.

O lux, totum illumina spiritus Deus.

Verbum tuum me regit Spiritifer Opifex.

Tu solus es Deus.

Homo tuus hæc clamat per ignem, perque aerem, per aquam, perq́; terram per spiritum, perq́; creata.

Ab æternitate benedictionem inueni, qua desiderio in voluntate tua quiescam.

Et circa finem Asclepij:

Sacrilegijs simile est, cum Deum roges thus atq; catera incedere: Nihil enim deest ei, qui ipse est omnia, aut in quo sunt omnia: Sed nos agentes gratias adoremus.

Hae enim sunt summa incensiones Dei, cum aguntur gratia à mortalibus.

Gratias tibi agimus ô Summe & Exuperantissime.

Tua enim gratia tantum sumus cognationis tua Lumen consecuti nomen sanctum & honorandum, quo solus Deus est benedicendus religione paterna: Quoniam omnibus paternam pietatem & religionem & amorem, & quacunq; est dulcior efficacia, prabere dignaris, cum donas nos sensu, ratione & intelligentia: Sensu, vt te cognoscamus; ratione, vt te suspicionibus indagemus. Intelligentia, vt te cognitione cognoscentes gaudeamus, ac Numine saluati tuo gaudeamus, quo nobis te ostenderis totum: gaudeamus, quod nos in corporibus sitos aternitati fueris consecrare dignatus.

Hac enim est sola humana gratulatio, cognitio Maiestatis tua.

Cognouimus te & Lumen maximum solo intellectu sensibile intelleximus te.

O vita vera via: O naturarum omnium fœcunda pragnatio, cognouimus te, totius natura tua conceptu plenissime, cognouimus te aterna perseueratio.

In omni enim ista oratione adorantes bonum bonitatis tua hoc tantum deprecamur, vt nos velis seruare perseuerantes in amore cognationis tua, & nunquam ab hoc vita separare genere.

INDEX AVTHORVM CHYMICORVM, QVI HOC OPERE CONTINENTVR.

A.

Aulpha-

Del-

INDEX RERVM ET VERBORVM.

A.

Aelia

apollonij

Calor

Clodii

D.

Diony-

Gabi-

G.

I.

L.

M.

N.

O.

P.

Para-

phœ-

S.

T.

Vulcanus

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA
MEDICINA
- MADRID -

ERRA-

ERRATA.

PAg.3.l.10.pro hemicyclii, lege hemicyclii partibus:p.14.l.16.idolorum.p.15.l 9.omnipotente p 15 l 11.relinquent:p 19 l.11. o.summ:p.20.l.11.suum vsum:p.25.l.2.Semi.p 25.l 20.potuerit p.25 l.21.philosophico p 28. l. 10. extenuent & [illegible] l.22 futurorum.p.29.l.15.Sesostride p 32.l.3.abstrusorum.p.3p.desciuit.p.33.l.24 alterum.p.43.l.3. Metempsychosin p.44. l.vlt.consyderant p.47.l antepenult.illud.p 53.l.27.dele punctum p.60.l.vlt.vehementem.p 61.l 37 tum.p.66.l penult. innumera alia.ib.l.vlt.inseruierunt.p.67.l.14.l.ea.p 69 l.10.Cemmenum p.73.l.14 numisma p 76 l.19 Cyprium p.76 l.28. Quid si sit.p.81.l 1 inglandibus.l 2 corroboratiuum p 84.l.1.deest,dum.p.9[illegible].l.3.quantum p 69.l 5.insfanes p 97 l.8 ibi p 101. l.11.Tanara p 103.l 27.contentions.p.104.l 15.e Phaenicia.p.105.l.28 regnante [illegible] l.30.interdiu p.106 l 6.D[illegible] p 106 l.6.qui ritum.p 106 l.14.Eumolpidarum.p.106.l.16.Diodorus.p.106.l.18 προπόδων.p 106.l 24 Anythagoras p.107.l.26 Cabera. p.108 l 4.illius.p.108.l.6.seruari.p.109.l.7.Philosophus.p,111.l.[illegible] hic.p.112.l.16.[illegible] 14.l.19.posteriq.p 116 l 7 [illegible] p.116.l.26.Hippophonoda p 116.l.27.vellent.p.117.l.2.inscriptu.p.117.l 21.Aegyp.to.p 119.[illegible] & so'n.p.121 l.5.[illegible].p. 122.l 31.fint.p.135.l.3.suo.p.138.l.9.ipse p 142.l.13.luxuria p.148 l.1.aitas p.149 l.2.Copronymo.p 149.l 5.[illegible] p 150. l.29 quinqueremes.p.152.l.9.vlteriores.p.153.l 6.Anchise p.153.l 9.suo.p.155.l.15.respondeant.p.157.l.30.Casia.p.162 [illegible]bellibus p.164.l.31 auita.p.165.l 22 emit.p.165.l 32.cui.ib.l.30 consulerat.ib.l.31.Paulo post.p.167 l 2.Martis p.169 l.26. quantum his.p 169.l.30 opera.p.170.l.1 gestat.p 170.l.20.nouisset p.171.l.6.aut lusum.p.172 l.18 [illegible] p.174.l.5 in [illegible]num.ibi.l.6.Caelius.p.175.l.7.distillata.ibi l.32 occlusis.p.176.l.8.frigiditate.ib.l.28.ad eam.ib.l.31.Democriti.p.183 l.[illegible] tia.p 187.l 3.fidere p 197 l.31.coniunctione p.200.l 8 vilitate p 202.l 18 fine.p.206.l.39.Lyncum p 207 l.6.[illegible] 207 l.26.tergum.p.208.l.27.Artesium.ib.l.17.vidi te.p.216 l.25 citandu p.217.l.32 Rasis.p 228 l.32 [illegible] sita p.232 l.31 fundamentum p 233 l.14 terra apparet.p 239 l 14 à Trithemio.p 241.l.21 antiq.ib l 22 [illegible] pessumdanda.p.245.l 11 futuris.ib.l 14.Silesit ib.l.24.Charentis.p 248.l 14.post acquisitionem Apudiatis sui p.251 l.[illegible] nostratibus.p 252.l.1.recensent ib.l.5.dele diutius p.254 l.18 à quedam.p 255.l.21.ex vtroque p 25[illegible] l 14 [illegible] p 258 l. 31.metallicas p.260 l.23.reueretur.p 262.l 8 calidis.ib.l.30 montanorum.p 264 l.16.sulphur p 266 l 4 esse p 268 l.17 vestium.p 272 l 22.mirabilis.p.274.l 18.comparui.p 275 l.2 perfecte p.278.l 24 e Paraphrensis.p 279.l.30 [illegible] l.23.alia.p.283.l.3 frustratim.ib l.5.Theophrasto.ib.l.14.dele magis non & pone,nobis.ib.283.l.18.scriptam.p 285 l.[illegible] p.287 l 7 altercationes.p.288.l.31.huc vsque.p.293 l.19.maximum.ib.l.21.morte.p.294 l 16 Damascius.p 296 l.4.[illegible] l.17.equidem.ib.l.3 parua.p.298 l.9.metior.ib l.12 remotis.p.299.l 23.redarguar.p 303.l.16.nullus.ib.l.20.declarare p.307. l.[illegible].illorum.p.310.l.4.reliquum.ib.l 28.purpuream vestem induunt.ib l.19 [illegible] p.312.l 20 intemperie ib.l 22.imp[illegible] p. 313.l.17.quam ante.ib.l.24 dele diaconi pone vncias.p 315.l 14 parte sit.p.316.l.1 quod tutia.ib.l.30 [illegible].p.321 l.27.[illegible] p.322 l.15.omnia sunt,ib.l 23.mansit?p.323 l 13 Bauarim.p.327 l.3.tangens ib l.5.debac hominis,quem.p 329.l.13 [illegible] 332.l 4.vti Bernhardus.p 341 l.7.suo sensu.ib.l 17 pro 22 pone 20 p 346 l 31 remaneant.p 352.l 10.Patrocinias.p 35[illegible] 18 [illegible] ib l.10.animaduerterit.p 366 l.9.terre.p 376 l 2 [illegible] ib l.6.supra hominem.ib.l 16.ignorant ib.l 32 absurdissima p.379.l 4 argenteum.p 382 l 23.exanima ipse [illegible] p.385.l 10.debet.p.386.l.31.occidit,p 391,l.31.S. Pietro.p.396.l.7,calore.ib,l,12,enam,p.397.l.11.[illegible],p 40[illegible].l.18 [illegible]runt,p,401,l,24.sub ambiguo p.408 l,4.[illegible] tem,ib,l 11,remaneant,ib,l 16 studeat integrum,ib l,30 [illegible] p.413 l 22,aliquam,p,420 l,22,dele,ea,p,421,l,22.immar[illegible]bili,p,423.l.31,depurationem,p,425,l,12.perfectiorum,p,427,l,21,depopulata,p,432,l,2,recepturos.p 435,l,7,[illegible] 438,l,7 [illegible],p,439 l 9,certe pretium,p,440 l,31,[illegible],p,441,l,32,habeant,p,450,l,3,monachum,p,455,l,3 [illegible] gratus,ib l,2,tantundem,ib,l,19,repertam,ib,l,3 qui asserat ib,l,20,dele,[illegible],p,459,l,15,intoxicatione,ib,l,24,[illegible], p,464,l,18 [illegible],p,465,l,14,lapis,p,466,l,24 duos in [illegible],p,468 l,2,adsit p 469,l,3,[illegible],p,470,l,6,[illegible], ib,l,13,miserabile,ib,l,15.tam bene,p,473,l,4,ad quam,ib,l,11,& [illegible]do,ib,l,18,super viuere,ib,l,19.[illegible] num,p 476,l,17,[illegible],p,477,l,13,minor,cui,ib,l,32,[illegible],p,481,l,3,posita.ibid,l,20,forte perfect[illegible],p,484,l,11. grammaticus,ib.l 19.finibus extersit,ib,l,17.si possunt,p.487,l,1.vltra 800,ann.ib,l,9,falsum,p 488,l,9,pertingit,ib,l, 31,[illegible],ib,l,12,vulgus putat,p,493,l,4, cum horribilitam,p,495,l,12 gratia,p,497,l,27.si fatis,p,501,l,18,[illegible] [illegible],p,502,l,11,[illegible] p 505 l.6,[illegible],p,507,l,9 comparuit,p,511,l,16,ex composito,p.515.l,15,[illegible],p,516.l.27,viperino,p,517,l,1,ratione [illegible],ib,l,7,eam,ib,l,28 mortem [illegible],p,518,l,9,damni paterni,p,519.l,9,humore connaturali,ib. l.17,nostro augmento.ib,l,21,mortuus viuit,p 521 l 19 [illegible] eminus,p,525,l,20,[illegible],p.531.l.9 & vitriolo,ib.l 21.&24. p.532 l,11,colores [illegible]orum,ib,l,26.guttatim aqua,p,533,l,30,[illegible],p 536,l,12,maturi cupro,p,537,l,10 [illegible] rum,ib,l,5,ratione & magis.p.538.l 19.resultat [illegible],p.545,l,25,illorum fatua,p 553 l.8.eorundem,qui,ib l 1[illegible],p. 556.l.23.probabit,p.561.l.11 deberemus.p.563.l.14 inquirenda,ib.l.21 tum doloris,ib l.vlt sine qua non,p 567 l 11 [illegible]tur,ib.l.14 cum contrariorum,p.569.l 1.tangi,p 570,l,10,inaequalibus:p,572,l,5,[illegible] p,576,l,2,in manibus p,577.l 24.exiguum quid.p.581.l 17.est primum.ib.l 19.priorem accedat.p 582.l.12.quia vtcumque,ibid.l 17 ac a dictis p 58[illegible].l.[illegible] instructus à me,p.592.l.14.inargentata ib.l 16.eundum sit.p 594 l.21.exsurit:p.600 l 7.neque tunc ib.l 8.[illegible] p. 602.l 8.inquam, absque.p 603 l.9.iter suscepit:ib.l.29 ab eo discit.p.604.l.11.contendi.ib.l 16.Tuque [illegible]p 608 l [illegible]batur,nec:p 611.l.22.se in multas:p.612 l 23.sumptu,ratione:p.613.l.4.in aduersis p 614 l 7.que nisi:p.615.l 2 [illegible] ib.l.penultima:principio familia:p.616.l.2.vt contenta p.617.l 31 quandoque ib.l 28.quamuis forte.p.621 l.3,[illegible] ib. l.16.intelleximus:

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google